GEORGII ERNESTI STAHL THEORIA MEDICA VERA. PHYSIOLOGIAM & PATHOLOGIAM, ...

Georg Ernst Stahl

Digitized by Google

5.9.781

Digitized by Google

GEORGII ERNESTI STAHL;

THEORIA MEDICA VERA.

PHYSIOLOGIAM & PATHOLOGIAM,

TANQVAM

DOCTRINAE MEDICAE PARTES

VERE CONTEMPLATIVAS,

e *NATVRAE & ARTIS*

VERIS FVNDAMENTIS,

Intaminata ratione, & inconcuſſa Experientia ſiſtens.

HALAE, *LITERIS ORPHANOTROPHEI M DCCVIII.*

Digitized by Google

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI

FELICITATEM!

APud Plutarchum, de Rhetoribus celebribus, inuenimus, quod Corinthius quidam Orator tabulam fixerit, qua promitteret, Medicinas verbales aduerſus omnis generis afflictiones: quomodo vero ipſi ceſſerit negotium, non itidem memoratur. Ad illas certe ægritudines, quæ ab exiſtimatione potius humana, quam vera æſtimatione, pendent, verba, ſed prudentia tamen, & vero ac intaminato ſenſu λόγοι, orationes & rationes, quin exquiſite conducere poſſint, & vere prodeſſe, nemo dubitat. Ad vera vero ipſius corporis damna, verborum ſolatia nuda adhibere, irritum certe foret, & inane; tantisper vtique, dum adhuc efficaciora occurrunt remedia, quæ corporea etiam efficacia, corporis malis condigne conſulere poſſint, nempe potenter mederi. Tanto magis itaque cauendum certe eſt, ne ordo peruertatur, & loco efficacium remediorum inania conſilia, & quolibet vocis ſenſu perſuaſiones, inſtruantur: id eſt, quod proverbium habet, verba nobis dentur. Puto nemi-

nem

nem fore, quin agnoſcat, quod omnino iuſtum atque æquum dicam; ſed & aliquos fore auguror omnino, qui illud in dubium trahant, quod hoc monitum vſum quemcunque habere poſſit: cum nemo facile credi poſſit tam ſeriis atque neceſſariis rebus, nuda verba deſtinare velle. Interim, quod hoc aliter, & eo maxime modo, ad quem mea reſpicit oratio, ſeſe habeat, documento eſſe poſſunt, partim tot diſſonæ ſententiæ, de intelligendis atque medendis corporis humani malis, hodie paſſim largiſſimo prouentu oberrantes; partim numero plurium Medicorum, de vno eodemque morbi genere rogatorum, diſcrepantes opiniones: partim denique, artificiorum tam prolixe laudatorum, communiſſime, ſi res ſine omnibus præiudiciis æſtimetur, adeo dubius, languidus, imo ſæpenumero manifeſti ancipitis periculi, euentus, vt paſſim nihil fidum, nihil ſolidum, nihil conſtans; aut ad minimum nihil promptum atque præſens, impetretur, quod non alibi, auſcultando & obſequendo ſpontaneis Naturæ actionibus, aut inſiſtendo eiusdem veſtigiis, multis modis felicius obtineatur. Hæc certe res, cum exquiſitam conſiderationem, ſi quæ alia, omnino mereatur, cauendum vtique eſſe exiſtimo, ne verbales illæ Medicinæ, etiam ad corporis neceſſitudines temere translatæ, & ab ipſa rerum Natura in diuerſum abeuntes, non ipſæ ſolum nos deludant, ſed etiam meliora ſubſidia atque media nobis eripiant, dum illis operam dare, imo inuigilare, præ iſtorum lenocinio, negligere auderemus. Ingens certe eſt opprobrium, quod Plinius hiſt. nat. lib. XIX. mortalibus impingit, dum nihil homini ſic, quemadmodum rerum naturæ, placere, ait. Quid autem verum, quid certum, quid ratum habebunt mortales, ſi naturæ placita, acta atque geſta, cum reſcindere non

pos-

Digitized by Google

poſſint, negligant ad minimum, & contemnant. Sane vero hanc viam inſiſtere, nihil vtique aliud fuerit, quam a rebus, quæ vere exiſtunt, ſimpliciter ad fictiones mentis & inania ſomnia digredi. Quisquis hoc non probat, inſiſtet potius Senecæ monito, ſane aureo, adſerentis, hanc eſſe ſapientiam, in naturam conuerti, & eo, vnde error expulit, reſtitui. Certe ipſæ corporis ægritudines ſunt hi ipſi lapſus, quibus e Naturæ integritate corpus excidit. Vbi ſteterit, quomodo conſtiterit, qua ſemita deflexerit; quorſum reuertendum ſit, quis pateat aditus, quæ via? aliunde, quam ex ipſis hisce comparationibus, fruſtra quisquam ſperauerit comprehendere. Hæc itaque via digna certe erit, quam eligamus, quotquot veram atque ſolidam reſtitutionem concuſſarum rerum corporis in integrum, feliciter adſequi anhelamus. Non placet vllo modo ab hac ſimpliciſſima via digredi. Vnde miſſis aliorum περιέργοις, per planum & directum incedendo, hoc vnum dico, producere me in præſenti opere, viam ſinceram penitus, ad remedia vere appropriata: Dico, ipſis naturæ greſſibus atque methodis, conformia, agnoſcenda. Ipſam, dico, veram Methodum, non magis corpus, quam motus corporis conſeruatorios, damnorum auerruncos, alienorum victores, propriorum ſtatores & reſtauratores, tanquam in poteſtate habendi: aut certe optimum conſilium illis adhibendi, ſi vlla ſpes auxilii locum admittat. Siſto tibi inquam, Lector Naturæ humanæ ſolers indagator, PHYSIOLOGIAM, de veris illis operationibus loquentem, quas φύσις humana adminiſtrat: PRINCIPIVM, inquam, MOTVS ET QVIETIS, in hoc corpore rerum potiens. Commonſtro, quid hoc agat atque præſtet, a corporis, quatenus corpus eſt, tota indole alienum; VITAM, STRVCTVRAM, VSVM: & perennem, harum rerum,

&

& pro his rebus, non magis ACTIVITATEM: quam etiam agendi NECESSITATEM: non PHYSICAM ſimpliciter, propter MATERIAM, aut CORPVS, quatenus tale: ſed MORALEM, FINALEM nempe, PROPTER VSVS; non CORPORIS, aut CORPORI; ſed ANIMAE; vt INTELLECTVM atque VOLVNTATEM, in multa atque varia obiecta exercentis. Eadem, regia certe via, perluſtro penetralia PATHOLOGIAE. Non CORPORIS, quatenus ſimpliciter tale, MIXTVM, aut STRVCTVM eſt, varias atque faciles LABEFACTATIONES, quæ POSSINT ipſi obtingere, in momenta, & innumeris quaſi modis: ſed VITAE impedimenta, SCRVPVLOS quaſi, & qualiacunque OBSTACVLA: quæ vſitatis huius laboribus, indeſinentibus vtique, & irrevocabilibus, noua negotia obiiciunt, & CVRIOSOS, imo SOLLICITOS, ANFRACTVS imperant, & labores faceſſunt: SALVTARES interim corpori; aut certe eo tendentes, imo connitentes: Sicuti PROPORTIONE reſpondentes, & collineantes ad neceſſarium ſcopum impetrandum. Euoluo ibidem, PATHETICAE certe huius Naturæ, etiam generalia in hoc genere πάθη: CONSVETVDINES, INDIGNATIONES, TERGIVERSATIONES. Puto autem me hic etiam reperiſſe, quod alias ſine controuerſia RATIONALIS ANIMAE, vti eſt poſt lapſum ſuum, præcipuum eſt vitium: BONAM INTENTIONEM, SED MALAM INVENTIONEM. IN GENERE inquam BONAM voluntatem, BONVM intellectum; IN SPECIE vtrumque ERRABVNDVM, INSTABILEM, VAGVM: Imo plane vt ſcriptura notat, TEMERARIVM, ET METICVLOSVM: (ein trotzig und verzagt Ding.) Quid ab hoc principio, & nusquam aliunde, expectare debeat tam THEORIA, quam THERAPIA, ſpero me indicaſſe. Hoc ipſum proprie volui, hoc nunc ſatis eſt. Ego Divinæ Benedictioni habeo gratias, quod hactenus, pro immenſa ſua bonitate, ſuppeditauerit res, & vires. De hominum iudicio parum ſollicitus ſum; tanto minus, cum non amplius ſim puer: iam autem etiam puer riſerim Gallum Aeſopi. Tu mecum Deum ora, vt nobis largiatur ἐν ἀληθείᾳ αὐτάρκειαν. Dei dona non bona ſolum ſunt, ſed perennia. In tuo autem ordine eo enitere, vt compos fias voti illius, imo moniti, Homerici:

Ἄλκιμος (ἄξιος) ἔσσ' ἵνα τίς σε ϗ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

§(o)§

Digitized by Google

Digitized by Google

Georg Erneſtus Stahl, Onoldo Francus,
Med. Doct. h.t. Prof. Publ. Ord. Hall. –

Digitized by Google

ARGVMENTVM.

Ntiqua confuſio mixtionis corporis, & vitæ corporis, - e diuiſibilitatis - & mixtionis inſcitia, orta. Democritus & Moderni, probabiliter - ſed ſola chymia apodictice ἀτομίαν phyſicam docent. Par confuſio Aggregationis - e negatione indiuidui - quam chymia tollit. Aggregata homogenea heterogenea. Indiuidua mixta, minima; - ad aggregationem adiaphora. Aggregata, vel homogenea, vel heterogenea, ſunt vel ordinata, vel inordinata; illa vel mechanica, vel organica. Differentiæ mixti & viui inſignes duodecim; - magnitudinis -- aggregationis -- diſſolutionis -- modi aggregationis -- durationis -- habitus huius, ad materiam ſui -- ſimpliciter & directe -- aut quaslibet cauſas internas -- par, vt ad durationem, ita ad diſſolutionem, diuerſitas -- Motus in viuis incorporeus -- a principio immanente -- viuentium per indiuidua perpetua regeneratio. Generalis reſpectus ad Medicinam. Hucusque mixtio materialiter & finaliter ſpectanda. Materia etiam viuorum -- fluxa vnione -- terrea pinguis, aquea. Subtilia priora, vnde tandem ſal --, ſpiritus ardens, aut vrinoſus. Finalis reſpectus --, proportio materiæ ad vſus. Intimior viuorum mixtio, ſpecifica, imo indiuidualis. ſtructura -- intimior textum -- ordinatiſſime ſuccedunt: non a materiæ ſimplici concurſu -- ſed electiua coaptatione. Structuræ intima ordinatio -- magnitudine, continuitate, figura, ſitu. Vita & nutritio ſubordinantur. Structura etiam inſtrumentaliter vitæ neceſſaria eſt. Principium actiuum vitæ & nutritionis vnum idemque. Vita formaliter quid? corpus viuum neceſſario valde corruptibile; & neceſſario diu durabile: peculiarem conſeruationem neceſſario intercedentem poſtulat. Debet autem conſeruari ita vt eſt, corruptibile: -- imo etiam, ſi quid decedit, ita reſtaurari. Corruptio corporis ſimplex & directa, putredo eſt: præceps, fermentatiua, vnde mature occurrendum. Specialis in homine difficultas, dum refugit hanc corruptionem, & ſtationem prodit -- Agens ipſum, non directa materiæ culpa: quod demonſtratur, partim a priori -- partim a poſteriori, ſuppuratione. Veloci corruptioni operoſe ſuccurritur -- ſegniori otioſe. Methodus eſt exterminatio, & bona reparatio. Vagæ acceptiones vitæ. Verior ſenſus vocis, tam in ſe -- de Deo -- & Anima -- quam in corpore. Vitæ ad corpus, & corporis ad vitam reciprocus habitus, -- & viui corporis ad non viuum. Tota hæc ſcientia

)(a medico

a medico vſu aliena eſt, ſoli phyſico propria. Exquiſite tamen intelligenda medico, remotiuæ, -- contra modernas ἀλλοτριώσεις. Conſideratio vlterior -- medicinæ fundamentis neceſſaria, - nuſquam condigne tractata -- De vera inſtrumentali ratione. Næniæ ſcholarum, de vitæ materialibus mediis --, quæ nulla ſunt --, ſed ſimpliciter formalis actus -- motus. Irrita muſſitatio de huius energia ad vitam -- perplexus locutionis ſenſus. Vita præſtatur remouendo -- ſemouendo ſeu ſecernendo, & excernendo. Remotione alienorum ſeruatur ſincerum. In omnibus viuis ſecretio & excretio. Conceptus hic ſimpliciſſimus eſt euidens. Motus excretorius non immediate in ipſas materias agit, ſed mediate; -- ſucceſſibus, in organis, tempore, & materiis. Generaliter & remote, totius maſſæ humorum circuitu; Qui non ſoli ſanguini conſulit: ſed per illum ſanguis ipſe, vt motu impulſus, toti corpori. Progreſſiuus motus etiam diſſoluit -- Tranſitus abſtergit aliena e ſolidis - ſub præterlapſu ſecedunt varia -- per colatoria: tenuitatis diuerſæ. Figmentum de figura pororum. Tenuia nimis & craſſa -- diuerſis locis & ſchematibus -- ordinarie ordinate remouentur. 1.) Motus 2.) maſſæ humorum 3.) ſemouet, propriis organis. 4.) iterum propriis locis & temporibus eiicienda. Ita mechanice fit vita: ordinarie, tranquille, ordinate -- proportionate ad ordinaria excernenda. Improuiſæ irruptioni inſolitorum hæc proportio non ſufficit. Ipſa Ratio confunditur inſolitis -- & iugiter confundit corporeos motus -- animi pathematibus. Huius rei, qui ignari ſunt phyſici, nugas agunt. Conſtans idea corporis motuum -- motibus animi etiam adſueſit: idea animi motuum coporales plane inuolat. Proportio materiarum ad organa -- & affinitatis, ad tempus -- vtraque inſolita moderationi non ſuppar: -- extraordinarias vero ſubſtituere, homini facile trepidum. Vitanda præpoſtera interpretatio animi pathematum -- monſtroſa theſis contra hæc -- exempla terroris, nauſeæ, næuorum maternorum. Exquiſitiſſime expendenda & expedienda hæc ſunt. Sed ad vſus -- & nexus -- medicos. Nuda materiarum conſiderationes, actionum cognitiones obtenebrant. Paralogiſmi de inſitis proprietatibus -- etiam hodierni -- motum materiæ inſerunt. Acutiores, Motum in ſe ſcrutantes, minus attendunt differentiam mouentis & motus: -- Defectu Zoologiæ (viuorum ſcientiæ) & chymiæ (mixtorum) Quæ demonſtrant multa non fieri -- quæ putantur poſſe. Ignotus ſcopus vitæ -- neglectus Aggregatorum motus. Reditus ad vſus. Mixtio viuorum, organico ſcopo proportionata -- ordinatiſſima aggregatio -- vltimus finis viuorum ignotus. Durratio viuis neceſſaria -- ab actu incorporeo -- ſed per organa corporea: vbi reſpectus diſtinguendi. Corruptibilis mixtio -- non mutari debet -- neque poteſt. Experimentorum crudæ allegationes, exemplo ſalium volatilium. Canon de vera poſſibilitate phyſico-medica. Medicus hic nihil poteſt. Quid ſi vero ma-

teriæ

teria peccet ? nihil corrigendo -- ſed proſcribendo conſulitur. Tentaminis correctorii duo pericula. Alterationes ſimplices præcipuas eſſe fallaces -- confirmatur a pari exitu ægrorum, nullis medicamentis, & ſimpliciter alterantibus, vſorum. Ergo medicus plane nihil agere debet ! friuola ſubſumptio. Largior, inter tres conditiones, ſub duabus nihil agendum. 1.) Vbi Natura ſufficit, 2.) Vbi medicus male agit : 3.) Vbi Natura non ſufficit. Exemplum variolarum, imo omnium febrium. Præſtat nihil agere, quam male. Intemperies male agere velle. Probatur inutilitas medica conſiderationis materiæ corporis. Non pathologiæ, ſed nudæ ætiologiæ ſeruientis. Vera inſtrumentalis rationis conſideratio vtilis. Ordinis motuum quo efficaces ſunt. Offenſiones -- in circulatione ſanguinis -- circuitus, & excretio, ſanguis, vrina, ſtercus, differunt. Poſteriora neceſſitate a priori, finali, (non circulanda) emouenda. Non ſufficit nudus curſus -- neque ſtimulus : emunctoria, a priori non eo fine facta, vt aliquid ſit, quod ſtimulari poſſit. Neque ſimpliciter in omnia emunctoria directe agit ſtimulus. Neque ſecretio ſufficit, ſed propter quam ſit, excretio neceſſaria eſt. Cur ſanguis circumit ? an vt circumeat ? an ſanguis propterea exiſtit, vt ſit, quod moueatur ? an vero motus ille propterea exiſtit atque ſit, vt ſanguis ſit & maneat ? & quidem, pro hoc fine neceſſario, non ſimpliciter circulatorius, ſed maxime excretorius. Inſtrumentalitatis vitæ remotior pars C. S. non eſt in poteſtate medici. Mendacia de efficacia medicamentorum ad hoc. Veritas poteſtatis in Excretiones : media difficultas in materias. Multum itaque lucis adfert notitia ordinis excretionum, vt ipſi ſubueniri poſſit. Subueniri inquam, dum neceſſario concurrere debet. Nulla facilior, ſecurior, certior, datur. Quo melior concurſus, tanto melior ſucceſſus. Hæc eſt directa vtilitas medica, vna, ex vniuerſa theoria vitæ, cætera ſterili. Superpondium, circa dubium de efficacia animæ humanæ ad vitam. Perplexus ſenſus quæſtionis in viam redigitur. De brutis non valent hic dubitantium momenta. Præſupponuntur neceſſaria, certa, Ordinatur ſpecialius quæſtio. Eliditur præpoſtera imputatio, nempe concluſio : quaſi anima immediate ita conſtituatur ſubiectum & obiectum vniuerſæ, imo præcipue practicæ, medicinæ ? ſoluitur per inductiones κατ᾽ ἄνθρωπον. Par paralogon, quod mala adſuetudo, diuerſarum animarum inferat diuerſitatem eſſentialem -- ridiculam. Alteratio modi ſimpliciter ſecundum magis & minus, non infert diuerſitatem ſpecificam. Nec a corporibus, ſed a motibus oritur. Differentia inter rem & modum rei -- ſecundum magis aut minus, diuerſitatem ſpecificam nunquam inferunt. Anima rationalis præ omnibus idonea ad temporis & motuum menſuras : exempla directionis voluntariæ, & identitatis intentionum patheticarum

rum in rationalibus & vitalibus actibus. Incorporeus effectus, incorpoream causam poſtulat. Organa vt corporea, ad gradum, ordinem, tempus, motus, nullam abſolutam rationem habent: neque hæ res ad organa, ſed ſimpliciter ad finem. Modificat tamen habitus organorum energiam, aut potius ſupponit, ſeu poſcit illam: quam ideæ proportionis nomen proprie deſignat. Explanat idem actus ſenſationis -- ſed vere intelligendus. Defectus, dum res agnoſcitur, modus negatur, aut alieniſſime exponitur: nempe, quamuis verbis negent, tamen vero ſenſu exprimunt: corpora agere in animam aliter quam motu. Iubentur diſerte loqui, an in animam directe, an in efficaciam eius, an vero effectus ſolum eius. Demonſtrare debent, quod ponunt, corpora in animam agere poſſe; animam reciproce non poſſe. Concilianda proponuntur. Exigitur demonſtratio quatuor argumentorum, quæ harum opinionum promachi ſunt. Quæ ſi vera fient, mundus ruet. Collectim commendantur vſus e conſideratione ordinis ſecretionum & excretionum vitalium. Demonſtrationem hanc eſſe, quam pertexui, in me recipio. Multas circa hæc aberrationes in paucis lineis alicubi oberrantes, facile luci ſiſtendas, ſubindico. Ακυρολογία *vt vndique, ita ab arte abeſſe debet. Argumentum eiuſdem nerui, quia ſublato circulo omnes actiones auferuntur: item aliud ſuppar, contra putredinem: quod exempla pomorum, ouorum, euertunt. Medicatio a priori ſimpliciter in ipſam energiam, quia non ſperanda; --remotior, in remotum inſtrumentum, non datur, quæ ſufficiat ad ſpecialiſſimum quemque effectum: Boni conſulenda, atque recte exercenda propterea, quæ his ſpecialiſſimis ſpecialiſſime ſatisfacit. Hæc vnica eſt, vera, euidens, ordinata, & præ omnibus prompta, adeoque etiam directe efficax, tam ſpontanea, quam artificialis, methodus, tam præſtandæ, quam vindicandæ corporis vitæ.*

Cum

A Ω.

HVmanus animus vti peculiari ratione præ omnibus aliis, quæ ipſi notæ ſint, creaturis, ſciendi ita auidus eſt, vt etiam intentione agili ad hunc effectum feratur, & reuera inquietus ſit, donec illud, quod ſibi noſcendum propoſuit, aſſequatur: ita hoc ipſo documentum edit intimioris ſuæ indolis, quæ in actione, in motibus agitandis, in progreſſu & circuitu inter res, & de re ad rem, ita conſiſtit, vt quicquid nos de ea, (illa inquam de ſe ipſa,) ſcimus, hoc vnum ſit, quod ſcire velimus, aſſequi, deprehendere, comprehendere.

Voluntas ipſa, actus ille humanæ indolis vltimus, quid eſt, niſi contentio ad deprehendendum, ad comperiendum, imo experiendum, ſeu percipiendum, τὸ quale rerum, nempe ſecundum quod, vel gratæ, iucundæ, acceptæ, iudicantur, adeoque dignæ ad quas moueatur, eaſque propius ſibi admoueat: aut quæ, moleſtæ, amoueantur, & longe a contactu & commercio totius indolis humanæ abſint.

In hac quidem non tam ſolum actione, quam agendi intentione, notatu omni modo digna eſt, intima illa, & promtiſſima quidem, aſſequendi dexteritas, qua ingentem numerum rerum, non ſolum ſpeciebus, ſed inprimis ipſo numero differentium, incredibili velocitate ex aliqua quidem parte aſſequitur: ex altera vero parte peculiari prorſus intentione & cupiditate inſequitur. Illud intellectu agit, vero, & omni modo ſolido atque firmo: hoc, voluntate, peculiari quadam ratione ita etiam conſtante, vt communiter vel per vniuer-

Digitized by Google

ſum vitæ tempus, inconcuſſa maneat, & conſtanter has res perſequatur.

Loquor de ſubtiliſſimis rerum ſpeciebus, quæ tenerrimis ſenſoriis actionibus, olfactu, guſtu, auditu, ex parte etiam viſu,& tactu teneriore,percipiuntur. Intellectum ibi exerceri, ex eo manifeſtum eſt (1) quod præſentiam illarum, veram, dum reuera præſto ſunt, non ſolum agnoſcit; ſed etiam (2) dignoſcit: neque ſolum in genere negatiue, quod non ſit hoc, non ſit illud, iuxta quæ ſentitur, vt nullum vnum horum idem eſſe quod alterum, agnoſcatur: (quamuis vel leuiter animum aduertentibus ſatis diluceſcat, quod etiam hæc diiudicatio non poſſit fieri ſine penitiore intellectu ſeu iudicio veræ & realis differentiæ, ſeu formalis habitus) ſed etiam (3) poſitiue & directe, illud quod eſt, definiatur, adeoque non tam alienis, quam ſuis propriis terminis circumſcriptum, comprehendatur. Quamuis autem hæc ſufficientia ſint, & directa quidem documenta, quod intellectu hæc negotia obſoluantur; præſto tamen eſt vltimum adhuc veluti princeps, quod (4) voluntas communiter has diiudicationes præſentiſſime ſequatur, vt illas ſpecies rerum, quas tales deprehendit, etiam velit aut nolit: Cum nempe non ſolum iucundas, gratas, expetendas, pulchras, habeat & declaret, id eſt, aliquo voluntatis motu ad illas vergat: ſed ſubinde & multis exemplis, etiam impetu quodam, & pertinaci quidem, eaſdem proſequatur, & manifeſto non ſolum petat, ſed etiam operoſioribus inſectandi apparatibus magnopere connitatur, ad illas ſæpius, diutius, imo perpetuo, impetrandum atque iis fruendum.

Digniſſimam conſideratu eſſe hanc rem, veram hanc atque ſolidam rationem, (ſine vulgo dicta ratiocinatione craſſa,) & electionem, puto facile mecum ſenſuros eſſe, qui vllo exactioris iudicii vſu pollent, imo gaudent, eumque ad huius negotii contemplationem transferre cordi habent. Quæ vero ibi rationes ſubſint, vti de modo intelligendi, (quomodo

do ille intellectus tot rerum, tam præſentiſſimus, exerceatur) comprehendendo nihil ſpero; ita de ratione iſtius voluntatis, appetitus inquam, ſecundum quem res aliqua, imo tantus rerum numerus, grati, accepti, iucundi, nominibus inſignitur, quin potius ipſo actu appetitur, optatur, placet, in mentem venire poſſet, ac ſi propterea voluntate ad illas res, earumque frequentiorem vſum, ferremur, quod illarum veram conſtitutionem etiam ita penitus pernoſcere cupiat mens humana, vt ipſa etiam ratiocinatione illas complecti, adeoque velut abſolutum de illarum abſoluto habitu intellectum, ſeu potius conceptum, aſſequi tentaret, aut ad minimum tenderet.

Sed obſtat alterum oppoſitum, nempe voluntatis removentis atque recedentis actus: Dico, declaratio pro iniucundo, aduerſo, odioſo, fugiendo atque amoliendo. Quæ animi propenſio, cum facile in tantum rerum numerum cadat, in quantum oppoſita illa appetendi intentio, nullum cum noſtro negotio admittit nexum, nempe cognoſcendi penitius intimiorem & magis abſolutum rerum habitum: ſiquidem ipſam etiam cognitionem rerum quarumcunque, etiam in ſe ſpectatarum, refugere, nouum certe adhuc magis implicatum cauſandi, & concipiendi, impedimentum inuolueret.

Quemadmodum autem facilior certe huius æſtimationis, vt grati vel ingrati, ratio reddi poteſt, & ſolidior quidem, e comparatione talium rerum ad vſus corporeos; quæ tamen præſentem locum iam non poſtulat: ita ducit tamen nos ad conſiderandam ad minimum facti veritatem, quod nempe etiam humanus animus peculiari quodam voluntatis ſtudio feratur ad talium rerum etiam magis abſolutam conſtitutionem ita intelligendam, vt etiam ratiocinationi, id eſt, figurali repræſentationi atque conceptui, ſub ſtabili figura, menſura, adeoque etiam numero & loco, innoteſcerent.

Si unquam excitata ad hoc negotium comparuit indoles humana, fuit hoc certe ab aliquot hucusque luſtris;

quibus ad minimum reſuſcitata emicuit diligentia, quam iam ante plura ſecula aliquibus cordi fuiſſe, monumenta teſtantur a Democrito, Epicuro, & ſequacibus eorum, ad nos tranſmiſſa. Nec inſequi eam ſolum hæc propoſita vidimus, ſed etiam hinc inde, tanquam de re perfecta feliciter gaudere, & multum ſibi ſumere, quaſi penitus in intima totius rerum creatarum myſterii penetraſſet.

Teſtatur autem contrarium, non ſolum ingens, ſed plane capitalis, difficultas, quod in illa ſua gloria ſui ipſius obliuiſcatur, & nullo modo meminerit, quid ſua hic interſit. Dico, quod qualicunque tandem illa ſua præfiguratione, ne in vna vnica ſpecie ſeorſim, neque vniuerſo etiam complexu totius huius intuitus, æſtimationis atque comprehenſionis in genere, nullum vſquam reſpectum complectatur, non ſolum propter quem, ſed ne quidem ſecundum quem, vlla res totius huius vniuerſi ſibi, humanæ, inquam, indoli, bona aut mala, grata aut ingrata, eſſe poſſit, aut plane debeat.

Enim vero debuerat certe huius reſpectus tanto magis comprehendi ratio, ſi vera propria ſingularum conditio innotuiſſet: ita enim e plurium comparatione elucere utique deberet illa etiam mutua proportio, & inde etiam probabiliter aliqua huius ratio. Sed non ſolum nihil horum in mentem veniſſe apparet, verum comparet etiam abunde huius defectus cauſa, quod nempe non niſi generaliſſimæ quædam affectiones in mentem venerint, eoque ipſo nulli ſpeciali reſpectui aut effectui adhibendæ.

Quamuis iterum iterumque merito vrgeam, quod etiam generaliſſimæ illius affectionis ratio eo adhuc næuo, & inſigni omnino defectu, laboret, quod nullam vnam proportionem præ ſe ferat, qua vero illi effectui reſpondeat, vt voluntati humanæ τὸ gratum aut aduerſum, offerat.

Non in hunc locum, aut præſens tempus cadit, expreſſiones illas taxare, quibus huic negotio conſuli putatur, quando ſuaue inde nominari dicitur, quod partes corporis ſenſorias ſuauiter afficiat; & hoc quidem omnino per illum ſui

habi-

habitum, qui etiam abſolute ſpectati eſſentiam abſoluat, nempe per proportionem figuræ, magnitudinis, mobilitatis ſpecialis. Cum enim hoc ipſum aſſertum nihil ſit, niſi nuda craſſa petitio principii, non illa ſolum indigna eſt, quæ operoſius refellatur: ſed anſam etiam præbet iuſtiſſimam, præmonendi, vt ab huiuſmodi argumentis & vlla aduerſus ea, vt inſanabilia, diſceptatione, alieniſſimos nos eſſe conſtet: & ſi locus eſſet bene monentibus, vt etiam, qui alias aliquid intelligere videri volunt, a talibus proferendis ſibi temperent. Quis enim logicam in triuiis adhuc manu terens adoleſcentulus audiat eiuſmodi ratiocinia: ſuaue, ſeu ſuauitas ſenſui oblata, ſeu actiue conciliata, eſt certæ figuræ alicuius ſubtilis corporis, talis peculiaris effectus, quem nomine ſuauitatis exprimunt homines, ſermonis, adeoque diſcretionum vocalium, compotes. Apage talia. Sicut autem interim hoc humanæ rationis ſeu conſiderationis ratiocinantis inventum, exiguum vtique eſt, & in generali ſuo, imo generaliſſimo habitu, & re admodum ſimplex, & vſu certe ſterile; ita tamen non eſt plane nullum, ſeu ſimpliciter ab omni veritate alienum.

Aſſequitur enim vtique tales rerum reſpectus, qui, ſi voluntatis cuiuſcunque, immediatus inprimis, concurſus abſit, generali rerum eſſentiæ ſic ſatis quadrent, & ſatis veriſimilitudinis veluti ſubindicent, de potentia etiam ſpecialiorum factorum, & exiſtendi modorum. Quemadmodum enim duæ ſunt diſtinctæ conſiderationes, rei vt eſt, & rei vt fit; & iterum huius poſterioris duplex diuerſitas, vt fieri poteſt, & vt fieri debet: ita certe ſic ſatis quadrat illa conſideratio eſſentiæ rerum, quæ illam in numero, figura & magnitudine ponit, ad habitum rerum ſimpliciter vt ſunt, & vt eſſe poſſunt.

Sed non ſubeſt in hoc reſpectu vllus ſiue ſimplex ſiue reciprocus habitus ad voluntatem. Plane diuerſa vero eſt conſideratio rei vt fieri debet; vtpote quæ non ſolum ipſo effectu, vt fine obtinendo atque præſtando, voluntatem Agentis, & vlteriorem deſtinationem effectus ipſius, præſupponit: (ipſum

enim τὸ debere fieri, ſemper inuoluit etiam ipſius facti finem, propter quem,non fieri tantum, ſed debere fieri, intelligitur,) ſed talem etiam mediorum ad illum effectum habitum erga ipſum Agens, vt illud, propter illum habitum, etiam hæc talia media velit: & vtilia ſibi, id eſt, ad ſummam deſtinationis ſuæ grata, iucunda, reputet.

Quantumlibet autem, vt diximus, parum quidem, ſed tamen non nihil aſſecuta ſit humana mens, in allegata illa conſideratione rerum ſimplicis magis exiſtentiæ, vti ſunt, aut Caſu veluti eſſe poſſunt: ita animum prudenter aduertendo ſatis certe diluceſcit, quod nimio minus profecerit vel in agnoſcenda, ne dum cognoſcenda illa habitudine, qua res fieri debent: ita, inquam, certo omnino modo, & non alio, fieri; & debent omnino, ſeu non poſſunt non, & inſuper ita, fieri.

Iterum dico, quod huius intuitus paruam rationem habere hodieque, nedum habuiſſe appareant homines, dum adeo parum de ORGANISMO in animum admittunt, imo comprehendunt vſquam, ſeu intelligunt, ſed vnice in Mechaniſmo hærent, quamuis ipſo etiam re uera perperam ſumto atque intellecto.

Certe, quoties fragmenta illa, hinc inde ab antiquitate ad noſtra tempora adhuc tranſmiſſa attentius conſidero, miror non tam illorum, antiquorum inquam, ſagacitatem, quam poſteriorum animi auerſionem loco aduerſionis, ad illam recte accipiendam, ne dum proſequendam, imo vero pariter vtili, propria ſponte & habilitate præſtandam.

Loquuntur antiqui in ordine cauſarum phyſicarum de CASV. Nempe dicunt,quod variæ mutationes phyſicæ, generationes & corruptiones,Caſu fiant.

Equidem Caſum inter cauſas rerum quocunque modo efficaces numerare, nec ego ſuſceperim, neque forte quiſquam alius attentius loqui amans: vt nempe intelligi velit, a Caſu aliqua agitari, ſeu produci. Interim caſu aliqua, imo multa, fieri, ad minimum diſtinctioni conſonum erit, quando

do perpendetur, fieri aliqua, imo multa, alia, vere poſitiua quadam, & euidentius cauſali ratione, caſui contraria.

Ridentur pleriſque veteres, qui etiam FATVM cauſis phyſicis immiſcuerunt. Quomodo hoc deſcribant, & an illo proprie, adeoque & vnice, ſenſu agnoſci mereatur, minime contendo.

Illud autem certe contendo, non tam quid dicant veteres, verum quid voluerint, aut certe potuerint, quin debuerint dicere, merito conſiderandum eſſe. Inepta enim vulgo habetur diſputatio, in tractatione vtique rerum, ſimpliciter aliorum errores circa illas res refellere; interim neque rei ipſi melius conſulere, neque ſolum vel verbo innuere, quod illud quod refellitur, opinionis potius de rebus, quam ipſarum rerum ſit vitium.

Quamuis enim alias in diſputando ſimpliciter ingens ſubinde ſit παρόραμα, ſi loco ſimplicis refutationis contrariæ theſeos, temere ſe immiſceat, qui ita opponit, in ipſius theſeos poſitiuam emendationem: cum plane diuerſæ ſint res, aliquid vere docere, aut e contra falſum pro vero obtrudere: adeoque recte, & omnino ſufficienter monſtrari poſſit, quod falſa aſſertio pro vera haberi non mereatur, quantumlibet etiam non proprie rei ipſa veritas in ſe deducatur. Valet tamen omnino contrarium, quando vel in te ſuſceperis rem melius deducere atque explanare: vel loco falſæ hypotheſeos de aliqua re deſtruendæ, in vniuerſum totius rei exiſtentiam atque veritatem temere in dubium vocare, aut ſimul tollere & negare ſuſceperis.

Ego veterum ſententiam de Caſu & Fato circa res phyſicas, intueor pro conceptu, de vera illa diſtinctione circa productionem ſpecierum; vel indifferentem magis: vel conſulto, deſtinato, & propter euidenter certum finem, ſuſceptam. Vt ſit ſenſus, alias quidem rerum corporearum ſpecies, & inprimis in variis ſpeciebus ingentem indiuiduorum numerum, naſci & corrumpi, ſine vlla euidente deſtinatione, ſine

vllo

Digitized by Google

vllo certo præfixo Fine: adeoq; etiam occaſionem ita gignendi, nihil certi, nihil firmi, nihil deſtinato ſeu finaliter neceſſarii inuoluentem, Caſum dici poſſe; cum hoc vocabulum etiam de aliis quibuslibet rebus vſurpatum, perpetuo talem circumſtantiarum indolem atq; ſeriem denotet, vbi nihil vlla intentione aut conſilio agitur, ſed omnia, quanquam fiant, improuiſis & inconſultis concurſibus nituntur.

Alias autem ſpecies, partim euidentius a priori, certis vſibus, vti fini conſtanti atque certo, deſtinari; (adeo vt illis vſibus neceſſariæ ſint, nec illi ſine his vſquam perpetrari atque præſtari valeant:) partim a poſteriori, nunquam vſquam talis ſpecies, aut vllum eius indiuiduum occurrat, & reperiatur, quin euidentiſſime & penitus indubie talibus vſibus, tali inquam vſui, & nulli vſquam alteri rei, formali ſua conſtitutione ſerviat, & non magis dicatum ſit, quam ipſo actu addictum.

Hanc autem deſtinationem, veriorem aliquem cauſalem reſpectum habere, poſitiuum inquam, non ſolum propter quem velut in genere, ſed etiam ſecundum quem, ſpecialius, actus producendi non tantum ſuſcipiatur, ſed etiam ita, vti tali ſcopo exacte congruit, dirigatur, & tanquam ad amuſſim, abſoluatur: putamus ſatis manifeſtum fore, reſpondere ſano ſenſu Fatali neceſſitati fiendi phyſice ſumtæ.

Caſum e contra, non pro notione rei cuiuſquam poſitivæ, ne dum vllo modo efficacis, accipiendum interpretamur, ſed pro pura notatione abſentiæ iſtius indolis, qua deſtinationem, & ordinatum progreſſum ad certum finem niti, tam numeroſis & maxime ſpecioſis exemplis corporeis diluceſcit.

Propioribus his temporibus, quibus non ſolum Democritea, ſed etiam Epicurea principia iterum coli cœperunt, apparet harum rerum diſtinctio denuo tanto magis neceſſaria.

Democriti certe tanquam ſimplicior ſententia, ſic ſatis euidenter vera atque dilucida comparet, nempe quod omnia, quæ non ſolum in craſſos, ſed etiam ſubtiliores ſenſus incurrunt, coagmentata & coaceruata ſint e corpuſculis numero incom-

incomprehenſibili, magnitudine vero ſigillatim inſenſibili. Quomodo autem hæc ipſo actu coaleſcant, a quo agente ita coniungantur, vix quicquam adeo diſerte ab ipſo conſtitutum comparuerit. Epicurus autem, poſtquam Diuinitatis concurſum his rebus eximere auſus eſt, neſcio quos impetus illis affinxit inter neceſſitatem generalem, & fortuitas fluctuationes ſpeciales ita titubantes, vt fruſtra ab illis quidquam expectetur, inprimis deſtinatarum phyſicarum rerum indoli quoquo modo reſpondens.

Non tam ſecuti illum ſunt, quam in eosdem fluctus abrepti multi ex his, qui reliquum illud dogma de corpuſculari coagmentatione agnouerunt: vt nempe pariter de deſtinatis illis effectibus nihil cogitantes, aut ipſos plane longe aliter, quam *in vero facto ſunt*, effingentes, re vera plane peruerſo ordine præcipua Caſui attribuant, leuiora neceſſitati.

Enim vero quis vel ipſum Epicurum, ſi hæc vere eius ſunt ſcita, vel hos, qui talium autores fieri adfectant, audiat, tanquam abſolute credendam veritatem vniuerſalem præſcribentes, quod vniuerſa hæc tam latiſſime patens vniuerſi moles, & tantum ſyſtema tot rerum, de quarum magnitudine & multitudine ipſis ne quidem quidquam in mentem venit, in illam diſpoſitionem caſu aliquando ita diffluxerit, vt ſingula eum ſitum, quem hactenus habent, ita arripuerint, aut in illum ita lapſa ſint. Poſtquam autem hunc talem ſemel ita ſubierunt, poſt hac neceſſitate nuda & inuiolabili illum ſeruent.

Quis a talibus, qui tantas res, tanta temeritate in talem ordinem non tam coniiciunt, quam diſiiciunt, expectet conſiderationem v. g. leuiſſimarum apparentium, ſed ſane etiam nullo intuitu ita abſolute minimarum rerum, quæ circa corporea ſubiecta per voluntatem humanam geruntur: imo voluntati humanæ magno numero, & ſpecialiſſimis, neque profecto ita oſcitanter negligendis, modis, & adhuc magis methodis, inſeruire atque obſequi conſpiciuntur: omnino tamen vtique ſine vlla alia a priori neceſſitate, imo abſolutiſſime nulla

Digitized by Google

diſpoſitione directa ad ita fiendum aut non fiendum, niſi vnice ſecundum intentionem voluntatis humanæ, quomodo, quando, & quantum huic placuerit.

Viderunt certe paulo circumſpectiores nodos hoſce, ſed pœnitendis plane inuentionibus illos ſoluere aggreſſi ſunt. Vna harum eſt, tales res tanquam difficiliores ſeponere. Sed peſſimo profecto more hoc fit, vt reliqua quidem tanquam indubiæ veritatis conſtituantur, & illis plane æternæ quædam leges prætexantur: quando vero in medio ſuppoſitarum harum legum curſu promptiſſima quædam, ſubinde etiam quolibet intuitu friuola, præterea ratione ab iſtis præſuppoſitis legibus alieniſſima interuerſio contingit, toti proinde ſyſtemati iſtarum præfiguratarum legum atque rationum e directo oppoſita: præterea non rariſſime forte, & per longam ſeriem inſolitarum occaſionum, ſed familiariſſime, imo potius numeroſis exemplis, ſeu potius totis ſpeciebus, ſolenniter & ordinarie, non tam contingit, quam competit atque debetur, neque leues quidem ſed maximi momenti in ſpeciebus rerum phyſicarum, res atque actiones, neque paucas illas ſed multas, inuoluit: quis inquam amabo hic ſeſe ſubmittat æquo animo nouo tali, & ſi cætera æqua eſſent profecto iniquiſſimo Edicto: iſta quidem reliqua pro veris atque certis vtique habenda eſſe & agnoſcenda: quæcunque autem, & quidem circa eaſdem res indiuiſo reliquo nexu comprehenſa, illarum ſuppoſitionum contrarium ſiſtant & exhibeant, ſeponenda eſſe.

Nempe neminoutique damnabit, inprimis ingenue factam, confeſſionem, quod talia multa explicari non poſſint: at nemo etiam feret illam aſſertionem, calidam inprimis & contentioſam, quod talia principia explicandi, quæ de tot eiuſmodi rebus non vera ſunt, de aliis nihilo ſecius vera eſſe debeant, & quidem in uno eodemque genere efficiendi aut eſſendi.

Alii ambitu quodam vtuntur: admirabilia talia eſſe. Certe; ſed adhuc mirabilius eſt, quod inter medias illas neceſſitates tam confidenter, non vt admirabiles, ſed vt ſimpliciſſimas

propo-

Digitized by Google

propoſitas conſtituta talia, & profecto inſeparabili nexu cum iſtis ſociata, in illis iisdem rebus, in quibus nexus ille conſiſtit, veritatem iſtarum ſuppoſitarum neceſſitatum irritam reddant, & adeo quidem penitus etiam omnem ſimilitudinem veri ſubterfugiant, vt loco vllius applicationis, nihil, niſi nudam admirationem relinquant.

Alii alia utuntur techna, & ſane vel admittunt dolum, quo ipſi fallantur, vel committunt, vt alios fallant. Tragica loquntur. Damnant nimiam ſciendi cupiditatem; æquitati animi hoc imputant, vt velit, placide & bona ſua pace aliqua neſcire. Pulchre certe, ſi cordate atque candide. Sed nihil minus fit ab his qui ita ſuadent; dum ſaltem ita diſſimulatam volunt reliquæ ſuæ ſcientiæ re vera falſitatem: quandoquidem hæc propoſitio ſecundum rei naturam vere intellecta, nihil aliud quam hoc vult: Opiniones certas debere pro veris agnoſci, adeo quidem, vt etiam diuinæ voluntati directe adſcribantur: vbi vero in multis & præcipuis aliis negotiis non veræ, ſed re vera falſæ deprehendantur, illud æquo animo diſſimulandum, neque de veritate ipſarum abſoluta quicquam detrahere etiam propugnandum eſſe? Hæccine virtus eſt, moderationis nomine aliis iniungenda?

Certe ſi hæ res quantum fieri poteſt, circumſpecte penſitentur, nihil euidentius diluceſcet, niſi quod vniuerſa hæc implicatio ortum ſuum habeat e neglectu diſtinctionis vniuerſalis illius differentiæ factorum & fientium, ſiue ſecundum manifeſtam intentionem ſeu deſtinationem, debito modo ad certum finem: ſiue ſimplicius, ſine euidente aliqua, ſiue intentione, ſiue vera directione; ſed magis nudo veluti quodam fluxu & fortuito impetu, velut a priori temere, inter ſeſe occurrentium & concurrentium cauſarum.

Cum interim hæc res non ſolum ad veritatem tam factorum, quam modorum fiendi melius & agnoſcendam & quadantenus etiam cognoſcendam, plurimum conducat; imo etiam vſum habeat eximium, & alicubi certe talem, quo ſine

Digitized by Google

magno rerum noſtrarum diſpendio carere non poſſimus, digniſſimam certe ſemper habui, imo hodieque profecto habeo huius rei debitam conſiderationem. Diſtinctam dico euolutionem iſtorum modorum, atque methodorum fiendi, quibus ingens numerus rerum corporearum naſcitur, denaſcitur, & variis modis renaſcitur atque ſubnaſcitur, nullo certo conſilio, nullo præfixo tempore, numero, exquiſite neceſſario ſitu, ordine, ambitu, quin etiam nullo certo (inprimis ſi æſtimatio aut exiſtimatio detrahatur) fine ſeu vtili, ſeu neceſſario. Et contra ingens numerus, & operoſiſſimarum inprimis ſpecierum, ita prouenit, imo producitur, confit, coordinatur, coaptatur, & certiſſime propter ſpecificum, & quolibet intuitu nobilem atque ſpecioſum, finem: & inſuper etiam ſecundum illum finem, phyſica proportione illi fini reſpondente.

Quemadmodum enim hæ res his modis conſideratæ, multum lucis affundunt, etiam ſimpliciter ad hiſtoriam reliquæ indolis rerum luculentius percipiendam: ita habent etiam tanto digniorem vſum, ad ſubueniendum ſubinde, atque ſubſeruiendum eiuſmodi rebus, & quidem illud ipſum etiam non ſolum cum & ſub certa aliqua intentione ad finem deſtinatum directa: ſed etiam modo atque methodo intentioni ſiue deſtinationi tali decenter quadrante.

Nondum autem placet rem hanc ſtatim ſpecialiſſime, antequam quocunque modo explicata ſit, ſtatim applicare, & ad illum vſum adhibere, quem vtique in Medicina habet non ſolum eximium, ſed excellentem plane, imo vnicum. Ita certe, vt quicquid hoc modo atque more non agnoſcitur, cognoſcitur, imo etiam poſthac, artificiali directione, inſtruitur, omne irritum ſit, & vanum. Quod etiam aliter eſſe aut fieri abſolute omnino nequit: cum enim veritas non niſi vna res ſit & ſimplex, quicquid ab illa quoquo modo abeſt, alienum omnino ſit neceſſe eſt.

Vnde

Digitized by Google

Vnde quidem potius magis in genere totam hanc rem perluſtrabimus, MECHANISMI ſimpliciter, & ORGANISMI non ſolum diuerſitatem, ſed vtriuſque etiam in diuerſis, neque certe leuibus, aut exiguis, imo etiam minime paucis rebus, exiſtentiam atque veritatem cordi habentes.

Maximo hodie, imo paſſim perpetuo & abſoluto in vſu eſt, appellatio Mechaniſmi, mechanici, machinæ, poteſtatum mechanicarum. Sed vbi vſquam vera huius appellationis ſignificatio reperiri poſſit, talis inprimis, quæ vſitatis applicationibus variis quadret atque ſatisfaciat, non ſatis ſcimus, vbi diſerte propoſita inueniri poſſit.

Proprietates quidem mechanicas paſſim appellari conſtat, figuram, magnitudinem, ſitum, imo etiam mobilitatem. *Has etiam aliquibus* potentiarum mechanicarum nomine venire non ignotum eſt: ſed ſimul etiam paſſim occurrit, magis tamen in fragmentis explicationum quam ſyſtematibus poſitionum, poteſtatibus mechanicis additus Motus, ſiue, vt alii loqui amant, Niſus motorius, Vis motoria.

Vt ita hoc ſenſu illud tandem mechanicum tanquam in concreto, aut potius toto complexu, intelligendum ſit, quod & certa figura & certa magnitudine, & certo habitu ad motum, imo denique actuali certo motu, quin inſito mouendi principio, inſtructum ſit.

Interim ſub aut cum his ipſis conditionibus, nuſquam æque ſupponitur, ſiue motuum illorum, ſiue niſuum, in numero diuerſis ſubiectis, vllus reciprocus reſpectus tendentiæ ſtricte inter ſe mutuo deſtinatæ. Quaſi nempe vllum vnum tale ſubiectum, ad quodcunque aliud ſimpliciter, finaliter, tanquam propter certum finem impetrandum, tendat ſeu nitatur.

Quales nempe peculiares propenſiones antiqui paſſim aſſignauerunt rebus naturalibus, ſub nominibus Appetitus naturalis ſympathiæ, antipathiæ: naturam vnam altera, ſimile ſuo ſimili gaudere, tendere ad ſuum ſimile & eniti, aſſerentes.

Digitized by Google

At hodierna ſententia, quodlibet corpus in ſe mechanicum eſt, & non ſolum per ſe, ſed etiam ſimpliciter pro ſe mouetur, nullo alio, ſiue cur moueatur, ſiue cur ita moueatur, quomodo, aut quare in ordine ad alterum, ſcopo.

Dum vero concurrunt, quos ſub tali, aut ipſo tali concurſu effectus edunt, illos quidem ita fieri, vt a poſteriori neceſſe ſit factos eſſe: nusquam autem a priori, vt fiant. Adeoque nullum etiam vſquam ſubeſſe talem reſpectum, qui tales concurſus quoquo modo prouocet, aut dirigat, vt ille finis per ipſos obtineatur: ſed re vera ſemper euentus tales potius quam effectus, tanquam a priori conſiderando, per accidens fiant.

Ita quidem vulgo obſeruo explicari τὸ Mechanicum & Mechaniſmum. Interim cum vtique ingens numerus actionum & effectuum occurrat, vbi concurſus certus plurium aliorum, non æque ſolum immediatorum, quam etiam mediatorum agentium, ſatis manifeſto cooperari, & tanquam ſubordinato actu ad effectum procedere obſeruetur: nullam difficultatem fecerunt, quicunque ordinis & æſtimationis cauſarum periti ſunt, etiam agnoſcere, quod paſſim peculiaris reſpectus inſtrumentalis ordinis atque modi, occurrat.

Interim ſicut ex omni antiqua acceptione philoſophica notum eſt, quod inſtrumentum ſolenniore ſenſu intelligendum, ſit tale agendi medium, quod non ſolum ab ordine priore, ſed dignitate efficiendi re vera ſuperiore, cauſa, aſſumatur ad effectum, tanquam finem & ſcopum propoſitum producendum: ita facile eſt intelligere, quod hæc talis intercedendi atque concurrendi ratio, qua euentus quicunque ſequitur, analogiam quandam generaliorem inſtrumentalis indolis equidem ſeruet: interim veram formalem rationem inſtrumentalitatis minime exhauriat.

Sicut enim citra omnem λεπτολογίαν, nedum σπερμολογίαν, ſed per veras rerum eſſentias, & totas ſpecierum claſſes, certum eſt, atque firmum, quod etiam τὸ efficere, a τὸ facere ſim-

Digitized by Google

ſimpliciter omnino differat; adeoque τὸ Efficere, de talibus agentibus, quæ non directo actu ad illud, quod fit, veluti tendunt & feruntur, ſed veluti per accidens, nempe fere fortuitos occurſus atque concurſus euentuum potius ſub reliquo ſui actu, quam directum effectum ſui actus, producunt, vniuoce & κυρίως re vera prædicari non poteſt: ita ex aduerſo illud demum efficere, vere & eminenter dici meretur, quod toto ſuo actu ad certum effectum ita tendit, atque ſimplici progresſu vergit, vt propter hunc maxime finem agere, imo cum illo fine ita reciproce conſpirare videatur, vt vbi ille finis non ſubſit, neque hoc agens aut actus eius compareat, & contra, vbicunque hoc agens comparet, ibi inſeparabilis ſit ille finis: & reciproce, vbi ille finis, ibi illud agens.

Tanto maior autem eſt euidentia huiuſmodi etiam reciprocæ indolis efficientis & finis, quando efficiens illud non ſolum ita directe ad illum finem tendit; ſed etiam de reliquo, neque per ſe exiſtere aut ſubſiſtere apparet, niſi quatenus ad illum finem agit atque tendit: neque effectus directus & primarius, vlli alteri rei æque quadrare, imo vel ſolum directe ſubſeruire apparet, quam ſolum vt illud efficiens energiam ſuam non magis exerceat, quam exhibeat, adeoque vere & ſimpliciter effectus de ſua cauſa teſtetur. In hoc tali ordine atque ſyſtemate cauſandi, eluceſcit tanto magis atque euidentius, etiam vera indoles veræ inſtrumentalitatis. Quando nempe a tali cauſa hoc modo atque methodo ad talem finem tendente, atque adeo re vera ſuperiore, non ſolum aſſumitur, ſed etiam eligitur, & præterea ſpecialiſſimo modo, actuatur, vt loquntur, id eſt non ſolum in genere mouetur, admouetur, ſed etiam in ſpecie regitur atque dirigitur, tale certum medium, quod ad illum finem attingendum, imo ita præſtandum, ſpecialiſſima ratione quadret, neque proprie, imo potius abſolute, illa ſua formali habitudine, qua inſtrumentum eſt ad illum finem, vlli alteri vſui, ſiue exiſtentia ſua, ſiue hac etiam eſſentia, quadret, aut quoquo modo inſeruiat, imo vel inſeruire poſſit.

Talem

Talem inſtrumentalis rationis tanquam ſupremo loco exquiſitam indolem, vere κυρίως Organiſmum appellandum eſſe nemo dubitauerit, qui cogitandi atq; ſubſumendi compos fuerit. Aſt vero neque quenquam rerum humanarum tam parum prudentem putauerim, qui dubitet, vtrum talia vel agentia, vel inſtrumenta, vel effecta, ſiue producta dentur. Si enim nihil aliud, at certe artificialium operum exempla, indolis huius vera ſpecimina omnino exhibitura eſſent. Poſſemus huius rei ſtatim documenta dare, & in medium producere: ſed placet rem potius ſynthetica methodo exequi, atque commonſtrare, qualem ſubordinationem mechaniſmus ad organiſmum habeat, & quo modo mechaniſmus quidem etiam per ſe ſubſiſtere poſſit, vt non æque ſimpliciter & directe organiſmi indolem aſſequatur.

Ad mechaniſmi itaque formalem rationem, ſufficit, tum in genere aliqua quantumcunque tandem mutabilis, magnitudinis, figuræ, ſitus, motus, aut cuiuſcunque mobilitatis præſentia, vt nempe res his modis affecta mechanice diſpoſita dici mereatur. Abſit autem ab illa omnis pecularis immediati vſus reſpectus, quandoquidem illius intuitu ſtatim ad inſtrumentalem indolem deflectere poſſit.

Huiuſmodi mechanica conſtitutio eſt tam in minimis, quam maximis ſpeciminibus paſſim obuia. Ita enim, verbi gratia, in quolibet acido liquore, inſunt vtique corpuſcula ſalina, ſiue vti vulgo volunt, rigidæ acuminatæ, ſiue cuiuſcunque tandem, certe indubie alicuius, figuræ. Habent mobilitatem illam, vt fluido aqueo innidulari, & cum eo ſub fluida conſiſtentia comparere poſſint. Imo habent etiam effectum, vt guſtum peculiariter afficiant, diſtincto illo ſapore, quem acidum vocamus; quando cum terreis, cum alcalibus, quacunque occaſione concurrunt, vt intimius cum his coaleſcant, & ſub illo coëundi actu ſtrepitus atque bullas, ſeu ſpumam ingentem forment, certa etiam cum certis rebus actualem calidum feruorem concipiant, &c.

Ita

Ita, maiore exemplo, mechanicæ rationi debetur, quod aqua fluida magna cogia profluens, riuum, imo fluuium formet, qui pro fortuito ſitu alueorum & reliquæ altitudinis terræ, quam alluit, alibi arctius, alibi laxius, alibi ſegnius, alibi rapido lapſu, ſuccedat.

Eodem intuitu mechanicum eſt, quando in diſſitis quibuslibet, imo hominum induſtriæ hucuſque forſan inacceſſis orbis terraquei locis, alicubi longus terrarum tractus, alibi inſulæ quædam ſubſiſtant, nullis in hunc diem hominibus cultæ, aut occupatæ: Interim & reliquo vniuerſo ſitu, & ſpontaneo terrarum, aquarum, fundi ſuperioris & profundioris ſitu atque conditionibus, ſyluis, campis, animalium varii generis aditu, tranſitu, incolatu pulchre exornatæ, ita mechanice, quales pingi, imo vel fingi ornatiores non poſſunt &c. Habere hoc a mechaniſmo, nemo, puto, contradicit.

At ſub omnibus hiſce circumſtantiis nihil in ipſis præſto eſſe actu organicum, eadem euidentia facile puto eluceſcere.

Accedit huic mechanicæ indoli, quod etiam in talibus ſui conditionibus ſubinde diu ſatis ſubſiſtere poſſint, imo vero potius ita continue & perenniter perſiſtere, vt ſi tandem quæcunqúe durationis mutatio ſuccedat, illa etiam ex alia, quam vlla cum directo organiſmo relatione aut conſpiratione, indifferenter proficiſci poſſit.

Organiſmi vero (loquimur autem hic de illo, qui inter res & actiones phyſicas contingit,) proprium omnino eſt, ſeu eſſentiale requiſitum, vt mechanicam habeat diſpoſitionem; & quidem hanc non ſolum in genere, quatenus in omni ſubiecto corporeo, mechanica diſpoſitio abſoluta neceſſitate præſto eſt: ſed prorſus etiam in ſpecie ita, quemadmodum illi rei, cui proprie deſtinatur, omnino etiam mechanica proportione conſpirat atque quadrat.

Habet autem hæc in organo circumſtantia non aliam rationem, niſi ſolum genericæ, & materialis conſtitutionis: ſpecifica autem & formalis, abſolute alterius eſt capitis, & præci-

pua ſui parte à mechaniſmo penitus alieniſſima. Conſiſtit enim non ſolum in deſtinatione, ſed etiam actuali adhibitione ad effectum ſpecialiſſimum, adeoque re vera vnum vnicum, adeo, vt illa vere ſpecialiſſima ſui conſtitutione, qua certum plane finem reſpicit, nec vllam aliam exiſtendi, nec etiam ita eſſendi vllam rationem habeat.

Ita, vt maioris euidentiæ cauſa, etiam in exemplis allegatis maneamus, dicti illi acidi liquores, organa fiunt, non ſolum variarum diſſolutionum, & compoſitionum, arbitraria artificis directione, quando ipſi placet, quanta menſura, in quæ proprie ſubiecta, ad quos tandem reliquos vſus &c. ille reſpicit atque animum intendit: Sed etiam v. gr. variarum mutationum, colorum, ſaporum, ſeparationum, omnia ſecundum arbitrarias non ſolum circumſtantias, ſed arbitrarios etiam fines. Ita aquæ ſub ante dictis pure mechanicis circumſtantiis organicam rationem induunt, quando ab humana induſtria propter arbitrarias ciuiles intentiones ſeu fines foſſis ducuntur, aggeribus cumulantur, rotis atque volutabris inducuntur, inſtrumenta fiunt, ſeu organiſmum ſubeunt ad molendum & ſimiles fortiores volutationes adminiſtrandum.

Ita integri tales tractus locorum, organa fiunt ad varios vſus humanos, domus ſuppeditandas & ferendas, cellas præbendas, hominibus & domeſticis animalibus victum producendum, & certa ſibi ſeorſim concreta plantarum, frugum atque fructuum genera, alenda, imo ad maturitatem vſque perducenda &c.

Sicut autem hæc omnia etiam ſua, quod aiunt, luce radiare confidimus, ita placet etiam, & e cauſis quidem plane peculiaribus, adhuc adiicere etiam exempla operoſiorum machinarum artificialium, & conſiderandum commendare, quid in illis diuerſitatis ſubſit, ſecundum reſpectum alibi pure atque nude mechanicum, alibi organicum. Horologium artificioſe & affabre conſtructum, habet omni modo multas exquiſite

quiſite mechanicas circumſtantias. Et licet directa artificis intentione ad vſum ſpecialiſſimum, nempe horas exquiſite indicandas, deſtinatum ſit, & tam hoc intuitu, quam etiam vera illa aptitudine, quam ad huiuſmodi effectus habet, potentia, vt aiunt, ſit & maneat organon: eſt tamen etiam & manet tantiſper machina ſimpliciter, quamdiu non perite, tempeſtive, & quoquo modo conuenienter, tenditur atque dirigitur, vt cum veris horis iuxta loci meridianum, conſpiret.

Re vera enim, quotieſcunq; vel per intentionis, vel per ſufficientis peritiæ defectum, temere intenditur tale horologium, vel nullas certas horas diſtinguet, vel omnino nullas veras. Interim quod ſimpliciter pergat elaſtice moueri, in reſpectu ad ſpecialiſſimã ſuam efficaciam, qua horis exquiſite diſtinguendis aptum, directioni etiam ad veras horas diei naturalis diſtinguendas ſub iuſta directione deſtinatum eſt, quoties, & quam diu, & quocunq; tandem defectu hunc effectum non aſſequitur, organum ſtricto ſenſu abſolute non eſt. Imo hoc eodem ſenſu vero atque inrefundato, machinula eiuſmodi etiam quocunque interno defectu, effectui huic horas recte atque vere demonſtrandi impar, re vera nuda, abſolute & ſimpliciter, machina dicenda eſt, minime vero inſtrumentum certæ rei idoneum ac vtile.

Iam quemadmodum omnibus hominibus a ſana ratione alienum apparere pro certo habemus, ſi quis propugnaret, eiuſmodi machinas non ea intentione ita ſpecialiſſime, vti ſunt, factas eſſe, vt cuiquam intentioni proprie & directe inſeruiant; ſed ſimpliciter vt ſint, aut ad ſummum, vt illum craſſo modo ita dictum automaticum motum exhibeant: Ita potius rationi ſibi conſtanti quam maxime conſentaneum eſt, comprehendere, quod ſpecialiſſima conſtitutio operoſa, vni cuidam ſpecialiſſimo effectui, non ſaltem exquiſite, ſed etiam vnice, huic & nulli alteri rei, ex amuſſim quadrãs, re vera etiam a priori ea intentione, & in eum finem inſtituta ſit, vt tali effectui, a quacunque tandem cauſa dirigente applicetur & adhibeatur.

Digitized by Google

Quæ res cum altiorem conſiderationem omni modo mereatur, imo vero in hac noſtra tractatione, vbi proprie de Organiſmi indole tractare tota fert intentio, præcipuam contemplationem poſtulet: proinde tanto preſſius vtique illi inſiſtere & illam debite euoluere, noſtrarum eſt partium.

Vt alia multa illis, qui non tam rationem, quam nudum ſenſum ſequuntur, communiter ita ſimpliciter vt in illum incidunt, arripiuntur: ita hoc etiam fit circa aſſertum aliquod, ſano ſenſu non temere reprobandum, ſicuti certe neque temere formatum eſſe apparet: Eſt autem: non anxie in fines rerum inquirere neceſſe eſſe.

Prolata eſt hæc animaduerſio inprimis in res ab humana cognitione adeo remotas, vt nulla ſpes ſit in abdita illarum penetrandi. Verbi gratia, quonam, & quidem in ſuo ordine, atque adeo phyſico, fine, facta, & ita diſpoſita ſint, tot tam immania corpora cœleſtia? & contra, quem in finem non ſolum tot innumera indiuidua, ſed omnino etiam ſingulæ ſpecies inſectorum factæ ſint, & indies propagentur? Imo valet hæc conſideratio vel de omnibus rerum creatarum ſpeciebus, quarum æque, atque totius illarum ſubordinationis, ſi voluntatem glorioſam Diuinitatis, & quidem etiam abſolute talem negligamus, nullam ne quidem ſuſpicionem, ne dum rationem inuenerimus.

Quantumuis autem hæc ita ſatis recte ſeſe habeant, quilibet tamen facile percipit, quorſum tota hæc locutio tendat. Nempe quod primo nec in ſe legis vim habeat, tanquam piaculum foret, animum ad hanc cogitationem adiicere: ſed magis conſilium quoddam & prudens quaſi monitum, ne eiuſmodi rebus temere fatigetur intellectus, ad quas aſſequendas nulla ſpes aditum promittat, ſed potius denegare illum appareat.

Deinde autem, & quod fere palmarium eſt, ſatis vtique ex omnibus circumſtantiis apparet, quod hæc adſerentibus ſermo inprimis ſit de vltimis abſolute finibus; non vero finalibus,

Digitized by Google

bus, & inprimis ſimplicioribus atque euidentioribus inſtrumentalibus, reſpectibus. Tantum enim abeſt, vt hos tales conſiderare non deceat, vt re vera potius omni iure & quolibet intuitu dedecere debere videatur; ſi ad quamcunque ſcientificam conſiderationem adſpirantes, non fines rerum, ſed exiſtentiam & manifeſtam paſſim indolem, ſeu exiſtentiam inſtrumentorum, vel temere negligant, vel vllo modo, & ſi nihil amplius, certe hiſtoriam, quod hæc ita fiant, aſſequi deſperent.

Tantum itaque certe abeſt, vt abſolute de finibus rerum cogitare ius aut fas non ſit, vt certe hic nuſquam quidquam ad ſcientiæ methodum vocare eſſet integrum, imo ſubinde etiam nudæ hiſtoriæ deficeret notitia, ſi nullus ad fines dirigi poſſet, aut deberet, conceptus. Ita v. gr. vſus partium organicarum diſſimulandus eſſet, quod ſenſoria ſenſibus, muſculi motibus, lingua ſermonibus, &c. deſtinata ſint. Omittenda ita omnis perueſtigatio diſpoſitionis mechanicæ ad hos vſus, oculi ad recipiendum lumen, aurium ad ſonum &c.

Sin autem hæc eo ſaltem ſenſu, quem vnum verum habent, intelligi debent, vt vniuerſales, quos aliqui non male iuſto ſenſu Coſmicos vocent, fines, quos hæc generalia vniverſi concreta, vt in ordine ad hoc vniuerſum habere poſſint, fines, intelligantur, & non anxie veſtigandi, nedum fingendi reputentur: ſpecialium autem rerum, & inter ſe euidenter connexarum, tanto magis, ſecundum illud quo connectuntur, conſideratu vtique digni habeantur fines: tunc debita vtique contemplandi ἀκρίβεια hæc expendere, nihil autem obiter præfigurare, conueniet. Vt autem hæc intentio etiam decenter ad obtinendum effectum inſtrui poſſit, remouendum omni modo eſt ex animo præiudicium illud, quo omni potius modo, quibuslibet rebus denegare fines, quam de illis diſpicere, vulgati magis moris eſt. Inſiſtendum potius vnice hiſtoriæ, & quæ illa offert, iuſta mentis applicatione in ordinem redigenda ſunt. Ita paſſim diluceſcet, quod magnus re-

rum numerus, reſpectibus illis ad fines omni modo ita alligatus ſit, vt ſi fines tollerentur, non ſolum res ipſa talis, ſicubi de reliquo vſquam occurreret, abſolute nullum vſum etiam vniuerſalem haberet, aut habere poſſet, quod tamen ab vniverſa indole omnium & ſingularum huius vniuerſi rerum, re vera alienum eſt: ſed etiam ipſa illa talis res re vera a priori nuſquam fieret, adeoque minime exiſteret, niſi directe propter illum finem efformaretur.

Deinde ad feliciorem harum rerum æſtimationem, non obliuiſci vtique decet, eiuſmodi indolis, tum finium in genere; tum æſtimationis ſiue dignitatis illorum, tam reſpectu ſimplicius vniuerſali, quam in comparatione cum aliis in hac rerum vniuerſitate. Priore modo conſiderandum vtique venit, quomodo multi huiuſmodi peculiares fines, & reſpectus ad eoſdem, non ſolum ſpecies veras in ſyſtemate huius vniuerſi conſtituant, ſed totas ſpecierum talium claſſes: adeo, vt ſi fines illi tollerentur, totæ ſpecierum rerum naturalium claſſes eo ipſo abolerentur.

Deinde non ſolum certæ ſpecies, ſed omnino nobiliſſimæ, nempe operoſiſſimæ, artificioſiſſimæ, & numeroſarum ſimpliciorum huius vniuerſi aliarum rerum compendia quædam complectentes, ita auferendæ eſſent.

Hoc ipſum autem cum ita temere fieri minime poſſit, neque deceat, diſpiciendum propterea erit, quanam ratione & omnis confuſio impediri, & veritati teſtimonium firmum atque ſolidum perhiberi poſſit, ne interim quidquam temere in partes noſtras trahere videamur; quanquam hic nullus ſit metus ab illis, qui veram rerum indolem, & tam fiendi, quam exiſtendi ſeriem, compoſita mente intelligunt.

Non iam dicemus de vniuerſo animalium genere, eiuſq; tam numeroſiſſimis ſpeciebus. Cum enim hodiernis moribus, quibus ordo & reſpectus cogitandi, ipſis, ſed ſane inordinatis, ſpeculationibus, paſſim confunditur atq; temeratur, aduerſus omnem ſeriam, veram, & cum re conuenientem, diſcernendi, diſtin-

Digitized by Google

diſtinguendi, & vſitatis rerum nominibus vtendi methodum; animalibus non ſolum iudicii ſeu diſcretionis, & ita neceſſario etiam phataſiæ, vtpote circa res diſcretas occupatæ, poſſeſſio in dubium vocatur: memoria vero rerum vt diſtinctarum, non ſolum adſeritur, ſed & inſuper inaudito in hoc vniuerſo, & ab omni ordine contemplationis rationalis alieno exemplo, memoriæ, tribuitur actus organa corporis fortiſſime impellẽdi, totum corpus exagitandi, & laborioſiſſime, imo vel vſque ad ruinam eius impellendi: nobis vero iam directe hos errores enodare non placeat, inſiſtemus propterea magis vnice atque directe illi ſpeciei, de qua in confeſſo eſt, rei ſeu facti ipſius veritas, nimirum Humanæ.

Animam humanam, quando ſecundum illas ſui proprietates conſideramus, quas veras atque certas eſſe non ſolum certo, ſed vnice intelligimus, agnoſcimus primo ratione veræ eius exiſtentiæ, quod exiſtat in & cum illo corpore, quod vt illi ſoli vſitatum, propterea humanum vocamus.

Secundo ratione efficaciæ & cuiuſcunque tandem energiæ ſcimus de illa hoc vnum, & nihil aliud, quod quibuſcunque tandem ſuis actionibus occupata ſit, circa affectiones corporum: in corporibus inquam ita, vt loquntur, eſſentialiter inhærentes, vt ne quidem cogitatione ab illis ſeparari poſſint, quin eo ipſo, ſimul atque vel cogitando talis res abſtrahitur, non ſolum corporis conceptus pereat, ſed omnino illius eiusdem rei, vtpote quæ ſine corpore, neque concipi quidem poſſit.

Tertio enim, & ſi quid de hiſce rebus magis poſitiue nominare velit, velut in abſtracto erit illud τὸ FINITVM. Nempe quod nihil aliud in vllam eius poteſtatem cadat, quam finitum: eo vſque vt etiam omni ſua potentia nihil poſſit aſſequi, niſi vt quam maxime finitum, nempe abſolute vnum.

Ne quid enim, non tam generaliore, quam re vera potius nullo, niſi confuſo & perplexo, loquendi modo & vſu, dicam, de illa eius in vulgus, nempe vix obiter huc conuerſos animos

animos, notiſſima eius impotentia dicam, quod multitudine rerum obruatur. Iubeo potius ſecum habitare, & dum ſui meminit, illius recordari, quod vere & poſitiue nihil poſſit, niſi abſolute vnum ſolum comprehendere: nempe vno temporis momento, non niſi de vna numero re cogitare, aut iudicare: quicquid autem compoſito numero nititur, omnino non niſi compoſitis etiam, nempe ſucceſſiuis actibus illa attingere, ſeu in illis verſari.

Quod plus eſt, vt iam dudum veteribus notatum eſt, abhorret ab infinito, Trepidatione vera, & omnis ſuæ potentiæ velut in irritum quodam lapſu, tanquam ſui impos hinc euadit: tantum abeſt, vt fines migrare, adeoque ſummam rerum corporearum & præcipuam proprietatem tranſcendere poſſit.

Quod autem longe plus, aut certe pluris eſt, ille eius actus, quem vulgus hominum, imo vero, ſi dicere fas eſt, philoſophorum, pro ſupremo ipſius (animæ inquam humanæ) & abſolute proprio, ſpecifico & formali ſcholis dicto, interpretantur, cogitandi, ſimulacra quædam pingendi, iuxta ſe ponendi, & in illo, quod ex his prominet, aut ſubſidet, aut deflectit, tandem immorandi ſeu acquieſcendi; hic inquam actus, ſupremum eſt & prorſus eminens exemplar, vnicæ illius energiæ, corporeis affectionibus inſiſtendi.

Certe enim hic actus, vt omnium reliquorum craſſisſimus, ita etiam tardisſimus eſt omnium illorum, quos vera ſua potentia anima humana exercet. Primo enim ratione ſubiecti verſatur circa affectiones corporum non æque, ſed molium. Quandoquidem nulla cogitatio de vlla re in animum venit, vera ac realis, nempe quantum datur abſoluta ſeu diſtincta, quin numerum ſeu fines, locum ſeu menſuram finium, figuram, ſeu modum & reſpectum menſuræ, inuoluat. Imo, cum figura loco atque numero in rebus corporeis veluti formam ſpecificam præbeat, adeoque illa duo, vbicunque ipſa eſt, abſolute ſub ſe comprehendat, adeoque veram plenam formalem rationem

onem corporeitatis abſoluat: vt tanto magis dilucefcat, quantum anima humana hiſce corporalibus adfectibus alligata ſit, neque facilius, neque certius ſeu luculentius, atque adeo ſtabilius, quidquam cogitatione complecti poteſt, quam ipſas figuras, res vt figurabiles, res ſub ſchemate, ſeu ſchemata de rebus.

Imo accedit, quòd ne quidem compos, aut certe minime omnium facile compos ſit, de vlla re, etiam ſub ſchemate ſeu figura diſtincte cogitandi, ne dum de pluribus rebus cogitandi ſeu comparandi, quam ſub ſpecie craſsiſsimo modo atque vocis ſignificatu craſsiſsimo, figurata corporea, nempe vulgari loquendi formula, & craſsiore acceptione magna.

Vnde etiam eſt, quod de nulla re cogitare integrum eſt, niſi ſub conceptu, vt in ſenſus incurrere, ſeu ſenſibus comprehendi poteſt. Vnde nullius figuræ conceptus ſeu cogitatio de figura, in humana poteſtate eſt, niſi ſub fictione, ſeu præfiguratione, tanquam ſi extra corpus noſtrum præſtituta oculorum vſu ſentiretur. Et certisſimum eſt, hominem nullum abſolute vnum realem conceptũ diſtinctum habere ſeu exercere poſſe, de corpore aliquo figurato minimo, quin illud ſibi adhuc pingat illa magnitudine, quanta ipſum adhuc legitima diſtantia oculis ſuis obuerſans tale conſpiciat ſeu intueatur: de nullo ſono ſubtilisſimo conceptum vllum habeat, niſi inquantum illum audhuc adiri poſſe ſupponat &c.

Et licet aliæ adhuc dentur diſcretiones, iudicia, inquam, & intellectus rerum adhuc multo ſubtiliorum, odorum, ſaporum, colorum, imo ſingularum tactilium ſpecierum, quatenus ſpecies ſunt: debet tamen de his ipſis maxime in rem noſtram notari, quod non ſolum de his qua talibus, anima nullã habeat poteſtatem cogitandi, aut per ſtricte dictas ratiocinationes, & per modum concluſionis, ſecundum manifeſtas, & ſigillatim agnoſcendas comparationes, aut rationes, intelligendi: ſed nec habeat inſuper abſolute vllam eminentem adeoq; familiarem potentiam, haſce res etiam illo ſuo, ſi non λογιϛικῷ tamen λογικῷ intelligendi actu aſſequendi, niſi ſub conſtitutione illa-

rum etiam reliqua craſſo modo corporea, nempe ſub AGGREGATIONE, hoc eſt, vere & realiter ingenti multitudine. Vnde & odorum, niſi nimis quam confertim quaſi conſtipatis exhalationibus congregatorum, nullus olfactus, nulla inquam agnitio, quod re vera iam ſint, ne dum dignotio, ſeu ſpecialior intellectus, qui, vel quales ſint.

Licet enim exemplum ſit certe non temere negligendum, ne dum data opera diſſimulandum, agnitionis cuiusdam peculiaris, caſus ille, quando homo aliquis a materna imaginatione terrifica atque anxia, diſpoſitionem illam contrahit, vt verbi gratia, felem in conclaui aliquo, (non tamen, quod vti certum, ita notandum, nimium ſpatioſiſſimo) præſentem ita agnoſcat, vt ſolitos effectus, non tam in corpore, quam in corpus, anxii terroris inde ſuſcipiat: tamen conſideranda ſimul omni modo eſt certiſſima illa, imo euidentiſſima huius etiam energiæ intelligendi, ſumma omnino perplexitas (ſit venia verbo) vt in illa nihil vnum quidquam, ne quidem a poſteriori, vere atque ſolide certum, ne dum diſtinctum, ipſi menti, nempe cuicunque animæ actioni, obuerſetur, cuius illa vllam diſtinctam rationem poſſit inire, ne dum ipſo actu ineat, aut habeat. Nunquam enim, niſi ſimpliciter longo & multiplici vſu, etiam illud intelligit, ſeu tandem denique reminiſcitur, quod vere illa certa res nunc adſit, ne dum illud ſit, propter quod iam hæc ſibi eueniant; ne dum vt vllum ſiue diſtincte ſentiendi, ſiue cognoſcendi actum, reliquis ſibi conſuetis analogum, exerceat.

Quamuis huic rei, hoc quidem loco prolixius immorari, neque tractationis ſeries, neque certe animus ferat, placet tamen huius rei ſpecimen pro illuſtratione dictorum commemorare. Generoſa virgo de reliquo & animo, & temperamento, vt loquuntur, certe alacris, & a friuolis timoribus, terroribus, & animi anguſtiis alieniſſima, & iam a multis hactenus annis, æque atque illis diebus, ab omni ſanitatis detrimento liberrima, cum alicubi hoſpes, vt illi vndique commo-

de

Digitized by Google

de eſſet, lecto inſtrueretur, plumis illis molliſſimis, quas vulgo **Eiderdunen** vocant, concinnato, noctem illam, quam in hoc lecto conſumere cogebatur, mirifice laborioſam atque inquietam, omniſque ſomni impotem, & adeo variis perturbationibus violentam, habuit, vt quiritando maxime illam conſumeret, citra vllam tamen, quam nomine aliquo inſignire valeret, peculiarem ſenſationem, niſi quod ex inſolito ſibi prorſus, ne dum inſuper anxio, peruigilio, verſus matutinum tempus graue magis & perturbatum, quam dolore aliquo nominando affectum, caput accuſaret: & ita etiam illum dimidium diem ad prandium vſque, & poſt aliquandiu, inſumeret, niſi quod animo, pro reliquo ſuo more, ſtatim iterum alacrior euaſiſſet, ſimulatque lectum deſeruerat. Poſtquam autem a prandio ſomnolentia tentabatur, cui etiam indulgendi otium ipſi plenum obtigerat, cum iam omnium illarum rerum, quibus præter ſomni inopiam præterita nocte inquieta fuerat, non ſolum immunis, ſed fere oblita eſſet: ſimulatque lecto illi iterum incumberet, inſolitum quiddam, ſed & eo ipſo nullo nomine diſtinguendum, incurrebat: quod magis magiſque augeſcens, noctis præteritæ ſcenam reſtituit. Vt nemini alii homini, quid ſubeſſet, in mentem venire poterat, ita nec ipſa hæc patiens vllo modo recordari poterat, vnde ſibi hæc obtingerent, niſi quod poſt longam ſanitatem tandem morbum ſibi impendere auguraretur, & iter, quo non admodum commodo biduum aut amplius proxime præterlapſum abſumſerat, in partem culpæ vocaret. Forte fortuna euenerat, vt dum de lecto quietis ferendæ impote iterum deſcendens, linteamina, quibus aulico more omnia ſeorſim puluinaria tecta ſolum, non incluſa eſſent, a maximo, quod cooperiendi munus gerit, alicubi deuoluta, ſiſterent illud Xylino texto contentum, ſeu incluſum, vulgatiore vſu huic ſpeciei plumarum adhiberi ſolito (**daß man Eiderdunen / ja auch andere Dunen oder Pflaumfedern / in Cottonen oder Catun einfaſſet.**) Vnde illa demum recordata aduerſitatis ſibi familiaris

liaris

liaris cum hiſce plumis, & ſane vt ab alio metu liberata, hilaris inde mutato lecto, quod ſomno hactenus deceſſerat, tam facile, quam affatim compenſauit.

His certe ita, quocunque tandem reſpectu, penſitatis, ſatis puto diluceſcere, quod vndique & vndique corporeis rebus, & maxime ſub complexu corporeo comprehenſis, id eſt, vti vulgo quidem loquimur, vnice in concreto, velut alligata ſit, & adſtricta, vniuerſa animæ humanæ energia. Cui quidem rei porro, QVARTO ſecundum iam dicta loco, iungi omnino meretur affectus potius ille, quam effectus, animæ omnino magis a priori vt apparet adſcribendus: deſideriũ etiam rerum impetrandarum, & gaudium de ipſarum impetratione & vſu, aut contra, auerſio, metus, odium, triſtitia, propter illas & ex illis. Et hæc omnia non tam e contactu corporeo, & præſentia phyſica, ſed etiam e nuda talium reminiſcentia: imo vero nuda ſolum ſimilium arbitraria fictione.

Quemadmodum autem iam hæc memorata, ita vtique etiam ſunt comparata, vt ex illis ſatis diluceſcat, quod omnino anima humana, non ſolum circa hæc, quæ vndiquaque meræ corporum adfectiones ſunt, & quidem ſimpliciter, & abſolute tales, non ſolum occupetur, imo illis velut a priori inhiet, & a poſteriori oblectetur; ſed etiam quantum vſquam aſſequi integrum eſt, hoc vnum abſolute, & nihil aliud, quod nobis certo cognoſcere detur, poſſit atque agat: ita accedit huic conſtitutioni etiam illa vlterior, paris vtique in hoc genere energiæ atque indolis, circumſtantia, quod ſingula hæc & vniuerſa, etiam non immediate, ſiue operetur, ſiue aſſequatur, ſed plane per media quidem, ſed & illa ipſa maximam partem, & numero etiam multiplici omni modo corporea.

Merito certe Quinto loco hoc ponimus, documentum, ad conſiderationem, quam reſpicimus, propius vtique, & quantum cunque tandem euidentius ducens. Licet enim dici forte poſſit, quod media illa materialia quam maxime reſpiciant obiecta, & præcipuum habeant vſum in illorum, obiectorum

ctorum inquam, imo ſubiectorum, v. gr. concentratione: vt dum oculus radios lucidos concentrat: meatus aurium, labyrinthi, cochleæ, magis magiſque colligunt, & velut in vnum apicem plures varie diuertentes veluti compingunt: plexus illi, quaſi penicilli, neruei, in linguæ ſuperficiem adſurgentes, veluti excubant pro comprehendendis, retinendis, imo in arctius demittendis, corpuſculis ſapidis, &c.

Tamen manifeſtum vtique eadem conſideratione ſatis ſuperque eſt, quod vniuerſus hic apparatus, nullum tamen vtique finalem reſpectum habeat, ſiue ſolum formalem, ad ipſas illas, ne dum quaſcunque alias materias; ſed vnice ad ipſam animam, vt nempe illi hæ materiæ ita ſiſtantur atque offerantur: & quidem, vti ſupra etiam monuimus, magis *ſeu craſſius corporaliter*, nempe non ſolum numero plures, ſed etiam denſius inter ſe mutuo vnitæ, & omnino congregatæ.

Tanto facilius autem elucet, quam certam & abſolutam relationem hæc habeant ad ipſam animam, cum ſine illis anima omnium illarum rerum abſolute impos exiſtat, neque vllam, cum illis conuerſationem, aut de illis præfigurationem, adſequi poſſit; vnde merito, imo vero certo, concludere licet, quod anima humana de illis rebus, ad quarum perceptionem organis conuenientibus deſtituta, nullum vnquam vti typum, ita nullum etiam conceptum, adſecutura eſſet, nec vllam etiam illarum ideam quoquo modo formatura.

Cum vero omnium conſenſu, tota quam ſcimus, & quantam ſcimus, quãtum ſcimus, animæ humanæ non ſolum indoles, ſed vniuerſa etiam deſtinatio, in eo vnice verſetur, vt illas adfectiones rerum corporearum, tãquam verum ſuum vnum & vniuerſum ſcopũ, exequatur: fieri vtiq; non poteſt, quin ſimul, eodem ipſo tempore atque actu cognoſcendi, agnoſcamus, quod etiam illa media illi fini non ſolum directe, ſed vere etiam vnice, ſint deſtinata atque dicata. Sicut enim per ſupra dicta minime dubitamus, quod facile nobiſcum ſenſuri ſint omnes

 (quod

(quod quidem iterum allegari, cum hodiernæ res hoc certe exigant, nemo vitio vertet) harum rerum compotes, conceptuum, inquam, horum, qui de finibus formandi veniunt, intelligentes, quod vbicunque certus aliquis finis, neceſſitate quacunque ſubeſt, ibi etiam media ad illum finem facientia neceſſaria ſint, non alterius rei (nempe quatenus talia ſunt) quam vtique illius finis, directe atque vnice, intuitu. Cum itaque ad minimum humanæ indolis exemplo, ita dentur tales ſpecies rerum naturalium, quæ vere & euidenter quidem ad certum finem factæ ſint, ſine quo ne quidem, nempe tales, exiſtere poſſint: neque vero illum finem, etiam ſine aliis mediis, ad illum finem exquiſite idoneis, aſſequi poſſint: certe vti ſimpliciſſimæ, ita euidentiſſimæ conſequentiæ ducimus, hæc ipſa etiam media eſſentialem nexum cum illo agente, ſeu quoquo modo exiſtente propter finem, habere: Inſtrumenta, inquam, directa, & eſſentialiter, non per accidens, aut ſecundario, exiſtere: illius, inquam, agentis & actus inſtrumenta; nullam actionem propriam, vt ad hunc actum, & in hoc actu, habentia: ſed potius, quandoquidem ille actus in ſe & tota ſua ſpecie neceſſarius eſt, & vnice ad ipſum in actum deducenda, & abſolute propter ipſum exiſtentia, ſeu ad ipſam exiſtentiam producenda.

Quæ omnia, vti non ſolum ita ſe habent, ſed etiam aliter ſe habere non poſſunt; ita notanda inſuper eſt tanto euidentior huius conſtitutionis certitudo, quando etiam a poſteriori nulla vſquam alia ratio dari poteſt, ſiue exiſtentiæ nudæ atque ſimplicis, quamobrem vtique ſint: ſiue eſſentiæ, quamobrem talia ſint, talibus actionibus ita exquiſite, imo vnice idoneæ: ne dum ſi plane in actum deduci fingantur, actus ille cuicunque vni, aut vlli vſui aſſignari, poſſit.

Peritiores harum rerum, & vniuerſæ adeo acceptionis τῦ ὀργάνυ, inſtrumenti inquam, & inſtrumentalitatis, facile ſtomachari poterunt, quod rebus tam ſimplicibus & in propatulo poſitis, tam operoſe & prolixe immoremur; ſed veniam dabunt

dabunt intentioni, ad imperitorum, aut certe incurioſorum neceſſariam inſtitutionem directæ: non tamen meæ fidei, ſed experientiæ, imo demonſtrationi hoc dabunt, quod talis incuria hodie non ſit ſolum, detur, exiſtat, ſed ſolennis ſit, obuia paſſim, imo recepta.

Non placet, nec profecto vacat, circa omnes luſus magis actiuos, imo vero etiam ludibria magis paſſiua, occupari, quæ humanæ ſpeculationi hodie non ſolum familiaria, ſed chara etiam atque grata ſunt, circa fugitiuas quaſdam phantaſias, ſeu præfigurationes, de brutis animantibus.

Dicunt bruta eſſe nudas & abſolutas quaſdam machinas, quæ nullum finem habeant, quamobrem ſint, aut tales ſint, niſi illum vnum, quod Deus & eſſe voluerit, & tales eſſe.

Pergunt dicere, quod totus ille actus, qui in corporibus illorum, imo per corpus, & tam ſingulas eius partes, quam ſocias, peragitur, imo qui & quot tales actus ita peraguntur, omnes atque ſinguli agantur a cauſa, iam quidem non amplius ſimpliciter efficiente, adeoque propter finem agente: ſed ſimpliciter ita inſtituta, imo vero ipſamet abſolute ita agitata, vt hoſce actus, hos tales inquam quoslibet ſpecialiſſimos effectus, ſine vllo fine, ſine vllo ſcopo, ſine vlla deſtinatione, perpetret: adeo, vt horum agentium nihil abſolute interſit, ſiue fierent hi actus, ſiue non fierent. Quantumlibet autem, etiam ſecundum has ipſas præfigurationes, minime neceſſitatem & veram eſſentiam organiſmi, ita vlla ſolida ratione tollant; cum vtique quod Deo ita expreſſe volente non ſolum fit, ſed ita proinde fieri omni modo vtique neceſſe eſt, abſolute vtique fiat propter finem, nempe illam vtique intentionem atque voluntatem Dei, qua, ſeu impletione eius, quis poteſt eſſe alius verior & nobilior finis?

Tamen, ſi hæc vtique, quæ fiunt, certe ad hunc finem ad minimum, ſi nullum intermedium alium, ita fieri intelligantur, imo diſerte dicantur; certe illa omnia, quæ etiam ita fiunt, deſtinato omnino fieri intelligenda erunt, nempe omnino

no per ipſam diuinam intentionem ; qua quæ verior eſt, certior, ſimplicior, deſtinatio ? adeoque etiam quæcunque vsquam hic fiunt, organice omnino fieri, vere atque ſimpliciter dicenda ſunt, & directio illa, quæ a diuina voluntate non tam profecta eſſe, ſed potius dum vtique eſt, quandocunque eſt, vbicunque eſt, tam diu continuo & perpetuo actu proficiſci, fieri, continuari, intelligenda venit &c :

Nolumus tamen in hac vniuerſa deductione operoſius occupari, cum vtique vel quilibet hanc conſiderationem ſua ſponte proſequi poſſit, vel etiam noſtra ulterior deductio reliqua, ad illam pariter applicari.

Inſpiciemus itaque potius humanum corpus, quod vulgo recentiorum temporum philoſophis αὐτόματον audit; nempe ipſum in ſe, quatenus viſibile hoc, quod oculis noſtris obuerſatur, corpus eſt, in omnes illas partes diſtributum, quas etiam omnes organicas eſſe profitentur: noſtri vero nec ipſi hoc inficias eunt, quin vtique in reliqua vniuerſa machina, hæ partes ſigillatim ſpectatæ, ad minimum vt ad machinæ vniuerſim conſideratæ vſus, & ad actionum, quæ huic competunt, veluti ſyſtema, organicam talem rationem habere, omnino videantur.

Non autem placet remouendo, vt loquntur, hic progredi, aut contra illam opinionem directe argumenta nectere: ſed placet potius, vt in theſi rem exequi, & ſecundum hactenus deducta, conſiderare, an corpus humanum vllo etiam intuitu, per ſe ipſum ſubſiſtere, non propter aliud exiſtere, aut vllum quemcunque, præter vnum vnicum certum, vſum habere, imo vel habere ſaltem poſſe, appareat.

Et hoc de corpore, vt in ſe conſiderato, & in ordine ad animam humanam, velut a priori : deinde vero contemplationem hanc etiam inſtruemus, vt a poſteriori, nempe ab ipſius animæ humanæ I. intrinſecis magis, & ipſi abſolute debitis proprietatibus ; tam ratione intellectus, quam voluntatis : II, a proprietatibus eius relatiuis, mutuis, & κυρίως effe-

ctiuis

Digitized by Google

ctiuis atque principaliter actiuis, & ibi inprimis ratione voluntatis, tam ad agendum, quam in agendo, in corpus libere exercendæ. Quod iam corpus ipſum attinet, ante oculos eſt 1) tota eius materialis conſtitutio ad corruptionem, & intimam, & velociſſimam, ita tota ſua eſſentia diſpoſita, vt re vera appareat, nude in ſe conſiderata, ad corruptionem talem ex inſtituto facta, ſiue, vt loquuntur, deſtinata eſſe: 2) Videmus hanc materialem corporis conſtitutionem contraria ratione affici; nempe oppoſito corruptionis, conſeruatione, ad perennitatem inſtrui, re aliqua ab illa ſua ſimpliciter corporea & materiali indole, in oppoſitum vſque aliena: nempe re vera incorporea, & quicunque tandem nobis de illa indole conceptus ſuppetit, immateriali: adeoque ſi vt effectus conſideretur, a pari certe cauſa, nempe ipſa etiam immateriali, per omnem ſanam rationem arceſſenda, nempe MOTV. 3) Nulla etiam vſquam comparet, conſeruationis corporis tam heteroclitæ, (nempe tam materiæ eius contrariæ, quam modo, indoli ipſius oppoſito, factæ) ratio; quamobrem inquam corpus hoc durare, contra ſuam propriam indolem, & diu ſeruari, debeat. 4) Quod quidem minus adhuc eſt eo, quod etiam nulla vna compareat ratio, quamobrem ipſum vniuerſum corpus ſaltem exiſtat: nempe inprimis tale, quale vtique exiſtere agnoſcitur, nempe quod tales actiones edat. Sicut etiam 5) nulla vna comparet tio, quem nam abſolutum, & plenum actum hoc corpus in ſe, & extra directionem animæ conſideratum, habeat: ne dum vt 6) compareret, quemnam vel vnum ſolum vſum haberent, aut habere poſſent, ſimiles actus. Ex aduerſo vero 7) comparet non ſolum exquiſitiſſima, ſiue, vt loquuntur, abſoluta, huius corporis & horum actuum eius, neceſſitas, & reſpectus, vtique exquiſitiſſime conſpirantes, ad animæ proprietates, earumque vſus & effectus: ſed plane 8) directus etiam habitus vniuerſalis, corporis, quatenus tale eſt ad animæ indolem, pro vt illa nobis ad minimum generice, innoteſcit.

Nempe, vt hanc etiam præcipuam partem, fundamentalem conſiderationum harum exponamus, anima quãtumcunque vt in ſe & abſolute æſtimari poſſunt eius actiones, eſt ens triplici intuitu ad res materiales tractandas quaſi deſtinatum; quia (1) generaliſſime eſt ens actiuum: nihilo vero certius, quam materia paſſiuum, adeoque ad τὸ actiuum relatiua hac ſui indole deſtinatum: (2) Generaliter eſt ens mouens, quia omnes eius etiam vere propriæ, & ipſi omni modo vt in abſtracto competentes actiones (non ſolum eo ordine, quo in corpore & per corpus fiunt, ſed vt quolibet intuitu in ſe & per ſe conſideratæ ſunt) generice ſunt MOTVS; nempe progreſſus de re ad rem, quo intuitu Ariſtoteles cogitationem, humanæ animæ deambulationem eſſe, deſcripſit: (3) Specialiſſime, vt ens intelligens, abſolute opus habet tempore, tum propter numerum actionum, tum rerum, quæ obiectum intellectus conſtituunt; quandoquidem comparatio abſolute eſt plurium: varia vero & multiplex comparatio ſane multorum. Cum itaq; (4) anima intelligens non ſolum ſimpliciter facta fuiſſe appareat, vt ſimpliciter & abſolute, nempe ſemel & rem forte vnam, intelligat; ſed intellectus illam energiam etiam in multis obiectis exerceat, imo monſtret & exhibeat; non potuit hinc proinde fieri, quin ipſi animæ ad ſuas proprias neceſſitudines deberetur (5) tempus ſeu duratio; tam ipſi inquam, atque eius actionibus; quam (6) quibuſcunque eius, ſi quibus opus habere agnoſcitur, inſtrumentis.

Quod autem (7) omnino etiam inſtrumentis indigeat, monſtrat non ſolum a poſteriori vſus eius, ſiue vti loquimur, mos & conſuetudo, dum vtique corporeis organis, ſenſoriis, in ſubſidium intellectus, & locomotoriis in ſubſidium voluntatis, vtitur:

Sed etiam (8) tanquam magis a priori, non ſolum indoles rerum, in quibus intellectus exerceri debet, vt corporearum, hoc exigere videtur, vt proportionatis etiam inſtrumentis opus ſit:

Sed

Sed etiam (9) modus, quo inſtrumenta pleraque his animæ vſibus etiam re vera inſeruiunt, vt nempe pleraque corporea, ſenſuum, & per illos intellectus, obiecta, tanquam magis corporalia reddi, nempe colligi, congregari, coaceruari neceſſe ſit:

Quandoquidem (10) etiam non ſolum per ſenſum, ſed omnino per ipſum intellectum (loquor de ſchemate, ſub quo res intellectu complectimur) nihil niſi ſub ſtatu aggregationis, aut ſpecie diuiſibilitatis, nempe tantæ magnitudinis, quæ etiam adhuc diuidi poſſit, familiariter percipere, concipere, aut nobis imaginari valemus. Confirmat has res (11) ipſe modus his inſtrumentis, quatenus inſtrumenta ſunt, vtendi; qui nempe eſt iterum MOTVS.

(12) Neque talis ſolum in genere & ſimpliciter; ſed ſpecialiter plane etiam inſtructus, atque directus: non ſolum ſecundum varietatem obiectorum, ſed etiam ſecundum tempus, & inprimis quidem illud velut arbitrarium.

(13) Quandoquidem de organiſmo ſenſuum, vel leuiter intelligendi peritis, omnino manifeſtum eſt, quod organa ſenſoria generatim, qualitercunque directa, aditum quidem ſpeciebus ſenſibilibus præbeant, imo veluti concilient; interim re vera ſenſus vere & ſtricte dictus non fiat, v. gr. dum inter varios, inprimis leuiores, quin imo ſubinde vel grauiores ſtrepitus, ſedemus, alii cuidam vni rei, ſiue etiam ſenſibus, ſive nuda magis animi intentione, maxime addicti: ibi licet illi ſtrepitus omnino vere & realiter ita in aures noſtras illabantur, vt exquiſite audiri poſſent, ſi intentio adeſſet, quæ ſpecies ita oblatas etiam formaliter adſumeret, atque compararet: tamen cum hæc deſit, deeſt etiam ille effectus, & nullo modo formaliter fit ſenſus.

(14) Ex aduerſo poteſt vtique anima, etiam pro ſuo arbitrio, & reliquo proprio ſuo actiuitatis modulo, ſenſoriis organis pro arbitrio vti; nempe tam ratione temporis, quando & quam diu vult: quam ratione ſubiecti, in quod vult, & ratione

obiecti, circa quod & ſecundum quod directe vult: nempe tam a priori, vt in illud obiectum, quod proprie vult, organum dirigat; quam magis velut a poſteriori, vt ad obiectum quod vult, etiam illud organon, quod conuenit & neceſſarivm eſt, & ſeligat atque aſſumat, & omni proportionato modo, actuet atque regat.

Sicut autem putamus hæc ſufficere poſſe ad demonſtrandos reſpectus illos, non ſolum veros, ſed etiam neceſſarios, qui inter animæ magis in ſe conſideratæ, proprietates, & vicisſim corporis organici habitudines, nexu abſolute directo atque indiuiduo, intercedunt; ſupereſt vt (15) tanquam pro colophone huius conſiderationis recordemur deſtinationis, velvt exiſtentiæ ſimpliciter, animæ humanæ, ſeu rationalis, vt e duabus conſiderationibus, quænam vero ſit ſimilior, diſpiciamus; nempe an anima abſolute & ſimpliciter intelligendi fine exiſtere intelligi poſſit aut debeat; per media atque miniſteria ipſi directe propria atque addicta, & eius intentionibus atque directionibus, vt a priori formatis, & in effectum deducendis, puro inſtrumentali more, (actus nempe ſuſcipiendo, atque continuando & tranſmittendo,) obſequentia, atque ſervientia:

An vero contra, anima ſpecialiſſime, & abſolute ſecundum quid, vni ſolum machinæ, in hoc vniuerſo ita adſcripta cenſenda ſit, vt nihil, niſi quod in illa, imo in illam, & quidem, quatenus in illam fit, aut contingit fieri, proprio ſuo & abſolute eſſentiali actu, non ſolum intelligendi, ſed etiam volendi, præſtet & exequatur.

Spero autem rem vniuerſam de abſoluta animæ ad intelligendum ſimpliciter habitudine, non ſolum in ſe parum dubitationis inuoluere, ſed etiam tanto euidentius diluceſcere poſſe, ſi prius remoueatur oppoſitus ille, quem ſecundo loco allegauimus, reſpectus.

Nempe volunt illi, qui corpus etiam humanum machinam abſolutam eſſe volunt, produci hoc corpus proprie atque directe

directe propter ſe ipſum; & fieri in illo non ſolum vitales motus, (quamuis re vera nuſquam intelligant, quid proprie ſit Vita) ſed etiam animales, ſenſum non ſolum, ſed etiam localem motum: dum nempe per ſenſus res illæ, quæ ſentiri dicuntur, continuata energia (illæ res inquam, ſui actus, ſeu incurſus energia) totas quaſdam moles corporis pellerent, qui actus ſit motus localis. Hiſce rebus ſuperinduci Animam, vt illas ita, vti fiunt ſimpliciter intueatur, &, vel vti fiunt, vel magis forte paſſim, vti factas, experiatur. Ita tamen, vt liberum ipſi omnino ſit (nempe vt in re aliena, prout libet, etiam temere atque friuole, cum nempe in ipſam nihil inde incommodi redundare poſſit, vt e re aliena) pro ſuo arbitrio his illis, quæ fiunt, rebus veluti accurrere, adeoque ſenſus illos, qui etiam ipſa non cogitante aut volente fiant, ſaltem adire, atque abſtracto quodam actu agnoſcere.

Cum tamen hæc, etiam craſſa qualibet ratione, deficiant circa nudas voluntates, organa ſenſoria abſolute dirigendi; etiam noua vis corpori facienda fuit, & quidem vnde minime putares, aut, ſecundum ſuppoſita, expectares, ab ipſa hac Anima.

Exemplis res clariores fieri ſolent. Si a tergo alicuius, ſeu potius aliquorum plurium, ſtrepitus oriatur, ad quem ſe vnus e pluribus conuertat, diſerte, inquam, propria ſui expresſione atque confeſſione, vt videat, ſeu cognoſcat, quæ & qualiſnam ſit illa res, a qua ſtrepitus ille proficiſcitur; hoc factum ſi qui veritati ſimplici, ſine ambitu intenti perpendant, dicent ſine dubio, a voluntate ſciendi, quidnam ſit illud, quod ſtrepitum excitat, dirigi motus corporis, vt oculi, tanquam organa aſſequendi materiale ſubiectum a quo, interdum & in quo, ille ſtrepitus fieri æſtimatur, ad illud dirigantur: at iſti nudi mechaniſmi patroni, maiore cura hic ſuam inſtruunt ſcenam.

Dicunt certas particulas, quæ alias in genere aptæ ſint ad organa ſenſuum, & mediantibus his, etiam organa motuum, impellenda, in certis corporibus non tam ſimpliciter inuenire,

 quam

quam ſenſim nanciſci, talem ſpecialiſſimum aditum (quem etiam efformationi nouæ figuræ pororum, meatuum, imo ſtaminum fibroſorum affingere non erubeſcunt) ad huius corporis haſce partes motorias, vt quando in poſterum per ſenſum, ſeu organa ſenſus, irrumpunt, ibi etiam organa motus tali peculiari ratione afficiant, nempe directe impellant, vt non ſolum motus, ſed etiam ſpecialiſſimus, inde ſequatur, & quidem mechanice, imo abſolute mechanice: nempe ex talium particularum ſpecialiſſima mechanica proportione ad illum actum ſpecialiſſimum, ad illum locum ſpecialiſſimum, & quidem non tam immediate attingendum, ſed etiam cum ſtudio atque anxia intentione quærendum &c. quanto conatu quantæ nugæ.

Si v. gr. applicatio facienda ſit, ad hunc, e millibus talivm, caſum. Audit aliquis, vel quacunqe ratione non plane negligens, vel magis auidus pecuniæ, circa ſe ſonum labentis cuiuſdam rei tinnientis; forte fruſtuli vitri, aut cuiuſcunque tandem forte metallici fragmenti; ibi ille certe ſuis æſtimationibus intentus, non ſolum conuertit oculos, & quantum his neceſſe eſt dirigendis, etiam reliquum forte corpus, ad illum locum, vnde allatum eſſe ſonum opinatur: ſed flectit etiam, & agitat mirifice, corpus, ſub menſas, ſub ſcamna, ſub tabulata, ad rimas & fiſſuras aſſerum, ad dimouenda, ſeponenda, volutanda, excutienda varia, quæ quoquo modo interpoſita videntur: neque deſinit ante his rebus agitandis, repetendis, denuo ſuſcipiendis, (imo huic ſententiæ, quod pecunia fuerit, quam cecidiſſe audiuerit,) inſiſtere, quoad inuenerit: imo ſi non invenerit, dimoueri ab illa ſententia nunquam poteſt.

Quanta hæc eſt efficacia particularum! Semel hoc dicere ſuffecerit, quod nequidem honeſte dici poſſit, quod aliqui dicunt in aliorum honorem, qoud ſarcaſmus ſit, tales res ridicule commemorare; cum illæ, quo magis ſimpliciter, & vt re vera ſunt, dicuntur, non ſolum auditu ridiculæ ſint, ſed deliriis exquiſitiſſimis pares.

Vo-

Digitized by

Volui abſtinere ab illa de animantibus brutis ſecundum haſce fictiones, fabula: ſed cum præſens res me quaſi mechanico impetu, eo impellat, paucum quiddam ὡς ἐν παρόδῳ, breviter nempe, ſed nihil leuiter de ipſa re detrahendo, inſeram.

Quando columbæ in domum aliquam, eiuſque quemcunque propemodum tandem angulum, adſuefiunt; campeſtres inprimis, ſeu victum ſuum in aruis quærere natæ, quas Germani feld-Tauben appellant: hæ ſi non ſolum in vna aliqua domo, ſed etiam poſt hac in altera, imo amplius eiuſdem ciuitatis, conſuefiant: quando inde ad aliquot millia paſſuum extra vrbem in diſſita arua volant, & paſtum ſuum ibi non tam inueniunt immediate, quam laborioſe etiam quærunt, ſatiatæ non ſolum ſimpliciter retro in vrbem volitant, ſed etiam inſuper *variis aliis* ex eadem vrbe, turbis, ſeu turmis columbarum ex *aliis* domibus, immixtæ volant: & ita exquiſite, non ſolum ſuam domum inueniunt; ſed quando etiam, quod familiariter ſit, cum illis alteris ad iſtarum domum ſeductæ, ab illis illectæ, vt diutius ibi oberrent, ad ipſius columbarii aditum vſque obſequuntur, ſerius ocyus tamen ab his columbis atque locis iterum diuertunt, auolant, circumuolant, donec tandem ſuos penates iterum reperiant &c.

Si iam hæc omnia, & inprimis ſingula, ex illis hypotheſibus explicentur, primo quidem effluuia ſubtiliſſima granulorum (non vnius, ſed rariorum generum, tritici, ſecalis, hordei, auenæ, piſorum, lentium, cicerum, viciarum, nigellaſtri, imo tithymali cypariſſiadis in aliorum defectu &c. per aerem volitantia, non ſolum commouent columbas, ſed ita etiam præciſe impellunt, vt non, vti emanauerunt, ſed directe eo, vnde emanauerunt, illas pellant: (certe contrario actu eo mouendi, vnde ipſæ abeunt) ſed etiam, poſtquam illa organa, propter quæ hic impulſus tam longi volatus factus eſt, ita repleta ſunt, vti nos ſaturatum eſſe vocamus, tunc iterum aliæ particulæ (certe campeſtres; nam domi oblatis frugibus ſaturatæ minime volant, ſed ad quietem ſe componunt) non ſolum

Digitized by Google

ſolum ſimpliciter ipſas ad ſubuolandum impellunt, ſed ſpecialiſſime verſus vrbem, vnde profectæ, ſiue vt iſti loquuntur, expulſæ ſunt. Poſtquam vrbem attigerunt, pellunt illas adhuc ſpecialiores aliæ particulæ de ſua domo ſpecificæ, ad hanc ipſam. Imo ſi ad alias domos, (neſcias autem quomodo per illas particulas, omni modo & reſpectu inuſitatas,) ſeducantur, incertum, an ab illis a quibus ita adductæ fuerunt, ſimpliciter iterum repellantur, an præualentibus tandem ſuæ domus particulis ex alterius illius (quæ certe tanquam præſentiores præualere debebant) iterum extrudantur.

Puto autem ſuperuacuum fore monere, quod mirifice ἀμήχανος habenda videatur illa efficacia particularum domus, & columbarii, ad illum effectum non ſolum finalem, ſed re vera magis pure moralem, vt columbæ illam domum quærant; cum vel pueris notum ſit, quod de eiuſmodi liberioris volatus columbis pleræque, ſi etiam in vna domo diu aſſeruatæ fuerint ſimulatque in liberum aerem emittuntur, priſtinam ſuam repetant, imo in vna aliqua iam adſuefactæ, ſatis facile in aliam ſeducantur. Dico ſuperuacua hæc eſſe, cum quomodocunque tandem inſpiciatur hic mechanicæ retropulſionis mimus, nulli homini facile aſſenſum extorquere poſſit.

Ad rem potius noſtram ipſam reuertentes, merito vtique illud ſolum iterum allegamus, quod in motibus voluntariis a nemine in controuerſiam vocatur, quod anima, poſitiue, motus corporis non ſolum prouocare poſſit, ſeu ſuſcitare, ſed etiam tam ratione quantitatis, quam ratione ſcopi velut abſolute dirigere.

Vbi tamen cauendum eſſe puto, ne dum alias vehementer proteſtari mos eſt, ne metaphyſici conceptus phyſicis negotiis immiſceantur; & iure hoc quidem, modo recte fiat: ne inquam hoc loco re vera metaphyſicus, abſtractus, & vt rei magis abſolute immaterialis, conceptus ingeratur, de DIRECTIONE, ſimpliciter actui motus ita contradiſtincta, vt etiam ab alio agente proficiſci, & motui ſuperaddi, ſeu adiici poſſit. Motui inquam phyſico, vel etiam mouenti phyſi-

Digitized by Google

phyſico, directio, vt res pure metaphyſica in abſtracto, realem phyſicam concretionen, imo vero tranſmiſſionem a cauſa immateriali in ſubiectum corporeum, ſuſcipere & ſubire poſſit. Quaſi diceres, fictionem mentis ſimpliciter & abſolute in effectum realem & corporalem deduci poſſe, immediate. Ita enim philoſophantur illi, qui animæ nec ipſum motum, nec vllum ius in eundem qua talem, permittunt, ſed ipſum penitus aliunde, & plane ſua ſponte, fieri adſerunt: fienti autem, imo vigenti ſolum adiici, atque immitti directionem.

Sane vero directio hæc, cum ſit res immanens & durabilis, nempe motum totum comitans & veluti complectens, vt ille nuſquam aliter, quam ſub ipſa, & ſecundum ipſam fiat: v. gr. in moderando motu brachii ad modulos muſicos, ad ſculpturas chalcographicas &c: ingens omnino eſt confuſio, illi vt ſimpliciter metaphyſico enti, tam immediatam phyſicam efficaciam in motu corporeo, in ſubiectis motis & mouendis, & ipſis effectibus, vndique corporeis, adſignare.

Præcipue autem rerum metaphyſicarum differentiæ a phyſicis recte peritis, nunquam perſuadebitur immediata tranſmiſſio rei vt abſtractæ, ſimpliciter in non ſaltem concretum, ſed etiam phyſicum & corporeum.

Quod autem alteram illam ex hiſce duabus ſupra propoſitis conſiderationibus concernit, nempe an veriſimile ſit, quod Anima humana potius abſolute & ſimpliciter intelligendi fine ita exiſtat, vt res ſuas vere per ſe, abſolute inquam proprias habeat; non autem nudis alienis interueniat, quibus ad ſuos vſus, tanquam precario, & ſecundario (rerum illarum in ſe ſpectatarum intuitu) fruatur: putamus omnino affirmari poſſe hanc veriſimilitudinem inprimis ex eo, a priori 1.) quoniam actus hic animæ humanæ intelligendi ſeu agnoſcendi, tum totum ſyſtema rerum creatarum, tum illas eius circumſtantias, e quibus vnum illud ſtupendum, & inimitabile, imo intimius ne quidem vſquam comprehenſibile, non ſolum artificium, ſed agnitio etiam vnius cauſæ ſeu artificis, colligatur hoc ipſo actu:

quod inquam hic, ita intelligendi, actus maioris ſit dignitatis, quam quicunque alii in toto reliquo orbe inueniendi.

Atque proinde, ſecundo, etiam ſine vllo dubio inſtitutus, ſiue vt loquuntur, deſtinatus ſit, vt omnino abſolute & ſimpliciter, per ſe, non ſecundum quid, per tota eſſentia aliud, ſecundario, & ita omnino reſpectu primarii per accidens, fiat. Tali conſtitutioni 3) vero ſimillimum vtique ducimus, tribui debere etiam proprias cauſas concurrentes; intelligo, quæ ſimpliciter & abſolute propter hunc actum, & nihil aliud, aut ad minimum primario & directe propter hunc, & exiſtant, & agant ſeu concurrant.

Iudicamus autem etiam 4) euceſcere hoc tanto euidentius, a poſteriori, ex illo, quod non ſolum vniuerſum corpus in tota illa ſua mechanica conſtitutione, organicis ſcopis atque intentionibus ex amuſſim exquiſitiſſime congruat, adeoque ad illos vſus directe prorſus atque proprie, productum eo ipſo videatur:

Sed etiam 5) re vera nulla vſquam veriſimilitudine, ad vllum vnum alium vſum, atque adeo ſcopum inſeruire ſaltem poſſe appareat, ne dum debere.

Cui rei 6) omnino accedit libera illa actiuitas, quam anima habet, non ſolum in organa ſenſuum, ſecundum ſuam voluntatem inſtruenda: ſed etiam in præcipua organa vitalia, imo totos complexus actionum vitalium, per ita dicta animi pathemata.

Quibus rebus colophonis veluti loco, vltimo accedunt, appetituum, vti vulgo vocamus, tam iucunditatis, quam aduerſitatis arbitrorum, ſi penitius æſtimentur, non obſcuræ relationes atque proportiones, ad melius atque commodius conſeruandum, defendendum, fouendum, corpus, & nocumenta ab ipſo arcendum inſeruientes, & ultimo ſui effectu etiam ad hoc habiles: aut vltimo ſui effectu ad ſpeciei conſeruationem tendentes: vel etiam ſpeciali conuenientia typi, ſtructuræ atq; motuum, ſimilitudine inquam corporis atque morum, nitentes.

Hæc

Digitized by Google

Hæc omnia, quæ de organiſmo partim in genere, partim corporis humani organica ratione in ſpecie, ita diximus, putamus ſatis euidenter commonſtrare poſſe, quod corpus hoc, verum & immediatum ſit animæ organon, non ſolum ad eius vſus, ſed directe & abſolute propter illos, a priori inſtitutum atque factum: illis etiam,& re vera nulli alteri rei,organica illa ſui conſtitutione directe, ne quidem vtile aut idoneum, niſi illa res paris eſſet ad mouendum & regendum energiæ compos, (vti de ſpiritibus etiam malis creditur.)

Non equidem neceſſarium ducimus illam,quæ iam ſupra a nobis commemorata eſt, energiam etiam humanæ animæ ad corpus ſuum debite vſurpandum, nempe mouendum, prolixius ſtatuminare; Quod tamen ita vtique fiat,ſaltem rationes ipſas nude ac ſincere adducere, & cuiuslibet propriæ conſiderationi relinquere ſatis eſſe iudicamus. Sunt autem ſequentes.

Singuli vſus & actus, qui in corpore, aut per corpus, quatenus organicum eſt, peraguntur, generice non niſi vnus ſunt actus, nempe Motus. Neque vero etiam ſpecifice aliud quicquam ſunt, quam ſpecies motuum, nempe motus varie directi. Motus non ſolum in ſe eſt res per omnem conceptum incorporea; Sed manet etiam talis, quandocunque, quamdiu, imo eo ipſo dum,in corporibus & in corpora agit. Habet etiam inſuper attributa, ſiue vti vulgo loquimur,affectiones atque proprietates, pariter incorporeas, tempus, gradum energiæ, reſpectum tam directionis ad finem, adeoque proportionis, tam ſui ipſius, quam idonei organi, & tandem reſpectum finis ipſius. Effectus vti ſemper teſtatur de ſua cauſa, ita motus, vt res incorporea de cauſa ſibi congenere. Motus vt actus, fruſtra ſecluditur ab agente: ita enim in abſtracto conſideratus non eſt ens phyſice exiſtens, ſed metaphyſicum ſolum. Vnde phyſico ſenſu, de motu qui re vera fit, nunquam dici poteſt ſimpliciter vt de actu in abſtracto, ſed ſemper dicendum & intelligendum eſt de agente in concreto. Vnde fruſtra vſquam in rebus phyſicis nominatur motus, vllo intuitu immanens aut

inſiſtens, quin potius & verius nominari debeat mouens: quo nempe intuitu penitius vtique agunt, qui vbi de hiſce rebus ſermo eſt, vere ſubſtantialem quandam vim ſupponunt moventem (quod ſuo more iterum ineptiſſime intelligendo corrumpunt, & in ſteriliſſimam metaphyſicam σπερμολογίαν proiiciunt, qui loco vis ſubſtantialis mouentis, vim mouendi, ſe ipſum mouendi, vim ſui ipſius ſecundum ſe ipſum, & in ſe ipſo, philoſophantur) dico quod hæc ſententia de vi ſubſtantiali movente vtique in ipſa re verior ſit: modo recte diſtinguatur, vbi re vera ſit, & quibus rerum phyſicarum ſpeciebus vere & realiter competat & inſit. In quibus enim vere ineſt, Animata dici conſueuerunt. Veteres etiam Naturam vocauerunt.

(Inuenio in lexico græco antiquiore poſt alios, & Budæum inprimis, iterum iterumque reuiſo, nomenclaturam nimis quam fugitiue allegatam: φυσεχὴ, poëtice, pro ψυχή. Incidit animo ſuſpicari, an non verum primum nomen animæ antiquiſſimis Græcis fuerit hoc φυσεχὴ, quaſi ἔχων τὸ φύειν: e cuius vocis pronunciatione deflectente, vti vere familiariter ſolet per vocalium, inprimis ſub accentibus, fugitiua enunciatione, ſenſim natum ſit, φυσ χὴ. φσυχὴ, & denique ad faciliorem pronunciationem, in locum φσυχὴ, ψυχή. Quam ſuſpicionem fouere mihi videtur illud, quod vocabuli ψυχῆς pro anima, nulla idonea analogia in lingua græca occurrat: nam quæ a ψύχω ducitur, cum verus huius & directus ſignificatus notorie ſit, refrigero; indirectus autem magis, ſpiro, nihil certe hæc ad animam puto.)

Sicut autem ſatis euitender diluceſcere confido, quod hæc corporis humani ratio, abſolute organica ad animam humanam, ſatis monſtret, quod corpus etiam abſolute & ſimpliciter propter animam exiſtat: ita ſunt adhuc aliquæ circumſtantiæ, quæ ingens & euidens hoc ſymbolum inter animam & corpus, plane euidenter confirmare appareant. Inter quæ primo loco numeramus, energiam illam, etiam alienæ animæ, & quidem nudo actu rationali (rationis ratiocinantis, vt loquuntur)

Digitized by Google

tur) fictitio, in ipſam efformationem ſeu ſtructuram corporis; quando videlicet ex imaginatione matris corpori infantili, non tam æque ſolum aliquid forte ſuperinducitur: ſed omnino etiam iam abſoluta propria atque debita ſtructura, iterum diſſolvitur, & noua in eius locum ſubſtituitur: Et hoc quidem ſubinde immenſum minore temporis ſpatio, quam de reliquo ordinaria ſtructura abſolui ſolet. Vbi etiam tanto magis notari meretur, quod huiuſmodi effectus non ſolum ordinarie comitem habeat in ipſa matre abſolute moralem, patheticam, æſtimationis & intentionis, peculiarem intenſionem; vt ſub fortiſſimo appetitu, aut vehementiſſima auerſione, formidine, terrore, iſtæ vt loquuntur impreſſiones, quam maxime efficaciam ſuam exhibere ſoleant: ſed meretur vtique parem conſiderationem, quod ab eadem cauſa, & per ſimiles penitus circumſtantias, etiam impreſſiones ſimiles in ipſum animum fiant, & rerum pares æſtimationes, ex animo materno in animum & λόγον ſobolis tranſmittantur: vbi inſuper conſiderationem meretur peculiarem illa circumſtantia, quod quam maxime tranſitorius huiuſmodi actus patheticus in fœmina prægnante, tam firmum atque conſtantem effectum in fœtum edere ſoleat non ſolum in corpus eius, ſtructura indelebili, imo potius indies augeſcente: ſed inprimis in animum, irreuocabili illa huius perturbatione, & nullam λογιςικὴν emendationem admittente.

Secundo loco ſtatuimus, ingentem illam efficaciam, quam anima in proprio corpore exerit, iisdem patheticis intentionum ſuarum perturbationibus. Quæ certe res multo altiore conſideratione digniſſima eſt, nempe quomodo a terrore, iracundia, repentino magno gaudio, intentiſſimo deſiderio eodem etiam phyſico momento, motus vniuerſalis ſanguinis, non ſolum pulſu cordis, eminenter alteretur: verum etiam tono vniuerſi reliqui corporis, ſubinde momentanea mutatio accidat, imo ſubinde etiam in momenta varians & alternans huiuſmodi alteratio eueniat.

Tertio loco euidens vtique eſſe putamus, quod peculiaris aliqua, imo exquiſita, animæ ineſſe debeat horum ſui orga-

norum notitia, per quam non ſolum proportionis illorum ad varios fines, gnara eſſe debeat: ſed etiam proportionis & habitus vniuerſi eorum, ad ſubeundum motum; & motum quidem peculiariter prorſus moderandi compotem, pro ipſivs animæ arbitrariis intentionibus. Vbi quidem extra omnem conſiderationem poſita eſt illa exceptio, quod anima ab hiſce rebus aliena eſſe appareat, & illæ potius quibuslibet cauſis atque modis adſcribendæ videantur, propterea, quod anima ſibi vllius concurſus, ne dum totius actionis huiuſmodi, nuſquam quicquam conſcia ſit: quod nempe fieri minime poſſe interpretantur, ſi anima vere his negotiis implicita eſſet. Cum enim illud quod ipſi conſcium eſſe volunt, ſiue phantaſiæ ſimpliciter ſit actus, ſiue memoriæ tanquam compoſitæ phantaſiæ, in hos autem actus nihil cadat, quod figuræ expers ſit, & quidem craſſioris: tantum abeſt, vt hæ res talem animæ actionem, qualitercunque imaginatiuam, ſubire deberent, vt potius rem vere æſtimando talem ſubire omnino ne quidem poſſint. Sicut etiam circa hoc negotium pari conſideratione digni ſunt illi actus, quos anima abſolute adminiſtrat, v. gr. moderationes organorum ſecundum certas proportiones, tam ſtructuræ illorum, quam finium, ad quos diriguntur, & non dicam, quomodo dirigantur, ſed quod omnino dirigantur; quod, inquam, anima hoc ipſum iam ita agat, v. gr. in cogitanda menſura motus ad tranſiliendam foſſam, ad ſubſultandum ad numeros: ad dirigendum iactum, non ſolum ad certam diſtantiam, ſed etiam ad certam lineam, imo punctum quaſi metæ, &c. Imo, quando, quæſo, ſeorſim conſcia ſibi eſt anima, ſeu cogitat, aut meminit directe, quod iam cogitet? vbi nempe altiorem certe conſiderationem poſtulat diſtinctio illa alibi a nobis commendata, inter λόγον & λογισμὸν, rationem & ratiocinationem, intellectum ſimpliciter, & collectionem e multitudine rerum qualitercunque intellectarum, inter agnitionem, cognitionem, & diſtinctam, imo diffuſam cogitationem.

Quem-

Quemadmodum autem rectiſſime olim Cicero monet, quod niſi vtile ſit, quod facimus, ſtulta ſit gloria; ita valet hoc quam maxime in hoc negotio, Organici nexus inter corpus & animam humanam.

Neque hoc ſolum in ſtatu, vt loquuntur, ſecundum naturam, in ſanitate, ſimplici inquam conſtitutione, atque conſeruatione debita, corporis; ſed tanto magis vſum habet vnicum (nempe quem nulla alia res compenſare valeat, ſi ille deſit) in vera ætiologia morborum, & ſymptomatum variorum, circa comprehendendam non ſolum cauſam, perturbationis variarum animæ actionum ad deliria vſque: ſed etiam deprehendendos varios veros vſus, quos diuerſa commotionum genera, vero atque iuſto organico modo, habent ad certos, non vtiles ſolum, ſed etiam neceſſarios ad conſeruandum corpus, ſcopos.

Quemadmodum enim ne quidem vſquam concipi potuit hactenus, quidnam vere & realiter ſit Vita corporis; ſecundum quid, inquam, corpus dicatur viuum? quiſnam ſit, imo an vtique ſit quiſquam, reſpectus aut actus organicus, qui ſimpliciter, &, quod aiunt, formaliter ad vitam, neceſſarius ſit: quis ſit nexus materialis reliqui habitus corporis, ad eius ſiue vitalitatem, & hoc quidem imprimis, ſiue mortalitatem &c. Ita tanto minus quicquam veri organiſmi agnoſci potuit, nedum vt quicquam eius cognoſci obtigiſſet, circa vtiles illas, & ipſa proportione multiuaria ſubnixas, vere vitales actiones, paſſim etiam in morbidis corporis conſtitutionibus fientes, ſed non ad damnum quodcunque, ne dum deſtructionem, ſed omnino potius conſeruationem, tam corporis, quam vniuerſæ eius œconomiæ. Huic enim fundamento deficienti, vnice imputare neceſſe eſt, ingentem illum defectum pathologicum, vt non ſolum pro morbi directi ſymptomatibus, corpori non ſolum moleſtis, ſed omnino noxiis accuſarentur, tales paſſim actus, & motuum imprimis corporeorum conatus, quin effectus, qui non ſolum ad expugnandas alias quaſdam, vere noxias

Digitized by Google

xias aut nocituras res, egregie conuenirent, & quadrarent: ſed ſubinde etiam ita neceſſarii eſſent, vt ſine illis corpus inter res reliquas ita conſtitutas, vix aut plane non ſeruari, & ab interitu eripi poſſet.

In qua ipſa etiam, magnæ vtique conſiderationis, varia ac multiplici eiuſmodi organica energia, duo inprimis occurrunt, quæ huius noſtræ præſentis tractationis verum intellectum & vſum omnino poſtulant, imo illo indigent.

Primum eſt, quod hic illic quidem poſt totuplices laborioſas inculcationes, veritas ſucceſſuum talium organicorum ad conſeruationem vitalem hinc inde agnoſcatur, imo adſumatur: Interim Nexus organicus, & eius reſpectus cum anima humana, adhuc vtique vel ſimpliciter negligatur, vel miris paſſim hiatibus & fluctuationibus iam admittatur, iam negetur. Quamuis ſubinde alia prorſus ratio particularis ſubſit, nempe licet a ſe ipſo diſſentire neceſſarium videatur, tamen directe in ſententiam alterius tranſire durum appareat. Vnde quidem rem ipſam ſuam facere non graue eſt: interim eandem quadantenus aliter effingendo, eo ipſo quaſi ſibi propriam facere tentatur: ſed certe vtrumque fruſtra; cum non ſolum veritas vt vna, aliena ſchemata non ferat; ſed illos etiam, qui rem ipſam comprehendunt, tanto minus latere poſſit, vnde prodeat, cum vt vna, inter prorſus alienarum magnum numerum emergens, non facile ad diuerſos fontes referri poſſit.

Deinde altera quæ ſubeſt huius conſiderationis, meliore applicatione digna recentior difficultas, eſt implicatio illa, non ſolum craſſo modo a poſteriori omni verſimilitudini contraria, ſed etiam a priori plus vno modo ab omni tali aliena, quaſi huiuſmodi effectus, quos vt vere organicos ad neceſſarium finem corporis conſeruandi agnoſcimus, æquiuoco quodam organiſmi genere, per ita dictas ſeu fictas Irritationes ſimplices & immediatas, magis pure ſenſitiuo-mechanicas procederent, & varias varie implicitas, iam neruorum, iam fluidi in neruis, per neruos, iam neruorum per hoc fluidum in ipſis, commotio-

tio-

tiones ſuſcitarent, quæ paſſim ἀπὸ μηχανῆς, e ſtricte particularibus vniuerſales, e minimis, & ſubtiliſſimis maximæ & craſſiſſimæ, euadant. Et quidem hoc vniuerſum ſine vllo directo vſu, nedum ſcopo ad totius corporis conſeruationem, ſed vnice accidentalem, & plane aliud agendo, huius conſecutionem.

Hæ vero, tam circa ipſas res, earumque veram hiſtoriam, quam circa explicationem, collectionem atque concluſionem, de illarum vera indole, perpetuæ fluctuationes, cum doctrinæ medicæ nunquam ſuperandam confuſionem & implicationem, directe inferant; antiquos quoslibet errores non ſolum foueant, ſed etiam nouos, nimis quam fœcunda ſegete parturiant & introducant, ingens profecto operæ pretivm ſubeſſe, quilibet has res condigne æſtimans agnoſcit, vt quid in machina corporis humani vere organicum ſubſit, decenter diſpaleſcat. Cui quidem rei e præſente noſtra deductione deſideratam lucem affulgere poſſe confido, ſi nempe tam a priori perpendatur, quid ad talem finem, propria dignitate vtiq; conſpicuum, Animæ effectum & vſum rationalem, quatenus talem, eſſentialiter neceſſarium ſit: quam a poſteriori, quomodo hoc corpus mechanice fabrefactum, ſi hic vſus ad hunc vnum finem auferatur, nullum vſquam alium haberet, imo nullo vſquam actu, niſi ad hunc finem euidentiſſime conſpirante, affici deprehendatur.

Iterum, pro concluſione totius huius tractationis, dictum hoc, atque ratum volo, quod ſine hac ſolida atque certa organici habitus theoria, non ſolum in ipſa phyſiologia, atq; pathologia, ſed conſequenter etiam in ipſa rationali methodo medendi, nullum vſquam veſtigium veri nexus, imo ipſius rerum veritatis compareat, & illud quidem paſſim in caſibus non exigui, ſed longe maximi momenti: adeo, vt ex hoc defectu, in theoria quidem paſſim illud, quod veritati directe contrarium ſit, in tota Schola Medica ſuſtentatum atque propagatum ſit: In praxi vero, directe & vere efficaci, re vera contrarium talis

Digitized by Google

Theoriæ non ſolum ſeruandum, ſed etiam commendandum, atque docendum ſit.

Manifeſtiſſimo iterum, & proinde conſideratione vtique digniſſimo, documento, quod Theoriæ tales ſint falſæ, & a Veritate alienæ, quoniam praxis, nempe veritas effectuum, aut minimum euentuum, ſi talis, nempe verax eſſe debeat, Theoriæ eiuſmodi contraria eſſe neceſſe habeat.

Non ſolum non diſſimulo, ſed quam maxime vtique indico, quod documentum, quod etiam me ad hanc rem funditus excolendam primo omnium veluti manuduxit, & tam argumentorum realium euidentia, quam reliqua ſua in Praxi Clinica dignitate, præcipuum, ſint FEBRES. Quamuis autem harum pathologia, veræ & intemeratæ earundem hiſtoriæ innixa, non ſolum ſolidiſſimum ſit fundamentum huius noſtræ ætiologiæ Organiſmi; ſed etiam ſolidiſſimum eius obiectum, vtpote quod ſine hac nunquam ſecundū veritatem comprehendi, explicari, ne dum demonſtrari poſſet: eſt tamen ſimul etiam illud inuictæ veritatis, quod etiam reliquæ œconomiæ, non ſolum animalis, ſed omnino etiam vitalis in genere, nullus vſquam intellectus, ſed nihil niſi varie fluctuantes de illa conceptus, imo figmenta, & hinc inde ludibria, ſubnaſci poſſint, tanto maiora, quanto largior ab hiſce ſolidis, & proinde vnicis fundamentis fit receſſus.

Poterunt itaque hactenus dicta ſufficere, ad ſufficienter intelligendum, quomodo agens, intelligens atq; volens, finem, inquam, & propter finem, volens, debeat habere Organa illi fini proportionata, & illa ad eiuſmodi finem etiam debite & conuenienter dirigere atque regere: & quod organa tali fini ita ex amuſſim, & ipſo quidem effectu, inſeruientia, propter hunc vtique finem exiſtere, omni iure meritoque intelligi debeant.

Hoc enim ſi ita debite fiat, vt non ſolum vniuerſum vitale negotium, & quicquid in eo ordine fieri obſeruatur, exquiſita proportione ad neceſſarios fines ita adminiſtrari ſentiatur: atque adeo verum naturæ ἔργον, ſcita atque dextra adminiſtratio

tio

Digitized by Google

tio œconomiæ huius agnoſcatur: variorum appetituum & auerſionum, tam magis ſenſitiuorum, vt loquuntur, quam animi patheticorum, cauſæ, & reſpectus, ad conſeruationem & præſeruationem corporis, intelligantur: quin etiam ratio percipiatur, tum efficaciæ in genere, tum modi, ſeu effectuum in ſpecie, animi pathematum in corporis actiones: ante omnia vero συνέργια naturæ, arti medicæ non ſolum in ſubſidium exoptatiſſimum abſolute neceſſaria; ſed etiam paſſim, cum magna prudentia & dexteritate, aſſiſtendo, obſequendo, ſublevando, & extricando, materias & vias præparando, amiciſſime habenda, atque fida ſocietate colenda, decenter cognoſcatur. Tunc demum, & non aliter, aſſequi continget, veram implicatorum variorum adfectuum Pathologiam, & veram atque ſolidam Methodum Medendi, vere artificioſam, nempe cum recta ratione efficacem, inuenire obtinget. Hac demum ſolida conſiderandi methodo vere diluceſcet, quid actiuum in corpore, vtile, imo neceſſarium, pulchro ordine atque nexu, vere mechanico-organico, ad conſeruationem, vindicationem, & reſtaurationem corporis, fiat atque faciat, & quantæ conſiderationis ſit, illa vulgo tam leuiter atque obiter nominata magis, quam quod omnino decebat, celebrata, diverſitas Subiecti Medicinæ συνέργȣ, ab aliarum ſimpliciter mechanicarum artium ſubiectis, & conſequenter etiam ad effectum ſubſequentem reſpectibus, diſpoſitionibus, concurſibus.

Firmum itaque atque ratum omnino volumus, & fundamenti loco, vniuerſis noſtris dogmatibus hoc ſubſternimus, quod corpus humanum ſimplici & genuino penitus ſenſu, ſit Organicum; & quidem animæ rationalis Organon, (ſeu officina) illius neceſſitudinibus tam efformandum, quam conſeruandum: vndique & vndique motibus gubernandum, & illis quidem ſcite atque recte ad finem optatum proportionatis atque conſpirantibus: vnde varia efficacia tam corporis periculorum in animam, moralis atque pathetica: quam animæ

in corpus pathetico-phyſica, tam in eius ſtructura ſeu ortu, quam vſu atque motu: imo etiam in eiuſdem vindicatione a variis periculis, aut iam alicubi illatis detrimentis.

Ita quidem tractationem hanc de differentia Mechaniſmi & Organiſmi, & huius in corpore animali, inprimis humano, veritate, imo neceſſitate, ſub Diuinæ Benedictionis concelebratione, obſignamus.

PARE-

PARAENESIS

AD

ALIENA

A

MEDICA DOCTRINA

ARCENDVM:

Quoniam non ſolum Medicam Doctrinam morentur, turbent, fallant: ſed etiam aliena ab ipſa Veritate, & vſu Practico, animis obiiciant.

VBI SIMVL MONSTRATVR,

Quod communes opiniones Phyſicæ, per inſcitiam Mixti & Viui, & Confuſionem Materiæ propriarum, atque Motus, proprietatum; imprimis autem per imperitiam Motus, a priori, ad finem dirigendi, & a poſteriori per nudas intentiones peruertendi: & ſe, & Medicam Theoriam vulgarem, peſſum dederint.

ARGVMENTVM.

IN breui hac vita, & ſerio Medicæ artis obiecto, iuſtiſſimum eſt, ſerio perquirere, quicquid vere ad illam pertinet. Interim aliena vulgo placent; non ſolum toto genere, per prolixam polypragmoſynen: ſed in ipſo etiam ſtudio aliena pro fundamentis adſunt. Hæc labes cum quaſi perpetua manſerit, dubitari poſſet, an non rei potius ipſius, quam forte methodi ſolum ſit vitium: quæ nempe, tam in Phyſicis, quam Medicis, ab omni æuo, plus abſtractis conſiderationibus, quam vere corporalibus, tributum: Aut in alterum extremum vitio, nudæ materiæ conditiones in ore atque animo ſunt: neglecto MOTV & FINE: & tam huius quam ipſarum corporearum machinarum proportione, atque conſideratione ORGANICA. Antiquum dicterium: Medicum incipere, vbi Phyſicus deſinat; inutile, dum hi limites ignorantur. Vnde confuſio, quæ res e phyſica ad Medicos reſpectus pertineant, aut minus. Altera formula tum vulgi hominum, tum Practicorum: Theoriam etiam politiſſimam, non reddere felicem practicum: Imo, iuxta Practicos, dediſcendam eſſe. An ergo experientia a ſana ratione aliena? abſit; ſed tantum a rationibus: Dico certorum hominum conceptibus & rationibus. Senſerunt hoc multi, & alia quæſiuerunt: inuenerunt etiam noua, plura; ſed non meliora: nempe ad rem. Totum negotium peſſundat ALIENA conſideratio; in Phyſicis nudæ materiæ, ſine motuum intuitu: In Medicis, contemplatio corporis potius abſoluta, velut a priori, quam ad læſiones, quæ plurimum SOLENT magis fieri, quam quæ ſolum POSSVNT; & ad efficaces, per experientiam a poſteriori, ſanandi methodos, reflexa. Vnde vana Anatomia ſcrupuloſa; vana, inprimis etiam vulgo craſſa, Chymia. Primus defectus medicæ theoriæ, verſatur in neglectu hiſtoriæ, quid ſoleat potius, quam ſimpliciter poſſit, fieri? Imo quantum, quod poſſit, tamen non ſoleat? Veteres diſtinctione ſua, inter temperiem MIXTI ſimpliciter, & VIVI, plus innuerunt, qu[illegible]ixerunt. Cum nuſquam nec illi, neque poſteri, recte dicant, quid ſit V[illegible]. Inania veterum de corporis elementis ſomnia: & recentiorum, de ſtructura corporis, ſine relatione ad fines, & motuum ipſorum propria moderamina, penſitationes. Neutri primum theorema circa corporis temperiem ſatis reſpexerunt: ſumme corruptibile eſſe, & tamen non corrumpi.

Nuſquam

Digitized by Google

Nuſquam etiam in ordine debito conſideratus vſus Excretionum. Vnde fieri minime potuit, vt agnoſceretur verus Mechan-Organiſmus, *qui verum* Vitæ *inſtrumentum eſt: magis quam vlla corporea, quæ talis, res. Defectus hi corrigentur, contemplationibus debitis (1)* mixtionis *animalis; (2)* Vitæ, *quatenus de corpore dicitur: (3)* Inſtrumentalis *rationis, qua hæc Vita nititur. Receptatio veritatis, fida ſit atque ingenua, niſi contemptui eſſe velit. Exempla probant, quod phyſice vera, medicinæ inutilia eſſe poſſint, v. gr. ſtructuræ muſculorum. E tota conſideratione ſtructuræ, quatenus talis, nulla vtilitas ad Medicum redundat: Imo potius damnum obrepere poteſt. Chymia tota, Theoriæ Medicæ veræ, inutilis eſt; & ipſa quoque vanis ad experientiam opinionibus ſerendis aptior. Fermentationis doctrina ſola, ſed nihil ſecundum receptas ſpeculationes, quin plurimum contra illas, aliquem vſum habere poteſt. Ampla claſſes rerum medicarum ab his rebus alienarum, occurrunt 1. In raritate ſeu infrequentia ægrotandi; 2. In periodica, familiariter exquiſite ſtata, variorum affectuum repullulatione: 3. Reuocatione inſultuum per nuda animi pathemata. Quicquid directe ad intelligendas læſiones, & quidem in eo ordine, quo per artem reparari debent, non facit, illud a Medica theoria alienum eſt. Nec alienum ſolum, ſed alienans. Summe noxia adfectatio experientiæ rationes adſignandi; dum peperit peruerſam nouam praxin, nouis tentationibus, ſecundum illas fictitias rationes, operandi. Vnde veriori experientiæ priſcæ, noua fallax & temeraria ſuccedit: quæ nunquam feliciter cedat, niſi per heteroclitas occaſiones. Vitam conſiſtere in motu, nimis generaliter dicitur. Materias ad motum diſponere, vt ita ſimpliciter, neque factu facile, neque Medico fini ſufficiens eſt. Motus minime ſimpliciter, neque materiei, nec organorum, proportione nititur; niſi vnice a poſteriori. Debet enim a priori, tanquam ipſa ſimplici intentione, fini æquari: & alteratur hinc, a poſteriori, tum nudis intentionibus patheticis, tum irritationibus materialiter ſtimulatoriis, inprimis finem eius obturbantibus. Confuſæ hinc fictiones, de materiarum vitiis, dum magis quæ fieri poſſunt, quam quæ ſolent, penſitantur. Irritæ inde opiniones, circa Alterationes ſimpliciter. Aliter Natura, quæ non motu in genere; neque ſanguinis motu in ſpecie: ſed ſecretionibus tempeſtiuis, & excretionibus ordinatis, Vitam abſoluit. Securius vtique prorſus, eiectum eſſe, quam operoſe, atque dubie corrigere: cum bona tota, promptius aliunde reparentur. Vnde ſapientior hæc toti animalium generi impoſita eſt ratio Vitalis conſeruationis; tam integro, quam periclitante corpore. Hoc vnum præcipuum eſt, quod Natura poſſit, Mouere: quod non poſſit, materias corporaliter mutare: Illud breui tempore; hoc nullo, aut parum forte, non niſi valde longo.*

Hæc

Hæc eſt vera Naturæ Therapia ſpontanea ; hanc ſecuriſſime ſequitur Medicus ſua Praxi : & diſcit vere intelligere, pro ſolida ſua Theoria. Ita longe alia æſtimatione intelliget, quantum & in ſe, & ipſo vſu, differant, quæ in corpore fieri quidem poſſent, *ſed non* ſolent, *in viuo : & quæ in* viuo *fieri* ſolent, *quæ in non viuo* non poſſent : *Imo quæ in non viuo* non poſſint non *fieri ; in ipſo vivo ſimpliciter* non poſſint *fieri. Vnde his reſpectibus, imo fundamentis, ſuberſtruenda eſt Medica doctrina : quæ ab his aliena ſunt, proſcribenda.*

INter difficultates, quæ artem Medicam circumſiſtere iam ab ipſo Hippocrate notantur, nominanda vtique, & in hoc ipſi Diuo Seni ſubſcribendum eſt, quod breuitas vitæ humanæ ſuas etiam partes habeat, in impediendo, facili atque profundo artis huius comprehendendæ progreſſu. Vt alia Senecæ innumera, ita in hanc rem inprmis optime congruentia, aurea dici merentur illa eius verba, quibus de vanis ſtudiis & λογομαχίων oſtentationibus loquens, Sophiſtas corripit : an in hoc ſupercilia ſubducant, in hoc barbas alant atque demittant ? hoccine ſit, quod triſtes doceant & pallidi ? (nempe ſophiſmata, & captioſas cauillandi formulas) Subiungit : quid nobis iocularia iſta proponis ? non eſt iocandi locus : ad miſeros aduocatus es, &c. Nempe Philoſophos, qui vitæ rationem doceant, vitiis eripiant, animi metus, anguſtias, anxietates, triſtitias, impotentias expugnent, tranquillitati, hilaritati, αὐταρκίᾳ vindicent, indigna hæc ſuo inſtituto, perperam agere conqueritur, & quæ debebant profiteri, negligere. Quid conuenientius dici poſſit in Medicum etiam ſtudium, a ludicris, aut quoquo tandem modo alienis, occupationibus reuocandum, & ad verum ſuum ἔργον adigendum ? Certe ad miſeros aduocatur Medicus, non ſolum inter varia ſanitatis incommoda atque detrimenta fluctuantes, & ſub his ſubinde, neque ſibi, neque aliis vtiles : Imo frequenter etiam inter vitam ipſam atque mortem ambigentes, &, propiore periculo, moram auxilii ſegnioris non ferentes. His certe vt

vt efficaciter ſubuenire poſſit, neque diſcere ſegniter d ebe Medicus, neque agere; Nec aliud ipſi, ſed hoc agere, inc umbit, niſi officio ſuo male ſungi velit. Nemo facile ſit, qui n de hoc nobiſcum conſentiat, quod res ita ſerio atque grauiter incumbentes, non ſimpliciter negligi poſſint atque debean t; Neque forte quiſquam ita vecors fuerit, qui hoc temere fa cere audeat: Dico ad patientes aduocatus, ſepoſita illorum cura, alienis rebus, imo ludicris vacare. Sed ſubeſt occultior ἀλλοτρίωσις, non ſolum hominibus promiſcue, ſed quod profecto mereatur admirationem, Medico ſubinde ipſi minus manifeſto agnoſcenda, quin & obrepat facile, & ſemel admiſſa vario modo imponat, & a vero atque ſimplici officii ſui tramite, vix intelligentem abducat. Non de πολυπραγμοσύνῃ ſimpliciter *loquor, manifeſto alienarum rerum perperam curioſa*; ſed *illum næuum intelligo*, quo ipſa Medicina alienis rebus & reſpectibus implicata, a ſincero ſuo ſcopo, in rebus ſuis gerendis tandem aberrat, & variis difficultatibus in tranſuerſum rapientibus, ne quidem eſt, quod eſſe videbatur, nempe Medicina.

Admiratione certe dignum ducere poſſet, quiſquis humanarum rerum minus peritus aut ſincerus eſt arbiter, quod in Medica doctrina, ab omni propemodum ævo vſque ad præſentem horam, alieni reſpectus, non ſolum tot viguerint, ſed etiam tanti, vt illa nihil minus adſecuta ſit, & exhibeat, quam illud, quod nomine ſuo præ ſe fert, nempe veram corpori humano ſalutariter ſuccurrendi rationem: niſi in aliis etiam ad ſyſtematicam ſeu doctrinæ formam coagmentatis diſciplinis, eadem tractandi methodus ita exquiſite ſeruata occurreret, vt merito dubitare quis poſſet, an hoc ſolius methodi, an forte ipſarum rerum ſit vitium, vt aliter conciliari non poſſint.

Notiſſima certe in hoc genere eſt Phyſicæ doctrinæ labes, dum hæc ab antiquiſſimis temporibus nudis propemodum abſtractis loquendi atque concipiendi formulis, a vera corporea, & actionum vt in corpore, æſtimatione atque con-

Digitized by Google

ſideratione, plurimum aberrauit: Propioribus autem, in generaliſſimos quoſdam de materia conceptus diſſipata, nihil niſi pauciſſimas quaſdam obſeruationes inde collegit, poſthabitis, aut certe minime aſſequendis, verioribus actiuis illarum cauſis, & fiendi aut concurrendi rationibus, & energiis.

Vndique & vndique hinc materiæ aduertitur animus, & quæ craſſius in ſenſum impingit, conformatio, & mutua corporea proportio conſideratur. MOTVVM ordo, vis, & abſoluta magis in materiam energia, tempora eius, gradus, vices, maxime omnium autem FINES, vix obiter in animum admittuntur.

Vnde & inprimis, ab hoc poſtremo defectu atque ἀλλοτριώσει, iam vix vſquam animo amplius oberrat nexus ille, quem tot materiales res huiuſce mundi, maxime autem & abſolutiſſime corpora ORGANICE ſtructa, tum ad proprios certos fines habent, tum ad ſocios.

Ne vero etiam in hac re ipſimet alienius occupari nos patiamur, dicemus potius, quorſum noſtra tendat intentio; quod videlicet etiam in Medicina, nimis alienæ conſiderationes, graue damnum vero atque ſolido intellectui inferant, atque iuſtas, & quam maxime vtiles Theorias, non ſolum fruſtrentur, ſed etiam perperam præ occupent, atque intervertant.

Recte profecto ab antiquioribus iam Medicis dictum videtur, Medicum incipere, vbi Phyſicus deſinat. Minime vero recordari poſſum, vbi etiam, non dicam inuenerim, nam certe non eſt factum, ſed potuerim inuenire, aut quærere debuerim, illam terminorum veram præfinitionem, quæ Phyſicæ limites conſtituat, quibus illa a Medicina ita dirimatur, vt hæc illinc veram ſuam ditionem vindicare, & vere ſuas res ſibi habere poſſit.

Puto ex hoc defectu, pullulaſſe verum illum, atque maxime realem, alterum; vt in Medicinam introductæ atque receptæ ſint eius indolis ſpeculationes, imo etiam aliquarum veriorum rerum conſiderationes, quæ, ſi vel eſſent veræ, vel

quam

quam maxime etiam ſint, tamen ad verum ſtricte dictum Medicum ſcopum, re vera nullum vſum habeant.

Fatigauit profecto nimio ſæpius meam mentem, in ipſa iam adoleſcentia, qua Medici ſtudii curam ſuſceperam, vulgatigatiſſima illa inter ipſam plebem, de Medicis loquendi formula, quod optimo ſæpe, (doctiſſimo, dicunt illi,) Theoretico, praxis infeliciter ſuccedat. Cui ſuffragabatur exercitatiorum Practicorum propria aſſertio, interdum etiam ne inuida quidem malitia aduerſus iuniores vacans, quod immenſum diuerſa res a Theoria ſit Praxis: imo, quod in Praxi etiam ſpecioſiſſimarum Theoreticarum opinionum obliuio, non ſolum facile ſuperueniat; ſed, quod re vera prudente conſideratione dignum eſt, obliuio illa ad praxin feliciter adminiſtrandam neceſſaria ſit.

Non falſa loquor, ſed notæ veritatis, & ex amuſſim mihi certa atque comperta. In contradictorio, vt cauſarum aduocati loquntur, hanc loquendi formulam ſæpius vſurpatam, optime commemini: quando nempe iuniores, quibus etiam adhuc a recentiore vſu altius inſidebāt, illæ vti loquuntur theoriæ, illas vel in conſultationem adferre, vel exercitatiorum conſiliis illas obiicere, ſuſcepiſſent: hos etiam cum ſupercilio hac locutione vſos, & velut edixiſſe, oportere, (vt inprimis Germani loquimur,) ab opinionibus talibus, in caſibus talibus practicis, animum abſtrahere, & experientiam potius, quam theoriam ſequi.

Duriſſimum hoc mihi videbatur, qui vſuum horum loquendi nondum ſatis gnarus (certe enim Cabaliſtica hæc ſunt Medica) ſemper eo ſenſu hæc accipiebam, quod Ratio deſerenda ſit, & experientiæ nunquam conſpiret.

Nec enim certe paradoxon, ſed παράλογον, agnoſcebam, eſſe aliquid verum, & in rebus quidem corporeis, & tamen ratione non ſolum non poſſe comprehendi, ſed alienum etiam a ratione eſſe, imo cum ipſa pugnare.

Digitized by Google

Tanto magis, inquam, inquietam hoc habebat mentem quod non ſolum rei ipſius, a priori, vt loquuntur, tanta eſſe poſſit difficultas, imo cum ratione contrarietas: ſed etiam a poſteriori. Adeo, inquam, vt cum etiam experimenta accedant, quibus illi rei in ſe ipſa tam heterodoxæ, vere & efficaciter conſuli poſſit, tamen etiam horum ipſorum, ad reliquam rem ipſam acceſſio, nempe mutua & reciproca comparatio, ſummæ illi caligini vllatenus quidquam intelligendi, nihil detrahant.

Quid autem dico nihil detrahant? addant, dicendum eſt. Horum enim inprimis Experimentorum eſt illa præcipua difficultas, quæ cum illis rationibus conciliari nunquam poſſit.

En autem Θεὸν ἀπὸ μηχανῆς & temere elapſum totius huius religionis myſterium. Cum ILLIS rationibus dico: adeoque non ſimpliciter cum ratione: cum ILLIS ſpeculationibus, non ſimpliciter cum omni conſideratione.

Poſſum aſſeuerare, quod hanc contemplationem vix animo comprehenderim, quin ſtatim ingens deſiderium cooriretur, quantum per Vires liceret profundius in verum fundamentum harum difficultatum introſpiciendi, & quid ex illis ad meliorem ſpem aditum quendam promittat, imo quid illum hactenus intercludat, detegendi. Non eo inficias, quod ad hos auſus quaſi digitum intendere mihi viſæ ſint, liberiores illæ ſentiendi, & de antiquis pertinacibus opinionibus dubitandi methodi, quæ non ſolum arguere antiquos defectus, ſed etiam tollere & ſanare, præ ſe ferebant. Interim nec illud etiam diſſimulo, quod, quantumcunque merito probarem hunc ad meliora perueniendi conatum, non tamen pari aſſenſu comprobare potuerim etiam methodum: vtpote in qua magis ſubinde verborum, quam vere ipſarum rerum, diſcrimina valere, tanta cum animi attentione veſtigantem, non poterat fallere.

Et hoc quidem tanto magis, cum etiam in ipſis phyſicis dogmatibus, a quibus hic quoque medicorum dogmatum Medici

dici initium facere laborabant, licet re vera multa proferrentur antiquis minus vel cognita, vel quæſita: magis tamen plura hæc mihi viderentur, quam certiora, aut, vt generali quidem, ſed ad quoslibet harum rerum reſpectus commodiore quoque locutione vtar, meliora.

In omnia, quæ in ſenſus incurrere hic poterant, vigilantius intento, conſtanter apparuit, præcipuum in his conaminibus peccatum in eo hærere, quod ALIENIS reſpectibus nimium indulgeatur; reliqui autem, & quod præcipuum erat, paſſim etiam magis neceſſarii, atque ardui, negligerentur, aut quoquo tandem modo deficerent.

In Phyſicis quidem, omne bonum conamen irritum reddere videbatur, conſtans, & vere tota conſona cum antiquis, *negligentia, aut facilis* vtique & incuria opinio, de MOTIBVS: confuſio vniuerſalium, cum particularibus: aduentitiorum, atque tranſitoriorum, cum inſitis & immanentibus: inprimis autem, vere & ſimpliciter organicorum, ad certum finem, non ſolum directe, ſed etiam proxime, pertinentium, cum adiaphoris, & ſtrictiore ſenſu inorganicis, & magis aptis tantum ad particulares vſus, quam certo ad illos deſtinatis.

Sicut autem hæc quidem talia, & ſane non leuia, incommoda, Phyſicos conatus ita premere animaduertebam, vt illi præ his ad meliorem frugem peruenire non valerent: ita tanto magis Medicinæ officere tandem perſpexi, quod hæ tam crudæ, & in præcipuo ſui neruo deficientes opiniones, libere, imo, ſine iniuria dico, temere, in Medicinam etiam translatæ, omnem meliorem conatum ibi etiam fruſtrentur, & a vero ſuo ſcopo alienum, imo irritum efficiant.

Præcipuas autem turbas hic dare mihi apparuit multiplex conſideratio corporis humani, re vera magis ſimpliciter PHYSICA, in theoriam Medicam traducta, quam vllo modo Medicæ artis vero directo ſcopo reſpondens, ne dum ſolide ſeruiens.

Digitized by Google

Cum enim ingens certe ſit diſcrimen, inter nudam Hiſtoriam corporis humani, vti illud in ſe ſpectatmu ſeſe ſiſtit & offert; & contra, inter illam eius conſiderationem, quomodo tam ad læſiones varias, quam ad harum expugnationes, imo in integrum reſtitutiones, ſeſe habeat, atque gerat: Prius illud, ad nudam directam, corporis ſibi maxime debite conſtantis, notitiam pertinet; qua ſimplex eius indoles, ſiue vti vulgo confuſius huc illud nomen trahunt, natura eius, innoteſcat: ita naſcitur inde ἀνθρωπολογία quidem, hiſtoria atque conſideratio hominis ſimpliciter Phſiyca: tantum autem hæc a medicina abeſt, vt vix quicquam intimioris nexus aut vſus ad illam præ ſeſe ferat.

Quemadmodum enim irritum profecto fuerit, ex inſpectione, imo deſcriptione, quantumlibet exquiſita, machinulæ horologicæ, ſiue immediate mathematico-mechanicas rationes, atque proportiones talium inter ſe mutuo conſpirantium, tam numerorum, dentium atque rotarum, quam per menſuras temporis ſucceſſiuum, comprehendere velle: ſiue plane ſtruendi, & ſi quid effringi contingat, reparandi, redintegrandi, reſtituendi, artificium, imo operandi habitum, conſequi: ita eiuſdem profecto commatis eſt, ex illis nudis phſiycis corporis humani hiſtoriis, non ſolum quibus modis lædi poſſit, inprimis autem, quibus maxime modis lædi SOLEAT, velut immediate comprehendere: ſed plane etiam methodum invenire, imo velut in ipſa re iam ſtatim reperire, quomodo talibus læſionibus etiam iterum conſulere, ſubuenire, vere reparationem atque reſtitutionem adhibere, detur.

Poſſum veritatem intemeratam teſtem aduocare, quantum incommodi mihi pepererint, non ſolum apparatus illi ingentes hodiernorum laborum, anatomicorum inprimis, (nam chymicorum craſſiores inanitates vulgares, iam ſatis diu cognitas habebam,) ſed inprimis etiam tantæ illarum, non commendationes nudæ atque ſimplices, ſed prorſus oſtentationes, in Medicina, ad explicandum quoquo modo, a tanto numero, tanto-

Digitized by Google

tantoque ſtrepitu horum præiudiciorum, animum.

Abripiebar certe non tantum, ſed fieri omnino aliter non poterat, ad res has omni ſtudio comprehendendas: Imo ſi verum dicere neceſſe ſit, ne debebat quidem aliter fieri; qui enim de rebus his aliquid ſolide diſpicere, aut decernere datum eſſet, niſi penitus introſpecta atque ſatis percepta, tam indole harum rerum, quam vi quæ illis ineſſe ferebatur.

Poſtquam omnia, quæ quidem ad meam notitiam pervenerant, & conquiſiuiſſem cum cura, & omni ſtudio, & quantacunque in me cadebat ſolertia, perſpexiſſem etiam, quomodo inter ſe hæc cohærerent, imo cum ipſarum rerum veritate conſentirent, adhibita paulo tranquilliore, & ab obiectis aliunde figuris liberiore, animi intentione, deeſſe animaduerti non modo multa, ſed certe non exigua aut poſtrema, etiam in ipſa mox harum rerum hiſtoria.

Ante omnia offendebat in ipſo limine deſtituta, & nusquam alibi inuenienda, VITA. Quid inquam ſit illud, in quo conſiſtat, a quo dependeat, quibus modis, quibus mediis nitatur, quod VITA dicitur; per quod, & cuius intuitu corpus VIVVM dicatur.

Enim vero ingenue confiteor, Veteribus hoc me debere, illos, inquam, hunc mihi inieciſſe ſcrupulum: inieciſſe certe, diſtinctione illa ipſis ſolenni, inter temperiem Mixti ſimpliciter, imo vero corporis humani, quatenus mixtum eſt & Viui.

Iniecerunt, repeto, hunc ſcrupulum, ſed nuſquam exemerunt. Puto autem re vera, hanc ipſam etiam diſtinctionem ipſis, præcipue ab antiquiore quadam ſimplicioris veritatis traditione reſiduam, non magis nudo neglectu, quam varietate explicationum, ita ad nihilum redactam eſſe, vt nihil niſi memoriam refricare poſſit, quod harum rerum ratio, & habita ſit aliquando, & habenda.

Ad latus huic defectui hærebat, par ſecundus, niſi quidem in ordine ad cognoſcendum, adeoq; vera dignitate in hoc or-

ordine, prior & ſuperior; circa veram indolem humanæ MIXTIONIS, ſecundum quam corpus a Vitalitate diſcernendum habetur. Ibi aliquid quidem (quod in Vitæ negotio neutri recte cordi habuerant) vtrique dicunt: cum autem veteres quidem, in nuda remota materia, imo vniuerſaliter communi, hærerent: recentiores autem, hac vel nihil in uniuerſum, vel alienioribus ſolum reſpectibus æſtimata, non ſolum præcipue, ſed potius magis vnice, formæ corporis, (corporis inquam,) ſtructuræ ſcil. eius, intenti eſſent, vtrique nihil ſolidi demonſtrauerunt.

Quemadmodum autem veteres ex illa ſua generaliſſima allegatione, primæ vniuerſaliter communis materiæ,, ad tale ſpecialiſſimum mixtum conſtituendum, nulli vni conceptui locum relinquebant nedum præbebant: Ita mirum etiam merito videbatur, quod alteri illi, ſtructuram quidem curioſe perquirerent, imo paſſim etiam ſcrupuloſe atque ſolicite depingerent: Interim a quo hæc ita efformaretur, & in quos veros atque euidenter neceſſarios fines atque vſus, paſſim vel hæſitarent, vel negligerent.

Conueniebant interim hi vtrique in eo, quod Mixtionis neque rationem aliquam haberent, nec afferrent: eoque ipſo vtiliſſimam illam, corporis, quatenus mixtum eſt, diſtinctionem, ab eo, ſecundum quod viuum dicitur, vel non poſſent conſtituere, vel non curarent.

Quod in numeris coordinandis aut diſtribuendis euenire ſolet, vt primorum neglectius inſtitutus computus, non ſolum totius collectionis ſummam grauiter deprauet atque corrumpat: ſed ipſis etiam progreſſibus ita augeſcat, vt quo longius extenditur, eo latius a veritate aberret, illud artibus etiam atque doctrinis pariter euenire, res ipſa docet. Quando, inquam, vel aliena adhibentur, vel plane inſuper habentur, atque negliguntur, ipſa omnino principia, rerum naturæ adverſatur, poſſe talibus deficientium fundamentorum hiatibus, aliquid ſolidi ſuperſtrui.

Quam

Digitized by Google

Quam longe vero a toto ſuo ſcopo aberrandum his fuerit, ab illo quem nos quærendum fuiſſe innuimus, ſcopo, ex eo colligi poteſt, quod vniuerſa ſua laborioſa ſpeculandi ratione, nequidem ipſimet obſeruauerint, nedum vt obſervandum aliis commendauerint, quam corruptibilis res ſit humanum corpus; in ſe, inquam conſideratum, ſuæ materiæ intuitu: vnde hoc habeat? & vnde ex aduerſo, & prorſus in contrarium, illud habeat, vt hæc ad corruptionem ſubeundam tam ingens atque plena aptitudo, nihilominus non in effectum deducatur, ſed potius adverſus tantam ad corruptiones diſpoſitionem, intemeratum, & incorruptum perſiſtat, & in amplum annorum numerum duret?

Sub his duobus cardinalibus prorſus defectibus, non poterat *fieri*, *quin adhuc* vnus, ordine quidem tertius, ſed dignitate cum iſtis quaſi certans, hæreret, aut radices altius ageret, nempe ingens neglectus veri vſus, veræ efficaciæ, imo ſummæ adeo dignitatis ad verum vitale negotium, Excretionum.

Tantum abfuit, cum ne quidem eximius vſus, aut neceſſitas Excretionum ſatis conſideraretur, vt ſuprema illarum energia ad vniuerſum vitæ negotium in debitam contemplationem veniret, & ex illa tandem colligeretur, tum quid ſit Vita, tum quibus Mediis nitatur, imo præſtetur & abſoluatur. Multus & prolixus inter recentiores ſermo, de Mechanica efficacia, vt alias paſſim in reſpectibus minimæ conſiderationis fatiſcit atque peſſum it, ita ſpecimen certe exhibet in hoc ipſo, de quo verba facimus, negotio, quam parum proſit ſpeculatio, vero fundamento deſtituta.

Cum enim ingens illud artificium, quo & vera Anthropologia, & vera ſimplicior efficax Medicina, nititur, eminentiſſime vtique ſimplici potius Mechanica, quam quacunque Phyſica materiali atque corporali cohæſione, aut, vt corporea, actione, abſoluatur, non ſolum altum de hac re ſilentium vndique regnat: ſed potius quibuslibet aliis conſiderationibus, animus implicatur, quam vt verarum harum rerum iuſtæ penſitationi inuigilaret.

Vnde quidem primo prorſus, & plane primario, loco, peccare prædicimus, atque penitiſſime euitandam eſſe monemus, ἀλλοτρίωσιν illam, qua tum in ipſa Phyſica ἀνθρωπολογία, res afferuntur, quæ præcipuæ conſtitutioni corporis humani non quadrent, aut certe non ſatisfaciant: tum inprimis Medicæ corporis humani contemplationi, non reſpondent, ſed quicquid etiam veri forte continent, magis ad nudam hiſtoriam phyſicam faciat, quam ad intentionem atque directum finem medicæ artis, imo ad vniuerſum tandem verum eius ſubiectum & obiectum.

Non placet de phyſicæ ἀνθρωπολογίας defectibus prolixius hic agere, niſi quod vnice verum intellectum illarum rerum commendandum cenſeam, de quibus paulo ante ſermonem inſtitui: MIXTIONIS inquam humanæ, aut ad minimum animalis, eiuſque propriorum principiorum atque conditionum. Secundo, VITAE, quid illa ſit in corpore, ſecundum quam, inquam, corpus viuum appelletur: Tertio, vera inſtrumentalis, & illa quidem vere pure mechanico-organica ratio vitam præſtandi, ſeu corpus incorruptum conſeruandi. Ita demum illa Phyſica reuiuiſcet, de qua cum veritate dici poſſit, quod ibi incipiat Medicus, vbi deſinit Phyſicus.

Maior autem profecto, & ille quidem abſolute neceſſarius, medicæ doctrinæ adhibendus eſt labor, ne illa non ſolum alienis oneretur & impediatur; cum certe etiam ſano ſenſu vita breuis ſit, ars longa: ſed adhuc magis caueatur, ne ſola illa aliena, pro genuinis atque domeſticis admiſſa, quod ita aliter fieri non poteſt, omnem ſpem quidquam ſolide conſtituendi eripiant, & potius abſolutam illam opinionem nobis imperent, quod in tota medicina plane nulla intelligendi ratio locum inveniat, quando tales alienæ allegationes atque applicationes in irritum reciderunt.

Nemo certe facile crederet, quod huiuſmodi admonitionibus, imo profecto conditionibus ferendis, locus eſſe poſſit in-

Digitized by Google

in illis diſciplinis, de quarum, ad ſummum apicem, & euidentiam, etiam corporeis externis ſenſibus luculentam, progreſſo aſcenſu, tam confidenter polliceri auſum eſt exſpirans nuper ſeptimum ſeculum.

Sed non tam integra amplius eſt res, cum etiam illi, qui obſtrependi, atque ſtrepitu tumultuaria vſitata obtinendi, vſum magis quam artificium, ſtrenue in ſubſidium adhibere laborauerant, conſtantia inconcuſſæ, & intaminato ſuo iubare præfulgidæ Veritatis, & rerum potius invicta phalange, quam verborum vaga atque leui armatura, ſtatariæ virtutis immobili robore, turbatis ſuis ordinibus, & nuſquam conſiſtere paribus, pedem referunt; imo de ſumma ſuarum rerum ſpem abiicientes, nefariis artibus aduerſas copias in ſua caſtra perlicere machinantur: aut indignum illud ab omni æuo, poſtulatum, in animos inducunt, vt victi, nec vlla iuſta ſpe bonæ fidei ſed manifeſtis animorum diffidiis conſpicui, non in ſocietatem ſolum æquam, ſed ſtatim in ciuitatem, recipiantur.

Nullæ vero hic ſunt ſocietatis leges. Vna eſt veritas. In huius caſtra tranſire oportet, ſi vera pax & fida placet. In aprico poſitam habet rerum ſuarum iuſtitiam & æquitatem Veritas, cuius vt aliqua ſpecimina exhibeamus, demonſtrare placet ad oculum, quomodo aliqua quidem in corpore humano vere exiſtere poſſint; & quia vere exiſtunt, etiam ad phyſicam hiſtoriam vtilia, imo, niſi hæc mutila manere debeat, etiam neceſſaria eſſe: Et tamen vere medico foro atque ſcopo, non ſolum inutilia, & ab illo aliena, exiſtere, ſed etiam illi re vera confuſionem aliquam obiicere, atque medicum de omni, non ſolum opera ſua (in quo non fallitur,) ſed etiam ope, deſperare efficere.

Fœcundiſſima hiſce rebus inprimis eſt Anatomia recentior curioſa, e qua vt non ſolum quid forte poſſit in noſtros vſus advocemus, ſed & iam quid omnino tandem velit, aſſumemus exemplum in quo hactenus etiam ſine vllo optato euentu fruſtra deſudauit.

Scrutata eſt Anatomia curioſa muſculorum intimam ſtructuram, & ex illa duo cumprimis ſtabilire laborauit: 1.) quod tenerrimarum & capillarium penitus, in muſculis fibrarum, ita abſolute mochlicho-mechanicus ſit numerus, ſitus, ordo atq; poſitus vt in illo non ſolum in genere vis motrix, ſed in ſpecie ingens illa, imo in tam parua mole ſtupenda, conſiſtat.

Iam, cum facillime fieri ſoleat, quin etiam quotidianis exemplis contingat, vt per vulnus hæc muſculi conſtitutio quoquo modo, inprimis autem forte grauius & profundius, lædatur, adeoque ad medici conſiderationem atque curam negotivm reſpiciat, quæritur, quid illi hæc ἀκρίβεια Anatomica commodi afferre poſſit?

Fingamus potuiſſe illum adſequi, quod tamen non poteſt, verum illarum fibrarum numerum, quæ in muſculo præſto ſint; quomodo poterit numerare, quot illarum in quolibet oblato vulnere læſæ ſint, atque diſſectæ: Fingamus hoc etiam connumerare poſſe; quomodo ſingularum exquiſitas mutuas extremitates agnoſcet, vt quælibet propriæ ſuæ, cui competit, ac debetur, iterum reſpondeat, atque ſocietur? Fingamus hoc etiam perquirere valiturum: quomodo tandem in integrum reſtituet, ſeu ſingulas cum ſingulis, in verum, ſolidum, firmum nexum reſtituet, atque vniet?

Quando autem omnium horum nihil vnum poteſt, ſed omnia hæc abſolute & ſimpliciter non poteſt, quid attinet quæſo ad vniuerſum eius ſcopum, ſcire illa, aut neſcire? At non hic ſubſiſtit, aut in his acquieſcit fatalis hæc difficultas; non ſolũ nihil prodeſt: Obeſſe poteſt, ſi ita ſimpliciter aſſumatur atq; conſideretur. Certe enim in his terminis, non ſolum Medicus hiſce ſpeculationibus intentus facile agnoſcet, quod ipſe nihil hic poſſit; ſed profecto, ſecundum rationem ſuam, nunquam adſerere aut comprehendere poterit, quod vndecunque tandem quidquam his damnis reparandis ſuffecturum ſit: dum omnino huius rei, ex vniuerſa etiam illa præſentis ſtructuræ notitia,

quan-

quantumcunque etiam ſolidiſſimam illam habere poſſet, nihil ipſi diluceſcere, imo ne quidem in ſuſpicionem iuſtam venire valeret.

Ne præter rem in allegandis huius commatis exemplis veluti ſingulatim, tempus atque operam perdam, abſoluam potius rem breuiore quodam adſerto. Nego videlicet, quod ex vniuerſa ſtructura, ſtructura inquam atque textura, partium corporis organicarum, non ſolum ſpecifice, quatenus mechanicæ ſunt; ſed etiam generice, quatenus textæ atque ſtructæ ſunt, quidquam ſubſit, quod vere ad medicum pertineat, ſeu medico quatenus tali, abſoluta, imo vero abſolute vlla, neceſſitate, cognitum eſſe debeat.

Plus dico. Nego quod talis cognitio, aut notitia, medico ſtricte dicto, quatenus tali, ad ſcopum ſuum medendi, reſtituendi, reparandi, vel præoccupandi ſpecialiſſime, vel reſarciendi, etiam ſolum vtilitatem eximiam afferat.

Ingens paradoxon! nempe vt ego hæc eripiam Medicinæ, in quibus illa hodie non ſolum tam prolixa, ſed certe modo non tota eſt, exultatque atque ſibi placet. Sed eſt ita, & non aliter. Non adſpernor rem ipſam, aut ſimpliciter diſſuadeo, aut negligi volo; in Medicinam ſolum ingeri, ad Medicinam pertinere, ad Medicinam facere, ne dum ad Medicinam neceſſariam eſſe, vt vere, ita firmiter &conſtanter, nego.

Imo ita demum a Medicis etiam abeſſe volo atque iubeo, quando illi non ſolum hæc ad ſe pertinere arbitrantes, ſed etiam in his proprie, imo vnice, ſcientiam ſuam collocantes, & hæc proprie eſſe, quæ non deceant ſolum, ſed faciant medicum, opinantes, his quidem ſtudium adque ſtadium, laborem & tempus conſumunt: Neceſſaria vero non ſolum præ his, ſed plane per hæc, negligunt, dum his maxime medicam ſuam artem atque ſcientiam abſolui, perſuaſi ſunt.

Adhuc alienior eſt ab vlla ſpe boni atque ſolidi vſus ad medicam Theoriam, Chymia. Vt enim taceam, quod ne quidem

dem illa ipſa inter Medicos,aut in quibuſcunque tandem Syſtematicis tractationibus, vllam veram, & quantum decebat late patentem,& nexu vero inter ſe deuinctam,Dogmaticam Theoriam adhuc aſſecuta ſit: certe in formando conceptu de mutationibus humorum, variis atque facilibus, in corpore humano, nihil quicquam hactenus aſſecuta eſt, quod vel ipſi Chymicæ veritati, imo vel ſolum Hypotheſi, quadret & reſpondeat: ne dum vt cum veritate indolis ipſius vitæ humanæ, conſentiat atque conſiſtere poſſit.

Quod enim tanto promittit hiatu, Chymicorum nomine ſibi placens multitudo, in paucas profecto tandem opiniones fatiſcit,dum de coagulatione per aciditatem, de colliquatione per alcalicam Volatilitatem, de efficacia ſtimulante, per acrimoniam ſulphureo-Salinam, de fermenteſcente mutabilitate κράσεων, loquendo, quadruplici hac generaliſſima præfiguratione, nemini vni certe rerum ſuarum curioſius ſatagenti perſuadebit, quod hac tam plane generali ſubindicatione, ſatis factum videri poſſit, tot ſpecialibus fiendi modis, quot ipſi hi paſſim contingere fingunt.

Ita enim, verbigratia, dum aliud acidum Hemicranicum, aliud Ophthalmicum, aliud odontalgicum, aliud anginodes, aliud pleuriticum: aliud nephriticum, aliud hyſtericum: aliud fixum, aliud volatile, aliud vagum, comminiſcuntur, neq; vero vllam ſpecialiorẽ originem ipſis e tota ſua Chymia aſſignare valent: niſi quod per modum fermentationis hæc ita fieri, loquantur: cui quæſo ſatis faciet hæc explicatio, nec a priori, rei ipſius certa veritate nixa, quod vtiq; talis materia reuera præſto ſit: nec a poſteriori, vllo ſolido experimento artificiali fulcienda, quod artificiali fermentatione tale quiddam produci valeat, imo vlla fermentatione, in humana viua craſi, tales alterationes in totuplices aciditates contingere poſſint.

Quemadmodum autem hæ ipſæ quoque expreſſiones, in ſe, nihil niſi generaliſſimum quendam conceptum ita offerunt, ab omni adeo ſpecialiore vſu, adeoque verius ſcientifica per-

perceptione, re vera alienum, & vere maximam partem ſterilem: ita fundus plane calamitatis in eo adhuc ſitus eſt, quod vere contra omnem probabilitatem, vniuerſa hæc ſcena adornari appareat; dum humores quicunque humani corporis, ab aceſcente fermentatione alieniſſimi, & non niſi vel in ſpontaneam coagulationem mucidam, vel, ſi quid fermentatiui ipſis accidat, in putrilaginoſam corruptionem, præcipites ruunt.

Premit præterea totam hanc ſpeculationem, etiam illa difficultas, quod nulla vna, quoquo modo probabilis aut veri ſimilis ratio reddi, ex huiſmodi opinionibus, poſſit, tum tam rari prouentus talium fermentationum: cum vtique fermentatio actio ſit, vti cito procedens, ita prompte profecto etiam *atque facile cooriens*: tum commotionum earundem, imo productionum, per nuda animi pathemata.

Cum enim homo præcipue fermenteſcentium rerum vſu proprie viuat, & nihil a fermentatiuis mutationibus prorſus alienum, ad æqualem totius corporis, & inprimis ſanguinis, nutritionem idoneum ſit: præterea hominibus laxius atque lautius viuentibus, vel intemperantius etiam ſolum, vel inordinatius, multiplex omnino varie heterogenearum rerum ingurgitatio, veri ſimillime etiam materiam præbere poſſet, pro multiplicibus eiuſmodi fermentationum inſultibus: Docet tamen quotidiana, & immenſo numero re vera admiranda, experientia, quod rariſſimi ſint eiuſmodi affectus, qui per hos fermentationis modos atque motus, non poſſent non propemodum quotidie affatim cooriri.

Altioris profecto indaginis eſt, ſed & ſollicita illa, atque ſolertiſſima omnino digna, INFREQVENTIA illa inſignis morborum, qua non ſolum vnus idemque homo, communiter numero paucis atque raris, ſed etiam ſpecie non multum diuerſis, morbis, etiam per longum vitæ ſuæ ſpacium, inſigniter adfici obſeruatur: Sed etiam adhuc maior hominum numerus, per longa ætatum ſuarum ſpacia, etiam penitus immu-

munes ab omni morbi inſultu, vegeti & alacres viuunt. Quin etiam ingens huic inde numerus eorum, qui, ne quidem robore conſpicuo externi habitus corporis muniti, per medias varias diætæ, grauiſſimas etiam, temeritates, vitam ſuam exigentes, a morbis plane tamen liberi perſiſtant. Quod certe fieri nunqum poſſet, ſi ſuppoſita illa humorum mutabilitas, & inprimis ille promptiſſimus eius modus per fermentatiuam inverſionem, locum haberet.

Vt nihil iam dicam de duabus illis plerorumq; affectuum, qui humorum corruptioni fermenteſcenti per hanc opinionem affinguntur, circumſtantiis ſolenniſſimis, ab huiuſmodi conceptu quantum cœlum a terra alienis. Intelligo primo, reditum talium morborum per certas temporis periodos; ne quidem vna ſpecifica ratione conſtante determinatas, ſed vel per ſingula indiuidua aliquid particulare habentes: vel ad minimum numero plures ſpecies ſiſtentes, quæ ne ipſæ quidem aliquid ita abſolute exacte ſpecifici ſiſtunt & præ ſeſe ferunt: 2.) promptiſſimam huiuſmodi morborum, qui alias fermentationibus ita tribuuntur, tum prouocationem, tum præcipue reuocationem, per animi grauiores perturbationes, atque commotiones: Quæ ſane vtraque, quomodo vſquam cum illis præfigurationibus de humorum alteratione, quoquo tandem modo craſſius materialiter eueniente, nullam vſquam veriſimilem conſpirationem aut conuenientiam habere apparent.

Vt adeo re vera etiam quoquo modo Theoria Chymica ad Medicam peregrina ſit, & illi minime quadret, ne dum ſeruiat.

Quia vero hæc res, vera, inquam, atque ſolida differentia, Theoriæ Medicæ & non Medicæ, poſitiua potius aliqua ratione diſcerni, quam maxime meretur; operæ pretium facturus mihi viſus ſum, ſi diſcretionis huius veram rationem ediſſeram, atque ſolidæ contemplationi, non ſiſtam ſolum, verum etiam commendem.

Medicum dici ſine dubio nihil aliud meretur, niſi quod ad ſco-

Digitized by Google

ſcopum artis medicæ recte ducit atque facit. Scopus artis medicæ eſt, læſiones corpori humano eiuſque vitalibus inprimis actionibus impendentes, aut iam illatas, via quadam, vel cum ſolida atque certa experientia, vel inſuper etiam cum ſana ratione conſpirante, præoccupare, abigere, depellere, in integrum, aut in ordinem reſtituendis, operam nauare.

Dico ſecundum hanc conſiderationem, quod illæ ſpeculationes, atque contemplationes inprimis huic ſcopo ſeruiant, quæ verum aliquem vſum ad illum obtinendum indigitare, aut præbere poſſunt. Quæcunque vero hoc non poſſunt, quantumcunque etiam de reliquo res veras complectantur, eaſque ſpecioſas, carioſas, ſolertibus argumentis, difficilibus & operoſis experimentis vere demonſtrandas, dico, quod illæ omnes a Medico vſu alienæ ſint; adeoque otioſæ in Medica theoria, Praxeos vtique & effectuum rationes complectente, quin imo facillime, quantum illa nexum cum vero vſu medico habent, id eſt, non niſi alienos a medico ſcopo reſpectus inuoluunt, facile medicum, inprimis in vero ſuo ſcopo, & theoriis vere ad illum collineantibus atque directis, minus firmiter fundatum, facile in tranſuerſum agere, confundere, imo a ſuo vero ſcopo abducere poſſint.

Quid vero dico, poſſint? non ſanantur profecto, ſed corrumpuntur vlcera, diſſimulatione atque neglectu: & tanto certius, atque grauius, quo magis cacoëthea & inueterata ſunt. Non poteſt hoc facere ἀλλοτρίωσις illa, ſed facit, fecit, faciet. Fefellit in hunc vſque diem, imo quam maxime hodieque fallit, vniuerſam expectationem Medicæ theoriæ. Hæc talis, inprimis vbi vera fuit, & quandantenus euidens, imo ipſa quoque vel ficta paſſim, ſpeculatio, pro medica impoſuit, vt ita vlla alia opus eſſe non in mentem veniret.

Parum eſſet, ſi hic ſubſtitiſſet malum. Manſiſſet antiqua querela, quod theoria cum praxi non cohæreat, ſed hæc ſola experientia niti neceſſe habeat. Plane alia vero ſubnata eſt rerum facies, dum volunt huius Theoriæ architecti, opprobri-

Digitized by Google

um illud antiquare, ex illis ſuis, inprimis tamen, quod optime notandum eſt, commentitiis theoriis atque ſpeculationibus, praxin, quæ cum illis cohærere debet, efformando.

At vero, quemadmodum infelicitas aliqua fuerat, in illa priſtina theoriæ diſcrepantia, quod hæc theoria nullum vſum ſuppeditaret ad praxin felicius inſtituendam: cedebat interim praxis feliciter, dum experientiæ innixa, & illa, quæ hæc oſtendebat, ſolerter imitando & exequendo, ipſa quoque effectibus felix erat, & experimenta, quibus inſtiterat, etiam ipſa adſequebatur, & paria impetrabat. At in hac praxi, quæ talibus alienis theoriis ita ſuperſtruitur, vt cum illis conſpirare appareat, nimio grauius atque magis metuendum eſt damnum, quod triſtem experientiam habeat, & directis ſuis tentaminibus, ſcopos, quibus deſtinata erat, nunquam, ſine tropo dico, & vt verba iacent intelligi volo, nunquam, directe adſequatur, & nec vllum vnum ſolidum experimentum abſoluat.

Durum videtur, verum eſt. Niſi heteroclitis naturæ ipſius moliminibus, motibus, ſucceſſibus, imo exitibus, dico ad has theorias atque praxes heteroclitis, aliquid felicius obtineatur, ſeu potius ita ad hanc praxin per accidens ſequatur: aut feliciores talium πράξεων fautores, adhuc aliqua ex antiqua praxi, eiuſque ſolidiore experientia, retinuerint, & ſuis etiam theoriis adſuant, quo felicem aliquem euentum impetrent, quem per errorem alteri illi ſuæ recentiori methodo magis imputare pertinaces ſint: niſi, inquam, horum aliquid fiat, nunquam bene cedit hæc recens praxis.

Quemadmodum autem vere Medica theoria, neceſſario veriora etiam, certiora, conſtantiora habere debet principia atque fundamenta, & ab illis ita alienis neceſſario etiam diuerſa: ita & illa, breuiter tamen, & per ſummos apices hic nominare, non erit ἄτοπον, & ſimul etiam rationem diuerſitatis eorundem, tam a theoria illa aliena, quam irrita etiam illius experientia, breuiter expicare.

Qui

Digitized by Google

Qui generalem conceptum qualemcunque de Vita habere memores ſunt, dicere ſolent, quod Vita conſiſtat in motu. Iam ſi Medice hæc adſumere debeamus vt nempe vſum habeant ad ſaluandam vitam, aut periclitationes ipſi iam obiectas iterum expugnandas, vitamque plenæ ſuæ libertati reſtituendam, motibus his vitalibus conſulendum erit, vt recte, libere, expedite, ſine impedimento, ſine detrimento fiant & procedant.

Volunt hoc præſtare per materiarum mouendarum craſeos, talem temperiem conſeruandam, aut reſtituendam, quæ motibus moræ eſſe non poſſit, ſed liberrime illis obſequatur.

Hærent autem hic ſtatim in eximio prorſus præiudicio, *ſupponentes*, quaſi motus vniuerſa integritas, abſolute & ſimpliciter dependeat a materiæ, & corporeorum organorum iuſta proportione: adeoque, vt in ſcholis loquuntur, ſimpliciter a poſteriori, materiæ vera atque illibata proportione præſente, & intemeratus perſiſtat, & ſi alicunde labefactetur, illa in integrum reſtituta, pari paſſu incedat, & integritatem ſuam recuperet, atque conſequatur.

Quemadmodum autem hanc opinionem ſtatim irritam reddunt, non ſolum vera atque ſimpliciſſima experimenta, ſed quotidiana etiam, & nimis quam familiari illo ſuo prouentu, etiam hominum vulgo notiſſima, quod etiam ſine vllo vero, imo ſaltem probabili ſubinde, tanto certius autem ſine vllo proportionato, corporeo, ſiue humorum, ſiue partium, vitio, prorſus a priori, motus iam vehementer concitari, iam potenter inhiberi, in genere vero ab ordine ſuo, & conſuetis ſucceſſibus iuſtis, in tranſuerſum agi, indies, imo in horas, deprehendantur: quod nempe tam animi pathematibus præſentiſſime, quam conſuetudinibus contumaciſſime, fieri notum eſt: ita non poteſt hoc intuitu hæc opinio latifundium ſcopi illius, vitam per talem methodum ſatis ſecuram atque liberam præſtandi, plenam ſuam certitudinem obtinere.

Neque vero hoc ſolum, ſed premit huic difficultati veſtigia, altera nihilo minor, atque diſpar: qualesnam vere eſſe debeant, atque ſoleant, illæ deprauationes materiarum, quæ motibus impedimenta obiiciendo, tot periclitationum ſpeciebus, dico tot morbis atque ſymptomatibus, anſam præbeant, & cauſam conſtituant? & quomodo conſequenter etiam illis ſingulis ita conſuli poſſit, vt vera, & Theoriæ tali quadrante correctione, & ſimplici alteratione, ſeu noxiæ illius craſeos inuerſione, imo in meliorem, adeoque corpori tolerabilem conuerſione, vitalibus motibus negotium faceſſere deſinant.

Sunt illi certe, qui illam opinionem fouent, in hoc toti, vt materiis ita ſuccurrant, & quas illis labes ſuis inculpationibus impoſuerunt, variis materialibus remediis iterum detrahant. Vndique certe & vndique, vt accuſant materiarum vitia, ita correctionibus illorum toto animo intentos eſſe neceſſarium ducunt.

Hæc quidem hominum ſunt commenta atque tentamina: alia vero via incedit Natura rerum, Vitæ auctor, ſeu potius Animalis Natura vel Anima. Agit quidem illa, imo peragit feliciſſime, quantum & quamdiu poteſt, Motu; ſed ille motus non eſt Vita abſolute & ſimpliciter, & qua talis. Præſtat vitam mediante Motu humorum circulatorio; ſed hic motus circulatorius non eſt vita, ſed tantum inſtrumentum vitæ; & quidem remotum. Proxime præſtat Vitam, per Secretiones perpetuas, & Excretiones tempeſtiuas, materiarum non ſolum inutilium, ſed etiam nociturarum: interim neque ſecretiones hæ, neque excretiones, ſunt Vita, ſed ſolum verum vltimum, & magis immediatum inſtrumentum vitæ, nempe eliminando aliena, vt maneant propria & ad corpus vere pertinentia. Ita demum Vita efficitur, nempe Conſeruatio corporis, & mixtionis eius, atque vindicatio aduerſus omnem corruptionem, cui alias e materiali ſua indole, expoſitum, imo obnoxium eſt.

His motibus, hac methodo, vtitur Natura ad conſeruandum

dum ſuũ corpus, ad præſeruandum illud ipſum, ad liberandũ,& a læſionibus etiam iam ingruentibus,imo incuſſis in partes fluidas,aut ſub ſpecie fluida.Nam ad ſolidarũ partium læſiones iam profundius actas,ipſa vtiq; abſolute ſola ſatisfacit Natura,nec eſt quidquam in arte præſidii, quod Naturæ ceſſantis vices in hoc negotio vllo vno modo ſatis ſupplere, ne dum penitius ſubire poſſit.

Habet etiam hæc humanæ Naturæ method⁹,ſanam rationem omni modo autorem, atq; ducem. Quid enim ſimpliciſſime certius eſt, quam quod illud demum veriſſime ab omni nocendi energia ſolidiſſime remotum ſit, quod toto loco dimotum eſt, & ne tangere quidem amplius valet corpus, ne dum materiali contactu ita in illud agere.

Ita certe longe verius atque ſimplicius eſt, quicquid nocere aptum eſt, illud potius ex vniuerſo corpore eieciſſe: quam ſegniori eius, & omni modo magis dubiæ conuerſioni in bonum, labores varios, & anxios conatus impendere. Et certe ab omni, ſimpliciore etiam, ratione alienum eſt, res vario modo corruptas in corpore, obſtinato quocunque conatu atque ſtudio, in bonum ſeu integrum ſtatum reducere velle; cum ſincere bonas, & œconomiæ corporis penitiſſime idoneas, e ſimpliciſſimo quoque quotidiano victu affatim conquirendi, atque reparandi copia ſuppetat. Quis enim non proteruum hoc dicat obſtinationis genus, cum omnium neceſſariarum rerum libera facultas atque copia penitus ad manus ſit, loco huius liberaliter recipiendæ, temerariis tentaminibus inſiſtere, & potius res nunquam ad bonam frugem perducendas, conquirere, iiſque, peruicaci labore & opera, in talem bonitatem, quæ aliunde ſponte affluere poſſit, redigendis, non ſolum inſudare, & præfracta prorſus contumacia huic negotio inſiſtere; ſed etiam pericula, quæ ſub dubio huiuſmodi tentamine impendere poſſint, antequam illud vere in effectum deducatur, non ſaltem adire, ſed quaſi temere ſollicitare, & friuola tali audacia re vera laceſſere, imo in ſe non magis ſuſcipere, quam directe recipere.

 Longe

Longe abeſt ab hac inſania humana Natura ; & quæ illi vias ſuas præmonſtrauit, & limites deſcripſit, ſuprema Sapientia, talia nunquam voluerit. Vnde etiam in brutis omnibus in genere, nihil tam ab omni ſana methodo abhorrens locum habere obſeruatur.

In vniuerſo, inquam, animalium genere, ſicuti mixtionis genericæ ratio eſt eadem, ad præſentiſſimas corruptiones apta atque nata : ita hæc etiam vitalis conſeruationis methodus, eadem vtique eſt in omnibus, vt potius perpetuis lenibus ſucceſſibus expellendo, quicquid ad nocendum aptum vſquam emicat,ſublata ipſa cauſa,omnem effectum ſolidiſſime occupet, atque tollat, quam contra, non expellendo, ſed tolerando potius, atque ita collectioni, imo concertationi conniuendo, quin indulgendo, periculum grauioris damni, & aucta noxiæ materiæ toleratæ quantitate magis magisque dubii, non tam expectare, quam inuitare, imo receptare.

Hanc viam atque methodum corpus vitaliter conſeruandi, exequitur natura humana non ſolum jugiter, & indeſinenter in ipſo ſano & tranquillo corporis materiali habitu atque ſtatu : ſed vtitur etiam eodem, in ingruentibus illius periclitationibus, atque magis iam gliſcentibus corruptionum validiorum rudimentis, quin augmentis.

Sicut enim Naturæ humanæ nihil magis promptum & expeditum eſt, quam mouere ; Nihil autem minus in eius poteſtate poſitum, quam materias efformare : e materiis autem vndecunque oblatis, conquirere, colligere, coaptare, mediocri quidem energia ipſi conceſſum ; ſed quæ tamen ſemper non ita exiguum temporis ſpatium inuoluat : ita ſane tanto conuenientius in hoc etiam negotio, vtitur illa ſua maxima energia, vt potius penitus emoueat, & eiiciat, & mature hoc quidem, atque tempeſtiue, quicquid noxium occurrit, aut incumbit, quam vel irrito, & ſuæ energiæ incognito auſu & tentamine, totam materiam in aliam indolem ſimpliciter convertendi : vel longa temporis mora aliquid ex illa veluti ſeligendi:

Digitized by Google

gendi: reliquam noxiam portionem in corpore tolerando, grauiſſimas huic noxas, & irreparabilia damna, accerſere malit.

Huic methodo, ſicut a priori Ratio auctor eſt; potentia etiam & indoles Actiuitatis vitalis par & idonea eſt: ita eidem etiam omni modo vacat, eamque conſtanter & ſolenniter exercet Anima.

Hac inquam methodo, non viuit ſolum, ſiue in intemerata ſuæ mixtionis integritate conſeruatur humanum corpus ſed vindicatur etiam ab inerrantibus, imo iam etiam infeſtantibus, corruptelis.

Hæc eſt vera illa Medicina Naturæ, qua ſine medico externo conſilio & auxilio, multos homines ſanari iam pridem monuit *Hippocrates.* Hæc eſt methodus illa αὐτοκρατική, ſummæ dignitatis, ad conſiderationem, atque penſitationem ſolertiſſimam adhibendam, qua homines e grauiſſimis etiam quibuslibet morbis, ſponte naturæ, vt loquuntur, mortis periculum euadunt, & ad ſanitatem reuertuntur.

Cum autem de his rebus ſingulatim, pro ingenti illarum dignitate & vtilitate, paulo prolixius dicendum videatur, propterea hoc quidem loco illas nominaſſe, & non magis vſum illarum eximium, quam vnicum potius atque certiſſimum ad vere Medicam Theoriam, non tam prædicaſſe, quam prædixiſſe, ſatis fuerit.

Vere enim Medica Theoria, nihil aliud inuoluit atque tractat, quam, quomodo ſecundum Naturam, illa omnia quæ in detrimentum corporis vergere poſſent, perpetuis ſucceſſibus, & ex humoribus, & per humores, perpetuo illorum motu & circuitu, paulatim, & antequam augeſcendo præualeſcant, adeoque etiam tranquille, & ſine magno negotio, e toto corpore eiici ſeu excerni ſoleant: Præter naturam autem, hi excretionum liberi atque iuſti ſucceſſus, varie lædantur; non ſolum, aut certe non directe, imo ne quidem principaliter, materiarum atque viarum, corporeis nempe, vitiis: ſed

ſed etiam ipſius, motuum magis a priori, intentionis, directionis, ordinis, conſtantiæ, vſque ad debitum finem perſeuerantiæ, proſecutionis & executionis culpa. Quibus tandem rebus, Theoria praxi præludens, Pathologia vere clinica, & Therapia, ſeu iudicioſa inuentio, auxiliorum, & vere rationalis methodi medendi ſuperſtruitur. Et his adeo abſoluitur vera medica theoria, veris factis & actis naturæ ſuperſtructa & reſpondens, nihil propriis ſpeculationibus aut opinionibus indulgens, aut auſcultans.

Vt enim etiam vltimo loco adhuc breuiter vnum ingens offendiculum alienarum theoriarum, breuiter quidem, (quoniam alibi ſolertius detegendum erit) indicem, iterum moneo, quod illa ſuis propriis ſpeculationibus indulgens atque inſiſtens Theoria, nimium quantum exerret in reputando atque recitando, quid & quantum damni corpori humano, nempe ex illa nuda atque abſoluta materiæ & mixtionis eius in ſe, ſine vita, indole atque habitudine, euenire POSSIT: mirifice autem eo ipſo aberret in demonſtrando, imo ſolum animaduertendo, quam parum, & per immenſam quaſi temporis intercapedinem, re vera nihil huiuſmodi, eidem euenire, & in ipſum effectum deduci SOLEAT. Cuius profecto veræ atque ſolidæ experientiæ neglectus, iam inde ab antiquiſſimis temporibus ſine dubio impediuit, ne in talis rei veras circumſtantias, & proinde tandem etiam cauſas, penitius introſpicere cordi eſſet.

Certe enim, niſi res hæc ipſa in facto, quod aiunt, neglecta, omnem conſiderationem effugiſſet, fieri nunquam potuiſſet, quin ratio humana paradoxorum conciliandorum perpetuo pruritu laborans, aliqua incubuiſſet eminentis huius contrarietatis diſcuſſioni; qui fiat, vt aliquid, quod non ſolum tam multis, ſed etiam vere tam promptis modis & ſucceſſibus fieri & in effectum deduci poſſit, vt etiam fere potius non poſſe non fieri appareat; tamen in ipſa experientia, in ipſis naturæ rerum actis atque geſtis quotidianis, propemodum

modum ad miraculum raro, ſegniter, atque tarde, vim illam ſortiatur, & ab illa ſua ſumma & velut in præcipiti poſita, vt ſcholæ loquuntur potentia, in actum deducatur.

Non placet in rebus ita manifeſtis prolixioribus deductionibus immorari. Vnde potius hanc admonitionem obſignamus. Nempe iterum iterumque commendantes, vt recte conſideretur, & exquiſite perueſtigetur ἀλλοτρίωσις illa perplexa, anceps, & per exempla perpetua, veræ atque ſolidæ medicæ Theoriæ nimium quam ſcandaloſa, imo fatalis & funeſta, quæ alienis rebus animum temere implicans & occupans, propriarum, vere vtilium, imo neceſſariarum, conſiderationi, tanto plus impedimenti adfert, quoniam inter has & illam, nullus nexus, nulla conſpiratio, apparet, adeoque hæc ad illam ne quidem pertinere aut illi reſpondere, iure meritoque reputari debent.

Digitized by Google

Digitized by Google

GEORGII ERNESTI STAHL,
Med. D. & P. P.

De

MIXTI ET VIVI CORPORIS

VERA DIVERSITATE,

ET VTRIVSQVE
PECVLIARIVM CONDITIONVM ATQVE PRO
PRIETATVM NECESSARIA DISCRETIONE

DEMONSTRATIO.

Qua vberius declaratur, quod non ſolum decens atque ſufficiens conſideratio Viui corporis, quatenus talis, nec in Phyſicis, nec in Medicis ſcholis hucusque in ſtituta ſit: ſed in primis etiam in Medica ſchola, huius rei defectus in culpa ſit, vt non ſolum theoriæ, ſed & rationalis praxeos omnis ſpes atque conatus in irritum hactenus ceciderit.

PRO
VERO ATQVE SOLIDO FVNDAMENTO
Medicæ doctrinæ propoſita, & tanquam apex præcognitorum phyſico-Medicorum exhibita.

CVm iam inde ab antiquiſſimis temporibus non ſolum Theoriam Medicam, ſed etiam reuera, ſub hac ipſam Therapiam, ſeu Methodum inueniendi & applicandi conuenientia auxilia, grauiter afflixerit atque fruſtrata ſit, perplexa illa implicatio, qua corporis MIXTIO, & corporis VITA, inter ſe mutuo confunduntur; poſtulat omnino neceſſitas, vt, antequam vllam bonam ſpem concipiamus de Medica qualibet, imo in ſpecie Therapeutica conſideratione, hanc rem prius enodemus, & ab illis difficultatibus, quibus in hodiernum vſque diem grauiter premitur, illam explicemus, atque liberemus.

Nullum dubium eſt, quin verus fundus mali, inprimis in antiquiore ſchola, hæreat in illa Ariſtotelica ſpeculatione, a vero phyſico conceptu æque, atque actu, aliena, de *diuiſibilitate corporum mathematica*, ſeu *in infinitum.*

Hæc enim, ſi res decenter æſtimetur, eſt illa *prima* aberratio, & verum πρῶτον ψεῦδος, cui ſuperſtruere neceſſe fuit *ſecundum* illum, non ſolum perplexum, ſed re vera, plane nullum potius, conceptum, ſeu verius defectum conceptus, de *Mixtione.* Dum videlicet Mixtionem ſibi figurauit, tanquam actum, imo potius effectum, qui corpus illud, cui obtigiſſe dicitur, ita penitiſſime penetret, vt quæcunque corporis talis particula, etiam *infinite minima*, adhuc retineat illam *eandem per omnia,* & *æqualem* penitus, *mixtionem*, quæ in corpore tali ſupponi poſſit, quantacunque tandem maiuſcula *mole*, quantitate atque dimenſione ſenſibili, illud inſtructum ſit.

Quamlibet autem *Democritus* huic ſententiæ aduerſaretur, & recentiores, quotquot hanc rem non ſolum loquuntur, vti memoriter didicerunt, ſed etiam intelligunt, ſatis commode

mode moneant, quod in Phyſicis acquieſcendum ſit certæ cuidam *vltimæ magnitudini*, *ſimpliciorum*, imo tandem *ſimpliciſſimorum*, corporum naturalium; adeo, vt illa quidem *combinationem* variam ſubire, & ſub hac maiorem molem formare poſſint: minime vero, quocunque tandem diſſolutionis genere, vlterius ita comminui, vt magnitudinem illam ſuam vltimam amittant, quam ſiue in ſtatu combinato, ſiue in ſimplici, re vera habent atque retinent: Non potuerunt tamen hanc aſſertionem ſatis firmiter ſtabilire, neque poſſunt hoc hodieque, niſi illi ſoli, qui *Chymiæ* æque atque *Mechanico-Geometricæ* tam experientiæ quam rationis ſatis compotes ſunt.

Quamlibet enim Geometria atque Mechanica conceptui facile perſuadere poſſit, quod etiam ſimplex, modo arctiſſima & intima, *appoſitio*, *innexio*, & mutua *compreſſio*, formare poſſit, atque fouere ſiue ſuſtentare, *combinationes* tales, quas partim *mixtiones* partim *compoſitiones* vocamus; & quod ſub tali ſtatu nulla vera *phyſica diuiſio* (ſeu vera atq; realis *diſſiſſio*) locum habere poſſit, ſolum in numeroſas, nedum in infinitas, minores minutias: ſed vnice illa *duo* vel *tria* corpora, quæ combinatione, ſeu complicatione ſui, præſentem aliquem ſtatum mixtionis ſubierunt, per *dimotionem* ex illo ſitu, ſub quo iam inter ſe cohærent, primo & immediate magis ſeiungi poſſint: dico per vnam ſolam lineam, nempe *commiſſuram* illam, qua ſe mutuo exquiſite contingunt, minime vero (in ordine directo ad præſentem mixtionem:) per vllam aliam lineam &c.

Quamlibet, inquam, hæc ita ſeſe ſatis recte habeant, & conceptui reſpondeant, quod ita eſſe & ſeſe habere POSSINT: Veritatem tamen facti ipſius, dico, quod non aliter ſe habere SOLEANT, adeoque vere probabiliter non *poſſint* aliter ſe habere, ſola vtique Chymia commonſtrare valet.

Ex hac certe vna eluxit luculenta illa diſtinctio, quam primus in hoc genere ita dilucide ob oculos poſuit *Beccherus*, inter corpora *mixta* ſimplicius, & *compoſita*: quorum illa quidem

dem, ex vltimis illis phyſice *indiuiſibilibus*, per combinationem coaleſcant: hæc vero, *compoſita*, e *mixtis*, aut ad minimum inſuper valde inæquali numero *homogeneorum* ſimplicium corpuſculorum, in vno huiuſmodi phyſico poſthac indiuiduo.

Sane vero Chymia magno exemplorum numero hoc teſtatum reddere poteſt, quod *compoſitiones* tales inprimis, imo hinc inde etiam *mixtiones* ſubtiles variæ, iterum dirimi poſſint, in eadem illa intemerata priora ſeu *principia*, e quibus coaluerunt; & ſubſiſtant etiam ſincere talia, quoad nouo illo artificioſo interuentu dirimantur.

Verum enim vero offert ſeſe hic noua Charybdis, in qua Ariſtotelica certe, & omnino etiam, per indiuidua, non paucorum modernorum, Theoria, in voragines ruit. Eſt hæc, perplexus, imo verius nullus, conceptus, de AGGREGATO phyſico, eiuſque vera atque reali differentia ab illo phyſico *Indiuiduo*.

Ariſtoteli quidem non potuit non incumbere hæc confuſio, cum ille non agnoſceret *indiuiduum* phyſicum: adeoque neceſſario *aggregatum homogeneum*, etiam non poſſet agnoſcere: quandoquidem aggregatum ex multis indiuiduis conſurgit; adeoque ſi indiuiduum non detur, etiam aggregatum e multis indiuiduis dari non poterit. Interim etiam aliis, qui Chymicorum experimentorum nullam habent notitiam, ſatis certa eſſe minime poteſt hæc *Aggregati* & *Indiuidui* diuerſitas.

Chymia vero monſtrat vtique & confirmat ingenti exemplorum numero, imo vndique ab omni dubio liberum reddit, quod corpora illa, quæ *phyſice indiuidua* dici atque haberi merentur, ita ſigillatim, tantæ ſint *exiguitatis*, vt omnes humanos ſenſus, ſub illa conſtitutione, vt ſingula, omnino effugiant.

Vt tamen etiam huic rei lux ſua atque veritas conſtet, tenenda vtique primo loco eſt differentia, inter Aggregatum *homoge-*

moge-

mogeneum atque *heterogeneum*. *Homogeneum* enim aggregatum, vti ſecundum dicta, & omnino manifeſtam atque euidentem veritatem, nunquam dari poteſt, ſi illa Ariſtotelis *diviſibilitas in infinitum* vnius eiuſdemque corporis, valere debet: ita in aggregatis *heterogeneis* aliquibus, alia eſt ratio partium minorum, e quibus illa conſtant, vti mox dicemus.

Interim illud tanto magis, primo hoc loco, fundamenti „ inſtar ſolidi atque inconcuſſi valere debet: quod aggregato„ rum mixtorum, qua talium, indiuidua, e quibus conſtant, „ omnino tantæ ſint exiguitatis, vt illa ſub iſto numerico ſui „ ſtatu, ſingula inquam, nullus vſquam humanus ſenſus aſſe„ qui valeat.

Proximum huic eſt, quod corpora hæc *minima*, mixta atque compoſita, hoc ſui reſpectu, *quatenus*, inquam, *mixta* ſunt, *per & ex ſe*, prorſus indifferenter ſe habeant ad omnem *aggregationem*. Aggregationes autem hæ, magis ſolum a poſteriori peculiarem aliquam diuerſitatem ex illis differentiis *mixtionum*, ſeu corporum ita mixtorum, nanciſcantur; provti nempe vel e concurſu *inſtrumentorum* aggregationis certa alteratio oritur: vel e deſtinato *fine* plane peculiaris aggregationis, ſpecialiſſima *diſtributio*, & ordinatio, *vt propter finem*, adornatur.

Nempe ſunt, per dicta, Aggregata vel *homogenea*, vel *heterogenea*; porro, vel euidentius peculiariter *ordinata*, vel *minus*: *Ordinata* iterum vel ſimpliciter, vti vocant, *mechanica*; vel peculiariter *organica*, ſeu ad organicos *vſus* adaptata. In ſimpliciter *mechanicis* valet multum ipſarum *materiarum* peculiaris mutua proportio: in *organicis*, particulariter, nihil.

Vt exemplis res fiat clarior: Ferri corpuſcula minutiſſima, in corroſiuo aliquo liquore diſſoluta, ſigillatim inuiſibilia ſunt: (quamuis enim in aqua forti colorem fuluum efficiant, tamen ſi huius coloratæ ſolutionis gutta vna, in aliquot vnciis aquæ limpidæ diluatur, perit omnis viſibilis color: & quam diu

diu etiam ille durabat, nullum vſquam vnum ſeorſim corpuſculum ferri ibi dignoſci poterat).

Quando hic puluis ferreus e tali ſolutione, nihil alteratus præcipitatur, coit mox in moleculas iam magis viſui propinquantes. Quando hic puluis funditur, exhibet *aggregatum homogeneum*, ſed, ad ſenſum, *minus ordinatum*. Quando vero malleo, lima, cote, fruſtum tale ad peculiares inſtrumentales vſus *efformatur*, fit ita aggregatum, peculiari plane modo atque more *ordinatum*.

Et ſicuti eadem maſſa ferri, pro lubitu artificis, in hanc aut aliam figuram efformari poteſt, ita patet inde, quod *materiæ* conditio ad *organicam ordinationem* aggregationis qua talem, ſimpliciter & in genere, nihil cooperetur. Quemadmodum etiam omnes *muſculi* ſunt *carnoſi*; interim ſinguli diverſæ configurationis &c.

Ita etiam *inorganica*, & tamen *ordinata*, ſed a ſimplici materiarum & fortuitorum motuum concurſu oriunda, aggregata ſunt v. gr. *cryſtalli* tam montanæ, quam ſalinæ: contra *inordinate* aggregata, *coagula* ſimplicia talium materiarum &c.

Iam vero vt ex hiſce rebus *Philoſophico-phyſicis*, progreſſum faciamus ad res noſtri fori, *Phyſiologico-Medicas*, quin imo etiam ipſas *Zoologico-phyſicas*, facimus ſtatim differentiarum harum hucuſque ita traditarum applicationem, pro explicanda diuerſitate conſpicua corporum, *vt mixtorum*, & *vt viuorum*.

I. Vbi primum omnino locum occupat *contrarietas* illa, non ſolum euidens & conſpicua, ſed etiam ex vtraque parte *neceſſaria*, & vt vocant *eſſentialis*, quod corpora *mixta*, qua talia, in *indiuiduo* vt loquuntur, & numero *ſingula*, non ſolum ab *aggregatione* famoſo ſenſu, aliena ſint: ſed etiam re vera aggregationis ſtatum ſub hac conſideratione reſpuant, dum non, niſi *vt in vnitate* ſui, *mixta* ſunt.

Ex aduerſo vero *Viua* corpora, tantum abſunt ab hac in-

dole, vt potius *abſolute & ſimpliciter* de horum, vt loquuntur, eſſentia ſit, vt *aggregata exiſtant*.

II. Secundo, *mixta* quatenus talia, etiam indifferenter ſeſe habent abſolute ad aggregationem ſiue *homogeneam* ſiue *heterogeneam*. Ex aduerſo vero illa aggregata, quæ *Viua* corpora dicuntur & conſtituunt, ſub abſoluta neceſſitate ex *heterogeneis* aggregata ſunt.

III. Amplius, corporum *mixtorum* numeroſa eſt varietas, & ſunt fere illa, quæ ſtricta vocis acceptione *mixta* dici merentur, a prompta *diſſolutione* plurimum aliena: imo etiam *compoſita* ſpecies, ingenti numero, tam firmo nexu materialium ſui principiorum prædita, vt niſi *arte*, aut plane peculiari & rariſſimo concurſu *inſolito* fortuitarum cauſarum, minime *diſſolutionem* experiantur.

E contra *Viua* corpora, ſimpliciter ad vnum omnia poſſident, imo poſtulant, *mixtionem* aut compoſitionem e materiis minime firmiter & arcte cohærentibus. Nempe *diſſolutioni* ſeu corruptioni *putredinis* peculiariter expoſitam.

IV. Vlterius, *mixta* corpora, vt & ex ſe directe ab aggregatione etiam aliena ſunt, & ſolum per accidens, & per *externarum* cauſarum concurſum, aggregationi expoſita; ita tanto magis, iterum dico, *ex ſe & per ſe*, etiam ad aggregationis *modum* certum, vt a priori, indifferenter ſe habent.

Aggregatio vero in *viuum* corpus, etiam abſolute vt a priori penitus certam, atque peculiari modo per ſingulas ſpecies *ordinatam* aggregationis *diſpoſitionem* requirit, ſine qua exiſtere, nedum ſubſiſtere, neutiquam poſſint.

V. Iterum, corpora ſimpliciter mixta, ad *durationem* ſui nullam peculiarem rationem habere comparent, inprimis alio quocunque, quam ſimpliciter *materiali*, reſpectu.

Contraria penitus etiam hic iterum eſt ratio viuorum; vtpote quæ ſimpliciter a *longa duratione* alieniora ſunt. Vbi inprimis ingens eſt differentia proportionis ex *magnitudine*, *viuorum* corporum erga ſimpliciter *mixta* collatorum; dum mixta

Digitized by Google

mixta tam *exigua* immenſum quantum *durabiliora* ſunt, quam quælibet ingentia *viua* corpora.

VI. Præterea mixta aut compoſita corpora, qua ſimpliciter talia, ſimplicem etiam rationem habent durationis ſuæ, ad ſimplicem *proportionem aliorum* mixtorum aut compoſitorum, inter quæ verſantur.

Viua corpora prorſus oppoſita ratione longe diuerſiſſimam *rationem* habent durationis ſuæ mixtionis. Cum enim hæc ad diſſolutionem aptiſſima omnino ſit, & præſentiſſimam quidem, atque velociſſimam; tamen contrario penitus modo ipſi euenit, vt contra omnem hanc ſui propriam atque directam conſtitutionem, & illorum etiam aliorum inter quæ verſatur proportionem, mixtio hæc, in hac comparatione, etiam immenſum quantum diutius duret, quam propriæ ſuæ materiali indoli conueniret.

VII. Neque vero etiam videtur ſolum ſubeſſe, ſed ſubeſt omnino vere & realiter, peculiaris plane diuerſitas in eo, quod durabilitas *mixtorum* reliquorum qua talium, maximam partem pendeat a *materiæ* eorundem conditione atque proportione:

Viuorum ex oppoſito durabilitas, alieniſſima ſit a *materia* illorum, quacunque conditione, imo eidem omnino *contraria*.

VIII. Quid, quod hiſce conſiderationibus, præter iam dicta, etiam re vera ſeorſim accenſeri debeat, quod in vniuerſo regno *mixtorum non-viuorum*, illa indoles ita ſummopere corruptibilis ſeu *diſſolubilis*, qualis in *viuorum* vniuerſo regno viget, neutiquam occurrat, ſed huic ſeorſim *propria* obſeruetur. Vt illud ſilentio prætercam, quod *Vitalis* quidem mixtio e *non-vitalium* tota materiis conflari neceſſe habeat; ſed non æque pariter etiam ſui diſſolutione ad reliquorum mixtorum geneſes tam prompte iterum tota reuerti poſſit, quam ex illis coaluiſſe viſa eſt.

IX. Præter hæc omnia autem primaria diuerſitas *cauſæ* ta-

lis cuiuſcunque durabilitatis, in eo occurrit, quod ſimpliciter *mixta* nullam propriam *internam* cauſam durabilitatis ſuæ poſſideant, præter nudam proportionem *materialem* illorum principiorum, e quibus conflata ſunt: & huius *proportionis analogiam* ad *externarum* occurrentium materiarum, & harum quoque proportionis menſuram: vbi inprimis, & ſpecialiſſime quidem, etiam in ipſam *Vitalem* mixtionem, *quatenus mixtio* eſt, ingentem efficaciam habent, abyſſi veluti illæ mobiliſſimarum materiarum, *ignis & calor*, *aër*, *aqua & humiditas*.

Interim plane oppoſita ratio eſt *Vitalis* durationis, vtpote quæ etiam contra hæc omnia tam *materialia*, quam *inſtrumentalia*, *diſſolutionis* principia, a cauſſa ſpecialiſſime peculiari, & interna quidem, ſibi omnino *propria* & a toto regno mixtorum non-vitalium alieniſſima, directe dependet.

X. Iuxta hoc, ſpecialiſſimæ vtique vlterioris conſiderationis ſubiectum præbet illud, quod etiam totus *modus agendi atque fiendi* in hac *vitali* duratione mixtionis, longe diuerſiſſimus vtique ſit ab omni reſpectu atque effectu durationis aliorum mixtorum; dum hæc *Vitalis* duratio ſimplici, vt loquuntur *formali*, *incorporeo* inquam, & toti *materiali mixtioni* vere *externo* actu, nititur, imo abſoluitur.

XI. Et hoc tamen, iterum noua diuerſitatis ratione, a principio agente, aggregato illi Vitali, vtique tantiſper, quamdiu hæc omnia præſtat, *inſidente*, *inhabitante*, *immanente*.

Cui in omnibus reliquis mixtis non vitalibus, nihil vsquam geminum occurrit, ſed omne huic etiam analogum ſolum, illis omnino deeſt.

XII. Supremo loco commemorari meretur etiam illa diuerſitas, quod *indiuidua viuarum* ſpecierum, quando vtique tandem iterum diſſolutionem mixtionis ſuæ incurrunt, per plane ſpecialem directionem, (inſtinctu, huic vitali agenti primitus ſtatim impreſſo) ſemper nouorum indiuiduorum productione reparentur: & hoc profecto in toto genere ſeu re-

gno

Digitized by Google

gno *viuorum*, non ſolum in annos, imo in dies, ſed etiam *omnino in momenta*, vel vt *immenſo numero*.

Corporum e contra mixtorum non viuentium pleræque ſpecies, niſi quidem potius omnes, ſicuti per iam dicta ad *diſſolutiones* difficulter procedunt; ita etiam ad *indiuidualem reſtitutionem*, ſeu *regenerationem* multorum in ſingulis ſpeciebus indiuiduorum, ſi verum æſtimamus, minime facile perueniunt.

Quicquid autem vtique in hoc genere vere contingit, ſimpliciter *fortuitum* eſt, & ab externarum potius cauſarum concurſu & occurſu pendet: plane contraria ratione, quam in *Viuis*; vtpote e quibus, *vegetabilia* quidem, ipſamet ſemina ſuæ ſpeciei, aut germina ſimpliciter propagando augeſcentia, proferunt: *animalia* vero, etiam peculiari *inſtinctu*, *appetitu*, *voluntate*, *deſiderio*, tum *apriori* ad actus eo pertinentes feruntur: tum *a poſteriori*, *amore ſobolis ſuæ* afficiuntur.

E iam dictis autem num. IX. fluit, quod mixtarum ſpecierum non ſolum *deſtructio*, ſed etiam *regeneratio*, vt in genere *externis*, non raro etiam fortuitis, violentis & inordinatis cauſis, ita etiam *artis* arbitrio, ordinationi atque directioni, paſſim obſequatur & ſubiaceat:

Ex aduerſo vero *viui* corporis, *corruptio* quidem, (licet illa quoque non ita ſimpliciter *immediata*) *arti* quidem expoſita ſit: poſitiua vero *regeneratio*, abſolute & in ſolidum ab omni poteſtate *artis* ſimpliciter alieniſſima ſit.

Tanto magis, cum etiam, vt iterum e iam dictis colligi poteſt, ne quidem nudæ *mixtionis vitalis* imitatio, e materiis non ex iiſdem, ſpeciebus ſolum diuerſis, depromptis, *arti* conceſſa ſit: nedum vt præterea ad illam *ordinationem aggregationis* quicquam directe contribuere ipſi permiſſum eſſet.

Hæc talis diuerſitas *Mixti* atque *Viui*, & vera conſtitutio *materialis* quidem ad mixtionem, ſimpliciter autem *formalis* ſolum habitus, ad actum & effectum *Vitæ*, vt in ſe vtique ſum-

mam differentiam inuoluunt; ita in ordine etiam ad Phyſicam atque Medicinam ſummopere neceſſaria eſt ſcientia, ſufficiens, & minime ſuperficiaria, quidnam harum rerum in artis poteſtatem cadat, vel etiam non cadat.

Hoc, ne fruſtra intentiones ſuas atque ſollicitudinem ad illam partem harum rerum dirigat, in quam ipſi nihil iuris conceſſum eſt.

Illud e contra, vt quam maxime illarum rerum rationem habeat, in quas efficacia ipſi data eſt, vt illis, & per illas toti negotio *Vitæ* atque *ſanitatis* humanæ, ſubuenire poſſit.

Monſtro vero ſimile videri poſſet, aſſerere, quod hæc diſcretio in Medicis ſcholis nondum decenter, imo potius nondum abunde, tradita & inculcata proſtet; interim ſi nudam veritatem eloqui volumus, aliter profecto res ſe nequaquam habet: quod vel illo argumento, imo vero documento firmare licet, quod etiam hodieque, propoſitio atque commonſtratio harum rerum, non ſolum hinc inde aſſenſum non inueniat; & quidem inprimis in Scholis, & inter Magiſtros earum; ſed etiam ne quidem intelligatur, verum ſub multis præconceptis alienis opinionibus paſſim neſcio quomodo effingatur & refingatur.

Hoc itaque intuitu commodum erit, negotium totum ordine perſequi, & ante omnia etiam poſitiue commonſtrare *proprium habitum corporis viui*, quem hactenus in *contradiſtinctione ad* corpus ſimpliciter *mixtum* delineauimus: vt ita tam *materialis viui*, quam *formalis, quatenus viuum* eſt, eius conſtitutio, ſufficienter diluceſcat.

Notabilis itaque omni modo eſt in corpore *Viuo* primo *mixtio peculiaris*, ſecundo *ſtructura* ſeu *aggregatio ſpecialis*.

Mixtio duobus modis conſiderari poteſt, vel ſimplicius *materialiter*; vel etiam *finaliter*, nempe quamobrem, quem in finem & vſum, talis maxime, qualis deprehenditur, eſſe debuerit.

Priore

Digitized by Google

Priore intuitu eſt mixtio viuorum coagmentata e *ſubtili terra*, *pinguedine*, & *aqua*.

Harum materiarum non poteſt fieri vere firma atque conſtans *vnio*, ſed nihil potius, niſi qualiſcunque, minus arcta certe atque vere tenax, *cohæſio*. Vnde etiam eſt, quod hæc talis mixtio nimium quantum propendeat ad ſubeundam iterum harum ſui partium conſtituentium *diſſolutionem*, atque diuortium; & quidem illa maxime methodo, quam vulgo *putrefactionem* appellamus.

Terrea quidem portio, cum eius tenuitatis ſit, vt propiore gradu ad *ſalinam* prorſus extenuationem accedat, ſubit cum aqua ſatis *promptum* quidem, ſed non ſatis *firmum* nexum (quod ſub maiore, *ſalina*, extenuatione facit), adeoque format conſiſtentiam *mucilaginoſam*. Huiuſmodi indolis terreſtreitati, adhæreſcit iam pronius *pinguedo*, & hoc velut intermedio copulatur *aqua*, quam alias immediate complecti reſpuit. Exſerit ſe huius rei veritas in motu *corruptiuo* ſeu *diſſolutiuo* harum materiarum, ex hac mixtione diſturbatarum. Dum enim hæc diuulſio per modum ſubtilis *inteſtini motus* celebratur, quo ipſo hæ materiæ præter ſimplicem *diuulſionem* a ſe mutuo, etiam partim *in ſe* vlterius diuelluntur, ſeu *extenuantur*; fit ita vt aliqua portio illius terræ ſubtilis, quæ ſalinæ tenuitati hucuſque proxime ſolum *acceſſerat*, iam etiam actu ipſo in talem eandem *deducatur*; & e ſubtili *mucilagine*, verum *ſal* euadat.

Cui quando etiam *pinguedo*, *extenuata* vlterius, intimius innectitur, naſcitur inde *ſal volatile oleaginoſum*, olidum, & *inflammabile* (experimento *ſalis armoniaci* cum *nitro*; vbi inflammatio certe non oritur ab acido *ſalis communis* cum *nitro*: ſed a ſale *volatili* cum eodem &c.) Vbi vero pinguedo iam ante valde ſubtiliata *abundat*, ibi *ſpiritus ardens* ex his extenuationibus prognaſcitur atque reſultat.

Reliqua vero *craſſior* terrea & oleaginea pinguis ſubſtantia,

tia, extruſa aqua, etiam in ſpiſſiorem terream ſubpinguem concretionem fatiſcunt. Sed de his experimentis atque documentis Chymia potius vere experimentalis, quam præſens noſtra tractatio prolixius teſtandi ius habet.

Finalis reſpectus huiuſmodi mixtionis, fundatur in eo, quod corpora *viua*, vt in ſpecie *Animalia* manifeſtiſſime, propter ſuas operationes *loco-motiuas*, imo etiam *ſenſitiuas*, conſiſtentiam requirant tenuiſſime *flexilem*, minimeque ſub tenuibus flexionibus *fragilem*, ſed ſub media mollitie *tenatem*.

Tali fini atque vſui non poterat inſeruire vel nimium *rigide terrea* temperies; vel nimium tenuiter terrea, *ſalina*, craſis, ad *fluiditatem* omnino prona atque prompta.

Interim ſiſtit ſolertiori conſiderationi pulchra etiam harum rerum ſchemata, prudentior penſitatio illius diuerſitatis; nempe diuerſæ *proportionis*, etiam *rigidius* terreæ immixtionis in *eiuſmodi* partibus viuorum, quæ non æque *flexiles*, ſed *firmæ* eſſe, propter certos *fines ſeu vſus*, debebant, vt *oſſa*, *ſtipites*, *caules*. Et contra, ſubtiliſſime terreæ, *ſalinæ* indolis, (quantumlibet etiam ſaltim adſcititiæ *interſperſæ*, *intermixtæ* magis quam *immixtæ*) in illis partibus, quæ ne *flexiles* quidem, ſed prorſus *fluidæ*, eſſe debebant: vnde (in *Vegetabilibus* etiam manifeſtior & copioſior,) in *humoribus* ſeu ſuccis, ſincerior *ſalſedo*; in *animalibus* ad minimum *excrementitia*, & illa *tranſitoria* quidem, ſed ſemper *repullulans*, *ſeroſa* ſalſedo.

Quemadmodum autem hæc in corpore viuo in genere, & omnibus eius ſpeciebus, omni modo dicta hac ratione ſeſe habent, ita commemoranda tamen inſuper eſt *ſpecialiſſima* illa circumſtantia ſingularis in ſingulis ſpeciebus *intimioris* veluti admixtionis ſeu *immixtionis* vere *ἀῤῥήτου*, qua etiam ſpecies vna ab altera ita differt, vt peculiarem etiam *ſaporem* & *odorem* exhibeat: Imo vero ratione *odoris* etiam vix credibilis huius rei, adhuc per *indiuidua* ipſa, *variatio* ſubeſſe videri poſſit, e canum ſaga-

Digitized by Google

ſagacium exemplo: qui non ſolum animalium *ſpecie* diuerſorum diſcretionem ex illorum odore aſſequuntur; ſed etiam *indiuiduorum* omnino, *heri* ſui ab aliis hominibus, differentiam, e ſolo veſtigiorum eius odore deprehendunt. Sicut autem hæc omnia, & vera ita ſunt, & conſideratu proinde omni modo digna, ita ſuccedit porro, etiam *ſtructuræ*, *conſtructionis*, *ordinationis* atque *diſtributionis*, illa peculiaris ratio, qua non ſolum in *ſolidum*, *ſolidarum* inquam partium, exædificatio celebratur, ſed etiam *fluidarum* diſpenſatio, ad, & per ipſas ſolidas peculiaribus per ſingulas ſpecies *modis* atque *modulis* peragitur.

Non incommode diſcernitur in hoc negotio, *intimior* atque ſubtilior conſtructionis pars, a *diffuſiore*, illis vocabulis, vt illa quidem *Texturæ* nomine veniat, hæc communiore illo, & paſſim etiam craſſioribus compoſitionibus adhiberi ſolito, *ſtructuræ*. Quamlibet enim teneriore accipiendi modo, *conſtructio* etiam ſimpliciter accipi poſſit pro *collocatione*:, omnis autem vtique *conſtructio* in corpore, abſolute vtique abſoluatur *collocatione*, ita vt tota vtique corporis moles, tam in *elephante* aut *ceto*, quam in *pulice* aut *acaro*, *locatione* puncti vnius phyſici, ſeu corpuſculi, viſibili puncto minoris, iuxta alterum, peragatur: cum tamen *ſtruis* nomen, vulgata magis acceptione, de laxiore atque craſſiore magis ſolidorum corporum inter ſe coaptatione in vſu eſſe ſoleat; *texturæ* vero vox, de teneriore huius generis coniunctione in ſolemni vſu ſit: poteſt proinde etiam in hoc negotio locum ſuum tueri, vbi omni modo tenera maxime coaptandi ratio primatum omnino obtinet, & omnia vtique prius per *lineolas* veluti phyſicas atque tenerrima *ſtamina* contexuntur, quam viſibili *conſtructioni* in vniuerſam illam molem corporis, locus & tempus obtingant.

Vtrumque vero hoc negotium, vti ſimpliciter *ſponte*, quod aiunt, & ſine vlla directa ope *externa*, procedunt atque ſuccedunt; ita exquiſitiſſimo tamen vtique penitus *ordine* &

ſucceſſu agitantur, non ſolum in *ſingulis* quibuslibet partibus, imo particulis, ſed, quod inprimis conſiderationem tanto exactiorem ad ſe vocat, etiam in *mutua proportione*, ſeu proportionata proſecutione omnium, ſed tamen *vt ſociarum*: breuiter *ſocia* proportione. Quæ res profecto, & eius quaſi ſimplicior pars, efformatio *ſecundum dextrum aut ſiniſtrum*, decentem omnino conſiderationem meretur.

Hæc hactenus; neque enim inſtituti mei ratio æque permittit, nedum poſtulat, vt haſce res ita exquiſite exequar, vt quicquid de illis vel poteſt dici, vel meretur, abſolute percenſere ſit animus.

Primo enim alias omnino loco denotanda foret conſideratio illa, quod hæ allegatæ ſpecificæ mixtiones minime omnivm ſpontaneæ cuiuſdam *concretionis* methodo fieri videri poſſint: cum ab omni ratione alienum ſit, quod in vno loco, *vt loco* ſimpliciter, ita plane diuerſarum rerum, quam in proximo alio loco, *determinata* collectio non ſolum poſſit fieri, ſed quod longe plus eſt, *non poſſit non fieri*.

Vbi nempe vere latus pateret campus notandi, quomodo illa *Vitalia agentia*, quæ ſincerioribus antiquis philoſophis *Naturæ* & *Animæ* nomine notata fuerunt, vere *electiuo* actu has *ſpecificarum* etiam *mixtionum* diuerſitates adminiſtrent, quæ & quales extra ipſorum energiam nuſquam alibi reperiantur; ne in illis ipſis quidem ſiue *rebus* ſiue *locis* & *materiis*, e quibus hæc ſuarum harum diuerſiſſimarum mixtionum materiam omnino deſumunt. Vt adeo hæc quam maxime *Agentia*, ſint *mixtionum* illarum ſpecificarum veri atque directi *architecti*, & vere poſitiue *efficientes* cauſæ &c.

Non autem iam placet tam late diſcurrere, imo diffundi. Sufficit ſimpliciter acquieſcere in illis, quæ ex his rebus Medico foro atque ſcopo preſſius inſeruiunt; aut etiam e generalibus illarum contemplationibus, dignoſcere, quæ, & quatenus, *Medicæ*, conſiderationi *non* faueant aut ſeruiant.

Vt

Vt autem etiam, ad minimum quantum huic intentioni ſatisfacit, de ipſis quoque *circumſtantiis* atque conditionibus *Structuræ*, quantum neceſſarium eſt ſcitu, percurramus, tenendum omnino eſt, quod vtique omnes atque ſingulæ partes corporis, hoc, maxime pro *organico ſuo vſu*, magis veluti directe & formaliter, habeant, vt *ſpeciali* ſtructura efformatæ ſint: a minutiſſimis *ſtaminibus*, ad vniuerſum ſui ambitum & *complexum*.

Occurrit hic vtique conſideranda tum *magnitudo*, non ſolum *in genere* conueniens, *interna* quaſi, ſingularum partium & *propria*; verum etiam *mutua* & *ſocia*: *Continuitas* (in ſolidis) tam *interna*, per omnia ſua ſtamina & veluti filamenta; quam *externa*, *ſocia*, cum aliis partibus *cohærens*, *conſpirans*, atque *communicans*: *Figura*, per ſingulas intimiores ſui minutias ad vniuerſum complexum: *Situs* conueniens, tam *proprius* quam reſpectiuus, *ſocius*: cuius poſterioris non poſtremum exemplum eſt, aptatio configurationis ſecundum latus *dextrum* aut *ſiniſtrum*.

Vniuerſæ hæ conſtructionis circumſtantiæ pertinent vtique ad reſpectum corporis *vt Viui*; non ſolum generali accipiendi modo & vſu, quo inde antiquitus ſub ambitu *actus Vitalis*, ſeu *facultatis* vitalis comprehendi ſueuit *Vita & Nutritio*: ſed etiam vero aliquo *ſubordinato* progreſſu *actus*, etiam ſtrictiore modo vero & reali (nempe cum ipſa re conueniente) ſenſu, *Vitalis*.

Cum enim quam maxime ſtricte dictus *Vitalis* actus, qui omnino *conſeruationem* corporis pro pleno ſuo *obiecto* habet, quomodocunque tandem adminiſtretur atque celebretur, non poſſit tamen hunc ſuum *ſcopum* atque *finem* ita ſimpliciter & abſolute exequi, quin de principe totius corporis parte, *ſanguine* & humoribus vitalibus, indies aliquid fatiſcat, & intereat: certe, niſi quidem ita pauciſſimo tempore interire debeat corpus, neceſſe omnino eſt, & aliter non poteſt fieri, quin &

reparatio illius quantitatis, quæ ita *abſolutam conſeruationem* omni modo fallit atque ſubterfugit, omnino præſtetur atque celebretur.

Qui ipſe effectus, cum vtique nihil aliud ſit, quam vera *nutritio*, patet ex hoc immediata *ſubordinatio* nutritiui actus cum ſimpliciter *Conſeruatiuo*, ſeu ſtrictiore ſenſu *Vitali*.

Quorſum etiam facit, quod ipſa *inſtrumentalis* methodus, etiam ſtrictiſſime ſumtæ *Vitalis* actionis, abſolute requirat & *integritatem* partium omnium etiam *ſolidarum*, & *aditum* vndique conuenientem, ſufficientem atque liberum *fluidarum*: propterea abſolute vtique *connexus* & *ſubordinatus* ſit ipſe quoque *nutritiuus* actus *vitali* ſtrictiſſimo ſenſu appellato. Neque tamen vlla neceſſitas æque poſtulat, vt ordinem atque nexum ſtructuræ ad ipſam vitam, curioſius excutiamus; alias enim potius ex alio capite tractanda eſſet hæc propoſitio, *quod principium vitæ actiuum ſit etiam principium nutritionis*: & cum tam vita, quam nutritio *Actus* quidam ſint, quod vnum idemque vtrorumque ſit *Agens*, quod non ſolum neutrum horum actuum ſine altero peragat, ſed etiam, per ante dictam rationem, etiam *non poſſit* hoc agere, ſed neceſſitate realis dependentiæ, & ineuitabilis *ſubordinationis* atque conſpirationis, etiam teneatur vtroſque hos actus iugiter, & quidem *nutritium* etiam in *ſubſidium vitalis*, exercere.

Nobis autem omnino ſufficit ſtabilire, quod nullum aliud corpus ſit vero ſenſu *viuum*, quam ipſum *ſtructum*. Vnde quantumlibet etiam magna pars ſtructuræ in quolibet tali corpore, neque directe a *Vita* ſit, neque directe ad Vitam pertineat; cum tamen ad alios vſus & inſtrumentales effectus, qui omnino e propriis ſuis finibus neceſſarii omnino ſunt, ipſa quoque neceſſaria ſit: interim huius ipſius ſtructuræ ratio inuoluat eiuſmodi *texturam* atque *conſiſtentiam*, quæ ſine plane peculiari *conſeruatoria ἐνεργείᾳ*, eiuſque perpetuis ſubſidiis nequaquam

quam poſſet ſubſiſtere, fluit propterea etiam ex hoc fonte hæc vera mutua ſubordinatio atque indiſſolubilis nexus.

Preſſius autem ad noſtrum ſcopum vtique pertinet, conſideratio FORMALIS RATIONIS ipſius Vitæ, ſiue quidnam vere ſit Vita, & quid directe præſtet illi, de quo dicitur, & cui obtingit, corpori. Egimus hucuſque de *corpore viuo*; demonſtrauimus ſummam eius *corruptibilitatem*, intuitu materiæ, e qua conflatum eſt: Notauimus memorabilem eius *durationem*, huic eius corruptibilitati ſimpliciter contrariam, interim *fini* atque deſtinationi ipſius abſolute neceſſariam: Nominauimus proinde etiam huic neceſſitati conſulentem verum actum *Conſeruationis*, cuius vtique præſidio fiat, vt non ſolum *duratio* illa aduerſus *corruptionis* actum ſtabiliatur atque præſtetur; ſed etiam interim *diſpoſitio* illa *corruptibilis*, nihilo ſecius etiam in hac ſua conſtitutione nihil mutata relinquatur: id eſt, nequaquam *corruptibilitas*, ſed vnice ſolum ipſe *effectus* ſeu *euentus corruptionis*, perpetuo præoccupetur atque arceatur.

Quia tamen hæc res, vera hæc inquam eſſentia atque *formalis ratio Vitæ*, conſideratione exquiſita omni vtique modo digniſſima eſt; placet propterea ipſam paulo clarius ob oculos ponere, & verum eius habitum cognitioni ſiſtere.

Repetimus e dictis, quod *corpus Viuum*, non ſolum *a poſteriori*, & vt in ſenſus incurrit, ſumme *corruptibilis* ſit conſiſtentiæ; ſed etiam, vt *a priori* æſtimando, non videatur alterius conſiſtentiæ eſſe *poſſe*: cum hæc ipſa qualis adeſſe deprehenditur, *ſola*, & *nulla alia*, idonea ſit vſibus & effectibus illis ſeu vſibus, quibus corpus hoc, vt inſtrumentum, proprie & directe deſtinatum eſt.

Interim cum hi ipſi vſus & effectus, multi atque varii prorſus ſint, qui *ſimul* & *ſemel*, aut breuibus tantum *temporis* ſpatiis, expleri & abſolui, etiam a priori non poſſint: a poſteriori vero, & ex ipſo ſolenni facto, etiam altioris inſtituti atque ordinationis diuinæ lege niti videatur, vt omnino tam operoſe

concinnata corpora, non propter breuem & euanidum, ſed potius diuturnum, vſum & effectum exiſtant. Quemadmodum etiam ipſa prima productio illorum corporum, antequam vſus ſuos ſpecialiores aſſequi idonea fiant, non niſi longi *temporis* mora, & ſucceſſibus *diuturnis*, nititur & abſoluitur:

Propterea neceſſaria vtique eſt poſitiua actualis *Conſeruatio*; & quidem rebus ita conſtitutis, re vera *externa*, & ab *alio* principio, quam hoc quocunque, ſiue *materiæ*, ſiue *conſiſtentiæ atque ſtructuræ* eius habitu, dependens: tanto magis, cum huic harum rerum habitui etiam contraria & *oppoſita* ſit.

Inuoluit autem hæc *Conſeruatio* primo atque principaliter, integritatem huius habitus *materialis*; vt nempe corpus nec in ſui *materia*, nec in efformata inde *conſiſtentia*, *textura atque ſtructura*, vllatenus mutetur: ſed quam maxime tale, quale per hunc *materialem* habitum eſt, imo, ſecundum dicta, propter ſuos *fines* eſſe etiam *debet*, *tale* omnino ſimpliciter maneat, relinquatur, quin exquiſite ſeruetur, & ſi quid illi decedit, aut ab ipſis primis initiis adhuc paſſim deeſt, etiam *ita*, & non *aliter*, *tali* ipſo, vno, eodem, habitu ſuppleatur, atque reſtituatur.

Nempe vno verbo, *corruptibilis* ille habitus, *talis & non alius*, verum & adæquatum eſt *conſeruationis* huius *ſubiectum*, & certo reſpectu etiam *obiectum*: quamuis curioſiore magis æſtimatione verius euentus actualis corruptionis præoccupatio atque prohibitio, pro *obiecto* conſtitui mereatur.

Hæc *conſeruatio*, cum non ſolum a priori, *ne* corruptio *fiat*, ſed etiam a poſteriori, vt corruptum *reſarciatur*, neceſſaria æque, & actu efficax, a nobis per modo proxime dicta, celebrata ſit, ne videatur contradictione qualicunque implicari; dum videlicet memoratur inſtituta, imo efficax eſſe, ad *auertendam* corruptionem, imo ad hunc ſcopum & vſum neceſſaria: & tamen ſimul indicatur, quod ſub qualicunque eius concurſu nihilo minus corruptio fiat, quæ proinde nutritiuo-Vitali actu

ctu *reſarcienda*, & materialiter *ſupplenda* veniat: imo præterea diſerte etiam enunciatum a nobis ſit in proxime præcedentibus, quod ipſa actio hæc Vitalis, illam corruptionem, quam ita poſtea *reſarcire* tenetur, etiam ipſamet quadantenus *efficiat*, aut certe magis promoueat, quam impediat: neceſſarium proinde erit hanc ipſam quoque rem e veris ſuis fundamentis eruere, atque clariori luci ſiſtere.

Sciendum itaque omni modo, quod *corruptibilitas* illa ſpecialiſſima, cui ſimpliciter atque directe expoſita eſt mixtio *Viuentium* corporum, cui *vitalis actionis* interuentu atque energia, occurrere atque reſiſtere ita neceſſarium eſt, ſit inprimis *ſimplex*, nuda atque directa PVTREFACTIO.

Hæc cum non ſolum vera, ſed etiam ſumma atque efficaciſſima ſit ſpecies *fermentationis*, quæ præſentaneo ſucceſſu, breuiſſimo tempore, latiſſime ſe diffundat atque ſerpat; propterea adeo neceſſe eſt etiam *præoccupando* ipſi occurrere, vt niſi hoc fiat, ſed vires, ſpatium, acquirat, imo vero materiæ plexum copioſiorem ſemel occupauerit ipſe huius corruptionis effectus, irritum in poſterum ſit, & per ſtatas leges methodi huius vitalis etiam impoſſibile, damnum hoc iam actu ſuſceptum, poſt liminio iterum depellere, & *poſitiue corrigere*: ſed abſolute nihil aliud ſuperſit auxilii, niſi illud vnicum, vt in locum ita corrupti, *ablata* omnino a reliqua viua parte iſta ita corrupta portione, ſimpliciter poſitiua noua *reſtitutio* peragatur atque præſtetur.

Circa hanc præſtationem autem, inprimis in *humana* viuentium ſpecie præ omnibus, quæ notæ ſunt, reliquis, occurrunt circumſtantiæ quædam, exquiſitisſima obſeruatione æque, atque conſideratione, omnino quam dignisſimæ; eo magis, quoniam inprimis *rationi*, quantumlibet vacillanti, atque circa præſens magis *trepidanti*, quam futuris demum inuigilanti, veluti euidentius inniti videtur: vnde apud alia animalia

lia minime pares huius rei, ad minimum non tam prompti atque perpetui, ſunt euentus.

Conſiſtit autem in eo, quod coorta ſemel, dico vere in actum deducta huius ſpeciei corruptione in parte aliqua ſeu loco corporis; ipſi illi actus *Vitales refugiant* quaſi, i e. non ſufficienter amplius protendantur, atque continuentur, ad & per partem ita affectam, imo quod plus eſt, ne quidem vſque ad verum *ambitum* ſolum illius partis, cui actualis hæc corruptio iam innidulata eſt: ſed longius atque longius, propemodum per momenta prorſus, circa ambitum eius deſtituantur. Vnde fit, vt omiſſa hac prophylaxi, adeoque *ſibi* directe *relicta* materia illa corporea, imo potius illis, quæ in eandem directum ius & energiam corruptiuam habent, cauſis, ita deſtituta atque permiſſa, etiam ſubeat illam, cui ita directe & ſimpliciter *ex ſe* quadrat, diſſolutionis, ſiue vti nos per æſtimationem appellamus, *corruptionis*, ſpeciem: Adeoque procedente ita dicto modo, deſertione illa *conſeruationis*; energia vero omnino & *cauſarum* perpetuo præſentium, & vti loquuntur *materiæ* receptiuitate, iam vere ſincera, & ſibi ſimpliciter, quod aiunt, reddita, nihil aliud vtique ſequitur, quam ad *cauſas* habiles promptus etiam *effectus*. Cum vero non ſolum ex ipſa rei natura, vt a priori, certum, ſed etiam a poſteriori, ipſis exemplis firmum atque ratum ſit, quod hæc talis tam prompta, & tam lata, per partes etiam vere adhuc ſanas, diffuſio huius corruptelæ, auerruncari poſſet, ſi modo *Agens* illud *Vitale* officium ſuum, dico *actionem* ſuam ſolitam, facere continuaret: dico diſertius, non ſimpliciter & directe deſtitueret, a priori, nulla adhuc vera a poſteriori corruptionis continuatione actuali in illis locis prohibente: Apparet hinc abunde Agentis huius directa culpa & defectus in agendo, *a priori*.

Iam, ſi conſideratio vere ordinata atque circumſpecta inſtituatur, quam ob rem hæc *Vitalis* actio deſinat in huiuſmodi caſu, ſeu verius *deſeratur*, & quidem in parte etiam adhuc omni-

Digitized by Google

omnino incorrupta atque ſana? certe in conſtitutione illius ſimpliciter *materiali*, ſub qualicunque tandem reliquo vicinæ portionis ſtatu, culpa directe hærere non poteſt, quod tam *a priori*, quam *a poſteriori* intelligi poteſt.

A priori, quia in illa parte, quæ vere adhuc incorrupta atque ſana eſt, eo ipſo vtique nihil noui ita ineſt, quamobrem aliud quidquam in illa etiam agi debeat, quam alias ordinarie agitur. Quod enim *corruptibilitatem impendentem* attinet, certe illud *τὸ impendens*, quatenus tale, nihil adhuc eſt *materiale*. *Diſpoſitio* autem ad talem euentum & effectum, vtique in ipſo quam maxime florido & athletice *ſano* corpore, materialiter nullo vno momento eſt minor, quamdiu actualis *ſphaceloſa* corruptio etiam a toto corpore abeſt quam longiſſime: vt adeo etiam coorta eius alicubi præſentia, *phyſice*, diſpoſitionem illam in reliquo ambientium partium latifundio, iterum dico, *diſpoſitionem*, augere minime poſſit, cum illa ſemper ſit ſumma.

Neque vero etiam *actus corruptionis* in aliqua tali portione ita cœptus, *directe & ſimpliciter* hic aliquid detrahere poteſt actui *conſeruationis* in portione adhuc *incorrupta*. Cum enim hic *conſeruatorius* actus, perpetuo ſimpliciter opponatur, imo vero efficaciter etiam reſiſtat, actui *corruptionis:* nulla vſquam hic ſubeſt proinde *phyſica* diuerſitas, ſiue in vicina portione actus talis corruptionis iam vere præſto ſit, ſiue minus.

Quod, vt propter diſtinctionum minus aut peritos compotes, (quales profecto in Medica ſchola, etiam in variis ſubſelliis, complures obuerſari, non certius ſolum eſt, quam expedit, ſed etiam notius,) adhuc ſimplicius diluceſcat, nec aliqua perplexitas & implicatio oriatur; quaſi in his caſibus, de quibus nobis ſermo eſt, actualis corruptio alicubi iam cœpta, *phyſicam* diuerſitatem faciat: nempe quaſi alia ſit res, quando corpus ſimpliciter & abſolute adhuc liberum eſt ab omni corruptionis actu, adeoque methodo illa *conſeruatoria*, quam *præ-*

occupando maxime efficaciam ſuam præſtare, aliquoties iam innuimus, ita quidem auerti poſſit, antequam oriatur; non vero quando iam orta eſt, viget, imo perfecta eſt, &c.

Hic aduertendus eſt animus ad expreſſionem noſtram, conſonam omnino ipſi veritati rei. Dum enim dicimus, quod actus etiam corruptionis nihil præiudicii afferat, *directe*, ipſi actui conſeruationis; non dicimus hoc de vno eodemque ſubiecto, de vna *eademque portione* corporis. Sed determinamus manifeſto *diuerſas* plane *portiones*. Nempe aliam, actu corruptionis iam vere affectam; aliam vero ſaltem *vicinam*, ambientem, *contiguam*, imo ſano ſenſu etiam continuam: ita vero omnino ab illo actu corruptionis adhuc *liberam*, atque quam vocant *ſanam*. Quo nempe intuitu a quacunque alia etiam longiſſime diſſita *phyſice*, ſimpliciter nihil differt; adeoque eo ipſo, quod adhuc integra eſt, non alio, quam *præoccupatorio* conſeruandi modo indiget, quo vniuerſum corpus, per quaslibet ſuas dimenſiones atque portiones reliquas, æqualiter recte atque efficaciter conſeruatur.

Alia vero, imo omni reſpectu atque ſenſu vere *contraria*, eſt conditio illius portionis, quæ actu huiuſmodi *corruptionis* iam realiter correpta eſt; illam enim facere, vt non corrupta ſit, dum corrupta eſt, non tantum omni modo contradictorivm & impoſſibile eſt: ſed etiam alterum, quamuis non contradictorium, tamen per phyſicas hactenus *leges œconomiæ* vniuerſæ viuentium, impoſſibile, vt ſolum hoc ipſum, quod actu corruptionis obſeſſum eſt, aut potius corruptione actu obſeſſum eſt, ab illa corruptione vel in totum reſtituatur, vel in tantum ſolum, vt aliquid *eius*, *quod actu corruptum fuit*, vere *conſeruetur*, vt legitima corporis pars eſſe & manere poſſit.

Quamlibet enim in *ſuppurationis* actu, liber ſucceſſus ſimplicis *corruptionis*, omnino per concurſum actus conſeruationis vitalis, ita *interuertatur*, vt non illa ſimplex *putredinoſa* corruptionis ſpecies inde exeat, quæ iam vti vulgo loquuntur, *in fieri*,

Digitized by Google

fieri hic ſubeſt: Minime tamen hoc ipſo *genus*, imo vere *ſubalterna ſpecies* corruptionis auertitur: talis inquam *corruptionis* ſpecies, quæ materiam ita a ſe mutatam, a vera craſi corporis, qualis ipſi debetur, re vera ita alienam reddit, vt in ipſo manere nullatenus poſſit, ſed ab illo abſolute reiicienda atque depellenda ſit.

Qui vero fiat, vt obtingente ita alicubi ipſo putredinis actu, etiam per viciniam adhuc ſanam, conſeruatorius ille *actus deſeratur*, quo omnis ſucceſſus ſeu *progreſſus corruptionis* illius actualis, & poterat inhiberi, & debebat; & quidem, quod iterum iterumque maxime notandum eſt, *in nulla vsquam animalium ſpecie æque facile atque ſolenniter, vt in homine:* illud non alii rei veriſimilius, imo puto euidentius, tribuendum cenſeo, quam *principii* illius actiui *vitalis*, ſeu *viuifici* in homine, nempe Animæ, *rationalitati*; ſed tali, qualis eſt, non qualis eſſe debebat, & fingi verius, quam ſupponi ſolet. Eſt autem non *recta*, *ſimplex*, *directa*, & vt vulgo loquuntur ſimpliciter *ſana*; ſed *corrupta*, *vaga*, *præceps*, & ad concluſiones intempeſtiuas *præpropera*, *πολυπράγμων*, (multa & varia affectans, nihil autem vnum exquiſite atque preſſe ſine ambagibus & euagationibus exequens) inprimis magis *ſpeculabunda*, quam *penſitabunda*, aut ſedata methodo *conſultabunda*, *præuidere* magis futura, quam illis *prouidere* curioſa: ad impræuiſa, iam *trepida*, iam *impatiens*, vtrinque *inordinata*, *inconſtans*, præpoſtere neglectis *mediis* decentibus, ad *finem* feſtinans: Cum in aliis animalibus magis preſſe & ſimpliciter, *ſingulis* magis rebus, & quidem ſimpliciſſime vt in *ſenſus* impingunt, *directe* inſiſtat, eaſque ſimplici tali modo, qui *ſenſuali* illi præſentationi reſpondet, proſequatur paribus ſimplicibus concluſionibus, earumque directis executionibus. Quam rem etiam tractavi in Diſſertatione *de Frequentia morborum in homine præ brutis.*

Cum itaque vniuerſus actus *Vitalis*, indeſinente illa ſua *continuitate*, & exquiſite, quam diu non vehementer perturbatur,

batur, *ordinato* ſucceſſu, inprimis inſeruiat perpetuæ *præoccu-
pationi* corruptionum, ſiue ſubtractioni illarum portionum
materiæ, quæ quidem nondum actu corruptionem expertæ,
interim in *proxima*, vt aiunt, *potentia* ad illam conſtitutæ, oc-
currunt; adeoque tota intentio atque deſtinatio in hoc occu-
pata ſit, hoc, inquam, veluti perpetuo in *propoſito*, *conſilio*,
imo actu etiam ipſo, ſit, *agitetur*, *exerceatur*, vt omnes *occa-
ſiones*, omnia *initia*, huius corruptionis, vigilanter atque ala-
criter, actibus intentis abigantur, ne vſquam *ſimpliciter*, *libe-
re*, minime omnium autem *affatim* & *confertim*, in effectum
deducantur: certe rationi, etiam mediocriter adhuc ordina-
tæ ac tranquillæ, conſonum eſt, ſicubi corruptio illa tanto *ſtu-
dio*, tam vigili atque conſtanti *intentione*, tam operoſa atque
diffuſiſſimæ adminiſtrationis *inuentione*, *indeſinenter* arcenda,
nihilo ſecius aduerſus has omnes deſtinationes atque operati-
ones, præſertim, vti communiter fieri ſolet, a *violento impetu*,
irruit; & præterea *multiplicatiua* ſeu late impulſiua, *præcipitem*
admodum ſuam actionem, *languidiori* illi, & veluti otioſiori
Vitali methodo *ordinaria*, obiicit; conſonum tunc, inquam, vel
etiam adhuc mediocriter tranquillæ atque ordinatæ rationi eſt
(*turbulentiori* autem etiam vndique adæquatum) vt *trepidatio*,
metus, *abhorreſcentia* totius intentionis *ad agendum*, ne dum
trepida *perturbatio in agendo*, ita oriatur: imo, cum illius por-
tionis, quæ corruptione actu iam occupata eſt, re vera abſo-
lute *deſperata ſit* conſeruatio; interim difficilis, quantumlibet
ſanæ rationi, ita ἀπὸ μηχανῆς amiſſæ portionis, etiam nuda, *ſim-
plex*, & penitus indifferens atque ἀπαθὴς, *obliuio*: non ita ab-
ſolutiſſime irrationalis etiam coorietur *deſperabunda* talis *formi-
do*, quod etiam in partibus proxime continuis, deſperata fu-
tura ſit, aduerſus *agiliſſimum corruptionis* actum, *ſegnioris* ſim-
plicis Vitalis actionis ἐνέργεια. Vnde illam omittere quam
proſequi etiam abſolute-ſanæ rationi ſimpliciter conſonum
magis ſit. Cum enim ratio abſolute ſemper ad *concluſionem*, &
in

igitized by Googl

in *actionibus* ordinandis ad *ſcopum atque finem* reſpiciat, in tali caſu, vbi, licet falſa in ſe, tamen *pro vera*, ſupponitur ſeu præmittitur impoſſibilitas illa in ſolidum *reſiſtendi* ſeu *finem* aſſequendi: iuſta & æqua vndiquaque omnino eſt *concluſio*, quod *negato fine* etiam abſtinendum ſit a *mediis*, ad illum finem *ſimpliciter & vnice* pertinentibns.

Quid, quod minime falſa atque ſolum ſuppoſititia, ſed omnino *vera* ſit res, quod huiuſmodi *actualis validæ* corruptionis progreſſui, *nuda atque ſimplici ordinaria methodo Vitali*, eiuſque ſimplici illa ſ. n. *menſura*, veriſſime non poſſit ſatisfieri; & *conſeruatio* ſufficiens, aduerſus ita *extraordinarium* actualem inſultum, ſimpliciter *ordinaria* methodo, & inprimis *menſura* eius ſimplici ordinaria, non ſufficienter reſiſtere &c.

Confirmatur autem totum hoc negotium tanto magis *a poſteriori*, nempe quod *Vitalis* ille actus, ſi ſolum *decenter* & *proportione conueniente*, continuetur, etiam actuali corruptioni omnino iam vigenti, & portionem aliquam omnino poſſidenti, nedum ſimplicius adhuc gliſcenti, & parua ſolum initia concipienti, omnino efficaciter atque ſufficienter circumcirca reſiſtere & *ſatisfacere* poſſit; exemplis ipſius *ſphaceli* per convenientia ſubſidia *medico-chirurgica* iterum compreſſi; & *ſuppurationis* etiam directe ſimplicioris.

Sicut enim in hac, *ſuppuratione* inquam *ſimplici*, totus motus, aditus atque tranſitus ſanguinis, (*actus* ille inflammatorius,) vere *vitalis* eſt, & ſimpliciter ad *conſeruationem* vitalem, atque *corruptionis* ſinceræ atque *libere-putridæ*, amolitionem, vt in ſe quadrans & idoneus, ita in tali conſtitutione etiam ſimpliciter & abſolute *neceſſarius*, adeoque euidenter magis, quam ſolum probabiliter, etiam *deſtinatus* ad hunc finem, & ad illum poſitiue ſuſceptus atque proportionibus iuſtis directus:

Ita etiam in ipſa corruptione ſimpliciter putrida, quam vulgo *ſphacelum* vocant, ſimiliter *nulla* vſquam *alia* eſt (hæc vero omnino *ſalutaris*, *Vitalis* methodus, qua *ſphacelus* ab am-

Digitized by Google

bientibus proxime partibus excludatur, & liber eius atque ſincerus progreſſus arceatur,) quam huius corruptionis talis *modificatio*, vt loco ſimplicis *putredinis*, conuerſio in pus perficiatur. Et hoc quidem generaliter *methodo* pure *vitali*, nempe *ſecretoria* atque *excretoria*. Sed ſubſiſtimus hic, ne præter inſtituti rationem nimium in hæc *ſpecialiora* excurramus.

Sufficit e dictis illud præcipue adſumere, quod hæc prima omnium & præcipua ſit illa corruptio, *putredinoſa*, cui non ſolum vt *ſimpliciori* atque magis directæ, ſed etiam, vt *grauiori*, magis efficaci, & inprimis *repentinæ* atque præcipiti, etiam *directe*, *vigilanter*, & ante omnia *tempeſtiue*, reſiſtere, vtique omnis ſana *ratio* non ſuadeat magis, quam exigat, imo vrgeat.

Interim aliis corruptionis ſpeciebus, *minus velociter* actiuis, *tranquille* etiam, atque longe pulchrius ordinate, occurrit atque ſuccurrit ipſa actio *Vitalis*. Non iam dicam de eo, quod corruptionem *in genere* ſeu abſolute, etiam propterea minus anxie ferre poſſit *principium* illud actiuum *vitale*, ſi cenſeatur, qualemcunque γνῶσιν habere ſuæ electionis, qua materias conuenientes pro corporis ſui mixtione, & ſtructura, vſibus eius futuris conueniente, eligit atque coagmentat: vnde adeo etiam ineuitabilis *corruptibilitatis in genere*, talem γνῶσιν habere intelligi poſſit, vt etiam huius *genericæ* corruptibilitatis ſimpliciter, nullo *faſtidio*, aut ſolemni *metu*, tangatur: tanto magis, cum habeat, quo illi proportionate & *occurrat*, & *ſuccurrat* &c. atque adeo hic quadret illud, quod vulgo dicitur: *qui vult finem, vult etiam media* &c.

Dicam ſolum de re ipſa vt in ſe eſt, quod inprimis *ſanguis*, vti non poteſt non *ſumme corruptibilis* eſſe, ita etiam non poſſit non tandem ab hac potentia corruptionis ad aliquem actum eius deuolui.

De modo ſolum vario valet tandem ſpecialior illa proportio, quod, *quo ſegnior atque moderatior* huius *corruptionis* eſt indoles & progreſſus, eo etiam propior, imo vt aiunt, *proximior*

igitized by Googl

ximior ſit, indoli totius *methodi* actionis *Vitalis*, *conſeruatoris*, adeoque & illi ſine peculiaribus anomaliis tam *intentionis*, quam *executionis* ſeu inuentionis, tanto promptius obſequatur.

Huiuſmodi ſegnioris vndique corruptionis prima atque primaria ſpecies, eſt illa, qua inprimis in viuentibus animalibus *ſanguigeris*, ipſe *ſanguis* ſucceſſiue vtique fatiſcit. Quando nempe perpetuo illo *inteſtino* ſui motu, & inprimis quidem in *calidis* animalibus citatiore, atque *pinguem* ſanguineæ mixtionis portionem acrius exagitante, ſenſim auulſio non ſolum, vnius portionis ab altera, euenit, ſed etiam aliquarum ſingularum adhuc vlterior *diuulſio*: vnde maior tenuitas, & conſequenter etiam maior mobilitas, ſucceſſiue etiam pro *inſtrumento* vlterius diffundendæ ſeu communicandæ huiuſmodi nimiæ commotionis ſeruitura, atque ceſſura, niſi ipſius *Vitalis* actus proportionata methodus ſubueniret.

Hæc ipſa vero *methodus*, generalius conſiſtit in ita *alteratæ ſ. corruptæ* partis *exterminatione*: cæterum ne, qualitate licet ſalua, reſidui ſanguinis tandem tamen *quantitas* deficiat, huius *quantitatis*, quæ ita deperdita eſt, etiam reſtitutione ſiue ſuppletione.

Ita videlicet ſatis patere poteſt, quænam ſit illa *formalis ratio* VITAE CORPOREAE, ſiue proprietatis illius digniſſimæ, qua corpora, quæ VIVA dicuntur, ſimpliciter MIXTA ſuperant & antecellunt.

Vbi tamen, ſuperpondii loco, adhuc adiicere placet breuem explicationem de acceptione VITAE, quatenus ſimpliciter *mixtioni*, & *viui* quatenus *mixto* opponitur, nempe vitæ *corporeæ*, ſeu *de corpore* dictæ.

Vulgo aiunt, etiam notiora, tamen non incommode doceri & inculcari, propter iuniores; ego, quod ipſe iunior non credideram, multiplici experientia edoctus ſum, quod multa talia neceſſe ſit intentis plane digitis monſtrare, etiam propter minime iuniores: certe annis ad minimum non amplius, licet intellectu atque ſcientia forte tales.

Nempe,

Nempe, cum vera *definitio* Vitæ nuſquam condigne tradita occurrat, *diuiſio* etiam eius graues adhuc & perplexas implicationes paſſim peperit, imo fouet. Dum videlicet habitus eius ad *ſubiectum* cui ineſſe dicitur, non decenter attenditur. E quo defectu, cum homines ſimpliciter neceſſe habeamus, cognitionem rerum a poſteriori ſolum aucupari, & in ordine cognoſcendi re vera a ſpeciebus ad genus progredi, etiam coorta eſt inopia veri *generici* conceptus de vita, prout illa de diuerſis ſubiectis vulgo dicitur.

Sunt autem re vera ſolenniſſima acceptione recepta, non niſi *tria ſubiecta*, de quibus vita proprie dici ſolet. I. DEVS. II. Anima. III. Corpus. De *Deo* & *Anima* vix vllum eſt dubivm, quin prudenter penſitata vitæ acceptio, nihil aliud deſignet, quam *generice* quidem, & *metaphyſice-materialiter*, *Actiuitatem*: *Specifice* vero veluti, quatenus ab actiuitate ſimpliciter accepta aut ſuppoſita, diſtingui poſſit, ſiue hoc ſenſu formaliter, actiuitatem circa *affectiones corporum*, imo in *corpora*.

Imo vero ſimillime adhuc ſtrictius, actiuitatem in & circa res & affectiones *corporeas*; harum inprimis *conſeruatiuam*, *reſtauratiuam*.

Certe enim vbi in ipſis ſacris literis, de ipſo *Creationis* actu dicitur, quod homo factus ſit *Anima viuens*, ſub illo rerum geſtarum articulo maxime hoc enunciatur, vbi memoratur infuſio animæ humanæ *in corpus* facta fuiſſe.

Imo, cum ipſa verborum expreſſio in commemoratione huius rei ita poſita ſit, vt interpretes latini illam reddendam cenſeant: factus eſt homo *in animam viuentem*; nempe in id, propterea, *vt viua ſit*: certe non abludit expreſſio a tali acceptione, quod homo factus ſit Anima *Viuifica*, nempe quæ *actum* vitæ, *corporis conſeruatorium* exerceat, & *in corpore*, *per corpus*, affectiones *corporeas*, actiones diuinæ ſapientiæ circa affectiones *corporeas*, agat, agitet, ſectetur, recolat, æſtimet, & inter hæc verſetur.

(Scio non eſſe operæ pretium, omnes implicationes perplexæ

plexæ mentis humanæ, nempe maxime ad errandum præcipitis, in viam retrahere velle; vnde non tam tempus perdere placet, in eiuſmodi irritis παραδιατριβαῖς corrigendis, quæ in omnia propemodum offendunt: ſed ſufficit vel obiter monere, ne quis alius communium ſtudiorum, quæ *Philoſophica* vocant, pariter imperitus, in eandem foueam cadat. Nempe euitari vtique debet alieniſſimarum illarum acceptionum ludibrium, qua *Vita hominis*, confunditur cum vita *corporis*: & vita corporis, cum *actione per inſtrumentum*.

Cum enim homo proprie ſit *Anima*; corpus autem vniverſum, nihil niſi *officina* eius: interim vtique non ſolum huius officinæ *materialitati*, ſed abſolute etiam *obiectorum* ſuorum inhæſioni *in materiis*, nempe *affectionibus* materiæ, ſimpliciter veluti addicta ſit hæc anima: vtique hominis, id eſt *animæ humanæ*, *Vita*, conſiſtit, non ſimpliciter & *in genere*, in *actione*; ſed ſpecifice in actione *in corpore*, *per* corpus, *in & circa* res corporeas, & *in corpus* etiam ſuum *proprium*. (Phyſico nempe conceptu, quantum vere & euidenter de illa percipimus: quod quidem ipſos maxime Phyſicos paſſim prætervidere, dubito dolendum magis, an ridendum ſit.)

Cum autem corpus hoc, *per quod* agit anima ſeu homo, ſimpliciter ſe habeat vt *inſtrumentum*; *inſtrumenti* autem alia ſit conſtitutio *materialis*, alia *ratio formalis*: certe diuerſos etiam vtriuſque huius reſpectus eſſe, nulla rationalis anima neſciuerit.

Cum autem omnis actio, quam anima *per* corpus exercet, ſit *organica*, ſeu corpus in ordine ad animam ſit ſimplex *inſtrumentum*; inauditum autem & ſine omni exemplo ſit, *actionem* cauſæ ſuperioris *in inſtrumentum*, ſiue *actuationem* vulgo dictam, *inſtrumenti*, ab vlla vnquam ſchola VITAE nomine appellatam fuiſſe: nemo vtique ita ceſpitabit in perplexa loquendi formula, *corpus organicum*, in ſermone de *Vita*.

Cum enim κυρίως ſimpliciſſima ſit diuerſitas hæc, *corporis*,

Digitized by Google

& *organici*; quilibet inde vtique ſimpliciſſime etiam, quaſi ipſo craſſo ſenſu comprehendit, quod diuerſa ſit ratio *corporis* ſeorſim, quatenus *non organicum* id eſt non *in ipſo actu* organicum eſt: aliam autem conſiderationem deberi, *Organico*, quando, quamdiu, imo potius breuiter & *formaliter*, QVATENVS organice *actuatur*.

Vnde nunquam homini errandi occaſionem præbebit, nedum materiam, formula loquendi: *vita corporis organici.* Niſi enim accipiat, *vita corporis*, QVOD *eſt organicum*, accipiendum erit, *vita corporis* QVATENVS *eſt organicum*; quam locutionem ſciunt adoleſcentuli in ſubſelliis ſcholarum claſſicarum, æquipollere locutioni: *Vita organi* ſeu *inſtrumenti* (quod eſt corporeum.)

Hoc autem ſignificatu prodit inaudita illa *Vita inſtrumenti* pro *actuatione* inſtrumenti, ſeu tranſitorio actu cauſæ ſuperioris, *per* inſtrumentum, in quodlibet obiectum. Sed faſtidium certe eſt, his rebus immorari, quarum iudices e ſcholarum ſcamnis peti debent.)

Neque minus de ipſo DEO, vix vllum vſquam eſt dubivm, nullo alio reſpectu quaſi propiore dici prædicatum *Viui*, niſi duplici illo reſpectu, partim quod Ipſe *duret* atque ceſſationis ſit expers: partim quod omnium a ſe creatarum rerum, *durationem* atque perennitatem ipſe *præſtet*: quod etiam diſerte eloquitur D. Paulus, quod *in ipſo viuamus, moueamur, atque ſimus*.

Eiuſdem ſenſus eſſe videtur illa loquendi formula, in veteri Teſtamento ita familiariter obuia: *Viuit Deus, & viuit anima tua*; it. *viuit Dominus meus Rex* &c. quæ loquendi formulæ, ſicut aperte non magis *affirmatiuæ*, quam vere *optatiuæ* ſunt, nempe ſignificantes: *velit Deus, vita Dominus atque Fons, vt anima tua viuat, vt Dominus meus viuat*, & prolixe, atque per longum tempus, aut poſt longum tempus, veritatem aſſerti mei firmam, conſtantem, luculentam deprehendat, & vel

vlſciſci me, ſi fallax inueniar, vel diu mihi propitius eſſe, poſſit &c.

Ita etiam vniuerſa, quoquo modo recepta acceptio velut vniuerſalis, *Vitæ* atque *Viui*, perpetuo inuoluit euidentem aliquam *actiuitatem*, imo potius *actionem*, *in* rebus corporeis, vel vere, vel apparenter *inexiſtentem*, imo *immanentem*: non *tranſitoriam*, neque tam diu, quamdiu ineſſe agnoſcitur, penitus ab omni actu *ceſſantem*.

Hæc de *Vita* magis *in genere* ſumta aut intellecta, imo hoc ipſo in ſtatu veluti magis *abſoluto*. In ſtatu vero *reſpectiuo*, & in ordine *ad corpora*, imo in habitu *corporum* ad ipſam *vitam*, alia vtique mutui habitus æſtimatio inſtitui debet. Nempe non ſolum in genere conſiderandus ibi eſt, aut inueſtigandus habitus vitæ *ad* corpus, ſed omnino *reciproce*, habitus *corporis ad vitam*. Ex hac enim demum comparatione reſultat & emicat magis *ſpecifica atque formalis* ratio, tam vitæ, quam corporis ad vitam.

Huic conſiderationi fauet vnice conſideratio corporis, *ſeparatim a vita* ſua ſpectati: & ex aduerſo *cum vita ſua* veluti concreti, vita inquam illa *ſua* affecti.

Hæc eſt illa & *vera*, & *vnica* via, rationaliter percipiendi atque ſolide intelligendi, & veram *exiſtentiam* VITAE CORPORALIS, & veram *eſſentiam*: id eſt, tum quod re vera exiſtat aliqua realis *ſingularis conſtitutio* in certis *corporum* generibus, ſecundum quam illa a *corporibus* non ita affectis, exquiſitiſſime differant: tum, *qualiſnam* illa ſit conſtitutio, tam *in* ipſis *corporibus*, qua dum affecta ſunt ita eximie differant ab aliis non ita affectis: & reciproce, qualis nam ſit illa conditio, quæ hanc peculiarem certam differentem conſtitutionem illis corporibus ita *inferat*.

Ita diſtincte ſi inſtituitur harum rerum æſtimatio, atque comparatio, non poteſt fieri, quin dilucide comprehendatur, quanto alius ſit reſpectus atque habitus *vitæ*, quatenus *de cor-*

 pore

pore, aut *in ordine ad corpus* dicitur, vitæ *corporalis*; & corporis, quatenus de illo dicitur vita, quod illam habeat ſeu *viuat*: & e diuerſo, cuiuſcunque alterius *acceptionis*, *conſiderationis*, imo ſubinde verius *opinionis* atque fictionis *de Vita*, quocunque tandem alio modo explicanda. Vbi conceptus illi, de *corporis vita*, in *vnione animæ* ſimpliciter cum corpore, imo *actione* eius *ſimpliciter*, & in genere, ne dum *actiuitate* tantum in corpore: imo de ſimplici, immediata, & abſoluta, eius actiuitate aut *actione in genere*, in ipſum corpus, ab illa vnione immediate pendente, profecto vndique & ſimpliciter nihil aliud ſunt, niſi meræ Chimeræ, & vmbratiles, aut ad ſummum ſuperficiariæ, nugæ.

Ita ſpero, imo confido, abunde a me ſatisfactum eſſe quæſtioni, quidnam *formaliter* ſit VITA CORPORIS. Interim tota adhuc ſterilis, imo vere in ſolidum inutilis eſt hæc, quantumcunque etiam exactiſſime percipiatur, indoles atque conſtitutio *vitæ*, atque *corporis vt viui*, ad omnem *reſpectum*, ne dum directum *vſum* MEDICVM.

Ad *phyſicam* certe harum rerum ſcientiam, non ſolum tota idonea eſt, ſed circa hoſce materiales & formales *reſpectus* etiam ſufficere, puto, poteſt, hæc deductio, vt inde penitus intelligatur, tum (1) quid ſit *corpus viuum*, & quid ſit illud, *ſecundum quod* tale eſt atque dicitur: & (2) quid ſit corpus *non-viuum*, tum alias: tum (3) quid in illo ipſo iam viuo corpore, ſit *ex ſe & per ſe* non ſolum a Vita *alienum*, ſed illi etiam *contrarium*: licet (4) non tam propria aliqua actiuitate, ſiue, vti vulgus ſomniat, *reſiſtentia*; ſed nuda proportione *patibili*, ad alias valde efficaces cauſas: quæ ipſi non multo minus, quam ipſum vitalis *actiuitatis principium*, *inſint* veluti, ad minimum certe præſentiſſime & velut immediate, *adſint* & incumbant.

Dixeris, ita ne vero tam prolixo apparatu opus erat, vt *nihil* ageretur? Certe enim cum præ me feram, quid maxime ad Medicinam faciat atque pertineat, eruere atque demonſtra-

Digitized by Google

ſtrare, non modo *nihil ad rem*, ſed inſuper etiam, odioſe, *aliud* egiſſe, atque tempus perdidiſſe putari poſſim, quod hæc a ſcopo ita aliena, tam prolixe agitauerim.

Sed longe maioris ponderis ſubeſt huius meæ curioſitatis atque prolixitatis ratio.

Non eo loco poſitæ ſunt res Artis Medicæ, vt ſimpliciter illam ſtatuere, & in proprios aliquos fines, velut a centro ad circumferentiam liberam effundere, ſit integrum. Eo potius redacta eſt, vt non ſolum nullum vſquam *ſuum*, ſed ne vllum quidem etiam ſolum *pro ſe*, locum habeat, ſed vix precario, inter alienas vſurpationes, hic illic quaſi per tuguria obrepere; & qualemcunque receptum *acceſſorium*, obtinere poſſit: ita vndique, quæ ipſi deberentur, alienigenis non ſolum adſignata, ſed ipſo facto occupata ſunt.

Vnde profecto, vt iura finium reuocari, & ita ſuæ ipſi manſiones, ditiones, atque limites, vindicari poſſint, opus abſolute eſt, vt ipſe genius, ſitus atque habitus, locorum illorum, in quibus hodie paſſim peregrinatur, exploretur, & quomodo ipſa in illis tam habeat, quam habeatur, decenter inſpiciatur, adeoque illa ab his rebus liberata, ſinceris ſuis receptibus, in quibus & e quibus res ſuas & habere ſibi, & aliis depromere ac ſuppeditare poſſit, reſtituatur.

Breuiter, plus multo omnino laboris eſt, in *expurgandis* e Medicæ Doctrinæ ambitu, eiuſmodi rebus, quæ arti vere *inutiles*, *otioſæ*, imo multis exemplis, non ſolum ſcandalo atque *periculo*, ſed familiariter etiam *damno* ſunt; & quia audaciſſimo abuſu prorſus etiam introductæ, omnino *expugnandæ* ſunt, & eiiciendæ: quam in conſtituendis ſimpliciter atque producendis illis, quæ plane diuerſo, imo paſſim contrario modo ſumendæ, *habendæ & agendæ* ſint.

Huic ſcopo, *Medicinæ hodiernæ expurgandæ & in aliam longe formam redigendæ*, abſolute & vnice neceſſario, neceſſaria etiam eſt penitior euolutio illarum rerum, quæ cum in Medici-

na proprie nullum vſum aut locum habeant, tamen in poſſeſſione plena conſtitutæ, imo in illam etiam ſpecioſis titulis & prætextibus, paſſim immiſſæ potius, quam intruſæ, videri geſtiunt.

Vnde etiam huic ampliori deductioni, ad minimum hic ipſe talis erit locus & vſus, vt ex ipſa vera eius indole decenter cognita, eluceſcere poſſit conueniente loco atque tempore, quam nullus ipſi, contra vulgi clamores, in arte vera competat vſus, & quam ſterilis, imo vero ſubinde contra, plane gratuitorum periculorum atque damnorum ferax, ſit eius abuſus.

Progredimur itaque ad deductionem atque demonſtrationem prorſus alterius comatis, de qua non vltimo, ſed merito potius primo loco, etiam præmoneri meretur duplex ingens paradoxon, I. quod hæc demonſtratio ad artem Medicam adeo exquiſite pertineat, vt verum, euidentiſſimum atque firmiſſimum eius fundamentum conſtituat, & tamen II. pro tali, in primis in vero illo ſuo ordine & honore, cum primis in hodierna ſchola medica, & nominatim quidem, cuius tamen anima velut eſſe debuerat, practica, vix vllum locum, in antiqua vero certe minime ſatis dignum atque bene circumſeptum, locum inuenerit.

Eſt autem hoc, quod ita demonſtrari debet, vera RATIO INSTRVMENTALIS, ſiue vt vulgo loquuntur, *modus fiendi atque agendi, vera media*, quibus illud, quod VITAM dicimus, effectus inquam ille *conſeruatorius*, perpetratur.

Nondum æque poſtulat locus hic, aut patitur ipſum tempus, vt de illis næniis nominatim dicamus, quæ in hoc genere ſcholas medicas paſſim perſonant; vbi pro vero vitæ medio, (quanquam fere nuſquam diſtincte, ſiue de *formali*, ſiue de *inſtrumentali* ratione, & inprimis quidem de hac, quando de *Vita* mentionem iniiciunt, ſollicitos ſe exhibeant) alii, & fere communiſſime, *ſpiritus*, alii *balſamum vitale*, alii *ens aſtrale*, alii (vt *Helmontius*) *formam* quandam *ſubſtantialem*, imo *ens medium* quoddam inter materiale & immateriale &c. crepant.

Nem-

Digitized by Google

Nempe res eo recidit, vt omnes ſimpliciter MATERIALEM quandam *cauſam* atque *rationem inſtrumentalem* ſupponant, quæ *præſentia* ſua ad minimum, quia aliam rationem expedire non poſſunt, illud efficiat, quod nominare quidem poſſunt, ſed definire non poſſunt, quod *Vitam* appellant.

Sed aliter omnino ſe habet res, dum nequaquam ita *materiali* quocunque, ſed ſimpliciter *formali* dicendo influxu, tota hæc res abſoluitur; nempe ſimpliciter *actione* quadam peculiari. Non tamen *innominata* forte, aut *incomprehenſibili*; ſed *mechanica* prorſus, euidentiſſimæ efficaciæ, quæ, ſi ſolus *phyſicus* ad illam *habitus ſubiecti*, cui inſeruit, ſatis intelligitur, quomodo *effectum*, quem vtique præſtat, adſequatur, non poteſt ſolidum conceptum ſubterfugere.

Dico quod *inſtrumentalis* illa cauſa, qua *conſeruatio* corporis illa, quam *Vitam* appellamus, adminiſtratur, quæque ſimpliciter *formali* agendi modo ad hunc effectum, influere ſoleat, nihil aliud ſit, niſi *actus* quidam *mechanicus*, quo tota illa efficacia conſeruatiua, ſimpliciter & directe *mechanice* abſoluatur.

Eſt enim nihil aliud, quam MOTVS, quo illa heterogenea quæ ab indole corporis non ſolum *aliena* ſunt, ſed etiam *periculum* illi minantur, perpetuis ſucceſſibus e corpore *ſemouentur*, & penitus *eiiciuntur*, vt alienum quemcunque effectum corpori incutere nullo modo valeant.

Neceſſarium autem omni modo eſt, vt etiam hæc ipſa res, *efficacia* inquam *motus*, qua proprie *Vitam* corpori vere *inſtrumentaliter* conciliat, atque præſtat, ita vti decet, *explicite*, atque diſtincte etiam, percipiatur.

Eſt autem hoc tanto magis neceſſarium, quandoquidem etiam alibi paſſim occurrit *muſſitatio* illa, ſeu confuſa aſſertio, *quod Vita conſiſtat in Motu.*

Nempe vti paſſim alias in Medica Doctrina, ita in hac etiam illius parte, obſeruanda venit perplexitas illa, qua in genere

nere quidem res agnoſcitur, imo aſſeritur atque ſtatuitur, interim nullo modo euidenter confirmatur, atque ita vera redditur, vt de illa *diſtinctus* atque *firmus* aliquis conceptus formari poſſit. Sicut enim manifeſto perplexus & incertus eſt ſenſus locutionis: *conſiſtit in* -- Quadoquidem ſtrictiore ſignificatu, hæc loquendi formula accipienda videtur potius de *formali* rei alicuius habitu, quam alio quocunque eius reſpectu: ita nusquam tamen ſeſe ſubmittunt, qui ita loquuntur, diſerte illi aſſertioni & expreſſioni, *quod ipſe motus ſit vita*; multo minus, quod ſit *inſtrumentum* vitæ: imo vero proniores videntur in illum adſertionis huius ſenſum, quod motus ſit *effectus vitæ*. Quaſi dicerent, *Vita conſiſtit in eo, vt corpori motum conciliet.* Qui ſenſus, quam alienus ſit a mea acceptione *efficaciæ motus ad vitam*, imo ipſa veritate, palam vtique eſſe arbitror.

Vt itaque recte, & poſitiue magis, innoteſcere poſſit, *qua ratione* Motus, *conſeruatorio* vitali negotio directe ſeruiat: ſciendum vtique eſt, quod hoc inprimis fiat *per remotionem alienorum* a reliqua debita, & integra adhuc, craſi, ſingularum per vniuerſum corpus partium.

Abſoluitur autem hæc *remotio* duplici ſucceſſu; nempe *ſemotione* ab aliis melioribus; & tandem *emotione* ſeu exterminatione ex vniuerſo corpore: vulgo appellantur *Secretio* & *Excretio.*

Sicut enim ſatis ſimpliciter rationi manifeſtum eſt, quod, ſi a reliqua *ſibi firmiter conſtante* corporis craſi atque conſiſtentia, perpetuo depellatur, quicquid vel cauſæ nomine craſin hanc lædere atque turbare poteſt; vel, ſi quid læſum in illa, adeoque decente ſua conſtitutione deſtitutum, *heterogeneum* redditum eſt, id eſt, alienum a corporis commercio: cito, & *antequam latius noceat*, e toto Corpore, cetera ſano, eiiciatur: hoc inquam ſi his modis conſtanter ita perpetratur, ſimplici rationis veritati conſonum eſt, quod ita nihil deceſſurum ſit ipſarum ſingularum & vniuerſarum partium veræ *integritati*:

quan-

Digitized by Google

quandoquidem *ab inæqualibus ſi auferantur, quæ faciunt inæqualitatem, quæ reſtant, erunt æqualia*:

Ita ſi animus aduertatur ad veram œconomiam corporum viuentium, (vndique, & inprimis in *animalibus* tanto magis, quanto præſentior eſt *corruptibilitatis* eorum ſucceſſus & energia,) comparebit vtique facile, vbi libet euidens illa non ſolum præſentia, ſed omnino etiam efficacia *ſecretionum & excretionum*, tam poſitiua, quando & in quantum fiunt, quam priuatiua, ſicubi deficiunt.

Confido quod ita ſimplex atque plana in genere, tam a priori, quam a poſteriori, ſit harum rerum veritas; quod inquam perpetua tempeſtiua *ſubtractio* alienorum ſimpliciſſime quadret atque ſatisfaciat *conſeruationi* domeſticorum, bonorum atque debitorum, vt nulla dubitatio locum inueniat, aut de illa *formaliter*, vllum iuſtum oboriri poſſit dubium. Greſſum itaque promouere licebit ad *inſtrumentalem* potius ipſum habitum, ſeu verius *materialem* conſtitutionem atque apparatum totius huius Organiſmi, quanam ratione ille ad edendum ſuum effectum ſeu miniſterium procedat.

Non ſimpliciter nempe, *immediate*, & promiſcue, perficiuntur, neque *ſecretiones* illæ heterogeneorum, nec *excretiones*. Nihil inquam hic poteſt, vt nusquam alibi in phyſicis, *Motus in ſe & abſolute* ſpectatus: non oritur ille vbicunque ἀπὸ μηχανῆς, aut irruit in materiam, vt illam propellat & expellat: ſed admouetur omnino materiis illis ipſe *in machina* corporea, & attingit illas, imo exercet & agitat eas *ſub illa* corporea machina, atque *per illam*.

Adminiſtratur autem, & applicatur materiis illis, per diverſos ſubordinatos modos atque ſucceſſus. In genere quidem non tam proxime & ſimpliciter ipſis illis *materiis* ſeorſim directe *incumbens*, quæ expelli debent; ſed vniuerſæ potius illi maſſæ, quæ his materiis quam plurimum *expoſita* eſt, tum ratione *prouentus* illarum, tum ratione *effectus*: In ſpecie vero

redundat vtique motus, ex illa generaliore ſui energia, quaſi *progreſſiue aut ſucceſſiue*, tandem in illas materias ipſas, vt illæ quod dicitur, a reliqua maſſa ſecedant; cooperantibus tamen hic etiam veluti ſpecialibus talibus moderaminibus, quibus *materiales* peculiares *ſtructuræ tranſmiſſoriorum* organorum præſunt, atque miniſtrant.

Eſt autem *generalior* ille *motus*, ipſe ille impulſus totius maſſæ ſanguinis; quo hic perpetuo *progreſſu*, & vti appellari meretur, *circuitu*, indeſinenter agitatur, quam vſitato nomine *Circulationem ſanguinis* vocant.

Hic totius ſanguinis motus, quid magis directe etiam reliquæ ipſius debitæ craſi atque conſiſtentiæ tribuat & conferat, intempeſtiuum eſt preſente loco ſpecialius explanare. Illud autem maxime conuenit attingere, quod *hic ſolus motus ſanguinis*, qua ſimpliciter talis, vtique *minime abſoluat negotium conſeruationis vitalis in ſanguine*, nedum toto corpore.

Sicut enim a priori, tota ſanguinis vniuerſa bonitas, non abſoluitur nuda eius *fluxilitate*; ſed poſtulat tam *craſin* debitam, quam inuiolatam eius *conſtantiam* atque perennitatem; ita tantum abeſt, vt hic talis *progreſſiuus ſanguinis* motus, ſiue ad veram craſin ſeu mixtionem directe faciat, ſiue conſtantiam huius craſeos firmet, ne dum conſtituat: vt potius, plane contra, diſſolutioni huius, atque deſtructioni alicui perpetrandæ, idoneum ſe exhibeat: Imo non *poſſit* hoc ſolum facere, ſed omnino ipſo vero effectu hoc ita faciat atque perficiat. Vt in ſpecialioribus phyſiologicis, ad vſum medicum omnino idoneis, latius atque dilucidius explanare ſoleo.

Dum autem ſanguis vniuerſus, perpetuo hoc progreſſu, ad omnes atque ſingulas corporis partes diſtribuitur, & illas perpetuo ſucceſſu præterit, atque tranſit, fit certe eo ipſo, vt, vbicunque in illis partibus quidquam alienum & heterogeneum *obhæreſcit*, (*Mixtionis* autem magis directe compagi, detrimentum, quam *ſtructuræ*, machinans, adeoque *tenerum*,

ſub-

ſubtile,& eo ipſo habile,vt cum ſanguinis raptu,& vegeto trans-itu, corripi & auferri poſſit) abripitur ita ſimul ab illo loco, vbi exiſtit, adeoque liberatur ab eo pars talis.

Dum vero ad varia paſſim tam ſecretoria quam tandem excretoria organa, perpetuis ſucceſſibus ita appellit ſeu admouetur ipſe ſanguis, obiectu horum, & uti loquuntur *recepti-vitate* mobilitatis, quin potius receptiuitate *conſiſtentiæ*, certorum ſolum, cum ſanguine vna allabentium corpuſculorum, contingit ibi, *ſeceſſus* talis, ſeu ſecretio, vt reliquus equidem *ſanguis* (cuius conſiſtentiam iſti meatus penitiores, *teneriores*, non admittunt) ſimplicis illius ſui progreſſus ſucceſſu, hos tales meatus etiam ſimpliciter *præterlabatur*: ſiquid autem in ſanguine, ſeu potius *cum ſanguine* remixtum, vna appulit, cui recipiendo meatus illi propationati exiſtant, fit vtique facilius, vt huiuſmodi materia, communi motu illi cum ſanguine incumbente & urgente incitata, in receptacula hæc obvia impellatur & adigatur, adeoque a reliquo magis homogeneo ſanguine *ſemoueatur*.

Non incommode hodie vulgo *colationis* vocabulo exprimere ſolent hanc ſecernendi methodum ipſi phyſiologi, vt intelligatur non abſimili ratione fieri, quam aliæ *ſeparationes* diuerſæ *conſiſtentiæ* rerum, ſub vno tamen ſchemate *fluido* comprehenſarum, exerceri ſolent; vt inprimis *tenuiores* a ſpiſſioribus hac ratione paſſim ſegregari conſueuerunt.

Quæ ipſa res, vt nimirum inprimis illa, quæ *tenuitatis* diverſa proportione ita a ſe mutuo differunt, tali *tranſcolandi* operatione etiam a ſe mutuo diſtrahantur, ſimpliciſſimæ inprimis proportionis mechanicæ eſt; ita valet etiam omnino, vt tales a *ſpiſſioribus*, citra alias vlteriores ambages, ſimplicius ſecundum maiorem aut minorem tenuitatem conſiſtentiæ ſuæ, diuerſum illum, per diuerſa colatoria ſeceſſum, adipiſcantur.

Non fert tempus aut locus, vt plane ſpecialius has res hoc loco per texamus; vnde neque gratuitas illas ſollicitudi-

Digitized by Google

nes taxare eſt operæ pretium, quas *ἐν φρονήμασιν ἀυτῶν ματαιωθέντες* hic confinxerunt, de neceſſaria meatuum colatoriorum exquiſi tiſſima figura, figuræ numero-ſingularium corpuſculorum tranſmittendorum appropriata: quam rem peculiari programmate *de paralogismo figuræ pororum colatoriorum*, etiam publice innui; vt a multis annis priuatim etiam ad tabulam depingendo monſtraueram, ante certe quam *Pitkearnii* in eandem rem demonſtrationes editæ eſſent, nedum ad manus meas perueniſſent.

Interim illud magis generale vtique dicere, non fert „magis, quam poſtulat potius locus præſens atque tempus, „quod vtique pleræque illarum materiarum, quæ per has *vi*„*tales ſecretiones & excretiones*, e reliquo corpore, & ipſo „*ſanguine*, pro illo vitalis *conſeruationis* ſcopo, remoueri „debent, præcipue omnino ſint *tenuitate & agilitate ni*„*mia metuendæ*; atque adeo inprimis & *actiuioris* ſeu præſen„tioris, & *penitioris* atque tenuioris, *diſſolutoriæ* efficaciæ no„mine, periculoſæ: dum interim *craſſioris* heterogeneitatis „vix plus quam vna ſpecies, ad minimum largiore prouentu, „occurrit.

Breuibus, & quaſi per ſummos apices tangendo, ſunt *Excretoria* huiusmodi *heterogeneitatum* præcipua *organa* 1.) Vniuerſa ſuperficies corporis per *cutem*; qua *tenuiſſimæ* materiæ *habituoſo-vaporoſæ*, & reliquæ quaſi ſincerius *aquoſæ*, magis ſolenniter & *ordinarie*, exterminantur 2.) *inteſtinorum* ductus; per quem *craſſiſſima* omnium, *ſpiſſa*, *mucida* recrementa corporis & humorum, cum aſſumtorum furfuribus, e corpore exonerantur. 3.) *Vrinariæ viæ*, per quas *ſalinæ* inprimis, ſimul parcius, & fortaſſis etiam craſſius *oleagineæ*, exterminantur, cum mediocriter larga etiam *aquoſitatis* quantitate. 4.) *Folliculus bilis* cum *ductu* ſuo, per quem *bilis* illa *ſincerior* immediate: per inteſtina vero deinde, *mediate*, cum aliis craſſioribus recrementis, (quæ ipſam, vt *acrem* atque

ſer-

Digitized by Google

feruidam valde *tenuem* oleagineam, & ſubtiliter ſalinam ſubſtantiam temperent, ſimul vero reciproce in ſui *lentore & inertia* illius agilitate temperentur,) ita coniunctim eiicitur.

Hæ ſunt, *ordinariæ* illæ, ſolennes & vſitatæ, viæ, quibus etiam *ordinaria*, partim a conuenientibus *aſſumtis*, proficiſcentia, partim ex ipſo *ſanguine* & aliis corporis portionibus *ſubnaſcentia*, *heterogenea*, perpetuis ſucceſſibus e corpore proſcripta, hoc ipſum ita *repurgatum*, *purum*, & ſibi-neceſſariis rebus *homogeneum*, ab alienis vero vindicatum atque liberatum, relinquunt.

Et ita diluceſcit abunde, quonam *ordine*, Motus ſimpliciter, nempe *remotiſſimo*: *motus* ſeu circuitus *ſanguinis*, mediato atq; intermedio, ſed tamen adhucdum *remotiore*: *transcolatorius*, ſiue e communi maſſa *ſecretorius* motus, *propinquiore*: *Excretorius* autem demum, vltimo, proximo, imo *immediato* ordine, *inſtrumentum* ſeſe gerant, cuius miniſterio corpus licet *corruptibile*, tamen tam a *cauſis*, quam *effectibus* vndecunque obrepentibus, corruptionum, vindicatur, adeoque ſibi, ſuæque intemeratæ *integritati* conſtans, iugiter conſeruatur.

Ita vero omnino ſpero, luculenter conſtare, & ab omni dubio liberum eſſe poſſe, illud noſtrum dogma, quod *vita* " *ſeu conſeruatio corporis, in reliqua quidem ſua corruptibilitate, ſed* " *tamen ab actu corruptionis perpetuo liberi, præſtetur & abſoluatur* " *per nudum actum mechanicum, in ſe formaliter incorporeum ſeu* " *immaterialem, nempe Motum; & quidem ſpecialiſſime, amotio-* " *nem perpetuam alienorum, a bonis atque ſinceris, quo ipſo actu,* " *hæc ab iſtis ita expurgata, in propria ſui integritate ita perennniter* " *conſeruantur.*

Et ita ſatis abunde deductum eſſe confido, non ſolum quomodo corpus *mixtum ſimpliciter* differat a *viuo*: quod etiam *viuum* debeat eſſe *mixtum*: & quidem valde *inſtabilis* mixtionis: ſed etiam quid ſit illud, quod *Vita* dicitur, *in cor-*

pore, ſiue ſecundum quod *corpus* dicitur *viuum*: & denique quonam *modo*, & qua *methodo*, hoc ipſum, hic inquam actus, qui *vita corporis* dicitur, fiat & præſtetur, quibus *mediis* inſtituatur, atque inſtruatur, imoabſoluatur.

Supereſt illud vnicum, vt etiam de *peculiari methodo*, quæ in iſtis *conſeruatoriis* ſeu vitalibus methodis ſeruatur, quæ neceſſaria ſunt ſcitu ſubiiciamus: quandoquidem omnino directe pertinent ad verum intellectum diuerſi *habitus motuum vitalium*, in ſtatu reliquo, adhuc ſimpliciter ſecundum naturam, aut iam præter naturam conſtituto. De hoc tenendum omnino eſt, quod motus illi ſecretorii, & excretorii, quando corpori, ſimpliciter adhuc *ſibi conſtanti*, nec vllo vrgentis *corruptionis* actu correpto & male affecto, adhibentur, *moderatis* admodum, *tranquillis*, & proinde pulcherrime atque commodiſſime *ordinatis* quoque abſoluantur ſucceſsibus.

Cum enim ſemel decenter inſtructa eſt, & vndique conuenienti æqualitate inſtituta, motus huius *Vitalis* energia, & ita *momentaneis* ſucceſsibus *perpetuo* continuatur, non poteſt ita aliter fieri, quin per omnes veluti minutias, vbicunque quidquam *alienum*, vndecunque tandem ſubnatum, ſeſe offert, ſine vlla mora, ſine vlla copioſioris *prouentus*, aut ſociæ *collectionis*, ita temere relicta occaſione, ſatis *mature* & *diſtrahi* ita poſsit, vt nuſquam pedem figere & innidulari ipſi liceat: & *tranquillis* etiam, & inſuper *perpetuis* ſucceſſibus, quin etiam ſub parca quantitate, *parco*, imo quaſi nullo peculiari *labore*, ad ipſa vſque *emunctoria* ſeponi.

Quemadmodum enim ad huius generis effectum abunde inſtructa eſt, horum motuum methodus & energia, imo proprie & directe illis, non ſaltim *intentione* dicata, ſed omnino etiam ipſa *inuentione*, *inſtitutione* atque *inſtructione*, ad exſequendum talem effectum ſufficientiſſime exæquata: ita nulla vſquam intercedit difficultas, quin ita *vniuerſim*, & recte

atque

Digitized by Google

atque *ſufficienter*, & *tranquille*, & *ordinate* & quouis modo ac intuitu *proportionate*, hæc omnia conſtanter ſuccedant.

Eo ipſo vero ingens vtique intercedit differentia inter huiuſmodi ſtatum, & inprimis quidem ita *ordinatiſſime*, & *conſtantiſſimo* inſuper eodem tenore, continuantem; & ex adverſo aliunde irruentes, illius, præſertim & *impetuoſas* ſeu *repentinas*, & *copioſas*, & *efficaciſſimi* ſucceſſus, ac vniuerſæ energiæ vehementis, inuaſiones, *ordinariam* hanc tranquillam proportionem velut obruentes.

Quemadmodum enim etiam *a priori*, & ratione ipſius *intentionis*, vel ad minimum *adminiſtrationis*, horum, imo quorumlibet, *motuum*, quando illi *diu*, *conſtanter*, *libere*, prorſus *æqualiter* ſuccedunt, huic tenori *proportionis* facile ita adſueſcit *agens* quodcunque *proportiones* illas *regens*; vt velut ex abrupto ad *proportiones* admodum *differentes*, liberali ſimpliciter promptitudine nequaquam tranſcurrere paratum ſit: ita in hoc ipſo etiam *motuum* tam diffuſo negotio, eiuſque per tam longinquas diſtributiones, non niſi tardioribus ſucceſſibus obtinendâ multum diuerſâ menſurâ, ſatis apparet, difficilius fieri, vt ita etiam *a priori* ſolennis vſitata *proportio*, & *diu* admodum *æqualis* tenor menſuræ motuum *ordinariæ*, ad *extraordinarias*, inprimis autem *plurimum differentes*, incidentium aliunde *inuſitatorum* obiectorum proportiones immediate convertatur atque transferatur.

Euidentiſſima huius rei exempla exhibet inprimis *humana* motuum vitalium œconomia. In hac enim non ſolum directe & ſimpliciter, & euidentiſſime quidem, & inprimis ſolenniſſime, transfertur tota illa proportio motuum, a *vitali* ſyſtemate ad *rationale* atque *morale* officium; ſed reciproce etiam, quando hoc ipſum, *rationale & morale* officium, contra ſuam illam veluti *fixam*, & prorſus *æqualem* ideam, inſolentius confunditur, & contraria ſuo tenori incidentium obiectorum perplexitate percellitur; ibi non ſolum ſui ipſius, & totius *a-*

ctui-

ctiuitatis ſuæ, nedum *ordinis* decentis, impos inde redditur: ſed etiam nimium quam præcipiti progreſſu, hanc *eandem*, iterum & iterum dico: *hanc eandem* & non aliam, *ideæ ordinis* motuum perturbationem, ſimpliciter & directe in *vitalium* etiam motuum ſyntagma incutit, & vti vulgo loquimur, *transmittit*.

Euidentiſſimum eſt inprimis hoc poſtremum, in efficacia illa *animi pathematum* in *Vitales* motuum ordines. Quod ipſum certe negotium, cum vulgares nudæ phyſicæ docendæ vſurpatores, *Medicæ pathologiæ* etiam neceſſario expertes, vt innumera alia, non poſſint non neſcire; non poteſt etiam fieri, quin a veritate rerum harum, vt toti profani, ſimpliciter excluſi, ætatem exſulent, ab vniuerſa etiam cognitione rerum, quantumlibet de reliquo ante omnium hominum pedes iacentium.

Demonſtraui has res, vt alibi paſſim applicando, ita magis directe etiam priore intuitu, quomodo *idea morum* ſeu animi *motuum*, ab *idea mechanicorum* corporeorum *motuum*, quam maxime prognaſcatur, in diſſert: *de Temperamentorum varia conſideratione*, & de *ſanguinis optima temperie.* Poſteriore vero reſpectu, programmate, *quod animaliæ motuum vitalium patheticæ, non ſint ſimpliciter tumultuariæ* &c. Audeo aſſeuerare, quod DEMONSTRATA ibi a me hæc ſint, modo non alii iudicent, quam qui compotes ſunt intelligendi.

Super eſt vt in hac conſideratione, vbi *de iuſta proportione materiarum* excernendarum ad *ordinatam* tranquillam excernendi *methodum*, ſermo eſt, etiam mentio decenter iniiciatur, conditionis *materiarum* ad huiuſmodi effectum proportionatæ. Actum equidem iam eſt de hac re ſparſim; ſed præcipue magis *abſolute*, & non æque in reſpectu ad *oppoſitas* præſertim *conditiones*: conueniet itaque adhuc præſente loco hoc ipſum exequi.

Nimirum, vt effectus actuum *ſecretoriorum & excretoriorum*,

Digitized by Google

rum, feliciter ſuccedere poſſit, imo exire, requiritur *materiæ proportio*, tam materialibus *organis* ſecretionis & excretionis adæquata, quam *ſcopo* illius, ſiue vt in ſcholis vocant, *impulſivæ rationi*, *proportionata*.

Prior conditio conſiſtit in eo, vt *heterogenea* illa, non *inutilis* ſolum, ſed etiam ad *nocendum* idonea materia, *capacitati organorum* recipientium atque tranſmittentium ita quadret, vt ſine difficultate & ingredi poſſit ſatis expedite, & progredi: & ſatis firmiter etiam, quando ſemel ingreſſa eſt, in illis *retineri*, & vſque ad locum vltimæ *excretionis* etiam deduci: ne in media via iterum alio *dilabendo*, effectum conſtantis *ſecretionis*, nedum plenariæ *excretionis*, fruſtrari poſſit. Sicut etiam non nimia *craſſitie* laborare debet, & ita ne ad ſubeundum quidem, nedum tranſeundum, aut exeundum parem proportionem afferre.

Altera conditio conſiſtit in eo, vt materia huiuſmodi excernenda non ſit enormis *actiuitatis*; inprimis autem non ad ſimplicem illam corruptibilitatem *putredinoſam*, cui totus hic operoſus apparatus vitalium motuum directe oppoſitus eſt, efficacis.

Hoc ipſo enim vtique minime quadraret illi, *ordinaria* illa proportio vitalium motuum, *lentioribus* ſucceſſibus, & *longinquioribus* progreſſibus, ſub ſimplici ſibi relicta corporis craſi, ſatis reſpondens. Adeoque hoc ipſo ab illa actiuitate exceſſiva, coortæ inſolenter copioſæ corruptioni, minime ſatisfacere poſſet, *ordinario* tenori relicta hæc talis proportio exonerationum: Vnde vel euitari non poſſet ruina corporis, & omnium vitalium apparatuum, *materialiter organicorum*: Vel ſi hoc euenire non debeat, abſoluta neceſſitate, ad illam exquiſitam proportionem inſtruendi eſſent *extra ordinem* illi vitales actus, qua præſenti neceſſitati, & *vrgentis* materiæ indoli ex amuſſim conueniant. In qua tamen re, vti non ſolum intentio *extra ordinem* agendi, & *operoſe* quidem agendi, difficultatis me-

rito ſuſpecta eſt; ita tanto euidentior certe eſt illa difficultas longe ſpecialioris atque maioris operoſitatis, INVENIENDI non ſolum exquiſitam ſpeciem talium *extraordinariorum* motuum, ſed inprimis etiam debitæ *ordinationis*, & ordinatiſſiimæ *continuationis* eorundem: manentibus nihilo ſecius adhuc paſſim ſatis dubiis & incertis, inprimis propter varia externa incidentia, certi felicis euentus, non ſolum *ſucceſſu*, ſed omnino etiam *ſpe iuſta*, nedum firma & inconcuſſa *fiducia*.

Actum a me eſt hac de re prolixius in Diſſert. *de Frequentia morborum in homine præ brutis*.

Quantumlibet autem huiuſmodi rerum gratiam facillime faciam illis hominibus, qui in ore quidem ſolos, in intellectu vero nullos habent Mechaniſmos; Siquidem *ideam typi* agendi, ab *actu* ipſo, nedum ab *Agente*, ſeparare, facile Sphæram diſcretionis minus regularem excedit, imo ſubterfugit; tamen neglectus & inde contemptus etiam ſimplicis hiſtoriæ, & quidem non tam quotidie, ſeu quod aiunt *in dies*, quam *in momenta* ipſa, obuiæ, & omnino abunde etiam notæ, ſed ſolum cum aliis phantaſiis non conciliandæ, peſſimi vtique exempli eſt, dum etiam directe ipſum quaſi *neruum veritatis inueniendæ* proculcat.

Loquor de ſimplici conſideratione energiæ illius, quam *animi intentionum* repentinæ commotiones, directe & immediate ingerunt etiam in *typum*, *ordinem*, & *ideam*, motuum *vitalium*: Et hoc quidem immenſum *celerius* atque præſentius, quam abſolute nulla vulgo cognita *materia*, aut vlla ſimpliciter *corporea* actio, facere ſolet. (Efficaciæ enim per *ſenſationem* valde præſentaneæ, eadem ipſa eſt ratio, quæ *patheticarum*.)

Certe enim monſtro ſimile eſt audire, quod *motus* tam ſani, quam morboſi, vitalis tamen cenſus, nullo modo aut reſpectu, vſquam ſint *in poteſtate animæ* rationalis.

Quando enim iam e repentino, quantumlibet etiam abſolute *fictitio*, (vt e mendaci nuncio, e ſtrepitu pro muris mo-

tu

tu intellecto,) animo quidem oboritur terror, & *conſilii trepidatio*, & *pulſus cordis*, actus ille etiam ſolenniter *eminentiſſimus Vitalis*, ne *momento* quidem alio, ſed ſimpliciter *eo ipſo* quo animus percellitur, non ſolum ita *eodem tempore*, ſed reuera etiam *eadem* penitus *ratione*, eodem *typo trepidationis*, corripitur: an hæc ſeorſim, *ſimpliciter vitalis*, eſt actus? an *quatenus* actus, imo quocunque tandem ordine, ab aliis magis directe *vitalibus*, vel *principiis* vel *organis*, ducit ortum ſuum, aut per hæc cum illo *animi pathemate* quemcunque conſenſum aut nexum?

Quis autem non erubeſcat has conſiderationes atque quæſtiones ventilare, circa *efficaciam* vndecunque etiam falſiſſimæ, & ſimpliciter fictitiæ, præſentaneæ *Nauſeæ*, ad *ventriculi* conatus vomendi, ſubinde etiam & enormes, & contumaces, obſtinatæ? vt nequidem tangamus & alios *palpitatorios* atque tremulos, & ipſos grauiſſime *conuulſiuos* motus, iam a *terrore*, iam ab *iracundia* prouocatos: Subinde etiam ſimpliciter *ſtata tempora* ſeruantes, & quidem cum *primo* illo tempore, quo talem ortum cœpit talis commotio, peculiariter ſymbolizantia.

Hæc, quæ ne plebem quidem ipſam prætereunt, vel non intelligere, vel negligere, certe indignum fuerit harum rerum theoriam adſpirantibus.

Ego vero & aſſeuero, & conſtantiſſime vrgeo, quod *animi pathematum* ita *directa* & identica efficacia, in actus *vitales*, etiam *præcipuos*, imo a quibus reliqui *ſpecialiores*, & ipſi tandem *ſpecialiſſimi*, indiſſolubili nexu pendent, ſit tale negotium, quod tam in *phyſica hiſtoria*, quam *medica theoria* æque atque *therapia*, præcipue etiam *prognoſi*, exactisſimam penitus animaduerſionem ad ſe vocet, & nuſquam negligenter haberi, aut quæ contra eius veritatem ſunt, falſo ingeri debeant.

Sed abſit, vt in omnibus, inprimis in ſenſus ipſos, nedum rationem perſpicacem impingentes errores, ſanare cordi

di habeamus: vnde recto potius gradu in via veritatis vltra progredi ſatis habemus. Semper certe menti obuerſatur egregium illud effatum, quod Cicero ſuis verbis protulit: *Niſi vtile eſt quod facimus, ſtulta eſt gloria.* Et puto profecto habere me, & quemlibet non penitus in diem viuere paratum, quod agnoſcat, *vitam eſſe breuem*, artem autem *longam*: imo infinitam, ſi nunquam quiſquam defectibus eius ſubuenire in animum inducat, aut incipiat ad minimum, ſinminus progredi, ne dicam abſoluere poſſit.

Incusſit iam dudum profundum animo faſtidium recentior illa polypragmoſyne, qua innumera non tam aguntur, ſed agitantur ſolum; nihil autem vſquam peragitur: imo ludibriis illis diſtractionum ſemel eneruatæ mentes, non ſolum ipſa intentione abeunt ab omni vtili ſcopo, & connexione rerum cum diligentia quærenda, atque proſequenda: ſed etiam intentionem ipſam amittentes, impares re vera euadunt ſeriis rebus & animi conſtantiæ, quæ ad operoſiorem inuentionem atque proſecutionem ſtabilium NEXVVM requiritur: ad quam rem liberæ illæ, imo effrenes euagationes atque graſſationes *πολυπϱάγμονες*, abſolute irritæ ſunt.

Eſt itaque totius etiam huius prolixioris hactenus deductionis meæ, *ſcopus* omnino præcipuus, imo vnicus, vt vſus inde colligatur *Medicæ* doctrinæ atque arti inſeruiens: neque hoc ſolum, ſed ſi quid etiam ſub hiſce rebus verſatur, quod medico Vſui *moram* faciat, aut *damnum* adferat, illi ſi quam gerit, larua detrahatur, & ab artis ſalutaris ambitu ac ipſis pomœriis, proſcribatur.

Dudum profecto eſt, & antiquiſſimis, quorum ad nos monumenta durauerunt, temporibus iam viguiſſe apparet, quod homines non ſolum iuſto, ſed fere paſſim etiam nimio plus, nudis *materiæ adfectionibus internis ſimplicioribus* animum applicantes, tam ad multiplices *nexus*, quam præcipue ACTIONES circa illas materias occurrentes, minime condigne attenderunt.

Non

Non placet numeroſa harum rerum exempla imo ſpecimina allegare, quomodo etiam ingentibus rerum corporearum *ſyſtematibus*, vt vero vocabuli ſenſu loquar, imputatæ ſint, tanquam *propriæ*, *inſitæ atque immanentes* (ſcholæ dicunt *eſſentialiter inhærentes*) variæ adfectiones; vt aquæ *fluiditas* & *humiditas*; aëri *frigiditas*; igni *motus proprius ſurſum* aſcenſorius, imo propria & ſimpliciter ſpecifica *ſimplex* materia: rebus, quæ *graues* dicuntur, abſoluta, propria inſita *tendentia ad centrum* terræ deorſum &c.& plura adhuc craſſiora.

Recentior ætas, quamlibet ſatis oculate rebus corporeis præficeret *materiam atque motum*; tamen mox prolapſa eſt, & toto pondere procubuit ad ſimplicia illa *materiæ* attributa, *finitatem ſtabilem*, *magnitudinem*, *extenſionem*, *figuram*, & offendiculum illud leuius inſtructis, *ſoliditatem impenetrabilem*, & tamen *phyſicam diuiſibilitatem in infinitum.*

Poſtquam autem ad MOTVM deuentum eſt, ibi planiora quidem ingenia & ad materias alligata, ſatis habuerunt, *motum* etiam, ſi res recte æſtimetur, ſimpliciter reliquis *eſſentialibus materiæ internis proprietatibus* adiungere: non agnoſcentes, nam diſſimulationem profecto non admittit negotium, non innumera ſolum, ſed maxima etiam exempla tranſcendentium, ſeu *tranſcurrentium*, *motuum*, eorumque communicationis etc.

Alia vero non huius commatis, ſed vtique profundiora, eo ipſo vero etiam pauciſſima numero, ingenia, *Motum* quidem eiuſque affectiones, velut *ſeorſim* aggredi laborauerunt; ſed fixit his etiam paſſim non vnam, ſed multas verius cruces, & impoſſibilis comprehenſio plerarumque *affectionum motus*, *quæ vere a relatione cum materia* abſtrahunt, adeoque variæ paſſim circa hanc rem titubationes: & ingens hinc inde implicatio, etiam reſpectu *materiarum*, circa motus *indiuidualium & aggregatorum*; circa motus *vniuerſales*, & vere *particulares* atque *ſpeciales*: & hinc vltimo propemodum loco circa AGEN-

TIA MOVENTIA (cum *omnis actus* ſit *motus*, & contra) PARTICVLARIA, & vere magis *vniuerſalia*: quorum hæc certe, *ſpeciebus* æque *ſubiectorum*, quam *obiecti* ſui, longe minoris numeri; imo ſi quidem res ſagaciter æſtimentur, vel minimi: illa, quolibet fere intuitu, omnino magni numeri exiſtunt.

Certus autem ſum, quod bonum hunc conatum atque conceptum nihil grauius afflixerit, quam defectus ſufficientis *hiſtoriæ rerum materialium*; & nominatim quidem per defectum *Chymiæ*, & non ſufficientem æſtimationem atque cultum *Zoologiæ*, id eſt, VIVORVM ſcientiæ.

Quemadmodum enim Chymia circa *diſpoſitiones ad motum* corporum *non viuorum*, varia demonſtrat, tam poſitiue, quam negatiue, circa ea, quæ POSSE generalius fieri equidem putantur, e falſis præconceptis theorematibus, quæ alias nunquam vere & *phyſice probabiliter* concipi valerent;

Ita plane propemodum incognitæ indolis eſt efficacia *mouentium viuentium*: & hoc quidem non tam ſimpliciter & vnice in ſtricte dicto illo *vitali* negotio, quam inprimis reliquo vlteriore SCOPO, *propter* quem *viua* eſſe atque *durabilia* corpora talia, neceſſarium eſt.

Quantum vero etiam in hoc negatio variæ difficultatis inferat, neglectus *motuum in* AGGREGATIS, & in primis magis velut euidenter ordinatiſſime *organicis*; & quantum præiudicii hæc res inferat, quibuslibet generalibus opinionibus de *motus indole*, quomodocunque ad hoc tempus adornatis, diſpiciant opto illi, quibus eſt otium; ſed omnino etiam & *natura* & *cultura*, & expeditiſſimum & inſtructisſimum *ingenium*: qui enim tali deſtituti hic ſe temere intrudunt, profecto toti humanæ Rationi tandem pudori ſunt.

Ne vero multo latius, quam præſentis inſtituti ratio ferat, diffundar in haſce res certe propria ſua extenſione latiſſime plane patentes; coërcebo potius ſtudium meum in ſtrictiore illa ſemita, quæ ad *ſcopum*, ad quē vnice tendo, nempe VSVM MEDI-

CVM

CVM rectius ducit. Interim dum etiam deuia, ſed tamen huic viæ propius contermina, iudicare eſt animus, non equidem in illa exerrabo, ſed ſolum illud commonſtrabo, quod *alienationem* illorum *a* noſtro *tramite*, declarare poſſit.

Repeto autem breuiter ex hactenus deductis, quod illa corpora, quæ *viua* dicuntur, equidem etiam ſine reſpectu vllo *viuacitatis* poſſint intelligi eſſe *mixta*; *talia* vero *talem* mixtionis ſpeciem habere non poſſint æque, niſi etiam vt *victura*: quandoquidem *vitali* conſeruatione nulla opus haberent, niſi *talia* eſſent: adeoque vita CORPORALIS nuſquam eſſe poſſet, niſi huiuſmodi *mixtione* affecta corpora exiſterent.

Verior interim & euidentior cauſa, propter quam huiusmodi *mixtione* affecta corpora, exiſtere debent, eſt omnino *ſcopus* eorundem *organicus*, cui vllius alterius generis *mixtio* minime ſatisfacere poſſet.

Deinde omne corpus vero ſenſu *viuum*, abſoluta neceſſitate eſt, non ſolum in genere, ſed etiam in ſpecie (& illa quidem numeroſiſſime multiplici,) ſemper *ordinatiſſime aggregatum*.

Vbi, quantumlibet *vegetabilium* ſtructuræ, *organicos* vſus minime cognitos habeamus; poteſt tamen vtique intelligi, quod ad minimum etiam ille generalior ſcopus ſubſit, vt & occupentur, & ab homine rationali etiam ita agnoſcantur, exiſtere tam *numeroſiſſima agentia*, quorum quælibet ſpecies *peculiarem* ORDINATE *aggregandi* ordinem, & exerceat & ſeruet: Verum etiam immenſus plane numerus tam in ſpecie, quam inprimis in *indiuiduis*, effectuum huiuſmodi ſtructoriorum re vera in actum deductorum. Cum præcipue etiam in omnivm *animalium*, maxime tamen brutorum vniuerſis *actionibus*, & tanto magis *ſingulis*, nulla vera *finalis* ratio, niſi *vt fiant*, vltimo dari poſſit.

Cum autem *viuo corpori*, ad minimum ipſo facto a poſteriori, abſolute neceſſaria ſit corporis illius ſui ita ſtructi DVRA-

ʀιo ad longius tempus; cui tamen illa eius pariter ſolennis *mixtio*, *ex ſe atque per ſe*, minime par exiſtat, ſed potius hoc ſui intuitu, ſimpliciter ad *contrarium* durationis vniuerſim, tota apta, nata, atque prona; vt *deſtinationi* illi durationis, ſucceſſus ſuus conſtet, abſolute itaque neceſſarius eſt interventus alterius cuiuſdam *ſubſidii*, & alius vndique indolis, quam illa *materialis* conſtitutio, quod quidem eſt *principium* non tantum *in genere* & ſimpliciter, ſed ſub plane peculiari *directione*, reſtrictione, atque *ordine*, *motus peculiares* adminiſtrans, qui huic *inſtituto*, quod proprie indoli *materiæ* etiam *contrarium* eſt, peculiari ratione ſatisfaciat.

Sed hoc tamen vltimo, & immediata ratione, *formaliter*, non aliter quam *actu in ſe incorporeo*, quamuis *organis* corporeis, propiorem paſſim *proportionem* ad materiam illam corporis, quæ *durationi* vindicare debet, habentibus, in effectum deducatur.

Quantumlibet autem hic actus *in ſe* conſideratus, re vera ſit *incorporeus*; quoniam tamen fit primo *propter* res corporeas, ſecundo *in* res corporeas, tertio *per* organa corporea, poterit certe tribus his *corporeis*, non tam *reſpectibus*, quam ipſis *ſubiectis*, *alterari*, licet nec ipſe *in ſe*, nec *agens* illud quodcunque tandem, quod illum primo & vere *efficienter* inducit, *immediate* attingi vel alterari poſſent.

Nempe hic certe valet diſtinctio illa, quæ proprie tanquam ſimpliciſſima, cum ſui ſimilibus, alias *puerili ſimpliciori* etiam ætati, in ſcholis merito inculcatur, inter τὸ *a priori*, & *a poſteriori*, τὸ *immediate*, & *mediate*, τὸ *ſimpliciter poſitiue*, & *priuatiue*. His enim puerilibus diſcretionibus a primis vnguiculis non decenter comprehenſis, nihil profecto poteſt per totam reliquam vitam ſolide intelligi, quin perpetuæ, & tam craſſæ quidem offenſiones, in res etiam ſimpliciſſimas quaslibet, poſt ſe trahat, vt alacrioribus quidem paſſim riſum, magis autem ſeriis faſtidium, non poſſint non creare.

Vt

Digitized by Google

Vt itaque deductionis huius vſum ad *Medicam Doctrinam* & *artem*, *theoriam* atque *praxin*, tandem demonſtrem, iubeo ex ipſis dictis perpendere, quod *mixtio* corporis, & inprimis *ſanguinis* alia neque ſit, nec eſſe poſſit atque debeat, quam *ſumme corruptibilis*, & præcipue quidem *fermentatiuo-putredinoſæ* corruptioni, tota ſua *materiali* conſtitutione ſimpliciter expoſita.

Minime itaque vnquam in animum ſuum inducet Medicus, hanc corporis intimam atque *eſſentialem corruptibilitatem mutare* velle, aut corrigere. Et hoc ita *a priori*.

Tanto prudentius autem æſtimabit, quod hoc ipſum *præſtare* etiam nulla veriſimili ratione *poſſit*. Nempe nullis occurrentibus fide vlla dignis eiuſmodi *experimentis*, quibus materiæ, putredinoſæ corruptioni obnoxiæ, conſeruari poſſint vlla *methodo*, quæ etiam in *corpore viuo*, ſaluis eius, quales eſſe debent, *materiis*, æque atque *actionibus* pari ratione effectus *conſeruatiui*, in effectum deduci poſſint.

Quod enim attinet ad experimenta aliqua recentioris obſeruationis, odioſum profecto eſt audire interdum talium ita crudas allegationes, vt vix non ipſis auribus ſtatim vim faciant. E quibus vt vnum ſaltim exemplum adducam, cum ab aliquo obſeruatum eſſet, quod *ſal volatile vrinoſum* ſanguini remixtum, *coagulationem* eius impediat, ibi ſtatim Medici, *conſueta ſua* illa *Logica*, decreuerunt, in *viuum* etiam corpus ingeſta hæc ſalia, eundem effectum præſtitura eſſe.

Cum autem, quæ recte vulgo *ſtultorum magiſtra* appellatur, *infelix experientia*, docuiſſet, quod a largiore talium ingeſtione, nihil niſi turbæ, & familiariter quidem non mediocres, neque parui momenti, inde cooriantur, *paruis doſibus* acquieſcere conſtituerunt. Interim cum & illud primarium experimentum, efficaciam illam laudatam non exhibeat, niſi proportionata *larga quantitate*, minime, inquam parua, ſanguini adhibeatur; & ipſi etiam hi ſpeculatores efficaciam illam

adſcribant non *formali* cuidam, ſed ſimpliciter *materiali* agendi modo, nempe *ſaturationi aciditatis* coagulantis, per hoc volatile vt alcali, (qui effectus cum non aliter, quam *combinatione* alcali cum acido abſoluatur, vtique *proportionatam æqualitatem quantitatis* vnius ad alterum ſupponit) quis quæſo rationis adeo immemor cenſeri mereretur, vt neglecta adeo ſimplici atque manifeſta *diuerſitate reſpectuum* horum, tamen nihil diverſum, ſed omnino parem effectum expectaret?

Cum autem regeri hic forte poſſet, quod etiam Medicus non æque in animum inducturus ſit *totam* craſin vniuerſi corporis, eiuſque corruptibilitatem *a priori* auferre; ſed ſolum *energiam* ipſius *actus* corruptorii partim anteuertere, & præoccupare, partim effectus eius iterum *corrigere*, & in integrum reſtituere. Ibi omnino ſciendum eſt, quod vt maximam partem in *phyſica*, ita certe abſolute in *Medica* re, æſtimatio *potentiæ ad actum* prudenter inſtituenda ſit, & re vera canon talis formandus: *quicquid ab omni proportionata ſimilitudine generalium ſymbolicorum actuum, & ab omni certitudine ſpecialiter eorundem, adeoque abſolute ab omni generali atque ſpeciali* EXPERIENTIA *abit, illud nihilominus* POSSE *fieri, & verum eſſe, minime credi debet.*

Iam vero ſi ad huius canonis veram vim exigantur huiuſmodi ſpes atque ſimplices intentiones, non aliter certe, quam irritæ reputari poſſunt, vtpote quas etiam tot ſeculorum, & paſſim quidem abundantiſſima, experientia, non ſolum deſtituit, ſed etiam *contrario* euentu veluti poſitiue vanas atque irritas eſſe oſtendit.

Quid autem ita conſilii, ſi inprimis non tam ipſi corpori, vti ſimpliciter in ſe eſt, ſubuenire neceſſe ſit, vtpote cui iam propria inſita illa energia ſatisfacit; ſed alia *aduentitia*, & non ſolum *quantitate*, propriæ vitali corporis œconomiæ nimium negotii faceſſens, ipſa illa acceſſione ad domeſticas iam impuritates: ſed inprimis *qualitate* & *energia* nimium *præſentanea*, præ-

præter omnem reliquum conſuetum modum noxia ſe exerit, quæ etiam hoc intuitu tanto magis *ordinariam* illam proportionem actionum ſpontanearum vitalium nimium anteuertat, vt ab illis edomari decenter non poſſit, adeoque omni modo ARTIS ſubſidio opus ſit.

Certe, ſi a ratione conſilium quam ſimplicisſimum petere, idque ſecundum ipſam formare velimus, nullum certius, &, (ſi modo in effectum deduci poſſit) præſentioris æque, atque conſtantioris vſus excogitari poterit, quam illud, vt talis ita *noxia materia ſimpliciter e corpore proſcribatur.* Quandoquidem ſimulac *in corpore non amplius præſto erit, cuiuſcunque tandem de reliquo ad nocendum energiæ ſit, nihil nocebit, & ita abſolute ab illo tutum erit corpus, quando ab ipſo omnino aberit.* Cui rei ſi ſimul conſpiret etiam *promptitudo* huius extruſionis atque relegationis, inſanum certe foret conſilium, hanc ita periculoſam materiam in corpore quidem *relinquere*, ſed *correctioni* eius operam nauare velle, non ſolum ipſam quoque *lentam* atque *tardam*, ſed tandem, in fundo etiam ita *incertam*, vt nulla firma ſpes, ne dum fiducia locum inueniat.

Certe enim hac ratione *duplex* periculum erit, vtrumlibet quidem non exiguum, ſed alterum altero etiam immenſum quantum maius. *Primo* enim, ſi correctio illa efficaciæ noxiæ, non ſatis præſentaneo ſucceſſu abſolui poſſit, manebit vtique iuſtiſſimus metus, ne antequam correctio illa vere in effectum deducatur, interim malignam ſuam efficaciam pasſim exerceat hæc materia: ſi vero *ſecundo*, tentata illa induſtria exitum plane nullum inuenerit, plena illa ſua maligna efficacia conſtanter ita inſtructa, continuabit vtique ita vere ſibi relicta illam ſuam noxiam energiam, & tota Medici præſentia tantundem ita valebit ſine medicamento, quam cum medicamento, nempe nihil.

Cum autem recte æſtimata, & non ex imprudentibus transſcriptionibus, ſed e vere circumſpecto vſu, & hinc inſtitu-

ta *ſincera* obſeruatione, confirmata, efficacia, illa, vti vulgo appellant ALTERATIVA, nempe *materiarum* morbidarum, & quidem ſimpliciter & directe *correctiua* earundem, ſit tam raua auis in terris, vti cordati practici nimium ſciunt: friuola profecto, & honeſte patientis, qui in ipſum totam ſuam fiduciam collocat, curam gerente Medico, abſolute indigna vtique erit, non ſolum ita otioſa, & ad minimum ſumme dubia, niſi notorie irrita atque fallax habeatur, methodus, qua nihil niſi certo ad minimum *periculo*, tota illa medici opera, & quamlibet prolixo apparatu, patiens exponatur.

Omni modo vero, cum hic locus & præſens meum inſtitutum non permittat, vt prolixius hanc ipſam rem tractem, ne quis tamen interim rem ita accipiat, quaſi ea quæ modo de *alterantium*, nempe *materias* ſimpliciter & directe *corrigentium* inefficaci vſu & vanis laudationibus, protuli, ipſa quoque ita ſolum *probabiliter ſuppoſita* magis, quam ſerio poſita, & *poſitiue* vera ſint: omnino hoc, quod verum eſſe, & ego ſatis „certo compertum habeo; & alii Medici rerum ſuarum ſin„cere ſatagentes, & a vanis oſtentationibus alieni, iuxta me„cum affatim ſciunt: & fere etiam miſerrimi quilibet Pra„ctici triuiales & toti de reliquo ſplendidorum in hoc genere „promiſſorum perſuaſionibus capti, perpetuis ſuis quiritati„onibus, inſcii, & nolentes etiam, firmant (nam iciuni ſocii, impium habentes, talium panegyriſtarum fidei diffidere, ad minimum ſibi & dexteritatis ſuæ defectui, aut ſi etiam omnia ex præſcripto fecerint, infelicitati ſuæ, hoc imputant, quod in ſe vtique dicunt atque plangunt, nempe quod ego hic) „diſerte omnino atque rotunde, & ex animi mei ſententia, „dico: quod efficacia medicamentorum, quæ vulgo directis „*correctionibus* materiarum morbidarum, deſtinari atque „commendari, etiam magno numero, ſolent, maximam „plane partem hoc effectu ſimpliciter caſſa atque vacua, & „propterea ad hanc intentionem omnino vana, ſint: pauca, fal-

fallacia & incerta, & fere ſimul ſegnia: longe pauciſſima, "
certa, & vix credibile, quam paruo numero, ſi res candide "
& ſincere æſtimentur: multa autem ex illis, quicquid tan- "
dem forte efficaciæ in illis morbis, ad quos laudantur, vere "
exhibent, longe euidentius in ſubordinatione cum excretio- "
nibus hoc præſtent, quam vlla alia tali ſinceriore, materiæ "
ipſius, aut ſolitæ eius energiæ, ſubactione.

Confirmant autem hoc non ſolum, ſed illuſtrant etiam, obſeruationes eiuſmodi patientium, qui non ſolum in varii generis, ſed ante omnia *grauiſſimæ* paſſim *efficaciæ*, morbis, etiam SINE illis aut ſimilibus, imo ſæpe numero etiam aliqui ſub admodum *diuerſæ*, quin vel plane ſenſibiliter *contrariæ* efficaciæ, *medicamentis*, nihilo minus ab illis morbis liberantur: & quidem non ſolum *nihilo incommodius*, nihilo *incertius* aut *periculoſius*, nihilo *ſegnius atque tardius*, ſed & nihilo *inſtabilius*, aut minus *plene & plenarie*, quam qui etiam *affatim*, imo & *variis* inſuper, iſtius cenſus glorioſis remediis tractati fuerunt.

Imo vero non temere eſt, quod huius negotii mentionem faciam, *reſtitutionis*, inquam, innumerorum hominum, ipſis morbis actu obſeſſorum, *ſpontaneæ*, *ſine Medici vſu*, aut vllorum *medicamentorum*. Neque reſtitutionis ſolum ipſius, ſed quod præcipue notari velim, *conditionum* illarum, quæ ſub hac reſtitutione concurrunt; nempe quod vere nihilo incommodius, nihilo magis ancipiti ſucceſſu aut euentu, quin ſubinde etiam nihilo languidius aut tardius exeant, & pariter etiam plenarie ſatis ad firmam & conſtantem patientes reſtituant, quã vſquam per *medicationes* illas ALTERATIVAS fieri obſeruetur.

His enim rebus ita conſtitutis, quid quæſo concinnius, & prudentiæ etiam mediocri conuenientius haberi poterit, quam planam viam atque tritam inſiſtere, vbi ſcopi attingendi, etiam experientia ipſa multiplex non ſpem magis faciat, quam certitudinem polliceatur. Quadrat huc certe illud Senecæ: *Hæc eſt ſapientia, ad naturam conuerti, & eo redire, vnde excidimus.*

Quia vero, vt ſunt hodie *Medicæ Logicæ* calles, vel in hac plana via offendere poſſet inconſiderata feſtinatio; quod expertus loquor, qui e tali propoſitione meis auribus audiui inferri illam concluſionem: *ita ergo medicus nihil aliud agere poteſt aut debet, quam otioſum ſpectatorem ſe præbere, vt, cum natura omnia agat, ipſe prorſus nihil agat.* Quæ certe concluſio, etiam hinc inde, non niſi paululum, neque tamen ſatis callide, laruatis verbis, infertur, tanquam ſimpliciter dehortando: ſed friuole ita profecto, & vix ſatis honeſte, ſuſpicionem iniiciendo imperitis, quod illi, qui de his rebus, vti decet, loquuntur, ita ſtolidi ſint, vt illas eo ſenſu, quod iſti faciunt, intelligant, adeoque vel talibus vt illi ſunt, adiutoribus opus eſſet, vt in viam etiam publicam & protritam, reuerti valeant. Interim quicquid ſit, re vera cedendum ipſis eſt ex parte, atque concedendum de via, ſi modo etiam hæc illis ceſſio ſatisfaciat; quippe mire cum ſe ipſis diſcordes, *dum alii nolunt ipſi volunt, ſi alii eadem velint, ipſi ſtatim iterum nolunt.*

Itaque confiteor atque profiteor, quod vti multi alii de cætero nuſquam ita inconſiderati viri, ita ego etiam, quisquis de reliquo eſſe poſſim, etiam hanc rem ita intelligam, atque ex me intellectam velim, vt inter TRES *conditiones*, quæ in curatione morborum, ſeu reſtitutione patientium ſperanda, imo promouenda, vſurpari poſſunt, DVÆ intelligendæ ſint ſuadere, *vt negotium ſimpliciter naturæ relinquatur*, & medicus nihil niſi *ſpectatorem* agere debeat, aut potius domi manere.

Quo ipſo nempe intelligere poſſunt, quod ipſis minime ita pertinaciter omnia negare, minime omnium autem quæ vera, in animo habeamus. Vnde ex hac largitione ſi conficere velint, quod ita vtique autor ſim, vt maximam partem, (nempe *bis* inter *tres* conditiones) *nihil agat* Medicus, habebunt me vtique facilem, & per me hoc ipſis licebit.

Sunt autem illæ *tres* conditiones ſequentes. *Primo*, quan-

Digitized by Google

quando *natura* & actu concurrit, & *ſufficienter*, atque ſatis *ordinate*, ac *decenter*, agit, quæ *conuenit* fieri. *Secundo*, quando, ſiue vulgo *vſitata*, aut ad minimum inter quotcunque eiusmodi fortes viros (**mediciniſche** Entrepreneurs, **Waghälſe / und Ritter von der runden Tafel**) familiariter graſſans morbis illis medendi ratio, naturæ quolibet ſenſu ſumtæ, *contraria* eſt: *Tertio*, quando, per indiuidua, ſibi non decenter atque *ſatis*, conſtat ipſius naturæ energia; vel etiam *materia* morbi vel ſimpliciter *poſtulat*, vel ad minimum *admittit*, externam opem.

Prioribus illis *duabus* conſtitutionibus non *vtile* ſolum eſt ſpectatorem ſimpliciter agere Medicum, ſed potius, & abſolute quidem ſub *ſecunda* conditione, etiam neceſſe eſt.

Quod enim *primam* attinet, ſicut illa etiam, vti vulgo loqui ſolemus, propria ſua luce radiat; quod videlicet certe, *ἄτοπον* cenſendum ſit, ad ea quæ *ſponte* fiunt, peculiarem operam conferre velle, quandoquidem illa hac ratione certe ſimpliciter ſuperuacua & inutilis fuerit, dum quo non opus eſt, aſſe carum eſt: ita confirmat hoc etiam practicum exemplum, quod hodie tandem paulo magis in vſum deduci, apud cordatiores inprimis practicos, obſeruatur, *Variolarum*. Vbi videlicet recte tandem agnoſcunt atque fatentur, quod *variolis ſponte* ſua bene ſuccedentibus, non ſolum *neceſſaria* non ſit, imo ne *vtilis* quidem ſit directa aliqua artificialis medicatio, ſed etiam propius, imo certius, *periculoſa ſit*. Quam rem primus ita diſerte commendauit *Sydenham*.

Interim quam multiplicem vſum habeat hæc res, in pluribus affectibus, & multis certe admodum ſonticis, exemplo eſſe poſſunt *variæ*, (& inter illas etiam *malignæ*,) *febres*. In quarum aliquibus, exoneratio per *vomitum* in aliquibus *exhalatio* diaphoretica, *tempeſtiua* vtrinque, eximium vſum habere poſſunt: Si tamen ipſa *Natura* has, & inprimis *vomitum*, iam ita inſtruat; imo inprimis certo plane temporis articulo apparaa-

paratum ad hunc effectum etiam vegete exhibeat, atque exerat: & tamen eo ipſo tempore medicus, *remedio* Vomitorio, quale etiam ſanum & penitus tranquillum hominem grauiter commouere valeret, vomitum etiam *prouocare* in animum induceret, quid eſſet ἀλλότριον, ſi hoc non eſſet: imo profecto non alienum ſolum, ſed etiam *periculoſum*, imo noxium.

De *ſecunda* illa conditione nemo quidem rationis compos dubitat, quod *nihil agere præſtet*, quam *male agere*: interim vulgo fateri hoc renuunt, quod *male* agant.

Nempe vti ſupra monui, ita omnia, vt ait *Heraclitus*, *ſecundum litem facta ſunt*, vt etiam hi noſtri homines, cum aliis ſemper ſerram reciprocare ament, vt *nihil velint*, *niſi quod alteri nolunt*, *nihil nolint*, *niſi quod alteri volunt*. Illi nempe iidem, hic etiam nunquam otioſi videri geſtientes, conditiones etiam has agnoſcere recuſant, &, quod *Becherus* de Aſtrologis ait, *rem faciunt* (nempe remediorum vſum) *neceſſariam*, *vt ipſi videantur neceſſarii*: ſuas autem illas varias methodos, artes, atque ſpecioſas remediorum formulas & appellationes, erroris aut culpæ poſtulari, viui nunquam ſiuerint.

Enim vero illos quidem ſuas res ſibi habere iubemus; aliis vero, qui dociles adhuc ſunt, imo auidi ſincerorum monitorum, commendamus has res, & vſum illarum exoptatum intemerata fide pollicemur.

Quamuis autem ad *tertiam* illam morborum tractandorum conditionem, iam ita ſatis plano gradu accedere eſſet integrum; tamen, quia a perplexis magis rebus ad conſtantes atque luculentas properando iam omnino ſpecialius de *ſpontanea* illa *vitali methodo* ad conſtitutiones *præter naturam* pergente, procedente, imo ad exitum vſque, & *ſalutarem* quidem, illas perſequente, & de huius iuſtiſſima conſideratione medica, mentionem facere non abſtinui, antequam hanc rem ſpecialius perſequar, placet adhuc filum tractationis noſtræ prægreſſæ generalionis recipere, & aliquo iuſtiore ordine illud proſequi.

Nem-

Digitized by Google

Nempe aſſerui ſuperius, quod *materialis* conſideratiō corporis atque *mixtionis* eius *Medico* nullum vſum præbeat. Confirmo hoc merito præſente loco, tum *a priori*, quod etiam iam paulo ſuperius feci, *quia materialis* conſtitutio corporis, qualis re uera eſt ſecundum naturam, eximie nempe *corruptibilis*, tamen *non debet mutari.* *A poſteriori* vero nec illa (vtiliter) nec etiam alia quælibet, ne quidem ſaltim *poteſt*, ita facile mutari: quandoquidem vera talia, & non ficta, *alterantia*, ſiue *mutantia* remedia deſunt; & in pleriſque huius generis caſibus etiam *tempus* ipſum *actiuitatis* eiuſmodi materiarum, *peregrinarum* ante omnia & aduentitiarum, talem methodum non patitur.

Vnde quantumcunque in ſe vera, adeoque ſcitu *in phyſicis* digna ſit harum rerum hiſtoria, quatenus vere ita exiſtunt; tamen, quia Medico nihil lucis adferunt ad inueniendam *directam* aliquam opem, oppido parum omnino ipſi ita ſeruiunt, aut proſunt.

Quamlibet enim in *pathologia* aliquem vſum habere videantur, re vera tamen, ſi ille ita intelligatur, vt vere dicta *Medico - Therapeutica* pathologia ſub hoc nomine accipi debeat, fallit omnino illa aſſertio. *Phyſicam ætiologiam* enim, vti cum Medica *pathologia* confundere minime decet; ita cum hæc etiam *materialis* conſtitutio corporis viui, magis directe phyſicam *ætiologiam*, nempe veram ſolum fiendi rationem ſimpliciter, exhibeat atque ſiſtat, quam vt tales reſpectus nobis detegat, quibus *directam medendi rationem* opponere, & accommodare eſſet integrum: propterea manet verum, quod tota hæc conſideratio *materialis* habitus corporis, a *medico* vſu directo, vix non vniuerſa ſit aliena. Certe enim neque tale quiddam comprehendit, cui *a priori* ſimpliciter atque directe, vt *materiali* obiecto, occurrere ſit in noſtra poteſtate ſeu arte, nec omnino *a poſteriori* eidem, iterum dico *directe*, & *ſimpliciter vt materiæ*, ſuccurrere, aut opem ferre liceat; ſed vnice

 dum

dum vere intelligimus & agnoſcimus, quod *putrida* ſit pars ita corrupta, & (ſed hoc ipſum profectò etiam *a poſteriori*,) certo ſcimus, quod ſemel ita corruptum, neque ſponte, nec arte in antiquam ſuam temperiem *reſtitui* poſſit, propterea ſimpliciter *exſtirpandum* illud eſſe, inde concludamus.

Omiſſis itaque hiſce rebus, tanquam nullam bonam ſpem vſquam admittentibus, progredior ad alteram partem, nempe *veram inſtrumentalem rationem* atque habitum Vitæ.

Diximus de hoc ſuperius, quod nihil aliud ſit, quam *efficacia motuum*. Dico, *motuum*; non quod *motus* ipſe alius ſit hic, alius illic, cum potius *motus* vbi libet non ſit niſi vna res: ſed quod diuerſitatis aliquas rationes ſumat, ab *ordine* ſucceſſuum & effectuum ſuorum, ſecundum diuerſas *materias*, *loca*, & *organa* corporea, & ipſum tandem *tempus*.

Ita nempe *primo* quidem, totum ſanguinem, cum quibuslibet ipſi remixtis, aliis, & alienis, fluoribus, impellendo, concurrit vtique *vt inſtrumentum* ad vitalem conſeruationem, ſiue energiam, ſed non niſi *generaliſſime*, atque *remotiſſime*.

Dum vero motus hic iam ſpecialius, per *peculiaria* organa, imprimis *ſecretoria*, adigit ſanguinem, ibi *remouendo* hac ipſa actione, quicquid ab integra ſinceri ſanguinis craſi *alienum* eſt, præſtat omnino eidem hoc ipſo puritatis ſuæ perennitatem, adeoque conſeruationis ſanguinis *medium* euadit.

Quia vero materiæ illæ, quæ hac ratione a *ſanguine* remotæ ſunt, iam corruptæ quadantenus, & corruptiuæ, in *corpore* etiam reliquo, & quibuſcunque illius receſſibus retineri, ſine damno abſolute non poſſunt; quandoquidem non ſolus *ſanguis* corruptioni expoſitus eſt, ſed vniuerſum omnino *corpus*, & omnes eius, tam ſolidiſſimæ, quam molliores quoque partes: non ſufficit vtique ita, vt a *ſanguine* ſolum *ſecretæ* ſint ſeu remotæ, illæ *heterogeneitates*: ſed oportet omnino, vt etiam

etiam ex illis receſſibus ſolidarum adhuc partium, adeoque *ex vniuerſo* tandem corpore, *emoueantur*. Quod ſi non fieret, corriperentur vtique ita *ſolidæ partes* corruptelarum illarum energia: & ſi hoc ita procederet, quia ſanguis per partium ſolidarum texturam incedere debet, ea turbata, ibidem in ſtaſes & corruptiones, ineuitabiliter, & præcipiti certe caſu, rueret.

Hæc res, cum inprimis craſſa quædam, & etiam ab vniverſo *ſanguine* eiuſque *circulatione* in ſolidum diuerſa, corruptibilium & corruptiuarum materiarum genera ſub ſe complectatur, certe ſimpliciter κατ' ἄνθρωπον informare deberet ingenia, quamuis ad exactiores agnitiones reſpectuum *a priori*, & ſucceſſuum atque effectuũ *a poſteriori* ſubſumtiones atque collectiones, imparia.

Quantumlibet enim ſatis cognitum habeam, quod alia ingenii ἀκριβεία opus ſit ad cognoſcendam neceſſitatem *a priori*, eiuſque nexum cum ſucceſſibus & effectibus *a poſteriori*: tamen etiam craſſiſſimarum rerum ignorantiam non cadere in quenquam, merito putari deberet: præcipue, cum pro reliquis moribus, ſi quid tale in genere, & nudis terminis in theſi alicui imputaretur, vel pro iniuria illud acceptum iri, etiam indubium ſit.

Vt vero vtique luce meridiana clarius emicet, quod talia vere ita fiant, applicanda certe hæc veniunt etiam ita in ſe & velut a priori opinioni illi, quæ totum negotium vitale collocat *in circuitu ſanguinis* abſolute & ſimpliciter tali.

Certe enim nemo videri volet ſentire, quod *ſtercus* in inteſtinis ſit *ſanguis*; aut ſit *ex ſanguine*, adeoque *circumlatum* fuerit cum ſanguine: aut quod progreſſus eius per longitudinem inteſtinorum etiam ſit *ſpecies circulationis ſanguinis*, aut pars eius, aut ab illa quocunque tandem modo pendeat. Et tamen nunquam quiſquam crediderit, quod hæc excrementa

omnino abſoluta neceſſitate *eiicienda* eſſe e corpore, negaturi ſint. Quamobrem autem *eiicienda*?

Ita etiam *vrina*, quando ſemel in *veſicam* e ſanguine ſemota eſt, quid habet cum *circulatione* ſanguinis?

An non autem hæc omnia atque ſingula etiam *a priori* penitus neceſſario ſunt emouenda, & quidem ſub certo non ſolum, ſed maxime etiam veloci ſucceſſu *corruptionis*, non ſolum ſui, ſed etiam partium continentium,& in illis etiam commeantis ſanguinis?

Tam longe abeſt ita NVDVS *curſus atque circuitus* ſanguinis, a vera illa *neceſſitate* conſeruationis corporis, quæ etiam *a priori* adeo abſolute neceſſaria eſt; tum in genere, tam in fluidis, quam ſolidis partibus: tum in ſolidis etiam in ſpecie, cum illis corruptio accidere nunquam poſſit, quin directe etiam ſanguinis corruptionem immediate poſt ſe trahat.

Vt vero etiam omnes illas *ἀταξίας* conſiderandi atque colligendi ad normam aliquam ſimpliciorem reuocemus, abſoluenda omnino etiam breuiter erit inauſpicata illa *ſtimulatio*, cuius prætextu has res expediri poſſe ſibi perſuadent; dum nempe dicunt, materias tales excrementitias *ſtimulare* partes, vt illæ *ſe contrahant*, adeoque contenta illa ſtimulantia expellant.

Quamlibet autem nimio plus ſciam, quod qui has res ita tractare deſudant, non ſolum a nominibus *cauſalium nexuum*, ſed etiam ab ipſa illorum hiſtoria admodum longe abſint, ſeu abhorreant; ſpero tamen adeo rigidos non fore, quin tam ſimplicem conſiderationem in animum admittant, vtrum ſanæ rationi propinquius videatur, an, quod v. gr. *veſica* facta ſit *eo fine*, vt aliquid eſſet, quod ab vrina *ſtimulari* poſſet? an vero vt eſſet, quod illam ſeorſim a ſanguine *ſuſciperet*, & tandem etiam emitteret?

Vbi præterea etiam de hac ipſa *ſtimulatione*, v. gr. *vrinæ*, quid manifeſtius eſt, quam quod illa *veſicam* minime ita ſtimulet

ſmulet; cum non in veſicæ, ſed *ſphincteris* veſicæ commotionibus, qualibuſcunqe tandem, etiam omnis ille ad hanc *emisſionem*, ſeu vltimam excretionem, effectus hæreat. Qui tamen *ſphincter*, quomodo ab vrina ita ſimpliciter ſtimulari poſſit, quis unquam expediret?

Vt vero e perplexis hiſce rebus in noſtram viam redeamus, vtique nec ipſa adhuc *ſecretio* ſufficit pro vniuerſi corporis neceſſaria illa ſaluatione, vt ab omni illa *energia deſtructoria* immune perſiſtat. Licet enim ſanguis immediate, ipſa *ſecretione* talium heterogeneorum tantiſper conſeruatus, in ſua integritate exiſtere,re vera intelligi debeat; tamen minime *durabilis* eſſet hæc conſeruatio, vtpote ſtatim interitura, ſimulatque illa ex ipſo ſequeſtrata, & alicubi etiam copioſe atque confertim vnita & collecta, *ſolidas* partes corruptura eſſent: quarum interitu etiam ipſi ſanguini parem mox cladem incumbere, nemo contradicet.

Poſſemus de ſanguine ipſo, eiuſque motu circulatorio ſimpliciter & directe adhuc illud monere, vt perpendatur, quænam veriſimilior ratio,phyſica,dico,ratio,videri poſſit,cur vtique ipſe ſanguis ita *in circulum moueatur* ſeu indeſinenter circuletur? an veri ſimilius ſit hoc fieri in *nullo penitus ordine ad vllam* phyſicam *vtilitatem aut neceſſitatem*, ſed ſimpliciter *ſolum fieri,vt fiat*? an vero probabilius ſit,& euidentiſſime quidem,fieri propterea,*quia,niſi fieret,ſanguis ipſe non duraret*. Vere enim opinio illa,quod *vita in circulatione ſanguinis* immediate conſiſtat,idem penitus inuoluit,ac ſi diceretur,*ſanguinem propterea exiſtere,vt perpetuo moueri poſſit:* cum e veriore ſanguinis conſideratione euidentiſſimum ſit *oppoſitum*, nempe quod *motus ille ſanguini propterea adhibendus ſit, vt ſanguis perpetuo* (diu, in longum tempus) *exiſtere atque manere poſſit:* quamuis præterea minime hic *ſolus circulatorius* modus, ſed vlteriore effectu, *ſecretorius & excretorius*.

Sed, miſſis tandem omnibus horum generum reſpecti-

 bus,

ſus, vt tum directe atque preſſe proſequamur, cui præſens hic locus proprie deſtinatus eſt, venit tractanda illa proprie quæſtio, quidnam ex hiſce etiam reſpectibus *inſtrumentalium vitalium actuum* medico vſui ſeruire poſſit?

Dixi autem, & notum vtique eſſe debet, quod nihil cenſendum ſit Medicum eſſe, niſi quod ad vſum artis Medicæ quadret: Et tanto magis quidem, quo magis directe hoc facit.

Iam ſi intueamur REMOTIOREM illum habitum *inſtrumentalis* huius conſeruatorii actus, quem *circulationem ſanguinis* eſſe diximus, & perpendamus, quidnam in hanc directe, aut per illam in reliquum corpus, directe poſſit Medicus? nihil profecto vſquam inuenietur, quod circa illam, ipſum inquam ſiue *impulſum*, ſiue *progreſſum* atque *ſucceſſum* ſanguinis, Medicus reuera ita in poteſtate ſua habeat, vt illud *ordinate*, *moderate*, breuiter, vllo modo *proportionate*, nedum *variis modis* proportionate, exercere & adminiſtrare poſſit.

Statim enim hic iterum dehiſcit præcipitium illud, mendacium perſuaſionum, iam de expeditiſſimis illis *alterationibus materiæ;* Iam de facillima illa *analepſi*, quæ omnes *anomalias* etiam *mouentium*, quæcunque tandem finguntur, non ſimpliciter ſiſtere aut temperare, aut ſuſcitare, ſed, quod hic proprie neruum totius rei conſtituit, ſimpliciter IN ORDINEM REDIGERE poſſit: & quidem in illum *ordinem*, qui non ſolum *in genere*, ſimplici motuum naturalium *ordinariorum*, vt in corpore ſibi conſtante, ſucceſſui quadrare poſſit; ſed etiam tali, quæ quibuslibet *aduentitiarum* noxiarum materiarum, cuiuscunque *actiuitatis* illæ ſint, omnibus *inſolitis* proportionibus quadrent, atque ſatisfaciant. Plane contrario modo ſeſe habet *poteſtas Medici in actus ſecretorios & excretorios:* inprimis autem *poſteriores*. Quis enim neſcit, nedum vt negauerit, quod *Ars* inprimis *Excretiones* varias, *prouocare*, *incitare*, *augere*, *minuere*, *cobibere*, poſſit comuniter etiam vere artificialiter, quo *tempore*, quo *loco* (modo in genere *apto*) voluerit.

Hæc

Digitized by Google

Hæc certe eſt illa pars, vt vltima atque vere *ſpecialiſſima*, *vitalis organiſmi*, imo totius negotii vitalis, in quam *vnice*, talia *vere* præſtare poſſit Medicus, vt per hanc ſibi conceſſam poteſtatem, innumeris modis ſuccurrere variis occurrentibus corpori periculis valeat.

Ad hanc ipſam rem adiuuandam, atque ſubleuandam corporis conſeruationem, inprimis per plenariam *euacuationem*, adeoque *remotionem* abſolutam rerum *alienarum noxiarum* a corpore, poteſt pluribus modis concurrere. Certiſſime velut *immediate*, ipſas illas ſpecies *motuum excretoriorum*, quaſi *directe & ſimpliciter* incitando, aut inhibendo; paulo iam *impeditius*, & in certiore ſucceſſu, *vias* diſponendo: *obſcuriore* omnium, & paſſim etiam *difficiliore*, energia, *materiam*, dico ipſam *peccantem*, *directe & ſimpliciter*, ad illas excretionis ſpecies, quæ illi proprie quadrant, diſponendo, & velut adaptando.

Habet itaque certe eximium penitus vſum conſideratio, atque vera notitia illlius efficaciæ, quam etiam *nulla arte adiutæ*, in œconomia animali ſpontanee procedentes, *ſecretiones & excretiones*, poſſident & exhibent, ad præſtandam ita vitalem conſeruationem; tum prorſus *ordinarie*, in ſtatu corporis integro; tum etiam iam extra illum ordinem, quando nempe integro ſtatui iam multum inſolitæ, imo periculoſæ materiæ in corpore oberrant: vbi nempe in indiuiduis *vegeto & conſtanti* atque *ordinato* actionum harum ſuarum *typo* atque *exercitio* adſuetis, omnino vtique ſponte perpetratur, quicquid in aliis, ab hac *alacritate* alienioribus, per *artificioſa* moderamina atque regimina exigendum venit.

Dico, ab *illis ipſis* exigendum; quia non ſolum, primo, re vera ipſamet hoc poſſunt, modo poteſtatem illam ſuam in effectum deducere, & ſuſcipere, & debito ordine atque typo proſequi re vera aggrediantur:

Sed etiam, ſecundo, quia omni modo abſolute & ſimpliciter

citer neceſſarium eſt, vt ipſamet *concurrant.* Quandoquidem Medicus *per ſe*, nihil, vel minimum, omnium eorum, efficere in corpore valeret, quæ ſola vtiliter ſibi proponere debet, nempe *motus* tum *remote*, tum *proxime* efficaces ad illam alienorum eiectionem: Sed vnice illorum effectum, in genere quidem, ab ipſo indiuiduo expectare debeat, ita vt ipſi, Medico, non tam ipſos illos *motus*, quam ſolum *modos* illorum, producere obtingat.

Tertio, præterea, quoniam etiam in plerisque omnino p. n. conſtitutionibus, Medicus neque *faciliorem*, neque cumprimis *certiorem* atque ſecuriorem, methodum inuenire valet, quam illa eſſe ſolet, qua varia huiuſmodi indiuidua, etiam ſine vllis externis ſubſidiis, ſponte ſua, propria inquam *ſua energia* ab illis iisdem periclitationum generibus corpus ſuum liberant.

Vbi videlicet perpetuo notandum eſt, quod illa modo iterum nominata *energia*, re vera merito Corpori *viuo* etiam *propria* intelligenda ſit; nempe, de reliquo abſolute ipſa illa *ordinaria*, non aliter, niſi ſolo *modo* ſeu *modulo*, vel paulo maioris *intenſionis*, vel verſus certum locum *directionis*, vel certi cuiuſdam typi ſeu *ordinis*, varianda.

Quod proinde in *alacrioribus*, atque conſtantioris actiuitatis geniis factu nequaquam ita difficile eſſe, facile comprehendi poteſt.

Hæc proinde re vera eſt illa, nonſolum vtilis, ſed etiam vnice *neceſſaria*, Theoria, notitia, imo ſcientia, quam de *vitali* negotio Medicus inprimis perſpectiſſimam habere debet; quæque non ſolum ſeruiat, imo neceſſaria ſit, *intentionibus* eius, imo efformandis *inuentionibus*: ſed etiam e reliquo toto mediati *vitalis* negotii habitu, vix non ſimpliciter vnice ita ſe habeat, atque gerat: dum nempe ſecundum ea, quæ iam abvnde deducta ſunt, omnes reliquæ circumſtantiæ, vt a *poteſtate*, ita ab *vſu* Medici, re vera alienæ ſunt.

Cum

igitized by Googl

Cum autem hac ratione ſatis diluceſcere poſſit, quantum interſit artis Medicæ, vt perſpectam habeat non tantum *diuerſitatem* corporis *materialiter*, ſed & contra, quatenus *viuum* eſt, conſiderati; quo ipſo propoſito meo ſatisfeciſſe videri poſſem: tamen cum multi hominum exiſtant, qui animum ſuum componere ipſimet non valeant, quamdiu adhuc publice & ſolenniter obiecta dubia ante oculos iacent, quæ ipſi proprio marte ſatis enucleare forte non ſtatim compotes ſint; neceſſarium proinde duco antequam finem ſtatuam, adhuc ſuperpondii loco aliquid adiicere de dubio iterum iterumque recocto, *quidnam ſub actionum vitalium ne dicam organicarum, adminiſtratione, tribuendum, atque imputandum ſit* ANIMAE ipſi HVMANAE.

Ita enim formandus eſt verus quæſtionis ſenſus; qui in perplexa illa dubitatione, pro reliquo conſtanti more, nullus eſt, niſi *indiſtinctus*, & generalitate nuda *confuſus*.

Certe enim *brutorum animabus*, hanc *actiones vitales*, ſecundum *materialis* conſtitutionis exigentiam, regendi energiam, non denegauerint, cum in illa ceſſet iſta *ratio*, quæ *humanam* animam impedire ipſis videtur, nempe quod *a rebus materialibus* nec *affici* poſſit, nec in illas adeo quocunque modo *agere*, quia *immaterialis*.

Interim nec in hac ipſa æque tractatione neceſſarium eſſe exiſtimo, de illis reſpectibus multa verba facere, quos partim in Diquiſ. *de differentia Mechaniſmi & Organiſmi* deduxi, partim aliis locis; nempe, quod non ſolum *corpus*, *ſimpliciter propter animam, humanam, rationalem*, inquam, *exiſtere neceſſario* oporteat; Sed etiam *abſolute propter nullam aliam rem*, & omnino etiã ne quidem vlli alteri rei, vel vnicum vſum præſtare poſſit, *Organica* ſua conſtitutione: Quod etiam *anima rationalis* non ſolum *corpori* huic *inſit*; ſed etiam & *per illud agat, ſentiendo*: & *in illud agat, motus locales* producendo.

(Vbi merito deriſui ſunt, qui alias quidem *Metaphyſicas abſtractiones* etiam inconſiderate ſimpliciter damnant; at hoc in loco rem effingunt, neque *phyſicam*, proprio

illorum teſtimonio, nempe ab *anima rationali* vtique perpetrandam: neque *Metaphyſicam*, quippe in *Phyſicos*, vt etiam ipſi craſſo modo volunt, *corporales* motus locales efficaciſſime actiuam, nempe *actum directionis*, ſecundum illos ab *actu motus ſubſtantialiter* diuerſam atque ſeparatam.)

Quodque huius rei exempla & in *phyſicis*, & in *Medicis*, conſideratu digniſſima, & omnibus momentis fieri parata, & *promtiſſime*, & *fortiſſime* paſſim, edat ſub *pathematibus animi*: Quod, ſuper omnia anima etiam ſimpliciter *a priori* rectiſſime *compotem* atque *habilem* ſe exhibeat ad *mouendum* corpus; cum *motus*, vt res *incorporea*, omnino ſupponat *cauſam* etiam parem: Sicut etiam, vlterius, corporis *periclitationes inſignes*, aut plane *violationes*, *rationali animæ*, vti non inepte vocantur, *triſtes* reddunt ſenſationes, & *anxios metus*: Quarum rerum agmen claudit, etiam ab *alia* numero *anima*, intentis *fictionibus*, cum falſis etiam *æſtimationibus* indulgente, *ſtructuræ alterius corporis*, nempe *actui ſtructionis*, oblata peregrina, & a tota etiam illa ſpecie communiſſime ALIENA IDEA; (nempe *non ipſa* quidem *directio* immediate, ſed conceptus tamen communicatus) *ad* ita *inſtituendam directionem*, ſeu potius ſub tali directione perpetrandam *motionem*, qua *ſtructura* corporis efformatoria de puncto ad punctum peragitur; nempe in *Næuis maternis*, vbi etiam comuniſſime non tam inſolita *conſtructio*, quam præcedentis ſtructuræ iam omnino maximam partem abſolutæ, prius iterum *deſtructio*, & tunc demum noua in eius locum *coordinatio*, ſummam conſiderationem poſtulant.

Vbi certe minime mirum eſt, quod, vt hæc ipſa vltima res, ita illæ etiam præcedentes, earumque legitimæ exquiſitæ penſitationes, ſpiſſa ingenia, & paſſim ſuper ipſas etiam materias ceſpitantia, tota, quod aiunt, arena poſt ſe relinquant.

Omiſſis inquam his, ſolum illam quæſtionem luſtrabimus, *quatenus*, *in quantum*, *quo ordine*, diuerſæ tales actiones,

non

non ſolum *animæ* velut imputari ſeu aſſignari poſſint; ſed in iiſdem, imo per eaſdem, omnino etiam anima ipſa, a *directione* illa ſua, imo, pro modis diuerſis ita occurendi, non raro etiam ab vniuerſa ſua *intentione* circa varias tales actiones, dimoueri poſſit? & ſi quid horum ita fiat, qua nam expreſſionis formula hoc enuntiare conueniat.

Ne vero prolixis poſitionibus, quod aiunt, *in theſi*, immoremur, ſubminiſtrat occaſionem ipſa peculiaris *hypotheſis*, quæ arguit, quod quicunque hæc talia animæ tribuunt, faciant hoc, reſpectu & ordine *nexus immediati*, ſiue actionis, nullo *medio* inſtrumento ſubnixæ.

Qvantumlibet enim hanc ſuam ſententiam, qui hæc ita proturbant, hiſce terminis nuſquam forte eloquantur; quando quidem vim illorum, & reliquorum, cauſalem ordinem vulgato vſu ſignificantium, vel ignorant, vel certe rebus applicare non intelligunt, quin paſſim ὕστερον πρότερον volutent: tamen hoc ipſum prorſus, aliis verbis exprimunt, dum dicunt, ſi anima ſupponatur eſſe Autor vitalium motuum; hi autem " motus quemcunque defectum incurrant: ſi Medicus hunc " corrigere in animum inducat, ſiue vti vſitato vocabulo lo- " quuntur, curare, quod intelligendum ſit, hoc idem ſonare, " & Medicus putandus ſit idem velle, ac ANIMAM CVRARE. " Quod ipſum cum nullo modo ita fieri poſſit, ridiculos putant fore, qui de hiſce rebus loquantur.

Si vero non malitioſa fictio, ſed vera ignorantia Elenchi, huiuſmodi imputationis, aut explicationis vel acceptionis, fundamentum eſſet, certe difficile neceſſario foret huic mederi, imo impoſſibile, per ordinatam methodum diſtinguendi, atque demonſtrandi hoc præſtare. Certe enim irriti hic forent termini illi *a priori*, *immediate*; &, *mediate*, *a poſteriori*: Nedum, *efficienter*, *directe*; aut *inſtrumentaliter*, *per indirectum*. Si enim intelligi poſſet, quid per hos terminos denotari ſoleat, & quid illud in rerum huius vniuerſi œconomia vale-

at, non poſſet quiſquam in huiuſmodi ſimplicisſimis concepti-busτam perdite labi.

His autem rebus irritis, nullum vſquam remanet ſubſi-dium, niſi vt ſimpliciſſima illa via eligatur, quæ honeſta ap-pellatione mitior, (cum alias hominibus κυρίως talibus, non æque per huiuſmodi ambages incedere neceſſe ſit,) vulgo *ar-gumentatio ad hominem κατ᾽ ἄνθρωπον*, appellatur.

Nempe ſi ille, qui non ita multo ante in platea conſpe-ctus eſt, poſtea in ſuperiore ædium contignatione, aut in turri, conſpiciatur; non iudicandum eſt, quaſi alis eo ſub-volauerit, aut a ſpiritu quocunque eo deportatus ſit, aut vento raptus: ſed quod omnino pedibus ſuis facile eo peruenire po-tuerit. Nauclerus, quando nauem flectere cupit, aut pla-ne ſiſtere impetum curſus eius, non opus habet, vt ventum in aliud latus cogat, aut faciei illi, vt pictores rudes delineant, os obturet: ſed illic clauum inter aquas obuertendo, hic vela vento ſubtrahendo, facile voto potitur.

Ita etiam fœminæ hoc ſciunt, in machina illa aſſatoria, cuius ſucceſſum, quoties inhibere placet, facillime ſiſtunt, non ſpiram totius machinæ impulſorem, elaſticam, propterea rumpendo; quamuis certiſſime ſciant, quod hac methodo mo-tus ille in ſolidum ſiſti poſſit: ſed obiiciunt qualemcunque remoram, cuicunque, etiam ex vltimis, rotæ, aut ventila-bro illi, quod aliæ **den Windfang**/ aliæ **die Unruhe** / ap-pellant.

Confido autem certo fore, vt ex his tam luculentis exemplis agnoſcatur, eſſe omnino poſſibile, *vt alicuius mouen-tis, ſi non ipſa efficacia, tamen effectus* (ſed, pax, ſtatim iterum termini Metaphyſici!) dico, non mouens illud ipſum, ne mouere poſſit, impediatur, tamen *res, quam mouere deberet*, ita *occupetur*, vt illud mouens *liberam* ſuam vim in illud exere-re non poſſit. Quod certe maxime legitima applicatione

tam

tam ad *animam humanam*, quam ad *lapidem*, quo horologia publica impelluntur, quadrat.

Vt vero etiam commonſtrem, quam vtiliter hæc Medicina adhibeatur etiam eiuſmodi malis, quæ vulgo longe magis impedita videntur, & in quibus vir etiam non ſimpliciter indoctus, tamen certo deriſui fore iudicatur; inſpiciemus breuiſſimis, ſecundum hæc paradigmata, quæſtiones illas:

Si anima rationalis a *motibus* vitalibus, qui indeſinenter, (nempe nullo vno momento, ſi omnia recte fiant, omittendis) eorumque *proportione*, parem proportionem *in agendo* ſuas proprias actiones, arripit, aut accipit, aut ſuſcipit, breviter, ſi res hæc ipſa manifeſto ita ſit; an hoc ſit *animæ ipſius in ſe*, talis *diuerſitas*, quæ, vt *a priori*, *ſpecifica* appellari poſſit?

Aut, ſi non *ſpecifica*, *eſſentialis*, *interna*, hæc ſit alteratio, an propterea etiam illam nomine generalis *diuerſitatis* notare, inter homines, (quantumlibet etiam hi ſoli riſibiles ſint) *ridiculum*, adeoque propterea quiſquam honeſte *deriſui*, haberi poſſit?

Tota de qua hoc dicitur, hypotheſis, vt in ſe ſimpliciſſime perſpicua eſt ingeniis ratiocinandi peritis, ita tanto magis illud in ipſa euidens exiſtit, quod ſimpliciter & abſolute has *duas* res pro fundamento habeat; 1) quod originem ſuam trahat *a poſteriori*, adeoque *redundet* demum *in animam*, *ſuperveniat* quaſi animæ, *accedat* eiuſdem actionibus, neque tamen ſit vlla *noua ſpecialis* res, quam ſolum *modus rei*; dico, non *animæ*, ſed *actionum* ſolum eius modificatio: 2) quod ortum ſuvm ducat remotius, *a cauſis* omnino *corporeis*: propinquius *a motibus inter* atque *circa* cauſas *corporeas*.

Iam cum omnibus hominibus, ſed tamen decenter vſus ſanæ rationis compotibus, notiſſimum ſit, quænam differentia intercedat, inter ſimplicem rei cuiuſcunque conſtitutionem, qualem *in ſe* ipſa, & ita in ordine ad alias res *a priori*, habet; & e contra talem, qualem *accedentem* demum ab ali-

arum rerum concurſu, *a poſteriori ſuſcipit* atque nanciſcitur; imo inſuper, quam non *res illa ipſa*, ſed ſolum aliqua eius *energia*, induit atque recipit: & ſuper omnia, non recipit, *abſolute*, vt velut nouum *concretum* cum illo hinc induat: ſed *ſuperficialiter* potius, quod aiunt, adſciſcat, nec illud æque abſolutiſſime habeat atque *detineat*, ſed velut *adhæreſcens* ſibi, vt fere vulgo loquimur, ſuſtineat atque gerat.

Quemadmodum autem neminem hominem præterire poteſt, quænam ſit differentia inter *rem ipſam*, atque *modum* ſolum rei, ita tanto maiorem hanc agnoſcet in ſubiecto *motus*: vbi nempe *modus Motus*, nihil eſt niſi certus *modulus*, certus *ſucceſſus* eiuſdem, certus *ordo*, ſecundum quem *Motus* ipſe fiat.

Quæ quidem omnia aut ſingula in ipſo *Mouente*, & ipſa penitus eius *ſubſtantia* aut *eſſentia*, *inexiſtere* & *inhærere*, nemo vnquam niſi iſti tales, in animum admiſerit.

Quantumlibet enim *idea* illa, ſecundum quam anima quaſcunque ſuas proprias operationes regit & inſtruit, illi velut *eſſentialiter indita* cenſeri poſſit, quantum ad ipſam *ſpeciem* attinet: tamen quantum *proportiones* concernit, quæ inter actiones, atque ipſas res, in quas illæ exercentur; & in primis illam proportionem, quæ *tali tempore* etiam *talis*, *certo* tempore *certa* occurrit, adeoque magis, vti vulgo aiunt, a *receptiuitate* materiæ circumſcribitur, quam ab ipſa *actiuitate Agentis* ſimpliciter pendet: facile quilibet capiet, quænam differentia intercedat, inter *generaliorem actiuitatis* illius *diſpoſitionem*, & ſpecialiorem *habitum*, in quem illa, differentibus *modulis*, *deduci* poteſt.

Tanto magis, cum proprie & accurate loquendo vniuerſi illi *moduli*, qui ita in *actiones*, de quibus ſermo eſt, cadunt, minime vſquam differant tota aliqua *ſpecie*; ſed ſimpliciter nudo *gradu*, ſiue vt alias loquimur, ſecundum *magis & minus*: *magis & minus autem non variare ſpeciem*, adeoque

Κυρίως

Digitized by Google

Κοῤῥως dictam *diuerſitatem*, nempe *ſpecificam*, inferre non poſſe, adoleſcentes etiam norunt.

Multo minus autem difficultatis cuiquam oboriri bono iure poteſt, *an anima rationalis* ad *menſuras* tales *temporis* atque *motuum* concipiendas, *diſtinguendas*, & *ſecundum determinationem* certam non ſolum repetendas, ſed hoc ipſum etiam cum *voluntate* aliqua ſua agendum, habilis ſit? Quando conſiderantur illæ, non raræ forſitan, & admodum inſolitæ, ſed quotidianæ penitus & vulgo notiſſimæ *adſuetudines*, quibus, etiam ſecundum ſimplicem *voluntatem*, ſine corporalium cauſarum concurſu, tum etiam cum tali concurſu, varia exempla edit, inter quæ familiariſſimum eſt, actus *certis horis euigilandi*; aut contra, certis horis, *conſuetis*, *dormiendi* &c.

Quemadmodum de reliquo *nexus animæ rationalis* cum *motibus corporeis* non ſolum diluceſcit ex illis ita dictis *directionibus motuum voluntariorum*; ſed inprimis etiam, ex efficacia animæ *ſpeculantis*, in *ordinem* atque ſeriem, imo vniuerſum paſſim ipſum *actum* ſupremorum motuum corporalium, *pulſus*, *toni* vniuerſalis, & regiminis eius particularis, circa *ventriculum*: nempe in *pulſus* & præſentiſſimis, & grauiſſimis mutationibus, a *terrore*, vel etiam *iracundia*; *conuulſiuorum* motuum violentiis, a paribus cauſis, *ventriculi* ſubuerſionibus ab imaginaria *nauſea*.

E quibus vtique vniuerſis rebus, etiam ita *a poſteriori*, κατ' ἄνθρωπον, luculenter apparet *agilitas* ipſa *animæ* ad huiusmodi *menſuras* tam *temporis*, quam *motuum corporalium*, & concipiendas, & determinandas: quemadmodum *a priori*, penitius coſiderantibus ſatis manifeſtum eſt, quod non ſolum *motus* ipſe, vt *res incorporea*, *animæ incorporeæ* commercio, adeoque *conſenſui*, ſit *aptiſſima*: ſed tanto magis vtique *proportio* motuum, & quidem inprimis non tam *ad organa*, quam *ad fines*, ſit aliquid omnino vere θεωρητικόν, non autem *corporale*.

(Quod

(Quod modo dixi, *proportionem* motuum aliquam non tam *ad organa*, quam *ad fines* directam exiſtere; facile intelligetur, conſiderando, quod *magis* aut *minus*, *fortius* aut *ſegnius*, vno *tenore*, aut interpolato, omni *tempore* aut *certo*, moueri, minime ab vlla *diſpoſitione organorum* dependeat; ſed ſimpliciter a ratione atque proportione FINIS, ſiue *veri*, & ſecundum naturam, ſiue *ficti*, aut alias præter naturam, vrgentis &c.)

Ita diluceſcit etiam hæc res, ex ipſa *directione voluntaria*, quam cum vtique omnes ſimpliciter concedant *animæ in corpus*, eo ipſo non poſſunt non agnoſcere, quod *directio* hæc, licet per modo dicta, ſiue *celeritas* eius inſtituendæ, ſiue *tarditas*, ab *organis ipſis* nequaquam pendeat, ſed ſimpliciter ab *inſtituto* ipſo, ſiue *voluntate* hoc ITA agendi: cum tamen ſucceſſus huius intentionis in effectum deducendæ, bonam partem ab organorum *habilitate* pendeat; adeo, vt in impeditioribus organis, licet ſummæ rei, nihil decedat, tamen *energia maiore* ad minimum opus ſit: Tamen hoc ipſo ex hoc *habitu organorum ad directionis intentionem*, neceſſario redundet *modificatio* quædam, nempe illa ipſa, quam nomine *ideæ motus* vulgo denotant: cuius vt in rebus ſaltim frequentius occurrentibus, ita tanto magis in perpetuis veluti, tanto facilius fit *ſtabilis* quædam talis obuerſatio, imo *verſatio*, quam *conſuetudinem* vocant.

Vniuerſum autem hoc negotium, quaſi luculentisſime percipi poteſt e recte intellecto *actu ſenſationis*. Quod tamen illis dico, qui intelligunt; nam hos, de quibus hic nobis ſermo eſt, minime intelligere, non certum ſolum eſt, ſed etiam omnibus notum.

Cum enim *ſenſus* nihil aliud ſit quam reactiones ſubtilium *motuum externorum*, in ſubtilisſimos *motus ab anima*, percipiendi fine directe inſtitutos; dico, vere *ex inſtituto* factos atque ſuſceptos; & quidem *reactio*, vti dictum, *externorum* motuvm:

vm: quid non expectandum erit ab *internis* huiuſmodi *reactionibus*, ſeu ſimplicium *actionum remoris*, earumque efficacia ad prouocandas *ideas*, imo *intentiones* peculiares, circa motionum inſtituendarum *proportiones*, & illarum, vt alias e crebro vſu, ita hic e perpetuo tali ſtatu, *adſuetudines*.

Quæ ſingula certe quiſquis non intelligit, nihil intelligit.

Quemadmodum autem hæc ita ſatis demonſtrant, quod nemo ſit, qui *eſſentialem* diuerſitatem *a priori* animabus eiusdem ſpeciei, nempe *humanis*, in primis ex hoc capite, tribuat; ita certe ſi in ſenſu ſuo ſano res hæc concipi non poſſet, nempe quod *motibus*, & inprimis eorundem *proportionibus*, ſi nihil aliud, ſaltim *percipiendis*, *anima* ipſa *idonea* eſſe poſſit; & quod inde *ideam ſibi adſuefacere* poſſit, ſecundum quam etiam *directos ſuos* actus poſthac inſtruat: quid demum intelligi poterit de illis ſpeculationibus, quæ *rem ipſam* quidem omnino ſiſtunt, circa *modum* autem fiendi, talia proferunt, quæ non ſolum multo difficiliora, ſed ſi iuxta verum ordinem conſiderationis expendantur, nullatenus vera, eſſe poſſunt.

Dico de illis Opinionibus, quæ *animæ rationalis actiones*, *inclinationes* ſeu *voluntates*, *mores*, a rebus *corporeis* omnino varie alterari poſſe atque ſolere, ponunt; quod hoc autem per *motum* rerum illarum corporearum ita fiat, negant: ſed ſimpliciter a *materiali* ratione corporum hoc pendere, affirmant.

Quantumlibet enim, vtpote a diſtinctis expreſſionibus alieniſſimæ hæ opiniones, *verba* hæc nuſquam diſerte exprimant, & vim etiam *terminorum* horum nuſquam aſſequantur; tamen alterius ſenſus compotes eſſe non poſſunt, quia ſententiam, quod in *motibus* hæc verſentur, ridiculam cenſent: iam vero quænam alia allegari poſſunt corporum principia, ſecundum quæ illa aliquid perficere poſſent, quam *materia*, & *motus*.

Vt vero *difficultates* illas ſuas exuant, neceſſarium certe ipſis erit rotundius ſe exprimere, QVOMODO res illæ *corporea*,

ſi *motu* in animam non agant, aliter agant? ſiue, vt vernacula opinionum lingua loquar, quonam alio *modo materiæ?*

Porro, in quidnam in ipſa anima, res illæ corporeæ agant? an in ſubſtantiam eius ipſam? aut in energiam eius, ſeu efficaciam? & in qualem? quod tamen fere iam ſic ſatis exprimunt, dum *ingenium*, id eſt *intellectum*; *inclinationes*, id eſt, *voluntatem*: & *mores*, id eſt, *directiones motorias* pro voluntatis executione, adeoque *omnes animæ actus*, ſub hoc iugum mittunt.

Dico, vt re vera ſine ſiue ambiguitate ſiue latibulo, ſincere ſeſe determinent, neceſſe habebunt eloqui, quonam *ordine* animæ actionibus ita obices ponant? Non dicam an *a priori* vel *a poſteriori*, ne terminorum metaphyſicorum difficultas bonum opus peſſundet; ſed ſolum an *animam ipſam* mutent? an vero *efficaciam* eius ſiue *energiam in ſe* ſimpliciter ita præoccupent, & eneruent? an ſolum *effectibus* ipſis ſeſe immiſceant, vt illi acceſſione harum materiarum impuri fiant? Quamuis enim ita ſatis dilucide præ ſe ferant, quod vtique hæ *materiæ* ius & poteſtatem in animam habeant, non autem *reciproce*, anima in has materias aliquid poſſit; tamen de *modo*, ceu fundamento cui hoc aſſertum innitatur, abſolute neceſſarium eſt *rationem* cui inniti liceat, non ſolum proferre, ſed omnino ſtabilire.

Cum enim ita hæ opiniones antiqua illa arma repudient, nempe canonem illum philoſophicum: *materialis & immaterialis nullum eſſe commercium*; aliud certe fundamentum ſubſternant neceſſe eſt, quo nimirum firment: *immaterialis quidem nullam eſſe energiam in corpus per motus; corpori autem & liberam, & variam eſſe energiam in τὸ immateriale.*

Vbi commoditatis gratia, quamuis ego nihil præſcribere velim, poterunt tamen ad minimum commode, ſub nouum hunc neceſſarium canonem redigere, & illi exæquare, effectus illos, qui in *vitam*, in *motum ſanguinis*, in *motus partium*

ſoli-

ſolidarum, in *variationes motuum corporeorum ſecundum certas menſuras temporum*, in *ventriculum*, in *conformationem magnæ partis corporis*, imo in omnes *motus corporis fortiſſimos*, numero innumeros, & ſpecie longe plurimos, quos *voluntarios* vocamus, per *directionem* illorum determinatam, redundant, e *terrore*, *timore*, *anxietate*, *iracundia*, *deſiderio*, *gaudio*, *amore*, *faſtidio*, *nauſea*, *imaginatione*, & tandem *ſimplici voluntatis arbitrio*.

Quæ tamen omnino merito exigit publicum intereſſe tam *veritatis*, quam *vtilitatis*, vt fiant *perſpicue*, minime *obſcure*, vt omni errori occaſio præcidatur.

Tunc demum ſua luce radiabunt IV. *argumentationes* illæ, formalibus poſitionibus, ita vti ſequuntur, alicubi prolatæ, (I) Quod, quia negotia Vitalia corporeis motibus peragantur, anima, TANQVAM SOLO IMMATERIALI ACTV potens, *propterea* in illos motus nihil poſſit.

(Vbi determinandum erit abſolute, quid in his corporeis motibus ſit *inſtrumentale*, quid vero *efficiens*, ſeu ſub illis convenientibus, & tamen facile variabilibus motibus, *directionis* actum adminiſtrans, quod alias *actuans* vocant.)

(II) Hoc tamen minime obſtante, poſſit reagere, hoc SOLIVS immaterialis motus capax, Agens, in motus corporeos; exemplo motuum, qui *ſenſuum* (non ſimplicem impulſum, ſed) *æſtimationem* ſequuntur. (qui nempe motus craſſo modo fortisſimi ſunt per organa corporea, & quidem ſecundum *proportionem temporis*, *gradus*, & *finis*; quæ proportio motuum talium, non ſenſus obiectis, vt in ſe ſunt, ſed vti tunc *æſtimantur*, ſimpliciter reſpondet.)

(III) Quod, quamuis hoc Agens, (per primum argumentum,) nihil poſſit in res corporeas, PROPTEREA quia SOLO *immateriali* actu polleat; tamen *mere corporeæ* res, *externæ* penitus etiam, *maximam potentiam* habere poſſint in hoc ipſum nem-

nempe animam, & omnes eius (etiam directas & proprias,) actiones, (nempe SOLVM IDEALES ET IMMATERIALES.)

IV. Et tandem pro colophone e præcedentibus his, ſingulis aut omnibus, ducta argumentatio pancratica: quod, quia hæc & iſta ita ſe habeant, LIQVIDISSIME INDE SEQVATVR, quod animæ actiones a motibus rerum corporearum, quoquo modo alienisſimæ ſint.

Harum rerum ſeries, nexus, & vis eius, ſi firmiter ſtabilita atque præſtita fuerit, ego ſancte teſtor, & credo quod omnes prudentes & periti homines mihi non iurato fidem habeant, quod ſerio credam, imo pro certisſimo habeam, quod tunc tantum abfuturum ſit, vt quiſquam, probationes illas vere ſtabilitas eſſe audiens, illas deriſui habiturus ſit, vt potius horrore perculſum iri ſciam, & mundi excidium inſtans exſpectaturum: quia ſub talibus rerum nexibus poſthac mundus hic nunquam ſtare poterit.

Ego vero vt pergam in mea ſphæra verſari, & Theoriæ medicæ tractationi ſolida fundamenta ſubſternere, moneo porro, ſecundum illa, quæ ſuperius dicta ſunt, vt Medicus non ſolum *veriſſimi*, ſed vere *vnici ſupremi fundamenti* loco, habeat atque æſtimet, *veram notitiam ſecretionum & excretionum*, earumque quocunque *intermedio ordine miniſtrorum*, ſenſim ſenſimque *generaliorum*, *motuum* & *organorum*.

Longisſime autem diſtantem, vt in ſe eſt, ita agnoſcat, & intelligat, *circuitum* ſanguinis, *in ſe & qua talem*. Sicut enim ille, dum etiam recte ſuccedit, ad *Medicam* artem antea nihil reſpicit; & præterea, ad miraculum raro, ſi ſimplex *materiarum*, nempe tam *ſanguinis*, quam *viarum* habitus conſideretur, aliquid ſontici detrimenti incurrit: ita ſi tamen hoc fiat, Medicus nunquam *directe*, *vt circuitum*, vel minimum iuuare poteſt; ſed ſimpliciter, ad ſummum, *materiæ* vitium corrigere: aut multo frequentius, cum illud admodum difficile ſit, ſaltem incoercibiles *corruptelas* illius materiæ

bonam

boriam ſecretionem & excretionem diſponere: quamlibet certe, niſi præcipua Naturæ efficacia hoc ſecretionum & Excretionum negotium abſoluat, ipſe etiam directe nihil poſſit.

Sicut autem prudens medicus me monitore opus non habet, ne omnia *ſpecialiora* ſchemata motuum humorum variorum, quibus, tam *inutilium*, quam vtilium paſſim *ſequeſtrationibus* debitis, *ſecretionibus & excretionibus* perpetrantur, cum *circuitu* ſanguinis *generali*, *quatenus circuit*, in vnum chaos confundat; ſed potius ſatis intelliget, quod totum eius & officium & artificium, nihil aliud pro obiecto habeat, quam vt *ſingularium* potius humorum, præcipue vero *a tota* ſanguinis *maſſa* penitus *alienarum rerum*, *particulares*, & numeroſe varias, *e ſanguinea maſſa*, *ſegregationes*, earumque *tempora*, *ſucceſſus*, *loca* conuenientia, *exitus* plenarios, non ſolum bene intelligat, & *proportiones* harum rerum vere ſciat; verum etiam vt *particulariter*, exequatur, quicquid ad *ſingularum* neceſſitates, *peculiarium ſubſidiorum*, experientiæ ſuffragio, vtile, & inprimis *ſecretorias & excretorias proportionatas* ablationes abſoluens, didicit.

Ita inquam, & profecto non aliter, naſcetur *vera atque ſolida* THEORIA MEDICA; dico vera *rationalis* perceptio VITALIS *negotii*, non ſolum vt *in ſe* verum eſt, ſine omni defectu *reſpectuum atque nexuum* cauſalium: ſed etiam vti ad *artem* Medicam, non ſolum *vere* atque *directe*, ſed etiam VNICE faciat. Hæc Theoria non ſolum *ſcientiam* ſolidiſſimam, ſed etiam *conſcientiam* tranquilliſſimam, ſuppeditabit.

Ego per Dei gratiam ſcio, quid ſcribam, & audacter prouoco omnes homines, rationis ſuæ recte compotes, vt mihi circa haſce equidem in ſe vtique ſimplices res, defectum aliquem ſolidæ, directe ad rem pertinentis, DEMONSTRATIONIS commonſtrent.

Quemadmodum ex aduerſo, ego ſum paratiſſimus, in 50. circiter lineis, plus quam totidem, ex magna parte etiam

iam

Digitized by Google

iam grauiſſimas, hallucinationes, demonſtrare, circa hoc negotium publice, (& quidem *κατ᾽ ἀντίθεσιν*, ſi Diis placet, procedendo,) factas: nempe varie *ἄλογα*, *ἀντίλογα*, *ἄθετα*, *ἀδιάθετα*, *ἀσύνθετα*, *ἀσύστατα*, *ἀσυλλόγιστα*, *παρέλεγχτα*, *ἄσκοπα*, *ἀνιστόρικα*, *ἀντίπρακτα*. Vt mirum merito haberi poſſit, tam parvo ambitu ita paucarum linearum, tantum numerum offenſionum comprehendi potuiſſe, circa rem ſua propria indole adeo ſimplicem, & ſui compoti rationi planiſſimam.

Talibus autem fundamentis artem Medicam ſuperſtruere, nos, quibuſcunque volupe eſt, poteſtatem minime eripimus; interim vt ſua ſibi habeant libere permittenti, vt etiam illi reciproce, quæ illius ſunt, ab illis ſe abſtineant, neceſſe eſt. Ego iterum mea fide dico, quod ad apodictice demonſtranda hæc, quæ de 50. lineis dixi, ſine vllo labore aut opera, qualibet hora paratiſſimus ſim: minime tamen (licet illæ *ἀντίθεσιν* in forma tractare affectent) vlla ratione auidus huiuſmodi occupationum, tum quia vtilius, fauente Deo, tempus collocandi occaſio non deeſt: tum quia re vera ſine animi & ſtomachi faſtidio, talis occupatio non poteſt ſuccedere.

Quemadmodum autem etiam alias *ἀκυρολογία*, ſeu res *in lato*, aut *confuſo* ſenſu accipiendi incuria, omni veriori de rebus *conceptui* atque *perceptioni* obicem ponit; ita ſimpliciter & abſolute vtique abeſſe debet a *ſcientia phyſica*, vtpote *cauſarum* euolutioni, quatenus ſcientia eſt, tota dicata. Abeſſe debet a *Medicina*, *arte* medica, quatenus *habitus* eſſe intelligitur *cum recta ratione effectiuus*: Vbi vero *recta* poteſt eſſe *ratio*, quamdiu peruerſis & præpoſteris, imo alienis, conceptibus atque rerum tractandarum reſpectibus, errat.

Quid, quod nec ipſi *hiſtoriæ* ſimplici conuenit, rerum geſtarum *ordinem* inuertere, & *generalibus* inſiſtendo, *ſpecialiora*, inprimis, quibus *hiſtoria* ita particulariter exprimendis occu-

occupari debuerat, negligere. Aut tanquam hæc etiam ex illis intelligi deberent, imo ſponte fluerent, quaſi ſupponere.

Nempe ſicuti hoc tam in aliis hiſtoriis, quam inprimis in *genealogiis*, abſurdum eſſet; ita cum *ſcientificæ* euolutiones veræ ſint *genealogiæ* rerum, quam alienum foret *affinitates* has inuertere, aut paſſim *generationes*, aut *connubia* quoque, omittere, quilibet facile intelliget.

Ita etiam ſolennis huius hypotheſeos, vt illa quidem nominat, demonſtratio, quod *motus cordis*, adeoque *generaliſſime* ſumtus *progreſſus ſanguinis*, vere & immediate VITA haberi debeant; quia ſimulatque hic ſubſiſtat, omnes actiones per vniverſum corpus, etiam *ſenſitiuæ*, & ipſæ *rationales*, ſtatim & *immediate* ſimul deſinant: Hæc inquam locutio, quod & quantas diſtinctionum neceſſariarum, nedum verarum, *implicationes* inuoluat, cuilibet notum eſſe poteſt. Ita enim certe adoleſcentes Logicam diſcentes, ſtatim reſpondere poterunt, quod mirum non ſit, *negato genere*, eo ipſo momento *negari ſpecies* omnes, & tamen *genus* propterea non eſſe illas *ſpecies* aut *contra*; negatis *remotis cauſis*, ſed tamen *eſſentialibus*, negari illarum *progeniem*, aut certe productionem, *propinquiores* & *proximas*: negato *inſtrumentali* miniſterio, negari *effectus* ſub illo perpetrandos. Poſita vero etiam (ad ſpecialem effectum directe) *prioritate ordinis*, minime tamen inde ſimul ſequi *prærogatiuam dignitatis*, aut *efficaciæ formalis* vltimæ.

Ita enim circulatio ſanguinis, ſub hac eadem acceptione qua *Vita* eſſe dicitur, ſimpliciter etiam dicenda eſſet *Ratio*; quod certe adoleſcentes Logicæ candidati hoc ipſiſſimo argumento, per nudam inſtantiam, prolixius demonſtrare parati erunt.

Eiuſdem autem omnino cenſus eſt etiam illa inſtantia, aduerſus *corruptionem*, tanquam *ſtrictiſſime* dicendam *mortem*, obiecta; quod *corpora in ſummis frigoribus non putreſcant*, & tamen

men vere ſint *mortua:* *ſpiritu vini* etiam ſtatim infuſa, non putreſcant, & tamen ſint mortua.

Certe vero debebant hic ſine ὁδηγία, intelligere, quod licet in ſtatu *ordinario*, adeoque ſolenniſſimo, certum omnino atque conſtans ſit, quod veram deſertionem vitalium motuum, *putredo* conſequatur; tamen hoc ipſo, huius poſitione non auferantur *extraordinaria*, imo quædam etiam *ordinaria*, corruptionis *ſpecies*.

Sicut enim *conſeruationis vitalis* directum ſubiectum, eſt illa *mixtio*, atque inde fluens *craſis* ſeu *conſiſtentia*, quæ finibus ſuis decenter quadrat: Ita omnis omnino eiuſmodi huius *craſeos* & *mixtionis* corruptio, quæ corpus *vſibus* ſuis, conſtanter, & irreuocabili effectu abſolute inidoneum reddit, vere eſt *mors* eius.

Vnde vtique ipſum *ſerum excrementitium* tam vere eſt *mortuum*, quam pars *ſphacelo* adfecta: Interim vti merito *a potiori* fit denominatio, inprimis pro ſolenniori, non tamen prorſus ἀκύρῳ, accipiendi vſu: Ita valet hoc etiam de efficacia illa *frigoris*.

Sicut enim de hoc *frigoris* effectu, quando vere *mortem* parti intulit, (id eſt *priuationem*, a qua non detur regreſſus ad habitum; talem, inquam deprauationem, vt *conſeruationi vitali* nullus amplius poſtliminio ſit locus) falſo diceretur, quod corpus in vera *ſua mixtione atque craſi incorruptum* ſeruet; ita pari prorſus catachreſi e tali præmiſſa duceretur concluſio.

Minime omnium autem hæc inſtantia in terminis ſeſe probabit vlli CHYMICO, ſed tamen rationali, nempe diſtinctos rerum ſucceſſus, ſecundum verum ſuum ordinem intelligenti, vt ipſe etiam, *artifex*, nempe cum *recta ratione* efficax operator eſſe valeat.

Sicut enim talis etiam *remotas* cauſas, ſed veras tamen *cauſas*, *ad ſpecialem effectum* vltimum tam certo pertinere nouit, quam *genus* ad *ſpeciem*, & *materiam* ad concretum quodcunque

ſpecifica

Digitized by Google

ſpecifica forma determinandum : Ita ad *putredinem* pertinere vere atque realiter, omnem *coagulationem ſanguinis*, niſi mature iterum diſſoluatur, experimentis ſufficientibus nouit.

Ipſæ vero etiam fœminæ norunt illam experientiam, quod frigoris effectus ita penetrans, vt non poſſit amplius in antiquam *conſiſtentiam* reuocari res ita congelata, verum ſit *initium putredinis*; id eſt, ſimulatque hoc *gelu* deſinat, progreſſus vlterior *putredinis* non ſolum ineuitabiliter ſequatur, ſed etiam iam ibi notabiliter *inualuiſſe*, ſtatim appareat.

Quemadmodum enim etiam *congelatio* non ſimpliciter & abſolute *vitam* ſubiecti tollit, ſed tunc demum, quando *penitiſſime* penetrando ipſam vſque *mixtionem* corrupit; quod non ſolum in *membris gelatis*, nondum tamen penitiſſimo frigoris gradu, notum eſt, quod prudente gelu illius reſolutione (per *niuem*, aut *aquam* valde frigidam) iterum *viuidis conſervationibus* reſtitui poſſit : ſed etiam in *pomis*, in *quis*, non vltimo frigoris gradu ſubtiliſſime penetratis, quæ pari *aquæ frigidæ* medio, priſtinæ ſuæ integritati redduntur. Sicut etiam *Carpio* piſcis, ſi notabili gelu regnante, illi exponatur, donec obrigeſcat, in hoc ſtatu per aliquot horas relinqui poteſt, & tamen poſtea in aquam non plane glaciali frigori proximam, repoſitus, in locum ab actuali congelatione adhuc alienum, v. gr. cellam vinariam reponendo, & glaciali ſuo rigore liberatur, & actionibus tam vitalibus, quam animalibus reſtituitur &c.

Ita ſi tamen gelu fortiſſimum, *poma* ita adfecit, vt veluti ſponte glaciali *ſplendore* niteant, quod vulgus exprimit, daß ſie zu Glaſe gefrohren ſind / diſſoluta reuera eo ipſo etiam intimiore illorum *mixtione*, quomodocunque regelaſcant, ſtatim conſiſtentiam illam exhibent *mollem* atque aſpectu etiam *ſubputridæ* æmulam, vere autem citiſſime vlterius *putreſcentem*, quam proinde vulgus in *pomis* vocula morſch, vt in pyris, teig/ inſignire ſolet : cum alias idem vocabulum *contuſione* grauiter

læſis etiam carnoſis partibus, ſeu potius conſiſtentiæ ita læſæ, tribuere ſolet.

Quod vero tali gelu fortiſſimo etiam intimior conſiſtentia *mixtorum* mutetur, liquet non ſolum *ouorum* exemplo, quæ huiuſmodi actu in vnam fluidam intemperiem reducuntur, vt quoquo etiam modo a gelu liberata, tamen triplicem illam ſinceræ ſuæ conſiſtentiæ labem ſeruent (1) vt nullam *tenacitatem*, ſed fluxilitatem præ ſe ferant; (2) *vitellum cum albumine* non ſolum *confuſum*, ſed & fere æqualiter ſubactum appareat: (3) etiam coquendo non ita, vti ſincera oua, vniuerſim *obdureſcant*: ſed exerit ſe etiam huiuſmodi efficacia in *vino*, *cereviſia*, *aceto*, imo omnino *atramento ſcriptorio*, quin aliis, inprimis tenerioribus *coloratis decoctis* officinarum tinctoriarum.

Adeo vt etiam hic aduerſus Chymiam, experimentalem ἀκύρως loquantur, quicunque *ſummis* illis & *perpetuis* frigoribus, corpus a *corruptione* etiam *putredinoſa*, potius abſolute liberum ſeruari aſſeuerant.

Concludo itaque tandem, commendando verorum vbilibet, non ſolum e nudo ſucceſſu, ſed etiam *a neceſſitate*, atque exigentia totius ſyſtematis, non ſolum *motuum*, ſed etiam *materiarum a priori*, & *vſuum a poſteriori*, dependentium *nexuum*, veram *æſtimationem* & conſiderationem; ita enim facile apparebit, imo liquido diluceſcet, quid in partim propoſitis, partim productis theſibus aut opinionibus, firmo & intemerato, imo inuiolabili nexu, & vero ordine nitatur, aut contra, illo deſtitutum, infirmo talo ſubnixum, titubantibus veſtigiis vacillet.

Maxime omnium autem diſpicere de hoc conueniet circa applicationem harum rerum ad *vſum Medicum*. Vtrum nimirum verum ſit, quod dentur talia *medicamenta*, & talis vniformis *methodus*, quibus ſimpliciter ſanguinem & *vtiles* humores impellendo, omnibus *particularibus alienis* humoribus, eorumque *effectibus*, quaſi ſponte ſua ſatisfiat: Et hoc etiam

tam

tam *commode*, tam *cito*, tam *ſecure*, quam ſi *particulariter* magis *directe*, humorum talium *ſeparationibus*, & *expulſionibus*, opera nauetur: inprimis ſub quacunque patientis, ad *motus animi* atque *corporis*, nimium quam συζύγῳ habitu, ſeu indole.

Licet enim ego, profecto inter paucos propiorum horum temporum Medicos, quam maxime vrgeam αὐτοκρατικὴν illam Naturæ, etiam ſine artis adminiculo, morborum expugnationem; tamen cum illa hoc non præſtet, niſi in quibus *indiuiduis*, & *indolis* ſuæ habitu, & *materiæ* optima diſpoſitione, & *organorum* plenaria tam *libertate*, quam *habilitate*, inſtructa eſt; præterea etiam, quandocunque hoc & intentiſſime & rectiſſime agit, minime omnium tamen hoc abſoluit ſimplici *ordinario* motu *generali* ſanguinis, ſed omnino *ſpecialiſſimis directionibus* motuum, ſecundum *proportionem temporis*, *menſuræ*, *ordinis*, & *locorum* excretoriorum: tanto magis autem ad hoc ipſum vſurpat, nempe conuenienter inſtruit & actuat, *peculiaria organa*, peculiaribus talibus effectibus idonea, vtpote qui ſimpliciter *ordinariis* illis *generalioribus*, minime abſolui poſſent: Propterea tamen certe minime inde mihi imputari poſſet, quaſi ex hac hypotheſi ſufficeret, ſi Medicus *ſimpliciter generali illi naturæ actui promouendo intentus ſit*; quandoquidem hoc ipſo ita *principium petitur*, quaſi natura hic nullo alio, quam ſimpliciter *generali* illo actu ipſa quoque ſic vtatur, non autem *ſpecialibus* plane eius directionibus, imo *ſpecialium* aliorum per ſpecialia organa, peculiariter *proportionatis* proſecutionibus.

Ex hac enim non tam hypotheſi, ſed re ipſa vera e *Naturæ* etiam *autocratica* energia, nihil aliud conficere licet perita argumentatione, niſi illud vnum, quod ſufficere poſſet, ſi per artem Natura directe in illa ſua *energia*, aut *alacritate ad agendum*, & ſimul tamen perpetuo ſeruando conuenientium *proportionum moderamine*, & quidem etiam multum a quotidiano *ordinario typo* differente, vt vulgo loquuntur, ROBORARI poſſet;

At e diuerſo, minime inde fundamentum nanciſcetur illa directa ſubſumtio, quaſi hac ratione ſufficeret, *ſimpliciter circuitum ſanguinis in genere* augere, aut hunc in ſe expeditiorem reddere: cum vel ſimpliciſſime rem æſtimanti, vtique palam ſit, cardinem negotii verti in *ſpecialium & organorum*, *& progreſſuum* per illa, peculiariter etiam *proportionata*, gubernatione.

Quantumlibet autem omnino libentiſſime conſentiam, quod optimum prorſus futurum eſſet illud conſilium, ſimpliciter atque directe *ipſam* NATVRAM ita vno ſimplici actu ROBORANDI, vt illa deinde vniuerſum negotium, non ſolum *energia* ſua iuſta, ſed inprimis conueniente illius *moderamine*, in poſterum ipſa proſequatur & exequatur: tamen, quod meritiſſimo iure in altera illa intentione, *circulum ſanguinis directe* & inprimis *proportionate*, PER ARTEM augendi, taxauimus; nempe quod illud nequaquam *in poteſtate* medici, nedum ita in procliui poſitum ſit: illud valet tanto magis de hoc præſente etiam ſcopo; Cum nimirum hæc, de qua hic quæſtio eſt, ARS, ſimplicem illam talem NATVRAE ROBORATIONEM præſtandi, in hunc diem vtique ſimpliciter adhuc magis in *nuda ſpe* poſſibilitatis hæreat, ſub MEDICINAE VNIVERSALIS titulo, quam vt vllam propiorem *fiduciam* probabilitatis admittat, adeoque fere Medicis vſibus, qui non *ſpem*, ſed *rem* poſcunt, inepta ſit. Vnde vtique tantiſper illi methodo inſiſtere neceſſe eſt, quæ vere & re ipſa in effectum deduci poſſit; nempe VT A POSTERIORI PARTICVLATIM HIS INTENTIONIBVS SVCCVRRATVR, quod vnice fit per efficaces illas SPECIALIVM SECRETIONVM ET EXCRETIONVM, *ſpeciales* etiam, ſed *veras* tamen, & *factu* magis, quam quidquam aliud *poſſibiles* ARTIFICIALES moderationes, *a poſteriori* PROVOCANDAS, atque GVBERNANDAS.

Ita omnino, & NVLLA ALIA VIA, veram atque ſolidam vtilitatem MEDICAM capeſſere datur, e vera Theoria Vitæ. Omnes autem aliæ illius conſiderationes, quemcunque tandem alium phyſicum vſum, modo ſine irritis figmentis inſtitutæ, re vera habere poſſint, a MEDICO tamen vſu certiſſime alienæ ſunt. Vnde debitam harum rerum diſcretionem idoneis ingeniis commendamus.

GE-

Digitized by Google

GEORGII ERNESTI STAHL,
Doct. & Profeſſ. P.

De

SCRIPTIS SVIS
AD HVNC DIEM
SCHEDIASMATIBVS,
VINDICIAE QVAEDAM, ET INDICIA.

Digitized by Google

Beneuolo Lectori Salutem!

CVm vſque ad hoc tempus, partim directa officii mei ratione, partim temporis pro virili recte collocandi gratia, variis ſchediis in lucem emiſſis, monita diuerſa circa Medicinam, & imprimis veram eius Theoriam, veræ atque ſolidæ praxi conſentaneam, publico commendare cordi habuerim; euenit mihi, quod in talibus ſolet, vt, iuxta antiquam illam formulam, laudarentur ab his, culparentur ab illis: vtrumque autem fere præter meritum. Quamvis enim certo ſciam, ineſſe ſchediis meis varia, quæ a nemine Medico docto atque perito improbari poſſint, ſed re vera laude digniſſima ſint; quia tamen illa non tam mea ſunt, quam veritatis, imo Diuinæ Benignitatis humanæ naturæ collata beneficia, quæ ego ſimpliciter, tanquam rauca vox in deſerto Medico, tantiſper proclamare incepi: non potui hoc intuitu mihi ſumere, quicquid in hoc genere, hic illic, a Viris, quorum de reliquo Affectum gratus agnoſco, in hunc ſenſum, amicis compellationibus litterariis, mihi oblatum eſt. Cuius profecto rei non vltimo intuitu, malui commercia literaria penitus deprecari; quæ cæteroquin captandarum huiuſmodi rerum, & famigerabilis celebritatis, ſupremam machinam eſſe, vix puer ſit, qui neſciat.

Interim quicquid harum rerum negligens eſſe velim; eius exiſtimationis, quam ipſæ res merentur, ad ſolertiorem, ſi quæ futura eſt, poſteritatem, ſecurus: non poſſum interim contrarium etiam probare, & indignas bonis notas, in ſolidum negligere. Quamlibet enim illorum, qui vel plus, quam in me traham, favent, non ſolum illud ſit, tam ex merito, quam ex numero, pondus, quo ἀντισήκωμα illud, quolibet intuitu leue & inane, facile expendant, & altiſſime eleuent; quia tamen iſta, inter varias arroſiones, vnam atque alteram impreſſionem relinquunt, quæ acutioris dentis veſtigium exhibere imperitioribus apparere poſſet, non inconſultum duxi contrarium commonſtrare, , & quam nihil detrahant commorſicationes illæ, paucis condocere. Nempe, cum eiuſmodi male morati cenſores, rem ipſam adeo non vituperare poſſint, vt illam quidem in ſe, & quantum ad ſummam ſuperficiem attinet, vel ex ipſo vſu edocti atque conuicti, etiam paſſim auidius, quam crudam decebat, aſſumant: tamen duplici modo ingrati ſunt. Nam, primo, hic illic, corrupto ſuo palato non ſatis facere falſo quiritantur, interim etiam luxurioſe illam ingurgitantes, & paſſim pro toto obſonio & ſibi illam ſumentes, & aliis apponentes: ſecundo, ſi quid eius non poſſunt vt minus ſincerum faſtidire, extremæ plebis more, proborum ædilium fidem calumniari non verentur, quaſi hi plus huius ad ſe trahant, & populo temere

mere caritatem faciant earum rerum, quæ alibi affatim & cura nulla, & pretio nullo, obuiæ, procurationem illorum & operam, inanem atque ſuperuacuam reddant. Vt ſine tropo rem eloquar, non potuit non displicere, atque iuſtam animaduerſionem elicere, non tam fatua erraticæ literaturæ ſolum oſtentatio, quam inuida, ſiue inſcitiæ talium lacernarum, ſiue nequius, etiam diſerte, diſſimulatoriæ transſumptionis, atque plagiorum realium, imputatio: quando iam ex antiquisſimis, iam ex recentisſimis, res tales, iterum dico, res magis ipſæ, quam conſiderationes aut ſententiæ, conquiruntur, quas res, vti quidem etiam non exiguo numero aliquas, in circumſpecta quotidiana experientia obuias, vti cuiuis animum aduertenti, ita mihi etiam, ita aliis quibuslibet, liberrimum eſſe debeat producere: Inſulſum autem ſit, hominum paucorum teſtimoniis colorare, cum omnino, vbi rerum ipſarum teſtimonia adſunt, non opus ſit teſtibus verbis: interim vel imperitisſime, vel malitioſe, tacite inde obrepere tentatur, falſisſima illa imputatione, quaſi *hoc eodem intuitu atque reſpectu, quem ego in huiuſmodi rebus contemplationi ſiſto*, atque adhibeo, *iam dudum alii hoc perfecerint*, quod ego mihi, vel tacite, tribuendo, illis quidem præripiam ſuam, mihi vero rapiam alienam, (vtrinque vero reapſe etiam pasſim ieiunam) gloriam. Huiusmodi autem, vti in ſe indoctæ pasſim, ita pluribus reſpectibus de reliquo certe ineptæ, malitiæ, & nimium

 quam

Digitized by Google

quam ſterili inuidiæ, qualecunque operæ pretium viſum eſt, offam tantiſper obiicere, ſi obturare os poſſit, & ſine latratu tranſmittere; vt olim Aeneam, & maiorum ſuorum, & poſteritatis, veram felicitatem conſpecturum, Cerberus poëticus: ne, ex iiſdem fabulis, ſi Hercules aliquis manum admouere occipiat, etiam nolens, inuiſam lucem inuiſus ipſe, ſubire cogatur. ARGVMENTVM autem totum præſentis ſchedii eſt, *quod, quæ alii fortaſſe vel per ſomnium, vel e longinquo, nuſquam recte diſtinguenda, vel vt aliena quoque, imo ingrata, quoquo fugitiuo modo conſpecta, neglexerunt tollere, aut ſuis aliorumque vſibus, ampliſſimis etiam, adhibere: eas res, vt vere pro derelicto habitas, occupare, & non tam proprias poſſidere, quam publicis vſibus, ad quos natæ eſſe videntur, exponere, ius faſque ſit: neque ibi locum habeat friuola interceſſio, ne dum indigna condictio, priuatorum, qui temere forte viſam, ſed non intellectam, neglectam, faſtiditam, imo proculcatam rem, nec vſquam priuato potius, quam publico fundo, incumbentem, tanquam ublicis vindiciis in ſeruitutem aſſerere, & in eam rem vel Appianis ſuperbiis & ſubornationibus vti, non vereantur.*

Nota

NOta eſt abunde ingens illa abundantia variorum ſcriptorum, vt in omnibus propemodum ſcientiis, ita in medica quoque doctrina, Theoriæ æque atque Praxis. Non eſt quod huius rei cauſas anxie veſtigemus, cum fere notiſſimæ ſint *tres* inprimis eminentiores, & maxime conſpicuæ: 1.) *Typographiæ* commodiſſimum ſubſidium; 2.) *libertas ſentiendi*, in rebus minus directe ad religiones pertinentibus (quamlibet in his etiam paſſim ſatis libera ſit publice ſentiendi poteſtas): 3) Hominum aliorum quidem *de ſe* ipſis indulgentior præſumtio; aliorum autem & *de perſonis* talibus, & *de rebus* variis, ſpes & expectatio largiſſima, quam hodie *curioſitatis* nomine complecti ſolent.

Sicut autem ingens omnino eſt illud *Typographiæ* emolumentum, ad vtiles etiam res, tum late diffundendas, tum ipſius poſteritatis certo & indubitato vſui vindicandas; quæ a præteritis, inprimis autem antiquiſſimis temporibus, talis artificii defectu interceptæ, poſteritatis magno paſſim vſui interciderunt: ita in noſtra maxime Germania, per artificum multitudinem, eo proceſſit negotium, vt etiam vile librorum pretium, vel inutiles multos ita excuſare poſſit, vt ſi vel maxime parum commodi ex illis colligi poſſit, non multum etiam pretii ita amiſſum ſit: dum interim vel vnius melioris libri vſus, multorum ineptiorum pretium rependere poſſit. Ita vt fere quolibet intuitu *vſus* typographiæ, propter *abuſum*, non temere taxari mereatur.

Neque diſpar multo eſt ratio etiam *libertatis* tam *ſentien-*

di,

di, quam ſenſa ſui animi *publice proferendi.* Quamuis enim negari non poſſit, imo contra, nimium quam manifeſtum ſit, quod multa *improba*, ne dum *inutilia*, hac ratione paſſim proferantur, atque diſſeminentur; tamen minus durum hoc fit, ex altero, dum etiam *diuerſa* ſentiendi, libertas manet, adeoque ineptas aut noxias opiniones, contrariis demonſtrationibus detegendi, & ſaniora circa illas eaſdem res producendi.

Quamuis enim moneri poſſit, quod multo melius futurum eſſet, ſi *inutilia*, *otioſa*, *inepta*, ne dum *ſuſpecta*, aut manifeſtius *pernicioſa*, plane non tolerentur ſed in ipſa, quod aiunt, herba ſuffocentur; tamen pluribus reſpectibus neq; *factu facile* neque proinde ita abſolute & vndique ratum eſſe hoc conſiliv m, vel paulo attentiore conſideratione ſatis diluceſcere poteſt.

Primo enim, ingens adhuc eſt poſtulatum, quinam de dignitate talium rerum *iudicare* deberent, an ipſam *in publicum* emiſſionem mereantur, nec ne? Deinde, propter diuerſa hominum ſtudia, niſi quidem plane contra bonos mores impingant, varia certe, quæ aliis vno loco *inutilia*, & male fundata, aliis contra luce atque lectu non indigna videntur. Quibus rebus accedit, quod etiam pro indole diuerſa, ſponte *malis*, *friuolis*, *otioſis*, *ineptis*, ingeniis, etiamſi noua non ſubiiciantur, fomenta propria & inſita, propterea non deficiant: Melioribus interim, ſolidioribus & rerum ſuarum vere ſatagentibus, huiuſmodi ſcandala familiarius inſeruiant ad *ſuſcitandam, exacuandam, exercendam* illam ſuam indolem, in *examinandis & exagitandis erroneis* illis, quam vt ipſos etiam in tranſuerſum rapiant.

Porro, quod ipſam illam *ſentiendi libertatem* attinet, non diſſimulo, quod vel mihi ipſi minus æquum videatur, cum in ſolidum iuſta cohibitio adminiſtrari hic non poſſit, *inæquali ſtrictura*, alios quidem, & inprimis leuiores meritis, comprimere, alios autem magis promerentes, vel non *velle*, vel non *poſſe* etiam, coërcere.

Pro-

Digitized by Google

Proſtat huius rei iam a duobus ſeculis exemplum, in libellis *veritatem religionis* defendendam præ ſe ferentibus. Vbi ſi cui etiam parti vel placeret quies & modeſtia, vel etiam luculentam ſuam cauſam verbis amplius exornare, nulla vſquam poſtulet neceſſitas: nunquam ceſſat interim altera pars, vel centies recocta, non tam reſcribere, quam deſcribere: ſicut in illis rebus illi inprimis, qui a nemine cenſeri atque coërceri volunt, illis moribus paſſim vtuntur, vt paulo imperitioribus, æquioribus tamen & nihil præoccupatis, ſuſpicionem ad minimum non iniquam ſuppeditent, quaſi cauſa ipſorum neceſſitate quadam ita ſemper ornanda atque ſarcienda eſſet: peritioribus autem, nihil niſi mores ab humano conſortio alienos, & animos non indoctos magis, quam incultos, ob ipſos oculos ponant.

Alios itaque tales aut non velle comprimere, aut non poſſe, alios autem non tam moribus quam legibus, imo vero contra, non tam legibus quam moribus, aggredi, vt ab æqualitate iuris, ita certe ab æquitate, abhorrere videtur.

Vnde quidem, quicquid non ſimpliciter *diſſoluendorum morum atque ſocietatum* eſt, & euidentius ipſam bonam *politiam directe* turbat, cum rigore ſupprimere atque coërcere, an æque conueniat, cuiuslibet maturo iudicio permitto.

Interim illud vtique prudentiori æſtimationi commendari mereretur, (ſi modo prudenter ſperare hic aliquid, integrum eſſet,) vt in detrimentum ineptarum eiuſmodi ſcriptionum, meliores atque luculentiores, tam autoritate atque fauore, quam qualibet ope atque ſubſidiis, inſtruerentur, atque promouerentur. Sed videtur propemodum, certe quantum praxis demonſtrat, non ſolum vt a poſteriori, ob manifeſtos defectus præſupponendorum, irritum eſſe hoc conſilium; ſed etiam vt a priori, ipſum votum improbum: dum VERITATI non ſolum forte *intempeſtiua*, ſed etiam *ali-*

ena, auxilia ſperare, nedum emendicare, iniuſtum etiam fuerit.

Cœleſtis eſt illa cura, & ſuis temporibus nititur; vix etiam vllis exemplis, aut paucis certe, talibus *inſtrumentis* vtitur, quæ inde ſibi multum arrogare vel poſſint, vel omnino velint. Vnde quidem commodiſſime, etiam bona voluntate, vti certe neceſſitate etiam fere euenit, *bonis fatis* relinquendum eſt bonarum rerum arbitrium atque moderamen, quæ ſuo *tempore*, ſine dubio *iuſtiſſimo*, non modo quæ *vera*, ſed etiam quæ *firma* ſunt, imo *vſu* quoque landabilia, luci afferent.

Sicut autem illa quæ huc vſque dixi, paſſim ita vere deprehendi; ita proſtant eorum ſpecimina, etiam in *Medica* doctrina, ſcriptis inquam, artem hanc, & quæ ad illam pertinent, tanquam pro ſubiecto ſuo & obiecto, præ ſe ferentibus. Si quis numerum non ſolum autorum, ſed inprimis ipſorum voluminum, inire vellet, quæ ab illis temporibus, quibus typographia in familiariore vſu eſſe cœpit, inire poſſit, inueniet certe ille, quantam vix quiſquam crederet harum rerum abundantiam.

Qua de re vero, quid, & quomodo ſcripta ſint, prudenter diſpiciendi atque iudicandi facultas ſi ſuppetat, facile certe erit agnoſcere, quod propemodum vndique *de eadem* re, *eadem*, & *eodem modo* (ſi verum neruum atque ſummam rerum intuearis) agitent, atque tractent.

Merito itaque in mentem venerit, quid ergo attineat, *toties*, & *tanta prolixitate*, *eadem* facere, ſiue vt apte loquuntur Latini, *actum agere*. Quid dicturi atque docturi ſint illi, quorum intereſt, vt huiuſmodi quæſtionem ſoluant, ab ipſis expectandum venit.

Erunt, qui ſe præ ferant, ſoli commodiori docendi atque proponendi methodo, pleraque horum facta eſſe, & hodieque fieri. At vero, tantam ne eſſe hominum, & docto-

rum

rum inprimis, imo docentium, imperitiam, vt ſub tanto temporum interuallo, atque tanto tentaminum huiuſmodi numero, nunquam vſquam aliquid firmi atque ſolidi conſtitui contigerit, & talem tandem σύνταξιν (quando nempe de illa, vti prætexitur, hic ſit quæſtio) quæ veris regulis docendi atque demonſtrandi potita ſit, impetrare?

Irritam autem hanc quæſtionem facient, tum ſuperiorum æuorum cordatiores, tum inprimis proximæ, imo noſtræ, ætatis, ſcriptores atque Doctores. Non enim ſolius *methodi*, ſed ipſarum, quæ proponi debent, *rerum*, ita diuerſimode accipiendarum hoc eſſe vitium: imo potius *hominum*, in illis ita difficilibus ſatis intelligendis, defectum, profitebuntur.

Imminet autem profecto huic etiam aſſertioni quæſtio non parui ambitus, ſed tanto maioris certe ponderis ac momenti. *Adeone incertam eſſe illam artem*, vt etiam *ſeculis*, & tot numeroſiſſimis, non tam *tentaminibus*, quam audaciſſimis etiam paſſim, & diffuſiſſimis, *deductionibus*, imo concinnatis ſuper talia fundamenta, ſpiſſis Syſtematum voluminibus, & tanto horum *numero*, tantaque *diuerſitate*, nihil tandem conſtitui poſſit ita luculentum, vt illi tandem ſimpliciter firmiter inhærere ius faſque eſſet?

Quid vero ad hoc dicemus, ſi hæc incertitudo toto hoc tempore tolli non potuit, imo tantum abeſt, vt hodie ſublata ſit, vt nunquam adhuc *maior diſſentientium opinionum numerus* viguerit; quid ſit interim ita in quotidiano huius tam male fundatæ atque incertiſſimæ artis exercitio? Itane vero recte " & feliciter *agi* poteſt, quod ne *intelligi* quidem poteſt? ita ne " vero & patientibus ſecure conſulitur, & *merces* iure merito- " que & ampliſſima illa quidem, exigitur, etiam ſub incerti- " tudine adeo non coloranda, vt v. gr. decem diuerſi artifices, " non ſolum inuicem atque mutuo, alter alterius opinionem & actionem reprobet; ſed etiam ipſo facto, aliam agendi ratio-

nem ipſe ineat & ſequatur: imo non aliam ſolum, ſed re vera ipſa indole, non diuerſam magis, quam aduerſam?

„Quam grauia hæc eſſe debeant animo non ſimpliciter „in diem, quod aiunt, nempe temere inconſulteque, viuere „amanti, ſed & ſcientiæ ſuæ & conſcientiæ ſatagenti, non po„terit apud cordatos arbitros prolixe in dubium venire.

Sane vero pæſtaret, ſi *res* nec ſint, nec eſſe poſſint aliter conſtitutæ, vel a tali *arte* plane abſtinere; vel ad minimum irritis talibus *ſpeculationibus*, vt nunquam ad bonam frugem perducendis, in ſolidum renunciare: ſi quæ vero vtique vel ſimplicis atque *nudæ Experientiæ* veritas, adhuc ſpem aliquam admittat, illi non ſolum ſimpliciter, ſed etiam omni cum diligentia, inuigilare atque inſiſtere.

Sed quis hæc ſuadere ſuſcipiat, & cui perſuadere ſperet? Cum vtique ſingulari fortunæ ludibrio, medici, etiam vix non ante, quam legitima ad diſcendum ſubſidia aſſequi potuerint, imo voluerint, iam DOCTORIS nomen & exiſtimationem occupare, & *exercere* potius artem, quam *exhaurire*, & *ſuæ* potius *vtilitati* conſulere, quam *aliorum ſaluti*, pares eſſe feſtinent.

Verum enim vero, ne prolixius in has, quantumlibet etiam iuſtiſſimas, querelas excurramus, cum ſatis notum ſit, quod per illas non ſolum nihil alias, ſed nec illud etiam, quod poterat & debebat, obtineatur, vt nempe in animum admiſſa tanta, ex his abuſibus atque defectibus eluceſcente, artis & ægrotorum, imo communis hominum generis, indignitate atque detrimento, tanto ſeuerius, & quanta fieri poteſt induſtria, quærere & admittere iuſtum conſilium, tandem aliquando iuſtitueretur. Sed non placet circa hæc prolixum eſſe, inprimis cum non ſolum ſatis perſpectum habeam, quid haſce res non impediat ſolum, ſed vetet verius, fieri, quin etiam ſperare tantum, a publicis conſiliis: præſtiterit, quid in hiſce rebus ipſe habeam quod afferam, ediſſerere.

Pu-

Digitized by Google

Puto non adeo amplius etiam publice ignotum eſſe, quanto confidentior mihi ſint ſpes, quod ars *Medica* METHODO aliqua vera, ita, vti re vera & ſine fallaci fuco, eſt in poteſtate humana, & ſcripto & intellectu comprehendi poſſit; quam aliis, qui nullam euidentem artis huius Theoriam conſtitui poſſe, etiam cum autoritatis præiudicio, aſſeuerant.

Fundamentum autem aſſertionis meæ conſtituo maxime in commonſtranda vera indole MEDICAE THEORIAE; & inſtruenda quantum poſſim exquiſitiſſime, diſtinctione huius, a *remotiore*, imo in hoc ordine *aliena*, PHYSICA contemplatione.

Hanc rem, vt alias vndique curæ cordique habere laboro, ita præcipuum eius & fundamentum & documentum exhibeo atque colloco, in ſtabilienda diſtinctione Corporis, vt MIXTI, & vt VIVI.

Quantumlibet autem etiam ad veram *Phyſicam Anthropologiam* pertineat, hanc vtramque conſiderationem de corpore humano luculenter perſpectam habere atque docere; Vrgeo tamen maxime, quod *Medicæ* cumprimis conſiderationi, magis quam vlli alteri, competat, ſi non penitus *vnice*, *abſolutiſſime* tamen, *exquiſitiſſime*, & *eminentiſſime*, perſpectum habere, *ſecundum quid* corpus ſit atque dicatur VIVVM? ſiue quid *in corpore* & quo reſpectu atque intuitu *de corpore*, dicatur VITA.

Sicuti vero in hac conſideratione corporis, quatenus *Viuum* eſt, & in veris illis *Vitæ* ORGANISMIS, totum atque ſolidum fundamentum Theoriæ atque praxeos vere *Dogmaticæ* ſeu rationalis, & cum *reali Theoria* cohærentis, colloco; ita fieri certe aliter non poteſt, quam vt veram atque luculentam doctrinam de VITA, ſecundum omnes eius cauſas atque circumſtantias, ſumma cum induſtria omni modo ſtabilire atque abſolutam dare neceſſarium ducam. Et ex illius, *Vitæ* inquam, circumſtantiis, reſpectibus, atque tota conſtitutione, etiam

Digitized by Google

expendendas ducam tam *Pathologicas*, quam ipſas *Therapeuticas*, *Aetiologias*. Nempe Euolutiones, quinam *Vitalium actuum* defectus, in ſingulis morborum ſpeciebus, præcipue ſubſint; quantum a vera actuum horum *proportione* abeant: & quænam ſit illa differentia, ſeu veluti *diſtantia*, ad quam reuocari, imo *reſtitui* debeant: quomodo hoc, etiam ſine externo adminiculo, ſpontaneaq; directionis *Vitalis* αὐτοκρατία, innumeris exemplis, fiat indies, *vt*, inquam, *ſolis actionibus vitalibus, in morbis variis, peculiari decente proportione adminiſtratis, omnis generis morbi, etiam* SPONTE *expugnentur, & corpus integritati ſuæ vindicetur, atque reſtituatur*. Et denique ita vere *Methodicam* etiam *Medicam Therapiam*, quomodo Medicus hisce vitalibus actibus, & huic tali illorum conſtitutioni, vere ad ipſius *Naturæ ductum* & *inclinationem*, imo potius paratam atque promptam *cooperationem*, optime ſubuenire, & vere auxiliatrices manus porrigere poſſit, imo debeat.

Hanc rem cum a pluſculis inde annis non ſolum ipſemet cordi habuerim, ſed etiam publico vſui, & vt ſpero, publico bono, per exſcriptionem in publicum offerre, merito officii mei duxerim; deprehendi a tempore propiore, peculiarem quandam methodum, qua illæ meæ poſitiones & aſſertiones, paſſim, non ſolum in diſcrimen aliquod adduci, ſed vix non diſertis alicubi verbis, in crimen etiam vocari viderentur, & quidem ex illo latere, e quo non ſolum ego nihil tale ſuſpicari in animum induxiſſem, ſed nimium quam facillimum etiam ſit, ſolidiſſima rei euidentia, omnes minus ſinceros conceptus, luculenter deſtruere atque declinare.

Dudum eſt, quod peritis circa rem literariam Viris, nota ſunt duo hominum genera in hanc ſemitam ſeſe coniicientia, quorum vnum merito *ineptum* dixeris, alterum *iniquum*.

Priores occupati ſunt in *conciliatione* etiam nimium quam *diſſidentium*, ne dum *diſſonantium*, circa vnam eandemque rem opinionum. In quibus, præter alia abſona, etiam illud in-

ineptiarum cumulum auget, quod familiariter labores hos etiam talibus opinionibus impendant, quarum, ſi vel maxime in ordinem redigerentur, tamen *neutra ſit vera*, adeoque etiam quantolibet negotio otioſus ſit totus labor.

Poſteriores, polyhiſtoriæ litterariæ ſpeciem præ ſe ferre gaudentes, inuentis delectantur, vt quæcunque ab aliis dici audiunt, ad id Brocardicum illud mox applicent: *Nihil dici, quod non dictum ſit prius.*

Merito etiam his relinqueretur ſuum negotium, ſi in eo ſubſiſterent, vt non aliter quam alterum præmemoratum, *otioſum* vel eſſet, vel eſſe vtique poſſet.

Cum autem non ſolum poſſit eſſe, ſed ſubinde etiam ſatis probabiliter ſit *odioſum*, ipſa certe res exigit, nedum vt æquitas poſtulet, vt huic machinæ elater ſubtrahatur, ne temere e tenebris ferire compos ſit.

Sane vero non docto ſolum quantumcunque, ſed omni " bono viro indignum eſſet cœptum, ab aliis paſſim tradita, " imo tractata, diſſimulatis, imo ſuppreſſis, autoribus, non " ſolum tanquam noua, ſed inprimis tanquam ſua, in ſcenam " producere, & ita Aeſopicæ corniculæ antiquam fabulam, " nouam dare.

Nihil autem iam dicam, de iuſta etiam illorum infamia, quicunque tale quiddam aliis, per calumniam imputare aggreſſi fuerint; ſed primo omnium potius ipſam veluti cynoſuram atque normam conſtituam, ſecundum quam huiuſmodi negotia, quidque in illis ius aut fas poſtulet, iudicari debeant.

Primo itaque omnium, vt hæc res ſibi decenter conſtet, iudicari, inquam, poſſit, *antiqua* ne, an *noua* magis, *propria*, vel *aliena*, proferantur? conſiderandus eſt propoſitionum ipſarum *verus ſenſus*; & ſimpliciter inde diſpiciendum, an ne, & quantum, hæc inter ſe re vera conſentiant.

Secundo, dandum etiam omnino hoc eſt, non incognitæ, inprimis Practicorum atque curioſorum virorum, peritiæ, vt

vt liberaliter potius *allegetur*, quam maligne *diſſimuletur*, quod *pluribus, in vna eademque re perite verſantibus, neceſſario eadem occurrant*; adeoque eadem res a pluribus obſeruari poſſit, citra neceſſitatem, vt *immediate vnus ab altero*, aut plures ab vno eandem ſimpliciter aſſumſiſſe argui debeant. Et hoc tanto magis, quando etiam ipſa illa res, de qua eſt ſermo, ſit magis *quotidiana & obuia*, adeoque occaſio ad obſeruationem formandam non longius arceſſenda.

Tertio, longe vero alterius claſſis eſt vsvs rervm, obſeruationum inquam, atque phœnomenων vndecunque deſumendorum.

In hac enim re tantum abeſt, vt hiſce ſimplicibus facti alicuius *narratoribus* hiſtoricis, ſine vllo eius vsv ſiue ad animum reuocato, ſiue impetrato, aliiſque ſuppeditato, gloria aliqua iuſta debeatur, quam illi peculiari ſuo iure vindicare ſibi atque arrogare poſſint; vt potius, ſi proterue hic agere auſint, ad *Gallum Aeſopicum*, in ſterquilinio ſuo gemmam ſibi ſuiſque inutilem, offendentem, remiſſis, ingerendum ſit illud Ciceronis: *niſi vtile eſt, quod facimus, ſtulta eſt gloria.*

Næ vero, merito aduertendus paſſim eſi animus, ad ſterilem illam paſſim *curioſitatem* vltimorum horum temporum, quæ tot inuentis ſibi placet, & neſcio quid ex illis ſibi tribuere contendit.

Pulchre certe, vt de omnibus propemodum rebus, *Seneca*, de *Conſulatu Ciceronis* loquitur, dum alicubi nominat: *non ſine cauſa, ſed ſine fine, laudatum* conſulatum. Nempe non denegans vtilitatem, quam e popularis, & loquaciſſimi Viri, etiam πολυπραγμοσυνῃ, & reliqua ſibi metuendi atque cauendi diligentia, tulerat Reſpublica, vt in *Catilinæ* proditionem incidens, totam rem & expiſcaretur, & palam faceret. Simul tamen meritiſſimo certe iure breuiter ridens ineptam hominis impotentiam, qua nullum ſibi finem imperare poterat, hanc ſuam felicitatem & ſibi in prudentiam ſummam, & toti popu-

populo atque patriæ, in nunquam ſatis exſoluendam gratitudinem, imputandi.

Si vero hæc in talem rem non immerito dicuntur, quid de illis dicamus, qui etiam nuce caſſa inanioribus inuentis, totum orbem liberatum ſibi deuinctum eſſe reputantes, etiam adiudicari ſibi obnoxios poſtulare auſint, quicunque illis rebus, quas iſti ſuas interpretantur, vti, frui, quoquo modo videantur.

Incidit certe iam pridem ioco-ſeria interpretatio vocis, *Inuentio* & *Inuentum*, rectisſime quadrans vulgari talium *Inuentorum* fato.

Quid *perire* ſit Latinis, tum ſimplicius, tum in analogia cum τῷ *perdere* aut amittere, pueris notum eſt. Videtur alludere ad hunc conceptum vox *reperire*, quaſi dicas, quod ita *periit*, *reuocare*, aut *reddere*. *Inuenire*, totum ſonat, quod Germani appoſite, dicunt, **darüber⸗oder über etwas kommen** / nempe *ſuperuenire*, aut *interuenire* rei alicui. Ita certe vt ipſa vox magis *fortuiti* quiddam innuere videatur, tanquam *venire* ſaltem *in* vel *ad* rem, certe præexiſtentem: cum *reperire*, aliquid quod *periiſſe* videri posſit, iterum *adſequi*, ſubindicare appareat.

Quadrat certe *Inuentionis* appellatio quam maxime hoc ipſo ſenſu in multas illarum recentiorum Obſeruationum; dum pleræque, non ſolum nihil minus quam tale quiddam cogitantibus, occurrerunt, vt bono iure dici posſint in illas *incidiſſe* caſu magis, quam conſilio illas inueſtigaſſe aut eruiſſe: quam quocunque tandem tentamine, *ex propoſito* ſuſcepto, *reperiſſe*: ſed etiam paſſim res eiuſmodi, ſi etiam qualicunque animi adverſione, cum primo occurriſſent, apprehenſæ ſint, tamen nulli poſthac vero vſvı adhibitæ, aut penitus peruerſis interpretationibus deformatæ, non modo deperditæ iterum, ſed diſperditæ, *actiua* nempe corruptione iterum euerſæ & proculcatæ eſſe, dici mereantur.

Digitized by Google

Quanto deterius autem eſt, rem vtut in ſe bonam quacunque fortuna oblatam, non ſolum ad nullum, vſum deducere aut adhibere poſſe; imo peruerſo vſu, omnem eius *vtilitatem* euertere & obruere: ita certe tanto digniore loco habenda eſt detectio, atque manifeſtatio, tum reliquæ veræ *indolis*, tum *efficaciæ* & *vtilitatis* cuiuslibet rei: vt huius negotii demonſtratio, ſimplici rei in ſe *conſpectui*, nullo modo comparanda, & hæc rei *deprehenſio*, non modo non *præ* tali vera *animaduerſione*, ſed ne quidem *cum* illa, *inuentionis* nomine communi cenſeri mereatur.

Quid, quod apud omnes cordatos arbitros ab omni calumnia non faciles ſolum, ſed ſolidiſſimas etiam vindicias, certisſime expectare posſit, talis, (*a*) cum omni *animi applica-* „*tione*, & *vigilis* penitus qq. *iudicii* ἀκριβείᾳ, non inſtituta ma- „gis, ſed longe lateque inſtructisſima, deductio, qua non v- „nius aut alterius forte rei vera indoles, & vsvs, & hic qui- „dem luculentisſimus atque *digniſſimus*, non ſolum e reliquis „*tenebris*, ſed omnino e *turbidis* multis diuerſarum opinionum „*diſſidiis*, ſuæ luci reſtituuntur; ſed ingenti numero non ſo- „lum inaudita, ſed a multis etiam diſerte negata, non vera „ſolum, ſed facili etiam atque ſimplici, euidentia, non tantum „adſeruntur atque demonſtrantur, ſed mutuus illorum ne- „xus etiam, atque conſpiratio, nulla certe nuda inuentione, „ſed diligente, & pro rei neceſſitate exacta vtique atque iudi- „cioſa, comparatione atque firma & ſtabili concluſione, non „ſibi ſolum, ſed ingenti totius generis humani vtilitati vindi- „cantur.

Tale certe Inuentum, vti laudatione non indiget, nec illa quicquam ſolidæ vtilitatis pro ſe aſſequitur; ita flagirioſum tamen eſſet, illud calumniis dehoneſtare, & cum addere dignitati eius idoneus non ſis, detrahere velle.

In tradendis veris, ſolidis, & ad publicum inprimis vſum non magis idoneis, quam neceſſariis dogmatibus, nonne conue-

conuenit, imo potius neceſſe eſt, vt ſi illa tractare cum animo conſtitueris, vel proſequaris condigne hoc propoſitum, vel ad minimum præ te feras hoc te acturum, imo vel ſolum, hoc agendum eſſe: non vero vnum alicuius rei momentum ita, obiter, ita alieno loco, & vere incidenter, aliis recitatiunculis aſſuas, vt ne ſpecies quidem alia obtendi poſſit, quam quod caſu oblatum, aut non potueris, aut quod ſane multo deterivs eſt, neglexeris, non ſolum in vſus ſuos conuertere, ſed ne quidem decenter intelligere.

Iam vero, ſi non hoc ſolum fiat, ſed etiam ſi quid tale, non aliter quam veluti per ſomnium, aut fugitiua & vmbratili ſpecie, aliquando animo oblatum, & hoc ita factum eſſe, pari tranſitoria annotatione alicubi ſubindicatum ſit; interim autem omnes reliquæ, iſtius eiusdem hominis tum tractationes, tum actiones, & fuerint alienæ ab huiuſmodi negotio, aut potius leui imaginatione, & perpetuo ita alienæ maneant, iiſque conſtanter, non emendato ad talem meliorem forte conceptum reliquo ſyſtemate, ſed potius ad antiquam normam continuato, inſiſtatur: Quis tali homini talem ſententiam poſthac tribuat aut adſcribat, ſi etiã maxime illius aliquando mentionem feciſſe, aut in illam incidiſſe appareat? Quid vero alivd hoc eſt, quam putidi centonis dignum ſartorem agere, quando alicubi emicant, imo vero in plenam lucem producũntur, non res ſolum tales, contra quarum vnam aliquando vnus, alteram alius, aliam tertius, aliam quartus, quintus, forte fortuna, inter exarationes ſuas veluti ceſpitando offendit; nemo vnus vero propemodum horum ſaltem duas eiuſmodi res, ne dum plures, imo ne illam vnam quidem ſatis decenter, ad animum reuocauit; ſed contra, alienis ſuis, imo contrariis reliquis prolixiſſimis opinionibus, priſtina pertinacia conſtanter adhæſit: quando, inquam, tandem plures tales res, imo magno numero, poſthac ſimul & ſemel ſiſtuntur, & non ſolum vera illarum ſingularum indoles, ſed etiam peculiaris

penitus, & nunquam creditus vſus, & ſocius atque reciprocus nexus, demonſtratur; tunc non ſolum otioſum illum laborem capeſſere, vt hic illic fragmentum qualitercunque parem ſonum referens corradatur: ſed vel plane ſyſtematis firmiſſimi autori imputetur, quaſi ille talem lacernam, e reliquis ali-
„enarum plane opinionum quiſquiliis, æque cordi habuerit
„corradere, vti nunc illi habent, qui in tales impuros labores
„otioſam ſuam operam ſociare geſtiunt.

Quid vero, quod nec illi meliore aliqua & conſpicua fide ſcrinia ſua excutiunt, & monſtrant ita vt fidem mereri poſſint, quod ipſi iam olim, inprimis ſinguli, hunc laborem perfecerint, vt illas lacernas cum ea cura, quam nunc exhibent, conquiſiuerint non ſolum, ſed etiam in illum ordinem & vſum, ex abſoluta illa vagabunda licentia & diſperſione, inter homines illos antiquos, qui nihil de his rebus inter ſe vſquam conſenſerunt, coegerint?

Quis vero hoc ab illis expectet, qui etiam nudis oculis conſpicit, quod nec hodierno ipſo die, illa ipſa ſaltim *intelligere* ſatis poſſint, aut ad minimum non videri velint, quæ, cum aliis niſi per manifeſtam calumniam aſſerere, & quod ab illis deſumta ſint, ſuſpicionem incutere non poſſint, ad minimum craſſiora ipſa facta ſine omni reſpectu ad intellectum inde formandum, ne dum demonſtrationes perpetuorum nexuum conſtruendas, per triuia conquirere deſudant.

Me certe quod attinet, facile a tali imputatione me vindicat, vniuerſum meum a primis ſtudii mei annis viuendi atque diſcendi genus; a puluerulento illo labore, *bibliothecas antiquarias perreptandi*, alieniſſimum; ad exſcribendum & locos communes conquirendum, totum inidoneum: ſed vnice, ipſis rerum phænomenis, per ipſam Experientiæ intentam obſeruationem, deprehendendis, & quanta in me cadebat, penſitationis ἀκριβεία, e vera ſua cauſali habitudine, & mutuo inter ſe nexu, ita æſtimandis, & tandem pernoſcendis, vt inde

de vera ac proinde firma atque immutabilis theoria conſurgeret, totum inuigilans.

Quam quidem rem facillime probare poſſum illis ipſis meis Syſtematicis conceptibus non ſolum, ſed deductionibus, quas iuuenis adhuc 24 annorum, non ſolum diſcurſibus publicis, ſed plane ad calamum dictatis, non profecto vnquam e libris, ſed ſimpliciter e liberali ingenio & liberrimo animi conceptu, dogmatibus & Collegiis vti vocant, in Ienenſi Academia anno 1684. 85. 86 ingenuorum, & certe maximam partem egregie eruditorum iuuenum non exiguo numero habui. Quibus nempe ipſis dogmata ea, quæ hodieque magis ſaltim illuſtrata reddere geſtio, iam pridem in publicum produxi.

Merito vero hic notanda eſt vana quædam ſpecies tanquam gratitudinis, quando variæ huiuſmodi res ab aliquibus hic illic, tanquam ſuis præceptoribus adſeruntur, dum hic vnam, illic alteram iſtorum lacernam allegant, quæ ita ſeorſim inſpecta aliquam ſimilitudinem cum meis ſententiis præ ſe ferre videatur.

Sed male fere merentur de illis, quibus ita ſupparaſitari apparent, dum illi communiter, vt hactenus paſſim factum, ne quidem videri velint, vel ſentire quicquam, vel ſenſiſſe penitus eorum quæ mihi placent: quin etiam inſpectis ſolum illis locis, vnde hæc talia euulſa ab ipſis adducuntur, communiter etiam ibi ſtatim compareant, vel aliter plane dicta, vel longe aliter explicata & applicata eſſe.

Quamuis autem mihi etiam illud ſatis ad vindicias mearum rerum eſſe poſſit, ſi prouocarem ad publica ſcholæ medicæ cuiuslibet tandem dogmata, quibus nuſquam quicquam horum, in quibus ego Veræ Medicæ Doctrinæ ſolida fundamenta conſtituo, tali ſenſu vel ſolum productum, quin hiſtorice ſæpenumero ſolum vere ita memoratum, ne dum eo ordine deductum atque diductum ſit, quo veræ Dogmatico-Syſtematicæ Syntaxi reali, & vere Clinicæ Medicæ conueniat:

poſſum nihilo minus etiam varia, & quidem certe non poſtrema aut leuicula, ſed ipſum ſolidiſſimum totius medicinæ fundamentum concernentia, imo conſtituentia, merito allegare, quæ, quantum ego ſciam, quod ſincera fide adſeuero, nec apud vllum vſquam priuatum in hoc genere ſcriptorem, ne dum vniuerſas ſcholas Medicorum, decenter in animum admiſſa fuiſſe, appareat.

Ita enim exempli cauſa, quis diſerte locutus eſt, apud ipſos etiam Veteres, qui de *putredine morbida* in corpore adeo multa diſputarunt, quis inquam omnium decenter innuit *verum* illum *habitum totius Mixtionis corporis*, ad ſuſcipiendam ſimpliciter dictam *putredinem*? quis omnis æui ſcriptor reuocauit ad animum ſibi aliiſque ſpecioſiſſimum illud Paradoxon, *quod hoc ipſum corpus ita corruptibile, tamen non actu corrumpatur?* imo hanc inprimis *ſpeciem corruptionis*, cui & ſimpliciſſime, & *plane directe ſubiacet*, incredibile quam raro ſubeat aut incurrat?

Quantumlibet etiam apud antiquos, ſine dubio vere ex antiquiſſimæ veritatis fragmentis manſerit adhuc traditio diſtinctionis illius, inter temperiem MIXTI atque VIVI; quis hanc rem vſquam vel tetigit decenter, ne dum *luculenter*, & *Phyſico-Medice*, explicuit? Nempe manifeſtiſſime per illam, (quæ etiam recentioris phyſicæ animam vere conſtituit) ſummam confuſionem, mixtionum atque compoſitionum e *primis* aut *ſecundis*, *elementis*, aut *elementatis*, *principiis* aut *principiatis*. Cuius intuitu nænias illas inter *calorem elementarem* & *vitalem*, *calidum* materiæ *immerſum*, & corpori *innatum*, *humidum elementare*, & *radicale*, occinerent.

Dum recentiores fere ne quidem in animum hoc totum admittunt. Imo vero, quis vnquam, & decenter quidem, ſecundum hanc diſtinctionem *Mixti atque Viui, in vno eodemque corpore, habitus*, credidit, ne dum tradidit, *quod homines*, vel leuiter rem æſtimando, *mirifice raro ægrotent:* ne dum *quo intuitu* hoc fiat?

Quis

Quis vero, nam ſincere confiteor meam de hoc inſcitiam, docuit, ne dicam aſſenſum meruit, quid ſit VITA *corporis? Corporis* inquam, ſecundum quam illud dicitur *viuum*: & ita quidem, vt eo reſpectu inprimis contradiſtinguatur indoli *mixtionis* ſuæ ſimpliciter.

Frigidas enim illas philoſophias, quod *Vnio* (directe *in ſe*, & *ſimpliciter* qua talis) animæ cum corpore: aut *ſpiritus*, directa interna ſua eſſentia & materiali præſentia: imo inter recentiores ipſe perpetuus *circuitus humorum* (iterum directe *ſimpliciter*, & *immediate*) ſint VITA, noſtris rebus nihil præiudicii afferre, ante oculos eſt.

Quis vero etiam mechanicorum modernorum proſpexit, quod Vita ſimpliciter fiat atque præſtetur *actu nude mechanico*; influxu, vt in ſcholis loquntur, ſimpliciter *formali*, interim re vera *mechanico* (non vt anima, inconceptibili illa ſua nuda *vnione*) non vero influxu *materiali*, commercio *corporeo phyſico*; vt illi fingunt, qui Vitam *ſpiritibus*, *balſamo* vitali, *enti aſtrali* incorruptibili, *irradiationibus*, *magnalibus*, & ſimilibus portentis, nullo vſquam conceptu, adſcribunt.

Quis autem in hodiernum vſque diem decenter ſecum reputauit, quam parum, imo nihil directe ſalutaris, vlla ARS poſſit, tum in *Mixtionem* corporis, tum in omnes illas res, quaſcunque tandem pro VITA, ſeu *formaliter Vitalibus*, venditant: Cum tamen vniuerſum medici officium, proprie verſetur, in TVENDA legitime, & integræ ſuæ libertati VINDICANDA, VITA.

Porro, quantumlibet circa *Excretiones* adeo ſubtiliter occupati ſint Recentiores, vt etiam ad *figuras pororum* vſque ſpeculationes ſuas extendant; tamen nuſquam mihi quidem adhuc occurrit, decenter & pro rei dignitate tradita animaduerſio, *quantum*, & *quo ordine*, hæ *Excretiones*, ad *Vitam*, *directe* concurrant? Quod etiam fieri non potuit, cum vtique de

Vita

Digitized by Google

Vita ipſa ille conceptus ipſis deeſſet, quem negotium *ſecretionum & excretionum* potiſſimum reſpicit.

Ita etiam in negotio *Circulationis ſanguinis*, poſt multas operoſas & induſtrias perueſtigationes anatomicas, circa *cordis*, *vaſorum*, *valuularum*, *termini* motus, conſtitutionem, PARALOGVM illud ingens potius in hiſtoriam Oeconomiæ animalis intruſum eſt, *quod ſanguis per vniuerſum corpus ſimpliciſſime* æqualiter *moueatur*, *& ſi quid vſquam* inæqualitatis *occurrat*, *illud ſimpliciter* paſſiue, *ab externis* obſtaculis, *materialiter* obſtruentibus, *dependeat*, *nihil vero vſquam* actiuæ directionis *in hoc negotio vel ſit*, *vel poſſit eſſe*. Nempe propter vnicum æqualem ſanguinis impulſum e corde in truncum aortæ, & vnicum eius (æquale in ordine ad innumeras de hinc ramificationes huius,) oſtium; quod etiam ſatis verum eſt, ſed propterea rem non exhaurit.

Interim, cui in mentem venit, (& profecto in hodiernum diem, inprimis ex illis qui docent, pauci, vel admittere in mentem, & agnoſcere, incipiunt) quod verus *Motus* talis *Tonicus*, ad ipſum negotium *circulationis ſanguinis*, perpetua *actione* concurrens, & *pulſui* cordis ſimpliciter *ſubordinatus*, mediante quo partes corporis poroſæ, non ſolum indeſinenter in certo *gradu tenſionis* ſubrigidæ, ita conſeruentur, vt ab impulſu ſanguinis non temere in quamlibet amplitudinem diſtendi & inflari valeant: ſed hic etiam *Motus*, & *poſſit* promptiſſime variari, & *ſoleat* hoc etiam per leues occaſiones (*frigoris* aut blandi *caloris*, *terroris*, aut *iracundiæ*, *gaudii*, *pudoris*) in horas, imo quolibet momento, quo talia contingunt, ita ipſo facto, perpetrare & in effectu exhibere.

Imo, cum nota ſit antiquis vſitata vox *Roboris partium*; recentioribus familiaris appellatio *toni partium*, imo *viſcerum*; quis definiuit aut agnouit, in quonam verſetur ille *tonus*? Certe enim nemo facile crediderit aſſertioni illi, qua alicubi doceri ſuſcipitur, quod decantatus ille motus tonicus ſit *rigida de-*

tentio

tentio voluntaria membri cuiuslibet in ſitu recto: (*imo certe etiam* curuo, *modo fortis atque conſtans ſeruetur illa detentio.*) Quis enim ſibi ſub tali idea concipiat illud, quod *toni viſcerum* nomine indicatur?

Piget autem certe hoc loco tangere varias illas aberrationes, quæ ſi non vndique & vniuerſaliter, tamen familiariter & paſſim, circa hoc negotium *motus* ſanguinis *progresſiui & inteſtini*, fouentur. Ne illis gratis me immiſceam, ſaltim illud moneo, quis ante illud tempus, quo ego primis meis dogmatibus, 1685. ad calamum dictaui, ad minimum viginti auditoribus, ſtatuit, *quod reſpirationis actu* tantum abeſt vt refrigeretur *ſanguis*, vt potius re vera *caleſiat?*

Illud ante oculos eſt, quod etiam poſt illud tempus, & quidem publicis dogmatibus, negatum hoc ſit, *quod ſanguis motu progreſſiuo incaleſcat.* Contra omnium hominum experientiam, in motu corporis, vel etiam propterea inſtituto in hybernis frigoribus, quotidianam: æſtiuis autem caloribus ſub laboroſis agitationibus etiam ad nauſeam vſque moleſtam. *Williſii* enim phantaſmatum, de vere flammante igniculo, ſeu flammula in corde, a qua ſine tropo ſuccenſus ſanguis, hanc ventilationem per reſpirationis refrigerium exigat, piget etjam mentionem facere.

De reliquo vero eo ipſo alieniſſimum eſſet *Borello* hic aliquid tribuere velle, quod ille alicubi aſſerat, progreſſiuo motu concaleſcere ſanguinem. Si enim *de ſolo facto in genere* ſit quæſtio, pudenda certe eſſet diſceptatio, non tam quis hoc animaduerterit, atque aſſeuerauerit: ſed potius quis non animaduerterit ſeu intellexerit, cum vtique omnes ruſtici, quando per hyemem in foro otioſi frigent, hoc experimento ſe concalefaciant, & ſub tempeſtatis qualicunque tempore, qualibuſcunque laboribus in calores, ſudores, ſitim, non homines ſolum ſe ipſos, ſed etiam iumenta ſua, coniici ſentiant. Vnde

cauendum, ne hic, loco ponderum argumentorum, ingentes ineptiæ ſuccurrant.

Quis vero tetigit vlcus illud, niſi nude obiter, intelligo *ἀσύςασιν* THEORIAE VSITATAE ET PRAXEOS MEDICAE. Practici quidem ipſi, etiam non ſine indignatione hoc in dies arguunt; ſed *vbi proprie hæreat* vitium, ne dum quomodo ita corrigendum veniat, ego profecto apud neminem vnum diſerte reperiſſe commeminiſſe poſſum.

De differentia non ſolum, ſed etiam *ἀλλοτριώσει*, *Phyſicæ* Theoriæ a *Medica*, tantum abeſt, vt quenquam quicquam conſideratu, ne dum rei veritate dignum, ſcripſiſſe conſtet, aut tradidiſſe, vt potius ingenti conſenſu & auſu, ipſa potius hæc *Phyſica* Theoria, tanquam *Medicinæ* ſimpliciter neceſſaria, & ad illam non ſolum illuſtrandam, ſed etiam *demonſtrandam* prorſus idonea, par, imo neceſſaria haberetur.

Vnde paſſim inprimis PATHOLOGIA, ad modulum *Phyſico-chymico-mechanicum*, licet vix non per totum meris (ſi ad veritatem facti reſpicias) figmentis, adornata & inſtructa, non ſolum a vera, vt in VIVO corpore, medendi methodo aberrrauit: ſed etiam vere paſſim, *alienis*, *irritis*, & verius *noxiis*, conſultationibus ex illa hypotheſi ſuperſtructa, INANEM illam RECENTIORIS PRAXEOS IDEAM peperit.

Vndique & vndique vero tantum abeſt, vt mihi quisquam præiuerit, MOTVS *potius in corpore, quam* MATERIAS *directe & ſimpliciter, Medicam inprimis conſiderationem ad ſe vocare;* vt potius omnes, *materiæ* conſiderationem, etiam per miras ideas, laborioſo conatu volutent, trahant, atq; torqueant, vt ex illis quoquo modo extorqueant vmbratile quoddam ſchema, quomodo *materiæ* illæ, *motus* hos corpori potius *incutiant*, quam vt illæ hiſce motibus *excutiendæ*, & illi *motus* in hunc *finem & vſum*, *inſtituti*, *directi*, & pro circumſtantiarum concurſu, etiam vlterius *inſtruendi atque dirigendi*, ſint? Cum hæc

Digitized by Google

hæc ne qui dem talia demonſtrantibus credantur, ne dum vt ab alio illis præmonſtrentur.

At vero, illud non ſolum agnoſco, ſed vrgeo vtique, laudo, imo prædico, quod ANTIQVIORES in hoc negotio nimivm quantum Recentioribus præferendi ſint, dum ad minimum ipſa *Praxi* potius *ſequi & ſectari Motus naturæ* cordi habuerunt, quam ab illis, tanquam ipſius morbi efficaciæ, iuxta neotericos, ſimpliciter conformibus, ſibi metuere & abſtinere.

Sicut etiam maximopere vtique laudo, & paſſim etiam monſtrare ſatago, quod illi cum ſua *Facultate retentrice*, *expultrice*, *criſibus*, *temporibus* & ſucceſſibus indicatoriis atque criticis, bonis *conatibus naturæ*, *robore* circa hæc *naturæ*, *ſubſidiis* naturæ ferendis, *obſequio* & *miniſterio naturæ præſtando*, *inclinationibus* naturæ, quorſum vergant, obſeruandis atque ſubleuandis, & congeneribus expreſsionibus atque præceptis, veriſsima & vtilisſima dixerint. Sed fecerunt hoc tantum generalisſime nimis, & ſine firma & inconcuſſa harum rerum proſecutione per ſpecies; vbi potius iterum miro illo faſcino *materiæ* occœcati, a vera *Motuum* ratione, & *actione* Vitali, potius *contra* materias illas inſtructa atque directa, imo ab arte etiam in ſubſidium, *iuuanda*, aut *irritanda*, pasſim minus conſulte ad ſpeculationes de *materiæ vitiis*, & *materiæ auxiliis* dilapſi, parum vſus ſolidi aſſecuti, imo ſenſim a veriorum rerum vſu, hinc inde abalienati, fuerunt.

Mirifice autem omnino placet, & ſemper placuit, quod antiquiſſimi fere quiſque, auxilia illa ſua ipſis *materiis* adhibenda, vix non ſemper dirigant ad *ſubiungendos motus*, & quidem, vt implicite *ſecretorios*, ita explicite & diſerte *Excretorios*. Vnde illis ſolennes adeo *Præparationes* humorum, nempe diſerte ad *Excretionem*.

A qua re plerique Recentiorum alieni ſunt, aut ſane vagi, & more illo ſequiorum horum temporum, *ambigui*, *ancipites*,

 ditoni,

ditoni, *bilingues*, *a ſe ipſis* paſſim *diſſidentes*: diſerte vero nimio plus tribuentes *correctionibus* potius *immediatis atque nudis*, noxiarum *materiæ poteſtatum*, quam opportunorum *motuum* peritis adminiſtrationibus.

Hæc doctrina EXCRETIONVM *hoc ſenſu*, *hoc ordine*, *hoc ſcopo*, tractata aut tradita, vnde ad manus aut notitiam peruenire potuiſſet, imo hodieque poſſet, iterum, non fateor ſolum, ſed profiteor omnino, me ignorare; Bene vero, numerum inire poſſe non exiguum, talium ſyſtematum, vbi tam aliena aut perplexa harum rerum ſit mentio, ne dum iuſta tractatio, vt ſi hæc qualiſcunque tandem comparetur, ſiue numero & prolixitati, ſiue ponderi atque momentis illic collocatis, quæ de *ſpiritibus*, de *irritationibus mechanico-phyſicis*, de *fermentationibus* & *fermentis*, de *propria indole* variorum *humorum*, de *particulis*, imo malis auibus, de *poris* ſanguinis, de *ſtructura organorum* ſingulorum, de *poſitu fibrarum* ad potentias motrices, de *figura pororum ſecretoriorum*, de *poteſtatibus ſalinis* (μυρίοις ἄλλοις Hippocratis, ſeu *ſexcentis* interprepretum,) & ſimilibus aliis portentis, immenſum quantum diſpari & æſtimatione & labore hæc illam tranſcendat.

Profecto nimio maioris *laboris*, & omnino quidem *intellectualis* potius quam *corporalis*, fuerit, ex his adeo penitus *intricatis*, & a veritate naturæ alieniſſimis, traditionibus, ipſam hanc, *veritatem* inquam *Naturæ*, quærere aut eruere, quæ in illis maximam partem non inſit, magnam vero partem tot atque tam alienis, imo paſſim ipſi contrariis, & nude fictitiis rebus obnubilata, imo euerſa, vt omnino re ipſa, & planius & facilius ſit, neglectis illis ſimpliciter, ſolum ex ipſarum rerum *hiſtoria & experientia*, *nexum* verum & euidentem eruere atque colligere.

Vnde quidem profecto non ſolum facillimum fuerit, apud omnes quoſcunque homines, ſaltim ſimplicis intellectus compotes, ab illa imputatione me purgare, quod in huiuſmodi œconomiæ corporis humani ſcena, qualem ego ſim-

plicìter

pliciter hucuſque pandere, & ſepoſitis paſſim *perſonis* atque *laruis*, & intueri connixus ſum, *alieno Vitulo nuſquam arauerim*; ſed ipſarum potius *rerum veritate* nixus & vſus, etiam non debuerim in illis turbinibus me implicare, vnde maior ſit labor, integro animo & iudicio iterum emergere, quam ſine vllis huiuſmodi ambagibus, ipſam potius veritatis ſemitam, ſimplicem & nihil fucatam, eoque ipſo tanto magis facilem, inſtitiſſe atque tenuiſſe.

Iterum dico, & ſemper dixi, & teſtatur res ipſa, VETERVM potius ſubſidiis, monumentis, atque documentis, vſus ſum paſſim, cum multo etiam fructu, ſed SIMPLICITER CIRCA FACTA & experientiam. *Iunioribus* quidem meis annis, in eum finem, vt haberem, quod ita ſe habere, etiam ipſe diſpicerem, per praxeos ſuſcipiendæ decurſum. Qua poſtquam per annos magis magiſque plures, potitus, & omnino hac mea, *experientiam vere obſeruandi* intentione, cum quanta fieri poterat induſtria vſus ſum, & in illa ſic omnino reperi ipſa re, quod ſecus ſimpliciter credere ſcriptoribus, & propterea me ad illos referre neceſſe fuiſſet.

Nempe hac certe ratione nunquam prudenter a me expectabitur, vt ego res *in medio poſitas*, imo plurimas illarum etiam *quotidianæ* praxi obuias, potius ab *autoritate* allegare, & *fidei* referentium imputare debeam, quam mei ipſius, & Veritatis attendendæ teſtimonio, etiam propria cuiuslibet induſtria, in ſui ipſius confirmationem vere ſolidam, ita conquirendo.

Plus dico, ſed ſolidam veritatem dico. Hoc eſt proprie offendiculum illud recentioris ſtudii medici grauiſſimum, quod *aliena* potius *fide*, *traditione*, & *opinione* niti, moribus receptum eſt, quam de *rerum* Veritate ipſum diſpicere.

Hinc ſubnati ſunt nobis tot NOVI MORBI, ſubductæ vero priſtinæ verorum hiſtoriæ; & ex omiſſis paſſim his illis veris circumſtantiis, aut confictis aliis, aut *accidentalibus*, *indiuidualibus*, ex aliorum concurrentium *complicatione* ortis, pro *eſ-*

 ſentia-

ſentialibus atque *directis* intruſis, confictæ inde magis quam confectæ vmbratiles *ætiologiæ*, & rebus alienis, adſignatio tanquam propriarum cauſarum, quæſita.

Interim, quemadmodum hæc, quæ veram hiſtoricam faciem, obuiarum etiam magis, & iam amplioribus aliorum ſuffragiis inſtructarum rerum, concernunt, hac a me indicata ratione, non ſolum iure meritoque ſuo, ſed etiam vtiliter, pro communi cuiuslibet induſtriæ prouocatione, ita tractantur: Ita omnino conſentio, diſparem poſſe, imo ſi mauis, debere eſſe, rationem, non tam hiſtoriarum *vniuerſaliorum*, quam ſeorſim *peculiarium* forte circumſtantiarum, quas vulgares obſeruationes vel plane non ſuppeditant; vel vbi etiam aliquæ harum mentionem faciunt, re vera ſiniſtram, imo vel plane contrariam, de illis relationem proferunt: aut, ſi qui etiam ita memorant, vt veritati *in genere* propius accedere videantur, *in ſpecie* tamen etiam adhuc aliquod *præiudicium* adferunt.

In talibus enim caſibus, quicunque tandem illud, quod omnibus modis ſpecialius veritati conſonum eſt, in medium ſiſtit, non ſolum adigi non debet, vt illorum, qui qualitercunque forte, ſed non æque formaliter ſeu ſecundum ſpeciem ipſam & ſpecificam determinationem, ſimilium meminerunt, neceſſario vbilibet conquirat narrationes, eoque ipſo, nequenquam horum ignorauiſſe videatur, neceſſario anniti debeat; aut ſecus cenſuram, imo notam ſubire, quod illorum labore, *diſſimulatis* veris autoribus, tanquam *ſuo inuento* ſeſe efferre, & ex aliena induſtria ſibi gloriolam arrogare, in animo habeat.

Exempli cauſa; cum FEBRES, quas *petechizantes* appellare, eiuſque appellationis etiam cauſam reddere ſolitus ſum, numero certe omnino ingenti tractandas habuerim, & in illis non ſolum peculiaribus plane exemplis inductus ſim, ad animum curioſius aduertendum ad indolem *alui lubricitatis* in hiſce febribus: ſed etiam ad deſtinandam illi, & per diuinam

grati-

gratiam cum feliciſſimo ſucceſſu applicandam, talem *medicationem*, quæ non ſolum in ſpecie ad hunc vſum *inaudita*, imo aliquibus, qui etiam autoritate ſua præiudicia facere volunt, & paſſim inter ſuos poſſunt, in hodiernum vſque diem *incredibilis*; ſed etiam nemini omnium illorum, qui de hiſce fluxibus etiam moderatius ſentiunt, per reliquam tamen communem hypotheſin immediate placitura, videri poſſit: propoſui hanc, profecto abſolutiſſime bona fide meam, obſervationem, tum anno 1695. in ſchediaſmate *Problemata ad febrium veram hiſtoriam pertinentia* complectente, tum latius etiam deduxi ſuccedente tempore in Exercitationibus collegialibus practicis. Quarto demum anno poſt, incidi in libros aliquot, quos eo ipſo tempore plures coëmeram, e bibliotheca B. Schefferi, Francofurtenſis, illis annis diſtracta, qui meam obſeruationem etiam aliis, & olim quidem, imo vel circa primas petechizantis febris obſeruationes, occurriſſe teſtabantur.

Primatum inter hos & tempore, & maxime notabili facti ipſius conditione, ducebat *Gerbardus Columba*, *Meſſanenſis*. *Moræus* etiam quidam proximorum temporum, *Bruxellenſis*; & antiquior *Burſerus*, Poliater Annæbergenſis. Allegabam hos cum iterum repetitis talibus collegiis, huius eiuſdem febris hiſtoriam tractarem.

Conſcribebantur hæc non ſolum a præſentibus, ſed deſcribebantur etiam, imo tranſſcribebātur, & adeo quidem maniſeſto, vt etiam illis, qui *Gerbardum Columbam* nunquam in mundo viderant, adeoque quod hoc in illo ſcriptum exſtet, (& quidem loco, vbi nemo homo quærere in animum induxerit, non tam in ipſa prolixiore tractatione, vbi ne quidem, quantum decebat, in conſiderationem deducitur, ſed *in præfatione* libri) non poterant præſcire, ipſum librum a me rogantibus commodato conceſſerim.

Sub

Sub quibus circumſtantiis mihi tamen mea obſeruatio vtique integra manſit, & veritas ipſius rei certe inuiolata manebit, nempe quod aliter quam vel *Columbi* ætate fuit, vel ille annotauit, *hodiernæ petechizantes* febres *fluxibus alui* minime *indicentur*; neque ſecundum *Moræi* apparentem opinionem, æque *poſitiuam* aliquam vtilitatem adferant; ne dum vt iuxta aliorum aſſertionem, *multum* etiam vtilitatis, ſiue *ſponte*, ſiue *arte* qualibet ſuſcitatæ, conferant. Neque ſecundum *Burſerum* nocendo propiores ſint: Imo ſi hoc etiã facere viderentur, ſecundum illam ſolidiſſime *meam* obſeruationem (imo, ne quis tamen ringatur, etiam *inuentionem*,) ſtatim ad *debitum moderamen* reduci poſſent.

In hac materia, licet ſemel iterumque, ſiue ſine mea præmonſtratione, ſiue per illam, non ſolum res ipſa, ſed inprimis illi autores rerum, allegentur, tamen manifeſtiſſimum eſt, quod vel res ipſa perperam atque falſo ita præfiguretur, ſi accipienda ſit, vt ibi proponitur: vel ſi res proponatur, *vti ſe re vera habet*; fruſtra illi *autores* allegabuntur, apud quos *aliter*, quam ita re vera eſt, inuenienda, periculoſe confundere poſſit eum, qui hoc ad praxin transferre ſuſceperit.

Certe enim illa *Columbæ* aſſertio, & obiter æſtimata plane peculiaris quædam altera medicatio empirica (nempe citra intellectum veræ indolis medicamenti) inducunt hinc ad „ credendum, quod etiam *artificioſa purgatione*, *qua tali*, febri „ huic *poſitiuum* commodum afferri poſſit: Quam rem, qui „ ita ſimpliciter auſus fuerit experiri, opto, vt verum eius exi-„ tum, ſine conſcientiæ ſuæ labe deprehendat. Qui *nihil omnino vtilitatis* habere perſuaſus fuerit, facillime in animum admiſerit credere, quod ad minimum *viribus* præiudicium adferre compos ſit, adeoque melius *compeſcenda*: quam intentionem ſi ita executus ſit, vt in *alui*, ſed tanto magis etiam alias generaliores, *adſtrictiones*, fiat tranſitus, grauiſſime profecto errabit, & hac etiam contraria via, vti ſolidæ *ſcientiæ*, ita

ita profecto etiam, quæ nihil ſine illa admittere debebat, *conſcientia*, non ita ſicuti decebat, conſulet.

Iterim alii, qui ipſam quidem rem commodius dicunt, " ſed tamen ad illam directe, tales *autores* allegant, qui illam " *in hoc præcipuo momento* ſui, non ita, vti vere eſt, ſiſtunt, atque " tradunt: nec ipſi etiam interim hanc differentiam attingunt: " an illi non iuſtam ſuſpicionem ſubeant, *quod etiam ipſi rem il-* " *lam totam aliunde habeant*, quam vel a ſe ipſis, vel ab illis, " quos ita alienos teſtes faciunt, penes cordatos & prudentes " atque perite iudicandi compotes, eſto arbitrium."

A me profecto tantum abeſt, vt harum rerum, ita vsquam ſuſpectus reddi poſſim, vt potius, ſi me illa tangeret, ne dum angeret, cura, variis, vel in vna ſerie manifeſtis exemplis, monſtrare valerem, quid de illis ſentiendum ſit, quæ totis deductionibus (etiam *loquendi formulis alibi inſolitis, non æquali ſemper cura ſatis ſtudioſe euitatis*) tota ſerie ſecundum *vnius autoris*, & *in illa re* etiam re vera *vnius*, mentem, vel in publicum exſcribuntur, & non ſolum *ſine vlla eius mentione*, (quod tamen illi ipſi ita exigere audent, vt alios arguere huius omiſſionis, tanquam criminis audeant) ita ſiſtuntur: ſed etiam adhuc ſub illa ineptiſſima, imo nefaria malignitate, vt hic illic *lacinia* quædam e talium hominum ſcriniis accerſatur, qui neque his ipſis ad vllum ſolidum *vſum* potiri, vel *voluerint* vnquam, vel ſub illa corrupta ratione, & per inſufficientia atque ſigillaria fragmenta introductis, aut temere illapſis παρέργοις, vllo etiam modo *potuerint*.

Quid, quod mihi facillimum ſit, etiam illo argumento huius rei veritatem demonſtrare, quod illorum, qui talia ita ex aliis pluribus conſarcinare, colligere, & ſi non apud illos, tamen ex illis inueniſſe videri volunt, neque ipſorum etiam ſit ea ipſa *inuentio*, ſeu *collectio*, & *connexio* dum certe in aliis rebus, quæ non ſolum *connexione* opus habere, ſed etiam ex his ipſis, quæ hac maxime eadem connexione, quam in al-

Ee teris

teris illis afferunt, niti atque firmari potuerat, non ſolum longe ipſis abſint illi ſui celebres autores, ſed etiam, quæ ibi ipſimet agitant, ab alteris iſtis prolatis nimio plus deficiant.

Neque vero his inſiſtere vllum ſit operæ pretium, vnde potius mea ſaltim tantiſper mihi vindicare ſuffecerit, in quem finem vna adhuc opus eſt admonitione. Imputatum mihi aliquando eſt duplex culpa literaria; primo quod *aliorum ſcripta non allegem*, inprimis *recentiorum*: ſecundo, quod *mea ipſius* paſſim allegem.

Iam quod ad *primum* horum attinet, habeo *tria* quæ reſpondeam, quæ etiam ſingula pondere ſuo atque dignitate minime deſtituuntur. Primo enim, ne quidem ita verum eſt, quod *nullos* allegare ſoleam; illud autem veriſſimum, quod ſubinde nullum videam operæ pretium allegandi, cum in illis circa quæ poſſent in teſtimonium vocari, vulgo ſuperfluum ſit teſtes citare, ſed præſtet omnino ad rem ipſam provocare, quandoquidem vbi talibus teſtibus locus eſt, *res* etiam velut ordinarie ipſa pro ſe loqui poteſt, vt *autoritati* ne quidem locus ſit.

Deinde in talibus rebus tantus fere communiter occurrit teſtium talium numerus, vt pigeat *ſelectum* inire, quod tamen aliqui volunt.

Tertio, vt illæ res, quibus teſtes tales reperire liceret, *nullis* communiter *indigent*; ita quibus, vt minus adhuc cognitis, aut ad animum reuocatis, illi ſuppeterent, nulli ſunt; aut certe, quod liberaliter confiteor, mihi noti non ſunt.

Fecit enim profecto portentoſa illa quidlibet etiam alieniſſimum fingendi atque proferendi, non magis libertas quam libido, vt animus omnino abhorreat iſtarum rerum tædio ſe ſubmittere, cui etiam profecto otium mihi non ſuppetit. Vnde ſiue bona, ſiue mala, quæ forte ita exeunt, lubens ſuo loco relinquo.

Quem-

Digitized by Google

Quemadmodum autem ita in *phyſiologicis* vſitatæ mihi, imo hactenus abunde confirmatæ atque demonſtratæ ſententiæ, non potuerunt mihi a quocunque alio ſuppeditari, cum ego in illis vix non abſolute ab omnium aliorum opinionibus longe abeam; nempe *a motibus ad neceſſarios fines proportionatis atque directis*, deducens pleraque, inprimis autem præcipua prorſus illorum, quæ alii, inprimis autem Neoterici, *materiæ* nude *mechanicis*, nec ad vllum *finem* directis, ſed ſimpliciter vti materia *cadit* huius efficaciæ ſuccedentibus, motus exſtimulationibus tribuunt: ita non facile puto pro commodato mihi imputabitur, quicquid de *Anatomiæ* modernæ ἀλλοτριώσει a medicis vſibus, loquor atque demonſtro.

Nempe quod non ſolum omnis conſideratio *intimioris texturæ partium ſolidarum*, ab omni *medica* conſideratione re vera aliena ſit; dum illi poſitiue quoquo modo conſulere ab omni Medicæ *artis* poteſtate ſimpliciter alienum eſt:

Sed etiam aliqua, ad veriorem *phyſicum* & *organicum* conceptum de variis grauibus affectibus *hypochondriaco-hyſtericis* atque colicis, e minus ſufficiente applicatione *ſtructuræ*, *connexionis*, *commotionis Venæ portæ*, deficere, demonſtrem.

Sicut etiam quamlibet tandem conſiderationem *mechanicam* aut *anatomicam*, ad *rationes motuum*, qui per illa perpetrantur, *finales*, cur ita, tali *ordine*, tali *tempore*, tali *ſucceſſu*, tali vniuerſa *proportione ad finem*, fiant, nihil vſquam lucis affulgere manifeſtum reddo.

Tanto magis aliorum certe non facile habebuntur ea, quæ in *Pathologicis* non modo ponendo, ſed etiam deducendo, conſtituo atque demonſtro.

Quid enim magis ab ipſis fundamentis vulgo vndique iactatis magis quam iactis diſtare poteſt, quam illud, quod ego vt in *Phyſiologia* ita etiam in *Pathologia* pro fundamento ſubſterno, quod nimio maior, & ſolenniſſimis conſiderationibus dignior ſit alteratio a naturali ordine recedens, *motuum*;

 quam

quam proportionata corruptio *materiarum : directa* inprimis, & quæ non ipſa etiam a *motuum* vitiis originem ducat

Præterea vero perſiſtam hic etiam quam maxime inculcare, quod varii ita *ſuccedentes* affectus motuum, minime ſint aut fiant AB illis, quæ vulgo ita grauiter peccare cenſentur, *materiis* peruerſis; ſed ſimpliciter potius PROPTER illas.

Inſuper etiam paſſim vrgeam, quod illæ materiæ, quas tales *motus inſectantur* potius, quam ſimpliciter ſequuntur, communiter nondum actu ſint illius *corruptionis* participes, quæ ab aliis ſupponitur; ſed potius inſtituantur ad *præoccupandum* illas ipſas tales corruptiones, ne in effectum deducantur, aut omnino nuſquam inſoleſcant & præualeant.

Quo quidem loco tanto longius abſum ab vllius vnius propria ſententia, tanto magis autem vel vllius ex omnibus, deductione atque demonſtratione ſolida *modi agendi*, aut *exiſtendi* ſolum; ad ſerendo, imo indiſſolubili nexu demonſtrando, quod multi *motus* tales, qui *præter ordinem naturalem* in corpore fiunt, minime tamen ſecundum vulgarem acceptionem *præter naturam* fiant, & vt *morbidi*, aut ab ipſa cauſa morbi *directe* ita alterati, perturbati, & contra vitalem ſiue ſalutarem proportionem & intentionem, velut *in transuerſum* acti ſint. Sed potius inter reliquam talem conſtitutionem adeo non ſolum *vtiles*, ſed in grauiſſimis quoque caſibus vere *neceſſarii* ſint, vt ſi illi maxime *non* ita *fierent*, tunc demum a *materia* peccante eo maius atque præſentius damnum expectari deberet.

Adeo vt ibi paſſim, non tam ſimpliciter & in genere *propter*, ſed potius in ſpecie *contra* noxiam illam materiam concitati eſſe illi motus euidenter compareant; ne dum vt iuxta communem illam ſententiam *ab illa* ipſa materia directe illati eſſe poſſint.

E quo etiam principio manifeſtam reddo rationem *paradoxi* illius, (in perita praxi certe notiſſimi, interim in communibus

nibus theoriis ignoti, & inde ad varios *paralogiſmos* practicos ſeducentis,) quod innumeris vicibus *plane nulla proportio inter materias atque motus* tales compareat; ſed inprimis *promptiores atque fortiores*, quam pro *materiarum* veriore *proportione*, occurrant: & hoc quidem inprimis in adſuetudinibus, in quibus iuxta reliquam communem hypotheſin contrarium euenire deberet, nempe vt minus minuſque materia talis efficeret. Quod ipſum etiam cum in aliquibus ſpeciebus re vera ita fiat, intricatius tantum inde vulgo eſt negotium, cum neque res ipſæ ſecundum *hiſtoriam* recte diſtinguuntur; nec proinde etiam *cauſarum* verarum, ſiue *inuentio* euidens, ſiue *diſcretio* inde adſignari poteſt.

E quo nempe fundamento non ſolum vniuerſam FEBRIVM ſcenam, planiſſime aperio atque ſiſto; ſed etiam *motuum ſanguinis* ad *exonerationem* aliqam tendentium varios *apparatus*, varios *ſucceſſus*, & illis impeditioribus, locum occupantia alia pathematum genera, *conatui* tamen horum generum non ſimpliciter morbido innitentia, hinc luculentius vtique conceptui ſiſtere laboro.

Iam pridem etiam obiectum hic eſt, quod diu ante nos etiam iam ipſe *Campanella* declarauerit, quod *febris* videatur eſſe res vtilis.

Sane vero ego hoc ipſum non ſolum non reticui, ſed tanto minus reticere, aut volui, aut debui, qui tanto melius ſciebã, quam qui monere hoc ſuſcipiebant: Vtique totum librum *Campanellæ de febribus* perſpectum habens, quem illi ne quidem ſcriptum eſſe ſciebant.

Eodem candore non reticui, quod etiam *Sydenham* Febrem pro *ipſius naturæ opere* habeat: & *Helmontius* etiam eo reſpexerit.

Interim alia certe, quam qua homines vtuntur, ratione vti oporteat, qui huius theſeos, quæ mihi cum ipſis *communis eſt*, etiam demonſtrationem, vel illis inter ſe, vel mihi cum

Digitized by Google

illis *communem* eſſe, imo quidquam intimius commune habere, confirmare voluerit.

Enim vero, cum res in ipſa natura ita & non aliter ſeſe habeat, & tanto magis mihi per luculentiſſimas demonſtrationes animum aduertenti talem ſe ſtiterit: Impoſſibile fuit ipſo quaſi titulo ſeu lemmate aliter illam notare.

Interim intelligentibus tantum, minime vero turbulentis ingeniis, innoteſcere poteſt, quantum intercedat differentiæ, an ſimpliciter *a poſteriori* veritatem *vtilitatis* cuiuſcunque ipſius *euentus* febrium, agnoſcas; an vero etiam a priori, & per mediam, *inſtrumentalem*, habitudinem, hanc rem vndiquaque firmam atque dilucidam habeas & reddas. Tanquam ſi ſcias dari in mundo panem, ſed neque vbi quæras, nec vnde compares, intelligas aut habeas.

Idem ſentiendum eſt de veterum in hoc genere animadverſionibus: dum in febribus, inprimis *acutis*, *criſin*, præcipue per *excretiones* tempeſtiuas, eminenter fieri intelligendo, ipſius naturæ pugnam cum morbo: & ſi ſatis expedite ad exitum vſque ſuccedat, etiam victoriam eiuſdem, ipſius inquam Naturæ, conſtituant.

Nempe hoc ipſo ſatis euidenter indicantes, quod ipſam *Naturam*, quæ ad *ſalutem* corporis tendunt, & *tentare* atque *agitare* exiſtiment; & ſi illum effectum non ſatis feliciter obtineat, illud demum inſuperabili *materiæ* morbidæ conſtitutioni tribuendum ſit: Omnis autem ad *bonum exitum* non ſolum *pertingens*, ſed etiam *tendens*, *commotio*, ipſius naturæ & *intentioni* optimæ, & efficaci *vigilantiæ*, & *proportionatæ operationi*, in acceptis ferenda ſit.

Ego certe liberaliter confiteor, me omnino ſentire, quod nihil magis appoſite dici poſſit; ſed nemo non videt, qui illorum monumenta reuoluit, quod vndique deficiat omnis *directa Theoria*, vlla nempe indicatio, *quænam vere ſint illæ circumſtantiæ mediæ*, quinam continui *ſucceſſus*, quinam *proportionati progreſſus*, quænam *materia* his rebus vere *proportionata*

Digitized by Google

tionata, quibus rebus vniuerſa hæc ſcena, *vero ordine*, inſtruatur, & ad optatum finem deducatur.

Merito vero debuerant iam pridem, quicunque alios docere hic ſibi ſumſerunt, non vacuis commentatiunculis, ſed ſolida rerum demonſtratione, ſtabiliuiſſe, imo vera tractatione *hiſtoriæ clinicæ*, demonſtratum dediſſe, quod pridem indicauit Hippocrates, quod *Natura, a nemine edocta, præſtet τὰ δέοντα*, quæ *debeant, deceat, & conueniat* fieri: quod naturæ ipſæ ſint morborum medicatrices: quod multi homines ſine medico (atque medicamentis) ſanentur, nemo vero ſine medicina.

Iam ſi vel non magnopere vtile hoc iudicatum fuiſſet, antequam res ipſa docuiſſet, profecto non potuiſſet non curioſum ad minimum reputari, vt perueſtigatum fuiſſet, in quonam vere fundetur *triplex* hæc tanti nominis *efficacia Naturæ. An vere τὰ δέοντα ſint, quæ illa agit? quomodo curet morbos illa ipſa?* quænam ſit illa *naturæ ſpontanea*, vt quidem *Hippocrates* nominare ſuſtinet, *Medicina*?

Ego vero hic, ſi vſquam, arguendam, & propemodum dixiſſem deteſtandam, duco illam *Curioſitatem*, non quæ *aliena* tractat; ſed quæ ita tractat, vt *propriorum*, & quæ *vere fieri debebant*, etiam obliuionem atque neglectum inde admittat. Certe non opus erat *Hippocratem* hic ſimpliciter autorem ſequi, cum ante oculos, perpetuis etiam innumerabilibus *exemplis*, conſtituta ſit ipſa omnino res; nempe in multis, præcipue vehementiſſimis quibuslibet morbis, *ſpontanea ægrorum conualeſcentia.* Quam interim rem, vbi vſquam, etiam vel obiter ſaltem, & ſecundum apices in ipſis ſolennibus Dogmatibus medicis, *tactam* vel *indicatam* eſſe dicere poſſim, non habeo.

Interim nemo non, æquus atque prudens harum rerum æſtimator, viderit primo intuitu, quod ſi in talibus actionibus Natura dici poſſit τὰ δέοντα facere, *Medicinam* facere, imo *ſanare*, non ſolum ingens operæ pretium ſit, ſed omnino quoquo

quo modo neceſſe ſit, luci debitæ ſiſtere, an illa *δέοντα* ſint *ſimpliciter* talia; vt ita *debeant* fieri, vt non *debeant*, aut *non poſſint non* fieri: adeoque etiam ſub ipſius *Medici* concurſu ita debeant præſtari, atque perfici: an vero nomen hoc, vel non *ſola* atque *abſolute*, vel forte *plane non* mereantur. An vere *Naturæ poſitiue* medeantur, & ſanitatem corporis in integrum reſtituant; an vero iuxta Neotericas opiniones, ſaltem ipſa *materia* in ſe tandem ita *deferueſcat*, vt ad nocendum vltra, ſeu turbandum corpus, impar euadat, vnde corporis œconomia, ab illa paſſione, quam hæc *actiua* hoc ſenſu *materia* intulerat, liberata, ita ſuam propriam antiquam proportionem retineat.

Iam ſi aliquis vnquam defunctus eſſet digniſſimo hoc negotio, ille quidem opprobrium hoc, non ſolum *neglectus* huius, ſed etiam inde dependentis multiplicis grauiſſimæ *confuſionis*, tam in *Pathologia clinica*, imo vero *Febrium* inprimis vniuerſa, & ipſa etiam ſolida methodo medendi, amolitus vtique eſſet, ſed apud omnes iugiter peritos atque cordatos viros, nihil certe vſquam præiudicii expertus eſſet, a fatuo illo otioſiſſimorum hominum odio atque conuitio, quod iam dudum hoc dixerit Hippocrates. Facile enim vtique diſpexerint, quid interſit inter ſimplicem titulum, atque leuem ſubindicationem, atque contra ponderis rerum inculcationem, atque luculentas deductiones.

Pari ratione nemini, niſi inter Helmontianas, Tachenianas atque mechanicas nudas opiniones, domi tantum, quod aiunt, peregrinanti, incognitum, aut potius non abunde notum eſſe poteſt, quod Veteres paſſim agnoſcant, & arguant PLETHORAM, eamque etiam diuerſorum morborum cauſam conſtituant. Interim quod vel ſimpliciter iuſta ſpecie atque numero, vel vero ætiologiæ nexu atque ordine, etiam reali illo, quo in ipſis factis a ſe mutuo dependent, & circumſtantiæ, & ipſi affectus varii, hoc ad vltimum executi ſint, quis dixerit? Obi-

Obiter dum de nexu ætiologico mentionem iniicio, nemo arbitretur, quod de vocabulis illis mihi ſit ſermo, quæ, tanquam pueris logica inculcanda eſſet, nuſquam quidquam ſuſcipiunt, quin omnem paginam impleat, hæc eſt cauſſa efficiens, hæc eſt cauſa materialis, hæc eſt cauſa adæquata (aliena prorſus acceptione) hæc eſt cauſa remota, hæc proxima, hæc proximior, hoc eſſentialiter inhærens, illud eſſentialiter conſequens.

Quantumlibet enim etiam harum appellationum vſum non ſimpliciter damnem; tamen alieniſſimum certe eſt eo loco, vbi ſimpliciter ipſe ſucceſſus, imo motus ſuccedendi ſiſti poſſet, non ſolum hanc enarrandi methodum per hæc vocabula, tanquam neceſſariam vrgere: ſed etiam eo ipſo re vera diſtractis, imo abſtractis conſiderationibus, realem & proximum conceptum confundere. Quod profecto communiſſime fit, & proinde communiter hi abſtracti theoretici, vix quicquam ipſi percipiunt ſolide, nedum vt alios ita doceant.

(Cui rei accedit, quod ſub hac ita anxia conſideratione aliorum reſpectuum cauſalium, comuniſſime omnium obliviſcantur reſpectus inſtrumentalis, & ſub hoc finalis, eoque ipſo communiſſime in vere æſtimandis *viui* corporis, & ad illud viuum conſeruandum directe pertinentibus negotiis, a ſolida veritate aberrent, atque his tantum re vera ita alienis conſiderationibus inhæreant.)

Sane vero, licet omnino veteres ſuper hoc fundamento plethoræ collocauerint v. gr. hæmorrhagias, tamen non ſolum in eo defecerunt, quod veram æſtimationem illarum, etiam ſimpliciter pro paſſiuis lapſibus illas habendo, ita amiſerunt: ſed etiam eo pertinentes motus (non ſatis attendendo, etiam ſtatas paſſim horum periodos) minus attente conſiderantes, vniuerſum verum fundamentum morborum ætatum in genere, & variarum exacerbationum in ſpecie ita amiſerunt, vt recentiores in harum rerum ſubſidium turmam illam

 ſex-

Digitized by Google

ſexcentorum ſaporum producere neceſſarium duxerint, nempe ad vnius ſolius rei neglectum ſarciendum.

Enim vero paſſim quidem inuenire licuerit, inter qualeſcunque practicarum methodorum allegatas rationes, inter ipſos omnino veteres, admonitiones tales, quæ ſub vi atque forma cautionum moneant, prudenter verſandum eſſe in variarum hæmorrhagiarum curationibus; & paſſim etiam beneficio naturæ hic aliquid imputent. Qui vero ſolenniter, & quantum res ipſa meretur, hæc deduxerint, & in his ſuis aſſertionibus, apud claſſicos Doctores aſſenſum, atque dogmatum horum ſuorum receptionem, & pro veritate propagationem, adſecuti ſint, ego ipſe docendus fuero.

Quid autem contra manifeſtius, quam quod maxime, ab huius rei nullo decente intellectu, non ſolum numeroſarum aliarum rerum, ortus inquam atque ordinis variorum aliorum affectuum, ſolidior conſideratio hinc defecerit: ſed etiam tota illa controuerſia *de vero vſu Venæ Sectionis*, adeo non decenter ſuam demonſtrationem adſecuta ſit, vt ne quidem illud ſatis perſuaderi potuerit, quod non plane contra etiam noxia haberi mereatur. Quamlibet enim minime neſciam, quod in hac re paſſim cū ita indocilibus hominibus ſit negotium in hac quæſtione, vt illos nulla re minus quam ſana ratione corrigere ſit integrum; ſubigere tamen, & apud alios æquos arbitros euidentius refellere, non aliter etiam contingere poteſt, quam ſi iuſta euidentia monſtretur, quid ſub ſtatu *plethorico*, eiuſque *commotionibus* partim per *hæmorrhagias ſpontaneas*, *directi* commodi eueniat: partim his non procedentibus, *multiplicibus* incommodis, & variorum aliorum affectum *ſucceſſui*, via ſternatur. Hæc enim res, ſi ex ipſa *veritate* PRACTICA ſolide demonſtratæ præſto eſſent, qui illis auſcultare refragatus fuerit, eum a nemine non pro inſanabili habitum iri, audeo omnino confidere.

Vn-

Vnde quidem non eſt, quod pro aſſerendis mihi meis in hiſce rebus deductionibus, earumque bona fide inter bonos, quidquam metuendum veniat: adeo, vt potius liberrime auſim, conſtantiſſima omnino continuatione, *mearum* deductionum ſyſtema publice tueri, & ex illo, vti ſimplicem, ita certam atque ſolidam, & vere DOGMATICAE PRAXI conſentaneam, tam *Theoriam* quam *Therapiam* Medicam, polliceri.

Quemadmodum autem in hiſce etiam ita veluti *ſingularibus* rebus, & quarum alias ex hoc, alias ex altero, alias e tertio, diuerſa de reliquo ſentientium opinionum ſenticeto, decerptas a me eſſe, inſimulari apparet; ab illis, qui talia, tam ſub vera a me illis adſignata hiſtoria conſtitutionis ſuæ, quam ex vſu illarum a me aſſignato, minus communiter recepto, æſtimauerint, facile iuſtum mihi iudicium polliceri auſim; ita tanto magis in eiuſmodi vniuerſarum rerum ſimpliciter *ſyſtematica connexione*, atque nuſquam *deficiente* aut *biante deductione*, & *directa* tandem ad *veram methodum practicam applicatione*, nemo puto, niſi omnium rerum oblitus, in animum admiſerit, quod in illis mihi quiſquam facem prætulerit.

Cum enim harum rerum illa ſit indoles, quæ omnium verarum atque ſolidarum *connexionum* eſt, vt nihil penitus ex illis *diſtrahi* poſſit, quin eo ipſo tota *compages* dehiſcat; ita profecto niſi monſtretur, quod hæ res iam *toto hoc nexu* alibi traditæ atque tractatæ ſint, nihil omnino dictum erit.

Iterum autem merito repeto, quod iam ſuperius dixi, non inuidiæ mihi, ſed laudi omnino ducendum foret, ſi etiam has res per numeroſorum fragmentorum modum, alibi paſſim conquiſitas, & *ſub* illa diſperſione, imo verius *per* illam ipſam diſperſionem, ab omni ſuo vſu intercluſas, ad eundem reuocare, & ad illum ita ordinare atque inſtruere valuiſſem.

Sicut enim longe facilius aliquis ipſas potius res, & inter quas quidem verſari, eaſque deprehendere ipſimet contingit,

& inprimis ſub illo ſtatu atque *nexu* ipſæmet in ſe iacent, atque concurrunt, ſub eodem, ſine aliis præiudiciis, illas capeſſere: imo etiam ſibi ipſi conceptum aliquem de illis efformare, & nihil interpellata præfigurandi continuatione, eundem ſibi fabricari atque coagmentare potuerit: quam neque *res connexas*, neque *opiniones* de illis *conſentientes*, ſed vtraſque longe lateque *diſperſas*, vel ſolum etiam *velle*, ne dum *poſſe* conquirere: Ita profecto quiſquis demum hoc feciſſe diceretur, ad minimum hoc intuitu maximi atque *intricatiſſimi laboris feliciter* perpetrati, gloriam meruiſſe, omni omnino iure videri poſſet.

Non autem ſine ratione dixi, quod ne quidem veriſimile videri poſſit, quod aliquis huiuſmodi res conquirendi, vel ipſam *voluntatem* in animum admittere poſſit. Certe enim, vt *ignoti nulla cupido* eſt; ita niſi quis huiuſmodi *res*, iam aliunde ſic ſatis perſpectas, & illarum *vſum* plus quam mediocriter ſuſpectum aut inſpectum, habeat, quomodo ille quidem impelletur, vt ad haſce res, *fragmentorum more* hic illic diſperſas, colligendas, imo ſeligendas e reliquis inter quas oberrant, & *alteri* demum *nexui* cum *aliis*, *iterum aliunde conquirendis*, deſtinandas, animum ſubmittere & acquieſcere mallet.

Faceſſant itaque inanes huiuſmodi ſuſpicionum ſaturæ; & quæ condere certe nunquam potuiſſent, prodere tanquam aliena, imo rodere, deſiſtant.

Ego, & præſide & adſtite diuina gratia, *mea*, imo potius *vera*, pro virium modulo gnauiter proſequi nunquam abſiſtam, imo potius ad exoptatum finem exequi. Nempe ante omnia e vero Naturæ fundamento, eruere veram atque ſolidam *diſtinctionem*, imo *diſcretionem*, MIXTI & VIVI, & humani corporis *ſecundum hos reſpectus*, inprimis autem *poſteriorem* conſiderationem.

Huic conſiderationi omni vtrique modo ſubſternere neceſſe habeo, veram demonſtrationem VITAE; in quonam il-

la, vt in ſcholis loquuntur *ſubiectiue*, *obiectiue*, *inſtrumentaliter*, *formaliter*, *finaliter*, & ita etiam *efficienter conſiſtat?*

Id eſt, *quidnam in corpore* præcipue Vita indigeat? Nam licet vniuerſum *corpus* illa indigeat, ita vt nulla eius pars ſine iſtius concurſu perpetuo, vel per duodecim horas *tota incorrupta* perſiſtere poſſet: tamen diuerſitas etiam inſignis hic ſubeſt, vt aliæ huiuſmodi partes longe citius & profundius quam reliquæ corruptiones has incurrant.

Nam ita *ſecundo* (*obiectiue*) Vita verſatur circa corpus totum & ſecundum omnes ſui partes, circa habitum illarum *ſumme corruptibilem*, vt nempe propterea maxime, *quia*, & *quatenus* ita ſumme *corruptibiles* ſunt, *conſeruationem* hanc proprie exigant.

Præcipuæ autem conſiderationis eſt ille reſpectus, quo *inſtrumentalis* habitus, *mediante* quo vita præſtatur, conſiderationi ſeſe offert.

Quandoquidem ab huius vera *æſtimatione*, atq; perita *imitatione* maxime pendere videtur vniuerſus *nexus Theoriæ* huius cum praxi, vt nempe vere *Medica* fiat Theoria; quæ non ſolum *quid ſit* Vita, & *quomodo ſponte* conſeruetur, demonſtret; ſed omnino etiam *veram viam* indicet, quomodo ipſa ARS, quibuscunque *defectibus* aut *impedimentis* horum *inſtrumentorum* ſubvenire, defectus illos *ſupplere*, impedimenta eorum *ſubleuare*, & reſpectiue excutere atque *auferre* debeat, aut poſſit.

Inde *quarto*, reſultat *formalis* Vitæ *ratio*, quod illa nempe nihil aliud ſit, niſi CONSERVATIO corporis huius adeo ſumme corruptibilis, etiam *in ipſa illa ſua corruptibilitate*, *nuſquam mutanda*: *actum* ſaltem ſeu euentum ipſum corruptionis perpetuo auertendo.

Vbi vtique *quinto*, iuſtam deinde conſiderationem expectare videtur reſpectus *finalis*. Quamobrem ergo tandem hoc corpus tam ſollicita, & indeſinente energia atque opera ita conſeruetur? Imo non hoc ſolum, ſed etiam *a priori*, *quamobrem*

obrem, quo intuitu, qua de cauſa, hoc corpus, etiam vti eſt, ita corruptibile, *factum eſſe debuerit?*

Quandoquidem certe omnem humanam fidem abſolute excedat, quod *nulla de cauſa*, ſed plane *caſu* aliquo, aut potivs *temere*, hoc corpus ita conflatum ſit, ſaltem propterea, *vt neceſſarium eſſet corruptioni eius reſiſtere:* imo etiam ita nulla penitus ratio ſuppetere poſſit, quamobrem tandem neceſſaria ſit illa *conſeruatio*, & quomodo potius non *indifferens* plane ſit, relinquere corruptibilitatem illam actuali ſui euentui & effectui.

Reperto vero reſpectu *finali*, non facillimum ſolum, ſed etiam euidentiſſimum mox fuerit, quænam in hiſce rebus *Efficiens* cauſa, ſatis luculenter conſtitui, imo agnoſci poſſit: Talis nempe, quæ circa *finem* huius conſeruationis, non ſolum magnum intereſſe habeat; ſed etiam *idonea* omnino atque compos ſit, *actus* illos & præſtandi ſimpliciter, conſideratione *a priori* inſtituta; & *a poſteriori* experientiæ ſimpliciſſimo atque luculentiſſimo teſtimonio, etiam ad cito, & varie & *efficaciſſime alterandos* atque mutandos hoſce actus, iuſtructiſſima ſit.

Inde progreſſus patet ad *particulares* magis conſiderationes, tam ſubiectorum illorum, quæ conditionem illam, (*obiectum*) *neceſſitatis vitalis* quam maxime poſſident. Vbi *ſanguinis* conſtitutio, peculiarem illam huius conſiderationis illuſtrationem exemplo ſuo locupletat.

De quo facile deinde monſtrari poteſt, quomodo & quo intuitu ſanguis, etiam ſub *mediis actibus vitalibus* integritatem ſuam abſolute incorruptam neutiquam tueri poſſit; ſed ſub illis, etiam perpetuis vtique, diſſolutionibus a prima ſua mixtione deſciſcat, atque fatiſcat. Vnde mox cauſa *finalis* maximæ partis *Nutritionis*, *perennis*, & vltra terminos *augmentationis*, totius corporis continuantis, tanto euidentius diluceſcit.

Pecu-

Peculiaribus autem demonſtrationibus hic firmare ſoleo, prouentum *Plethoræ* ſeu *abundantiæ* ſanguinis: cuius rei tanto dignior eſt conſideratio, quanto *ſimplicior*, *promtior*, & hinc etiam *familiarior*, eſt huius rei concurſus, tam ad *craſin* ſanguinis alterandam, & lædendam: quam etiam ad *occaſiones* & inſtigationes ſuſcitandas, vt *motus* ſanguinis *ordinarii*, non *ordinate* ſecundum reliquam ſuam ſimplicem proportionem, procedant.

Vbi porro vera *hiſtoria motus ſanguinis* magis diſtincte texenda venit. Et inprimis ibi monſtrandus *vſus* etiam *directe vitalis*, ſimpliciter *conſeruatorius*, e motu ſanguinis per partes muſculoſas, ambitum vniuerſum corporis inſtruentes. Vbi tam de *fluxilitate*, quam *concalefactione* eius, dicendi ſuppetit occaſio.

Ibidem autem omnino occurrit demonſtratio, & *veritatis* & *efficaciæ* MOTVS TONICI; & quidem non ſolum ad *generalem* ſanguinis *progreſſum*: ſed inprimis etiam ad *ſpeciales* eiuſdem *directiones*. VSV adeo abſolute ſcitu neceſſario, vt ab huius ignorantia præcipua variorum affectuum *phænomena*, nullo vno intuitu hucuſque comprehendi aut intelligi potuerint.

Tanto magis autem inſeruit notitia huius *Motus* ſufficiens, pro intelligendo tanto melius ipſo negotio *ſecretionum* & *excretionum*, quomodo videlicet illæ, *huius motus beneficio* non ſolum in ipſis organis *colatoriis*, magis *immediate* laxius aut *ſtrictius* affectis, vario moderamine *regi* poſſint: ſed etiam *mediate* atque *remote*, *eminus* inquam & e longinquo, ita *inſtrui* atque *dirigi*, vt peculiares *congeſtiones*, ex aliis regionibus ad illam, vbi talis *ſecretio* aut *excretio* fieri debet, *actiuo* motu ita præſtentur.

Quamuis enim iam pridem veritatem talium μεταςάσεων, ἀποςάσεων & διαδόσεων ſatis cognitam habuerint, antiquiſſimi e praxi ipſa obſeruatores; imo ſubinde *intempeſtiuo*, ſed *breui* atque *repentino* impetu, ita *rapi* agnouerint: perdiderunt tamen

men Recentiores omnem huius rei fidem, ſed vnice nudis *paſſiuis ſtaſibus* talia imputauerunt: & paſſim quidem, ſub affectata illa *mechanica* conſideratione, re vera contra omnem *mechanicam* & *hydraulicam*.

Sicut etiam hos Recentiorum conceptus re vera penitus fruſtratur ac euertit, TONICI vero *motus* vſum inſigniter commendat, circumſtantia illa tam *ſecretionibus* quam *excretionibus* variis, & frequenter quidem, familiaris, quod STATIS temporibus recurrat *euacuationum* ſimilium *periodus*; eæque adeo fruſtra certe huiuſmodi cauſis tribuerentur, quæ nihil vſquam tum ratione *materiæ* ſuæ, tum ratione talis *loci*, cum certa *menſura temporis* commune habere poſſent.

Et ſane conſideratio illa, quomodo ordinarie *lenes* atque *lentæ* ſecretiones & excretiones, inſtabiles & quaſi fortuitæ, rebus vndiquaque tranquillis atque moderatis, veluti ſimpliciter ſub reliquo ſanguinis circuitu, procedere appareant, ſeduxit maxime illos, qui *mechaniſmis* directe & ſimpliciter inſiſtere amant, vt hæc omnia ſine vlla peculiari *intentione*, ſed vt illi quidem loqui amant, ſimpliciter *per accidens* ita ſubſequantur:

Aſt vero quando iam aliquid, quod proportionatum illum ordinem atque æqualitatem excedat, ſeſe offert, & adverſus illud *directiones* peculiares ad *loca certa*, intra *tempus certum*, ſub *motibus certis* concurrentibus, inſtitui apparet; tunc ex huius conſiderationis neglectu nihil aliud poteſt pullulare, quam incondita illa opinio, quod vniuerſi etiam hi *apparatus* æque atque *exitus*, ipſius ſolum *morbi effectus* ſint, & nihil vſquam *actiuum* ex parte œconomiæ ipſius ſub ſe complectantur: ſed ſi quid tandem *vſus* in illam hinc redundet, illud *ſimpliciter per accidens* ita eueniat: Niſi quod tamen peculiari inſtitutioni ipſius *Diuinæ ſapientiæ* hoc adſcribendo, quod ipſæ materiæ in ſe ad huiuſmodi ſucceſſus ita formatæ ſint, in *myſticam philoſophiam*

Digitized by Google

phiam omne vlterius dubium inuoluendo, *omnia dixiſſe velint*, *cum nihil, imo aliena, dixerint.*

Quando enim etiam ipſum ſimplex vulgus hominum per nudam experientiam animaduertit, quam *ſolenniter* æque & *familiariter*, quam etiam *vehementer* atque *efficaciter*, iſtæ ſuppoſitæ *immutabiles proportiones* atque *diſpoſitiones materiarum* atque *viarum*, etiam vere *phyſice-momentaneis progreſſibus* atque ſucceſſibus, grauiſſime alterentur *a nudis animi fictionibus*; apud æquos rerum arbitros etiam *iniuria in Diuinam ſapientiam, potentiam, & benignitatem*, poſtulari tales Philoſophi poſſent, quod *voluntatis Diuinæ leges, materiæ, ſeuere & immutabiliter impreſſas, friuolo* cuilibet, *pueriliter trepidantis*, aut *maligne indignantis*, atque *temere fictionibus offendentis*, animi poteſtatibus, ſubiiciant atque addicant. Quæ res nuſquam aliunde, præterquam a ſola vera conſideratione, & ſolido intellectu *motus tonici* ACTIVI medelam expectare poteſt.

Hoc intuitu maximopere etiam allaboraui, vt veritatem huius rei quoquo modo demonſtrarem; capta in eam rem occaſione e familiari diſcurſu, quo hanc rem proponere quidem contigerat, ſed ita vt intelligeretur, deducere, tempus non ferebat: vnde peculiari ſchediaſmate hoc præſtare in animum induxi, *Epiſtolica* nempe diſſertatione *de Motu Tonico Vitali.*

Hæc quia ad Virum, & *Practicum* quidem in locupleti experientia conſtitutum deſtinabatur; præterea res ipſa & euidentiam maxime luculentam, & vſum etiam præcipuum in ipſa *Praxi*, & phænomenis præcipuis *Clinicis* tam intelligendis, quam in vſum & imitationem artificioſam conuertendis, habet; placuerat illam potius *practice*, ipſis nempe *hiſtoriis* & *exemplis*, ſiſtere atque tractare, quam odioſis *ſyllogiſmis*: Tanto magis, quoniam multis hominibus, quod mihi quidem abunde notum atque perſpectum eſt, nimio facilius per ipſas κατ' ἄνθρωπον oſtenſiones, nempe inductiones, & maxime ſenſibi-

lium Φαινομένων productiones, ſere vulgo facilius ad concluſionem aliquam agnoſcendam præbeatur aditus, quam per *illationes*, quantumcunque *theoreticas*, aut *ſuppoſitionem* magis aliquam redolentes, quam ipſam mox *probationem* oſtendentes.

Vnde in ipſo non ſolum frontiſpicio ſeu titulo ſtatim indicaui, quod de illo *Motu* in animo ſit agere, mediante quo *ſanguinis progreſſus*, nihil mutata generali *circulationis* lege, interim ſpecialiter atque *particulariter* varie inſtrui, atque ad *certa loca corporis ſeorſim* compelli, tanto magis autem *a certis* huiusmodi *locis particularibus repelli*, poſſit atque ſoleat: ſed illud ipſum etiam tam paſſim in tractatione, quam in ſpecie in vltima concluſione Diſſertationis, tanquam facta collectione e tot notiſſimis & quotidianis phænomenis reſultante, obſignare cordi habui.

Cum autem, præter certe expectationem, experirer, quod non ſatis aſſecutus ſim intentionem meam, ſuſcepi repetitam non magis *prolixiorem*, ſed vti mihi quidem perſuadebam, etiam *vberiorem*, huius negotii tractationem Diſſertatione *de Aeſtu maris microcoſmici*: nempe non ſolum *effluxu* ſanguinis a centro ad circumferentiam, ſed etiam *refluxu* eiuſdem tam pariter *vniuerſali*, quam etiam hinc inde *partiali*.

Quoniam autem ſemper vtique *Medicas* potius, quam ſimpliciter *hiſtoricas Phyſicas*, *Theorias* tractare atq; demonſtrare in animo ſedit; & inprimis veram *Febrium ætiologiam*, quemadmodum cum *Clinicis* phænomenis conſentit, euidente demonſtratione tandem ſtabilire averem: ad varias autem illas, (*tempore*, *ordine*, conſpicua *vehementia*, & manifeſtis *euentibus* variarum ſecretionum & excretionum,) inſignes diuerſarum febrium circumſtantias, hic præcipue *Motus*, tanquam verum *inſtrumentum*, *actiue* adhibeatur: Vnde illo ignorato, aut non ſatis pro dignitate æſtimato, impoſſibile etiam ſemper fuit, vt vnquam vel vllius phænomeni, circa *paroxyſmos* etiam quotidiano euentu conſpicuos *tertianarum* febrium, ne dum aliarum, ratio reddi poſſit.

Pro-

Digitized by Google

Propterea ſuſcepi ſtatim etiam hanc totam rem vna indicare, & paſſim præmonere, quod vſus *Motus* huius *Tonici* præcipuus ſit in ipſa *facti veritate*, adeoque etiam conſiderandus & attendendus ſit, in febrilium *paroxyſmorum*, imo totorum Syſtematum talium, vera atque ſolida penſitatione.

Ne vero etiam hæc res iterum fructu careret (poſſum “ enim ſancte aſſeuerare, quod poſt homines *ſuperſtitionum* “ credulitate occœcatos, nullum hominum genus indocilius “ obſeruauerim, neque vere indoctius, ad aliquid ſolidi & “ connexi comprehendendum, quam vulgi Medicorum tur- “ bam, & inprimis, ſiue *literaturæ*, ſiue aliarum ἀλλοτριώσεων “ πολυπραγμοσύνῃ diſtinctam) ſubiunxi diſſertationem de *Motu* “ *humorum ſpaſmodico.* “

Qua nempe demonſtraui, non ſolum *a priori* & in genere, quod, quando partes corporis *poroſæ*, *ſpongioſæ* vt loquuntur, & ordinarie ſanguini copioſum aditum præbentes, eo ipſo, *conſtringuntur*, ſanguinem, quem eo tempore forte continent, *exprimant* atque *repellant* ad alia receptacula, nempe *venoſa*; & quam diu in hac *ſtrictura* detinentur, atque adeo ſolitæ quantitati ſanguinis *ingreſſum* non concedunt, hoc ipſo efficiant, vt illa tota quantitas interea temporis ad alia corporis loca tanto maiore copia *regurgitet*: ſed commonſtraui etiam ſimul, non ſolum repetitis priſtinis, ſed nouis etiam eius generis exemplis, quod hæc talia minime ſolum POSSINT, aut fortaſſe POSSENT, ſed omni modo quam maxime SOLEANT ita fieri; neque vero *raris* aut *obſcuris*, ſed omnino & *frequentibus*, imo *familiaribus*, & ſimpliciſſima etiam paſſim *euidentia conſpicuis*, harum rerum exemplis atque veris experimentis.

Iam, vt etiam ab illa ſteriliſſima methodo, quæ modernarum theoriarum fundamentum totum *fluxum*, nedum *lubricum*, conſtituit, nempe ſemper & e circumſtantiis ipſis etiam *a veritate facti alienis*, & nuda *ſuppoſitione* introductis, non tam quid *fiat*, ſeu vere *fieri ſoleat*, ſed potius quid ex illis ſuppo-

ſitionibus fieri POSSE *videatur*, aliquid ſtatuendi atque concludendi, omnino abirem, & potius quæ vere FIVNT monſtrarem atque ſtabilirem, proximo loco ſeuerius prouocandos duxi animos ad illam *ſpontaneam adminiſtrationem* Vitalium conſeruatiuorum actuum, non ſolum *ſecundum*, ſed etiam paſſim *præter naturam* inſtitutorum, quibus corpus ſuum etiam iam *periclitans*, iterum *exonerat* atque liberat.

Propoſui in hunc finem *duas* inſinuationes; vnam Diſſertatione, de Αυτοκρατία naturæ: alteram Programmate, de συνεργία naturæ. Quibus vtriſque monere Medicum futurum conſtitui, quid ille tam ex parte ipſius *Naturæ operantis*, quam ita etiam ex parte *ſui officii* obſeruare debeat. Et repetii etiam has ipſas animaduerſiones alibi paſſim, vt hac ratione etiam *vſus* earundem magis diluceſceret.

Ad declarandam autem huius rei *ſimpliciorem* etiam, licet *latiſſime* vtique *patentem*, veritatem, produxi Thema, *in*auditum illud in *Theſi*, *hypotheſibus* autem recentioris pathologiæ *falſæ* atque ſimpliciter *materialis* etiam intolerandum, de INFREQVENTIA MORBORVM; ſiue *quod ſinguli homines raris & paucis ſecundum ſpecies, morbis affici ſoleant*, ſed ad ſummum *eiuſdem* magis *generis* morbos experiri ſoleant.

Vt hoc tanto magis illuſtrarem, exhibui *Genealogiam* illam, quantumcunque etiam ſimplex atque euidens ſit, tamen vſque hodie adhuc multis incredibilem, MORBORVM AETATVM. Quod quidem ſchediaſma e reliquis huius generis meis rhapſodiis adhuc digniore aliquo loco habere ſoleo, quamlibet etiam iam in Diſſertatione *de motibus humorum ſpaſmodicis*, æque, atque de *Infrequentia morborum* hanc rem delineauisſem.

Plura vero ſimul ſcitu non magis digna, quam omnino neceſſaria in hiſce Diſſertationibus tractaui atque monſtraui; cuius rei veritas vt pateat, breuem & præcipuarum ſolum cenſum agam.

Nempe

Nempe aſſerui, (1) quod ipſa maxime *Natura* (nempe etiam *Galeni* iam dum ſententia, & aliorum antiquorum, iuxta programma meum *Iſagogicum*, ipſa *anima*) ſuis rebus etiam ipſa conſulat; & quidem (2) maxime per vſum *Motus Tonici*, inprimis (3) ad *exonerationes* abundantis *ſanguinis ſinceri*, per *hæmorrhagica* MOLIMINA, quæ (4) *peculiaribus* maxime *locis*, adornare inſtituat: quod ipſum, (5) ſi ſatis expedite *ſuccedit*, nec etiam alicunde *peturbatur*, cum *emolumento* potius, quam damno corporis fieri: ſi vero, (6) ipſa *actiuitas* naturæ *a priori* irritetur, vel, & fere quidem ſimul, nimis *ſæpe* prouocetur talis expulſio, inprimis etiam de reliquo ſatis *libere* procedens, vt ita in *adſuetudinem* abeat: aut contra (7) *iuſte* atque legitime *moliendi* tales exonerationes, Naturæ impedimenta temere obiiciantur, vt exitus facilis atque liber deſtituat: tunc quidem familiarem admodum euentum aliorum affectuum *circa illa emunctoria*, & ipſas eorum *ſpecies*, indicaui. Hoc ipſo vero ſimul *duo* illa ingentia *paradoxa* produxi, & *demonſtrationibus* realibus per ipſa *exempla*, etiam *manifeſtiſſima*, imo *notiſſima*, ſtabiliui, (8) quod MOTVS *Vitales*, etiam ſimpliciter *qua tales*, ſine *materiæ* aut *organorum*, vero, nedum *proportionato*, vitio, & prompte, & ſubinde profunde, lædi atque perturbari poſſint: Deinde (9) quod tam multorum & inprimis talium affectuum, quales hucuſque aliena, nempe omnino minime vera explicatione, mire diſtraxerunt ita ſpeculantium animos, loco illorum, in ſubſidium tantæ implicationis aduocatorum *ſexcentorum ſaporum*, & inde ſubnaſcentium alibi *obſtructionum*, alibi *irritationum*, alibi *tumultuum ſpiritibus* incuſſorum, ſimplicitas veritatis ſiſtat, nimio magis manifeſtam atque luculentam, & ipſam quidem longe alia euidentia fiendi & agendi *mechanicam*, cauſam vnam, & ipſam quoque *ſimpliciſſimam*, nempe *craſſitiem* ſanguinis, vel etiam a ſimplici defectu *ſufficientis dilutionis*, experientia etiam manifeſta, familiariter coorientem, quæ ſine omni difficultate *ſpeculationum*,

Digitized by Google

num, tot tantiſque incommodis *occaſionem* ſufficientiſſimam ſuppeditet, imo etiam ex bona parte *materiam*.

Ita enim ſi a *ratione & experientia* intelligatur, iuxta ſimplicem veritatis experientiam, quam facile ſubnaſci poſſit ſanguinis *abundantia*; quæ grauius atque ſæpius *commota*, iuſtum metum faciat grauiorum inde expectandorum incommodorum atque malorum: adeoque etiam rationabiliter potius *ſimplici exoneratione* præoccupari, quam ad iſta pericula introducenda *relinqui* mereatur: & Naturæ ad haſce ita *iuſtas intentiones*, re vera etiam familiaris, *promptus* non magis, quam in ſe etiam *efficax*, tam *apparatus*, quam *actus* concurrendi, animaduertatur: Interim ſimul ſimpliciſſima quoque veritatis euidentia, agnoſcatur, quam facile *poſſit*, imo vero potius, quam familiariter, quin potius ſolenniter etiam *ſoleat*, talis ſanguinis *conſiſtentia* contrahi, vt licet ille *quantitate* exonerationes poſtulet, *qualitate* tamen etiam hac *ſimpliciſſima*, vel ad *omnem*, vel ad minimum ad *promptum* ſucceſſum talium *exonerationum*, ineptus fiat: Vbi inter *conatum* meritam exonerationem omnino abſoluendi, & materiæ impeditum *obſequium*, *reſtitutiones* illæ, *reſtagnationes*, & tamen ſimul etiam vel ibi adhuc *in ſubſidium* ſuſceptæ *vegetiores motitationes*, apertiſſimam vndique *ſcenam* pandunt, & in plano penitus poſitam, numeroſorum talium adfectuum, quorum alia explicatio non poſſit non *intricata* prorſus, & ab omni conceptu aliena comparere, *cum re ipſa non vera ſit*, & a naturæ conſtitutione in ſolidum aliena.

Vnde non mirum, quod ibi etiam paſſim Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς in auxilium vocetur; nempe quod tales motus non quidem ab *anima proportionate ad finem ſibi neceſſarium tendente*, imo ita etiam *agente*, perpetrentur: ſed ab aliis quibuſcunque ſuppoſitis, *agilibus* tamen magis, quam immediate *actiuis principiis*, *ſpiritibus*, *vi* atque *niſibus*, ipſi *materiæ inſitis* atque *concreatis*,

atis, ſed QVORVM VERA PROPORTIO ATQVE DIRECTIO, IMMEDIATE AB IPSA VOLVNTATE DIVINA dependeat.

Sicut enim ita non ſatis ſuas res intelligentibus, omnino tamen ad minimum ſummariter *apparet*, & *incumbit* etiam ipſis, *neceſſitas* talis *dirigentis ad debitos fines*, & *proportionatum* ad illos agendi *ordinem determinantis*: ita, quo minus tale ipſam *Diuinam voluntatem* immediate conſtituere ſit integrum, impedit omni modo, facillima illa non ſolum, ſed etiam familiariſſima huius negotii *friuola* quidem, ſed etiam *profunda* perturbatio, imo *ſubuerſio*, a rationis *temerariis fictionibus*, ſeu vulgo dictis *animi pathematibus*: e quibus longe magis diluceſcit, quod *anima* ſicuti *tranquilla*, ſui omnino corporis *conſeruationem* etiam *ordinate* atque *tranquille* proſequi ſolet; ita quando illa in ſuis *intentionibus* perturbatur, immediate *perturbationes* illæ etiam redundent in haſce, (agnoſcendas hinc omnino etiam *ſuas*) *operationes* & *adminiſtrationes*.

Id quod tanto magis confirmatur demonſtrationibus illis, quæ tantum abeſt, vt vlli, cuius aliquod monumentum extet, homini, ex illis principiis, e quibus a me monſtrata eſt, deducendæ viſæ fuerint, aut ſaltem in mentem venerint, vt etiam hodieque poſtquam a me Diſſertat: *de temperamentis* capite X. exhibita eſt, a multis non intelligatur, qui non ſolum *mechanici* eſſe, & omnia *mechanice* intueri contendunt; ſed etiam in ipſa Naturæ Oeconomia, iuxta ipſos ſimpliciter *mechanica*, *proportiones motuum*, vt præcipuum principium *ab immediata voluntate diuina*, & immittendum, & fouendum ſupponunt.

Quibus autem opinionibus in ſolidum refragatur obſeruatio illa, *hiſtorice* quidem, & ſimpliciter quoad τὸ ὅτι etiam iam ex ipſo *Galeno* ex parte notata, a me vero etiam ex altera parte tanto magis ad notandum commendata; nempe (1) quod *animi mores ſequantur temperamentum corporis*; (2) quod non ſolum *œconomia motuum vitalium*, ſuorum *motuum proportione*,

one, etiam *animi motuum proportioni* ſtabilem *ideam* offerat: ſeu potius, (abſtrahendo ab omnibus abſtractis etiam loquendi, ne dum concipiendi formulis,) quod *qualem typum & proportionem mouendi* anima in ſui *corporis adminiſtratione* ſeruare neceſſe habet, ſecundum eius *mechanicam proportionem* (*viarum*, ad *quantitatem*, & *mobilitatem* a conſiſtentia, humorum,) eundem *typum* etiam poſtea transferat ad ordinem atque *proportionem moralium* quoque *motuum*.

In motibus autem ſuis etiam vitalibus, tum *ſecundum naturam*, tum, vt vulgo loquuntur, *præter naturam*, verius, *præter*, ſiue vti vulgo loquimur, *extra* ORDINEM, agitantis, etiam *adſcititiorum morum*, ab *externis fortuitis* rebus adſuefactorum, *typum* e conuerſo ſequi ſoleat: quod non ſolum in *acutorum* inprimis *motuum* typo ſolertius experientiam obſeruantibus, perpetuo deprehendendum ſeſe offert; ſed etiam *inſtantaneis*, vti *efficaciſſimis*, ita *euidentiſſimis*, exemplis, in omnium hominum ſenſum incurrit, & proinde etiam notiſſimum eſt, in *repentinis* illis Vitalium motuum mutationibus, ab *animi* minus bene atque conſtanter morati, *patheticis* commotionibus.

In qua quidem re tanto magis etiam intentus eſſe debui ad extricandam confuſionem illam, qua *tumultuarius* illis libere ſpeculantium imputationibus, tales anomaliæ vitalium motuum, quæ *animi commotionum* concitationi, etiam in eodem inſtanti, ſeſe ſociant, a *generali perturbatione*, atque *tumultu* ſpiritibus illis ſuppoſitis incuſſo, directe & ſimpliciter dependent. Quanquam enim me de reliquo parum tangat, quid *ſeditioſorum* morum, & propenſionis ad *tumultuandum*, contra leges œconomiæ vitalis, contra *neceſſitates* ſibi ſimpliciter inſitas, imo plane (omnia iuxta ipſorum propriam ſententiam) contra *voluntatem diuinam*, illi ſuis *Spiritibus* imputare poſſint aut velint: *tumultuariis* tamen talibus, & omni modo altiori longe *pertubationi* ipſius *veritatis* idoneis opinionibus, opponere neceſſe habui, nouum illud Paradoxon, quod illæ *vitalium* motuum

tuum

tuum alterationes, quæ animi motuum concitationes inſequuntur, plane nihil ſimpliciter *turbulenti* habeant, ſed potius *typum* ſingulorum talium *animi motuum*, *morum*, atque *intentionum*, exquiſite ſeruent & ſequantur. Id quod non exemplo *ſenſus frigoris*, aut *caloris*, *terroris*, *timoris*, *iracundiæ*, ſolum, in Diſſertatione de *Aeſtu maris microcoſmici*, (ad ſuſcitandos nouos inſultus ad aliquid *moleſtum* in corpore hærens, nouis inſultibus denuo inuadendum, eiuſque excusſionem e corpore pertinaciter tentandum &c.) Sed inprimis etiam vndique euidentiſſimo exemplo *nauſeæ* vomibundæ, a nuda morali *opinione* familiariſſime coorientis;

Sed etiam peculiari Diſſertatione, noui pariter, & omnino inauditi argumenti, de *Frequentia morborum in homine præ brutis*: vbi hanc *frequentiam* inprimis a per verſis *animi moribus* & *erroribus*, humanæ inprimis indoli, niſi quidem abſolute vnice, tamen maxime omnium, proprie familiaribus, præcipuas occaſiones atque origines ſumere, quæ brutis minime cognitæ aut vſitatæ ſint, commonſtraui.

Cæterum autem hanc ipſam etiam omnino rem nunquam potuiſſem ad vllam aliquam conceptuum veriſimilitudinem, nedum euidentiam perducere, niſi primo omnium *confuſam* illam apud *Veteres*, apud *recentiores* autem etiam *nullam*, aut paſſim ſolum temere exploſam, atque deridiculo habitam, theoriam *de Temperamentis*, & quatenus illa in veritate fundata, atque omnino conſideratione digniſſima ſit, reliqua *de Temperamentis Diſſertatione* oſtendiſſem; explicando videlicet, non ſecundum infauſtam illam *corpuſcularem*, ſed veram *aggregatiuam* atque *machinalem*, imo *organicam* ſeu *inſtrumentalem*, MECHANICAM, quod *temperamenta* corporis *totius*, quæ vulgo *Complexiones* vocant, vere atque proprie conſiſtant in *partium ſolidarum*, *poroſarum permeabilium*, imo humoribus tranſeundarum, *proportione ad humores*, quos admittere, recipere, & tranſmittere debent.

Cuius rei vti generalem vſum vno continuo conſpectu exhibui in Diſſertatione *de Mechaniſmo motus ſanguinis*; puto certe alia methodo & ordine, alio verarum rerum, & demonſtrationum etiam phyſico-mechanico-organicarum, numero, & alio paſſim, inprimis autem præcipuo, vſu atque neceſſitate ad veram *corporis Vitam*, quam vſquam compareat in iſtis claſſicis in hunc vſque diem productis de *circulatione ſanguinis*, *figura particularum ſanguinis*, *poris ſanguinis*, *energia ſpirituum vitalium in ſanguine*, & *in ſanguinem*, *aura vitali*, *balſamo vitali* atque *mumiali*, *flammula cordis*, *primi Elementi influxu directo*, *obliquo*, *luminoſo*, *tenebricoſo* &c. *ventilatione refrigeratoria ſanguinis* per aëris inſpirationem, & *emiſſione fuliginum* per exſpirationem, de *vniuoca ſanguinis distributione per pulſum* ſolum, de facilitate & promiſcuo euentu *obſtructionum*, de *grumeſcentia* ſanguinis a cauſis & *generaliſſimis* & communiſſime *familiaribus*: de diffuſis non ſolum *reſtagnationibus*, ſed etiam *ſtaſibus ab exiguo aliquo meatu*, per *ſpinæ* infixionem, imo ſolum *compunctionem* inducendis: de *fluiditate* ſanguinis & *calore* eius, nempe *motu inteſtino*, *progresſiuum* ſimpliciter *præcedentibus*, & *nihil ab illo dependentibus*: de *calore inflammatorio ab* ipſius *puris* generatione, ſimpliciter & *immanenter* ſuſcitato: de ſanguine vt *theſauro vitæ* ſimplici, eiuſque ita *nunquam nimia* menſura: de *eruptionibus ſanguinis* ſimpliciter *paſſiuis*, & ab *obſtructione* materiali, ab *infarctu* paſſiuo *viarum*, dependentibus (niſi quod *menſtrua* fœminarum, imo forte etiam aliæ *exquiſitæ ſtatæ*, non æque pertinaciter ad hunc cenſum adigantur, magis tamen, *quia ita placet*, quam quod *ratio* inueniri poſſit) de prouocatione *motuum ſanguinis* extraordinariorum omniũ, *a ſtimulis ſexcentarum poteſtatum ſalinarum* (ſeponendo tamen hic etiam, ſed magis *ſecundum voluntatem*, *quam intellectum*, commotiones tales *per animi pathemata* præſentiſſime certiſſimeque coorientes;) aut per *Spiritus* illos degeneres, tanquam vera τά πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

νους ſphæræ animalis, tumultuum, atque ſeditionum reos agendo) de *acido volatili ſphacelum conſtituente*. &c.&c.

Quam ipſam rem vt tanto magis demonſtrarem, produxi in medium Diſſertationem, quæ exhibet *veram ætiologiam Inflammationis*; qua ſub *materialium* cauſarum *præſente*, imo vero in ordine fiendi exquiſito potius *præcedente*, conſtitutione tali, nullam vnam *neceſſitatem phyſicam*, imo vero nullam *poteſtatem* huiuſmodi *caloris*, *tumoris*, *ruboris*, & ſenſibilis *ardoris*, re vera præſto eſſe demonſtraui: non ſolum *a priori* rationibus, (vbi primo loco ſtat verus intellectus de *conſeruatione* & *intenſione* vitalis *caloris ſanguinis*) ſed etiam euidentisſime *a poſteriori*, exemplo *ſphaceli*, & præſentisſimi æque atque ſubtilisſimi in illo *motus inteſtini*, & omnino *corruptiui*: Ex adverſo vero *neceſſitatem motus* ſanguinis *inflammatorii*, ſub illa præcedente materiali reliqua conſtitutione *moralem*; nempe, niſi partis, & per illam reliqui corporis inualitura libera, & ſimpliciter quidem *irreparabilis*, *corruptio*, liberaliter & per ſimplicem incuriam atque inertiam totius intentionis atque ſcopi Vitalis vniuerſi, concedi & ſecure expectari debeat.

Quemadmodum autem hæc ita ad *excretionum* ſanguinis ipſarum veram indolem commonſtrandam, præcipua euidentia reſpiciunt atque inſeruiunt; ita eandem vtique vtilitatem atque conſpicuam certitudinem offerunt, ad intelligendam veram indolem multorum etiam talium affectuum, qui, licet non æque ad actualem *euacuationem* ſanguinis collineent, tamen ad ſimplicem eius liberum *progreſſum* in ipſo corpore omnino faciunt.

Quorſum inprimis varii *ſpaſtici motus hypochondriaci* pertinent. Quod vti diſſertationibus *de Vena porta, porta malorum*: & *de malo hypochondriaco*, nec non de *ſpaſmis*, & *motibus humorum ſpaſmodicis*, quin alibi paſſim per occaſiones, demonſtrauimus: Ita nititur etiam duplici illo, vti *ſimplicisſimo*, ita *ſolidisſimo* tamen fundamento (1) quod etiam tales adfectus, nu-

da atque *ſimplex ſanguinis minor fluxilitas*, *materialiter* producat (2) Vitalis autem (nempe *moralis*, quatenus corpus non corrumpi, ſed conſeruari neceſſe ſit) neceſſitas, remedium hoc poſtulet: quod vt certiſſimum & ordinarie vſitatum, ita in naturæ poteſtate etiam vnicum eſt, nempe *motibus proportionate auctis*, *proportionem mobilitatis* non ſolum *compenſare*, ſed, quod præcipuum hic eſt, etiam *corrigere*.

Quemadmodum autem huc eodem pertinet tam MENSTRVORVM muliebrium, quam HAEMORRHOIDALIVM virilis, imo *vtriuſque ſexus*, MOTVVM ſcena; ex hiſce autem rebus aliter, quam re vera ſe habent, intellectis, & *muliebres* varii, & inprimis *viriles*, affectus, ne quidem in vllam iuſtam conſiderationem *poſſent* venire, ne dum vt *venerint*: interim, hi *Motus* (& plus quidem quam maxima pars Medicorum, non dico *ſciat*, ſed ſciens dico, nimio plus quam *credere* poſſit,) familiares ſint virili ſexui *fluxus*, & inprimis MOTVS *hæmorrhoidales*; ſed & inprimis imperita (& neceſſario quidem, quia ignota) talium *tractatio practica*, ingentia paſſim damna patientibus eiuſmodi inferat: cuius rei exempla valde conſpicua me ipſum quam maxime mouerunt, vt altiori conſiderationi animum aduerterem: ita ſuſcepi propterea non tam repetitam huius Theoriæ demonſtrationem, quam ex hac vera atque ſolida theoria, potius affectuum conſideratu adeo digniſſimorum veram, tam *phyſicam*, quam *Medicam*, & ad ſolidam *medendi methodum* inde formandam vere idoneam, ætiologiam.

Præſtiti hoc Diſſertationibus *de* MOTV *ſanguinis hæmorrhoidali & hæmorrhoidibus externis*; de *hæmorrhoidibus internis*, & *Ileo-hæmatite Hippocratis*: de *Podagræ noua pathologia*, de *ſanguiſugis*, & programmat: de *Cephalalgia Iliaco-hæmatitica*. Sicut etiam Diſſert. de *inſolitis menſium viis*, imo & de *menſium muliebrium fluxu ſ. & p. n.* & Diſſertat. de *V. ſ. in pede*, his maxime fundamentis innixus, deduxi, quæ ad veram horum affectuum indo-

lem

lem, & inſtruendam inde decenter cohærentem *Therapiam* ſufficere poſſe confido.

Ita quidem, vt inde variæ illæ cautelæ, quas alias Practici circumſpectiores ſparſim offerunt, ſed re vera cum ſolida *Theoretica connexione* cuiuſcunque hactenus cogniti opinionum ſyſtematis, nunquam ſatis conciliari poſſunt, hac demum ſemita in veram viam quaſi ſponte redeant, & tam veritatem ſui, quam veram etiam vtilitatem, ita tueantur.

Sicut enim hodiernis illis multifariis *opinionibus* Theoreticis, *vanis*, grauiter impoſuit, & errandi occaſionem præbuit familiariſſima illa incondita ratio, neſcio quas phantaſias, *obſeruationum practicarum* nomine, temere in mundum exſcribendi; quæ recitatiunculæ ab incautis, & ad inſtituendas proprias obſeruationes, occaſione debita paſſim deſtitutis, temere pro veris arreptæ, occaſionem illis ita præbent, ad plura explicationum etiam erronearum ſcandala hinc partim ſubeunda, partim ſuſcitanda: (Vbi inſuper paſſim vel in oculos incurrit, quomodo illa *ſpeculandi* vera libido, etiam communiſſime talibus maxime *hiſtoriolis* delectetur, eaſque tanquam aliquid noui, inprimis ad fabricandas *nouas opiniones* eligat, & inaudita profecto ratione, non tam e *conſtantibus*, aliis, *veris* atque *notis* circumſtantiis, ſed talibus *pauciſſimis* demum, tanquam *rarioribus*, at re vera potius *non veris*, aut certe *ea ratione*, ſub qua afferuntur, *non veris*, ad vniuerſum morborum genium, eiuſque integrum ſyſtema, inferre velle) ita certe, in ipſa re fundata, vera talis conſideratio, eo magis ſatisfacit rerum ſuarum ſolide ſatagenti animo, quod etiam in ipſa *Clinica Praxi*, hæ a practicis aliis commendatæ & obſeruationes & cautiones, cordate experientiæ animum aduertentibus, etiam re vera vt veras, vtiles, & neceſſarias ſeſe offerunt.

Sicut autem talibus veluti exemplis, tam theoriam, quam praxin & vſum veri negotii *motuum ſanguinis*, eorum-

que *organiſmi*, & *vtilitatis* atque *neceſſitatis*, nec non *ordinariæ*, & *extraordinariæ* conſtitutionis, clariori luci ſiſtere cordi habui; & hoc quidem ita tantum veluti per fragmenta, niſi quod diſſertatio *de fundamentis morborum ætatum*, aliquid etiam paulo magis *ſyſtematicum*, animum ſolertius aduertentibus ſiſtere & exhibere poſſit; Ita placuit eius rei etiam alterum paulo magis Syſtematicum quoddam ſpecimen, quamlibet ſuccinctum, exhibere, diſſertatione de *Pathologiæ fundamentis practicis*, & Progr. de *Pathologia falſa*.

Indicaui nempe in his, quid tribuendum ſentiam, tum ſimplici *ſanguinis abundantiæ*, tum illinc ſubnaſcentibus *craſeos* eius ſimpliciſſimis omnino læſionibus; nempe *ſpiſſitudini* iuſto maiori, quæ libero eius progreſſui moram obiiciendo, *neceſſarios* faciat conſuetorum de reliquo eius *impulſuum*, inprimis autem *tonicorum*, præſentiores, & *extra ordinem* etiam *vegetiores*, vſus, *adminiſtrationes*, imo in rem præſentem *proportionatas* applicationes.

Vbi quidem tanto euidentiorem & vſum habent, & propterea maiorem conſiderationem merentur, *Tonici* illi *motus*, dum illi maxime *particularibus*, inprimis e tali conſtitutione pullulantibus, incommodis, etiam ita *particulariter* opponuntur; ſed eo ipſo, niſi ſatis recte intelligantur, *morbidorum* affectuum & effectuum ſuſpiciones obiiciunt. A quibus autem, quo modo ſibi temperare deceat practicum, & haſce res non ſolum alio oculo intueri, ſed etiam ad *practicum vſum* transferre, variis omnino aliis deductionibus commonſtrare, & *practicis* quidem illis, cordi habere.

E quarum numero ſunt omnino, (quanquam non a me, ſed tamen vtique *ab auditoribus* ſecundum mea dogmata conſcripta) diſſertatio de *V.S. patrocinio*, nec non de *V.S. vſu in acutis*.

Quemadmodum autem etiam iam ſuperius dixi, quod harum vniuerſarum Theoreticarum *connexionum*, longe maximum *vſum* inprimis referam ad illam partem *Pathologiæ* vere

Me-

Digitized by Google

Medica, quæ conſpiua aliqua luce in hoc genere quam plurimum adhuc indiget, DOCTRINAM FEBRIVM intelligo; ita tanto magis ad illam quolibet modo ſtabiliendam, dogmata etiam mea dirigere, quoquo modo allaboraui.

Vbi quidem ante omnia veram FEBRIVM HISTORIAM texere, primo omnium loco neceſſarium fuit; cui ſcopo per illa, data opera a me ita nominata, *Problemata*, ſatisfacere ſtudui: quibus nempe *eſſentialium* conditionum *Febris*, *tam in genere*, quam *ſecundum ſpecies*, ſufficiens deſcriptio ſuppeditatur.

Deinde *Febris in genere hiſtoriam* prolixiore Diſſertat. in eum finem habita, exquiſite recenſui; vbi tamen etiam mox illum ordinem ſeruare inſtitui, vt veluti digito ad ipſam Theoriam intento, ſtudioſius deſignare *quid fiat*; & hoc nomine veram viam ſternere voluerim, conſiderationi, quod hæc omnia non ſolum in peculiari quadam reliqua connexione ita fiant: ſed inprimis in manifeſto *nexu organico*, ad *certum finem*, pro corporis *conſeruatoria* liberatione *directo*, ita peragantur, mox commonſtrare intendi.

Subieci conſiderationem Theoreticam, iterum ſeorſim, Diſſertat. de *Febris rationali ratione*; Qua deducere laboraui, quod in tali materiali conſtitutione corporis, qualis in *Febribus* præſto eſt, in aliquibus vix vlla *melior*, in variis, & imprimis *periculoſiſſimis contagioſis* atque *peſtilentibus*, etiam *nulla* ALIA *via* ſuppetere poſſit, qua corpus humanum tam a *funeſta efficacia*, quam ipſa talis efficaciæ compote *materia*, iterum liberetur, quam per ſecretiones & excretiones, *ſpecie*, *ordine*, *loco*, *tempore*, tam *conſiſtentiæ* materiæ, quam *efficaciæ* eius, *proportionatas*: omni modo vero *auctiores*, quam ſimpliciter ſecundum naturam, & *ordinariam* ſolum *non-naturalium* excernendorum *quantitatem*: Quæ auctiores ſecretiones & excretiones non aliter, niſi etiam *auctiore* vniuerſo *ſanguinis circuitu* abſolui poſſint *in genere*; & *directionibus* ad peculiariter conuenientes ſecretorias & excretorias partes in ſpecie, præſtari poſſint: augmen-

gmentũ interim tale circuitus ſanguinis, non niſi directe *pulſus* ipſius augmento; *pulſus* autem & totius circuitus augmentum, non niſi cum *caloris* augmento, (cui vſui verus *mechaniſmus incaleſcentis ſanguinis* ab eius motu *progreſſiuo* vnice, ſubſeruire debebat) fieri non poſſint: ſicut *ſpecialiſſimæ directiones* ſecretoriæ & excretoriæ reliquorũ apparentium ſymptomatum ſcenam inſtruere, ceterum vt *fiant*, quæ omnino fieri *debent*, hæc etiam aliter fieri, aut ſe habere minime poſſint.

Hoc ipſo vero vt ingens *paradoxon* produxi, quod non ſolum *Febris in genere*, vtili potius aliqua naturæ *intentione* oriatur; quod etiam alii ante me agnouiſſe apparent: ſed inprimis etiam, quod omnia illa *phænomena*, quæ communi reliquo conſenſu pro ſimpliciter *morbidis*, & neotericorum iudicio pro *materiæ morbidæ etiam mechanicis effectibus* DIRECTIS, ſeu *ſymptomatibus* ſimpliciter *paſſiuis* corpori, atque morbidis, accuſata, potius pro *directis poſitiuis* naturæ ipſius *actibus*, ad *ſalutarem finem*, & morbidæ materiæ expugnationem, non ſolum *deſtinatis*, ſed illi effectui etiam omnino *mechanico-organice proportionatis* atque paribus declaraui: Ita hoc ipſo eodem vtique actu etiam veræ *Febrium Therapiæ*, planam omnino ſemitam ſtraui.

Sicut autem ita a lata conſentientium tam antiquarum quam neotericarum ſcholarum via, in contrarium vſque diſceſſi; dum vtique e diametro inter ſe pugnant, *directe ipſum morbum eſſe*, & ſimpliciter *a morbo*, corpori vti *pathema* abſolutum incuti: & ex aduerſo *directe contra morbum*, & *materiam noxiam*, *fieri*, atque *inſeruire*; iuxta illam ſententiam ſimpliciter *paſſiuum*, iuxta hanc ſimpliciter *actiuum*, eſſe: ita merito *paradoxam* appello hanc aſſertionem, imo demonſtrationem. Vt haſce res etiam exemplis illuſtrarem, produxi conſiderationem, tam *Biliosarum*, quam *Tertianæ*, *Febrium*, duabus peculiaribus Diſſertationibus.

Imo vero, vt etiam quadantenus in viam reducerem illos, qui de *Anima rationali* non æque ſecundum ſolidam rationem

onem ſentiunt, & ex illo fundamento eludere contendunt Animæ in hoc genere concurſum, quoniam in Febribus multa, imo vt illi volunt *pleraque*, verius autem ſolum *plerumque*, non tam exquiſite ſecundum exigentiam ſanæ, aut potius *tranquillæ rationis* fiant; viſum hinc eſt non magis vtile, quam quadantenus neceſſarium, ad illam conſiderationem animos erigere, quod *humana* maxime *natura, errandi atque euagandi*, atque *per impatientiam, præcipitantiam, trepidationem, metum & anxietatem*, *mœroris* aſſiduitatem, *intempeſtiuam ſecuritatem*, inordinatas *audendi*, *timendi*, *negligendi* & iterum *irruendi* viciſſitudines, perperam agendi, quam maxime habilis ſit ac idonea: ſimul autem minime ita alligata ad *reminiſcendum* eorum, quæ agit, vt potius re ipſa etiam *abſolute intellectualium* atque *voluntariorum qua talium*, actuum, non *immemor* ſolum, ſed etiam *ignara* ſit.

Tractaui autem hanc rem partim Programmate *de differentia* λόγου & λογισμοῦ; partim diſſertatione *de frequentia morborum* in corpore humano: partim Diſſertat. de *Naturæ erroribus medicis*.

Subiunxi vero tandem, ſecundum haſce veras atque ſolidas conſiderationes etiam realem inſtructionem *Therapiæ rationalis Febrium*; partim rationi *a priori*, partim teſtimoniis atque monitis Practicorum *a poſteriori* reſpondentis.

Monſtraui ibi, quam conueniens ſit, imo paſſim neceſſarium, Naturæ iam in opere comprehenſæ, atque ſuis rebus conſulere motibus rei quadrantibus allaboranti, & in hoc *vigili* etiam atque ſollicita opera *intentæ*, non ſolum ſua *ſine perturbatione* relinquere, non autem peruerſiſſima illa interpretatione familiari, pro *ipſo morbo*, eiuſque hoſtilibus conaminibus accuſare: ſed etiam quolibet potius modo ita *ſubleuare* atque *iuuare*, vt quicquid *impedimenti* moram facit *ſalutari* Naturæ inſtituto, illud omnino *remoueatur*, *mitigetur*, *ſedetur*, laborantes alicunde ſecretionum & excretionum *ſucceſſus*, ab illis *impedimentis explicentur*, *titubantes* confirmentur, *aberrantes*

tes in viam reducantur, *tergiuerſantes* etiam modeſte prouocentur: Interim omnino hæc omnia ſimpliciter ſecundum inſtitutum, *œconomiæ vitali*, ſibi alias conſtanti, plane *congruum*, ſecretionibus & excretionibus *tempeſtiuis*, & vndique *proportionatis*, decenter reſpondens.

Indicaui vero ſimul regiam illam viam, *Theoriæ* harum rerum ſimpliciter ita ad *Praxin* manu ducentis; vt decenter expendatur, quam egregie in ſingulis *ſpeciebus* febrium *apparatus* illi *motorii*, ſecretorii nempe & excretorii reſpondeant *indoli materiarum* excernendarum; *proportioni* inquam eiusdem, ad ſecretionum & excretionum ſpecies atque ſucceſſus. Vbi etiam vulgo hominum facile comprehendendas rationes commonſtraui, quam ob rem Febres *contagioſæ*, malignæ, atque *peſtiferæ* ipſæ, quo minus *alienis* commotionibus interturbantur, toto ſuo genere *leues*, & admodum *tranquillas* commotiones præ ſe ferant (nempe omnino contra vulgatiſſimam opinionem, qua tales maxime febres, tanquam *violentiſſimæ*, & ex ſua propria indole ad *vehementes commotiones* quaslibet propenſæ, accuſantur, quod, niſi per indiuiduales, ſiue *humorum*, ſiue *motuum*, imo maxime etiam *morum*, ἀταξίας, minime ita ſe habet) quomodo *tranquillis* vtique, ſub neceſſaria illa tamen *intenſione*, *aſſiduis* nihilo minus, & maxime *æqualibus* talibus ſecretoriis & excretoriis *motibus*, horum generum materiæ, ad eliminationem ſui tractandæ ſint; imo etiam quam facile in hoc genere, non *poſſit* ſolum, ſed re vera etiam *ſoleat*, in vulgari turbulenta praxi, offenſio inſignis circa haſce res committi, inprimis incondito vſu *alexipharmacorum* etiam ipſorum, & male intellecti vſus *regiminis ſudoriferi*.

Nempe quam maxime in *Febrium* negotio, quamuis etiam hinc inde in aliis morbis, perperam ſperata *materiæ* morbidæ *correctio*, neglectui decentium *tempeſtiuarum euacuationum*, aut omnino efficacis *diſpoſitionis* ad illam, viam planam ſternens, ita obſedit *ſpeculatorum* plerorumque animos, vt totam

tam ſuam operam perdant, in confingendis *rationibus*, quomodo medicamenta per quaſcunque affictas qualitates, imo *mechanicos* etiam operandi modos, *materias* potius mutando, quam *exonerando* prodeſſe *debeant*, atque, ſed falſo, *ſoleant*. Vbi, præterquam quod innumeris inanibus, & a veritate Praxeos ſimpliciter alienis commentis indulgetur, de variorum remediorum *certa* aut *magnifica* efficacia, quæ in ipſa Praxi nulla deinde eſt, aut a tali fictione plurimum aliena: ſeducitur ita, tum *aliorum*, tum *proprius* animus, hac credulitate, vt neque *veritatem* operationis medicamentorum, nec e veritate *modi operandi*, etiam *indolem* ſiue *morborum*, ſiue *cauſarum* morbidarum, colligere vſquam poſſibile ſit.

Mouit me etiam hæc res ad conſcribendam diſſertationem de *Alterantibus*, qua quicquid in hoc argumentum dictu neceſſarium viſum fuit, prolixius deduxi.

Cæterum *conamina* talia Naturæ ſibi ipſi conſulendi, in materiis *Chronica* potius quam *præcipiti* efficacia noxiis, coarguere etiam placuit Diſputat: *de affectibus periodicis*; ſicuti *nexum* illum, quem tales *conatus ſæpe* quidem prouocati, ſed vel nimis parum ſuccedentes; vel ſub *ſatis facili* ſucceſſu, ſæpius iuſto incitati, progignunt, tractaui diſſertat: de *Morbis habitualibus*, de *Conſuetudinis efficacia*, & programmat: *de Morbis Contumacibus*. Quomodo vero perperam intellecta, & contrariis inſtitutis indigne habita, varia vtilis, imo paſſim neceſſaria *ſalutaris intentio*, atque *contentio*, *degeneres* poſthac *commotiones active* ſuſcipiat; aut ab illis materiis, quas ita excutere impedita fuit, iniurias atque noxas corporeas *paſſiue* poſthac ſubeat, præter Diſſertationem de *morbis corruptis*, commonſtrare etiam aggreſſus ſum diſſertat: de *Erroribus Medicinæ practicæ*. Interim omnino vindicare etiam Naturam, & quidem argumentis ab hac ipſa maxime eius vera œconomia deſumtis, ſuſcepi, ab imputationibus ſimpliciter *friuolarum*, inprimis *patheticarum* in mouendo ataxiarum, programmate,

Anomalias motuum vitalium patheticas, non eſſe ſimpliciter turbulentas, admonente.

Subiunxi tandem his omnibus, iuſtam æque atque veram epanorthoſin aduerſus triuialis Praxeos præſumtuoſam vanitatem, atque faſtum, quo etiam profecto paſſim ignara plerorumque quæ agit, imo non raro iniuria potius in meliora Naturæ conamina, *bonos euentus*, quantumcunque etiam difficiles ſubinde redditos, *ſibi rapit*, & non *venditat* ſolum, ſed etiam aliis *vendit*: *Infauſtos* ſolos Naturæ imputat, & inſuperabili morbi malitiæ. Egi hoc etiam in Diſſertat: *de curatione per accidens*.

His autem fundamentis, perpetuæ omnino & intemeratæ fidei, ſuperſtruxi etiam aliarum rerum tam ad Theoriam, quam Praxin Medicam pertinentium, dogmata hucusque a me tractata, imo reciprocæ illuſtrationi, varias tales deductiones ita adaptare ſtudui, vt nihil iuſta *connexione* deſtitutum, quamuis in tumultuario veluti tali, & ſimplicia veluti fragmenta delibante ſcribendi genere remaneret. Vbi iterum moneo, quod ſuperius iam etiam dixi, non ſolum data opera, ſed aliquando etiam neceſſitate quadam adactum, paſſim me *allegatione propriorum meorum* in hoc genere *ſchediaſmatum* vſum fuiſſe. Partim propterea, quoniam re ipſa non habebam, quos in ſolidum teſtimonium aduocare poſſem alios: partim etiam, vt ipſarum harum, rerum æque atque tractationum, *verior inter ſe nexus*, atque *mutuus* ad vtilitatem dogmaticam *conſenſus*, inde diluceſceret.

Non poſſum autem, quin paucis hic moneam, quod etiam illa paſſim affectata *allegatio multorum Autorum*, non ſolum veluti propria quadam ſua culpa nihil magni in receſſu habere iudicari mereatur; Sed tanto magis per illa hodierna in hoc genere ita plane peculiaria *ſubſidia*, quorum intuitu *transſcriptiones* illæ plus *otioſi*, quam *docti* laboris habere, non temere æſtimari poſſint.

Quod

Quod enim ad illas in ſe ſpectatas attinet, niſi illæ ad *autoritatem* conciliandam, aut *peculiarem* aliquam veluti *nouitatem* producendam, *rerum* aut *ſententiarum*, adhibeantur; vt nempe *hiſtorice*, factis quibuſdam eorumue circumſtantiis ita fides maior concilietur: aut peculiaris ſiue obſeruatio, ſiue conſideratio, vel laudetur, vel *examinetur:* niſi, inquam, ita inſtruantur *allegationes*, *otioſæ* profecto ſunt, & *inanes*.

Sicut enim res alias ſatis notæ, teſtimoniis fruſtra firmantur; ita ante omnia *rationibus rerum* in ſe decenter euolutis, atque luculenter ſtabilitis, adeoque *cuiuslibet* alterius hominis *ſanæ atque exercitatæ rationi* commendandis, abſurdum eſt argumentum ab *autoritate* petitum, & *præiudicii* potivs faciendi, quam ſinceri atque ſolidi *iudicii* & conſenſus eliciendi, haud iniuria ſuſpectum: Ita inanis profecto merito iudicatur talis apparatus ad huiuſmodi intentiones. Excepto ſolo illo caſu, vbi breuitas temporis, aut diuerſitas præſentis alicuius primariæ tractationis, ſufficientem deductionem impedire apparet, quo intuitu alio amandare lectorem, vbi rem abundantius deductam reperire poſſit, nemine contradicente ſit integrum.

Hodierna vero illa ſubſidia, *Dictionariorum Practicorum*, vt *Moroni*, *Lindenii*, *Lippenii*, *Waltheri* &c: nec non *Indices*, *Actorum naturæ Curioſorum*, & *Lipſienſium* collectiones, adeo certe *otioſum* faciunt hunc laborem, vt ad quantumlibet etiam locupletes talium allegationum turmas, nulla magis re opus ſit, quam ſolo otio. Nam propterea autores multos allegare, & inprimis illud *pagina mihi* vbilibet addere, vt vel videaris, vel intelligaris multis libris inſtructus eſſe, certe etiam otioſum quiddam eſt, & quomodunque res cadat, nec propterea ſimpliciter vel fide dignum, vel admiratione.

Aſt vero ſi allegationes tales non tam ſimpliciter ad *iudicium* faciendum citentur, ſed *integris periodis*, imo *paginis*, quin *diſcurſibus* tranſſcriptis, ita cumulentur, vt rem vel obi-

ter æſtimando ſatis diluceſcat, quod tales laciniæ plus conficiant in ſcripto aliquo, quam propriæ deductiones, etiam aliquid amplius, quam otioſum eſt. Dixi de ea re aliquid in programmate de *Teſtimoniis Medicis*, & de *Auctoritate atque veritate Medica.*

Non placuit magis, quam neceſſarium potius certis reſpectibus viſum eſt, hæc ita de ſchediaſmatibus a me ab aliquam multo tempore in publicum propoſitis monere; vt illis non ſolum retunderem illas, ex occulto *ſibilantes* magis quam *vibrantes* inſimulationes, quod ab aliis arrepta differam; ſed etiam ad monſtrandum, quod nec in illo *tumultuario* alias *Diſputationes conſcribendi* genere, alienus fuerit animus a rebus ſcitu neceſſariis, earumque peculiari *connexione*, non magis *ſeruandis*, quam *monſtrandis*.

Cum enim inde a prima iuuenta ſummopere ſemper diſplicuiſſet mirifica illa diſſenſio, & omnis iuſtæ *connexionis* defectus, non ſolum inter Theoriam & praxin, ſed etiam *Theoriæ* ipſius *dogmatum* inter ſe inuicem; imo etiam neſcio quæ, libido dicam, an potius neceſſitas, nuſquam inter ſe cohærentia, Diſſertationibus pertractandi: placuit non ſolum hoc ipſo intuitu potius talia euoluere, quæ omnino propiorem inter ſe inuicem *nexum* præ ſe ferant; ſed etiam *materiarum dignitate*, *vulgari* vero *interpretandi indignitate*, maxime mereri videbantur, vt ſolertius enuclearentur, atque firmius ſtabilirentur.

Ceterum vti hæc omnia non niſi e CLINICA PRAXI, & huius obſeruationibus realibus, verum fundamentum, quod nempe vere ita ſe habeant, nanciſci poſſunt; Ita volui etiam in conſcribendis hiſce Diſſertationibus eandem viam inſiſtere, quam epiſtolico diſcurſu de *Motu tonico* ſeruaueram: nempe vt ipſa potius *phænomena* affectuum primo loco in ſcenam producerem, & ex illis poſtea inferrem: quam contra, *poſitiones* ormarem exemplis practicis demum confirmandas. Quamvis

vis enim etiam hæc methodus minime contemni mereatur, habet tamen illud incommodi, quod longe facilius ita ſolum ea phænomena *ſeligi* poſſint, quæ formatam per *præiudicium* opinionem colorare poſſint: quando vero ſtatim potius res ipſa ſiſtitur, non poteſt ibi fieri fucus, quin *perito Practico* ſtatim appareat, ſi quid aliter, quam res ipſa habet, productum, ita pro falſo fundamento ſupponatur.

Ita quidem putarim ſatis dilucere poſſe, quod etiam in hiſce ſcriptis concinnandis ſcopum habuerim, omnino talia in medium afferendi, quæ non ſolum *vera*, & *vtilia*, ſed omnino etiam *neceſſaria* ſint ſcitu: & *vagis* illis quidlibet de Medicina *fingendi* auſibus merito opponenda. Quiſquis autem, *abſque* vllo *præiudicio*, tum veritatem horum ab experientia, & quidem familiariſſima, imo quotidiana, petere; *nexum* autem & *vim* argumentorum a me inde ductorum decenter comprehendere, non ſolũ *voluerit*, ſed etiam *valuerit*: ille omnino ſimul manifeſto comprehendet, immanem illam differentiam, quæ inter ſimplicem *materialem habitum corporis*, & inter *Motus*, *in illo* & *per illud* fientes, intercedit; eoque ipſo *differentiam* illam, imo potius *contrarietatem*, quæ inter conſtitutionem corporis *vt mixti*, & *vti viui*, viget. Ille idem vno intuitu ſimul & ſemel perſpiciet, illud *paradoxon* hucuſque inauditum: *quod corpus tota ſua materiali eſſentia ſumme corruptibile, ipſo tamen actu non corrumpatur*, ſed potius corruptionis expers maneat: imo potius *quomodo*, qua *ratione*, qua *methodo*, quo *artificio*, hoc fiat, *ſponte* ſecundum naturam, & fieri debeat, *arte* per ipſam medicam praxin. Næ vero, illi ſimul ſtatim diluceſcet alterum *paradoxon*, quod *vniuerſa vſitata doctrina medica*, quatenus vnice *fictitiis* quibuſdã *opinionibus*, *de mirificis conſtitutionibus materialibus corporis*, *ſ. & p. n. inſiſtit*, toto, quod aiunt, cœlo a veritate aberret: ad minimum autem vere e diametro aberret, dum *Vitalitatem corporis* in *materia* eius quærendo, inde prolabitur ad *confingendas* tot huius peregrinas plane *permutationes*, atque depra-

prauationes: quas vndique *aliis materiis* corrigere atque ſubigere affectat: ſimul autem, quod omnino eſt illud peſſimum, & malus harum aberrationum fœtus, multas *ipſius Naturæ bonas commotiones*, aduerſus ipſam morbidam materiam & eius efficaciam corpori periculoſiſſimam, *pro ipſo morbo*, atque directis eius etiam *in perniciem* corporis effectibus, interpretari neceſſe habet.

E quo demum errore, in Praxin vel nude atque ſimpliciter *empiricæ cautelæ* reſultant; vel contra, ſi illis peruerſis Theoriis inſiſtatur, irrita talia *Syſtemata practica* inde reſultant, qualia hodie primas ſibi vendicant: vt nempe *fictis materiæ* vitiis, numeroſa proportionata *materialia corrigentia* opponantur.

In quibus quidem generibus *cautelæ* illæ practicæ *duplicem difficultatem*, & vt irritæ fiant, facilitatem, habent: *primo*, quod etiam inter ſe non cohæreant, omnino autem, inter tot practica ſcribere affectantes, conſenſus circa hæc vnanimiter ita tradenda, deſit: inprimis autem, quod hæ tales *cautelæ*, ab omni recepta *Theoria*, & inprimis ipſa a talibus monitoribus quoque *ſuppoſita*, longiſſime abeant: quo ipſo, *ſecundo*, apud homines qualemcunque *connexionem* ambientes, nullum aditum inueniunt: imo vero paſſim etiam non ſatis recte applicari poſſunt, dum conceptus Theoretici alieno modo atque modulo his rebus præmiſſi, perplexum reddunt lectorem, in quanam proprie affectus ſpecie, aut ſub qua illius conſtitutione, *cautelæ* illæ propriæ obſeruari debeant. Vnde nempe nihil mirum eſt, ſi e rebus vndique perplexis, nihil ſolidum, & cui vel in Theoria vel in Praxi acquieſcere poſſit animus, inde obtineatur.

Felicius ſpero incedet, imo habebit vnde greſſus ſuos dirigat, quin firmisſime collocet atque ſtatuat, quiſquis SIMPLICITATI VERITATIS inſiſtere memor, veram RATIONEM CONSERVATIONIS VITALIS ſatis comprehenderit, & pro *vera cynoſura* tam *Theoriæ*, quam *Therapiæ* ſuæ conſtituerit. Ad quam intentionem quid ipſi etiam hæc mea ſchediaſmata vtilitatis conferre poſſint, vſus ſolus ipſum edocebit.

MEDICINAE
DOGMATICO-SY-
STEMATICAE
PARTIS THEORETICAE
SECTIO I.
QVAM CONSTITVIT
PHYSIOLOGIA.

PROOEMIVM.

THeoriæ medicæ & vniuerſa doctrina, & ipſa etiam ſcientia, quomodo differat a praxi, arte inquam, eiuſque exercitio, licet exercitata ratione bene inſtructi facile perſpiciant, tamen cum hinc inde huius veri exercitii etiam præter ſpem & opinionem, & maiores inprimis omni opinione defectus occurrant, & quidem non ſolum in percipiendo, & ita omnino etiam in recipiendo, vt indo vel plane reſiſtatur, imo etiam doctrina talis e directo oppoſitis dogmatibus, reprobetur atque penitus diſſuadeatur, neceſſe omnino eſt de hoc negotio pauca præmonere. Nota eſt illa inter Medicos Dogmaticos loquendi formula, quod Medicus incipiat, vbi Phyſicus deſinat. Cum autem nuſquam ſolide compareant, veri limites Phyſicæ, irritum hinc propemodum fuit, in hodiernum vſque diem hoc conſilium: imo cecidit hinc etiam in irritum ſolidiſſimum illud Hippocratis monitum, quo Medicum monet allaborare, vt Phyſicus ſit, rapta temere hac appellatione ad res ab Hippocratis mente alieniſſimas; vt, dum ille non ſolum diſerte monet, quod qui conſueuerint aliter de natura differentes audire, quam quantum ad artem medicam attineat, illis ſua dogmata

non ſint accommodata: ſed etiam lib. de vet. med. proteſtatur contra Medicos & Sophiſtas, qui putent non poſſe medicinam cognoſcere eum, cui exploratum non ſit, quid ſit homo, & quomodo primum factus atque συνεπάγη compactus ſit, & conſtructus, quam tamen notitiam ille medicinæ non magis vtilem eſſe arbitretur, quam pictoriæ: cum ipſe potius cenſeat e re medicorum eſſe, vt intelligant NATVRAM hominis, & quomodo ſe habeat homo ad bene aut male ferenda ea, quæ cibi & potus forma aſſumuntur &c. Vbi etiam in paucis lineis, tribus diſtinctis vicibus Naturam appellat: illi interim nihil propemodum aliud vrgeant, quam ſcientiam compagis, opinionem mirifice variabilis craſeos (neglecta vere ſimpliciſſima fluxilitatis & putredinoſæ corruptibilitatis) alieniſſimo loco habita τῇ Φύσει, actiuitate illa, vigore illo, vegetatione illa, qua corpus Φύεται, vigoratur, actuatur, adminiſtrationes motuum conuenientes habet, & organice exercet atque ſubit; Motuum, qui non ſolum fiunt vt fiant, ſeu exiſtant, ſed directe, & exquiſite tam ad varios intermedios, quam vnum vltimum, effectus atque vſus tendant & exeant: & vſus quidem abſolute neceſſarios, non ſolum ad corporis vniuerſi ipſius conſeruationem, ſed etiam ita ad animæ actuum, adeoque exercitii actiuitatis eius, præſtationem: cum neque ipſum corpus propterea ſaltem ſit, vt ſit, ſeu exiſtat, ſed vt verum organon Animæ, tam ad percipienda obiecta Intelli-

telligibilia, (nempe ſenſibilia, quatenus diſtincte perceptibilia) quam ad exequendam Voluntatem circa hæc eadem, præbeat atque conſtituat.

Talis autem cum ſit facies etiam harum a Medicina adhuc remotiorum Phyſicarum conſiderationum, vt nec in ſe (inprimis de craſi humorum) veræ atque ſolidæ exiſtant, nec habitum illum ad veram τὴν φύσιν vſquam condigne attingant, nedum deducant atque demonſtrent: adeoque nuſquam limites illos veræ atque realis Phyſicæ ſiſtant aut exhibeant, a quibus iuxta receptam commendationem Medica ditio territorium ſuum capeſſere debeat: vtile ad minimum, niſi quidem prorſus neceſſarium, [pro vera theoria, vti ſtatim declarabo] videtur, has etiam res firmiter prius conſtituere, vt inde nexus ille verus, qui omnino ineſt, eluceſcat.

Optime nempe intelligenda in corporum viuentium negotiis venit antiqua illa, & vtique Ariſtotele prior, ab ipſo prolata, ſed male applicata, Naturæ definitio, quod ſit principium motus & quietis &c. Vbi certe quicquid ita vt φυσικὸν καὶ περὶ τῆς φύσεος, conſiderandum aut tractandum apparuerit, in hoc maxime tertio bene fundatum atque radicatum eſſe conueniat, vt de habitudine ad Motum, & ipſa ratione Motus, & inprimis proportione eiuſdem, quaſi eminentiſſime agat, & huic maxime negotio, præ omnibus aliis conſiderationibus inuigilet, atque inſiſtat.

 Sicut

Digitized by Google

Sicut autem Proportio motuum triplex habet obie-ctum; 1. organorum conditionem atque rationem; 2. materiæ per organa mouendæ: & 3. finis atque ſcopi per talem materiæ & organorum motum obtinendi peculiarem rationem: ita ualet hoc etiam in negotio motuum τῆς φύσεος ζωικῆς, καὶ ζωοποιοῦ, vitalis, animalis, viuificæ: quæ etiam ſimpliciter proportionis directione vere animat totum negotium motuum in ordine ad fines per talem actum perficiendos.

Cum itaque & craſis corporis animalis, & conſiſtentia humorum, & ipſa ſtructura meatuum atque viarum, harumq; rerum mutua proportio, & reciproci habitus, varios ipſorum motuum actus & vſus peculiares poſtulent, & tales interim exiſtant, vt vtique non mereantur ſolum hiſce reſpectibus, ſed poſtulent etiam reuera, imo exigant veluti, recte & in vera ſua connexione conſiderari & intelligi: res ipſa omni modo exigere videtur, vt totum hoc negotium condigne euoluatur, & eo ordine deducatur, vt apparere poſſit nexus ille, quem vtique etiam hæc magis phyſica conſideratio ad medicum vſum habeat atque ferat.

Vbi quidem enixe vtique cauere conuenit, ne per ſummam imperitiam, vniuerſæ methodi dogmaticæ, eiuſque adeo confuſionem cum ipſa praxi, & quæ ad hanc directe & immediate pertinent, alieniſſime illa, quæ ſimplicia ſubſidia ad theoriam, non autem ipſa theoria ſunt, non ſolum cum theoria impertinentiſſi-

me

Digitized by Google

me in eandem maſſam conculcentur, ſed plane ἀλόγως pro ipſa medicina, arte medica, praxi medica explicentur, aut arguantur.

Vnde quidem, quemadmodum ingens error habendus eſſet, ſi quis cum hominibus lingua aliqua exotica, confabulari ſuſciperet, qui eius ignari eſſent; ita eiuſdem certe commatis foret, illos hic in viam redigere, qui nullam adire vel ſubire compotes, nihil niſi quo fert lapſus atque impetus, temere ſequi valent.

His autem, qui verum nexum inter Oeconomiæ animalis conſtitutionem Phyſicam, conſiderationem Pathologicam, & tandem tractationem Medicam, vere cordi habent, aliter diluceſcet, quid proportionis huic œconomiæ intercedat cum læſionibus atque damnis, quibus VERE expoſita eſt, & ita etiam cum iſtis modis atque methodis, quibus ab illis læſionibus vindicari, & in integrum reſtitui debeat, atque poſſit.

Vbi quidem, quando vocabulum Oeconomiæ animalis recte vſurpatur & conuenienter intelligitur, non vtique ſermo eſſe poteſt, neque de ſimplici eius materiali conſtitutione, & ab hac pendente craſi; neque de coagmentatione eiuſdem per omnes quaſi minutias, ſpecialiſſima, ſeu ſtructura: neque de huius habitu ſimpliciter mechanico, ad motum ſimpliciter: neque de motibus, qui in hoc corpore fiunt, vt abſolute & in ſe conſideratis.

Quan-

Quandoquidem ex omnibus & ſingulis hiſce rebus duo illa vere præcipua, & abſolutiſſime œconomiam hanc abſoluentia attributa, in plenis tenebris manent, 1. qualis ſit materialis craſeos huius corporis habitus, uerus atque directus, ad læſiones, illas, quæ vere fiunt, & ſemel factæ plures poſt ſe trahunt: 2. Qualis ſit non ſolum ratio, ſed etiam conſpiratio motuum illorum, qui per hanc ita ſtructam corpoream machinam, tam ad ſaluationem eius ipſius, quam ad vſus intellectus atque voluntatis, iterum dico, organice, fiant, & inſeruiant.

Interim, quemadmodum hæc etiam rectiſſime conſiderata, alienisſimum tamen eſſet ſimpliciter atque directe Praxi medicæ deſtinare, & applicare velle: ita ex aduerſo eſt tamen etiam illud paris dignitatis, denegare huiuſmodi conſiderationi, atque euolutioni omnem energiam, omnem ſymboliſmum, vt ad agnoſcendam, atque cognoſcendam, ita diiudicandam quoque, dirigendam, prouocandam, moderandam, illam proportionem, quæ ex illarum rerum remotiorum reſpectibus, imo vero effectibus atque vſibus neceſſariis, iuſto ſucceſſu procedit atque reſultat.

Quamlibet enim ego certe, ſi quis vnquam & vsquam alius, inſtantiſſime vrgeam diſtinctionem maxime neceſſariam, inter ſimplicem ætiologiam, phyſicam, alterationum, quæ corpori animali, quoquo

mo-

modo obtingere poſſe videntur, quin etiam vere obtingunt; & inter pathologiam medicam, quæ læſiones non ſolum quæ vere ſolent, & vt vere ſolent, euenire, conſiderat: ſed etiam illud in his præcipue conſiderat, quod ad tractationem atque reſtitutionem medicam magis directe atque luculenter facere & inſeruire videatur: tamen tantum abeſt, vt, in ſuo ordine ſuoque loco negligam etiam ætiologias illas Phyſicas, quæ ad veram pathologiam quaſi aditum præbent, vt potius vel hoc ipſum qui vitio mihi vertat, reperiatur, quaſi remota & plane prima phyſica ad Medicum cenſum vocem; ſed graui ceſpitatione inter diſtinctiones (1) Methodi (2) theoriæ. Quandoquidem non ſolum ordo conſiderandi hoc omnino ita fert, ſed ipſa etiam indoles conſiderationis, haſce res in ſuo ordine vtique poſtulat, eo ipſo quod ad praxin demum deducentia, exhibet, & per illa tanquam rudimenta atque lineamenta ipſam praxin concinnare docet. Cum enim medicina tanquam ars, habitus vtique eſſe debeat, cum recta ratione effectiuus: recta vero ratio, non ſit ipſe ille actus, quo efficitur, ſed ſolum illud, ſecundum quod actus recte ad effectum inſtruitur: manifeſtum eſt, quod ad praxin etiam pertineant rationes tales, quæ licet ipſa praxis non ſint, anima tamen atque cynoſura eius ſint.

Quemadmodum autem, vti etiam iam ſuperius dixi, ego ipſe quam maxime autor ſum philiatris, vt

diſtinctionem illam theoriæ vere, & in ſolidum phyſicæ, a medica theoria, ſolide comprehendere atque dignoſcere cordi habeant; ita in mente primum habui in ipſa hac mea phyſiologica tractatione, characteris diuerſitate, illa quæ plus ad phyſicam, quam ſimpliciter ad medicam rem reſpiciunt, diſcernere: Cum autem per alios meos labores quibus inprimis Spartæ mihi concreditæ, tum etiam proximo auxilium meum poſtulanti, inſeruire connitor, hoc perficere per tempus non liceat, cuiuslibet propriæ induſtriæ atque curæ hoc commendo: ſed omnino veram huius rei, quin etiam vſus illius, agnitionem atque cognitionem, omnino vtique commendo.

DO-

Digitized by Google

DOCTRINAE MEDICAE

THEORETICAE

PARTIS I.

PHYSIOLOGIAE

SECTIO I.

De

VITA ET SANITATE.

CVm ARS MEDICA, VITAM atque SANITATEM corporis humani *conſeruare*, læſiones illi impendentes, monendo atque conſulendo, quin etiam obſiſtendo, *præoccupare*: labefactatam etiam ſanitatem, & periclitantem qualitercunque vitam, *integritati* atque *libertati* ſui *reſtituere*, pro vero ſuo obiecto habeat: Neceſſe proinde vtique eſt, vt Medicus recte certus ſit vniuerſæ conſtitutionis atque indolis harum rerum, quarum ita curam gerere debet, vt ſecundum hanc notitiam, quid ita conſtitutis rebus quadret, atque tali rerum indoli conueniat, per rectam rationem comparare, atque colligere poſſit.

NECESSARIA Medico eſt hæc ſcientia, non ſolum propterea, vt mox *a priori* intelligere poſſit, quid huiuſmodi indolis conſtitutioni prodeſſe aut nocere poſſit: ſed etiam ad quem ſtatum *reſtituenda* ſint, quando a ſua vera atque debita conſtitutione defecerunt: cuius ipſius etiam *defectus* gra-

Digitized by Google

dum, necunde agnoſcere aut metiri poteſt, niſi veram atque debitam conſtitutionem *in ſeipſa* recte cognitam atque perſpectam habeat.

Ante omnia itaque ſcire conuenit, *quid* ſit illud, quod vulgata appellatione VITA dicitur? In quo conſiſtat *formaliter?* circa quid verſetur & occupetur, tam *materialiter*, ſeu *ſubiectiue*, quam *finaliter*, & *obiectiue?* cui *vſui*, imo cui *neceſſitati*, in corpore ſeruiat: quid CORPORI præſtet? an & quantum vel *vtilis* ſit *corpori*, vel abſolute *neceſſaria*.

Ita etiam de SANITATE ſcire vtique conuenit, quidnam dicatur *ſanitas*, ſecundum quam corpus dicitur *ſanum? in quo conſiſtat*, vt inde ſenſibiliter agnoſci poſſit? quinam ſint eius *actus* atque *ſtatus*, quibus ARS ſubuenire valeat?

Sub hac conſideratione primum omnium occurret, quod *corpus* humanum per ſuam MIXTIONEM, in promptiſſimam *corruptionem* totum propendeat.

STRVCTVRA autem eius, quæ *actionibus* humanæ *ſpeciei* dicata eſt, fatiſcente illa *mixtione* neceſſario *funditus* atque penitiſſime dilaberetur: quam tamen in longum tempus *durare*, poſtulat ipſa illa indoles *actionum*, huic *ſpeciei* propriarum:

NECESSARIAM itaque eſſe apparet peculiarem aliquam CONSERVATIONEM, quæ impediat, ne illa *diſpoſitio* in *actum* deducatur.

Poſtquam autem *diſpoſitio* illa ad *corruptionem* non *leuis*, *tranſitoria*, *accidentalis*, aut *aduentitia* eſt; ſed *intrinſeca* penitus corpori, adeoque *intime* inhærens atque *immanens*, & nullo tempore ſeparabilis: conſonum vtique eſt, quod etiam illa *conſeruatio* huic labi oppoſita, *perennis* & *indeſinens* eſſe debeat.

Hæc ipſa CONSERVATIO rei tam *corruptibilis*, ne ipſo *actu* corrumpatur, eſt proprie illud, quod ſub vſitato VITAE vocabulo intelligi debet: & hic eſt ille *reſpectus*, quo *corpus* quatenus ſimpli-

Digitized by Google

ſimpliciter MIXTVM, opponitur & contradiſtinguitur corpori quatenus VIVO.

Quamuis autem hæc conſeruatio perpetretur per actum *formaliter mechanicum*: his tamen *inſtrumentaliter* patratur, per *corporeas machinas*, & ex pluribus *ſucceſſibus* atque *ſociis* actibus, tandem ad hunc *vnum formalem* vltimum, CONSERVATIONIS nempe actum peruenit.

Iam cum illa *corporea organa*, pro *mechanico* ſui vſu vtique ſpecialiſſimam *conformationem*, atque *proportionem* habere debeant:

Præterea illi *intermedii* atque *ſocii* actus, quorum *vltimus communis* effectus demum VITA eſt: vtique etiam vt a priori *proportionate* atque *ordinate* adminiſtrari atque agitari debent:

Hæc tam *corporearum* illarum *organicarum* partium omnimoda debita *conformatio*, *integritas*, *libertas*, & tam *propria*, quam *ocia* ad ſuos vſus idonea *diſpoſitio*:

Quam *actionum* ipſarum *tempeſtiua*, *ordinata*, ſatis *vegeta*, & tam *ſigillatim*, quam in ſua *ſocietate* vndique *proportionata* adminiſtratio:

Hæc talis, inquam, tam *partium*, quam *actionum* conſtitutio, appellatur SANITAS.

Vulgo dicunt *Sanitatem* potius deſcribendam eſſe, vt *potentiam* actiones legitime exercendi, cum non ſemper ipſo *actu* illæ exerceantur: quod confirmant per *animales* actiones.

Cum autem VITALES *animalibus* non ſolum *tempore* ac *ordine* priores ſint, ſed etiam INDESINENTE actu perpetuo exerceri debeant, atque ſoleant: proinde rectius & intimius deſcribitur *ſanitas*, tam per ipſarum *partium* iuſtam integritatem, quam *actionum* conuenientem adminiſtrationem.

Quantumlibet autem verum omnino atque certum ſit, quod partes *corporeæ organicæ* omni modo conuenientem debi-

Digitized by Google

Ex aduerſo vero *nulla abſolute connexio*, aut qualiſcunque tandem *reſpectus*, pure *mechanica* talis energiæ, per quam corpus ita ſimpliciter, ſine vllo *fine* aut *ſcopo* nude *mechanice* ſubſiſtere deberet.

Vt itaque ſatis liquere poſſit, *quidnam* ita *viuat*, tum etiam, *quomodo viuat*, & *quamobrem* maxime *viuat*, perluſtrabimus ſingulos hos *reſpectus*.

Interim cum inprimis illa conſideratio, QVOMODO vita, nempe qua maxime *inſtrumentali* ratione vigeat, atque fiat, paulo *prolixior* ſit, & ſub multorum *ſociorum* atque *ſubordinatorum* actuum varietate diffuſior, placet potius Philoſophis conſuetam methodum ſeruare, & ſicut illa reſpectum FINIS inter cauſas primo ordine ponit (quod *moueat efficientem* ad ſuſcipiendum *actum*,) ita hoc etiam loco conſiderare, quemnam verum & euidentem *finem*, & plane *deſtinatum* vſum CORPVS humanum habeat, penſitare.

Hic ante omnia conſiderandum venit, quod ANIMA *humana*, circa illas res, quæ ad *actum* ipſius præcipuum atque *principem directe* pertinent, in hoc mundo, *abſolute & ſimpliciter nihil poſſit ſine corpore*.

Nihil enim *ſenſu* comprehendere, & conſequenter de nulla re *præſente cogitare* aut *cognoſcere* valet, ſine *ſenſoriis* corporeis. Nihil etiam in *effectum* deducere, ſeu *voluntatem* ſuam exequi, valet, ſine eodem corporeorum organorum *miniſterio*.

Præterea, non opus ſolum habet *abſolute* corporeis hiſce *organis*, ſed inſuper etiam adhuc ſub illo reſpectu, vt etiam ad *longius tempus* iiſdem indigeat: Cum *anima per ſe*, non niſi *ſucceſſibus*, & illis quidem paſſim ſatis *languidis* etiam, quicquid ſuum eſt, in *effectum*, ne dum in *habitum*, deducat: adeoque ex *ſua propria* etiam *indole*, proportionatum *temporis* ſpatium requirat.

Cui

Digitized by Google

Cui etiam addere licet illud ſatis veriſimile, quod *anima humana* non ita ſimpliciter & abſolute ſolum ad *exerendam*, *ſemel* forſan aut *breui* tempore, ſed *exercendam diutius* illam ſuam, *cogitandi* atque *ratiocinandi* energiam, deſtinata ſit, adeoque hoc ipſo etiam reſpectu *organa* ſua *diutius* in poteſtate habere debeat.

His omnibus modis atque reſpectibus cum neceſſe ſit, *exiſtere* non ſolum, ſed *ſubſiſtere* etiam, *corpus*: habet illud ita vtique omnino eximium FINEM, & *abſolutæ neceſſitatis*, PROPTER quem eſſe debeat.

Præterea vero, cum vniuerſum *corpus*, in tota ſua conſtitutione, illis duobus *effectibus* exquiſitiſſime operetur, atque ſeruiat, (1) vt omnino *conſeruetur* actionibus *vitalibus*: (2) vt *ſenſibus*, *motibus localibus*, & tandem ipſi *cogitationi* miniſtret: tanto euidentius hinc eſſe poteſt, quod hic proprie ſit iſte FINIS, PROPTER quem corpus ita conſtructum eſt.

Vt adeo merito, imo *neceſſario*, exulet abſona illa opinio, quaſi corpus etiam *abſolute* PROPTER SE IPSVM exiſtat:

Cum ſub tali opinione, nullum *vſum* haberet: cum interim e contra re vera in vero atque perpetuo *animæ miniſterio* conſtitutum ſit:

Adeoque tantum abeſt, vt quoquo modo vere *ſui iuris* eſſet, vt potius manifeſtiſſime *alterius* ſit *iuris*, *animæ* inquam & *intelligendi*, & *volendi* actui, *miniſtret*:

Et hoc inſuper etiam DIV; cum vere nulla vſquam *cauſa*, aut *ratio* vel in mentem ſolum venire poſſit, *quamobrem* CORPVS DVRARE deberet, niſi propter alium FINEM, cum ipſum *in ſe*, *nullum* habere, non ſolum concedatur, ſed quam maxime vrgeatur.

Quemadmodum autem ita vel penitus *a priori* ſatis eluceſcit, quod *corpus* PROPTER *animam* exiſtere, etiam *neceſſe* ſit: ita ſuppetit etiam aliud adhuc argumentum, quod hoc ipſum non minus, ita vt *a priori*, confirmare valeat.

Nimi-

Digitized by Google

Nimirum *illud*, *quod* & totum *corpus conſeruat*, & *animæ* etiam *vſus* in corpore præſtat, & abſoluit, eſt *res*, *a corporis* ipſius *eſſentia*, & *vniuerſa indole*, quidem *aliena* :

Interim *animæ eſſentiæ* atque *indoli* abſolutæ & plane genuinæ, *gemina* : nempe in ſe quidem *incorporea*, vt ipſa etiam *anima* : *in corpore* vero, imo *in corpore* efficax & *actiua*, vt iterum ipſa quoque *anima*.

Præterea illud manifeſtiſſimum eſt, quod ſubſeruiat illa res non ſolum *neceſſitatibus* animæ, in *exiſtentia* atque *duratione* corporis :

Sed etiam quam maxime in *nudis*, *puris*, atque *directis* illius, *animæ* inquam, *vſibus* atque *intentionibus*.

Idque adeo, vt *anima* in actibus quam maxime *eminentibus*, & ſummæ in hoc genere actiuitatis, huius, de qua loquimur, rei, *veram* plenam *poteſtatem* ita manifeſto habeat, vt illam vere abſolute *regat*, *dirigat*, *augeat*, *minuat*, & pro ſuo arbitrio *verſet* atque *flectat*.

Imo vero hæc *res*, animæ etiam *immediatis actibus*, adeo ſimpliciter & *abſolute propria* eſt, vt quicquid animæ vere *eſſentiale* atque *proprium* exiſtit, agere & perficere, illud vniverſum hoc *medio*, hac inquam re, vt vero ſuo *inſtrumento*, præſtet atque abſoluat.

Imo vero non tam ſolum vti ſuo *inſtrumento* : ſed potius vti *generico* ſuo & fere magis *intermedio*, quam ſimpliciter *inſtrumentaliter* medio, *actu*.

Eſt autem hæc *res* nihil aliud quam MOTVS.

MOTV enim omnia vtique ſua agit *Anima*. Quandoquidem cum ipſa *Ratio*, *plurimum* ſit *comparatio*, perpetuo *tranſitu* atque *circuitu de re ad rem*, ac veluti *diſcurſu inter res* plures exercenda : vero, inquam, peruetuo MOTV :

Tota autem & *conſeruatio*, & *ſenſoria* atque *loco-motoria vſurpatio* corporis, non ſolum *in genere* MOTIBVS exerceatur ;

ſed *ſpecialiſſime* inprimis motibus *proportionatis* : tam ad *finium* exigentiam, quam *animæ* DESTINATIONES :

Conuenientia etiam illa, *eſſentiæ* quidem *incorporeæ*, ſed *actiuitatis* tamen *in corpore*, & *in corpus*, vtrique *communis* ſit :

Nihil ſanæ atque ſimplici *rationi* magis quadrat, quam quod hic MOTVS, vt ad ſuos *immediatos* actus & effectus, ita etiam ad *conſeruationem* & *vſum* corporis, pro ſuis *immediatis* effectibus, verum & *immediatum* ſit *inſtrumentum* :

Imo *effectus*, nulla magis atque verius, quam hac *cauſa*, dignus, *Anima*, inquam.

Atque adeo rem recte atque decenter æſtimando, omnes *actiones in* corpore, quæ tam ad eius *ſtructuram*, quam *Mixtionis conſeruationem* pertinent, ab ipſa *anima*, & propter ſuos *vſus* atque *fines* ſuſcipiantur, & ea *proportione* atque *ratione*, quæ *ſcopis* illis atque vſibus conuenit, *ſcite* & *conuenienter* regantur, imo abſoluantur :

Et hoc quidem actu illo, *animæ* ipſius *indoli* quam maxime *gemino*, nempe in ſe *incorporeo*, MOTV.

Nec *incorporeo* ſolum, ſed etiam ita ſcite atque *proportionate* adminiſtrato, quemadmodum *conuenit* non ſolum *materialium* ſubiectorum indoli :

Sed ipſis vſque nudis *ſimplicibus* & plane *directis* ANIMAE *intentionibus*, *generalibus* inprimis, vt in *animi pathematibus* reliquis ; imo *ſpecialiori*, in *nauſea*.

Ex hiſce puto decenter penſitatis, ſatis diluceſcere poſſe, quomodo vniuerſum *corpus* humanum, tam in ſua *conſeruatione* atque *duratione*, quam in *ſtructura* ſua *ſpeciali*, tanto magis autem in ipſis ſui MOTIBVS, manifeſtis, iiſque plane *neceſſariis finibus*, nempe *alterius* vſibus, ita *deſtinatum* ſit, vt neutiquam *propter ſe ipſum* ſiue *exiſtere* ſiue *diu ſubſiſtere*, ſiue ita *ſtructum* eſſe, ſiue talibus motibus *agitari*, iudicari poſſit.

Vnde mox tanto iuſtior etiam apparet altera illa colle-

ctio

Digitized by

ctio, quod ipſa etiam *anima*, & *ſtruere* ſibi corpus, ita vt *ipſius vſibus*, quibus SOLIS ſeruit, *aptum* eſt; & *regere* illud ipſum, *actuare*, *mouere* ſoleat, *directe* atque *immediate*, ſine alterius *mouentis* interuentu aut concurſu.

Quandoquidem etiam perpetuis, & inſanabilibus omnino intricationibus laborant antiquæ illæ næniæ, æque ac recentiſſimæ phantaſiæ, de quibuslibet *aliis agentibus* aut *actionibus*, præter *animam rationalem*, corpus *ſeorſim* mouentibus atque *regentibus*:

Et illud quidem propterea, quoniam *anima* tali actui *impar* ſit, quia *immaterialis*:

Interim eo ipſo irreuocabilem implicationem iniiciunt, quomodo *anima*, etiam cum illis alteris ſuppoſitis agentibus *conſpirare* valeat, aut *cooperari*: cum vel tyrones Logices offendat dilemma illud irreſolubile, quod ex illo canone hic *in infinitum* reſultat, quod *alia* illa *mouentia*, vel *in corpus* nullum ius habeant, ſi *immaterialia* ſint: vel ſi hoc non ſint, *anima in* iſta, & *per* iſta, in corpus nullum ius aut huius vſum impetrare poſſit: quanda hæc *media agentia materialia* ſupponuntur.

Nam abſona penitus eſt, & ingeniorum acumine indigna, diſtinctio illa, inter *craſſius* & *ſubtilius* materiale, & huius *poſterioris* maiorem *conuenientiam*, & propius aliquod *commercium* cum *immateriali*:

Secundo loco, inuoluunt talia commenta non ſolum nouum *intellectum in iſtis agentibus* vt *ſcite* atque *decenter* prorſus, omnia, & vndique, agere poſſint:

Sed & re vera ſi res condigne æſtimetur, maiorem, quam in ipſa *anima rationali*:

Hæc enim *agentia*, ſub hac præfiguratione, non ſolum *ſciunt*, *quid*, *quomodo*, *quando*, *quantum* ipſa agere debeant:

Sed *intelligunt* inſuper omnes *nutus*, & exquiſitiſſimos

Digitized by Google

etiam, quarumlibet ſpecialiſſimarum *proportionum*, quas *anima* vult, *modulos*, eoſque ita, vti *anima cogitat* atque *vult*, exacte exequi cenſentur:

Cum ex aduerſo, *anima rationalis*, magis directe *cogitans* & *intelligens*, nihil reciproce *cognoſcat* aut *percipiat* de iſtis *actibus*, *rationibus*, *proportionibus*, *reſpectibus*, quibus non ſolum iſta *altera agentia* vacare finguntur: ſed ipſa omnino etiam *anima*, illis vtendi tam eximium ius habet, vt etiam ſub paulo circumſpectiore penſitatione, nihil aliud appareat, niſi quod hæc omnia, corpus, inquam, totum cum vniuerſis illis ſuis *agentibus*, *actionibus*, *proportionibus*, *poteſtatibus*, eminenter in eius ipſius, *animæ*, inquam, *vſus*, non ſolum facta ſint, ſed etiam in eoſdem *vſus conſeruentur*, imo perpetuo *adminiſtrentur*.

Nihilo prorſus melioris conditionis ſunt illa recentiorum commenta, quod hi *motus* qui in *corpore* ita fiant, in ſubſidium *vſuum animæ*, non in concreto ab aliquo *agente* ſeu *movente* exerceantur, aut adminiſtrentur; ſed vt *in abſtracto* in corpore fiant atque vigeant: & habeant iam *concreatam* illam ſuam *proportionem immutabilem*: niſi forte a paribus nude *corporearum* rerum occurrentibus inſitis motibus alterentur. Et hoc quidem ita habeant a Deo, abſoluta voluntate *determinatum* atque *impreſſum*.

Interim, ſicuti hic rurſus nulla vſquam comparet *connexio*, cum illis *animæ rationalis* nutibus, ad quos hi motus non ſolum *prompti*, ſed toti penitus *facti* atque *deſtinati* videntur, in *ſenſitiuo* & *loco motiuo* negotio:

Ita in *Vitali* etiam, in quo *anima* hiſce abſolutis motibus nihil præiudicii adferre poſſe cenſetur, tam manifeſta eſt in contrarium experientia, vt quidlibet potius diuerſum eluceſcat, non ſolum ex *animi pathematibus* in corpore iam *conſiſtente*; ſed etiam ex *impreſſionibus* matrum, in corpus *formandum*: imo vero iam recte *formatum*, aliter ſolum *reformandum*.

Quem-

Digitized by Google

Quemadmodum autem in hiſce implicationibus extricandis laborem in ſumere non placet; ita tanto minus nimivm prolixum eſſe conuenit circa reliquas ſpecialiores implicationes, quæ ex illis quaſi generalioribus paſſim pullularunt. Dum v. gr. SPIRITVS paſſim nominati ſunt, & velut in ſubſidivm vocati, ad ſcenam hanc magis exornandam.

Sufficiet autem, ſaltem ad verum de his rebus ſchema concipiendum, breuiter atque ſimpliciter differere, quid illi, qui de his rebus *varie* loquuntur, & *proferant*, & inter ſe mutuo *differant*.

Antiquior ſententia, quæ corpori humano præter *rationalem* animam, alia *agentia* aſſignauit, *animas* alias ſibi concepit, & officiis illis præpoſuit: nempe *vegetatiuam* atque *ſenſitiuam*.

Vegetatiuæ, *vitæ* atque *nutritionis* officium detulit: *ſenſitivæ* ſenſus, & *motus localis* exercitium.

Ex his *animabus*, ſolam quidem *ſtricte* dictam *humanam*, *intellectus* compotem fecerunt: interim etiam *vegitatiuæ* atque *ſenſitiuæ*, γνῶσιν certam tribuerunt, ſecundum quam ſuas res omni modo *ſcite*, *ordinate*, *proportionate*, adminiſtrent.

Alteri, & his vt apparet *antiquiores*, animæ VNI *humanæ*, a *ſpecifica* ſua, adeoque *digniore* energia, *rationali* dictæ, iuxta hanc *nobiliorem* adeoque *ſuperiorem* energiam, tanto magis competere cenſuerunt etiam *ignobiliores* illas, ſiue *inferiores* energias: argumento omnino plauſibili, quod, *qui poteſt plus*, *poſſit etiam minus*.

Interim, antiquiore illa ad abſtractos conceptus etiam temere multiplicandos propenſione, implicabant hanc de reliquo ſatis bonam ſententiam, introductione, & incommoda valde præfiguratione, vt *ſubſtantialium* energiarum, FACVLTATVM diuerſarum huius animæ.

Quam quidem præfigurationem vel ipſis vocibus fouebant, & augebant; dum non iam amplius de ſimplici *potentia*

loqui viderentur: ſed *ποιότητος* nomenclatura reuera realem quandam *faciendi poteſtatem*, tanquam *actiuam* atque *poſitiuam efficientiam* in ſcenam producere, quæ *animæ* auſpiciis illud agat & perficiat, quod eidem tribuebant.

Non parua iam hinc ſubnata ſterilium conceptuum *multiplicatio*, aucta eſt ſequiorum temporum ſucceſſu per commentum SPIRITVVM.

Cum enim per illud *πρῶτον ψεῦδος* ineptiſſimi illius canonis de *materialis* & *immaterialis* nullo commercio, ingens præiudicium impendere videretur *rationalis* animæ *immaterialitati* :

Sopire hoc ſcandalum aggreſſi ſunt, (& in omnem alienam meſſem *vncos* magis ſuos, quam *falces* immittere paratos Monachos,) verborum ſono, & ſpeculationis vanitate ſatiare, Medici, SPIRITVVM termino & figmento interpoſito.

Quamuis enim ne pueros quidem fallat, illa ſupra notata, in hoc etiam figmento, *in infinitum* progrediens difficultas: tamen cum his rebus acquieſcerent, quos non quieſcere periculoſum erat, & qui de reliquo de SPIRITVALIVM rerum vera indole ſoli iudicare poſſe videri volebant: recte quidem illos illorum temporum Medici his verbis pacauerunt: Simul tamen ſaniori conceptui ſatis planam adhuc viam reliquerunt.

Abſolute enim & ſimpliciter hos ſuos ſpiritus *ſubiecerunt* animæ:

Vt ipſa illis tanquam vero, *nudo inſtrumento* vteretur.

Quod nihil quicquam *ex ſe* & *propria ſua ſponte*, *poſſet*, aut certe *deberet* agere.

Imo in illa ipſa ſua propria *deſtinatione*, re vera nihil *ex ſe poſſet* :

Sed *abſolute atque ſimpliciter* ab anima immediate ita *inſtrueretur*, *regeretur*, *diſtribueretur*, ſeu *mitteretur*, prout illa ſuo de his rebus interno intellectu *neceſſarium*, aut ſuis rebus *vtile* eſſe nouiſſet.

Inſer-

Digitized by Google

Inſeruiit huic ſcenæ peculiaris etiam horum ſpirituum *diſtributio*, in INFLVOS & INSITOS:

Qua nempe ratione ſubleuari poſſe videbatur ingens illa actiuitas, quæ in *tranſmiſſione* plus quam momentanea, & ſtatim *robuſta operatione* conceptui obuerſari videbatur:

(Quam difficultatem facile euitaſſent, ſi neruos, quos *ſpirituum meatus* eſſe volunt; ſemper ſpiritibus *plenos* ſtatuisſent: cum enim *plena habeant rationem continui*, ſublata ita ſuiſſet difficultas illa *miſſionis* longinquæ, v. gr. *e cerebro in digitum* pedis, vt ille eodem *momento*, quo anima vult, moueatur.)

Cui rei alii ineptius adhibuerunt *ſimilitudinem*, ſeu *exemplum*, motus *luminoſi*: nempe, quod non adeo incredibile eſſe debeat, *ſpiritus* tanta velocitate moueri poſſe, cum par tam inexpectati motus exemplum exhibeat etiam *lumen.*

Quam præfigurationem non intelligentes alii, *ſimilitudinem*, quæ hic allegabatur, pro *identitate* totius rei allegari putantes, extremis ineptiis, ſpiritus *actu lucidos* eſſe, hinc credendum putauerunt.

Iam, vti ſunt ſtudiorum diuerſi ſucceſſus, inprimis in rebus propria aliqua implicatione laborantibus, male intellecta, ex his commentis vtraque, pepererunt *nouam*, ex vtrisque illis *confuſam* opinionem, tam de ARCHAEO, qui ſecundum omnem reliquam deſcriptionem eſt *anima vegetatiua* antiquorum: interim e *ſpirituum* hypotheſi *multiplicitatem* accepit apud Helmontium, & *inſiti* atque *influi* imo *inſitorum*, cuilibet membro *propriorum*, & plane *ſpecifica* indole præditorum, figmentum: alibi autem *anima vegetatiua* veterum ipſa re deſcribitur: ſed *ſpiritus* nomine notatur: alibi quidem *vitalis*, alibi *animalis*: Dum nempe *vtriſque his*, & iſti *Archæo*, & huic *ſpiritui* & perfecta ΓΝΩΣΙΣ agendi, aut vndecunque tandem impreſſa *ordinatiſſima poteſtas* agendi, tribuitur:

Et

Et abſoluta illa *poteſtas* agendi hæc non ſolum *ex ſe*, atque *per ſe, ſine animæ* auxilio:

Sed ita etiam, vt anima actu ab iſtis ita *excluſa* ſit, vt ne quidem *poſſit* aliquid concurrere.

Qando vero ingens energia *animæ pathematum* in motum *pulſus*, in motus *tonicos* & inuoluntarios, imo in *formationem* ipſam corporis, in contrarium allegatur, alii quidem MIRA hæc dicunt, ſed eo ipſo nihil expediunt; alii de *tumultibus* ſpirituum loquentes, aliena prorſus adferunt, cum in nullis talibus rebus quidquam *per tumultum*, aut *ſecundum tumultum* fiat, ſed omnia ſatis euidenter ſecundum *intentiones* atque *directiones*, luculentioribus exemplis *næuorum maternorum*, & *vomitus a nauſea*.

Obiiciunt quidem hi tales viciſſim, quod anima *rationalis*, ſi vel maxime *immaterialitatis* excuſatio ſeponeretur, *a poſteriori* tamen appareat nihil harum rerum adminiſtrare, cum nullam vſquam ipſarum *conſcientiam*, *recordationem*, *memoriam* habeat, quod ipſis neceſſarium eſſe videtur.

Ego diſtingendum eſſe arbitror, inter λόγον & λογισμὸν, *intellectum* ſimplicem, *ſimpliciorum*, inprimis autem ſubtiliſſimorum: & *ratiocinationem*, atque *comparationem plurium*, & inſuper quidem per craſſiſimas circumſtantias *ſenſibiles*, *viſibiles* atque *tangibiles* notorum.

Quandoquidem animum aduertentibus manifeſtum eſt, quod tam in *ratiocinationem* diſtinctam, quam inprimis & abſolutiſſime quidem in *memoriam*, nihil vſquam cadat, niſi ſolæ res, craſſo quodam modo *figurabiles*; cum ex aduerſo nimio plures res cadant in verum *intellectum*, non ſolum *agnoſcentem*, ſed vere *dignoſcentem*, imo ſpecifice *definientem*:

Et hoc tum ſine vlla vulgaris acceptionis *ratiocinatione*: tum ſine omni ſpeciali ſiue *concurſu*, ſiue poſthac *ſucceſſu* MEMORIAE:

Quod

Digitized by Google

Quod affatim demonſtrant diſcretiones promptiſſimæ *odorum*, *ſaporum*, *colorum*, *ſonorum*; imo *tactuum* vere formalis diuerſitatis:

Quarum omnium tam *differentiarum*, quod non ſint *aliæ* ſpecies, quam *definitionum*, *cuius re vera* ſpeciei ſint, nulla vſquam *ratiocinatio* exerceri poteſt;

Neque magis vlla diſtincta *præfiguratio memoriæ*, quatenus nempe craſſa *figura* hæc carent, ſub qua recoli, ſeu *denuo depingi* poſſint, quod eſt *Memoriæ* negotium.

Imo altius cogitandum eſt, quod etiam in ipſis adeo, ipſius *rationis abſolute propriis* actibus, eorumque *ſpecifica & formali* ſuprema *determinatione* conſtituenda, anima neque *ratiocinari*, atque ſimpliciter *comparare* appareat: nec vllam huius rei *conſcientiam*, ſaltim *quod hoc agat*: ne dum *memoriam* ſiue *quomodo* hoc egerit, quod tamen *agit*, habeat.

Quotus quiſque enim, aut quoties, cogitat quod *cogitet*? quis hominum *ratione* adſequitur, *quomodo* cogitet? ne dum vt huius meminerit, *quomodo factum ſit*?

Ita in rebus *meræ voluntatis*, iactu ad certam *diſtantiam*, *intenſione* motus voluntarii ad certam *energiam*, ſublatione ſolum pedum, ad graduum altitudinem *proportionata* &c. Præterea IVCVNDITATIS aut ADVERSITATIS æſtimatione, quid *ratiocinii* exercetur? quæ plerarumque harum rerum, ſaltem QVOD diſtincte fiant, *conſcientia* eſt? iterum dico, quid de omnibus ſuis actionibus *propriis*, non dicam *de ſe ipſa*, imo ne quidem de illa *habitudine* ſui, ſiue ſimpliciter *ad corpus*, ſiue ad quoslibet illos, qui etiam quorumcunque opinionibus ipſi ſiue adſcribuntur, ſiue conceduntur, *actibus*, eorumque quibuslibet *reſpectibus*, *proportionibus*, *poteſtatibus*, *ordine* & *ſucceſſibus*, *cogitat*, *conſcia* eſt, *meminit*, ipſa Anima?

Quibus exemplis cum adeo manifeſto pateat, differentia *intellectus* ſimpliciter, & craſſæ *ratiocinationis*, nempe *præfigurationis*: vix neceſſarium videtur allegare, quod & *ratiocina-*

 tio,

tio, & *recordatio*, obiecta habeant EXTERNA non ſolum, extra ipſum corpus conſtituta: ſed inſuper, & in reliquos *ſenſus* craſſius incurrentia, & inprimis *dimenſiones*, *viſui* atque *tactui* craſſius obuias habentia.

Quicquid autem non *externo* occurſu, & *craſſiore* quidem ad *intellectum* deducitur, & dictas *figurabiles* circumſtantias non offert, illius diſtincta per *ratiocinationem perceptio*, aut *comprehenſio* minime datur.

Hæc quidem de FINALI reſpectu tam *conſtitutionis*, quam *conſeruationis* corporis, dixiſſe ſuffecerit.

SECTIONIS I. MEMBRVM. II. DE MATERIALI HABITV CORPORIS AD VITAM.

CVm vita ſit *conſeruatio mixtionis* corporis, e re puto erit, ad meliorem perceptionem quam neceſſarium ſit, vt illa *conſeruatio* ita inſtituatur, & perpetuo *continuetur*, exquiſitiorem notitiam habere de MATERIALI conſtitutione corporis, & eius habitudine ad *durationem*: inprimis inter circumſtantias, quæ corpori huic non ſolum *familiares*, ſed pleræque etiam *neceſſariæ* & *inſeparabiles* ſunt.

Cum nempe corpus humanum non ſolum reliquorum *craſſiorum motuum*, ſed inprimis *ſenſuum tenerrimorum* cauſa, totum penitiſſime FLEXILE eſſe debuerit;

Talis autem conſiſtentia, e quacunque *rigidiore* materia efformari minime potuiſſet: adhibenda proinde vtique fuit talis, quæ ſub aliqua *tenacitate*, *mollitiei* tamen, ſeu *flexilitati* illi exquiſitæ, idonea eſſet.

Talis fuit mixtio *mucido-pinguis*, qua omnes partes corporis *flexiles* inſtructæ ſunt: *rigidiores* etiam ad minimum huius interuentu *coagmentatæ*.

Cum

Digitized by Google

Cum autem *mucido-pinguis* mixtio, & tanto magis in illo ſtatu exquiſitæ ſuæ *flexilitatis*, *aquoſitatis* conſortium complectatur: *Aqua* vero & *pinguedo*, vti ſatis notum eſt, nullum *durabile* conſortium ſeruent, ſed ad *fermentatiuum* ſeceſſum quam maxime prona ſint:

Fit inde, vt hæc etiam corporis animalis mixtio, eandem indolem ſeruet, & *putredinoſæ* intimæ *diſſolutioni* tota expoſita ſit.

Iam, cum corporis animalis magis *formalis* ratio, non tam in *mixtione*, quam in *ſtructura* peculiari verſetur: ita tamen, vt illud etiam quod ſtruitur, *materiam* poſtulet aptam, tam ipſi *actui* conſtructionis, quam etiam *vſui*, ad quem ipſum *ſtructum* deſtinatur:

Ita ſi tamen *per minima ſingula* corpuſcula, quæ *ſtruem* illam formant atque conſtituunt, *diſſolutio* penitiſſima contingat, eo ipſo funditus euerſam eſſe totam *ſtructuram*, euidens omnino eſt.

At vero præter hanc internam *materialem* aptitudinem ad huiuſmodi *diſſolutoriam* deſtructionem, accedit *duplex* circumſtantia, *diſſolutioni* huius generis, ſi *materialis* habilitas ſpectetur, directe fauens atque velificans: nempe *multa humiditas*, & mediocris *caliditas*.

De quarum quidem priore, ſuo loco patebit, quomodo illa peculiari moderamine magis *formalis* concurſus, potius *contrario* effectui, nempe ipſi *conſeruationis* actui, applicetur:

De *caliditatis* autem neceſſitate, illud vero ſimillimum apparet, quod partim ad *conſiſtentiæ* TENACIS, aduerſus nimiæ *humiditatis* emollientem efficaciam conducat: partim autem etiam re vera ad *conſeruatorium* potius effectum, peculiari prorſus illa ratione concurrat, vt *ſubtiliſſimas*, eoque ipſo *agiliſſimas*, & certo reſpectu *actiuisſimas*, portiones, *vaporetenus* diſpellendo, reliquarum illibatæ *durationi* hac ratione conſulatur.

Sicut autem illa ipſa *corruptio*, cui expoſitum corpus animale, non ſolum in genere *fermentatiua* eſt, ſed in ſpecie *putredinoſa*, *intima* & vltima, ſubtiliſſima, penitiſſima: ita habet etiam mirifice promtum & *præcipitem progreſſum*, quando ſemel libere inualeſcit.

Vnde tanto magis neceſſarium eſt, non magis *ſuccurrere*, quoquo modo *coorienti*: ſed tanto magis potius *occurrere* atque *præuenire*, *antequam* cooriatur, aut vllas vires nanciſcatur.

Tanto magis, cum illa *methodus*, qua illi ita ordinarie *occurritur*, irrita omnino ſit, & nullam amplius efficaciam habeat, ſimulatque ipſa corruptio iam quantumcunque notabiliter *in actum* deducta eſt.

Cum enim hæc *occurrendi & præoccupandi* methodus, ſimpliciter conſiſtat in *motibus*; & quidem ſubtiliſſimis *tranſitibus*, inter penitiores ſtructuræ receſſus: vt ita *abductis* per illum *motum*, nimium *agilibus*, & a vera intimiore *cohæſione*, iam *actu deſciſcentibus* portiunculis, reliquæ non ſolum in ſuæ mixtionis firma *cohæſione*, ſed tanto magis etiam in ipſa ſua *ſtructura* recte cohærente, atque conſiſtente, ſeruentur:

Ibi, ſi impetus corruptiuæ illius *diſſolutionis* eo vſque progrediatur, vt iam totæ compages ſtructuræ funditus *diſſolutæ*, motibus illis atq; *tranſitibus* abſterſoriis locum non amplius concedant; fieri hinc aliter non poteſt, quam, vt ſine ope vlteriore *conſeruatoria* relictæ tales iam corruptæ moles, non ſolum ipſæ vlterius & *intime fatiſcere* pergant: ſed etiam *proximis* quibuslibet portionibus aliis, ſimilem *inteſtinum fermentatiuum atque corruptiuum motum* porro affricent atque *communicent*.

Quemadmodum autem hoc vere ita ſeſe habet, atque omnino dicto hactenus modo valet, de vniuerſo corpore; ita ſunt tamen in hoc etiam *aliæ partes præ aliis* corruptioni propivs atque fortius expoſitæ.

Pri-

Digitized by Google

Prima harum atque *præcipua* eſt ipſe SANGVIS, verum penitus ſpecimen & exemplar *corruptibilitatis* illius æque ac *mixtionis* tenerrimæ *mucido-valde-pinguis*. Quo intuitu propterea etiam omnium vtique reliquarum corporis partium, primo atque *promtisſime putredini* ſubeundæ expoſitus eſt.

Eoque ipſo *conſeruatorii* illius actus quam maxime indigus:

In quo impetrando, mirifica Creatoris ſapientia atque arte, non *ipſi* ſolum decenter & affatim conſulitur: ſed etiam *per illum* omnibus reliquis partibus:

Adeo, vt dum ipſe ad ſuum ipſius commodum, & ſummam neceſſitatem *mouetur*, ille ipſe ita *motus*, etiam ab omnibus aliis partibus *abſtergat*, dum *tranſit*, & *auferat*, dum *abit* atque procedit, quicquid in illis *abſceſſioni* paratum, adeoque *ablationi* dicatum atque debitum, præſto eſt.

Quæ res vt alias minoribus exemplis, ita præcipuo & maxime luculento ſeſe exſerit in *Inflammationis* negotio; vbi *ſalutaris* ille ſanguinis *tranſitus*, etiam auctiore gradu atque impetu inſtitutus, ſolus efficit, ne *ſanguis* ita ibi *ſubſiſtens*, temere in ſimplicem *corruptionem* prolabatur: ſed huius perpetuæ *abſterſionis* interuentu, tanquam *de momento in momentum* ablatis *tenerioribus* portionibus *corruptis*, præcaueatur, ne auctiore illo *inteſtino motu* libere ita latius diffuſo, *ſphacelosa*, id eſt *ſimpliciter putrida* corruptio, latius inualeſcat: ſicut reuera & hoc *ſufficiens* eſt, atque aptum huic ſcopo remedium: & omnino *præter hoc nullum prorſus* aliud in naturæ ſeu Oeconomiæ animalis ſibi relictæ, poteſtate exiſtit. De quo pluribus in *Pathologia*, & *Diſputatione* de *Inflammationis vera Pathologia*.

Quo magis *peculiaris* alicuius *partis*, *mixtio* atque *temperies*, ab hac ſinceriore *putreſcendi* promptitudine abit, eo minus *periculoſis*, ſed magis ſolum *tædioſis atque languidis corruptelis* expoſita eſt: *vlceroſis*.

Digitized by Google

Nec etiam propter *tales* coorientes corruptelas tam *anxii*, aut tam *exquiſiti*, *motus* inſtituuntur, ſiue *circa talem* partem, ſiue in reliquo *toto ſyſtemate*.

Sunt autem huius cenſus, *exſangues* partes, *membranæ*, *tendines*, *glandulæ*, *ligamenta*, *oſſa & cartilagines*.

Quanquam enim etiam hæc e mortuo corpore decerpta, omni modo putridam corruptionem ſubeant: tamen cum nimium quantum minus *pinguis* ſubſtantiæ in ſua *mixtione* habeant, quam tenacius *mucidæ*; & præterea illa *humiditas*, quæ harum partium artiſſimos meatus penetrare valet, *ſeroſo-ſalſa* exiſtat: fit ita, vt vel obruantur huius humiditatis concurſu, vel omnino nimis quam mature auferantur illæ pauciores ſulphureo-pingues portiones; reliquæ vero *mucidæ* ſolum *colliqueſcendo* diffluant.

Vbi etiam anticipando, & ad illuſtrandum paulo ante allegatum terminum ANXII *motus*, breuiter indicare licuerit, quod ipſe *concurſu vitalis*, exercitium inquam, & peculiaris *directio* Vitalis Motus, *ad* & *circa* partem ita affectam, re vera non ſolum *ſollicite* atque admodum *intente*; ſed etiam, quanto plus eſt *molis* atque *laboris*, re vera *trepide*, exerceatur: imo ita fugitiue, vt rebus, quantumcunque valde difficilibus, vel penitus *a priori* intempeſtiue (in homine præſertim) *deſtituantur*, adeoque *liberæ corruptioni* locus ſimpliciter relinquatur. Cum ex aduerſo, vbi & *conſtanter* influxus hic vitalis locum inueniat, atque ſeruet, vt ſimplices tales *vlceroſæ* corruptiones, ſæpiſſime etiam in longiſſimum tempus, admirandum in modum intra exiguos *limites* coerceantur, ne vltra progredi valeant.

Cæterum ſemper vtique ante oculos eſſe debet *prioritas* illa *ordinis*, qua *mixtio* antecedit *ſtructuram*, adeo, vt nihil in corpore vſquam *textum* ſeu *ſtructum* occurrat, quin particulas omnes minimas, e quibus inter ſe coniunctis conflatum eſt, præſupponat ita ſpecifice *mixtas*.

Vnde

Vnde vtique ſimplici atque iuſta *conſequentia* fluit, quod, ſi *ſigillatim omnia* corpuſcula e quibus totum aliquod *ſtructum* eſt, intime diſſoluantur, eo ipſo, etiam fatiſcere debeat *fundıtus*, & vere *intime* atque *penitisſime* tota *ſtructura*, atque hac ratione veluti radicitus *diuelli*.

Vnde etiam eſt, quod ad *ſtructuræ* læſiones *immediatas*, ſimpliciter *qua tales*, parum periculi *Vitæ directe* impendeat:

Quin illæ etiam, & ſatis placide *tolerentur*, & ſatis prompte *reſarciantur:*

Ex aduerſo vero, quicquid ex ipſa *mixtione* labefactatur, atque læditur, imo vero euertitur, illud ſtatim vel *ſollicitos* & *exquiſitos* Vitalium motuum intenſiores occurſus poſt ſeſe trahit atque prouocat; vel ſi hi ceſſent, aut nimium tarde ſuperuenientes, aut ſatis penetrare impotes, quouſque neceſſarium erat, non pertingant, *ruina* certa, & *mors* illius partis, inde ſequatur.

Structuram enim abſolute vtique in ſua poteſtate habet *Natura; mixtionem* autem nequaquam, ſed diuiſam illam habet cum *Macrocoſmicis* alterationibus *putrefactiuis*.

Vnde ſimulatque ipſi ſuorum *propriorum* motuum *ſecretoriorum*, *excretoriorum*, & *ſuppletoriorum*, (*quantitatis*) poteſtas libera intercipitur, tunc ſtatim liberum ius adipiſcitur *motuum macrocoſmicorum*, *caloris*, *aëris* & *humiditatis*, συζυγία, ad illas res etiam in corpore, reliquum adhuc *viuo*, eadem ratione atque energia alterandas, quam ſi ſimpliciter a reliquo *viuo* corpore ſeparatæ, aut in toto *mortuo* corpore, nempe omni VITALI INFLVXV priuatæ eſſent.

Vt autem etiam huius rei aliqua, imo quantum ſatis eſt, notitia conſiderationi ſuppetat, commodum erit veluti *generalem* conſpectum illius ob oculos ſiſtere.

SECTI-

Digitized by Google

SECTIONIS I.

MEMBRVM III.

DE STRVCTVRA CORPORIS IN GENERE.

DIximus iam ſupra de *mixtione* animalium, quod illa maxime *talis*, vti comparet, *neceſſaria* fuiſſe videatur, pro efformando tali corpore, quod non ſolum ſumme *flexile*, ſed inſuper etiam peculiari *tenacitate* inſtructum eſſe poſſet.

Nunc de *ſtructura* ipſa notandum venit, quod vtique ad illam condigne præſtandum requiratur non ſolum *ſelectus materiæ*, cuilibet parti ita vti *ſpecialiter* decet, conuenientis: ita, vt ſua *propria* materia *oſſi*, *ligamento* ſua, *tendini*, *membranæ*, *carneis fibris* &c. adhibeatur:

Sed etiam *poſitus* ille plane peculiaris atque ſpecificus, hic maxime in conſiderationem venire debeat, e quo eiusmodi ſpecifica *figura*, qualis cuilicet parti debetur, inde *confletur* atque *coaleſcat*.

In qua quidem re non tam conſideranda venit conformatio illa ſecundum *exteriorem* ambitum, *ſuperficialis* veluti, & omnino quolibet intuitu craſſa:

Quam *intima* potius, ſecundum *fibrillas*, *meatus*, *porulos*, etiam ipſum ſenſum ſubterfugientes; *ordinem* interim, imo exquiſitiſſimum omni modo, habentes, & neceſſitate quidem vera *talem*, vti vulgo loquuntur, poſtulantes.

Quamuis autem *Medici* noſtri fori non ſit, in hac re prolixe occupari, *an* vtique *illa cauſa*, illud inquam ENS ACTIVVM, quod *ſtructuram* ita exquiſite *ordinat*, & re vera *conſtruit*, etiam ipſam *mixtionem* inſtituere, ſeu inſtruere cenſeri poſſit: Eſt tamen illud omnino verum, & ſanæ rationi penitus conforme, quod talem *mixtionis* etiam ipſius *intellectum* habeat, vt nulli parti *alias*, quam quæ illius debitæ ſeu *deſtinatæ indoli* quadrant, mixtas particulas *applicet*.

Enim-

Enim vero adhuc maioris conſiderationis, quam vulgo ſpeculantium in mentem venit, eſſe merito deberet illa in *Vegetabilium* cenſu ſolennis, *mixtionis* non ſolum præſtatio, ſed *prompta* omnino, & *breuiſſimo* tempore largiter ſuccedens.

Dum videlicet in his *Vegetabilibus* ſub ipſo CONSTRVCTIONIS illorum actu, ſimul *per ſingulas ſpecies* talis *mixtio* adornatur, qualis in toto reliquo mundo nuſquam occurrit:

Dico, non ſolum tanta *quantitate* nuſquam alias occurrit: ſed re vera *tota ſpecie*, & ipſa adeo *qualitate*.

Eſt nempe hæc ipſa *mixtio*, *pinguis*; quam illud maxime *principium*, quod Vegetibilia *conſtruit*, ſiue *componere*, ſiue *colligere* alibi docere ſoleo.

Neque hoc quidem *parce* aut parua quantitate, ſed *largiter* prorſus, atque *promte* inſuper, *multum*, inquam, *paruo tempore*.

Et quidem non tam e *terra*; quandoquidem *pinguiſſima* vegetabilia, *pinus*, *abietes*, *picea*, non ſolum *ſicciſſimas arenas* incolunt, ſed inſuper etiam *radicibus* nequaquam in *profundum* demiſſis, ſed *ſummo ſolo* incumbentibus.

Vnde vero ſimilius eſt ex ipſo *aere* principium *pinguedinis* aſſumere; inprimis *ſolaribus radiis concalefacto*. Vnde etiam, quando talia vegetabilia in multa *vmbra*, & inſuper ſub pauciſſimo *aeris* aditu ſuccreſcunt, luxuriant quidem *incremento*, ſed *euanido*: & inprimis *pingui* illa ſua craſi, ſi non plane, tamen plurimum, deſtituto &c. quæ cum directe huius loci non ſint, non conſultum eſt latius deducere; interim in noſtros vſus allegaſſe, non inconueniens fuerit.

Nimirum, cum nuſquam, nec in *aere*, nec in *terra*, indicari poſſint veſtigia talium iam actu *pinguium mixtarum* particularum? quæ hinc *ſimpliciter tranſſumantur* fortaſſis in craſin *vegetabilium*: probabilius certe eſt, *mixtionem ipſam* potius inſtrui ab illo AGENTE STRVENTE, quod vtique *materiam* ſuæ

Digitized by Google

ſtructuræ aptam habere, aut niſi habeat, parare ſibi, neceſſe eſt.

Iam, ſi iuxta hanc conſiderationem ſpectetur, illa, *tot mille ſpecierum* vegetabilium, *odoris* atque *ſaporis*, etiam ad craſſum ſenſum manifeſta *diuerſitas*, quam inprimis ab hoc *pingui* principio, quantumlibet cum ſalibus concurrente, originem ſuam trahit:

Imo etiam in *animalium* ſingulis *ſpeciebus* non ſolum, ſed prorſus in *indiuiduis* ſeſe exſerit, dum v. gr. *canes* ſuos *heros odore* perueſtigare videmus: *pullos*, (v. gr. *agnos*,) e maximis gregibus & agnoſcere matres ſuas, & ab his dignoſci ab aliis.

Tales certe ſpecialiſſimas *mixtionum* determinationes, ſimpliciter decantatæ illi *πανσπερμία aereæ* adſcribere, e qua tales materiæ, iam ita *formaliter* præſentes ſaltim adſumi poſſint, licet in ſe etiam veluti craſſum quiddam, & hinc conceptu difficile ſit: reddit tamen difficilius illa conſideratio, quo nomine, qua de cauſa, quo intuitu, quo inſtinctu, ita numero quodlibet huiuſmodi corpus, talem *ſpecie propriam*, & ab aliis plane diuerſam portionem *adſumat*, aut accipiat, ſeu quoquo tandem modo adipiſcatur.

Quamuis enim vndique difficile ſit conceptu hoc negotium, certe tamen aliquanto minus difficile apparere poteſt, quod *electiua* aliqua & velut *arbitraria*, ſiue *congregatio*, & præ aliis diuerſis, *aſſumtio*, ſiue plane eiuſmodi adornanda *noua mixtio* ſeu *compoſitio*, ſubſit: quam quod iſta talia, *talis vere ſpecialiſſimæ mixtionis* corpuſcula, non ſolum tali *ſpecialisſima ſpecie*, in ſingula numero indiuidua, *irruant*:

Sed & inſuper, eo ſpecialiſſimo *ordine*, *numero*, imo *ſitu*, in tota *ſtructura*, quo ibi præſto eſſe poſthac ſentiuntur.

Cui intentioni, vti minime quadrat fictio illa, de *poris* toti ſyſtemati plantæ non ſolum in *inuiſibili*, ſed etiam in *incredibili paruitate* iam formatæ, inſculptis, quorum exactiſſimæ, imo

imo abſolutiſſimæ proportioni, illa adſumenda corpuſcula ita ſpecialiſſime quadrando, effectum illum innexionis ſubeant; ita diſturbat vniuerſum illud *commentum*, notiſſimum illud *in animalibus*, ante omnia autem in *homine*, exemplum, quod *ſtructura*, e *friuola pathetica* matris *phantaſia*, ita prompte *aliter* inſtruatur: & quidem non ſolum *alieno* more, quam illi ſpeciei toti quadret: ſed etiam ſpecialiſſime *tali*, qualis in *materna intentione* ſeu *imaginatione* eo tempore viguit.

Quemadmodum autem hic iuſtæ *mixtionis* in genere, & ſingularum debite *mixtarum* particularum in *ſpecie*, & quidem *ſpecialiſſima*, *ſelectus*, ad quamlibet *partem minimam* æque atque *maximam*, iuſtiſſimæ conſiderationis eſt; vndecunque tandem ſupponatur *materia* proficiſci, quæ ita *conſtruitur*: ita tanto ſolenniorem vtique meretur talem conſiderationem NVMERVS, qui apponitur, & SITVS, quo appoſitio illa contingit.

Numerum quod concernit, ſicuti certiſſimum eſt, quod *appoſitio* illa corpuſculorum ad *ſtruem* cuiuslibet partis formandam, fiat per *minima*, ab *vno* tenerrimo corpuſculo ad *alterum*:

Quod inprimis diluceſcit ex *incremento* ſingularum partium ad *vniuerſum* omnium *ſyſtema* ita exquiſite *proportionato*, vt etiam *ſingularum* tam inter ſe mutuo, quam *ad omnes* & *ſingulas* reliquas, *exacta magnitudo* ſeruetur.

Situm autem conſiderare vtique conuenit, tam cuilibet parti, eiuſque *figuræ proprium*: vt nempe ſingularum partium conſtituentes particulæ, *de puncto ad punctum* ita collocentur, vt non ſolum *vltima* eius magnitudo, *ambitus*, & tandem ſub illo debita *figura* reſultet: ſed etiam mox ab initiis, ſub quantalibet propemodum magnitudine, *figura* illa ſemper & conſtanter ita præſtetur, atque conſeruetur, quemadmodum tandem abſoluto ipſo *vltimæ magnitudinis* termino, ſaltem *perſiſtere* atque perennare debet.

Longe exactior autem eſt illa *ſocii ſitus*, adeoque *ſingularum* particularum *poſitus*, exactiſſima proportio. Quæ partim quidem in modo dicta illa *ſingularum ad vniuerſis* ſemper atque iugiter proportionata magnitudine conſiſtit:

Longe ſpecialiſſime vero, & ἀκρίβεια omnium exquiſitiſſima, in collocatione illa vltimæ ſingularitatis, quæ *dextri & ſiniſtri* reſpectum abſoluit.

Quas certe ſingulas & vniuerſas res, tanquam ex vna olla coquere, & *generaliſſimis* quibuſdam craſſis cauſis aſſignare, vel mediocris prudentia atque attentio diſſuaſerit.

Neque vero hæc ſolum attentiorem conſiderationem & poſtulant re vera, & occupant; ſed venit illis accenſenda illa ſpecialiſſima ſtructuræ *proportio*, quam habent ad ORGANICOS ſuos vſus debite præſtandos.

Quemadmodum enim certum eſt, quod *inſtrumentum*, niſi ad *mechanicos* ſui vſus, rectiſſime *conformatum*, inutile ſit, & nomine ſuo indignum:

Ita tanto maioris atque dignioris omni modo conſiderationis eſt hic actus, quo *inſtrumenta* hæc ita affabre efformantur, & ad vsvs illos ſuos ſpecialiſſimos aptantur, vt certe nihil quidquam ibi, ſiue in *numero*, ſiue in *ſitu* materiarum ita poſitarum, aliter, quam *exquiſitiſſime* factum eſſe, ſuſpicari liceat.

Adeo, vt certe ex omnibus hiſce circumſtantiis, nihil aliud colligere ſit integrum, niſi quod etiam *ſtructura* hæc, eximio, & penitus peculiari quodam, *arbitrio*, regatur, atque geratur.

Quibus rebus cum accedat ſupra citata illa iuſtiſſima conſideratio, quod AGENS illud, quod *organis* his ad ſuas *ſpecificas operationes* vti conſueuit, ſecundum omnem rationi conformem veriſimilitudinem, γνῶσιν vtique aliquam habere debeat, *proportionis* illorum *mechanicæ ad* ſuſcipiendos actus ſeu *motus*, *finibus*

nibus eiuſmodi idoneos: arbitror inde eiuſmodi collectas atque connexas circumſtantias ſatis idoneum argumentum ſeu potius argumentorum *ſyſtema* ſuppeditare poſſe, quo firmiter inferre liceat, quod ipſa ANIMA ſit illud principium *actiuum*, quod omnia atque ſingula hæc actionum momenta *intelligat*, *regat*, imo totam actionem *gerat*, & ad optatum finem *exequatur*.

Reliqua ſpecialius huc pertinentia ſub ſpecialiore deſcriptione NVTRITIONIS magis enucleabimus.

SECTIONIS I.

MEMBRVM IV.

DE ORGANISMO VITALIS CONSERVATIONIS.

PRogredior ad commemorandum verum atque varium illum modum, quo negotium vitale INSTRVMENTALI ratione abſoluitur.

Conſiſtit hic in *tribus* ſupremis MOTVVM apparatibus, quorum ſinguli iterum proprium veluti ſyſtema diuerſarum operationum conſtituunt.

Primus horum, eſt vniuerſalis ille perpetuus progreſſus atque *circuitus*, *maſſæ humorum vniuerſalis*, quæ craſſiore acceptione *ſanguis* appellatur: & inde hic ipſe etiam, de quo loquor motus, CIRCVLATIO SANGVINIS.

Verum omnino eſt, atque certiſſimum, quod tota *Antiquitas*, defectu debitæ cognitionis huius motus, abſolute non potuerit ad veriorem ſiue *Phyſiologiæ*, ſiue *Pathologiæ* Theoriam, ſiue *hiſtoriam* inquam, ſiue *ætiologiam*, peruenire.

Sed eiuſdem etiam prorſus euidentiſſimæ veritatis eſt, quod etiam *Recentior* ætas, quantumlibet inuentionis bona fortuna felicior videri potuiſſet, tamen *vſu* atque legitima *penſitatione* eiuſdem, nullam prærogatiuam aſſecuta ſit:

Digitized by Google

Adeo certe, vt ſi hic aliqua comparatio inſtituenda veniat, peius profecto meriti iudicandi ſint *Recentiores*, quod inventum illud ſuum non melius *intellexerint*, adeoque *explicuerit* & *applicuerint*, quam *Veteres*, quibus rei in totum ignotæ vlterior neglectus imputari minime poteſt.

Re vera vero *fortuito* magis oblatum eſſe recentioribus hoc phœnomenon *motus ſanguinis progreſſiui*, quam vlla rationali penſitatione *veſtigatum*, ſatis monſtrat hæc etiam a poſteriori ita neglecta *vlterior conſideratio & applicatio* huius inventi:

De qua tamen re, priuſquam plura dicamus, conuenientius erit, ipſam eius *hiſtoriam* præmittere.

Credebant Veteres, quod ſanguis in vaſibus ſuis ita incluſus hæreat, vt ſolum *ſtagnantium* aquarum inſtar, ſimplicis *fluiditatis* motu gaudeat: nullum autem *progreſſum* ſolennem & conſtantem quaqua verſum exerceat:

Niſi quatenus ab *Anima* pro neceſſitudinibus partium corporis huc illuc *motus* eius ita largius *dirigatur*, prout res poſtulare videantur.

Quo nempe caſu, miniſterio *ſpirituum vitalium Animam* has ſpeciales *directiones*, ſiue vt illi loquebantur, *miſſiones* perpetrari poſſe ſtatuebant.

In qua opinione illos maxime confirmauit obſeruatio illa longe notiſſima, quod ingens *affluxus* ſanguinis ad partes, externa aliqua ſenſibili inſigni *irritatione* laceſſitas, adeo prompte atque potenter euenire obſeruetur: vt *a ſpinis infixis*, *vulneribus* inprimis *ſenſibiliter* exſtimulatis, *contuſionibus* cum grauiore *doloris ſenſu* inflictis, *ambuſtionibus*, imo ſimplicibus mediocribus *ſanguinis ſtaſibus*.

Vt etiam alteram quandam difficultatem ſoluerent, quomodo videlicet ſanguis, quem ſenſim fatiſcere atque *conſumi*, prudentiores omnes conſentiebant, nutrimento *reſtitueretur*, & quomodo hoc in vaſa perueniret, *attractionem* ſiue *ſuctionem*

Digitized by Google

ctionem ſuppoſuerunt, qua ipſa vaſa neceſſarios nutritios humores *ſugant* atque *attrahant*.

Quemadmodum autem *miſsiones* ante dictas, ita etiam inteſtinam ipſam *conſiſtentiam* debitam ſanguinis, eiuſque imprimis *conſeruationem*, tam *fluiditatem* inquam, quam reliquam *craſin*, *ſpiritibus vitalibus* aſſignauerunt: ita etiam *ſecretiones* & *excretiones*, *ſuperfluorum*, *emeritorum*, *alienorum*, his iiſdem ſequeſtris tribuere ſatis habuerunt.

Aliam autem harum rerum faciem conſpicere ſibi viſi ſunt *Recentiores*, quando videlicet *progreſſum* potius perpetuvm ſanguinis e corde ad vaſa, & per hæc iterum ad cor, deprehendere contigit.

Perſpiciebant autem hoc manifeſtiſſime e *duobus* præcipuis phœnomenis; vno in *viuo* corpore, altero etiam in *mortuo*.

Prius nempe illud, eſt ipſa experientia per *ligationem* vaſorum in corporibus *viuis*, viuido ſanguinis motu adhuc inſtructis:

In talibus enim, dum pulſus cordis adhuc recte viget atque fit, *ligatæ arteriæ*, intumeſcunt, inter cor & illam ſui ligaturam; detumeſcunt vero ab illa ligatura verſus extremitates ſuarum ramificationum, & conſequenter ipſarum etiam partium:

Adeoque teſtatum reddunt hoc ipſo, quod ſanguis *per illas* moueatur *a corde extrorſum* verſus partes.

Ex aduerſo, *venis* ita ligatis comparuit, quomodo illarum plenitudo detumeſcat *inter* ligaturam atque cor; turgeſiat autem, & impleatur ab extremitatibus illarum *verſus ipſam* ligaturam:

Luculento indicio, quod ſanguis *per venas a partibus verſus cor* refluat.

Alterum euidens huius motus documentum etiam in toto corpore, exhibuerunt comparentes, tam in *minoribus* qui-

quibuſdam vaſorum ramis, quam inprimis in ipſo *corde*, in *ampliſſimorum* illorum vaſorum, ipſis *oſtiis*, reperiundæ, ab vſu ſuo ita dictæ VALVVLAE:

Quæ in *arteriis* quidem, planiſſimum & procliuem aditum concedunt ſanguini *e corde in arterias; relapſum* autem eius ex arteriis in cordis cauitates, ſimpliciter intercipiunt, & *occludunt:*

In *venis* autem, contrario ſitu & effectu, introitum ſanguinis *in cordis* cauitates equidem facile permittunt: *recurſui* autem eius e corde in eaſdem *venas* obicem ponunt.

Imo, in *venis* paſſim tales inueniuntur *valuulæ*, circa diuaricationes inprimis ramorum; quibus *relapſus* ſanguinis e *maioribus verſus minores* manifeſto mechaniſmo intercipiatur, imo cohibeatur.

Quid, quod etiam ipſa ratio dictare poſſit, cum *Cor* ſingulis diaſtolis aliquid ſanguinis in venhiculis ſuis exhibeat, quod ſingulis ſubſequentibus *ſyſtolis* inde exprimitur; alium proinde ſubeſſe debere huiuſmodi *motus* ſucceſſum atque *progreſſum* quam nudum *illapſum & relapſum*, veriſimiliter non niſi *vnius eiuſdemque* ſemper portionis.

Hunc *motum* ſanguinis recentiores proinde omni iure appellauerunt non ſolum *Progresſiuum*; ſed etiam *circularem*.

Progresſiuum quidem, ad diſtinctionem *inteſtini*, tam *fluiditatis*, quam *caloris:*

Circularem autem, circulo *phyſico*, & morali etiam interpretatione; dum quicquid ab vno termino egreditur, longius progreditur, & tamen ad illum eundem terminum, a quo proceſſit, regreditur ſeu reuertitur, *circumire*, ſeu in *circulum* ire dicitur.

SECTI-

SECT. I.

MEMBRI IV.

ARTICVLVS I.

DE

CIRCVITV HVMORVM CVM SANGVINE.

S*Pecialior* huius rei, motus inquam huius *progreſſiui*, indoles vt recte innoteſcat, conſiderari meretur, tum illa *humorum maſſa*, quæ hac circulatione ita *circumagitur*; tum *Conditiones*, quas ad hunc circuitum afferre debet: tum *effectus*, quos ab hoc motu referre *poteſt*, *ſolet*, imo *debet*.

Secundo, habitus *inſtrumentorum*, per quæ hic *motus* euidenter *impellitur*, *locorum ad* & *per* quæ compellitur atque *transpellitur*; & horum etiam *conſpiratio organica* & motoria.

Vltimo tandem loco, verus, tam a poſteriori euidens, quam a priori loco neceſſarius, *vſus & effectus*, tam in *craſin* horum humorum ſingulatim, quam ad negotium *vitale* totum vniuerſim.

Quod itaque *primum* concernit, *ſanguis* ille, qui ita *circulari* dicitur, vt inde nomen *circulationis ſanguinis* ſolenne formatum ſit, eſt *maſſa* quædam *heterogenea*, e *tribus* inprimis generibus *fluorum* conſtans. Nempe primo SANGVINE, ſtrictiſſime dicto; ſubſtantia quadam *rubicunda*, *in ſe*, & extra aliorum *liquidorum* conſortium, ad *ſiccitatem* aptiſſima:

Adeo, vt etiam in hac reliquorum fluorum maſſa, aliter ſe non habeat, quam *ſubtiliſſimus veluti puluis*, per craſin *ſubmucidam* in liquoribus leuiter *exturgeſcens*:

Vnde etiam per *microſcopium* bonum inſpectus vulgo dictus ſanguis, repræſentat liquorem diaphanum, cum innatantibus *globulis rubicundis*, qui nempe ſunt *corpuſcula* illa, ſtricte dicta *ſanguinea*.

Secundum genus liquaminis, hanc maſſam conſtituens eſt LYMPHA vtilis, *nutritia*.

 Liqua-

Digitized by Google

Liquamen videlicet teneriter *gelatinoſum*, farraginem eiuſmodi corpuſculorum continens, quæ ad *mixtionem* ſingulis partibus proportionatam, *libero*, & nondum varie *connexo*, ſeu iam firmiter *mixto* ſtatu, præſto ſunt.

Hæc *Lympha* ſicuti magis immediate e *Chylo* naſci apparet, ita fluit etiam ipſe *chylus*, priuſquam in hanc *lympham* reſoluatur, tantiſper cum hac vniuerſa *humida colluuie*, donec ſenſim & ſucceſſiue in dictam *lympham* abeat, atque reſoluatur.

Tertius liquor, qui maſſam hanc, vti vulgo vocant, humorum (*maſſam ſanguinis* vulgo dictam) conſtituit, eſt SERVM.

Eſt autem *ſerum* noua quædam colluuies humorum, a conſtante *vſu*, aut vero materiali *concurſu*, ſiue vt loquuntur *ingreſſu* ad conſtituendum ipſum *corpus*, aut *partes* eius, aut *ſanguinem*, vel *lympham*, *inutilium*:

Sed potius ad *grauandum* corpus, & varias *corruptiones* tam *ſubeundas*, quam *diffundendas*, idoneorum. Vnde hoc *Serum*, quatenus tota eius temperies, *inutilis* potius, imo *periculoſa* ſenſim ſenſimque, eſt corpori, *Excrementitium* merito vocatur.

Quandoquidem re vera potius *excretionem* reſpicit, expectat atque ſubit, quam *retentionem*, nedum vlteriorem aliquem *vſum* in corpore.

Hoc *ſerum*, ortum ſuum ducit bonam quidem partem e rebus per os aſſumtis; non exiguam tamen partem, ex ipſo *ſanguine*, e ſua *mixtione* ſenſim iterum *reſoluto*, ſeu *fatiſcente*.

Conſtat autem e copioſa *aquoſitate*; corpuſculis paucioribus forte, ſed tamen agiliſſimis *orgaſticis halituoſis*, *fermenteſcentibus*: *ſalinis*: *mucilaginoſis*: & tandem *oleaginoſis*.

Horum ſingulorum in hac *ſeroſa* colluuie, propemodum ſecundum modo allegatum *ordinem*, maior maiorque eſt *proportio*: præcipua tamen *aquoſitatis*.

Hæc

Digitized by Google

Hæc eſt illa *confuſanea vniuerſalis maſſa* humorum, quæ perpetua quidem *interagitatione* velut vnum *Crama* conſtituit atque repræſentat:

Interim etiam ſpontaneo leuiſſimo *ſeceſſu* varie ſeſe manifeſtat, & in ſenſus incurrit.

Ita enim v. gr. vel ſponte e *ſanguine* alicunde exſtillante, vel quomodocunque e corpore emiſſo, ſtatim atque prompte ſecedit *humiditas* illa *ſeroſa* præcipue: quæ proinde maiori quantitati *ſupernatat*: e minore autem, vt *guttis* ſingulis, in *linteum* denſius, aut *chartam bibulam* paulo ſpiſſiorem, ſeſe longe lateque circumcirca inſinuat: ſeorſim relicta *ſpiſſiore* portione, partim ſtricte *rubicunda*, partim *gelatinoſa*.

Sicut etiam, quando iam omne illud, quod ita repentina ſpontanea receſſione reliquam maſſam deſerit, ſeparatum eſt, ſi tunc illud *gelatinoſo-rubicundum*, quod ſupereſt, ſiue leniſſimo calore exſiccetur, ſiue auctiore paulo, per euaporationem, aut deſtillationem, ad *ſiccitatem* redigatur: remanet denique valde exigua pars de priſtino vniuerſo pondere atque menſura.

Vix *nona* aut *decima*: dum interim reliquum totum in *aquoſitatem* ſimpliciorem, *habituoſa* forma ita euaporantem, diſcedit.

Hæc *confuſanea fluida maſſa* eſt illud, quod vulgo *maſſæ ſanguineæ* nomine venit, & ſimul ita in *circulum mouetur*, vt e corde in vniuerſum corpus, & ex omni corpore iterum ad cor, perpetuus *circuitus* celebretur.

Valet autem præcipue huius talis miſcelæ quaſi largiſſima proportio, in ſanguine *arterioſo* magis, quam *venoſo*; inprimis autem *venoſo* ab *internis* viſceribus refluo: maxime omnium autem a viſceribus *abdominis*.

Secedit enim, tum hinc inde in partibus, tum inprimis in illis viſceribus, aliquid *lymphæ*, quod cum *arterioſo* ſanguine copioſius remixtum fuerat, & per propria receptacula adeoque

oque diuerſa via a ſanguine *venoſo* reliquo, propius ad *Cor* revehitur.

Interim minime adeo ingens eſt hæc ſeceſſio, quin etiam adhuc in *venoſo* ſanguine notabilis eius quantitas remaneat.

Sanguinis ſtricte dicti craſis, comprehendit in *mixtione* ſua, multum *oleagineæ*, quam vulgo *ſulphuream* vocant, ſubſtantiæ: Imo *plus* quam omnes aliæ in corpore partes, excepta nuda ſincera *pinguedine*.

Specialiſſimum *vſum*, adeoque ſpecialiſſimam quoque *cauſam* talis mixtionis, exquiſite aſſequi non datur, niſi quod *duplex* veriſimilis ratio appareat; nempe *primo*, peculiaris ab hac craſi diſpoſitio ſanguinis ad concipiendum *calorem*: *ſecundo*, peculiaris eius, tum quatenus ita *ſulphurei*, tum quatenus etiam *calidi*, effectus, ad operandum atque conſeruandum, vt conſiſtentia partium corporis mollium fiat atque maneat *tenax*, & a nimia *humiditatis* emolliente efficacia, immunis ac aliena: cui cæteroquin admodum expoſita appareret.

Quamlibet autem etiam exquiſite demonſtratiua ratio reddi non poſſit, quomodo *ſanguis*, ſiue ex hac ſua *craſi*, ſiue ex ſuo *motu*, tam inſignem *actualem calorem* concipere poſſit; probabile tamen ſatis eſt, quod materia, quæ etiam *ſummi caloris*, *flammei* inquam *motus*, capax eſt, (imo in omnibus ad *calorem* directe concipiendum aptis materiis & præſto eſt, & præcipuum magis immediatum *caloris* illius *ſubiectum* conſtituit) illa inquam *materia* etiam hoc loco idem præſtet; nempe *Sulphurea* dicta.

Quod autem *motu* inprimis incaleſcat ſanguis, notum eſt *experimentis* omni plebi familiariſſimis; dum nempe per fortes *agitationes* partium corporis, & hoc, & vniuerſus *ſanguis*, proportionate, citius atque fortius, incaleſcit.

Imo

Digitized by Google

Imo vero etiam *quietis* reliquis corporis partibus, quando per *pulſum* multo vehementius agitatum, ſanguis fortius circumpellitur, indiuiſus comes incedit, *incrementum* etiam *caloris* proportionatum.

Nota eſt Veterum de hac re ſententia, quamlibet illa quoque paſſim varie perplexa.

Nempe non *calorem innatum*, ſed *calidum* innatum arguebant. *Subſtantiam* inquam peculiarem *phyſicam*, quæ communi tam in corpus vniuerſum, quam in ſanguinem efficacia, *calorem* in his excitet; imo vero potius *conſtituat*, & ſui perpetua *admixtione*, *interceſſione*, imo *interagitatione*, tam *fluiditatem* atque tenuitatem debitam ipſi adeo ſanguini quoque, quam *calorem* conuenientem conciliet.

Huius proinde maxime *calidi* diuerſæ *quantitati*, atque *influxui* diuerſo, tribuerunt, diuerſam *caloris*, in variis, & propemodum ſingulis corporis partibus, *temperiem*, eiuſque *gradum*.

Cæterum, ſi cui otium eſt, patientia, & inſuper ſufficiens ἀκρίβεια, *metaphyſicos* conceptus atque reſpectus, argute penſitandi: ille apud *Caſp. Hoffmannum* proprio tractatu de *Calido innato & Spiritibus*, inſpicere poteſt, quot Viri, ad illorum temporum rationem etiam docti, quot modis impingere potuerint, in perplexa hac præfiguratione concipienda, ſeu ad præſcriptum effingenda.

Ipſe vero *Caſp. Hoffmannus* ex hoc *calido innato* proprie conficit *Spiritus*; quod tamen ſi eſſe debuerit, cui bono tot perplexæ & ſuperuacuæ appellationes, & per illas paſſim etiam realium, vel quaſi, conceptuum ſuperfluæ multiplicationes?

Sed de his poſt viderimus. Hoc loco autem ſiſtenda eſt mea a reliqua Medica Schola, iuſta tamen, vti puto, diſſenſio, de *efficacia* circa hunc *calorem*, *Reſpirationis*.

Antiqua ſchola conſtanter, a qua tamen minime receſſit etiam recentior, ſanguinem ita *poſitiue*, & *eſſentialiter calidum* ſtatuit, vt ipſi etiam opus ſit moderamine aliquo, ſeu *refrigeratione*.

Calorem hunc inprimis in *corde* ipſi imprimi omnes conſentiunt; plerique a *ſpiritibus vitalibus*, quorum officina ſit *cor*, deducentes: *Williſius* autem ineptiis hic indulgens, etiam ſine omni æquiuocatione veram *ardentem flammulam* in corde conſtituit, quæ non tam *calefaciat* ſanguinem, quam veras ſine omni tropo *ſcintillas candentes* ſanguini immiſceat &c.

Sanguinem ita & impetu maximo & gradu nimio *feruefactum*, *refrigerandum* cenſent quadantenus, ne partes violet;

Imo etiam neſcio quas *fuligines* ab illo ſeparandas, & in liberum aërem emittendas.

Huic vſui ſeruire volunt *reſpirationem*, nempe *frigidioris aeris* attractionem.

Mihi vero plane contrarium viſum eſt verius, nempe quod ſanguis *in pulmonibus*, magis, quam vllis aliis corporis locis atque partibus, *concaleſiat*.

Probo hoc diuerſis, tam a priori, quam poſteriori, argumentis,

Primo enim *rigidiore tranſitu* per partes, voluntario *motu* non ſolum magis *tenſas*, ſed etiam *agitatas*, ſolito fortius atque citius pulſatus ſanguis, ſolito magis *incaleſcit*.

Aſt vero *pulmonum* motus reſpiratorius tam fortis ſine dubio eſt, quam nullius alterius partis in corpore: nempe facile tantus, quam alias plurium muſculorum conniſu ad *centenarium* eleuandum requiratur.

Præterea impetus *pulſus* cordis, quantumlibet e laxiore *dextro ventriculo*, tamen ſi breuitas viæ conſideretur, non ſolum nihil cedit energiæ *ſiniſtri*, tam *longe* & inprimis *late* vim ſuam diffundentis.

Vn-

Digitized by Google

Vnde euidens eſt quod actionum vndique parium etiam pares ſint effectus.

Et inde etiam, ſecundo, a poſteriori notiſſima eſſe poteſt attendentibus, illa vtique experientia, quod e profunda atque tenſa *reſpiratione*, *ſermocinantibus*, *cantantibus*, diu multumque *clamantibus*, quieto etiam reliquo corpore, nihilo minus inſignis, & plane euidens *concalefactio* eueniat.

Hoc intuitu, non per petitionem principii, ſed per veriorem demonſtrandi vim, vtor phænomeno illo, tanquam argumento, imo documento meæ aſſertionis, nempe: quod *quæcunque animalia reſpirant, calidum ſanguinem habeant.*

Vbi non ſatisfacit *conuerſio* illa, quod quæcunque habent calidum ſanguinem, reſpirent (nempe *refrigerandi* ergo).

Neque hic ſatisfaciunt exempla producta, *febrium*, aut ſanguinis a *curſu*, aut præcipitibus *motibus laborioſis* concalefacti: quibus citatior & frequentior *reſpiratio* ſemper comes incedat:

Adeoque cum ſanguini *aliunde calefacto* adhibeatur, potius huius *refrigerationi* inſeruire debeat: Cum nempe alias *concalefactum* etiam adhuc magis concalefaceret.

Sed ante oculos hic eſſe poteſt diuerſitas illarum circumſtantiarum, quæ *circulationem* ſanguinis reſpiciunt; & quæ *concalefactionem* eius concernunt. Quando reliqui totius ſanguinis *circulatio* fortius impellitur, tunc vtique *tranſitus eius per pulmones* etiam proportionate *augeri* debet, cum hic ſit veluti *fons* & *ſcaturigo* totius reliqui circuitus:

Cum vero tranſitus hic per pulmones non poſſit fieri, niſi ſub horum ſufficiente *expanſione*; hæc autem *reſpirationis* actu vnice abſoluatur:

Neceſſe proinde vtique eſt, vt vbi vniuerſa reliqua *circulatio intenditur*, adeoque per pulmones etiam intendenda venit, *reſpiratio* augeatur.

Digitized by Google

Vt autem rei tanto melius & euidentius ſatisfiat, conſiderandum vtique eſt, quod illud *augmentum* reſpirationis, quod in huiuſmodi caſibus contingit, *frequentiam* quidem inferat, ſed non parem *vehementiam.*

Cum enim *incaleſcentia* ſanguinis etiam in vniuerſo reliquo corpore, non quolibet *exiguo* ſanguinis motu nitatur, ſed *fortioribus* & impetuoſioribus:

Quibus nempe partes magis *rigide tenſæ*, & velocius etiam preſſæ, ſanguinem non modo fortius impellant in poros aliarum; ſed etiam in his rigidius tenſis eundem fortius *allidendo*, & *affricando*, illum *inteſtinum caloris motum* auctiorem ipſi concilient:

Quod idem etiam, ita & non aliter, de *pulmonibus* valet; vt tunc demum eo magis per illos *incaleſcat* ſanguis, quando *profundius* adeoque *fortius* inflati, & hoc tali modo ſæpius & velocius agitati, ſanguinem *fortius* percellunt:

Diluceſcit ibi facile in allegatis exemplis, *Febrium* inprimis, quam etiam adhuc poſt *curſum*, *citatioris reſpirationis*, quod vtraque *frequens* quidem ſit, ſed *breuis* etiam, non *profunda*:

Adeoque dum pulmones non admodum in amplum, adeoque *rigidius*, tendit:

Neque tam inſigniter iuuandæ *tranſpulſioni*, quam ſolum pandendo *tranſitui*, pulmones mediocriter extendit:

Apparet inquam ita, quod hac ratione, & ſub talibus conditionibus, *circulationi* ſanginis quidem augendæ ſatisfaciat: Peculiari autem reliquo *calefactionis* fortiori impulſui non quadret;

Adeoque augmentum ſenſibile *concalefactionis*, ſanguini non conciliet: ſed vix tranſcendat ordinarium ſui effectus gradum:

Dum nempe, quantum *frequentia* augeſcit, reliquo im-

petu

petu & *energia* deficit: In qua tamen proprie, per *rigidiorem* motum, præcipua hæc *calefaciendi* energia conſiſtit.

Superſunt pauca quædam, quamuis reuera ſimpliciter *phyſica* potius, quem *medica*, circa ſanguinis motum per cor & pulmones, quæ proinde breuiter commemoraſſe ſufficiet.

Non *irruit* ſanguis in ventriculos cordis, ſed *menſura* certa in illos *impellitur*;

Recepta nempe primo ab *auriculis* & ex illis hinc in cor refuſa.

In *vena pulmonali*, qua ad *ſiniſtrum* cordis ventriculum defertur ſanguis, qui e *dextro* per *arteriam pulmonalem* expulſus erat, *colore floridior* eſt, quam vel in *vena caua*, vel *ventriculo dextro*, vel ipſa *arteria pulmonali*.

Præcipue per intimiorem *ſubagitationem lymphalis ſubſtantiæ*, qua ita dilutior apparet.

Vulgo veram *ſpumeſcentiam* ab admixtione *aëris*, adeoque ab hac caloris dilutionem, aliarum *ſpumarum* exemplo, huc trahunt;

Quamuis autem non omnem abſolute aditum cuiusquam rei *ex aëre*, in ſanguinem, in pulmonibus per *reſpirationem*, denegemus: *aëris* ſimpliciter tamen *talem*, imo *tantum*, vt agnoſcamus, reuera etiam nullam ſufficientem rationem inuenire valemus.

Imo, quod etiam aliqui, vti hodie peculiari exemplo fit, ſententiam illam iam *a viginti duobus* annis a me propoſitam, de *reſpiratione ſanguinem calefaciente*, equidem amplectuntur, ſed modum purius *mechanicum* a me propoſitum reiecturi, *phyſicum* ſubſtituere ſperantes, *ætherem ex aëre* per reſpirationem attractum, ita *materialiter calori augendo* ſeruire volunt:

Illud, vt *a priori* demonſtrationem nullam præ ſe fert; ita *a poſteriori* ſufficienter refelli videtur ex eo, quod in quibuslibet etiam *aliis corporis partibus*, (v. gr. *brachio*, *humero* & *ſcapu-*

 la,

la, *ſerram* trahente, (aut ſaltem in pugnum collecta manu & rigidius tenſis muſculis, aliquoties cito atque vegete ita agitatis) eadem ſanguinis repentina in his partibus *incaleſcentia*, etiam craſſo cuiuslibet experturi ſenſu deprehendi poteſt.

Vnde ab identitate ſimpliciter *mechanici* motus, eiuſque effectus in aliis quibuslibet partibus, ad parem rationem & efficaciam in *pulmonibus*, & iuſtiſſima eſt, & manifeſtiſſima conſequentia.

Nam ad *ætheris* talem attractionem, non opus eſſet craſſi *aëris* hauſtu.

Digna vero notatu non ſolum, ſed iuſta etiam conſideratione eſt illa circumſtantia, quod ſingulis *exſpirationibus*, aliqua pars *humiditatis* in *vaporem* reſoluta, in auras emittatur.

Quod quidem cum aliquibus, *aeris* ipſius immediatæ *conuerſioni in aquam*, per nudum hunc inſpirationis actum, tribuere non fert animus:

Interim conſideratu dignam omnino ducimus etiam hanc *halituoſa recrementa excernendi* viam, inprimis cum eadem, ſub continuo ſucceſſu, certe *non parum* excernatur.

SECT. I.

MEMBRI IV.

ARTICVLVS. II.

DE ORGANISMO MOTVS HVMORVM.

POſtquam, quantum ſatis eſt, de *humorum*, qui mouentur, indole diximus, proximum eſt, vt etiam de *organiſmo motus* ipſius, quæ ſcitu neceſſaria ſunt, adiiciamus.

Peragitur autem hic motus per *Cor*, *arterias*, partes ipſas *poroſas*, & tandem *venas*.

Muſculoſum eſſe *Cor* non inepte detexit recentiorum cura anatomica;

For-

Digitized by Google

Fortiſſimum autem, plus certe, quam ita ſimpliciter vulgo credatur, eſſe *muſculi* huius robur, monſtrat circumſpectior penſitatio *impulſus* illius, quem *pulſus cordis* in vniuerſum corporis ſyſtema perpetrat.

Diluceſcit hæc energia ſpecialiter, ex alto illo *iactu & impulſu* ſanguinis, e conuulneratis *arteriis* erumpentis:

Deinde ex illo inſigni phænomeno, quando v. gr. ſe-" dens, poplitem vnius cruris alteri genu imponit, vt ramus" ille magnus arteriæ cruralis, inter poplitem atque genu pre-" matur; ibi oculis diſcerni poteſt, quomodo ſinguli ictus pul-" ſus tantam habeant energiam, vt totam tibiam atque pedem" ita pendentem, eoque ipſo inſignis ponderis vim habentem," ſingulis pulſibus ad ſenſibilem, & arteriæ inflatione immen-" ſum maiorem ſubſultationem impellat."

Vnde, & *a quo*, *Cor* ipſum immediate moueatur, ſterilis eſt diſceptatio: vulgo dicunt a *ſpiritibus*, ſed tam exiguo, quam quæcunque aliæ loquendi formulæ, ad intelligendum *conceptu*.

Valet hoc etiam, de reliquo qualicuque *modo* huius motus *mechanico*; dum nempe Cor velut in *turbinem* quadantenus diſpoſitis ſui fibris, ita in non nihil *intortum motum* corripitur.

Sicut etiam non adeo nimis multum huc facere poteſt, illa huius motus ingens energia, de qua etiam, quantum ad τὸ ὅτι iam locuti ſumus: cum τὸ διότι, nulla vna vniuerſarum harum conſiderationum expedire poſſit.

Illud ſolum dicendum venit, quod *Syſtole*, ſeu *contractio* cordis, proprie & ſtricte loquendo, ille eius MOTVS exiſtat: *Diaſtole* vero, magis *omiſſio motus*, vnde cor *flaccidum* maneat, & veluti nudo *ponderis ſui* motui relictum.

Aliena enim penitus eſt illa præfiguratio, quaſi etiam *diaſtole* cordis *poſitiuus* eiuſmodi *motus* exiſteret, vt etiam ad

hauriendum ſanguinem, *antliæ* velut inſtar, inſeruiret: quod ſe minime ita habet:

Nec etiam certe vllum vſum haberet, cum cordi opus non ſit, vt ſanguinem alicunde *hauriat*, *ſugat*, ſiue, vti vulgo loquuntur, *trahat*: quandoquidem ille in cauitates cordis *poſitiue* potius *impellitur*, *iniicitur*, *intruditur*:

Nempe ab *auriculis*, *propria* etiam tali *ſyſtole* gaudentibus; quemadmodum harum etiam *diaſtole* ſimpliciter *flaccida*, ab *irruptione ſanguinis vndique preſſi* facile expletur: vt neque illis proprio aliquo *motu vere diaſtaltico*, & *poſitiue*, adeoque etiam cum *ſuctione* aliqua *dilatatorio*, vſquam vſus, nedum opus ſit.

Cor quantum ſingulis *diaſtolis* recepit, *ſyſtole* ſubſequente, expellit in *arterias*, quæ hinc *inflatæ*, digitum tangentis feriendo *pulſare* dicuntur.

Eſt itaque *pulſus* vulgo dictus nihil aliud, quam *inflatio* arteriæ, a *ſanguine*, per *cordis expreſſionem* in illas *intruſo*:

Vnde etiam *diaſtole arteriarum ſyſtolæ cordis* reſpondet.

Sicut autem *pulſus* etiam *arteriarum* harum, *paſſiua diaſtole* eſt, ab aliunde in illas *intruſo* humore: ita habent etiam ipſæ *propriam ſyſtolem*: quamuis quidem illa *placida* prorſus ſit atque *leuis*, diaſtoλῆς earundem energiæ, *tempore* & *impetu* non comparanda.

Et a circumſtantium etiam omnium reliquarum partium *tono*, plurimum adiumenti capiat.

Tanto magis abſona hic eſt illa paucorum imaginatio, quaſi *motus arteriarum*, qui *pulſus* dicitur, *arteriis* ſit *proprius*, quod illorum expreſſione ſonat, quod *arteriæ pulſent*.

Sicut enim illud, quod in arteriis *pulſus* nomine vulgo audit, noua *dilatatio* eſt, a ſanguine in cauitates illarum *impulſo* per vegetum illum *cordis motum*:

Ita *ſyſtole* arteriarum tam languida, atque mitis, vti fere a nemine horum pro illo *pulſu* quem arteriis tribuunt, diſerte habe-

Digitized by Google

habetur; ita haberi etiam pro tali, propter exiguam ſuam efficaciam, re vera ne quidem mereretur.

Vnde etiam in irritum omnino recidit illa quorundam recentior loquendi formula, quod in *febribus*, licet ſub *frequentiore arteriarum motu*, tamen *progreſſus ſanguinis fiat minor;*

Dum nempe ſanguinem quidem valde *ſpiſſum*, imo vt illi loquuntur, *coagulatum* ſubeſſe ſupponentes, *arterias* tantum veluti per *inanem* quendam *indignandi*, atque *ſatagendi* conatum ita frequentius *pulſare* ſibi concipiunt:

Cum enim illud, quod ipſi, cum omnibus, *pulſum* vocant, ſit *dilatatio* arteriæ; fortis inquam illa, *ligaturas* etiam, niſi fortiſſimas, & cum dura compreſſione factas, *ſubterfugiens* & eludens:

Nemo profecto hinc, ne quidem vlla veriſimilitudine hoc negotium *arteriarum proprio motui* tribuere in animum admiſerit.

Piget propemodum in hac re prolixum eſſe: ſed cum tamen in illa etiam ceſpitare appareant, a quibus nihil tale expectare conueniebat, placet ſimpliciſſimum *mechaniſmum*, qui has imaginationes refellit, in teſtimonium adhibere.

Si *dilatatio* arteriæ eſſet ab illius *motu proprio*, *ſugere* illa deberet ſanguinem; ſeu hoc ipſo tempore locum amplum ipſi potius parare, quem *ſyſtole* ſua demum iterum propellat, & e ſua cauitate expellat.

Quando vero arteria *vulneratur*, imo penitus *diſſecatur*: ibi ſanguis ſub momento *pulſus*, ſeu *diaſtoles* arteriæ, *ſaltu* inſigni ex eius vulnere expellitur: quem effectum *propriæ arteriæ diaſtolæ* tribuere, vt omni *mechaniſmo*, ita ipſi omnino *rationi* contrariatur.

Quod enim viuidus ille *ſaltus* ſanguinis ex arteriis, & ipſa quoque *arteriarum dilatatio* ita viuida, quæ *pulſus* nomine venit (adeoque reſpectu *arteriæ* pure *paſſiue*) ſit a *ſpiritu vitali*, ſeu tali *ſpirituoſitate* ſanguinis arterioſi, ad fabellas pertinet:

In quo commento inprimis nemo expediuerit, quomodo illa *ſpirituoſitatis* energia, ita per *interualla alterna* ſolum ſeſe exerat:

Aut, ſi vtique hoc ab immiſſione e *corde*, & tranſitu *per cor*, illi obtingere dicatur nihilo facilius fuerit intellectu, quomodo tanta illa *ſpirituoſitas*, non magis, quam in ſingulos *pulſus*, adeoque per tam *breuisſimum momentum* duret, quo prætermiſſo, quid de illa fiat, quorſum illa ita ſtatim *abeat*, aut *euaneſcat*, vt illam e corde *noua portione* velut in momenta *reſtitui* atque inſtaurari neceſſe ſit: ſed apage hæc.

Impulſus ita, *ea quantitate* quam *auriculæ* ventriculis *admetiuntur*, ſanguis, *imprimitur* in arterias, & primo quidem æqualiter & ſimpliciter in ipſam *arteriam aortam*, tanquam omnium reliquarum truncum communem:

Vnde etiam fit, vt ex hoc *vniformi ſimplici* impulſu, *diſtributio* deinde per omnes ramos, tanto magis etiam *vniformis* ſequatur: adeo, vt iſtius impulſi ſanguinis proportionata quantitas, in omnes, quotquot ſunt, etiam minutiſſimas arterias, neceſſario *redundet*, poſtquam vtique ſimplex & æqualis impulſio totam maſſam liquidam *æqualiter premendo*, per modum *continuitatis* in anteriora propellit.

Intumeſcunt inde arteriæ; ſed *detumeſcunt* etiam iterum leuiſſime, ad ſenſum maiore temporis momento, quam ipſa *inflatio* durauerat.

Decedit ita contentus tantiſper in ipſis ſanguis, & *per poroſitates partium tranſpulſus* reuertitur in *Venas*.

Noua hic ſpeculatio recentiores fatigat. Negare malunt, quod ſanguis *extra vaſa* ſua, extra *arterias* inquam, in vllos partium *poros* effundatur:

Sed ſupponunt, quod *arteriæ*, poſtquam in numeroſisſimas atque tenuiſſimas ramificationes extenuatæ fuerunt, *ſponte* iterum in amplitudinem magis magiſque augeſcentem abeant, donec tandem omnino in capaciſſimos truncos iterum

rum coëundo, hac ratione totum genus & *ſyſtema venoſum* conſtituant.

Quid, quod adhuc nimio plus vltra extendentes, etiam in media hac ſua via & progreſſu plexibus ſupra omnem conceptum tenuiſſimis, *circumuolutionibus* nempe ſui, *gyris* & *anfractibus* miris prorſus, *glandulas* formare, & tandem exitu ſuo ex hiſce *tricis* in *venas* iterum mutari, eodem modo arteriis iterum tribuant.

Ego pro canone ad res ſimiles ſupponendas, aut admittendas, habeo: *Quæcunque conſtitutio, nec a priori vllam neceſſitatem, imo ne quidem vtilitatem offert; nec a poſteriori, ſiue quod ſimpliciter fiat, ſiue quod ita fieri poſſe aut debere, e phænomenis facti concludi poſſit: illa vel ſupponi, vel recipi non meretur.*

Item: *Quæcunque phænomena, alia aliqua ſatis euidente ratione explicari poſſunt, quæque minimum difficultatis ſecundum pleraque, ne dum omnia phænomena inuoluat: illis operoſas alias, ne dum pluribus reſpectibus dubias, fiendi rationes aſſignari non debere.*

Quid autem difficultatis haſce opiniones de nihil interrupta *continuitate arteriarum in venas* inuoluat, atque premat, tam circa negotium *ſecretionis* variæ, ſ. naturam, quam circa *reſtitutionem in integrum*, cuiuſque magnitudinis vulnerum, vt ego quidem conuenientibus locis in decurſu operis indicare non obliuiſcar; ita tantiſper cuiuslibet prudenti penſitationi propriæ relinquo.

Pulſationis autem ipſius diuerſitates, innituntur partim ipſi *motui*, partim *numero*, vtriſque ad *tempus* relatis, atque comparatis.

Vbi ſicuti affectiones *motus*, ſimpliciter *ad tempus* relati ſunt *ἐνέργεια* & *impetus*, *duratio ſimplex*, & *proportio ad ſuum finem* cui ſeruire debet: ita e conſideratione *pulſus*, reſultat *menſura ſucceſſuum*, & eiuſdem varius *ordo*, ſiue vti vulgo loquuntur *rythmus*.

Priore

Priore intuitu, eſt pulſus *fortis aut debilis; celer* aut *tardus*, imo *mollis* aut *durus*, *ſerrinus*, ſeu quaſi cum *tremore* peculiari, aut *fremitu* quodam factus.

Poſteriore reſpectu, pulſus eſt *frequens* aut *rarus*, *æqualis*, aut *inæqualis*, *intermittens*, *caprizans* &c.

In hanc vtramque rem, *curioſitatis* gratia conſiderari merentur fragmenta illa traditionum de pulſibus *Sinicarum*, quæ *Cleyerus* Europæ communicauit, imo vero vniuerſa illa commemoratio de exquiſitiſſima illa *Sinenſium* peritia, circa *miras*, & *maximo numero*, pulſuum diuerſitates, ſolo *tactu* deprehendendas atque diiudicandas.

Quamlibet autem *pulſus cordis* ſibi ſimpliciter relictus, ſatis *ordinate* fiat in corpore ſano, etiam nobis, vt loquuntur, *non cogitantibus*:

Vnde etiam hunc actum *Vitalem* præcipuum, hoc ipſo argumento, ab *animalibus*, ſeu quoquo modo *cogitationem*, *intentionem*, *voluntatem*, ſequentibus, *toto genere* diſtinctum eſſe volunt:

Notandum tamen apprime vtique eſt, quod nobis *cogitantibus*, actus hic, *pulſus cordis*, vtique & *facile* & *varie* alteretur:

Et quidem non ſolum, quando etiam alia cogitamus, *terrefacti*, *timentes*, *iracundi*, *gaudio*, aut *deſiderio* acrius perciti:

Sed quando etiam de ipſo *pulſus* negotio ſubinde cogitamus: quod illis notiſſimum eſt, qui *palpitatione* cordis laborare ſolent: quibus ſolenne eſt illam cooriri, quoties de ipſa *cogitant*.

Vbi etiam eo magis notanda venit peculiaris conuenientia manifeſta iſtius mutationis pulſus, eiuſque gradus, cum *indole*, nimirum *intentione*, atque deſtinato *ſcopo morali* illarum *cogitationum*, quas ſub huiuſmodi *animi pathematibus* fouere ſolemus.

Quan-

Digitized by Google

Quanta vero ſit hæc energia, quæ ex huiuſmodi *cogitationum* intentione in hunc *vitalem* pulſus *actum* redundat, diluceſcere poteſt e grauiſſimo illo effectu, quando e repentino ingenti *terrore*, & *pulſus* vniuerſus, & omnium reliquorum *vitæ* indiciorum actiuitas, ſimul & ſemel tollitur, ſæpe ad aliquam multum temporis: exemplis non ita plane rariſſimis, etiam conſtanter, vt nempe vere *mors* ſit & maneat.

Neque vero minus notanda venit, & ſolertis conſiderationis ἀκρίβεια penſitanda, *reciproca* illa energia *motus pulſus*, ſiue ſucceſſus atque tranſitus ſanguinis per totum corporis poroſum ſyſtema, in ipſam *cogitationem*, ſeu *cogitabundam indolem* animi.

Fuit hæc iam olim non ignota; ſed nec in *Phyſicis*, nec in *Medicis* ſcholis condigne & decenter tractata: verum vnice *Phyſiognomis* a poſteriori, & a nuda Empiria, vſitata,

Inter *Phyſicos* autem & *Phyſiologos*, perplexa conſideratione TEMPERAMENTORVM deſignata.

Vnde de hac etiam re aliquid dicere expediet.

SECT. I.

MEMBRI IV.

ARTICVLVS III.

DE TEMPERAMENTIS.

MVlta inter Veterum traditiones occurrunt mutila, aut alio detorta, quæ ſub accuratiore conſideratione, non leue argumentum, imo vero paſſim etiam documentum, ſuppeditent, quod apud antiquiſſimos variarum ad phyſicam & medicinam pertinentium obſeruationum & conſiderationum aliquis apparatus occurrerit, qui & euidentiora, & vtiliora complexus ſit, quam poſtea ſequioribus vel certe perceptum, vel ſincere acceptum ſit.

Adnumero huic cenſui merito dogma illud de *Temperamentis*; ſiue vti poſteriorum ſeculorum ſcriptores, ad mentem & expreſſionem Arabum loquuntur, de *Complexionibus*.

Qui *Temperamenta* nominant, loquuntur hic de *qualitatibus* vulgo dictis *elementaribus*, *frigore*, *calore*, *humiditate* & *ſiccitate*.

Quærunt has *ſubiectiue* partim in *humoribus*, partim *in ſolidis* partibus:

Imo iterum, ſed magis magiſque deuia curioſitate, etiam *ſingulis partibus* ſolidis, *ſingulas* adſignant huius temperiei *differentias*.

Interim extendunt vtrique has etiam *materiales* atque *corporeas* temperamentorum *craſes*, etiam ad *animi habitum*; ita vt hunc etiam *calidum* ſeu *feruidum*: *frigidum*, *ſegnem atque torpidum*: *humidum*, *laxum mollem* atque *fluxum*: & *ſiccum*, *durum*, *grauem*, *firmum* atque *ſtabilem*, reputare deprehendantur.

Sicut autem re vera maxima pars reliquæ illius doctrinæ, inprimis quæ ad ipſa *partium* temperamenta reſpicit, ſterilis eſt, imo omni fundamento deſtituta:

Ita diſpar contra eſt ratio *temperiei vniuerſalis*, ſeu *Complexionis*, nempe *totius corporis habitum complexæ*:

Et vere inde reſultantium etiam *animi morum* peculiariter diuerſorum.

Omni modo namque certum eſt, quod tales diuerſæ corporum *texturæ* exiſtant, vel ipſa αὐτοψίας teſte.

Secundo, nota etiam eſt, & quidem iam propemodum in vulgus, *animi habitus ſecundum hanc corporeæ texturæ diuerſitatem* vera differentia.

Et quamlibet etiam antiquorum acceptioni in hoc genere non abſolute denegari poſſit aſſenſus, quod re vera etiam *humorum* peculiaris hic ſubſit *mixtio*;

Et

Et euidentior tamen, & tanto maioris proinde etiam, conſiderationis, eſt illa relatio, qua *e ſolidarum partium cum fluidis comparatione atque conuerſatione*, *totius* corporis ſub vno complexu ſumti; *habitus*, vel *humidior* dicitur, vel *ſiccior*, *calidior*, aut *frigidior*.

Quoniam autem circa hanc conſtitutionem aliqua peculiariter notanda veniunt, & ex illis etiam aliqua antiquis non ſatis perſpecta, aut deſignata, e re omnino erit illa ipſa prius debite proponere atque ſupponere.

Poſſunt *humores*, qui vulgo *ſanguinis* nomine veniunt, *quadruplici* diuerſa *temperie* inſtructi eſſe; nempe primo per mixtionem largiter *ſulphuream*, non ſolum *teneriter fluidi*: præterea ad *incaleſcentiam* maiorem tanto aptiores: ſed etiam ad penitiores & acriores, *fermenteſcentes corruptiones* tanto magis idonei.

Poſſunt contra, *aquoſiore* ſui temperie, *fluidi* quidem ſatis eſſe, ſed neque ad *feruorem* calidum, nec ad *fermentationem* admodum perinde procliues, verum magis ad qualemcunque *ſalinam* potius, quam ſimpliciter *putredinoſam*, colliquationem.

Poſſunt etiam inter hanc vtramque conſtitutionem, veluti *medio* quodam vere temperato ſtatu eſſe *fluidi* valde commode, *floridi*, blandiſſime *calidi*.

Quarto, poſſunt etiam *ſpiſſiores* eſſe, *minus* diluti, *minus tenuiter* fluxiles, *minus ſulphurei*, ſed plus *terreæ* ſegnioris materiæ complectentes.

Primam horum generum temperiem, *cholericam* ſeu *biliosam* vocant; ſecundam *phlegmaticam*: Tertiam *ſanguineam*: Quartam *melancholicam*.

Iam peculiariter notandus venit habitus etiam corporis, *textura*, inquam, corporis *in ſolidum*, habitus, ſecundum has *humorum temperiei* diuerſitates, ipſe etiam diuerſus.

Ita enim *ſanguinei*, *ſtructuram* atque *texturam* corporis obtinent *laxam*, affatim *poroſam*, *ſpongioſam*;

Conſtructam, nempe in partibus ſolidis mollibus, tam ſubtiliter *ſpongioſa* molli textura, vt *copioſus* etiam ſanguis, in tam *laxa* atque *diffuſa* capacitate, abunde ſpatii, atque *liberi progreſſus* & commeatus, obtineat.

Quo intuitu etiam corpora ad hanc normam conſtructa, *exigua* vndique *habent vaſa*.

Dum videlicet ſanguis, in tali *poroſarum* partium *capacitate* plurimum loci nactus, minore copia in ipſis *vaſis* contineri poteſt.

Et cum præterea talium corporum ſanguis etiam velut a priori *bene fluxilis* ſit, conſpirans hæc inuicem *proportio* humoris optime *mobilis*, & viarum optime *permeabilium*, facilem atque promptum *ſucceſſum* motus huius progreſſiui ſeu *circulatorii* pollicentur, imo vero præſtant, & conſervant.

Vnde quidem in huiuſmodi corporibus, ſub tali humorum atque partium optima *mutua proportione*, non ſolum ipſe *circuitus* ſeu progreſſiuus motus humorum ſimpliciter commodiſſime atque liberrime ſuccedit:

Sed procedunt etiam ſimul commodiſſime *Secretiones & Excretiones*, adeoque vniuerſum prorſus *Vitale* negotium.

In ea, quæ *Cholerica* appellari coſueuit, conſtitutione, corporis *textura* ita comparata eſt, vt longe iam *ſtrictior*, minus *diffuſus*, minus *turgidus*, minus *ſpongioſus*, ſit mollium muſculoſarum partium apparatus;

Vnde veluti *macilentiores* apparent: ſed tamen *ſubturgidula*, & *colore* etiam qualitercunque *florido* conſpicua conſtitutione.

Cum autem *cholericæ* temperiei *ſanguis* admodum *ſubtilis* ſit, & *teneriter fluidus*; ſufficit quidem ipſius *motui* ſeu ſucceſſui etiam talis *pororum & meatuum* capacitas:

Inte-

Digitized by Google

Interim ſubuenit etiam huic viarum arctitudini *impulſus* cordis *vegetior*, huic maxime generi Complexionis familiaris.

Inprimis, cum huius ſtructuræ corporibus etiam *vaſa* iam ſint *notabiliter capaciora* :

Nempe in quibus quantitas ſanguinis, minus *ſpatii alibi* adepta, tanto magis neceſſario *in vaſis* ſuis eo copioſius hoſpitari debeat.

Procedunt autem in his etiam omnia ſatis *commode* ; imo, quicquid *commoditati* decedit, ſarcitur tanto magis *vegeto actu*, qui huic indoli præ reliquis familiaris eſt, imo quaſi *proprius* :

Vt videlicet ipſe *motus pulſus* tanto *vegetius* impellatur.

Illis, quibus *Aquoſitate* multa valde *dilutus*, & hac maxime ratione *tenuis* eſt ſanguis, euenit etiam eiuſmodi reliquæ *texturæ ſolideſcentis mollior conſtitutio*, quæ conſpirationem etiam *ſolidarum* partium intimioris temperiei cum *fluidis*, ſatis commonſtret.

Quamuis enim illis etiam, qui hac *aquoſiore* ſanguinis fluxilitate gaudent, totius reliqui corporis ſtructura *laxa* eſſe ſoleat, & valde *poroſa* ;

Vt nimirum ita etiam fluxili materiæ *via* affatim pateant:

Obtingit tamen iiſdem inſuper peculiaris quædam intimior harum earundem partium *mollities* ; eaque euidenter ſatis ab *humiditate aquea* fibris copioſius & intimius *imbibita* :

Vnde quidem hæ, *exturgeſcentes*, mollitiem peculiarem præ ſe ferunt :

Simul tamen etiam hac ipſa *turgefactione* inter ſe mutuo *ſpiſſius appreſſæ*, qualitercunque craſſioris ſanguinis tranſitui penitiori eo ipſo obſiſtunt.

Vnde his corporibus, præter *turgidam* illam mollitiem, etiam & *caloris* minoris, & coloris pallidioris, circumſtantia maxime familiaris, imo veluti propria eſt.

Huic interim eidem *texturæ*, etiam vaſa ſanguifera adſunt, admodum *anguſta*.

Et inſuper illud dignum quam maxime memoratu ineſt, quod hæc maxime ſanguinis *craſis*, atque corporis *textura*, collectioni *pinguedinis* copioſæ, inprimis velificentur, magis quam alia quælibet temperies.

Melancholicorum dictorum corpora, *ſpiſſiora* ſunt, & ab omni phyſica atque morali *mollitie* alieniora.

Denſata magis quam alibi, partes poroſæ, mox ipſi adſpectui *ſtrictiorem*, ſiue, vt vulgo loquuntur, *ſicciorem*, & quaſi *macilentiorem* conſtitutionem offerunt.

Et carnes, & oſſa pro reliqua in ſingulis talibus indiuiduis corporis magnitudine, *robuſtioris* atque *denſioris* texturæ eſſe comparent, quam in aliis hactenus dictis.

Inprimis *denſata* partium *ſpiſſitudo*, ſanguinem, etiam ipſum *ſpiſſiorem*, per texturam etiam alioquin *denſiorum* cutanearum partium, tam alte atque ſubtiliter non recipit, vt inde floridior aliquis *color* apparere poſſit: vnde talia corpora vel *pallent*, vel ex *liuido* ſubnigricant.

Habent interim in ſubſidium reliqui tam *ſtricti* habitus, inprimis *vaſa* admodum *ampla*:

Et *pulſum* inſuper *tardiuſculum*, ſed *fortem* omnino atque *magnum*.

Hæc quidem vulgo memorantur *quatuor* quaſi *ſumma genera* ita dictorum *temperamentorum*; & occurrunt etiam paſſim ita ſatis ſimplicia atque pura:

Nimio autem familiarius inter ſe quaſi *commixta*, & in vicinum gradum propenſa.

Cuiuſmodi maxime familiaria ſunt, quæ de *prædominante ſanguineo* in reliqua alia declinant.

Habetur enim non inepte *ſanguineum* dictum temperamentum, vtpote omnium ſimpliciſſime reſpondens *mutuis* corporis *neceſſitudinibus*, communiter, & merito quidem, pro

pro eo, quod *homini maxime naturale*, id eſt, toti eius indoli vere dicatum & *aptum* reputari mereatur:

Vnde naturali propemodum ordini magis reſpondet, vt *prædominetur*, ſeu preſſius loquendo, ad aliquas diuerſitates ſolum *deflectat*.

Quicquid autem huius ſit, negari minime vtique poteſt, quod etiam paſſim *infantes* naſcantur, tum ſtatim ab ipſo quaſi partu aliorum *corporis habituum*, quam *ſanguinei*, ſatis manifeſto compotes.

Et mox etiam, ſimulatque viſibiliter *ſuccreſcunt*, *parentum* ſuorum texturam manifeſtius æmulantes; mox ab illo eodem etiam tempore dictorum illorum ſuorum parentum indolem, etiam in hac *texturæ* peculiari ratione ſimpliciter ſequentes.

Quemadmodum autem antiquiores hanc rem, *reciprocam proportionem* inquam *humorum ad meatus corporis*, & *progreſſum* per illos magis aut minus expeditum, tanto minus in conſiderationem trahere poterant, quod totius *motus progreſſiui* ſanguinis imperiti eſſent:

Ita tantum ſane abeſt, vt etiam Recentiores huius eiuſdem rei qualicunque tandem *intellectu* potirentur, vt potius vniuerſam de *Temperamentis* doctrinam, nullo vſquam intuitu quidquam veri fouentem, ſed vndique ſimpliciter *fictitiam* atqui cerebrinam iudicarent, & exploderent.

Quo ipſo certe factum eſt, vt tanto minus animum vſquam aduertere poſſent ad negotium illud *curioſæ* profecto atque *ſolertis* conſiderationis, & vſus multiplicis, tam *Phyſici* atque *Medici*, quam *Phyſiognomici*:

Nempe: *qualiſnam ſit conſpiratio inter illas* humorum & meatuum proportiones, *quæ vulgo* temperamenti *nomine*, *recte intellecto*, *præcipue veniunt*:

Et inter animi mores, *diuerſis eiuſmodi corporis* & humorum proportionibus *perpetuo reſpondentes*?

Lauda-

Laudabilis certe in hoc genere fuit, & eſt omnino poſt tot ſecula, *Galeni* ſolertia, quod iam illa ſua ætate, rem hanc, quantum ad *τὸ ὅτι obſeruatam*, ad poſteros tranſmiſerit.

Sed tanto minus certe laudis meretur poſteritatis ille neglectus, qui totam hanc rem non tam *prætermiſiſſe* ſilentio, quam *inuoluiſſe* apparet.

Sunt autem hi, de quibus loquimur, *mores* diuerſi, diverſis *temperamentis* familiares, imo re vera quaſi *proprii*, ſequentis typi.

Sangvinei, omnimoda *animi libertate* gaudent; *hilares* proinde, *ſecuri*, *voluptuoſi*, *abundantia* rerum acceptabilium *gaudentes*, qualium etiam non inepti ſunt arbitri: *otii* amantes, *mediocrium* negotiorum compotes, *honorum* amantes, & *gloriæ*, inprimis quæ *ex facili* venit: ſunt etiam *aperti*, non *vafri*, *callidi*, neque ad *ſimulandum* vel prompti, vel ſatis apti: *æquitatis* præterea fautores, imo *æqualitatis*: ab *operoſis* negotiis alieni, ad res ſubitas *trepidi*, circa ſubita *impedimenta* graviora, & quantæcunque periclitationis ſuſpecta, *anxii*, in veris *periculis* prementibus omnis *conſilii inopes*, & veluti *deſperabundi*, poſt eadem vero exhauſta, ſi quantumcunque feliciter euaſerint, nimium quam *glorioſi*: ſin minus, difficultatum *toleratarum* valde *facundi* præcones, leuioribus etiam periculorum experimentis, prompte in poſterum *timidi*: vbi vero nihil periculi adeſt, ingenio facile indulgentes, & *ſecuritate* tantiſper fruentes.

Cholerici, *libertatem* quidem illam animi imitantur; *ſecuritatem* autem in tantum quidem, vt non facile aliquid *timeant*, facile tamen *expectent* ingruere aliquid, quod incommodum ſit; vnde *vigiles*, ſemper *alacres* & *prompti* ſunt: ad *negotia* faciles & proni, in adminiſtratione eorum cum *alacritate* æque ac *dexteritate* habiles: impedimentorum *minus patientes*, *iracundi*, ad *reſiſtendum*, & *expugnandum* quicquid obſtat, aut obnititur, *parati*, ad ipſa etiam *pericula intrepidi*, ſed ad illa,

Digitized by Google

la, *actiuitate* & labore *ſuperanda*, etiam cupidi: ſi quid etiam peius ſucceſſit, non facile tamen propterea etiam in poſterum *timidi*, ſed *audaces* potius, imo *temerarii*, & ad excuſandum potius, in quo ipſi defecerint in periculis, quam ad ipſa *exaggeranda* potius, quam *contemnenda*, procliues. Eo ipſo *glorioſi* ſunt, & ad aliorum *contemptum* proniores, inprimis tamen *ignauiorum*: quandoquidem ipſi ſemper parati ad *actiuitatem*, & in hoc etiam prorſus *intenti* ſunt, vt omnino habeant quod agant, *otii* inprimis impatientes.

Ex aduerſo, *ſegnes* ſunt atque *torpidi* PHLEGMATICI; rebus *præſentibus* equidem *gaudentes*, ſed propemodum ipſo quoque gaudio *ineptiore*; certe non *intimioris* alicuius *æſtimationis*, ſed ipſo etiam quaſi *frigido* magis atque *ſomnolento*: *ſecuri* ſunt ad *otium* atque *ſomnolentiam* vſque: in actionibus ſuis *remiſſi* & *languidi*: alieni a *laboribus*, & mox illorum *pertæſi*, & proinde *languidi* atque facile fatigationibus *laſſi*: a *curis* alieni; *auari* propterea maxime, ne, dum *præſentia* amittuntur, *nouis laboribus* opus ſit. *Meticuloſi* interim circa obiecta impeditiora negotia, imo *trepidi*, & *anxii*: ad *pericula* vrgentia *deſperabundi*, magis tamen *quietem* in extremis, vt ipſa morte, quam quidquam reliquis illis *periclitationibus grauius*, affectantes.

MELANCHOLICI, de *præſentibus* ſatis *quieti*, iiſque *contenti*, de *futuris* perpetuo *dubii*, *diffidentes*, *ſuſpicaces*, viuunt. Rectiſſime propemodum *perpendunt*, & inde etiam *æſtimant*, res; nempe tam quidnam *vtilis* inſit & *iucundi*, quam quid *moleſti*, *aduerſi*, *ancipitis*, *periculoſi*: niſi quod fere ſemper magis intenti ſint in illa, quæ ita quouis modo *in peiorem partem* euenire poſſunt, quam quæ iam reapſe in illam *vergunt*, aut *cedunt*. Vnde quidem ſemper *circumſpectos*, *cautos*, *penſitabundos* ſeſe gerunt: *aſſidui* ſunt, ad *labores* moderatos *parati*: ad *neceſſarios intenti*, *induſtrii*, quin *ſolliciti*: *vigiles*, imo *indefesſi*, niſi quantum *timor*, & ex illo tandem *trepidatio*, in *dubiis valde* rebus, vires ſuccidit; In valde impeditis rebus, non tam ſimpliciter

deſperabundi, quam ad *extrema remedia* extremorum apparentium malorum, impetu quodam ruentes, aut ſane tota *intentione* tendentes. *Tenaces* propoſiti, quod inprimis vel non ſine ratione, vel non ſine inſigni, & apud ipſos omnino ſeria, eius *ſpecie*, ſuſceperunt. Ceterum a *fraude* alieniores ſunt, niſi quantum *disſimulare* neceſſarium ducunt: *iuſti & æqui* amantes, eoque ipſo etiam a *ſimulatione* alieni, cum falſa veri - euentus - inania eſſe ſciant, *veri*, ſi quiſquam alius, & *incorrupti* iudices: ad *amicitiam ſinceri* atque *fidi*; ſed minime *procliues* atque *confidentes*: a quibus omnes facilius expectare poſſint, quam quod ipſi ab vllo *cum fiducia ſperare, æquum & bonum.* Semper enim *ſuſpicaces* ſunt, & deteriorum euentuum metuentes.

Harum rerum *Cauſam* poſitam eſſe iudico in *proportione* illa *organica* MEATVVM *atque* HVMORVM, & MOTVS ad hanc *proportionem conuenientis*.

Cum enim hic MOTVS, *pulſus* nimirum, & *circulationis* ſanguinis, *continuus* ſit, nunquam intermittendus; præterea & *ordine & dignitate* omnium *primus*: quandoquidem *eſſe* prius, & *viuum* quidem eſſe, vtique debet corpus, quam *anima*, ſiue *in* illo ſiue *per* illud agere vſquam poſſit:

Fit inde, vt ex hoc *primo & primario* ſuo actu, eiuſque ita neceſſariæ PROPORTIONIS IDEA, TYPVM ſibi formet, cui adſueſcat etiam in aliarum quarumlibet ſui *actionum proportione*:

Vt videlicet has etiam omnes, ſecundum illum *typum* proportionis exerceat, quo *motum* illum *primarium & perpetuum*, *Vitalem*, perpetrare *adſueuit*, imo potius indeſinenter hoc ipſum agitat, vt nempe hoc vitali *actu & motu*, hunc *proportionis* TYPVM exerceat atque ſeruet.

Inde enim eſt, quod verbi gratia SANGVINEI dicti, cum & *ſanguine optime fluxili* præditi ſint, & *vias* etiam habeant ita *patulas, multas* atque *liberrimas*, vt non ſolum moderato *impulſu* omnia *facile*, atque *commode* procedere poſſint; ſed etiam in

ita

Digitized by Google

ita conſtitutis hiſce rebus, nullum *de futuro* ſubſit *periculum*, niſi plane *inſperatum* quiddam aliunde irruat:

Hi tales, inquam transferunt ita hanc *proportionem agendi* ad omnes ſuas alias tam *intentiones* agendi, quam *proceſſus* & *methodos* in agendo; vt *libertate* peculiari animi, *ſecuritate*, *æqualitate*, conſpicui ſint, omnia *in procliui poſita* ſibi præfigurent: De *futuris* etiam, aut impendentibus quibuſcunque impedimentis aut *difficultatibus*, ne *cogitare* quidem facile, ne dum *ſolliciti* eſſe ament.

Cholerici, cum ſanguinem quidem ſatis *floridum* habeant: interim *vias* & minus largas, & minus patulas, ſed *arctiores*, anguſtioreſque; ſarciunt hunc qualemcunque defectum *impulſus* maiore energia adhibita, quod etiam ſub inſigni illa *fluxilitate* humoris quam commodiſſime ſuccedit: interim ſub *ſegniore* impulſu, fieri vtique poſſet, vt per *anguſtias* meatuum alicubi *detentus* ſanguis, in ſtaſin, & hinc in *corruptionem* rueret: cui periculo eiuſmodi opera atque labore *occurrere*, ipſa adeo neceſſitas poſtulare videtur.

Huic *Motuum typo* ita *neceſſario*, reſpondet etiam *morum*, ſeu *intentionis*, atque *propotionis* omnium ſui *actionum* typus; vt *prompti* ſint ad agendum, *vigiles*, *alacres*, *impigri*, *circumſpecti* quidem, ſed ſine multa *dubitatione*, aut *metu*, *parati* ſemper ad proſpiciendum, & *actionibus* quidem magis *promtis atque vegetis*, quam *ſpeculationibus*, aut *longinquis conſultationibus*.

Diuerſa ratio eſt melancholicorvm, quorum ſanguis *ſpiſſus*, per vias inſuper *arctas*, & in pellendo peculiare *moderamen*, quantumlibet ſatis *vegetam* etiam *presſionem*, requirit: & quicquid etiam ita fiat, *periclitationem* vtique perpetuam ſervat atq; fouet, etiam ex ipſa *interna* conſtitutione ipſius ſanguinis, ad *ſpiſſeſcentiam* vtique apta: tum etiam e facili externorum occurrentium prompto effectu ad *ſpisſitudinem* hanc augen-

 dam,

dam, adeoque ſtaſium *pericula* (& ita *mortiferæ corruptionis*) inducenda.

Non fruſtra inde *meticuloſiores* ſunt de *futuro*, & *ſuſpicaces* ipſi *Melancholici*, in omnibus ſui actionibus; non *ignaui* ad labores, ſed magis *aſſiduitati* & operum ſuorum *perfectioni* inſiſtentes quam *negligentioribus ſuperficiariis* tentaminibus fauentes: ab *intricatis* & *friuolis* rebus, æque ac alias a *multis ſimul occupandis*, alieni. Circa omnia, quæ fieri *poſſunt*, *ſpeculabundi*; *ſuis* etiam rebus, & *ſibi ipſis diffidentes*: *moderationis*, *proportionis*, *certitudinis* amantes: in *impeditioribus* rebus, nihil *mediocre*, ſed fere *extrema* quælibet metuentes.

PHLEGMATICIS, vti ingens *diluti* ſanguinis tenuitas, & partium diffuſior atque laxior habitus, ad facilem ſucceſſum ſatis commodi præbet; ita nec *opus* eſt *impulſu* fortiore, nec eidem etiam *vſus*. Licet etiam *lenteſcenti*, *muceſcenti corruptioni* expoſitus ſit; quia tamen huius vlterior ſucceſſus non æque *præceps*, *fermentatiuus*, adeoque toti ſyſtemati *cito* & æqualiter *periculoſius* obtingit: fit ita, vt minor de illo ſit *metus*. Præterea etiam *mollis*, ab abundante humiditate aquoſa partium textura, *duo* inſigna incommoda inueheret *fortioris motus* vſui; Primo, vt vtique ad *flaccidiores* partes cum energia impellendas, huius maior gradus requiratur, quam ad *ſubrigidas*: ſecundo, quod etiam talis textura a minus moderato vſu citius *labefactari*, atque fatiſcere poſſet.

Nihil inde mirum, ſi *ſegnes* ſunt, *otii* amantes, rerum ſuarum profunde *ſecuri*, atque *incurii*, tales animi. Nec etiam mirum, ſi *laborioſiores* motus *auerſentur*, & ab illis etiam re vera *phyſice* citius *defatigentur*, quam alii; & re vera reparatione virium per *quietem* opus omnino habeant, &c.

Ex his puto ſatis diluceſcere poſſe, qualis & quanta ſit *proportionis identitas*, inter ACTVS tam *vitales*, quam *animales*, imo ipſos *morales*:

Et

Et hoc nulla alia ratione, niſi quod animus illum TYPVM, quem *primæ* ac fundamentali, *primariæ*, imo *perpetuæ* & indeſinenti *Vitali* ACTIONI, MOTVS *humorum per meatus* certæ *proportionis*, adhibet, pro *fundamentali* habere atque ſeruare adſueſcat: vt illum omnibus ſuis etiam reliquis *actionibus* applicet: adeoque omnia ſua illo modo, modulo, atque more, peragat, quem, vt *primum* inter omnes reliquos, & inſuper *indeſinenter* exercendo, hac ratione iugiter in *intentione*, & velut *immobili* IDEA, (INTELLECTVALI nimirum, non *memoriali* aut *figurabili*,) habet.

Cæterum habet etiam notitia *Temperamentorum* non exiguum vſum, ad intelligendam *diſpoſitionem* variam diuerſorum ſubiectorum, ad diuerſos *affectus*, qui tam a *materiæ*, *motui* minus obſequentis *ametria*, quam *impetus*, *ordinis*, *tenoris exitus* motuum ipſorum, varia *ἀταξίᾳ* dependere poſſunt atque ſolent.

SECTIONIS I.

MEMBRVM. V.

DE ACTIVITATE VITALI.

CVm Temperamentorum occaſione dicendum fuerit de peculiari varia *proportione* plus minus conſtante, *actiuitatis Vitalis*, quatenus illa *a poſteriori*, ab *organorum*, & *materiarum* peculiari habitu diuerſimode ſeſe habeat; non alienum a propoſito erit, aliquid inſerere, & huic negotio veluti attexere, de *Energia* ſeu *Actiuitatis* huius velut *a priori*, peculiari indole atque conſtitutione.

Sciendum videlicet eſt, quod *actiones* in corpore humano, imo vero in ſingulis *ſpeciebus* animalium, peculiarem reſpectum & relationem habeant ad *Tempus* peculiariter dimenſum.

Digitized by Google

Ita quidem, vt partim *minores* quoſdam, *certos*, *ambitus* forment aut ſequantur: aut vniuerſam quandam quaſi *generalem periodum* habeant, cuius velut vltimo limite comprehenduntur.

Generalis hæc periodus, eſt *ambitus* ille peculiaris *totius Vitæ*, quali vario varia animalium genera ita gaudent, vt alia *pauciores*, alia *plures annos* viuendo aſſequantur.

De aliis nos quidem minus ſolliciti ſumus, de *Homine* vero notamus, quod equidem nulla *exquiſita* menſura conſtitui poſſit, ad quam homines peruenire ſiue poſſint, ſiue debeant.

Interim etiam illud ſatis manifeſtum eſt, quod *centum* annos pauciſſimi hominum *attingant*; pauciores *prætergrediantur*: plerique vero longe *infra* talem terminum *deficiant*.

Vnde quidem nihil definite dici poteſt de illa e *Sacris* paginis allegari ſolita, *Hermeneuticis* etiam difficultatibus non plane deſtituta, expreſſione, *centum viginti anni dies eius*: ſicuti Lutherus diſerte accipit de *dilatione* quadam peculiari, quam Deus tanquam ad reſipiſcendum conceſſerit *ante* ipſum *diluuii ſupplicium*.

Satis interim manifeſtum eſt, quod *e multis hominum millenariis*, *vix vnus centeſimum* annum adſequatur.

Quanto minus exquiſitæ certitudinis autem eſt vniuerſalis huius periodi definita menſura, tanto certior e contra eſt, proxima huic, non multo minus generalis *temporis dimenſio*, qua Energia Vitalis ita circumſcribitur, vt partim *augeſcendo*, partim *ſubſiſtendo*, partim *decreſcendo* hanc temporis ſatis *certam menſuram* affatim demonſtret.

Ita enim *quinquageſimus* annus, *ſepties ſeptenorum* pedisſequus, limites ponit *energiæ Vitalis* ſatis manifeſtos. Eluceſcit hoc manifeſtiſſime quidem in *fœminino* ſexu, e *generationis energia* tunc temporis *ceſſante*:

Haud

Haud multo minus ſenſibiliter tamen etiam e *maſculini* ſexus iiſdem annis, vtique etiam ſenſibiliter *decreſcente* ad minimum, harum earundem rerum energia.

In vtroque vero ſexu, notoria eſt tam *incrementi corporis* in quamcunque tandem dimenſionem *ceſſatio:* quam etiam reliquarum corporis *virium*, ad labores, ad fatigationes, & onerationes corporis, imo ad negotia etiam *animi ipſius* ſenſibiliter fatiſcens energia.

Quamuis enim e longo *habitu*, & exercitio, ſeniores iudicio & conſilio iunioribus præpollere poſſint; minime tamen *duratione actiuitatis* pariter hos anteire poſſunt.

Tanto magis autem euidentes ſunt illæ ſecundum temporis *peculiares dimenſiones*, *energiæ* mutationes, per ita dictos *gradus* AETATVM, *infantiam*, *pueritiam*, *adoleſcentiam*, *virilem*, *ſeneſcentem* atque *ſenilem*.

Vbi quidem *Infantilis* ætas circiter ad *ſeptimum annum*; *puerilis* ad *duodecimum* vel *decimum quartum*: *adoleſcentia* ad *vigeſimum*: *iuuentus* ad *trigeſimum quintum* vel circiter, porrigitur:

Virilis ætas ad *quinquageſimum* quidem vulgo numeratur; ſed re vera multis modis apparet, quomodo etiam hæc periodus *vltimo* ſeptenorum *ſeptenario*, a *quadrageſimo ſecundo* circiter anno, ita ſenſibiliter decreſcat, vt vſitata illa *appellationis* ratio, de *ætate conſiſtente*, hic certe inſignem *inæqualitatem* inuoluat.

A *quinquageſimo* autem anno, inepta excuſatione vlterivs remouetur *ſenium*, & ibi demum ad 60. annos quaſi *ſubſiſtentia* quædam fingitur:

Niſi quidem vera interpretatio adhibeatur, quod a *quinquageſimo* anno *fiant* ſenes, vt *ſexageſimo ſint*, vltra diſſimulationem.

Nominaui *ſepties ſeptenum* numerum, nempe annorum *quadraginta nouem*, quos L. excipit. Hæc nempe *ſeptenarii*

ratio

ratio abſoluit *minores*, imo *minimas* humanæ Oeconomiæ ſolennium temporum *periodos*.

Ita enim *ſeptem menſibus* abſoluitur *ſtructura* hominis, vt etiam ad partum *maturus* ſit, nempe quantum ad *ſtructuram* partium attinet, ſatis quidem *abſolutam*, ſed nondum pariter *firmam* atque *durabilem*.

Septimo *anno*, *dentes* priores iterum *cadere* incipiunt; imo *ſecundi* huius *ſeptenarii* progreſſu & ambitu, omnes dentes excidunt ſucceſſiue, & alii ſubnaſcuntur.

Magis exquiſite ſub *finem* huius ſecundi ſeptenarii *pubertas* ſeſe exerit;

Et in fœminino quidem ſexu etiam cum *menſtrui ſanguinis* e genitalibus eruptione:

In *virili* ſexu, cum illa etiam notabili *mutatione ſoni vocis* acutioris in grauiorem & aſperiorem.

Tertius ſeptenarius annorum, nihil magnopere mutationis habet effatu dignæ; *tertius & dimidius* autem, nempe *ſepties ſeptenorum dimidium*, notabilem illam adfert *Incrementi* ceſſationem: vt videlicet, cum corpus hucuſque in *longitudinem* inprimis, & carnium veluti ſucculentam quandam floridam conſtitutionem ſuccreuerit, hi quidem *incrementi modi* poſthac deficere obſeruentur:

Bene vero in *denſum*, *firmum* atque *ſolidum*, *oſſium* inprimis compagem auctam, homo poſthac ſuccreſcat:

Et hoc maxime ab ipſo etiam hoc *dimidio* ſepties ſeptenorum annorum numero, ad *terminum* vſque illorum, nempe *quadrageſimum nonum*:

De quo tamen iterum moneo, intelligendum illum magis eſſe de *totius illius* vltimi ſeptenarii *complexu*, quam præciſe de *vltimi* iſtius anni *limite*:

Quandoquidem hic etiam ſe exerit illud, iam ante tactum, ita *ſucceſſiue fatiſcentis* per hanc ætatem *energiæ* decrementum.

Breuis-

Digitized by Google

Breuiſſima, ſed etiam ab omni propemodum ætate maxime proinde notabilis, & veluti celebris, dimenſionum temporis ratio in corporis humani *vitalibus* energiis, ſiſtit ſeſe in CRISIBVS *febrilibus*, id eſt morbidarum noxiarum materiarum *expulſionibus* vitalibus, *ſtato tempori* omnino innexis.

Quæ tamen inſuper etiam *medietates* ſuas habent; quibus vulgo quidem *quartus dies* aſſignatur: ſed verius *tertius & dimidius*, adeoque *ſeptimi* veluti *medium*, exiſtit.

In vlteriores harum rerum cauſas inquirere, in noſtro quidem foro fere inutile videri poteſt: interim ſi quid eius ſuppeteret, inprimis *in acutis* ad *prognoſin* non inepte adhiberi poſſet.

At nemo quiſquam hic aliquid in medium afferre hactenus ſuſcepit, præter *Aſtrologos*:

Quorum ipſorum etiam traditiones, licet a priori nullum *demonſtratiuum* fundamentum habeant, non tamen propterea abſolute reiici poſſent, ſi modo a poſteriori *tolerabilis* aliqua *veriſimilitudo* euinci poſſet:

Quam rem ita in medio relinquimus; vt tamen ſolertiore poſteritatis ſcrutinio omnino dignam iudicemus, ea tamen cum circumſpectione, vt ſufficiente *ἀκρίβεια* adhibita, perpetuis illis altercationibus de *veritate atque conſtantia* FACTORVM, via præcludatur:

Argumenta enim, quæ *a priori in contrarium* hic allegantur, neminem prudentem quicquam mouerint; vtpote ſatis certum, quod ne illarum quidem rerum, quæ paſſim ſub pedibus iacent, *rationes a priori* vſquam dilucеſcant.

Conſideratio vero, quæ ex his etiam circumſtantiis reſultat, omnino ſatis digna, verſatur in eo, quod ex nulla harum circumſtantiarum vlla elici poſſit veriſimilis argumentatio: QVAMOBREM HOMO NATVRALITER MORIATVR.

Ne dum, quamobrem huiuſmodi *minoris periodi viciſſitudines* experiatur.

Digitized by Google

Sicut enim nimis craſſa eſt illa traditio, quod hoc fiat a poſteriori, *materiæ & organorum materialium* vitio:

Vtpote quorum defectus, etiam ex hac hypotheſi, *ſucceſsiuos*, certe *ſucceſsiue reſtitui* & inſtaurari poſſe, monſtrant quarumlibet partium priuatim violatarum reſtitutiones:

Ita nihil vtique certius conceptui reſtat, quam quod ille defectus magis certo dependeat ab ipſius ENERGIAE *a priori, circumſcripta poteſtate*:

Cum alias re vera nulla veriſimilis ratio allegari poſſit, cur illud *conſeruationis* negotium, quod per L. LXX. imo C. annos continuari poteſt, non *in perpetuum* continuetur?

Nam *Materiæ* nulla vſquam *vnquam* eſt prærogatiua; quandoquidem illa *primis* vel *diebus*, ne quid de *annis* dicam, eiuſdem eſt ad promtiſſimam corruptionem ſubeundam aptitudinis, quam *centeſimo*, imo quolibet *milleſimo*, eſſe poſſet.

Pertinet ad circumſtantias & peculiaria phænomena harum *ſecundum ætates* mutationum, inprimis etiam illa *viſibilis* alteratio *texturæ* corporis *ſolidi*, vt vulgo homines ex ipſo nudo *adſpectu* diiudicare nouerint, quod homo alius *iunior* ſit ætate, alius *annoſior*:

Quæ res a *magnitudine* aut *robore* corporis ſimpliciter, minime dependet; cum etiam æque *iuuenes*, imo *adoleſcentes*, magni & robuſti paſſim occurrant, atque *annoſiores*, imo *ſenes*, exiguæ atque teneræ ſtaturæ:

Sicut etiam *ſeneſcentis* corporis indicium faciunt *rugæ* paſſim comparentes:

Atoniam certe quandam, ex parte etiam priſtini vberioris ſuffarctus, a ſanguinis vegetiore impetu, iam ſuccedens decrementum, pro cauſa agnoſcentes.

Tactum iam eſt ſuperius ſub *ætatum* diuerſitate, tam *emicans*, quam rurſus *euaneſcens*, negotium *habilitatis ad propagationem ſpeciei*.

Quod

Digitized by Google

Quod cum tanto manifeſtius contingat in ſexu *fœminino*, placet meam ſententiam de huius rei *ratione* ediſſerere.

Dictum eſt, quomodo intra *ſeptimum ſeptenarium*, nempe ab anno 42. ad 50. corporis humani vniuerſum ſenſibile *augmentum ſtructuræ* deſinat:

Quod adeo euidenter obſeruari ſolet, vt etiam, ſi quid de *textura* violatum *reſarciri* neceſſe ſit, maior hinc *tarditas*, imo ſubinde factæ reſtitutionis *debilitas*, obtingat, quam in *iunioribus*, inprimis quanto *magis talibus*.

Iam, cum ad *geſtationem* & *nutritionem fœtus* in vtero, omni modo neceſſe ſit, vt *vterus* ipſe fœmininus, non ſolum reliquæ ſuæ texturæ, ſed inprimis *vaſorum* ſuorum peculiariter ampliſſima *expanſione augeatur*:

Quin etiam ipſe ſanguis, maiore quadam *compresſione* e reliquo corpore vniuerſo, eo adigatur, vt ita ſufficiens *nutrimentum* lymphale fœtui offeratur:

Ad quas res ita debite perpetrandas, opus omnino eſt *peculiari* quadam *directione*; vt de aliis paulo obſcurioribus *conſenſibus* inter corpus & animum *matris* & *fœtus* taceamus.

Puto ex hiſce rebus ſatis commode colligi poſſe, quod tanto minus mirum eſſe debeat, ſi in tali corpore quod iam *ſui ipſius* vlterioris *ſtructuræ* labore abſtinet, tanto magis abſtineatur a *ſociis* laboribus, & qualicunque operoſo *concurſu*, ad *alieni corporis* intra ſe ipſum, *ſtructuram*, quoquo modo operoſius *inſtruendam*, *ſuſtentandam*, aut *promouendam*.

Tanto dignioris autem conſiderationis eſt hoc negotivm, *fatiſcentis* ita *energiæ* corporis *conſtructoriæ*, cum etiam *animi energia* ſecundum ætates ſenſibiliter diſtincta eſſe obſeruetur.

Imo non ſolum *diſtincta* eſſe, ſed etiam *cum corporis* ſtructura & adminiſtratione eius, euidentes prorſus *conſpirationes* fouere.

Ita enim nota eſt *minor* promptitudo & *agilitas* animi in-

Digitized by Google

primis ad *comparandum* atque *ratiocinandum*, in ætate *teneriore*, quam prouectiore.

Sunt, qui hic etiam organorum nondum ſufficientem aptitudinem inſimulent; ſed re vera inepte; cum non de *ſpecie*, ſed ſolum de *numero* rerum percipiendarum ſit ſermo: ita vt etiam *infantes*, & inprimis *pueri* intelligant, ſed ſolum non *tam multa* intelligibilia ex defectu inprimis *exercitii*: imo vero ex defectu *promptitudinis* procedendi, ſeu inter *multa progrediendi*, & reflectendi:

Quem actum *organicum* eſſe, quis concesſerit?

Vnde etiam in pueris, qui *acrius excitantur*, & inprimis cum *iucunditate* quadam ad *alacritatem* inducuntur, notiſſima eſt illa *præmatura* ingenii acuminis politura:

Cum, ſiue propria *alacritate*, ſiue qualitercunque *coacta* diligentia *voluntatis*, *organicarum* qualemcunque ſiue *neceſſitatem* ſiue *vtilitatem*, ita citius ad debitam ſuam maiorem aptitudinem inſtrui poſſe nemo crediderit.

Imo vero apparet potius non obſcure aliquid *contrarii*: dum pueri, qui ita *præmaturius* rationis penitiori exercitio addicuntur quo magis in hac re *excedunt*, eo magis & reliqui corporis *textura debilitetur*, atque *ſegnius* procedat, & ipſe hic rationis vſus aliquid *detrimenti* ſeu labefactationis, in reliquam ſuam *durationem* experiatur: & iam *memoriæ*, iam *phantaſiæ* vitia potius, poſt ſeſe trahat, quam vt ſuppoſitam aliquam *organicam* aptitudinem præcocem perficeret.

Tanto manifeſtior autem *animi*, corporis expeditam & alacrem ſtructuram *impedientis*, eſt *energia*, in *mærore* cum ingenti *deſiderio* coniuncto, quem Germani vulgo **ſehnen oder Sehn-Sucht** appellant.

Multis enim exemplis hoc innoteſcit in *puerili ætate*, quando a ſuis ad peregrinos tranſmittuntur, & his adſueſcere non poſſunt, quomodo *nihil augeſcant*, ſed ſæpe etiam per longum tempus *extenuati* maneant, imo velut indies magis *tabeſcant*: Reuerſi vero ad ſuos, cito ſatis atque prompte, cum *ani-*

Digitized by Google

animi alacritate, etiam *corporis incrementum* præſentaneum, & quam maxime conſpicuum adſequantur.

Ita etiam de *inuidis*, & cum *inuida* malignitate *iracundis* notum eſt vulgi adſertum, es ſeye ein grämiſches / mißgünſtiges Gemüth / und könne vor Neid und Gram nicht gedeyen / noch zunehmen / vnde etiam antiquior verſiculus:

Inuidus alterius macreſcit rebus opimis.

Ita etiam *animus*, in iuuentute ad *memoriæ* actum vulgo expeditior eſt: In *virili* & *ſeneſcente* ætate, ad *iudicii* exercitium.

Quamlibet etiam nimis quam verum atque certum vtique ſit, quod nimius *abuſus* rerum ad *luxum* pertinentium, corpus *debilitet*, & velut ante diem *ſeneſcere* faciat; nihilo tamen etiam minus certum eſt, quod quantumcunque etiam tandem *temperanter* ſeſe gerat homo, *ſenium* ipſum nihilo tardius quam in annos ſupra notatos, vtique perſentiſcat & experiatur:

Imo eſt in eo etiam hoc peculiariter notatu dignum, quod *iuſtis laboribus*, & *operoſa* vitæ ratione homines veluti magis *durato corpore*, ad ipſam vſque *ſenectutem*, etiam *ſeram* ſubinde, & *alacriores* ſint, & *firmiores*:

Qui vero *mollius* habiti, nedum qui ipſo *luxu* eneruati longe maturius in varias *debilitates*, imo *ſenium* vndique magis elumbe, tranſeant. Vnde recte antiquitus iam notatum: *Iners & luxurioſa iuuentus, effœtum corpus tradit ſenectuti.*

SECTIONIS I.

MEMBRVM VI.

DE

SECRETIONE ET EXCRETIONE, VLTIMO VERE FORMALI *VITAE* ORGANISMO.

PErpetuæ *circulationis* ſanguinis proximus comes, eſt *perpetua* etiam *ſecretio* de ſupra nominatis illis diuerſis humori-

 bus,

Digitized by Google

bus, inprimis *lympha*, tum ipſius etiam *ſeri* diuerſis apoſpaſmatibus.

Lympha quidem ſecernitur ita maxime a *ſanguine*, & eius *ſero* magis *excrementitio*; vt in corpore remanens ſaltim ad aliquod tempus ſuæ *puritati* reſtituta, atque adeo *ſincera*, redeat per notabile illud interuallum, donec eidem ſanguini denuo remiſceatur, vt cum illo, *nouum circuitum* verſus omnes corporis partes, coniunctim ſubeat.

Circa hanc *ſecretionem lymphæ* huius a reliqua maſſa ſanguinis, notari merentur illæ circumſtantiæ, quo *veriſimili mechaniſmo* ſeceſſio hæc contingat, & *quem in finem* veriſimiliter ita ſuſcipiatur?

Mechaniſmi illius, quo *ſecretiones humorum* a ſe inuicem fiunt, commode conſiderari poteſt conſtitutio magis *generica*, & deinde demum magis *ſpecifica*.

Genericam quod attinet, inuoluit illa peculiare paradoxon, dum nimirum omnes *ſecretiones* humorum, qui non *directe* & ſimpliciter ad ſuccedentem *excretionem* e toto corpore deſtinantur; ordinarie talem ſequeſtrationem *ſpiſſioris a tenuiore* inuoluunt, vt illud quod *ſpiſſius* eſt, *per tenuiſſimos* meatus in peculiaria receptacula ſecedere atque recipi ſentiatur: cum interim *tenuior* ſubſtantia, veluti non recipienda, ab his meatibus excludi videatur.

Dico quod hoc inferat verum *paradoxum mechanicum*, quoniam ſimplicioris vtique conceptus atque veritatis *mechanicæ* eſt, vt *prius atque promptius tenuiores* potius humores in *tenues vias* penetrent, *excluſis*, aut ſane *poſtpoſitis*, ſpiſſioribus, quam contra.

Suſceperunt hanc difficultatem expedire valde laborioſis *concipiendi*, nedum *fiendi* modis; dum videlicet, vti *ſingulis particulis* minimis humorum, ita etiam *ſingulis* colatoriorum *porulis*, ita *determinatas figuras* adſignant: vt hæc nullius alterius

rius *capacia* exiſtant, quam talium, quæ ſibi mutuo ſimpliciter & abſolute *reſpondeant*.

Sed quemadmodum huius opinionis difficultates poſthac ſeorſim monſtrabo, ita placet in præſenti potius poſitiue monſtrare, quomodo hæc ipſa talis *ſecretio*, ſine vera eminente difficultate, aut impedimento ſatis commode ſuccedere poſſit.

Primo notum eſt, ſub perpetuo progreſſu motuum horum humorum, vaſa & meatus perpetuo in quodam *plenitudinis* ſtatu verſari, adeo, vt non immediatus liber tranſitus ab extremitate tenuiſſimarum v. gr. *arteriarum* per tenuiſſimas extremitates venarum, intra harum magis magiſque ampliores ramificationes ita ſimpliciter pateat: Sed omnino *mora* quædam, & veluti *reniſus*, intercedat, donec *deceſſione* alicuius *partis* e toto alueo venarum, nouo *ingreſſui* minus impedito harum talium via pandatur:

Adeoque inter arterias atque venas humores hi, (quos *cum ſanguine* vna circumferri indicauimus) tantiſper librati, *tandem* demum admittantur:

Intra quod temporis ſpatium, in partium mollium *poris* & *meatibus* medio illo tempore *preſſi*, *tenuiores* quidem in alios alioſque, inprimis autem ipſos etiam *tenuiores* ſtrictiorum partium *meatus* dilabendi tempus habent:

Eoque ipſo, *his dilapſis*, interim reliquus ſanguis, quando tandem ita in venas *admittitur*, hac ſeceſſione neceſſario *ſpiſſior*, hoc ipſo tanto manifeſtius hanc fiendi rationem veluti commonſtret.

Quamuis autem hæc ipſa res pari penitus ratione etiam ad reliquorum humorum ſecretionis modos abſque vlla difficultate applicari poſſit; v. gr. ad *lymphæ*, *ſpermatis*, *lactis* ſeceſſiones:

Meretur tamen in hoc negotio adhuc inſuper conſiderari etiam alia ſimplicis cuiuſdam *mechaniſmi* ratio, quæ totam rem tanto proniorem reddit.

Licet

Licet enim hi liquores, inprimis autem *lympha*, ſanguine non multo tenuiores haberi poſſent, monſtrat tamen illorum, *diaphaneitati* vndique propior conſiſtentia, quod res aliter ſe habeant.

Deinde inferuntur vtique hi ipſi etiam *ſpiſſiuſculi* humores, in propria illa ſua receptacula primo ſemper *ſub conſiſtentia* ſatis fluida, *diluta*, cum *multa* inquam *aquoſa* ſeroſitate:

Aſt vero, cum etiam per illa ſua colatoria, non ſimplici aliquo & *indefinito* impetu irrumpant, ſed re vera in hoc ipſo etiam *mora* aliqua, & ſubinde quidem ſatis *notabilis*, requiratur, donec per ipſa *tranſmiſſi*, in ductus ſuos proprios iam ſinceriores pertingant:

Fit hoc ipſo, *repetita* huius eiuſdem indolis *ſeceſſio tenuioris* a craſſioribus:

Quam rem euidentius confirmat (1) *ſpiſſiorum* horum humorum ad menſuram reliquorum admodum exigua quantitas:

(2) *Vaſorum lymphaticorum* tanta *teneritudo*, vt etiam adhuc per ipſa *aquoſæ* tenuiori humiditati facilis *exſudatio*, adeoque ſeceſſio a ſpiſſiore portione ſatis manifeſto contingere poſſit:

(3) In ipſa conſiſtentiæ *lactis* obſeruatione ſecundum experientiam; qua videlicet affatim notum eſt, quod *lac* nimis *copioſe*, aut nimis *ſæpe* emulgendo, neque notabilem aliquam *temporis* moram inter repetitas emulſiones interponendo, magis magiſque *tenue & aquoſum* prodeat:

Spiſſius autem euadat, quando *plus temporis* interpoſitum fuerit.

Cuius rei etiam exempla in *excrementitiis* nota ſunt: quandoquidem & *vrina* ſi mox poſt liquida aſſumta emittatur, non ſolum *copioſior*, ſed omnino etiam valde tenuis prodit: e con-

Digitized by Google

e contra, ſi diu retenta, poſt plures demum horas profluat, & *pauca* comparet, & conſiſtentia quolibet intuitu *ſaturatiore*.

Quid, quod vel ad ipſa *alui reiectamenta* hoc vere ſeſe extendat; vt ſi aluus *breuioribus* interuallis exoneretur, *liquidior* procedat: ſin autem ſponte, aut quacunque tandem neceſſitate *diu* cohibeatur, nihil niſi *ſicciora* & indurata ſcybala demittat.

Quæ res etiam eo vſque nota eſt, vt plane ad leues *laxationes* ita ſe extendat, quibus promtius procedentibus etiam fluida reiiciantur: alicunde vero ſponte cohibitis, poſt aliquot horas *ſpiſſa*, imo poſt plures *dura* ſuccedant.

Nempe vt ex hiſce *factis* a poſteriori rei ipſius veritas ſatis diluceſcit:

Ita *modus* eius *fiendi* etiam a priori omni concipiendi æque atque ſuccedendi difficultate carere poteſt, quando talis meatuum atque receptaculorum *capacitas* agnoſcitur, in quam quidem cum *multa tenui* humiditate inuehi atque prolui poſſint huiuſmodi etiam *ſpisſiores* particulæ: interim per *longitudinem* & *anfractus*, tardius ſuccedente progreſſu *directo*, *tenuiores* humiditates INTEREA etiam per *tranſuerſum* paſſim, per *rarisſimam* ipſorum meatuum *texturam* exſudantes, & in quælibet alia receptacula facile iterum *irrepentes*, ſpiſſiuſculas illas portiones ita ſenſim DERELINQVANT, vt in talem conſiſtentiam ſub qua deinde vlterius progrediuntur, ſinceriorem coëant.

Commendat ſe hæc methodus, ſumma certe, & ſimpliciſſima inſuper facilitate ſuccedendi; cum altera illa & a priori nulla neceſſitate nitatur, quod hæc præſens tanta facilitas atque ſimplicitas pro eodem effectu affatim demonſtrat: ſed etiam multis manifeſtis difficultatibus inuoluta ſit.

Enim vero, ſi hæ ſecretiones per illam commentitiam abſolutiſſimam *proportionem reciprocam particularum & pororum* colatoriorum perfici deberet, requireretur

 I. Vt

I. Vt cuiuslibet humoris *particulæ* per colatoriorum ſuorum poros tranſirent abſolute & ſimpliciter SIGILLATIM.

Quod ex eo manifeſtum eſt, quia ſi *plures* quam *vna* eodem tempore tranſire valerent, abſurde allegaretur *figuræ ratio*; vtpote quam *magnitudo* pororum *duplex* ad *ſingula* corpuſcula tranſmittenda, irritam ita redderet & inanem.

Sed refragatur hic primus conceptus (1) *indoli* atque *motui* FLVIDITATIS; cum enim *fluiditatis* proprium & eſſentiale ſit, vt in AGGREGATO ſint eius conſtitutiuæ partes; non facile inde locum habet tam ſimpliciter *ſingularum* particularum quaſi proprius motus & inceſſus.

(2) Abludit talis ſeceſſus per mera *ſingula*, ab vſitato ſecretionum variarum TEMPORE; quandoquidem hoc ſatis *præceps* eſſe poſſe monſtrant *diabetes*, *diarrhœæ*, *ſudationes* &c.

II. Fuit hoc impedimentum ex NVMERO; ſuccedit ſecundum ex SITV, his rebus maximam difficultatem comminante.

Certe enim qualiſcunque, vt quidem abſolute neceſſe eſt, diuerſitas *figurarum*, ſiue in *anguloſitate*, ſiue *oblongitate* differente, *particularum & meatuum* quæratur, quando horum talium *mutua* conſpiratio ad tranſitum fieri debet, abſolute neceſſe erit, vt SITVS *angulorum* corpuſculi cuiuslibet ad eoſdem *apices pori* exquiſitiſſime correſpondeat.

Quoniam autem tale quiddam in tam *citatisſimo motu*, qualis in hiſce negotiis fit, ſimpliciter & *abſolute mechanice* ita infallibiliter euenire ab omni mechanicâ probabilitate alienum eſt:

(Vtpote quæ inter multarum diuerſarum *ſpecierum*, *numero* etiam innumerabilia corpuſcula, in *aggregato* inſuper fluido, & tamen ita *heterogeneo ſingula* cuiuſque generis corpuſcula ſimpliciter exquiſitiſſimo quodam motu DIRECTO progredi, facere aut cogere poſſe, nemini videbitur: ſed potius nude

Digitized by Google

nude ſimpliciter *fortuito*, quantum ad *ſingula* attinet, *motu* incedere atque ſuccedere veriſimillimum erit.)

Neceſſe itaque hic foret nouum quoddam Ens iterum ſuperaddere, nempe quod particulas illas ſingulas exquiſitisſima DIRECTIONE *quolibet* MOMENTO ita coaptet cum PORIS pariter ſingulis, vt quolibet momento quælibet particulæ, iuxta ſuos ANGVLOS, quibuslibet APICIBVS, pororum etiam ſingulis *angulis* exactiſſime quadrent.

Si enim hoc non fieret, ab inſequentium vlteriore impulſu APPRESSA ſub aliqua *obliquitate* vna aliqua particula, porum ita *occluderet*, adeoque promptiſſime reliquum ſucceſſum ſufflaminaret.

Præterea, ſi etiam eiuſmodi *director* ad *ſingulorum porulorum oſtia* per nouam multiplicationem Entium apponeretur, (nam *ſingulis particulis* illum adiungere, nimio plus eſſet,) inuolueret vtique nouam remoram *phyſici temporis*: quæ certe cum in *ſingulorum oſtiorum* tanto *numero*, quantus in variis *colatoriis diffuſioribus* agnoſcendus venit, non exiguam *ratardationem* inueheret, addita illi *moræ*, quæ ex corpuſculorum *ſigillari* ingreſſu necteretur: iam multo plus *tarditatis* exhiberet, quam euidentibus ſecretionum ſucceſſibus *a poſteriori* reſpondere poſſet.

III. Ingens noua difficultas eſt, quod per hanc mechanicam, abſolute *neceſſe* eſſet, vt *nulli poro vlla alterius generis ſeu figuræ particula incideret*; præcipue talis, quæ aliquam multum in illum porum inſinuari valeret, qualia ſunt *conica*, *pyramidalia*, *cubica per diagonalem* &c.

Vnde hic iterum opus eſſet *directore*, & quidem vel *nouo*, qui ALIENIS *appropinquationem præriperet*; vel certe noua energia inſtructo, præter ante dictam *appropriata* corpuſcula *dirigendi*, hac etiam altera, vt ALIENA corpora ſtatim & immediate *amoliretur*, niſi quidem ſemel per negligentiam admiſſa iterum operoſe *emoliri* velit.

 IV. Cum

IV. Cum etiam *figura*, quæcunque a *globoſis polyedris* longius recedit, *fluido* motui inepta ſit; PLANA vero a motu fluiditatis alieniſſima exiſtat: oritur hinc etiam *noua* difficultas.

Cum enim introitus pororum ſub qualiſcunque *planitiei* ratione concipi debeat; *globoſa* vero *polyedra* non niſi in SECTIONE exquiſitiſſime DIAMETRALI (nec ſane ibidem ſemper, repeto, *globoſa polyedra*) maximum ſuum ambitum habeant: omnia vero alia *diametro* ſaltem PARALLELA *ſegmenta*, cum *minoris* ſint ambitus, cum illa exquiſita *figuræ* ratione, quæ maximo *ſegmento* reſpondet, nihil commune habentia, hic prorſus in nullam conſiderationem veniant:

Interim tamen in talibus *globoſis polyedris*, etiam per quamlibet aliam *diuergentiam diametri* concepta *ſectio*, aut ſolum *inclinatio* talis corporis, diuerſam etiam *figuram* inferret:

Sequeretur hoc loco iterum neceſſitas noui generis *directionis*; quæ quodlibet tale globoſum *polyedrum* in illum *ſpecialiſſimum ſitum diametralem* arrectum, *oſtio* ita *proportionato* admoueret, ſub quo ille e numeroſiſſimis diuerſis vnice, (in ipſo vno eodemque illo corpore, inquam diuerſis), huic ſimpliciter quadraret.

Vnde hic iterum plane *ſpecialiſſimo* directore, omnium autem exquiſitiſſime ELECTIVA directione, abſolute certe opus foret.

V. Difficultas autem maxima, & vere *ſimpliciſſimus* omnium reliquorum *paralogiſmus*, eſt reſpectus MAGNITVDINIS AD FIGVRAS diuerſas.

Certe enim corpora, quæ per hunc apparatum *exquiſitiſſimæ figuræ pororum* diſcerni deberent, *erunt* vel eiuſdem *magnitudinis diametralis*, aut reſpectiue *diagonalis*, aut *diuerſæ*.

Si *eiuſdem* magnitudinis, *omnia pauciorum laterum* poterunt penetrare poros *polyedrorum*; & hæc *ſphæricorum*.

Si *diuerſæ* magnitudinis, poterunt iterum *minora* penetrare per *foramina maiorum*:

Quod

Digitized by Google

Quod autem *maiora* reciproce non poterint penetrare foramina minorum, nullo reſpectu *figuræ* nitetur, ſed ſimpliciter *magnitudinis.*

VI. Vt autem modo dictus *paralogiſmus* facile inducere poteſt, vt *ſubtilioribus* præmemoratis difficultatibus ſuperſedere liceat, ita iuuat hanc facilitatem, notorium *practicum* phænomenon in contrarium.

Per hanc enim operoſam hypotheſin neceſſarium vtique eſſet, vt hac ratione liquores a ſe mutuo ſecederent ſimpliciter & *abſolute homogenei* :

Contrarium autem non magis in vno aut altero, quam ſingulis omnium abunde patet, vt nempe nullus vnus illorum, vel vmbram velut *homogeneitatis* præ ſeſe ferat, idque adeo vsque, vt etiam in ipſis *excrementitiis*, pars non ita minima *meliorum* ſubeſſe animaduertatur.

Certior autem & euidentior, quam hi irriti & inanes labores, eſt efficacia ſimplicis differentis *magnitudinis meatuum* ſecretoriorum, vt per alios *tenuiora* decedere poſſint, per alios contra *ſpiſſiora* ſolum.

Huic enim rei ſicut ipſa diuerſitas *conſiſtentiæ* humorum, qui ita ſecernuntur, ſuffragatur, ita tanto facilior eſt conceptui *methodus* etiam, ſuperius a nobis indicata, qua *ſucceſſiue tenuiora a ſpiſſioribus abſcedunt.*

Dixi quod experientia a poſteriori hoc ipſum confirmet, quod omnino ita eſt, dum primo *lympha* notabiliter *tenuior* eſt *ſanguine* ; *ſerum* eminenter tenuius *lympha* ; *ſaliua* & *ſputum* tenuioris conſiſtentiæ, quam *bilis* : *mucus* etiam inteſtinalis *bile* tenerior : *vrina* diuerſæ ſpiſſitudinis, ſemper tamen maioris quam *ſudor.* *Lac* & *ſperma*, quamuis vltimo ſatis ſpiſſa appareant, dignam tamen omnino notatu ducimus ſtatam illam noſtram animaduerſionem, quod ſub *liquida* magis ſpecie, nempe *diluta*, in ſuos meatus inferantur hæc liquamina, vbi demum per ſuccedētem *vehiculorum* ſuorum alio *dilabentium*

vim ſeceſſionem, hanc ſuam ſpiſſeſcentiam acquirant atque ſubeant.

Cæterum inter circumſtantias præcipuas ad ſecretionis negotium pertinentes, omnino vtique eſt *tempus*.

Vbi notanda etiam eſt illa peculiaris circumſtantia, in variis *organis* ad excretionem etiam aliquam *ſecernentibus*, quod illa partim *mole exigua* ſint, & tamen non ita raro ſic ſatis *multum euacuent*:

Vbi quidem ratione minoris ipſorum molis notari vtique ſimul meretur, quod proinde etiam communiter non niſi *tardiuſcule ſecretiones* ſuas, nempe valde *ſucceſſiue* abſoluant, & rariores etiam *excretiones* inſtruant: reſpondente ita omni modo *temporis* menſura ſucceſſibus illis.

Interim quod etiam per talia mole *minora* organa (v. gr. *per renes*, in potus inſolita copia ingurgitata, & *diabete*; per *inteſtinales* glaudulas in *diarrhæis*) etiam intra *exiguum tempus*, *multum* ſecernatur, partim tribuendum eſt *tono* harum partium tali *tempore* ad huiuſmodi actus ſpecialiſſime *remiſſo*:

Partim etiam conſideranda ſimul familiaris in talibus caſibus materiæ etiam ita *ſecretæ & excretæ tenuitas*, ab ea conſiſtentia, qualem hæc organa alias magis *ordinarie* percolant, hoc ipſo plurimum diuerſa.

Neque vero interim ſola *magnitudinis* minoris ratio ſatisfacit ad exhauriendam illam *tardioris ſecretionis* rationem; ſed pertinet certe eodem etiam proportio *vaſorum*, quæ ſub tali conſtitutione atque proportione partium, & *pauciora & minora* quam ad inſignem appulſum quadraret, neceſſario ſupponunt longiorem *temporis* menſuram, vt ita ſub *multis* circuitibus, *ſenſim ſenſimque* aliquid ſeparetur.

Vnde etiam talis ſtructura atque proportio, inprimis obtinet in illis *ſecretoriis* organis, quæ dicata ſunt materiis *nunquam penitus* auferendis, ne dum *ſimul & ſemel* exſtirpandis:

Sed

Digitized by Google

Sed potius, vti ſucceſſiue ſubnaſcuntur, neque adeo ſimpliciter, aut ſumma *promptitudine* nocent, ita *imminui* ſatis eſt, ne nimium increbeſcant: penitus autem, & inprimis *breuiſſimo impetu* exhauriri nullo intuitu neceſſarium.

Dicendum autem etiam aliquid eſt de illa modernorum quorundam præfiguratione, vt illi quidem volunt, *mechanica*, quaſi nimirum materiæ ſecernendæ peculiari ſua propria *configuratione* partes illas *ſecretorias* ita *irritent*, vt illæ hinc conſtrictæ, materias has ea ratione *exprimant* & *expellant*.

Sed præter incommodiſſimum illud ſchema de *irritatione*, quod certe de rebus *mechanicis* prædicari abſolute ineptum eſt; contrariatur etiam experientia:

Ita enim v. gr. non ſolum *vrina* poſt largiorem potum *tenuior* maxime, & profecto ſubinde a ſimplici *aqua* vix minimum diſcrepans, & *mox & affatim* ſecernitur; ſed etiam ex aduerſo *ſalſior* vrina (vt in *hectico-hydropicis*, & *rariſſime*, & *parciſſime* ſecernitur, modis certe huic perſuaſioni e diametro contrariis.

Vt nihil dicamus, tam de ſpecifica illa *translatione medicamentorum purgantium ad inteſtina*, quando illa etiam ſolum immediate *ſanguini* per chirurgiam infuſa fuerunt: quam de *adſuetudinibus*, has euacuationes certis ſiue diei ſiue noctis, horis perpetrandi; ſiue multum ſiue parum adſit materiæ, ſiue minus ſiue plus ſaturatæ, & ad quamlibet *irritandi* ſuſpicionem aptæ aut ineptæ.

Quæ nempe omnia ab iſtis opinionibus alieniſſima vtique ſunt.

SECT.

SECT. I.

MEMBRI VII.
ARTICVLVS I.
DE
LYMPHAE SECRETIONE.

PRæmiſſis his ita de generali ratione *organico-mechanica ſecretionum*, reuertimur ad *lymphæ* ſpecialem in hoc genere ſecernendi apparatum.

Vti *Lympha* ipſa veteribus ignota fuit, ita etiam *glandularum*, qualiſcunque veræ *indolis* aut *vſus*, nullum reuera, quantumcunque etiam exiguum, *intellectum* habuerunt.

Debetur autem hoc omnino recentioribus, quod vtrumque rectius obſeruauerint, ſiue vti vulgo loquuntur, (& communiter quidem veriſſimo ſenſu de *fortuito* vt a poſteriori actu) *inuenerint*.

Detexit autem primus publice vaſa *lymphatica* in *meſenterio*, *Bartholinus*: ſicuti paulo pleniorem *Adenographiæ* rationem iniit *Warthonus*:

Deinde *ductum thoracicum* adiecit *Pecquetus*: & de *meſenterii* præcipua in brutis glandula, ſano ſenſu centrali, *Aſellius* egit.

Quemadmodum autem nihil ſtatim in ipſis ſui initiis perfectum eſt, ita hic etiam diuerſa vtique per ipſa initia adhuc reſtiterunt, quæ non dum ſatis perſpicua, vlterioris demum peruestigationis, imo vero iudicii, opem atque operam expectarent.

Primo enim non ſolum *Bartholinus*, ſed omnino plures etiam poſt ipſum, non obſcure *vaſa lymphatica* per *meſenterium* conſpicua, diuerſa facit a *lacteis*, ibidem ſuo tempore conſpicuis:

Deinde mutua proportio illorum *lymphaticorum*, quæ ex *hepate* deſcendentia, liquorem ſuum pariter *ad* ſeu potius *per* cen-

centrum meſenterii ad *ductum thoracicum* conferunt, vix vsquam in iuſtam conſiderationem veniſſe apparet.

Variis tamen ſuccedentibus temporibus obſeruari cœpit ex omnibus propemodum partibus corporis recurrens *lymphaticorum vaſorum* multitudo, quorum etiam ſatis operoſas delineationes dederunt *Ruyſchius & Rudbeckius*.

Sunt itaque peculiaria *ſecretioni lymphæ*, & ſecretæ *receptioni* dicata organa, *glandulæ*, & *propria* magis *vaſa*, ab hoc ipſo vſu *lymphatica* dici ſolita.

Circa *glandulas* nouus iterum ſpeculatoribus recentioribus obtingit labor, dum antiquorum opinionem, quod glandulæ *ſpongiarum* inſtar ſint, quæ tenues humiditates combibant, antiquare cordi habent.

Volunt itaque, quod glandulæ omnes atque ſingulæ ſint *glomeres*, e tubulis ſubtiliſſimis filorum inſtar, per numeroſiſſimos *anfractus* in huiuſmodi *aceruum*, & veluti globulum *complicatis*, ita, vt vna quidem extremitas, qua aditus ad glandulam fiat, proprie ſit extremitas *arteriæ* alicuius:

Quæ magis magiſque tenuis, imo tandem tenuiſſima, reddita, longiſſimo, ſed tenuiſſimo tubulo, eiuſque per innumerabiles anfractus atque mæandros facta complicatione, *glandulam* formet:

Altera vero ſui extremitate iterum in maiorem amplitudinem, ſenſim etiam vlterius ampliandam faceſſens, conſiſtentia interim ſumme tenui, *vaſcula* illa formet & conſtituat, quæ poſtea ſynceriorem *lympham* prouchere conſpiciuntur.

Quamuis autem huius opinionis exemplum aliquod allegare poſſint in *teſticulorum* partim *humanorum* aliquali conuenientia; partim *murium* noſtratium *maiorum* teſticulis, qui huius rei ex ea parte, qua vaſa deferentia formant, veluti exemplar euidens conſtituunt:

Fruſtra tamen ſit *ſimilitudinem* generalem, ſtatim & immediate pro vera abſoluta *identitate* ingerere, inprimis quando nulla reliqua neceſſitas talium rerum certitudinem ſuadeat aut confirmet.

Sane vero in noſtro negotio, etiam ipſe conceptus de *ſpongioſo-poroſa* conſiſtentia *glandularum*, ſimplicius, quantum ſatis eſt, elucidare poteſt conceptum etiam reliquum de *ſeceſſione tenuioris* lymphæ a *craſſiore* ſanguine, & ipſius *tenuisſimi ſeri* a craſſiuſcula lympha.

Interim circa hoc negotium non eſt quod cuiquam temere litem mouere velimus; contenti ſolum monuiſſe, quod quidem nec improbabiliſſimum ſit, ne dum abſolute negandum, quod glandularum ſtructura fortaſſis etiam illo modo ſeſe habere poſſit:

Interim tamen re vera etiam nulla peculiaris *probabilitas*, præter nudam ſimilitudinem, hoc ſuadere poſſit: nedum vt vlla ita ſtatuendi *neceſſitas* incumberet.

Tanto minus autem intereſt Medici circa has res intentius ſollicitum eſſe, cum illi ſimpliciter ſufficere poſſit nouiſſe τὸ ὅτι, *quod* glandulæ ſint organa *lymphæ ſecretioni* dicata; vt nempe inde *reciproca vitia lymphæ in glandulas*, & *glandularum in humores* agnoſcere poſſit.

Vaſorum autem *lymphaticorum* paulo quidem manifeſtior eſt ſtructura, duabus præcipuis circumſtantiis conſpicua, *tenuitate* ſumma, & *valuularum multitudine*.

Tenuitas certe tanta eſt, vt ſi hæc vaſa ab inuolucris illarum partium, inter quas ita diſcurrunt, curioſius denudentur, vel *digiti* ſubaſpero contactu fatiſcere poſſint:

Interim cum ſub hac tanta propria ſui tenuitate, nihilo minus variis aliis *tenacibus* partibus innexa ſint, duabus peculiaribus conſiderationibus anſam præbent.

Primo nempe, quaſi ſponte ſoluunt omne, quodcunque

que ſuboriri poſſet dubium, qui fiat, vt tam *rariſſime aliqua ve re probabiliſſima talium vaſorum ruptura* eueniat?

Secundo, *quid attineat vaſa hæc ita tenuiſſima formari?* ad quam ipſam etiam tam exquiſitam *teneritudinem* peculiaris aliqua *ἀκρίβεια* poſitiua concurrere iuſtiſſime concipi poſſit.

Sicut autem prioris illius rei iterum *ſpecialiſſima* quædam *conſtitutio in homine*, peculiari nouæ penſitationi materiam ſubſternit; dum nempe in homine plus, quam in vllis brutis, aliarum fibroſarum texturarum *implexu* firmata ſunt *vaſa lymphatica*, & tamen homini præ omnibus brutis familiarior eſt *hydrops*, quem vulgo ab horum vaſorum *ruptura* deducunt:

Ita ſepoſita tamen tantiſper illa conſideratiore, illud adſerere auſim, quod hæc ipſa tanta, & vndique quidem æqualis vaſorum lymphaticorum *teneritudo*, potius hinc poſitiue ad vlteriorem *ſeceſſionem tenuioris aquoſæ* ſeroſitatis facta videatur, quam vllius alterius reſpectus intuitu.

Vnde quidem minime omnium me tangit, nedum mouet, illa forte ratiocinatio, quod vaſa hæc propter id ipſum tam *tenuia* relicta ſint, quoniam reliquæ *fibroſæ atque membranaceæ* texturæ implexu ſatis roboratæ, propria quacunque firmitudine eo ipſo nihil indigerent.

Cum enim antea merito monuerimus, quod hæc *teneritudo* tanta ſit, vt longe certius *poſitiua* quadam *ἀκριβείᾳ*, quam nuda *priuatiua* quaſi *negligentia*, *facta* potius ita, quam *relicta* eſſe, appareat:

Præterea hic etiam *poſitiuus* huius rei *vſus*, quem allegauimus, ſatis probabilis ſit: habemus propterea talem *negligentioris* huiuſmodi *ſtructuræ* opinionem pro minus quam noſtra ſit probabili.

Vt verum fatear, quemadmodum vniuerſum *Lymphæ* negotium ad *Medicinam* directe oppido parum facit; vt nimirum ſiue ipſa *lympha* ſiue quæ ipſi euenire poſſunt *læſiones*, ſiue *conſilium*, ſiue *directum auxilium* medici admittant; *Pathologi-*

Digitized by Google

am vero etiam reuera magis *phyſicam* (nempe *ætiologiam*, quæ quidem *motum fiendi* forte adumbret, *indicationibus* autem *medicis* nihil lucis affundat,) quam reuera *medicam* reſpiciat: non placet proinde nimium huic rei immorari, ſed potius progredi ad *vtilitatem* hujus perpetuo ita *repetendæ*, atque *continuandæ* ſecretionis.

Quemadmodum *Lympha* conſiſtentiam habet *ſpisſiuſculam*, *gelatinoſo-ſubmucidam*, quæ cum *ſero ſalino bilioſo* formare poſſit conſiſtentiam *lentam muceſcentem*; cauere proinde expedit, ne taliſmodi materiæ *perpetuo ſui commercio*, & *indiuiſo* concurſu, in labem hanc mutuam incidant, ſed potius veluti perpetua aliqua matura *ſequeſtratione* intercipiatur illud vitivm, quod e *ſocietate iugiter inſeparabili* ſubnaſci potuiſſet.

Videmus certe huius rei ſpecimina a poſteriori, dum, quando *glandulæ*, ſiue in *hepate*, ſiue in *meſenterio*, ſiue in *cute*, tanto magis autem hæ omnes coniunctim, ſucceſſiue obſtipantur, & *commeatum* debitum ſufficientem amittentes, *ſeceſſionem* hanc fruſtrantur, *hydrops* inde oriatur: cum manifeſta *lymphatico-ſeroſa* humiditatis *mucoſitate*, & quidem non tam æque *lenta ac tenaci*, quam *pulpoſa* veluti, qualem *tragacanthæ ſoluta* formare ſolet.

Ita nimirum *alterna* hac *ſequeſtratione* præoccupatur, ne *ſpisſitudo* hæc oriatur, ſed potius *lympha* hac ratione alternis *ſinceritati* ſuæ reſtituta, velut ad ſe redeat, atque reficiatur, dum interim illæ portiones *ſeri*, quæ ſub *hac mora* temporis ipſi intimius colliquari potuiſſent, etiam hinc inde per varia idonea *emunctoria* ſimiliter expellantur.

Cæterum *reditum lymphæ* per proprios ſuos ductus ad intima corporis, præter horum ex arctitudine in amplitudinem magis magiſque augeſcentem progreſſum; & *valuulas*, omnem reditum ex *amplioribus ad arctiores* intercipientes:

Præter *tonum* vniuerſalem, quo humores ſemper *preſſione* quadam *contenti* incedunt;

Iuuat

Digitized by Google

Iuuat etiam maxime ipſe *pulſus arteriarum*; ad cuius vſum percipiendum, *maximo, quo magis ſimplex eſt, artificio, vaſa* hæc *lymphatica* velut vndique non ſolum *arteriis* ad latus poſita incedunt, ſed etiam *fibris* tenacibus membranaceis, ſeu membranulis tenuibus quidem, ſed ſatis tenacibus, ita iuxta ipſas *arterias*, & ad harum latera, *concluduntur*, atque *premuntur*, vt ſingulis *arteriarum pulſibus* hæc etiam vaſa *percellantur*, adeoque contenta in illis *lympha*, hac preſſione pellatur, qua patet *progreſſus*, nempe hic quidem vnice retrorſum ad interiora.

SECT. I.

MEMBRI VII.

ARTICVLVS II.

DE SERI SECRETIONE.

PRogredimur ad *ſeri* ſecretiones. *Serum* autem cum ſupra monuerimus quod ſit *colluuies variorum* liqueſcentivm *κεραμάτων*; proinde etiam *ſecretio* eius non *vno* ſimplici *loco* aut *organo*, ſed *pluribus* ac diuerſis; ſecundum has diuerſas ſui *partes*, inſtituitur.

Progrediemur autem facilioris conceptus & ordinis ergo a copioſioribus eius partibus ad pauciores, adeoque primo loco de *humiditate* tenuiſſima *aquea*; deinde de *craſſiore*, & cum hac *ſalina* ſubſtantia: poſtea de *ſpiſſiore mucida*: tandem de *biliosa, acri*, ſulphurea dicemus: *tenuiſſimam* autem maxime ad *halituoſam* atque *orgaſticam* indolem accedentem, cum *tenuisſima aquoſa* paſſim euacuari notabimus.

Vti præcedente capite monuimus, quod *organa* colatoria *materiis*, quas transcolare debent, maniſeſtiſſime omnivm reſpondeant *capacitate pororum* ſimplici, ſiue ſecundum nudam *magnitudinem*; ita apparet huius rei documentum inpri-

primis in hiſce colatoriis & emunctoriis, quæ *tenuisſimæ* ſeri portioni, colandæ & ad excretionem admouendæ ſeruiunt.

Quis enim in controuerſiam vocet, quod *Cutis* textura, inter omnia illa *organa*, per quæ aliquid humidi inſigni aliqua quantitate *tranſcolari*; aut penitus ad *euacuationem* magis immediatam deduci deprehenditur, omnium ſit denſiſſima.

Merito ergo per illam, per *cutim*, inquam, inſtituitur *ſecretio* a craſſioribus, imo tandem admotio ad immediatam magis *emisſionem*, ſeu excretionem, humiditatis omnium *tenuisſimæ*, nempe ſimplicius *aqueæ*.

Interim non adeo æque vnice & abſolute *aquoſitatis* huius tenerrimæ ingreſſui patet *cutis vniuerſim* ſumta; cum notum ſit, quotidiano exemplo *ſcalptionis* intemperantioris, quomodo *excoriata*, vt vulgo vocant, ſumma ipſius ſuperficie, omnino etiam *gelatinoſa lymphalis* humiditas, ſatis promte & copioſe ita per hanc tranſſudet, vt etiam *cruſtam* ſpiſſam atque duram efformet:

Sed eſt præcipua *vltimæ* organicæ, ad minimum *excretionis* efficacia in cuticula, nempe ſuprema totius texti cutanei veluti *fornice*, & *coagmentatione* denſiſſima.

Interim *ſecretionis* negotium vtique vſque ad proximum vltimæ tenerrimæ *emisſionis* gradum, non eſt dubium, quin reliqua etiam vniuerſa *cutis* inſtruat; ſicuti vel ex hoc ipſo phænomeno colligere licet, dum vtique niſi *profundius* lacerata cutis, nihil præter ſimplicem *limpidam* ſubſtantiam tranſmittit, ſi vel maxime ſumma *cuticula* violata fuerit.

Habet quidem *cutis* etiam intertexta copioſisſima, licet vtique tenuisſima, *ſanguifera* etiam vaſcula; habet innumeras quaſi, *tenerrimas* etiam ipſas, *glandulas*.

Interim quemadmodum *vaſa* acceſſui humorum, a quibus illa portio *ſegregari* debet, inſeruiunt; *glandulæ* vero veriſimiliter *lymphæ* retrouehendæ receptationi:

Ita

Digitized by Google

Ita reliquam *texturæ cutaneæ* ſpisſitudinem vero ſimillimum eſt deſtinatam eſſe ad nudam atque ſimplicem *tenuisſimæ* huius *aquoſitatis*, per ſummam ſui ſuperficiem, *emisſionem*; ita tamen, vt tota ſua reliqua *textura*, ſaltim *magis magiſque tenue* & ſimplicius fluxile, tantiſper a quibuslibet *ſpiſſamentis ſequeſtratum* tantiſper receptet, donec *tenerrima* eius portio, per *tenerrimã* totius ſuæ texturæ tenuitatem tandẽ euadere posſit.

Notandum autem intierm eſt, quod *excretio* hæc communisſime atque ordinarie non fiat ſub conſiſtentia *fluida*; ſed potius *halituoſa*, per modum *euaporationis*, ſiue, vti vulgo etiam vocant, *tranſſpirationis inſenſibilis*.

Poteſt tamen interim etiam leuiter ſatis atque prompte fieri, vt per leues commotiones, quibus humores & corpus paulo fortius *concaleſiant*, hæc *excretio* etiam ita *vbertim* procedat, vt re vera *fluxilem* conſiſtentiam *aquoſam* ſeruet, adeoque *ſudorem* formet: qui quidem, quando ſatis *placide* procedit, nihil aliud quam *tenuisſimæ aquoſitatis* faciem exhibet.

Diluceſcit autem *mobilis* huius atque *volatilis* indoles, etiam ex eo, quod in nudo temperatisſimo etiam aëre *ſudor* talis longe citius ſicceſcat ex induſiis illo imbutis, quam quælibet alia *humiditas aquea* iiſdem pariter forte imbibita.

Quando tamen *maiore impetu* atque copia profluit, contingit non raro, vt etiam de *ſalſedine*, ſi quæ per indiuidua in ſanguine *abundat*, aliquid ſecum proluat.

Spisſiorum autem materiarum, vt *gludinoſæ lymphæ*, *flauæ bilioſæ ictericæ* ſubſtantiæ, aliquando *ſanguinis* dilutioris, cum ipſo *ſudore* emisſiones, per *præternaturales* meatuum huiusmodi *laxitates* eueniunt, & proinde non ſunt huius loci.

Quamuis autem huius generis *ſecretionis* & *excretionis viæ* atque *organa* latisſime pateant, nimirum per *totum* corporis *ambitum*, & *vniuerſam* eius *ſuperficiem*;

Inprimis tamen qua *carnoſæ ſanguiferæ* partes *cuti ſubiacentes*, eo *copioſiora vaſa ſanguifera* ad hanc diſtribuuntur:

Ita

Ita nihilo minus non *ſola* hæc eſt via *ſecretionis & excretionis* huiuſmodi *teneri aquoſi* humoris; ſed inuenit ille etiam tranſitum, imo exitum, per aliam *ſuperficiem*, ſi recte æſtimetur atque computetur, certe ipſam etiam *in ſpatium ingens patentem.*

Loquor de *internis illis* ſuperficiebus *veſicularum pulmonalium*: mirificæ certe, ſi *ſecundum ſuperficies aſtimentur*, *extenſionis.*

Per has enim *tenues*, ſed *tenaces* tamen, adeoque denſi-vs *textas* membranulas, tranſſudat tenerrime *humiditas*, ſeu natura omnino apprime *tenuis*:

Neque *traſſnudat* ſolum ita, adeoque *ſecernitur* a reliquis humoribus ſpiſſioribus:

Sed *excernitur* etiam in *vaporem* reſoluta; nec omnino exigua *quantitate*: ſed ſi perpetuus eius *indeſinens ſucceſſus* æſtimetur, certe notatu quam digniſſima.

Habet hæc *tranſſpirandi* ratio prærogatiuas aliquas ab *anatomicomechanicis* conceptibus, non parum alienas.

Cum enim his nulla alia via quadret ac reſpondeat, niſi ſola illa, qua humores *per vaſa* ad certas *partes* delati, in illas ita directe *influant*; adeoque ex illlis fluoribus aliquid vlterius *diffluat*:

Habet, inquam, circa hanc conſtitutionem *tranſpirationis* negotium illam prærogatiuam, vt etiam alicubi quaſi ſimpliciter per *tranſuerſum* exhalare, & veluti *ſpirare* poſſe appareat.

Specimen eius rei peculiare exhibent caſus p. n., quando v. gr. in *fiſſura cranii*, ſi *lutum* loco affecto imponitur, non admodum ſpiſſum, ita, vt intra vnam aut alteram horam *ſicceſſere* poſſit, quando hoc deinde *amouetur*, conſpicitur quidem de reliquo ſuper denſo cranio ſubiacente *ſiccum*; quoad autem *fiſſum* fuit cranium, ſecundum ductum iſtius *rima*, etjam *linea humida* in ipſo luto reſidua conſpicitur.

Vnde

Digitized by Google

Vnde vero hoc, niſi ab illis *humidis exhalationibus*, quæ ſpiſſam etiam tegumenti capitis *tunicam*, non ſecus, quam *directe*, penetrarunt: aut ad minimum certe viuido ſuo incurſu ita partim ſuſtulerunt, partim impulerunt.

Et occurrunt certe huius generis effectus etiam v. gr. in *pectoris vitiis*; vbi *refrigeratio* externa directe admiſſa, ſenſibilioribus facile *oppreſſionem pectoris humoroſam* inducit:

Imo etiam in *tenerioribus obuiſcatio* pororum in *cute pectoris* per *vnguinoſa* illita, facile ſimilem *humectationem* copioſiorem internam producit: ſicut etiam inunctio *abdominis* per nuda *pinguia*, *alui humiditatem* ſeu *fluxilitatem* &c.

Neque vero hic ſolum ſubſiſtit illa partim *effuſio*, partim *exhalatio* huiuſmodi tenuioris aquoſitatis, per exteriorem *ſuperficiem* corporis; ſed exſerit ſe eadem circa *internam* quarumlibet partium *ſuperficiem*, quacunque illæ non actu inter ſe inuicem *connexæ* ſunt, tam in *pectore*, quam *abdomine*.

Vnde nimirum fit, vt omnes huiuſmodi partes, perpetuo *madore* inter ſe mutuo adfectæ & imbutæ ſentiantur, & tota ſui ſuperficie perpetuo humeſcere.

Interim etiam *reditus*, ſeu nouæ inſinuationis quaſi poſtliminii iure, euacuatæ huius materiæ exemplum, eſt etiam in ipſa hac ita *interna* eius, partim *tranſſudatione*, partim nihilo ſecius iterum *reſorptione* eiuſdem, in *venas* communes ſine dubio ſanguiferas: cuius quidem rei alterum exemplar aliquando ſeſe offert in *aquis hydropicorum*, etiam notabili quantitate iam *extrauaſatis*, dum illæ per *ſpecifica*, aut nuda *fortiora purgantia*, aliquando ſimul & ſemel ita in vaſa *reſorbentur*, & ad inteſtina, aut ad *veſicam* per *diuretica* fortiora, deducuntur, & *ſimul & ſemel* transferuntur, vt inde liquere poſſit, quam fortis atque copioſa fuerit illa *reſorbendi* efficacia.

Altera ſubſtantia, quæ cum *tenuiſſima* hac aquea, inprimis ſub *halitus* forma recedente, vna non ſolum ſecernitur,

 ſed

Digitized by Google

ſed etiam ſucceſſiue excernitur, eſt vere *halituoſa* atque *vaporeſcens*, adeo vſque quidem, vt etiam ſub huiuſmodi conſiſtentia ſæpenumero *in corpus ſeſe primo inſinuauerit*, quod in morbis *contagioſis* euenire ſolet.

Huius rei exemplum peculiare offerunt *odores* cum *ſudore*, aut certe reliqua tranſpiratione largiore *exhalare* ſoliti.

Imo, ſi res bene ſuccedunt, etiam dictorum *contagioſorum halituum* per hanc eandem viam *inuiſibiles* euacuationes.

Quamuis autem in corpore bene conſtituto, omnia *tranquille & æqualiter* procedant, vt quaqua verſum *decentes euacuationes* proportionatarum materiarum ſuccedant: Notabilis tamen eſt in admodum *malignis contagiis*, peculiaris illa Naturæ *directio*, dum, vt tanto ſincerius ad hanc viam, pro decente euacuatione breuioris moræ, compellatur, cum vniuerſa reliqua humorum maſſa hac ipſa etiam ſubſtantia, *interiores meatus, inprimis ad quos plus ſeroſæ colluuiei penetrare ſolet*, vt inprimis *inteſtina*, magis ſollicite *conſtringit*, vt omni aditu illac intercluſo, ad hunc vnum magis locum totus decubitus impellatur.

Aquoſa portio paulo craſſior, certe ad minimum per *ſalino-ſubmucidas* copioſiores particulas, ſpiſſiuſcula reddita, ſecernitur maxime per *Renes*.

Non iniucunda vtique eſt horum corporum, *renum* inquam, ſtructuræ contemplatio; quomodo vaſa ſanguifera, velut e centro aliquo per dimidium velut ouale corpus, vſque ſub huius ſuperficiem diſtribuantur; Interim illinc a ſanguine ibi cum preſſione conſueta prætereunte, *tenuiores ſalino-aquoſæ* partes, iterum *ad centrum* huius ſemi-oualis corporis tranſcolentur. Vnde etiam omnibus propemodum ſenſibus manifeſta eſt illa *condenſatio textura renum*, quæ a *ſuperficie* vniuerſa illorum *verſus centrum* illud, ita luculenter augeſcit, vt cum in ipſo ambitu *molliculi* ſint, nempe a *laxiore textura*, re-

nes

Digitized by Google

nes, verſus illud ſui *medutullium* hæc laxitas magis magiſque *conſtricta*, tandem in *ſpiſſam* admodum *denſitatem* coëat.

Vt adeo velut ad oculum hic dilucefcat, quomodo nihil niſi *tenuiores* portiones a *ſpiſſioribus*, per *arctatos ſucceſſiue* huiusmodi meatus ſenſim ſecedere poſſint.

Eſt autem *Vrina*, bonæ atque legitimæ conſiſtentiæ, liquor, e *multa aquoſitate*, *moderata ſalſedine*, & late expanſa *mucido-pingui* ſubſtantia, *ſalſedini* ita ſatis tenaciter intertexta, compoſitus.

Quanto melioris eſt temperiei, eo temperatius *flaueſcit* eius color; ita vt *citrinum* ſupremum repræſentet. In corporibus recte ſanis, & inſuper vegetiore calore præditis, etiam bibere largiuſcule, inprimis potus temperatiſſimos, adſuetis, vt emiſſa eſt vrina, ita *limpida* atque *clara* perſiſtit, neque niſi poſt pluſculos dies, & vniuerſa quidem æqualiter, ſubturbida euadit.

In iis tamen, qui multum edere adſueuerunt, nec alias etiam admodum calidi ſunt habitus, multum autem *humidi*, euenire familiariter ſolet, vt *turbida* non nihil euadens illorum vrina, poſt aliquam temporis moram, aliquid ad fundum demittat, quod ab hac ſubſidendi ratione vulgo *ſedimentum* vocatur.

Quamlibet autem Vrina his modis mutetur, dum tamen *emittitur* non ſolum, ſed etiam quam diu *calet*, *limpida* manet & citrina.

Interim dum per naturam etiam ſatis *craſſa*, nempe *non ſatis pellucida*, nedum *limpida*, emittitur vrina, quæ etiam ſæpe pro varietate affectus, dum refrigeſcit, non ſolum *copioſum*, ſed etiam ſatis *ſpiſſum* ſedimentum deponit:

Recte inde colligi & agnoſci poteſt, quod hi etiam *meatus renum* non ſemper eandem *ſtricturam* ſeruent, quam alias etiam ſecundum naturam exhibent.

Digitized by Google

Sicut etiam alii caſus, ſed pariter præter naturam, occurrunt, vbi *arctioribus meatibus* per denſationem redditis, nihil niſi *nimium tenuis aquoſitas*, & reliqua conſiſtentia, & *coloris* etiam ingente pallore, a legitima vrinæ conſiſtentia plurimum diſcrepans, ſecernitur.

Vt nimirum hic etiam ſatis diluceſcat, quod *renes* etiam *motui* eiuſmodi pateant, quo tam *laxari* per tempus, quam iterum *ſtringi atque denſari* poſſint.

Diximus ſuperius quales opiniones *de poris organorum colatoriorum* ad humores tranſmittendos ſibi finxerint recentiorum plerique, & monuimus etiam quid contra illas pugnet: In *renibus* alii iterum diuerſum quiddam ſuppoſuerunt, nempe *fermentum* peculiare, quod veluti *tranſmutando* ſimpliciter, vrinam quaſi generet: aut certe peculiaribus illis, *odoris* non ſolum, ſed vere totius ſuæ conſiſtentiæ, adfectionibus inſtruat.

Quamuis autem ſatis certum ſit, quod vtique vrina ad *fermenteſcendum* (nempe *putreſcendum*,) admodum procliuis ſit; longe tamen inter ſe differunt *ad fermentationem* ſubeundam *aptum* eſſe, & *ex fermentatione* ſimpliciter & immediate ſubnaſci: iterum dico *immediate*; nempe in ipſis demum *renibus*?

Cum alias geneſin vniuerſi *fieri*, adeoque & omnium eius partium, per generalem quendam *concurſum fermentatiui* cuiuſdam inteſtini motus ſubnaſci, non in dubium vocemus.

Nec etiam ſermo hic nobis eſt, de illis indiuidualiter ſingularibus impreſſionibus, quales vnum hominem præ altero vt in reliquo vniuerſo humorum ſuorum *ſyſtemate*, ita in *vrina* quoque habere probabile eſt.

Quicquid autem huius ſit, teſtantur inprimis euidentiora huius rei exempla, quod mutationes iſtiuſmodi ſpecialiſſimæ, iam in vniuerſo complexu humorum præſto ſint (vti de *ſelectu canum ſagacium ex odore veſtigiorum* liquet) adeoque fruſtra eſſet illis aliquid in *vna aut altera parte ſeorſim* ſpecialisſime imputare.

Eſt

Digitized by Google

Eſt autem motus hic *ſecretorius* vrinæ iugiter *continuus*, & nulla interruptione notabilis.

Defluit inde e *renibus* vrina ad *veſicam* per *vreteres*; *membranaceos* nempe ductus, ita ſeu natura quidem ſatis anguſtos, ita tamen *denſatis* ſui fibris, vt etiam *relaxari* poſſint, adeoque interdum ſatis amplam *capacitatem* formare.

Ad *phyſico-mechanicam* conſiderationem curioſum omnino eſt inuentum illud *inſertionis* vreterum in veſicam, qua impeditur, ne quid e veſica in eoſdem canales *retrocedere* poſſit:

Dum nimirum *inter externas* fortiores carnoſas *fibras* veſicæ, & *membranaceam* eius *interiorem* tunicam ad aliquam diſtantiam decurrunt, & tunc demum *papilla* aliqua in ipſam cauitatem veſicæ patent:

Ita tamen, vt etiam ibi adhuc hæc papilla tenuem *veſiculam*, exiguo foramine peruiam appoſitam habeat, quæ, vt leviter *flacceſcit*, ſi quid illam *a cauitate veſicæ* premat, comprimitur prompte, vt nihil retrorſus, intra ſuam aut vreterum cauitatem recipiat: quando vero ex vreteribus *deorſum* aliquid defluit, illam *extendendo* facile ita foramen eius expandat, & per illud in veſicam effundatur. Gemina huic ſtructura eſt etiam in *ductu cholodocho*.

Interim etiam ſanis de reliquo, poſt *potum* tantum copioſiorem, ſub noctem aſſumptum, quando vel *per ſomnum* profundiorem, vel etiam *per pigritiam*, qualitercunque ſtimulanti vrinæ non obſequentes, ita vſque ad alterum mane, inprimis *ſupini* iacere perſeuerant, familiariter euenit, vt *a lumbis deorſum per ilia* ad pubem tenſionem quandam ſingularem incurrant, cum vero quodam *plenitudinis* cuiuſdam reſiſtentis ſenſu, qui etiam *emiſſa* largius vrina mox ſubſidet atque remittit.

E quo phænomeno colligere eſt integrum, quod in hiſce caſibus, repleta ad tolerantiam veſica, etiam *vreteres* ſenſim

ab *affluente*, ſed non in veſicam ſuſcepta, vrina, ſenſim pariter *diſtenti* hunc ipſum ſenſum huiuſmodi diſtenſionis efficiant.

Interim notanda vtique in omnibus huiuſmodi caſibus, eſt peculiaris illa naturæ etiam pro *admiſſione* recipiendorum affluentium, *remiſſio toni* fibrarum in partibus receptantibus, adeoque in præſenti negotio in ipſa etiam *veſica*.

Ceterum iam ſuperius in genere traditum monitum, quadrat huc etiam, quod nempe ex ipſa vſque *veſica* ſub longiore admodum *mora* temporis, multum ſimplicius *aqueæ tenuioris* ſubſtantiæ, *dilabi* poſſit, & in vaſa venoſa *reſorberi*, remanente ſolum *ſpiſſiore* ſubſtantia.

Quemadmodum autem cum *vrina*, ſi corporis etiam propriam internam œconomiam reſpicimus, *ſeri* ex ipſo ſanguine nati, *ſalina* ſubſtantia ſecernitur; ita fit etiam par effectus in illis *ſalinis* rebus, quæ etiam *per os* in corpus demiſſæ fuerunt.

Notum eſt eius rei ſpecimen ſatis euidens, in *infantibus* adhuc *lactentibus*; dum quando *nutrices* admodum *ſalſis* vtuntur cibis, infantes non ſolum *multam* & *frequenter*, ſed etiam ita *acrem*, *ſalſam* reddunt vrinam, vt teneram illorum cutem etiam arrodat.

Non diſpar ratio eſt etiam *oleagineorum acrium*: ſicut enim etiam in ipſa *vrina* aliquid tale *bilioſo-oleagineum* concurrit, ita fit etiam, vt exterius per ipſum *os* aſſumpta *oleaginoſo-acria* ſimiliter ad *vrinarias* vias, & *craſin* vrinariam vergant, & per hanc euacuationem demum commode ſecedant: quod in *oleo deſtillato ſuccini, & terebinthinæ* eluceſcit, quæ vrinæ non ſolum copioſius prouocandæ, imo *ſtimulandæ* (maioribus doſibus) inſeruiunt: ſed etiam *odorem* peculiarem, doſibus quoque ſatis exiguis, ipſi conciliant.

Sicut etiam ex aduerſo pinguia teneriora, *acrimoniam* vrinæ mitigare, *acriuſcula* intendere, exemplo ſuo comprobant *amygda-*

Digitized by Google

amygdalæ: quæ *dulces* priorem, *amaræ* poſteriorem effectum exhibent.

Cæterum in ipſis etiam *renibus* certum talem ſubeſſe *tonicum motum*, qui modo *intendere* poſſit illorum *ſtricturam*, modo *remittere*, exemplo eſt non ſolum ingens *imminutio*, ſed ſatis frequenter *ſuppreſſio* vrinæ, in *nephritide*: rene per ipſum manifeſtum ſenſum, *altero* ſolum, & communiter quidem *ſiniſtro*, adfecto. Vbi per *conſenſum* etiam alter ren, tonica ſtrictura denſatus & compreſſus, parum aut nihil vrinæ tranſmittit, nulla alia eiuſdem læſione intercedente.

SECT. I.

MEMBRI VII.

ARTICVLVS III.

DE MVCOSITATIS SECRETIONE.

M*Vcilaginoſa* ſuſtantia quando corpori inutilis, imo *intolerabilis* eſſe incipit, proſcribi etiam ex illo & excerni debet.

Fit autem *intolerabilis*, quando amiſſa *fluxili* ſua *gelatinoſa* lubricitate, atque placidiſſima *ſpiſſitudine*, in *lentam tenacitatem* tranſire incipit:

Adeoque *ſecretionibus* paſſim potius *impediendis*, quam quoquo modo *iuuandis* aut *ſubeundis* inſeruit.

Hæc talis materia, ſecernitur ordinarie per *inteſtinorum* interiores glandulas atque villos, aut certe alterutrum horum.

Vnde etiam communiter perpetuo hoc liquamine *lubrica* eſt hæc inteſtinorum ſuperficies: quæ etiam hoc ipſo a renum tranſeuntium duriuſcularum iniuriis illam tuetur, & harum ipſarum renum facili ſucceſſiui, conciliata tali *lenitate*, velificatur.

Neque hoc ſolum, ſed immerſa etiam & intertexta hac ſui ſubſtantia, partim conſiſtentiam illarum reliquam arctius con-

conſtringit, aut certe *compingit*, & veluti *conglutinat*: partim *mollem* inſuper eandem conſeruat, neque facile *ſicceſcere*, adeoque indureſcere ſinat.

Rarius euenit, & ſemper quidem perperam, vt hæc *muci* talis ſecretio, in intimiore *larynge*, *aſpera arteria*, imo ipſis tandem *pulmonibus* cooriatur.

Quin etiam in *naribus*, *infundibulo*, & ſupremis *faucibus* per glandulas ibi ſitas, *tonſillas*;

Licet autem hæc ſecretio etiam in his locis ſæpenumero *prompte* ſatis, & *copioſe* fiat; nunquam tamen fit *commode*, imo ſine *periculo*, inprimis autem in *pectore*.

Ceterum immiſcetur etiam non nihil huius ſubſtantiæ *vrinæ*; tanto magis, cum ipſa interior *veſicæ ſuperficies* perpetuo tali mucore ita *illita* conſpiciatur, vt nullum dubium ſit, quin illius *lentore & lubricitate* ab vrinæ ſtimulatione muniri ita debeat.

Notabilis autem eſt vtique ſapientiſſimi in *ſimplicitate* magna artificii, vſus, energia, atque ſumma vtilitas, dum hac ratione ipſum etiam hoc *excrementum*, quod corpori nihil amplius vtile, imo potius intolerabile, iam iam ex illo emouendum eſt, ſub ipſo hoc tempore adhuc *vſibus* peculiaribus inſervit, vt alterius *craſſioris* excrementi faciliori expulſioni ſubueniat, quæ quidem ſine hoc ipſo medio plane non ſuccederet, quin certum damnum inferret.

Neque vero ſolum aduerſus iniurias atque noxas *fæcum* aluinarum, a cibis reſiduarum, inteſtinis ſubuenit hæc *mucoſitas*; tam hæc *lubrica* reddendo, quam ipſas illas fæces, intermixtione ſui *molles* conſeruando, quæ alias facile ſicceſcentes, aſperitatem certam ſubituræ eſſent.

Sed defendit etiam ipſa adeo, a *bilis* ſimpliciore acrimonia, ne illa profundius in tunicam inteſtinorum penetrando, *ardoribus* variis anſam præbeat, & ita varias horum ſtricturas atque ſpaſmos poſt ſeſe trahat.

Eſt

Eſt autem huius rei ſpecimen prorſus peculiare in *infantum* corporibus, quamdiu adhuc in materno vtero detinentur. Sicut enim in his *bilis* vtique e ſanguine ſecernitur, & tanquam per ordinariam ſuam viam, ad *inteſtina* deponitur, ita quamcunque etiam mitis eſſe poſſit, tamen in proportione teneritudinis inteſtinorum infantilium non caritura eſſe ſufficiente tali ſtimulandi energia, niſi *muci* huius interceſſio impediret.

Interim cum etiam hic ipſe mucus in iiſdem omnino ſimiliter & *ſecerni* debeat, & *excerni*, interim *excretioni* hoc quidem tempore locus nondum pateat:

Temperat tantiſper hic *mucus*, *bilis* acredinem, vt ſine damno in inteſtinis toleretur, quoad tandem edito in lucem fœtu, totum hoc magma ſimul eiiciatur. *Meconium* vulgo vocatur, & eſt re ipſa nihil aliud, niſi hoc quod diximus, *magma e bile* & *excrementitio muco* conflatum.

SECT. I.
MEMBRI VII.
ARTICVLVS IV.
DE BILIS SECRETIONE.

VTi propemodum in omnibus rebus œconomiæ corporis humani, recentior ætas aliquid innouare opinionibus in animum induxit; ita etiam de *bile* proprios quoſdam ſingulares conceptus ſibi paſſim formauit.

Fuerunt, qui *bilem* non e *ſanguine* vndique *ſecerni*, atque tandem *excerni* agnoſcerent, ſed magis *immediate* ſubtiliorem, imo ita *meliorem* atque floridiorem partem, e cibis, per *ductum cholodochum ad folliculum fellis aſſurgere*, ſibi perſuaſerunt.

Quemadmodum autem nemo facile aſſentietur, quod ita ſimpliciter e *promiſcua maſſa* ciborum vix dum reſolutorum,

per ſimplicem quendam ductum, aliquid ita plane ſincerum, e media colluuie, ſecedere potius, quam vllo modo ſecerni, poſſit:

Ita tollit vniuerſum hunc conceptum, ſtructura ipſa *inſertionis*, qua hic ductus in inteſtinum ingreditur; *deſuper*, inter *fibroſas exteriores inteſtini tunicas*, ad *pollicis* latitudinem *ſuper interioribus* membraneo-villoſis, *repẽdo*, & tunc demum in cauitatem inteſtini ingrediendo: vbi inſuper *orificium* eius parua quadam *veſicula* hemiſphærica inſtructum eſt, quæ minutiore foramine peruia eſt.

Vnde quidem, ſi quid e *cyſtide* ſeu veſicula fellis *deſcendit*, facile inde & vniuerſus *ductus*, & hæc *veſicula*, inflantur; & per huius *foramen* hac ratione *expanſum*, effluit contenta materia.

Per has eaſdem autem circumſtantias, reuera impoſſibile eſt factu, vt ex inteſtino aliquid vel *in ductum* ipſum ingrediatur: vel per ipſum *ſurſum* ad veſiculam fellis perueniat.

Compreſſus enim, niſi quid *deſuper* in illum impreſſum, ipſum expandat, & alias eſt hic ductus inter haſce tunicas; & eo inprimis tempore, quo cauitas inteſtini ciborum liquamine *inflata*, adeoque *interior* membranarum pars *extrorſum* diſtenta, adeoque contra illum ductum *appreſſa* eſt, eumque hac ratione contra exteriores carneo-fibroſas tunicas *premit*: quæ cum in perpetua aliqua tenſione ſint, reniſu quodam ductum hunc verſus interiorem reprimendo, omnino illum potius oppreſſum & *occluſum* detinent, quam vt quicquam in illum ingredi permittant, niſi aliunde & inprimis quidem *deſuper* a veſicula fellis, aliquid in ipſum impellatur.

Succedit figmentum illud *Syluii*, quod longo tempore multum aſſenſus apud varios reperire apparuit; quaſi nempe *bilis* quidem e veſicula fellis *deſcenderet*, ſed non tam *excrementi* alicuius vicem ſubiret, quam magnis, imo *neceſſariis* prorſus, vſi-

vſibus inſeruiret, ad chyli vtilis ſeparationem ab inutilioribus & feculentis plane portionibus.

Sicut autem hoc commentum ſtatim in eo ſponte fatiſcit, quod in *humano* corpore ipſa *bilis* cum *ſucco pancreatico* immediate concurrat, antequam in inteſtina perueniat, adeoque *ſucceſſiuam* illam commixtionem cum cibis, & huius medio, effectum illum ſuppoſitum *præcipitationis* penitus amittat: ita perit totus huius opinionis neruus. De quo etiam plura, vbi de *chylificatione*, dicendi erit occaſio.

Sunt alii, qui *bilem* pro peculiari *balſamo* corporis interpretantes, illam equidem e *folliculo* ſuo in inteſtina effundi; interim ibidem non tam *excrementis* ſociari, quam cum *chylo* quoquo modo denuo remixtam, in maſſam humorum refundi contendunt.

Sed ſubſunt hic etiam variæ difficultates partim *a priori*, partim *a poſteriori*.

A priori volunt illi, quod *balſamica* illa efficacia *bilis*, præcipue conſiſtat in humorum præſeruatione, a *mucida* ſpiſſeſcentia, aut *vappida* corruptela: a qua *hydropicas* & *œdematoſas* intemperies prognaſci autumant.

Refellit autem hanc opinionem, quantum ſatis eſſe poſſit, notus ille *fœminarum* affectus, *iuniorum* inprimis, *chloroſis*; vtpote qui familiariſſime cum *cachectica* conſtitutione concurrit, *œdematode*, inquam, ſubtumida: cum tamen hæc *bilioſa* conſtitutio e *colore* poſitiue flaueſcente euidentius diluceſcat.

Deinde & a poſteriori, videmus vtique in *ictero*, inprimis ſaturatiſſimo, quem *nigrum* vocant, nuſquam apparere vllam, nedum proportionatam, efficaciam, cuiuſquam talis energiæ *bilis* in reliquos humores, quod tamen omnino per hypotheſin fieri neceſſe eſſet.

Præterea non ſatis diſtingunt harum rerum adſertores, *tota ne* bilis, an aliqua ſolum, *certa* illius portio, hujuſmodi effectui idonea, aut ad illum deſtinata exiſtat?

Digitized by Google

Communiter enim hi tales etiam neutiquam inficiantur, quod non minima reliquæ bilis portio cum *aluinis* fæcibus extra corpus eiiciatur.

Duplicem etiam *bilis* ſubſtantiam ſupponere, quarum altera *inutilis*, adeoque magis ſimpliciter excrementitia ſit; *altera* ita iuxta hypotheſin *vtilis* & *balſamica*, nuſquam adhuc æque diſerte ſupponunt.

At vero etiam reliquam *bilem*, vel perpetua illa *balſamica* energia, imo vſu illo pollere, vel indifferenter ad vſum talem aut ſimplicem *excretionem*, ſeſe habere, nuſquam æque definiunt; quo intuitu quidem ita hæc etiam opinio, difficultatibus ſuis implicata manet.

Interim illud certum eſt, quod *bilis* ipſa *alui excrementis colorem* conciliet, adeoque cum ipſis vtique egeratur.

Patet hoc tum e *defectu* bilis, quando obſtructo *ductu* cholodocho, excrementa caninorum inſtar *alba* prorſus egeruntur:

Tum ab *exceſſu* eius, aut magis corrupta conſiſtentia, vnde deiectiones *islioſæ* varii generis, iam *vitelli* ouorum inſtar *flaueſcentes & lenteſcentes*; iam *graminis virorem* referentes: iam altius *æruginis* inſtar virentes: tandem obſcuro ex viridi quaſi *cærulaſcente* colore conſpicuæ, quas proinde *iſatodes*, tanquam *iſatide* herba, (qua cœruleus color tingitur) infectas, appellant.

Quæ res, vt inprimis in *infantibus* maxime conſpicua, ita *bilioſam* eſſe hanc æque atque *meconii* tincturam *vireſcentem*, tria ſuppetunt argumenta. (1) quod *acriores* illæ corruptelæ, infantibus inprimis eueniant ab *iracundia* nutricum; quam in *adultis* etiam *bilis* intemperantiorem effuſionem ſuſcitare, notum eſt: (2) quod huiuſmodi *colorum* bilis alterationes, etiam *artificiali* imitatione eueniant, quando bili extra corpus exemptæ, *acida* remiſcentur: *Lac* autem nutricum (nam *lactentibus* hæc talia euenire ſolent promptiſſime, aliis rariſſime)

vti

vti ſponte ad *aceſcentiam* vergit: ita cum *bile confermentans*, vehementem *aciditatem* huic conciliat: quam etiam ipſe *nidor* in diſtans diffundit, atque adeo teſtatam reddit: (3) quod canes, qui reliqua lactentium excrementa auide deuorant, *bilioſa* talia ne quidem attingant. (4) Cæterum de *acida* huiusmodi bilioſorum excrementorum *acredine*, teſtari vtique posſunt tum Κάυσις, *arroſiones*, & *excoriationes* ani, quæ *infantibus* ab huiuſmodi excrementis exterius, vt interius, grauia tormina obtingunt: tum *linteaminum* penitus tam vehemens *corroſio*, ac ſi *aqua forti* infecta fuiſſent &c.

Neque vero etiam de nihilo eſt illorum ſententia, qui bilem ſui affuſione etiam *ſtimulare* quadantenus inteſtina ad tempeſtiuam *excretionem* fæcum aluinarum e cibis reſiduarum, interpretantur.

Sicut enim aucta illa bilis *acrimonia*, inteſtina fortiter ſtimulat; imo etiam *inferne*, per *clyſteres* iniecta bilis animalivm, alui excretionem fortius ſollicitat: ita in *proportione* ordinariam etiam bilem aliquid horum efficere rationi omnino eſt conſonum.

SECT. I.

MEMBRI VII.

ARTICVLVS V.

DE FAECIBVS ALVINIS.

Sicut hactenus dicta excretionum genera etiam materias veluti *domeſticas* corpori, pro ſubiecto habent, ita *aduentitias* quoque a reliqua corporis vtilitate alienas, ſimiliter afficere, vti neceſſitas poſtulat, ita effectus docet & commonſtrat.

Sunt autem præcipua & craſſiora quidem horum generum *recrementa*, quæ ex *aſſumtis ſolidioribus*, dimiſſis tenerioribus nutritiuis partibus, in inteſtinis reſtitant.

Digitized by Google

Hæc vti nulla *ſecretione* indigent, niſi *priuatiua* ſolum, quæ nempe ab illis potius aliquid ſeparet, & aliorſum deducat; ita tanto facilior eſſe poteſt *excretio* horum ſimplicior.

Fit hæc itaque ſolo *motu* inteſtinorum, quem *periſtalticum* vocant; compreſſione nempe inteſtinorum ab ambitu verſus interiorem cauitatem facta, adeoque & ſpatium continens auguſtante, & materias contentas hoc ipſo pellente.

Notanda autem venit huius motus plane peculiaris moderatio, qua circa res omnem alterationem *concoctoriam* reſpuentes, nihil mutationis admittit aut ſuſtinet, ſed conſuetum ſuum reliquum *progreſſum*, ſimpliciter ſeruat.

Eſt vero hic veluti ſtatus huius *periſtaltici motus* progreſſus, vt intra 24. horarum ſpatium, fæces aſſumtorum egerantur.

Succeſſus propulſionis harum fæcum, per longitudinem inteſtinorum, quæ in homine ſatis magna eſt, (maxima vero propemodum in *graminiuoris* animalibus) proinde admodum moderatus eſt:

Vnde etiam nullum ſui ſenſum exhibet, ſed prorſus tacite ita procedit.

Expoſitus tamen eſt hic etiam motus, *conſuetudinis* mutationibus; vnde ſecundum hanc in aliis *bis intra vnum* diem, in aliis vix *duobus diebus ſemel* ſeſe exerit.

Promouet hanc excretionem, ſufficiens *dilutio*; & *motus corporis* moderatus: retardat vero *deſidia* ſimpliciter *otioſa*, quin leuis ſtimulationis etiam *voluntarius neglectus* atque *retentio*.

Fæces autem has non ſimpliciter ita ſicut ab aſſumtis reſtiterant, iterum recedere, ſed notabiliter vtique *alteratas*, manifeſtum eſt. Inprimis e peculiari *fœtore*, non tamen ſimpliciter *putrilaginoſo*;

Innoteſcit hoc inprimis ex illo notiſſimo phænomeno, dum diuerſi generis animalia, v. gr. *homo*, *canis*, *felis*, *porcus*,

quan-

quando etiam cibum atque potum prorſus eundem, v. gr. *panem & aquam* vſurpant, diuerſiſſimi tamen nidoris fæces reiiciant, imo reliquæ etiam conſiſtentiæ diuerſitatem manifeſtam habeant.

Sicut autem ad hanc ipſam etiam diuerſitatem, *bilem* aliquid contribuere poſſe, vero ſimile eſt: cum *ſulphureæ* ſubſtantiæ etiam vulgo, neque quidem ita plane contra bonum ſenſum, pro præcipuo *principio odorum atque ſaporum* habeantur:

Ita adhuc certe a veriſimilitudine alienius eſt, peculiari ad hanc rem deſtinato *fermento* ſtercorifico, hanc veluti peculiarem poſitiuam efficaciam ita tribuere, vt illud proprie *in hunc finem* præſto eſſe cenſendum ſit, vt *ſtercus* directe ita & non aliter fiat. Quod profecto a ſana ratione vehementer alienum, & potius quoquo modo credibile eſt, per prægreſſas longinquas alias ſpeciales prædiſpoſitiones hoc euenire, vt rerum etiam iam olim, & velut e longinquo ſpecialium, tandem etiam in ipſa *corruptione*, nulla directa *eſſentiæ*, ſed magis nudæ *conſequentiæ* ratione, etiam talis vltima corruptio ſubſequatur.

Re vera vero vt in ipſo *Phyſico* negotio res hæc inſignem conſiderationem non mereri videtur, ita tanto minus *Medicam* conſiderationem ſingularem poſtulat. Vnde etiam de ſede & velut officina peculiari huiuſmodi fermenti, minus placet ſollicitos eſſe: ad illud autem, quod vulgo de *inteſtino cæco* hoc nomine adferunt, dicere conuenit, quod in illis animalibus, in quibus hoc inteſtinum quam *maximum* eſt, nihil huius effectus ſentiatur: ſed potius ſimpliciter hoc inteſtinum denuo accipiendis, & velut vltima quadam ad *concoquendum* mora detinendis atque fouendis cibis inſeruiat: Quod quidem in omnibus *graminiuoris* obuium eſt æque, atque *graniuoris*; quæ vltima etiam plane *duplex* habent tale *cæcum* inteſtinum, cuius capacitas reliquam ſuperiorum proportionem totam

eui-

Digitized by Google

euidenter ſuperat. Secundum quas circumſtantias tam diuerſos effectus, vel *vni eidemque* iſtorum *inteſtino cæco*, vel diverſarum ſpecierum diuerſis, ſed non adeo abſolute aſſignare, cum veriſimilitudine conſiſtere poſſe non apparet.

Diximus aliquid iam ſuperius de illa ſecretionis etiam hoc loco aptitudine, vt etiam quod iam ad *excretionem* propius admotum eſt, tamen denuo de *liquidiore* ſubſtantia ſibi admixta aliquid amittere ſoleat, vt in tenuiores vias reſorptum, in reliquam humorum maſſam redundet, per alias vias reiiciendum.

Illud confirmatur etiam exemplo *dyſenteriæ* vehementioris reciproco; vtpote in qua, cum tanta copia *ſeroſæ* crudioris materiæ per aluum exturbetur, ſæpe contingit, vt *vrina* tantiſper plane ſubſiſtat.

Notabilis autem omnino eſt *motuum* horum, quibus *excretio* harum fæcum perpetratur, ſumme prouida adminiſtratio, in rebus *ſolidis*, *periculoſæ* admodum habitudinis, exemplo minime raro aut inſolito, *vitriuororum*; ſicut etiam in deglutitione v. gr. *nucleorum integrorum* prunorum: e quibus vtriſque in inferioribus quidem inteſtinis rariſſime vlla noxa obtingit.

Inſuper autem notanda etiam vtique venit, illa huius generis varia *moderatio motus* huius, qua ipſe non ſolum, vti ſupra monitum, *velociter* aut *tarde* perpetrari *poteſt*, atque *ſolet* in diuerſis ſubiectis; ſed etiam penitus *inuerti*:

Vt videlicet loco progreſſus ſui *a ſuperioribus ad inferiora*, plane *contra*, ab *inferioribus ad ſuperiora* dirigatur:

Vti non ſolum in reliquo ſimpliciore, ſed inprimis *Ileode*, *vomitu*, notum eſt.

Deorſum etiam hunc ipſum motum breuiſſimo tempore *proturbari* poſſe, tum aliæ *Diarrhœa* exemplo eſſe poſſunt, tum inprimis *dyſenteria*: in quibus familiare eſt, vt hauſtus aliquis potu-

potulentus, intra dimidium horæ quadrantem per ſedem iterum reiiciantur.

Cæterum omni modo memoriter tenendum eſt, quod hæ excretiones *motibus* fiant, *contractionibus*, *compreſſionibus* inteſtinorum.

Vnde aliena eſt illa vulgaris locutio veteris ſcholæ, de *retentrice facultate debilitata* in talibus caſibus; cum ibi potius ſemper, iuxta illorum eorundem loquendi modum, *expultrix irritata* accuſanda veniret: re vera enim non *debilitas* inteſtinorum, aut vt quidam loquuntur *laxitas*, *lævitas & lubricitas*, ibi agnoſci poteſt: ſed actualis *ſenſibilitas* maior, & propter illam eiuſmodi *motus* celeritas. Quamuis hic *ſenſibilitatem* non æque intellectam velim craſſiorem, ad *dolores* vſque: quandoquidem notiſſimum eſt, & *dolores* inteſtinorum, ſine talibus *motibus* vigere poſſe; & *motus tales*, ſine manifeſtis *doloribus*.

SECT. I.

MEMBRI. VII.

ARTICVLVS. VI.

DE LACTE ET SPERMATE.

SVperſunt *ſpermatis* atque *lactis* ſecretiones. De vtriſque quantum ad *inſtrumentalem* rationem attinet, oppido parum dici valet.

Quamlibet enim de *teſtium* ſtructura non contemni mereantur recentiorum obſeruationes Anatomicæ, quomodo illi tanquam e *filamentis*, *concauis* ſine dubio, per innumerabiles anfractus inter ſe replicatis, coagmentati videantur:

Tamen cum tali liquore, taliter *ſecernendo*, *elaborando*, aut quocunque tandem modo *afficiendo*, nulla profecto abſoluta *connexio*, aut qualiſcunque tandem ſimilitudo comparet.

Du-

Digitized by Google

Duplicatur difficultas ex eo, quod etiam de *ſpermatis* propria conſiſtentia, nullus penitus conceptus nobis ſuppetat; adeoque neque ex parte ipſius, neque ex organi latere, vllus *mutuus reſpectus*, aut vlla *proportio* appareat.

Vnde quicquid de hac re annotare eſt integrum, nihil niſi *hiſtoriam* complecti poteſt, in qua præcipuam notam meretur *tempus primæ eruptionis*.

Pubertatis tempus vulgo dicitur, quando hucuſque velut inutiles teſtes, poſthac veluti *ſimul & ſemel* facta perruptione, liquamen ſpermaticum ſuppeditare obſeruantur.

Fit hoc, vti iam ſupra tactum eſt, circa finem *ſecundi ſeptenarii*, anno *decimo quarto* vel circiter.

Contingit autem ſimiliter vna cum hac perruptione notabilis quædam *inflatio*, cum reliqui corporis, tum inprimis *glanduloſarum* & *ſpiritalium* partium.

Vnde notæ ſunt duæ illæ mutationes, altera in *maſculino* ſexu, *vocis*; vt illa e *clangoſiore* in *aſperiorem*, & *retuſiorem* tranſeat:

In *fœminino* vero ſexu, facta genitalium partium & humorum prima inſigni commotione, per coitum, *turgeſcentia* quædam *colli* obtingat, de qua iam olim poëta, quod --- *non queat heſternum collum circumdare filo*, nec omnino plane de nihilo eſt traditio.

Quemadmodum autem valde diuerſa eſt *liquoris genitalis maſculini*, ab *humoribus fœmininis*, magis ad **externa generationis** concurrentibus, indoles;

Dum hi *fœminei* magis ad *ſinum* ſolum *pudoris*, ſeu *vaginam vteri* prodeuntes, magis ſimpliciter *cohabitationi* ipſi ſubſeruire videntur, quam vlterioribus eius effectibus: ita obſeruatur etiam altera peculiaris circumſtantia, in *maſculinis* corporibus, quæ inprimis in vniuerſo *brutorum* genere conſpicua, meretur vtique conſiderationem ad minimum tantiſper quantum ad ipſam *hiſtoriam* ſeu facti veritatem.

Anti-

Digitized by Google

Antiqua eſt traditio, quod fœminæ temperamenti ſint *frigidioris & humidioris* quam viri; vnde pullulauerit, non æque certum habeo.

Illud autem experientia teſtatur, quod *humores*, & cum illis vniuerſa *texturæ* conſiſtentia, ſimplicius *aquoſioris* ſint craſeos:

In *virili* autem ſexu magis γλιχρᾶ, *ſpisſiuſculæ* conſiſtentiæ *ſubmucidæ*, *gelatinoſæ*.

Innoteſcit hoc & incurrit manifeſto in ſenſus, *duplici* experimento.

Primo nempe *viſu*, dum animalium *maſculinorum* carnes, etiam *viſibiliter* & *rubicundiores* ſunt, imo tam ad *viſum*, quam *tactum* nimio magis *lubricæ*, atque *rubicundæ* etiam. Id quod non ſolum in *taurorum* non caſtratorum, ſeu gregariorum, carnibus manifeſtum eſt, & *hircorum* etiam, atque *hœdorum* ouilli generis: ſed ipſorum omnino *gallorum* gallinaceorum.

Tanto magis autem deprehenditur ingens illa γλιχρότης *guſtu*.

Quemadmodum enim *taurorum* gregariorum, (Bull-ochſen-fleiſch) *hircorum* & *hœdorum* carnes, propter hoc ipſum vel ipſi plebi diſplicent, quod *faſtidioſa* quadam *lubricitate* palatum offendere videantur: quod ipſum etiam proportionate in ipſis *gallis* gallinaceis pari ratione ſeſe habet.

Ita contrarium huius rei adeo pariter ſolenniter notum eſt in fœmininis carnibus, vt hinc inprimis male audiat *vaccina* caro, quod coctione (velut *aquoſitatem* ſuam reliquæ aquæ aſſociando) nimium contabeſcat, es ſchrumpfe gantz zuſammen / lauffe gantz ein / ſed etiam *guſtui* deinde, nihil niſi odioſam quandam quaſi *ſicceſcentem*, *exſuccam* ſane inertiam offerat, vnde indignantur, es ſeye altes zähes Kühe-Fleiſch / da weder Krafft noch Safft innen / ſeye nicht anderſt / alß wann man Säge-Spåne im Munde hätte &c.

Quam

Quamuis autem negari non poſſit, quod hæc res etiam ſtatim in *primis teneris* ætatibus ſeſe ita offerat; quod e curioſa animaduerſione *ſaporis* magis aut minus γλιχρȣ̃ in ipſis vitulis diuerſi *ſexus* facile deprehendi poteſt:

Ita certiſſimum tamen eſt, quod circumſtantia illa proventus *ſpermatici*, & inde in vniuerſum corpus redundantis *materialis* cuiuſdam alterationis, inſigne quiddam hic poſſit; monſtrantibus hoc ſpeciminibus diuerſitatis ſecundum has circumſtantias in *maſculis* ſibi relictis, & e contra *caſtratis*.

Siquidem notiſſima hic eſt diuerſitas in hoc genere, tam *boum caſtratorum* a *tauris* integris, & *hædorum* a *verucibus*:

Quam peculiares præterea illæ conſideratu certe dignisſimæ mutationes, tum *odoris* olidiſſimi in *hircis*, qualem etiam, licet paulo mitiorem ipſi *hædi* offerunt:

Tum inprimis vniuerſæ *conformationis* reliquæ *externæ* figuræ; dum nota vtique eſt ingens illa differentia externæ configurationis *boum caſtratorum*, in comparatione ad *tauros* integros: imo ipſorum *caponum* a *gallis* aliis: quandoquidem *graciliorem* quidem, ſed omnino etiam *duffuſiorem* corporis molem ita adſequntur.

In *humanis* etiam corporibus notum ſatis eſt ex Italicis exemplis, quomodo in prima pueritia *caſtrati*, neque ſupra dictam illam *vocis* alterationem incurrant, neque *barbam* nanciſcantur; *capillis* interim propius ad muliebrem morem ſuccreſcentibus, vbi etiam *Hippocrates* iam annotauit, quod caluities ipſis non obtingat.

Notanda porro eſt huius *ſeminalis* ſecretionis peculiaris habitudo, dum licet omnino *ſecretio* eius etiam iam procedat, *excretio* tamen retardari poſſit.

Vbi certe altioris merito conſiderationis eſt, quomodo hoc ita fieri poſſit in *hoc vno* ſecretionis genere, quod in nullo alio ita pari penitus ratione obtingere obſeruatur.

Enim

Digitized by Google

Enim vero idem *numero* ſperma, quod ſemel in teſtes ſecretum eſt, ibidem retineri per longiſſimum ſæpe tempus, nemo crediderit:

Quomodo itaque in reliquos humores *reſorbeatur*, & ibi etiam ſenſim *emeritum* fatiſcat, & ſui *diſſolutione ſerum* ipſum augeat, dignum vtique eſt penſitatione: cum, quod iterum monemus, nuſquam in reliquo toto corpore tale quiddam contingat:

Enim vero fit etiam, ſed omnino rarius, vt huiuſmodi *retentio* grauia incommoda, tam in *motus*, quam in *phantaſiam*, incutiat: nempe affectus *conculſiuos*, & *deliria*.

Sed omnino ſatis raro hoc facit, imo vix vnquam, niſi peculiaris *commotio ad excretionem* proximam, multum *irritationis* conferat: ſiue *corporalis* ſit, ſiue *intentionalis ſpeculabunda*, *phantaſiis venereis* ſuperſtructa.

Euenit tamen etiam adhuc in ſtatu, vt loquuntur ſic ſatis *ſecundum naturam*, in hominibus *ſanis*, in *pleno victu & otio* viventibus; fere tamen etiam *libidinoſæ phantaſiæ* indulgentibus, vt hæc excretio ſpontaneum exitum affectet, per *pollutiones nocturnas*, vbi cum *phantaſiis* in ipſo ſomno *venereis*, excretio hæc perpetratur.

Quamlibet autem *laborioſiores* motus corporis in otioſioribus de reliquo ſubiectis, huic eiectioni modum faciant; euenit tamen in *alacrioribus*, vt nec ipſæ laborioſæ corporis fatigationes huic effectui aliquid detrahant: imo ſubinde exagitato ita ſanguine, velut aliquam *ſtimulandi* efficaciam exſerant.

Non placet autem in præſenti de his rebus prolixiorem eſſe, cum alio adhuc loco, vbi de *generatione*, aliqua ad hanc claſſem reſpicientia dicenda veniant.

Iam ante monuimus, quod de *eſſentia ſpermatis* aliquid dicere, irritum ſit, & *impoſſibile* factu. Vnde etiam veterum circa hanc rem conceptus re vera fruſtra ſunt.

Putauerunt autem, ſemen *a ſingulis partibus* totius corporis *decidere*, ſingulas inquam partes corporis *ſingulare ſui ſeminium* præbere.

Sicut enim quotidiana experientia variorum *mutilorum*, qui tamen *integros infantes* generant, facile contrarium docet:

Ita nimio notior eſt etiam energia *imaginationis*, quæ non ſolum partes aliquas *auferre* poteſt, etiam eo tempore quo iam penitus *formatæ* fuerant; ſed etiam non ſolum *nouas*, ſed penitus *alienas*, ſuſcitare:

Vbi in priore caſu ſeminis illius non tam *rudimento*, quam pleniora iam *incrementa*, ſimpliciter ita *in nihilum reducere*, aut ad minimum *diſſoluere*, minoris ſine dubio operæ atque laboris eſſet, quam *nouum* tale ſeminium pro tali noua parte, *iuxta has hypotheſes*, progignere.

Abeunt in hac re iterum recentiores in conceptus varie diuerſos, quibus tamen præeunt tres præcipui Hodegi, *Leewenhœck*, *Malpighius*, & *Sturmius*.

Primus horum aſſignat *maſculo* ſemini non ſolum *materialem* futuri fœtus ſuppeditationem; ſed etiam inprimis ſtatim ad ipſum viſus conſpectum, *viuidam* huius materialis quaſi rudimenti *actuationem* & *agitationem*:

Et hoc inſuper adeo fœcundo prouentu, vt in vna ſpermatis eiaculatione huiuſmodi realium *vnius ſingularis corporis ſeminiorum*, etiam numero plurima ineſſe intelligi debeant: (dum vtique autor vel in *vnius guttæ* adhuc parua *portiuncula*, *plura* vno talia conſpexiſſe profitetur).

Euagatur adhuc vlterius *Dalempacius*, dum *Leewenhockio* oculatior eſſe affectans, in iſtorum quaſi *vermicularium* corpuſculorum, de quibus ille agit, velut inuolucris, *integrum humanum corpus iam efformatum* ſibi conſpicuum affirmat, atque pictura ipſa efformat.

Malpi-

Digitized by Google

Malpighius e contra, *materiale* illud, imo corporeum rudimentum, quod viſibilibus indies incrementis augeſcens, corporis totius texturam tandem adſciſcat, in fœmineo tributo ſpermatico hærere, adeo luculenter confirmat, vt v. gr. *in ouiparis* hoc corporeum *rudimentum*, & primum quaſi *filamentum*, etiam in illis ouis reperiri teſtetur, ad quorum conceptionem & excluſionem *maſculus* plane non concurrerit.

Maxime omnium autem ſpeculabunda eſt *tertia* illa præfiguratio; quaſi nempe *numerus* innumerus & indefinitus corpuſculorum iam *integre efformatorum* omnium ſpecierum *animalium*, *magnitudine* imperceptibili exigua, in tota atmoſpæra obuolitet.

Hæc nuſquam obhæreſcere poſſe, aut retineri, quam in *ſolo* tali loculamento, quale in vtero fœminino *per fœcundum coitum* maſculinum, ſiue *efformetur*, ſiue iam in iſta minima ſtructura a prima inde creatione efformatum, hac ratione ſaltem *expandatur*.

Vt nihil dicamus de hac tali ſpeculationum miſeria, ſatis tamen illud hinc eluceſcit, quod tot conatibus veritas nuſquam magis firmari, quam potius in dubia adduci videatur.

Interim cum ex allegatis, & inprimis *extraordinariis* illis, ſecundum conceptam *alienæ imaginationis* præfigurationem corpus exſtruendi energiis, ſatis compareat, quod *materialis* cuiuſcunque lineamenti, aut rudimenti oppido parua ſit neceſſitas, excepta fortaſſis illa vna, ſub qua, aut a qua hæc actiua energia realiter atque ſubſtantialiter communicatur;

Manet hinc re vera probabiliſſimus omnium ille conceptus, quod maxime *actiuum* tale ens per ſperma transfundatur;

Quamuis illud propterea ſpermati quaſi *materialiter* ineſſe aut inhærere, & perpetuo inexiſtere, propterea non ſtatim neceſ-

Digitized by Google

neceſſe ſit ſupponere: ſed etiam ſub *actibus* demum *externis* generationis ipſi imprimi, & in ipſo veluti concitari.

Clariores autem conceptus in negotio vndiquaque obſcuriſſimo expectare irritum omnino arbitror.

SECT. I.

MEMBRI VII.

ARTICVLVS VII.

DE LACTIS SECRETIONE.

LActis ſecretio quamuis ita ſatis amplo atque diffuſo in organo fiat nempe copioſa *glandularum* compage in *mammis*; manet tamen abſolute implicata, tam *proportio* glandularum harum, ad huius generis liquorem ſecernendum, qualis *ſpecifice* exiſtat: quam *progreſſus* huius humoris, plane peculiaris ratio atque proportio.

Quod enim hiſtoriam huius rei attinet, ſciendum omnino eſt, quod *mammæ* quidem alias *ordinarie* nullam huiuſmodi ſecretionem præſtent.

Licet enim in ipſis nuper natis infantibus fortius compreſſæ atque vellicatæ *mammæ*, aliquid *turbidi liquaminis* ſuppeditent:

Imo etiam in *adultis virginibus*, tam preſſione frequentiore, quam *ſuctione*, *lac* aliquando ſuppeditare poſſe, exemplis teſtibus agnoſcantur:

Tamen ſimplici ſibi relicto naturæ curſu & progreſſu, horum nihil fieri, ſatis etiam notum eſt.

Fit autem & *ſecretio* eius, & ad *excretionem* veluti conniſus, quando mulier vel *partui vicina* eſt; quamuis hoc ipſum aliquanto rarius:

Vel quando partu iam *edito*, *nutritioni infantis* ſui, merito intenta eſſe debet.

Aſſur-

Digitized by Google

Aſſurgit ita *puerperis*, de reliquo vndique bene conſtitutis, etiam vel ipſo *primo die* a partu, aliquis in mammas *confluxus*;

Sed eſt communiter humiditas, quæ illo tempore ſeſe ſiſtit, *tenuior adhuc*, etiam alterius lactis *ſero* ſimillima, *ſubturbida* magis, quam *lactea*.

Tertio vero circiter, aut *quarti* potius initio, craſſius etiam *lac* copioſius in mammas *irrumpendo*, *tendit* has atque premit tanto magis, donec *exitum* nanciſcatur, aut iterum *diſſipatum*, ab hac via in poſterum abſtineat.

Enim vero ſimpliciter propria ſponte non facile ita perrumpit *lac*, vt liberum ſuum ſucceſſum ita vel *quærere* impetu quodam videatur, vel *adſequatur*.

Adiuuandum potius vtique eſt, tam *preſſione* mammarum emulſiua; quam *ſuctione* infantis.

Vtroque modo, inprimis autem ipſa *preſſione*, cum prudente *moderamine* inſtituta, extenduntur magis *meatus*, vt tanto patentior exitus liquori contingat:

Qui cæteroquin, per ſuam reliquam eximiam *ſpiſſitudinem*, longe facilius reſtagnare atque ſubſiſtere poſſet.

Interim notanda hic omnino eſt etiam plane peculiaris huius ſecretionis inſtitutio.

Sicut enim paulo ante de *ſpermate* notauimus, peculiarem prorſus eius *tolerantiam*, qua ſub perpetua *ſecretione*, omnino ad *excretionem* reſpiciente, nihilo minus *actualem excretionem* non æque ſimpliciter ſiue ſpectare videatur, ſiue vrgere.

Sed potius continuante perpetuo iuſta ſecretione, *excretioni* quandocunque tandem promptum & paratum ſeſe gerere:

Ita penitus contraria ratio ſeſe ſiſtit in *Lactis* ſecernendi & excernendi negotio. Quando enim hoc cõmode quidem, & inprimis etiam copioſe colligitur, atq; reſtagnat, ſi tunc eius nihil

omnino excernitur, familiariter intra 2. 3. dies, etiam hæc eius ſecretio ita *retrocedit*, vt poſtea etiam quoquo modo reuocari recuſet, ſed fere pertinaciter emaneat, donec de integro noua penitus eius productio locum inueniat, nimirum nouo partu obtingente.

Valet hæc res adeo, vt quando etiam fœminæ iam *expeditiſſime* lactantes, in quibus & *prompte & copioſe* lac ſecernitur, imo etiam per infantes iam *robuſtiores*, *ſuctione* proportionata copioſius excernitur: ſi tales, ſepoſito tali, infanti *recens nato* mammas præbere ſuſcipiant, qui *parum* ſolum & *debilius* ſugere ſolet, familiariter fit, vt lac ipſis ſponte *euaneſcat*, id eſt *ſecretio* eius ceſſet, illo etiam quod iam ſecretum eſt, denuo in antiqua vaſa, venoſa nempe, & adeo in maſſam humorum communem, *regurgitante*.

Conſiſtentiam, imo *eſſentiam* ipſam lactis quod attinet, poteſt de illo in genere affirmari, quod nihil aliud ſit, quam ipſe *verus* CHYLVS, ab *heterogeneitatibus* magis depuratus & ſincerior:

Speciatim autem dici debet, quod ſit compoſitum quoddam e *ſubmucido-pinguibus* atque *ſubtiliſſimis terreis*, & quadantenus etiam *ſalinis* corpuſculis, *multa aquoſitate* dilutis, *indolis* inter animalem atque vegetabilem craſin adhuc *mediæ*:

Hæc ipſa vero *media* adhuc eius indoles, præbet proprie præcipuum argumentum, quod lac re vera nihil aliud ſit, niſi *chylus*; ſubſtantia nempe adhuc quadantenus *crudior*, & a craſi *animali* remotior, nempe propinquior adhuc illi, vnde proceſſit:

Cum vero animalia, quæ lac *ſaturatioris* conſiſtentiæ præbent, ſint maxime talia, quæ *vegetabilibus* plurimum nutriri amant, vt *quadrupedes graminiuoræ, vaccæ, capræ, oues:* imo etiam homines *pane* copioſo victitare ſueti, *fermentato* & *fermenteſcente*: *cereuiſia* etiam, imo vino, valde *ſalino*, vtentes:

Fit

Fit inde, vt in lacte etiam, nempe vti diximus *chylo recentiore*, ad *animalem* craſin minus adhuc *aſſimilato*, & reliqua vegetabilis temperiei veſtigia perſiſtant, & inter hæc primore quaſi loco, *aciditas*; imo potius *aceſcentia*, nempe *fermentatio aceſcens*, ab *animali craſi* reliqua alieniſſima.

Monſtrat autem huius compoſitionis in lacte veritatem, etiam crudior experientia. Dum *pinguedinem* eius monſtrat ſeceſſio *cremoris* ſupernatantis; adhuc magis autem ex hoc *cremore*, craſſo etiam quodam atque prompto modo contingens ſeceſſio *actualis pinguedinis*, *butyri*.

Mucilaginoſam eius conſiſtentiam commonſtrat tum ſimplex aceſcentis lactis *grumoſitas*, ita omnino *lubrica* guſtui atque tactui, vt etiam inde apud Germanos noſtros locus ſit appellationi, Schlipffer-Milch: ſicut etiam *Serum* lactis poſt iam inde præcipitatam hanc ſpiſſiorem portionem, tamen adhuc notabilem ſubmucidam *lubricitatem* retinet.

Terreſtris autem *aridior* eiusdem ſubſtantia ſatis vtique dilucеſcit in *caſei* conſiſtentia; illius inprimis, qui e lacte *pinguedine ſui cremoris* iam priuato, conficitur.

Neque vero de *acetoſitate* eius, aut de modo, quo illam contrahit, nempe per *moram* & *calorem*, cooriente prompta *fermenteſcentia*, prolixum eſſe placet, cum res ſit notiſſima.

Imo vero, ſuppetit etiam aliud adhuc huius rei teſtimonium, quod etiam adhuc crudiores, minus alteratæ, quin forte etiam minus alterabiles, variæ particulæ, *vegetabilem* inprimis ſuam indolem adhuc retinentes, ſicut in recente *chylo* ex inteſtinis ſecretæ, & in maſſam humorum transmiſſæ fuerunt, cum hoc ipſo, *lactis* nomine ad mammas perueniant:

Ita enim inprimis e *purgantium* vſu nutricibus exhibitorum, ipſos etiam infantes purgari, notiſſimum eſt: & plebis etiam obſeruatione notum, quod lac *vaccinum* per hyemem, quãdo *ſtramine* forte hordeaceo, vaccas ſuas alunt pauperiores,

 lac

Digitized by Google

lac inde proueniens præter reliquam inertiorem conſiſtentiam, & ſaporem etiam *amaricantem*, *butyrum* præbeat, non ſolum *parcius*, ſed etiam *pallidum* & *amarum*:

Quamuis etiam in huius eiusdem rei documentum, aliquæ ſolertiores matres familias, per æſtatem *frondes iuniores arbuſtorum*, quales alias libenter admordere ſolent vaccæ, reſiccatas, per hyemem pabulo commiſcendo, eo ipſo hyberno etiam butyro *colorem* ſatis flauum conciliant aut conſeruant.

Cæterum de *Motu lactis particulari* notari meretur, quod fœminæ, inprimis autem ſub eius prima *irruptione* in mammas, exprimere ſoleant ſenſum quendam *tenſionis*, qui veluti *trans axillas*, ſeu *a clauiculis deorſum* in mammas ſeſe extendat: vnde Germanæ noſtræ illa expreſſione vtuntur: die Milch komme ihnen über die Achſeln herübergezogen / nicht anders alß wie ein Strickgen.

Quod nempe eſt ab illa *tenſione in arteriis mammariis*; & *contentione toni* etiam fibroſarum circa, muſculoſarum partium.

Sicut etiam ſeorſim notabilis eſt *toni* talis efficacia, in ipſo mammarum corpore; cuius intuitu ſæpe numero ſit, vt fœminæ, quando mammas cito denudant, adeoque *frigoris* aliquo ſenſu percelluntur, imo interdum ſolum *pudore* ſuffunduntur, mammæ hinc ita pertinaciter *denſentur*, vt ne guttulam quidem vnam lactis emittant, quantalibet etiam *preſſione* ad emulgendum, aut infantis *ſuctione* interueniente:

Quando vero ſolum leui frictu excutiæ ſetaceæ non valde rigidæ (einer weichen Kehr-bürſte) / mamma leuiter fricatur, mox ſua *ſponte*, ſine vlla reliqua compreſſione emittit, imo effundit ſubinde copioſius ipſum lac.

Imo tanta eſt variationis huiuſmodi *tonicæ* in mammis efficacia, vt etiam quando iam *nodi* etiam plures, ad notabilem mammæ intumeſcentiam collecti fuerunt, ſola modeſta tali frictione etiam molliſſimæ excutiæ (einer Sammet-Bürſte /

ſte /) intra *quadrantem horæ*, ſub *ſpontanea* copioſa lactis e papilla emanatione, illos ſponte reſolutos, & mammam ſinceræ ſuæ conſiſtentiæ reſtitutam, non ſine admiratione viderim.

Imo vero, commonſtrat ſimile quid ex aduerſo, *conſtrictio* illa repentina *tonica*, *inæqualis & pertinax*, qua *nodi* tales etiam derepente in mammis formari ſolent, per *terrorem*.

Sentiunt hoc omnino fœminæ, conquerentes proinde, es ſeye ihnen wie Meſſer / wie Nadeln / in die Bruſt gefahren:

Strictura ſane tali repentina, qua etiam reliquum corpus vniuerſum ita varie *percelli* ſolet, vt etiam illic de vario eiuſmodi ſenſu repentinarum, *fremebundarum* ſtricturarum notiſſimus ſit inſultus, quem Germani exprimunt, es ſey ihm wie ein Meſſer durch das Hertz gefahren. (Eſt vero in *præcordiis* ſeu *ſcrobiculo cordis* magis ille ſenſus) Sie ſeyen erſchrocken / daß es ihnen zu denen Nägeln hinaus gefahren ſey: daß es ihnen in denen Finger kuppen wie Nadeln geſtochen habe.

Dum autem in mammis repentina talis *fremebunda ſtrictura* ſuſcipitur, diſpulſis per illam velociter *tenuioribus ſeroſis* partibus, *incarceratum ſpiſſius* lactis κρᾶμα, per longiorem moram magis magiſque denſatum, tandem etiam *aceſcendo* in durius *coagulum* abiens, periculoſas turbas dehinc concitat.

Cæterum, quod antiqui de peculiari immediata quadam communicatione, ſiue ita dicta *anaſtomoſi*, & quidem *venarum epigaſtricarum cum mammariis*, tradiderunt, non tam vlli αὐτοψίᾳ ſuperſtructum fuit, quam ſoli hypotheſi.

Nimirum vt ita expedirent aliquam rationem pro illo phænomeno, quod *lac*, *mox poſt partum* in mammas redundare incipiat.

Huic rei hanc præfigurationem idoneam eſſe cenſuerunt, quod, cum natura hucuſque ſanguinem (tanquam *ex ipſorum mente*, *materiam nutritionis*) peculiari abundantiore prouentu ad vterum direxerit, poſtquam nunc ſimul & ſemel

 vſus

vſus eius ceſſet; imo vero hinc etiam vel labor aliquis oriri poſſet, ne ille iam nullam amplius conſumtionem hinc ſubiens, hic aliquid periculi incurrat, aut inferat:

(Quanquam hoc veriſimiliter metuere non potuerunt; quia ipſis propter ignotum ſanguinis *motum progreſsiuum*, omnis ſanguis perpetuo *ſtagnabat*: Imo etiam tam cum *partu*, quam poſtea per *Loebia*, ſanguis hic a nuda otioſa *ſtaſi* ſatis excuſari poterat).

Suppoſuerunt ita, fieri inde magis immediatam huius ſanguinis *regurgitationem* ab vtero ad mammas, per *vaſa hypogaſtrica*, vtpote cum *vterinis* pleriſque communem ortum ab *iliacis internis* ſortita.

Verius autem apparet potius, hanc immediatam communicationem atque *tranſmiſſionem* ab vtero ad mammas, non tam moleſtiæ alicuius ab vtero *auertendæ* cauſa fieri, quam poſitiuæ *prouidentiæ* nomine, vt ita infanti in lucem edito, conuenienti alimento conſulatur, per conſpirantes inter ſe vias eaſdem, per quas in ipſo vtero eidem conſultum fuerat.

Certe vero ſi res recte æſtimetur, nemo hic vllam magnopere *neceſſitatem* talem agnouerit *organicam*, quin potius natura deſtinato conſilio atque ſcopo, *miſſiones* huiuſmodi *ex ipſa hypotheſi* inſtituens, facile directe per ipſa etiam *mammaria* vaſa *directiones* illas ſuas perficere poſſit: quod etiam, mediantibus *tonicis motibus*, actu & *poteſt* facere, & *ſolet*.

Vnde quidem irrita profecto fuit Anatomicorum propiorum ſollicitudo, in has *anaſtomoſes*, earumque veritatem inquirendi, cum, vti dictum, re vera ſatis euidens ſit, quod illæ ab anteceſſoribus noſtris ſimpliciter *ex nuda hypotheſi* ita allegatæ fuerint: vnde quidem tanto alienius eſt, quando quiſquam ipſas a ſe etiam ita repertas eſſe profitetur.

SECT. I.

SECT. I.

MEMBRI VII.

ARTICVLVS VIII.

DE SALIVAE SECRETIONE.

REſtat ſecretio peculiaris humoris, qui antiquitus quidem, magis ſimpliciter pro *excrementitio*, & forte ſub ſui excretione, velut *in tranſitu*, *leues* quaſdam vtilitates præſtante, habitus, hodiernis obſeruationibus, & æſtimationibus aliquanto circumſpectioribus, multo maiorem atque digniorem inprimis vtilitatem habere merito iudicatur. Loquor autem de SALIVA.

Proximis demum luſtris vtique huius liquoris *hiſtoria* magis innotuit; & detectæ ſunt non ſolum *glandulæ*, quæ ipſi ſubſeruiunt: ſed inprimis etiam varii *ductus* atque *meatus*, de quorum *inuentionis* gloria, autores, fere etiam cum ambitu, certarunt.

Aſſignata eſt etiam ipſi liquori ſpecialis *energia*, pro ciborum *concoctione* facillima, neque hoc quidem incommode aut improbabiliter:

Interim quicquid etiam horum actum ſit, ſubſunt *difficultates* peculiaris ponderis inprimis ſequentes.

Primo, quod *hiſtoria* ſaliuæ, quantumcunque *phyſice* vera & indubia, minimum tamen habeat vſum *Medicum*; nempe, vt vel *methodo medendi* directum aliquem vſum adferat, vel talem *pathologiam* præbeat, quæ vllum vſum aut *nexum* ad *curationem* præ ſeſe ferat, aut ſuppeditet.

Secundo, quod etiam in ipſa *hiſtoria* vix ſimplicibus verbis, ne dum vlla magis reali diſcretione, a ſe mutuo *diſtincti* ſint, liquores illi *diuerſi ſaliuales*, qui manifeſta ſua *viſibili* differentia, etiam *intimiorem* quandam diuerſitatem ſubeſſe, ſatis teſtantur: v. gr. e ductibus *Stenonianis*, & ſublingualibus *Warthonianis*,

&

& his quidem inprimis, effluens *ſaliua*, *fluxilis* eſt, *tenuis*, *limpida*; e glanduloſo *periſtromate* totius oris interni confluens, *ſpiſſiuſcula* ſubmucida: adhuc magis autem illa, quæ e *Tonſillis* emergit:

Tertio, vti non ſatis vulgo agnita, ita neque ſatis perſpicue commonſtrata, illa copioſa *communicatio* ſalíualis humiditatis ex intimo *Oeſophago* ſcaturientis, in qua aſſerenda prolixus fuit *Geuderus*.

Quarto, vti horum ipſorum, de communi conſenſu, *ſalíualium* liquorum, *propria indoles*, nondum ita exquiſite determinata eſt; ita tanto maiorem obſcuritatem, quanto fere magis intenta cura tractabatur, fouit adhuc atque ſuſtinuit *Succus* PANCREATICVS dictus.

Licet enim hic etiam, quolibet intuitu, nihil aliud, niſi ſimplex *ſalíualis* humor eſſe ſatis appareat, tamen ab huiuſmodi curioſioribus minime pro tali, ſed prorſus alterius, imo *proprii* potius cenſus humore habetur.

Et hoc quidem peculiari ludibrio ſciolæ curioſitatis humanæ a priori, quia *Syluius* vt ſuæ fabulæ ſcenam ornaret, ſuccum hunc *aciditate* peculiari inſtructum eſſe debere voluerat:

Vnde, licet nullum eius rei argumentum nec *a priori* nec *a poſteriori* ſuppeteret, quia tamen *Syluio* ita viſum fuerat, paſſim næniæ iſtæ decantatæ fuerunt.

Quod hiſtoriam *motus ſaliuæ* attinet, in corporibus velut ad ſtateram ſanis, moderatus omnino eſt eius prouentus; ita quidem, vt etiam perpetuo, tantum eius in os dimanet, quantum ad humectationem eius perpetuam ſatis eſſe poſſit:

Eo vero tempore, quo eſculenta, imo & *ſapida* potulenta, in os ingeruntur, & illa etiam *commaſticantur*, *largiore* quantitate erumpat, atque cum ipſis ita remiſceatur.

Quod quidem adeo ſolenniter fit, vt etiam vel ad ſolum *conſpectum*, inprimis autem *propinquum* contactum, (licet nondum

dum actu ipſo abſolutum) *ſapidorum* & palato alias iucundorum *ciborum* inprimis, tum etiam *potuum*, ſaliua ſtatim anticipando *largiter* effundatur, euentu familiariſſime noto.

Præter hæc ſolet eiuſmodi *copioſa repentina* ſpontanea ſaliuæ effuſio, etiam euenire in *auerſione* nauſeabunda, maxime omnium autem in actuali *vomitu impendente*, vbi ſimiliter ſaliva ita affatim in os confluere ſueuit.

Quamuis autem nullum ſit dubium, quin ſaliua hæc vtique etiam *guſtationis* negotium ſuſtentet *concurſu* ſuo;

Nihilo tamen minus certum etiam eſt, quod ciborum *concoctioni* in ventriculo adhuc maiorem vſum præſtet.

Fermenteſcentis enim indolis ſaliuam exiſtere, vti varia, etiam ſatis ſimplicia, experimenta probant; ita poſtquam cibis fermentationis vtique *indigis*, ſtatim eo ipſo loco, a quo ad fermentationem progrediuntur, admiſcetur, nulli vſquam dubio locum ſupereſſe puto, quod iiſdem etiam ad hunc *effectum* ſubſeruiat.

Sicut autem ſaliua ex ore cibis *interfuſa*, *primam* craſſiorum illorum *reſolutionem* in ipſo ventriculo, reſpicit;

Ita vlteriorem & nouam *intimiorem* eorundem diſſolutionem promouere præcipue videtur ſuccus ita dictus *Pancreaticus*, tanquam nouum ſalîualis humoris penu.

Salîualem autem hunc eſſe humorem ſuadet magis *a priori*, *textura* pancreatis, cum illo glanduloſo plexu, qui ſub *auribus* collocatus, ſimiliter per capaciorem ductum, ſatis copioſum liquorem fundit, penitus conueniens:

A poſteriori vero confirmare hoc idem videtur illud, quod, ſicuti ſaliua etiam reliqua, non tam ad *nudam ſimpliciſſimam* fermentationem, (qualis ſimplici ciborum mixtioni directe convenit) ſuſcitandam ſolum ſimpliciter, deſtinata videtur; vtpote quæ etiam ſponte cooritura eſſet: aut ad ſummum certe tanta fermenti cuiuſquam *quantitate* adiecta minime indigeret, quin exiguo aliquo ſtimulo ſatis excitari poſſet:

Sed potius peculiaris quædam *confermentatio*, ſpecialiſſimæ indolis *ſegregatio*, forte etiam ſpecialiſſimæ materiæ ſubtiliſſima *aſſociatio*, adeoque vti vulgo generalius loquuntur, *noui characteris impresſio*, nempe *nouæ ſpecialis mixtionis* partim per *interpoſitionem*, partim tranſpoſitionem productio:

(Ad cuiuſmodi effectus præſtandos mirificam eſſe in physico-chymicis efficaciam *fermentorum* innumera exempla docent)

Ita veriſimile tanto magis eſt, quod etiam ipſe hic *pancreaticus* ſaliualis ſuccus, ad *renouandam*, imo potius *materialiter inſtaurandam* atque augendam, illam ſpecialiſſimam *mixtionis animalis* indolem, omnino inſeruiat: vt nimirum, cum *crudi* cibi in ipſo ventriculo aliquam huiuſmodi *impreſſionem* iam nacti ſint; illa interim per ipſam *copiam* materiæ ciborum propriæ & illius conceptam commotionem fermentatiuam vegetiorem, ita ſupprimi poſſet, vt hi ſimplicem ſuæ propriæ indolis fermentationem ſubire poſſent, ab animali craſi alieniorem: Hoc ipſum impediatur per hanc recentem affuſionem *ſincerioris* eiuſmodi *ſpecifici*, imo vero *ſpecificantis*, *fermenti*.

Quod nimirum *abſoluat* illud, quod a ſuo *compari* in ventriculo iam *incboatum* eſt; ſed per præualidam ciborum *propriam* fermenteſcentiam ſimplicem, iterum fortaſſis obrui poſſet.

Quod autem hæc ipſa res, de illa ſpecialiſſima *mixtionis* asſumtorum *permutatione* in animalem *craſin*, ſeſe reuera ita habeat, ſimplicitate ſua luculentum teſtimonium perhibet ipſe vtique CHYLVS, ex huiuſmodi reſolutione atque concoctione ciborum immediate reſultans:

Qui, quantumlibet adhuc aliquas priſtinæ ſuæ indolis, v. gr. *vegetabilis* in *graminiuoris*, reliquias conſeruet, tamen iam nimium quam ſenſibiliter nouæ cuiuſdam *peculiaris* craſeos ſpecimina exhibet, etiam in ſingulis ſuæ mixtionis portionibus, *pinguedine*, *mucilagine*, *terreſtreitate*, imo ipſa vſque *ſalſedine*,

Digitized by Google

ſedine, quæ *vrinoſa* craſi craſſiori, a *vegetabili* indole plurimum alieniori, iam proxima penitus eſt, longe plus atque citius, quam quidquam vſquam in vegetabilibus: id quod ſuperius ſub *chyli* atque *lactis* conſideratione latius indicauimus.

Res quæ in corpore animali longe plurimum obuia, interim etiam longe minima ſiue cura, ſiue dexteritate exculta, aut detecta eſt, eſt *ſecretio pinguedinis.*

Sicut enim ſpeculatio illa de *ſacculis* quaſi quibuſdam in Omento, non ſolum per ſe & ſimpliciter rem parum exhaurit;

Dum neque vllam veriſimilitudinem adfert, aut ſolum relinquit, quanam ſecretionis ratione pinguedo in illos ſacculos *ſecedat; vbi* & *quomodo* ad talem ſeceſſionem prædiſponatur, quomodo in tam parua *mole* huius partis, tam *prompto*, & tam *largo* prouentu, qui exemplorum phænomenis quadret, ſiue *ſeparari*, ſiue præparari poſſit: & quibus tandem *viis* atque *mediis* ex *omento* in reliquum vniuerſum corpus diſtribuatur:

Breuiter, omnibus legitimi ſecretorii, & proprie quidem atque directe, imo ſpecifice, & priuatiue præ aliis, *ſecretorii organiſmi* requiſitis plane deſtituatur; nimirum *non* habeat *materiæ* proportionate ſufficientem *aditum*; *texturæ* ad peculiarem ſecretionis actum qualemcunque ſpecialem *apparatum*: denique materiæ a ſe ſeparatæ vllum idoneum *abitum*, & proportionatum diſceſſum: imo tota ſua & harum circumſtantiarum menſura, quantitatis effectus ſui, non poſſit decenter quadrare atque reſpondere.

Vt taceamus illas animalium ſpecies, in quibus nihil omento geminum reperitur, & tamen vel promptiſſima pinguedinis productio celebratur. *Aues* intelligo; de quarum aliquibus admiratione certe digna eſt, (niſi quidem pro friuola accipiatur, quam tamen conſtanter adſeuerant) aucupum obſeruatio, v. gr. de *alauda*, quod poſtquam veſperi probe obſatu-

Digitized by Google

ſaturata ad quietem ſe compoſuit, ſi ita noctu tempeſtiue capta juguletur, pinguiſſima ſit omnium;

Si vero poſt plures horas, altero *mane*, quoquo modo deprehendatur, multo iam macrior: ſi per reliquum diem, adhuc macilentior: ſi per *crepuſculum* ſatur a paſtu, & ad quietem tendens, *ſubpinguis* quidem, ſed tamen ob nondum digeſtum atque diſtributum alimentum longe minus quam ſub *medium noctis* ſuccedentis. Ita etiam de auicula, quam cupediarii *Ortolan* vocant, notum eſt, quod vel vnius dei ſpacio ad tantum *pinguedinis exceſſum* perueniat commodi pabuli abundante obiectione, vt non ſolum tota cooperiatur pinguedine, ſed ita etiam vere obruatur, vt niſi detrahatur pabulo, aut liberis volatibus reddatur auicula, pinguedine oppreſſa ſuffocetur.

Præterea videmus veluti portentoſam illam pingueſcendi promptitudinem inter quadrupedes in *porcis*, vtpote in quorum corporibus familiariſſimum eſt tantum pinguedinis colligi, & breui quidem omnino tempore, vt, ſi oſſa & recrementa ex inteſtinis detrahantur, reliquam vniuerſam corporis *carneomembranoſam* texturam (detracto humore) *pondere* multum ſuperet, nedum *menſura*.

Quibus omnibus certe rebus, tam largo, & tam prompto prouentui, omenti qualiſcunque organiſmus minime quadrare videtur.

Accedit autem omnibus hiſce difficultatibus illa inſuper non minus ponderis habens, quod reapſe non ſolum pinguedinis ſimpliciter, ſed inprimis etiam tam prompti atque *copioſi* illius prouentus, nulla æque *vtilitas*, nedum *neceſſitas* vſquam compareat.

Dico *vtilitas*; cuius nimirum intuitu qualitercunque corpori ſimpliciter conducere videatur, vt *ſolideſcente* illa pinguedinis *coagmentatione*, atque *textura* peculiari inſtruatur.

Aliud

Aliud autem eſt *vſus* pinguedinis; ſiue an pinguedo ipſa reliqua ſua craſi aliquem vſum in corpore ita habere poſſit, aut ſoleat, vt non ſimpliciter & abſolute omni fine careat: adeoque fortaſſe penitus magis præter naturam, aut vt ſimplex aliquod *recrementum* ita coaceruari atque ſeponi videri poſſit.

Hoc autem non ita ſe habere, non ita purum *recrementum*, omni poſitiuo *vſui* ineptum, eſſe ipſam pinguedinem, dilucefcit affatim ex eo, quod pinguedo, ſicut ex ipſa *abundantia* optimi nutrimenti colligitur, atque progignitur, ita etiam deficiente reliqua *nutrimenti copia*, imo vero *neceſſaria* etiam nutrimenti quantitate, ipſa iterum abſumatur.

Quorſum autem? & quoſnam in vſus? certe in *ſupplementum* reliqui nutrimenti deficientis: quæ quidem res vt notiſſima extra controuerſiam puto poſita eſt.

Præſtat interim hoc vti diximus, non *congregatione* illa ſua & *contextu* in ſolidum, aut peculiari *ſitu* circa has vel illas corporis partes; ſed potius reliqua illa ſua ad *fluiditatem* ſubeundam tenera atque *molli* conſiſtentia, qua *macrioribus* etiam alimentoſis, *mucidioribus* partibus, ita intertexitur, vt illæ hinc huius conſortio debitam conſiſtentiam tractabilem, inprimis ipſe *ſanguis ſulphuream* ſuam temperiem, inde nanciſcantur.

Vnde profecto minime negligenda eſt illa ab *Hildano* conſignata obſeruatio, quod in hominibus *fame* intermortuis, deprehenſum ſit, ipſam *medullam* ex oſſibus abſumptam fuiſſe.

Enim vero meretur omni modo aliquam conſiderationem *Medulla oſſium*, quadoquidem hæc non tantum ſola propemodum eſt talis ſpecies pinguedinis, quæ præ omni alia, circa quæcunque alia corporis loca, *certum* ſuum *poſitum* conſtanter ſeruat, idque in omnibus ſpeciebus & indiuiduis:

Sed etiam plane peculiaribus quibuſdam phænomenis, peculiarem ſecretionis aut certæ ſeceſſionis modum, quaſi

 pau-

Digitized by Google

paulo luculentius innuere videtur, ad minimum magis, quam reliqua illa cuiuſcunque pinguedinis phænomena.

Certe enim eluceſcit in hac *medullari* ſubſtantia, inprimis in animalibus adhuc *iunioribus*, quomodo illa etiam velut vndique ingens commercium cum ipſo *ſanguine* habeat; vnde medulla in eiuſmodi iunioribus tota prorſus *cruenta*, & interſperſo ſanguine *imbuta* viſitur.

Neque hoc ſolum, ſed perennat vtique par conſtitutio etiam in *adultis* vſque ad quemlibet ætatis ambitum, vt ad minimum circa *capita* oſſium, arctioribus poris ſpongioſa, adhuc affatim *ſanguineus* talis influxus cum ipſa pinguedine ſinceriore *medullari*, commercium ſuum habere ſentiatur.

Cum autem *inſertio vaſorum* ſanguiferorum in ipſa oſſa, non in hæc *ſpongioſa* illorum *capita* contingat; (ſine dubio propter faciliorem in hiſce locis violationem ſub fortioribus motibus: tum etiam quod cum vaſa ad oſſa hic illic per ipſos muſculos tranſmittantur, horum autem ſitus paſſim magis mediam oſſium longitudinem tam ortu ſuo, quam tendinum termino, occupet;) diſcurrunt tamen vtique hæ ipſæ vaſorum ramificationes ad iſta oſſium loca, nempe *capita* ſpongioſa.

Vt verum fateamur, non eſt tanti in medicina *medullæ* conſideratio, aut ſi etiam aliqua eſſet, parum certe lucis promitteret *generationis* ipſius methodus atque ratio, vt propterea de his rebus prolixum eſſe neceſſe ſit: Interim ſeparationes has veluti primigenias ipſius pinguedinis, re vera directe ordinarie ad *medullæ* geneſin, imo *per illam* fieri, & inde quicquid *abundantius* gignitur, in reliquum corpus diffundi, veriſimile duco:

Idque hoc maxime argumento, quoniam reliqua quidem vniuerſa pinguedo, minus *certi*, *ſtati*, imo *deſtinati*, eſt prouentus; *medullaris* autem contra, *poſitiue*, tanquam vera *pars*, ad corporis conſiſtentiam pertinet.

Niſi

Digitized by Google

Niſi quidem etiam per longe *ſimpliciorem* quandam ſecretionis rationem, pinguedinem a reliquo ſanguine *ſecedere* veriſimilius videatur:

A qua quidem ſententia tanto minus alienus eſt animus, cum *ſeceſſio* ſimpliciter ipſius pinguedinis, a reliqua humorum craſi, res videatur promptiſſimi ſucceſſus; quandoquidem vere *pinguis* ſubſtantia, a reliqua, quantumcunque ſimplicius *aquoſa*, notiſſimis promptiſſimis diſſidiis vtriuſque huius craſeos innititur:

Separata autem ita ab intimiore nexu cuiuslibet alterius materiæ pinguedo, vti propria ſui teneritudine etiam valde ſubtiles *meatus penetrare* valet, vt in charta & membranis videmus:

Ita ſimplici etiam *tranſſudatione* a ſpiſſioribus reliquis humiditatibus ſegregari poſſe, a veritate nihil abludere putamus. Roborat autem hanc coniecturam, illud ipſum inprimis, quod hæc promptior atque copioſior ſeceſſio pinguedinis, inprimis conſpicua ſit circa *teneriora* vaſa tam *ſanguifera*, quam *lymphatica*, & inprimis quidem hæc poſteriora.

Magnopere vero hanc etiam ſimplicem *tranſſudatoriam* ſecretionem, adiuuare videntur ſubtiles *membranaceæ* partes, quæ dicta talia vaſa, tam inſigni pinguedinis ambitu conſpicua, ambire ſolent.

Dum enim hæc eminente illa ſua texturæ *denſitate*, non niſi ſumme tenuibus humidis particulis tranſitum concedunt: inprimis dum velut originaliter atque perenniter *humiditate* imbutæ ſunt: fit ita, vt ex vtriſque ſimul tranſudantibus, *pinguibus* & *humidis*, *humida* quidem per vias eadem ſubſtantia iam penitus *imbutas*, latius diffuſæ ſerpant; *pingues* autem, vt ab *humiditate* iam ſponte diſſidentes, imo ab illa inſuper *relictæ*, dum hæc dilabitur, in illo loco ſubſiſtant: poſtquam vtique *humectatos* meatus ſolo fluxu, ſine aliquo vrgente impulſu, proſequi & penetrare non valent. Filtrationis exemplo.

Quic-

Quicquid autem interim huius ſit, certe nullus *nudus phyſico-mechanicus* conceptus exhaurit tam *ſeparationis*, quam *aſſeruationis* iam ſeparatæ pinguedinis, veras conditiones, quales etiam ſola ſimplex *αὐτοψία* offert.

Nempe minime ita ſimpliciter ſiue effuſa, ſiue *confuſa*, ſiue quoquo modo *fuſa* vſquam *hæret* pinguedo; ſed omnino *textis* peculiaribus incluſa, diſtributa, diuiſa, & diſgregata, ſpectatur.

Quod quidem minime a ſe ipſa habet, ſed plane ab alia *efformatione*, atque *texendi* compote energia: ſicut ea res tanto manifeſtior eſt in craſſiſſimis etiam pinguibus *textis*, *lardo* inprimis, quod totum penitus *ſubtextum* atque innumerabili *fibroſitate* tenerrima interſeptum eſſe, *αὐτοψία* monſtrat.

Suffragari autem poteſt ſententiæ noſtræ, de *modo ſeceſſionis* pinguedinis cum tenui *aquoſitate*, quæ etiam vlteriorem iſtius peculiarem reſtitationem promoueat, phænomenon illud merito notandum, quod nullus habitus corporis ad *prouentum* pinguedinis abundantiorem aptior ſit, quam ita dictus *phlegmaticus*.

Nempe tam *humorum* craſi, quam *partium* humoribus ita imbutarum, temperie magis *aquoſa*, inſtructus.

A qua ipſa diſpoſitione, & inprimis iam ſupra notata illa, ſimpliciore, adeoque etiam tenuiore aquoſitate, eſt peculiaris ille euentus in *fœminino* ſexu, quod hic præ *virili* longe familiarius, imo vero ſpecialius, ſeu *ſpecifice* quaſi, tum ad reliquam *molliorem*, turgidulam, ſucculentiorem, breuiter *humidiorem* texturam, pronior ſit:

Imo indidem etiam præter naturam, vel ad *aquoſos tumores*, vel ad ſimplices *exſiccationes* promptior:

Tum etiam ad *pinguedinem*, ſiue vti vulgo loquuntur, *corpulentiam*, præ viris plerumque facilior.

Quemadmodum autem de *generatione* atque prouentu pinguedinis, ita parum certi innoteſcit, ita tanto minus nota eſt

Digitized by Google

eſt ſpecialis aliqua methodus *conſeruationis* eiuſdem, niſi quidem vel ſimplex illa continua *tranſcolatio* aquoſæ tenuioris humiditatis hic ſatisfacere poſſit:

Vaſa enim de reliquo *peculiaria* pinguedini ſeorſim *propria* dicata eſſe, iuſtiſſimum dubium eſt ex eo, quod etiam in eadem *diffuſisſima*, vt in *porcis*, nihil tale ſingulatim conſpiciatur, ſed ſolum *ſanguifera* & *lymphalia communia* vaſcula, tum ad cutem, tum ad reliquas principales corporis partes pertinentia, per illam *excurrere* magis, quam *diſcurrere*, conſpiciantur:

Omnino autem, quicquid etiam per ipſam pinguedinem, veluti priuatim atque proprie *diſtribui* videtur, oppido *parum* ſit.

Illud notatu non indignum puto, quod homines *ſiccioris* habitus corporis, ſicuti propter *magnitudinem* vaſorum ſuorum vniuerſalem, ab illa ſecretione pinguedinis tranſudatoria, de qua ſupra diximus, alieniores eſſe videntur;

Imo forte etiam ipſa *ſubſtantia pinguis* ſanguini ipſorum firmius *immixta* hæret: ita apparet in ipſis peculiaris quædam *excretio ſubpinguis*, per vniuerſam peripheriam corporis, cum *ſudore*; vnde re ipſa, non ſolum ſuperficies corporis ipſorum veluti magis *ſubnitida* eſt, ſed ab inhæreſcente illa ſubſtantia etiam ſenſim *color* quidam *ſubfuſcus* ſubnaſcitur, quem acria *lixivia* abſtergunt, ſimplex autem *aqua* nequaquam, ſed hæc potius ipſum *obfirmare*, aut certe velut *expolire* apparet, vnde etiam vulgi dicterium: Je mehr ſie ſich waſchen / je ſchwärtzer ſie werden.

Obiter quidem, cum hæc mentio *coloris* inciderit, attingere licuerit ſingulare illud phænomenon *coloris* ſpecialiſſimi in *Aethiopibus*.

Quem ſicut a *ſolis ambuſtione* ortum ſuum ducere, nemo facile hodie amplius ſibi perſuaſerit; cum & in *Europa*, & ipſa *Septentrionali* eius parte, *Aethiopas* ſibi ſimilem prolem progi-

gnere: & in omnibus *Africæ* regionibus *albos* gigni: In *America* vero etiam, tam ſub *æquatore* quam alibi, ita diuerſam eſſe propagem *nigrorum* atque *fuſcorum*, notum ſit: adeo vt inde ſatis dilucefcat, quod peculiaris *gentis intimior* potius hæc ſit *indoles*, quam vt ab *externa* aliqua cauſa originem ſumeret:

Ita *confirmari* tamen huius coloris ſucceſſum ab ipſa quadam, e *ſanguine* huc depoſita, & magis magiſque *augeſcente* ſubſtantia, veriſimile videtur ex eo, quod hi homines non ita vti poſtea in libero aëre maturius euadunt, exquiſite nigri *prognaſci* memorentur: ſed ſolum *intenſe rubicundi*, qui *rubor* non niſi *pedetentim*, ſequentis temporis ſucceſſu, in magis magiſque *obſcuram*, & denique nitide *nigram* prorſus illam tincturam progreditur.

Cæterum meretur fortaſſis hæc ipſa res aliquam memoriam, ad diſtinguendum illum caſum, qui noſtra adhuc ætate obtigiſſe fertur, vt *fœmina* nigrum infantem enixa, in dubium adduceretur, an ex *obuerſatione* ſolum, an vero *conuerſatione Aethiopis* hunc talem concepiſſet:

Veriſimile enim eſt, quicquid tale e *ſola imaginatione* ſubnaſcitur, ſi non exquiſite in *ſummo* gradu (quod quidem etiam in aliis *næuis* non fieri notum eſt) tamen aliquo *magis eminente* gradu, euenturum eſſe, quam ſimpliciter *tali*, qui genti huic in ſua natiuitate *proprius* eſt.

Cæterum *alborum* etiam, vt loquuntur, nempe *Europæorum* hominum, intuitu *coloris*, vti vulgo loquuntur, *viuidi*, nempe *rubelli*, ea etiam eſſe ſolet differentia, vt plurimum quidem coloris huius exhibeant ita dicti *ſanguinei*; & poſt hos proxime *Cholerici*: *Melancholici* dicti pallide rubicundi coloris habentur, ſed *ſubfuſci* tamen apparent: *albi* reuera, ad oppoſitionem *melancholicorum*, & *pallidi*, ad diſtinctionem *rubellorum*, ſunt *phlegmatici*.

Sunt interim integræ quaſi gentes hac etiam leuiore coloris diuerſitate conſpicuæ, ad quam magis veriſimile eſt, quod

Digitized by Google

quod *Solis* ſeruor, & vrentis *frigoris* vis, alibi *poſitiue*, alibi *privatiue* concurrat.

Ita enim *Hiſpani* inprimis, deinde *Galli*, tandem *Itali*, *fuſci* coloris diuerſitate diſſident a magis ad *ſeptentrionem* disſitis.

Sicut autem etiam hi *ſeptentrionales*, ante omnia autem ex his illi, qui *ſiccioris* ſunt habitus, obuerſatione in feruido ſole, & concurrente inprimis qualicunque *ſudatione*, etiam paucis diebus ad ſimilem cum iſtis *colorem* perueniunt:

Ita nihil ignotum eſt quod etiam iſtæ gentes, quando vel in *frigidiores* regiones tranſeunt, vel in ſua quoque patria ſolis feruorem curioſius vitant, *albedine* ſatis conſpicua, aliis *albis* gentibus minime cedant.

Alia vero eſt coloris diuerſitas, longe magis peculiaris atque ſpecialis in *oculorum* colore; *iride* nempe ita dicta, ſeu *choroïdis* tunicæ anteriore, adeoque *conſpicua* parte, quæ in aliis *cæſium* ſeu *ſubcæruleum* colorem repræſentat, in aliis autem *fuſcum*.

Vbi quidem certum eſt, *fuſcum* illum veluti *proprium* magis eſſe *meridionalibus* & *orientalibus*; *cæſium* autem *ſeptentrionalibus & occidentalibus* notioribus, *Europæis*.

Interim, ſicuti recentior experientia monſtrauit, quod ex *alborum Europæorum*, & *nigrorum Afrorum* connubiis, *mixtum* genus oriatur *fuluorum* hominum; ita *connubia* etiam illud hic poſſunt, vt ex illis, qui *fuſcos* habent oculos, & qui *cæſios*, non tam *media* quædam, & veluti *mixta*, coloris ſpecies prodeat, ſed reapſe alii ipſorum infantes, *cæſium* illum, alii *fuſcum* colorem ſequantur:

Ita notabilis pariter eſt ſpecialiſſima illa peculiaris *idea* certarum *familiarum*, imo ex illis ſubnatarum *gentium*, quæ *pura* ſua propagine ab omni *peregrina* miſcela abhorrente, peculiarem quandam *gentilitiam ſimilitudinem* retinent, prorſus ad oculum conſpicuam.

Teſtes ſunt huius rei maxime inſignes *Iudæi*, qui adeo peculiare quiddam habent, vt omnes propemodum noſtrates illos facile dignoſcant:

Sicut etiam inter Criteria vulgo nota de *Iudæis*, illud peculiariter eſt, quod nemo fere illorum *candidiores* habeat capillos, ſed vel *nigricantes*, vel *rubros*.

Alterum ſpecimen exhibent *Chinenſes*, qui peculiari *oculorum paruitate*, tam quantum ad *aperturam*, quam *corneæ* ambitum, inſtructi ſunt.

Simos Aethiopum *naſos*, & *labia* retrorſum inflexa, imputant aliqui hiſtoricorum *arbitrariæ* matrum *efformationi* per compreſſiones: quod quidem in *naribus* veritati non abſimile eſt, in *labiis* autem minime gentium: minime omnium autem quidquam horum in *Capillis*: Vtut hos *non omnes* nigræ gentes ita *breues* atque *criſpos* habeant &c.

SECT. I.

MEMBRVM. VIII.

DE DIVERSITATE CORPORIS ET ACTIONVM SECVNDVM SEXVM.

DEductis hucuſque quæ ad hominis in ſe ſpectati *ſubſiſtentiam* incorruptam pertinent, ſupereſt vt pauca adhuc dicamus de diuerſitate ſecundum SEXVM.

Differunt autem MAS & FOEMINA euidentisſime quidem *organorum* peculiarium diuerſitate, quibus *generationis* negotium peragitur; ſimul tamen etiam aliis quibuſdam circumſtantiis, quæ animum circumſpectius aduertentibus, minime etiam incognitæ ſunt.

Sunt autem ex his præcipue, maior in *fœminimo* ſexu *ſenſibilitas*, tam in *corpore*, quam in ipſo *animo*.

Sen-

Digitized by Google

Senſibilitas illa in *corpore*, partim *ſecundum naturam*, varios *iucunditatis* affectus complectitur; partim *præter naturam*, fundamentum conſtituit ad promptiores *extraordinarias commotiones vitales*, ſolito fortiores, ad excutienda impedimenta & pericula quæcunque, circa *vitales* ſanguinis *diſtributiones* & *progreſſus*:

Vnde quidem inprimis *hypochondriacis* commotionibus *Spaſticis*, quæ ad excutienda impedimenta *debiti progreſſus* ſanguinis tendunt, & *promtiores* ſunt, quam ipſi viri, & *fortius* ac *impetuoſius* illas exequuntur.

Peculiaris antem penitus fœminis, præ viris, ineſt *animi ſenſibilitas*, & promptitudo æque atque vehementia ad quælibet *πάθη*:

Inprimis autem *metum*; & *otioſiorem* potius, quam *laborioſam* vitæ rationem.

Sicut autem re vera etiam variæ illæ *corporea* Senſibilitates, eiuſmodi *animi indoli* ſuperſtructæ eſſe apparent, vt *propterea* maxime, & promptus & vehementior etiam *ſpaſticus* varius ſuſcipiatur, *motus*, quia *metus* damnorum impendentium eſt maior.

Si qualemcunque longinquiorem rationem quorumlibet *παθῶν*, & promtitudinis *ſexus fœminini* ad eadem, integrum eſt proſpectare, fas fuerit illam quærere in ſexus huius *fine*, ſeu vera *deſtinatione*, nempe *generatione*.

Sicut enim *pathemata* illa *animi*, in *tribus* forte *ſummis generibus* conſiſtunt, *iucunditate*, *metu*, & *inconſtantia*; videtur vtique *iucunditas*, & quæcunque ad illam reſpectant, fundari in intentione ad *amorem*, & eius ſupremum effectum, *generationi* dicatum.

Meticuloſitas, omni modo non iniuſta eſſe videtur in eiuſmodi indiuiduo, quod *non ſibi ſolum*, ſed *tenerrimo* etiam *alii* indiuiduo *proſpicere*, *cauere*, & quia facile *externæ* iniuriæ obtin-

Digitized by Google

gere & grauiter nocere poſſunt, illi etiam non iniuria *metuere*, videtur.

Inconſtantia illa in *vna* quacunque re, reſpectum etiam aliquem habere videtur ad *pluralitatem* concipiendorum *fœtuum*, quandoquidem non *vni* ſoli, ſed *pluribus* vtique concipiendis deſtinatæ videntur fœminæ.

Ita etiam *otii* maior amor, propter *curam* tam in *vtero gerendorum*, tranquillius & ſecurius, fœtuum: quam in lucem editorum neceſſariam omnino velut *aſſiduam inſpectionem*, *fomentationem*, *tutelam*.

Meretur autem re vera non vltimo loco inter differentias haſce *fœminei* ſexus a *virili*, etiam connumerari *textura* omnino corporis longe *mollior*, *laxior* & *infirmior*, fœminarum præ viris:

Quorſum etiam pertinet ſupra, vbi de temperamentis, a nobis allegata illa maior mollities *humida*, *aquea*, præ virili ſexu.

Specialiſſima omnium diuerſitas (quamlibet adhuc manifeſtius reliquo generationis negotio abſoluendo, nempe nutritioni fœtus, ſymbolum ſuum conferens,) eſt *directio* illa peculiaris *ad vterum*, ſanguinis; quæ dum *vacuo* a fœtu *vtero*, *deſtinationem* ſuam non adſequitur, *ſtatas* per ipſum vterum *eruptiones*, imo verius *exonerationes*, ſubit, adeoque *Excretionem ſanguineam* format.

Alias a corpore *exquiſite ſecundum naturam* conſtituto aliena eſt omnis excretio *ſanguinis ſincera*.

In fœminis autem, fit illa etiam, *vere ſecundum naturam*; quandocunque infantem non *nutriunt*, inprimis *in vtero*, vel etiam *extra* vterum, lacte ſuo.

Hæc autem *excretio ſanguinis* habet inprimis illud peculiare, vt *cum pubertate* fœminina ſeſe exſerat;

Illo inquam tempore, quo *conceptioni* idoneæ fiunt fœmellæ:

Et

Digitized by Google

Et *deſinat* etiam iterum, ac euaneſcat, quo tempore fœminæ *concipere deſinunt.*

De quo quidem negotio iam ſupra dixi ſententiam, quod nimirum non ita accipiendum cenſeam, quaſi *concipiendi energia* deſinat, *quia menſes* deſinunt: Sed *contra*, *menſes* deſinant, quia *concipiendi energia* aut *intentio* deficit:

Concipiendi autem energia deſinat, quia *proprii corporis ſtruendi*, vlterior vegeta *intentio* & energia ceſſat.

Sicut itaque hæc vlterius *proprium* corpus exſtruendi *intentio* deſinens, etiam intentionem *alterius* corporis exſtructioni velificantem, tanquam iuſta quadam negligentia, tollit; ita omittuntur tanto iuſtius etiam illi *apparatus*, qui magis adhuc eminus his ipſis negotiis ſuccurrere debent, atque ſubſervire.

Conſiſtit autem hoc negotium, excretionis huius *ſinceræ* ſanguineæ, in eo, quod fæmellæ 13. aut 14. annum agenti, e *genitalibus* effluere incipiat ſanguis; & hoc quidem, ſi reliqua recte ſeſe gerunt, *tranquille*, *moderate*, quantum ad fluxum ſimpliciter, *modice*, quantum autem ad *ſucceſſum* eius, non ita *parce*, ſed ſatis *largiter*:

Dum nimirum ad *aliquot dies* continuari ſolet hoc profluuium; in aliis *ſex*, in aliis *ſeptem*: & omnino *legitime*, neque multo minus, neque plus, quam tot diebus.

Exſerit ſe vero huiuſmodi fluxus magis ordinarie, adeoque veluti magis *legitime*, ſub *lunæ* inſignibus mutationibus, *plenilunio* aut *nouilunio*.

Reuertitur etiam ſtato huiuſmodi tempore.

Seruat tamen illum *ambitum*, vt octiduum illud, quo ipſe fluxus erumpit atque durat, cum tribus aliis ſeptimanis menſem totum abſoluat:

Adeoque ab vna eruptione ad alteram equidem plenus *menſis* exeat; ita tamen, vt tempus *durantis* etiam *fluxus* ſimul complectatur:

A qua

A qua periodo etiam vulgo *menſtruus fluxus* appellatur.

Dixi alias peculiari *programmate*, quid ſuſpicer de hoc tali circuitu; nempe quod ille mihi videatur *rationem* quandam *Criticæ periodi* fouere.

Sicut enim reliquæ *Criſes*, *ſeptenariis* dierum ita circumſcribi ſolent, vt plurimum *vrgentes* noxiæ materiæ *ſeptimo* die eiiciantur;

Quæ non adeo *actiuæ* nocendi energiæ ſunt, *decimo quarto:* quæ plurimum *mitiores* ſunt, aut fiunt *vigeſimo* demum, aut *vigeſimo primo:*

Ita cum præſens etiam negotium excretionis huius ſanguineæ, equidem intentionem excernendi, omni modo firmam & conſtantem ſequatur atque ſeruet; interim nihil æque valde neceſſarium *vrgens* foueat, aut complectatur: fieri ita arbitror, vt hæc *eccriſis*, longiſſima illa ſolitarum periodorum menſura inſtituatur, eamque adeo ſeruet & ſequatur.

Lunæ namque mutationibus, licet forte per initia hic aliquid tribui poſſit; conſtanter tamen illam hic nullum abſolutum *dominium* habere, ſed potius magis & ſimplicius alteram illam *ſeptenorum dierum* menſuram, argumento peculiari eſt illud, quod multæ ſint fœminæ, quæ minime ſecundum dictas has *lunares phaſes*, bene tamen interim ſecundum *menſtruos dierum numeros*, ita purgantur, vt ſub *initium quartæ* ſeptimanæ erumpat ſanguis, *per illam* ipſam fluat, & *poſt tres alias* quietas, pariter iterum ita reuertatur, & hoc identidem ita continuet, qualiſcunque de reliquo ſit Lunæ ſtatus.

Interim verum etiam illud eſt, quo magis cum *præcipuis Lunæ phaſibus* conſpirat, eo melius ſuccedere.

Quamuis autem in fœmellarum talium reliqua, exquiſite optima ſana conſtitutione, hæc excretio ſanguinis, ita ſatis communiter, cum vix ſenſibili quacunque reliqui corporis *alteratione* ſuccedat;

Nun-

Nunquam tamen euenit ſine ſatis manifeſta quadam reliqua ipſius *ſenſibilitate*, velut *a poſteriori*; vt nimirum fœmellæ ita affectæ, ſi non æque *ante* fluxum, aut *dum* ipſe erumpit, tamen *ſub fluxu* hoc, & *animo* magis *faſtidioſo* eſſe obſeruentur; & ipſo *corpore* v. gr. *frigoris* inprimis, vel etiam maioris *caloris*, vices, & promptius *perſentiſcant*, & *incommodius* ferant.

Tanto magis autem exſerunt ſeſe concurrentes ad hanc excretionem peculiares circumſtantiæ, quando iam paulo *impeditius* ſuccedit; quod nempe ſatis prompte fit, per *ſpiſſeſcentiam* ſanguinis iuſto maiorem:

Quæ quidem ex *abundantia* ipſius, per *edacidatem*, & *otioſiorem* atque *ſedentariam* vitæ rationem, res huic ſexui familiariter vſitatas, ſic ſatis prompte cooritur; ſimulque *placidum* & veluti *tacitum*, ſucceſſum, immediate turbat:

Ita neceſſarii fiunt ſenſibiliores quidam tales *conniſus*, quibus ſanguis difficilius mobilis, ad teneriores tales vias & exitus, melius *adigatur*, imo per eoſdem *exprimatur*.

Velificatur huic negotio ſupra ſub *circulatione* ſanguinis citatus, *Motus Tonicus* mollium mobilium corporis partium, cuius interuentu ſanguis tum ab vna *regione* ad alteram comprimi, tum fortiore huiuſmodi *vibratiua preſſione*, etiam per vicinos meatus *exprimi* poteſt.

Cuius proinde rei documenta, in his etiam perſonis ita conſtitutis, manifeſto ſeſe exſerunt; vt nimirum in reliquo quidem corporis ambitu *denſationem* ſenſibilem percipiant, qua humores maiore quantitate *ad interiora* conſtringantur:

Quem actum proinde *exterioris* corporis peripheriæ *calor* detepeſcens, *color* palleſcens, *vaſorum* ſanguiferorum in his locis *exinanitio*, & velut euaneſcentia atque *diſparitio*, imo totius habitus corporis quædam veluti *macilenta atque tabida extenuatio*, comitantur.

Intus autem in corpore, in *pectore* quidem *anguſtiæ*; in *abdomine* vero *tenſiones*, *preſſiones*, *micationes* atque *vibratiuæ*

motitationes, quæ ſubinde ad *torſiones* vſque progrediendo, non ſinunt ignorare, quid *Motibus* hic agatur.

Vnde quidem ſatis dilucescit, quomodo hic ſanguinis *excretorius motus* in his ſubiectis, & hiſce locis *actiue* peragatur; quod, ſicut ex illis ita plane *ſtatis* reuertendi *periodis* ſatis elucet, ad quas ſimpliciter *mechanicam* vllam cauſam, ſiue exquiſitiſſimæ *quantitatis*, ſiue ſpecialiſſimæ *qualitatis*, v. gr. grumoſitatis *obſtruentis*, nemo in terminis quæſtionis de *ſtato* exquiſite tempore, & *tali*, quale humanum corpus eſt, *machina*, facile in animum admiſerit:

Inprimis cum hic *progreſſus* atque *ſucceſſus* etiam ſub manifeſtis quantitatis *ataxiis*, *æqualitatem* ſuam non omittat, v. gr. ſub notabili appetitus diminutione, imo *inedia*, ſanguinis etiam vel ſpontaneis *profuſionibus*, vel artificialibus *imminutionibus* prægreſſis &c.

Quantumlibet autem etiam hoc *ſtatum tempus* expreſſionis huius *commouendæ*, ſic ſatis probat, quod *actiua* potius quædam cauſa ſubſit, quæ ad *expulſionem* talem, vniuerſum *apparatum* ita inſtruat; præterea etiam ipſe *modus* expulſionis per *preſſiones* idonearum partium conſpirantium, *actiuitatem* talem ad excernendum ſatis demonſtret:

Confirmat tamen hoc adhuc inſuper etiam ipſe *finis* atque *ſcopus*, *propter* quem hæc expulſio in effectum deduci ſic ſatis manifeſto apparet.

Nempe nullum eſſe putamus dubium, quod fœmina proprie (*phyſice*) facta & conſtructa ſit, ad *ſpeciem propagandam*;

Quod etiam, vel inde confirmari apparet, quod fœmina *ſana*, a tempore ſemel impetratæ pubertatis, (ſub proprii nempe ſui corporis perfectione,) *ſemper* & *perpetim idonea* ſit ad infantem vel *concipiendum* atque *geſtandum*, vel *nutriendum*:

Huic ſcopo neceſſarius eſt maior *prouentus* in fœmina *nutrimenti*, quam qui directe atque ſimpliciter ad ipſius *propriam* ſuſtentationem ſufficeret;

Cum

Digitized by Google

Cum autem, vti modo dictum, fœmina perpetuo ad hanc nutritionem ſiue *embryonis* ſiue *infantis* deſtinata ſit, obtingit etiam illi propterea talis proportionate abundans *prouentus* nutrimenti, infanti etiam ſuffecturus.

Quando vero iam infantem neque *geſtat*, neque *nutrit*, & tamen *nutrimentum* ita largius retinetur, facile fit, imo vero fieri aliter non poteſt, quin bona eius portio in ſanguinem abeat, *ſanguis* inquam *fiat*.

Hic, cum eiuſmodi *excedente quantitate Vitali* ſui *motui* inſigne præiudicium adferat, vti mox monſtrabimus:

Eſt vtique *ſimpliciſſima*, adeoque naturæ adhuc conuenientiſſima, via atque *methodus*, illud quod ita abundanter ſubnaſcitur, directe & *ſimpliciter*, per modum nudæ ſinceræ *euacuationis*, iterum *exonerare*.

Vti vero ſubſtantia illa, e qua hic abundans ſanguis ſuccreuit, immediate antequam ſanguis fieret, ad *vterum deſtinata* fuerat;

(Ad *mammas* enim in ſtatu adhuc *remotiore*, vt adhuc ſimplicior *chylus*, tranſmittitur:)

Ita adigitur etiam ipſe *ſanguis*, ex illa factus, ad hunc *eundem locum*, vt ibidem exoneretur.

Notæ vero de reliquo ſunt antiquæ næniæ de huius ſanguinis *directa & abſoluta ſpecifica impuritate*, *venenoſitate*, breviter, ſpecialiſſime diſtincta *indole* a reſidua ſanguinis vniuerſa maſſa.

Exſpirauerunt illæ propemodum, poſtquam detecta eſt ſanguinis *circulatio*, ſeu indifferens eius ad quaslibet partes circuitus.

Incondita etiam, vti fere paſſim in phyſicis, eſt circa hanc rem allegatio, imo vero potius *explicatio* intempeſtiua, Legis Moſaicæ circa hoc negotium propoſitæ, vtpote cuius *phyſicus* ſenſus nihil deterius infert, quam conſona altera lex, quæ qualemcunque *emanationem vlceroſam*, imo propemo-

 dum

dum *ſanguinis* contactum intimiorem aut cupidiorem, abſolute, *impuritatis* damnat, & *reatum* e ſanguine contrahendum denunciat:

Præterea facilior forte hinc colligi poſſet ſenſus atque ſcopus moralis, circa prohibitam cum menſtruata cohabitationem; quoniam tali tempore, quo actiua ex his partibus expulſio viget, omnis *effectus* cohabitationis, tanquam notorie *irritus* atque adeo totus actus ſimpliciter *friuolus*, exiſtat.

Interim, quod ſanguis etiam ſimplicior, dum ad has partes copioſius adigitur, & per eaſdem ita *tranſpellitur*, in indiuiduis ad *res venereas* aliunde *procacioribus*, per commotionem qualemcunque ſeminalis *orgaſmi*, *impreſſionem* aliquam ſuſcipere poſſit, abſolute quidem negare non contendo:

Interim certe vulgares illas fabulas, de varia præſentiſſima atque vehementiſſima huius generis *efficacia*, quenquam facile in animum admiſſurum eſſe, minime ſpero: ſicut etiam commentum illud de *ſpeculorum ex obtutu menſtruatæ*, corruptione, ne quidem fatua ancilla crediderit.

Cæterum ſeruat hic fluxus, quando omnia reliqua ſatis exquiſite ſeſe habent, illum vtique etiam conſtantem ordinem, vt *quamdiu* etiam fœmina infantem ſanum atque vegetum *lactat*, & diæta vtitur tam *temperante* circa quantitatem, quam *temperata* circa qualitatem aſſumtorum, fluxus hic *tantisper* ceſſet:

Adeoque hoc ipſo etiam conuenienter ſeſe gerat *finibus* ſuis.

Non placet autem prolixe repetere, omnino vero prudenti conſiderationi commendare, quæ & in hac ſectione, & iam ſupra de *energia a priori* indicata ſunt, de *tempore*, quo hæ exonerationes *ceſſant*:

Et quod illa *ceſſatio*, per allegatas ſolidas rationes, omnino non tam *cauſæ* efficaciam habeat, quam *effectus* potius:

Nem-

Digitized by Google

Nempe, dum *intentio* omnis concurrendi ad fœtus nutritionem deponitur, etiam *apparatus* eo pertinens, & omnis *euentus* illum alias conſequens, eo ipſo ſimpliciter *omittatur*, *a poſteriori*, depoſita *intentione a priori*.

Supereſt, vt aliqua dicamus de illis *Vaſis*, per quæ hæc excretio celebrari videatur.

Sunt non ita pauci, qui, dum ex *intima vteri* capacitate menſtruas excretiones erumpere arbitrantur, vaſa etiam alia hic non æque admittant, quam *directe* & ſimpliciter *vterina*, quæ *hypogaſtricorum* ſodales, *iliacorum* autem internorum *ſoboles*, ſunt.

Cum autem *vterus vacuus*, & in tota ſua mole valde *paruus* ſit; & conſiſtentia ſua *ſpiſſus*, *denſus*, imo *durus*:

Vaſa præterea hæc, ad ipſum directe tendentia, eo ipſo tempore, vel circa ipſam extremam eius *ſuperficiem*, ne dum intimam ipſius exiguam *cauitatem*, certe exiguæ *capacitatis* exiſtant:

Præterea in reliquo vniuerſo corpore nullum ſit exemplum, ne quidem *præter naturam*, quod per tam *ſpiſſa* interſtitia, aliqua ſaguinis eruptio penetret:

Difficilius propterea certe eſt credere, quod hoc vno loco tale quicquam ita ſolenniter contingat. Et hoc quidem inprimis, cum aliæ adhuc viæ præſto ſint, quæ non ſolum, *a priori*, *aptitudinem* ſuam ad huiuſmodi negotium inſignem exhibeant; ſed etiam *a poſteriori*, a variis conſpirantibus effectibus, tanto, magis hanc ſui *indolem* & *vſum* confirmare appareant.

Sunt hæc ipſa vaſa, quæ ad *ceruicem* atque *collum* vteri porriguntur, a vena *hæmorrhoidali*. Ex his enim effuſiones iſtiuſmodi fieri, innuere videntur *ſequentia* diuerſa phænomena.

Primo enim, contingit non ita raro, vt ſanguinis non ſolum lenis, qualis *menſtrua* eſt, emanatio; ſed omnino *profuſio* larga, eueniat, ipſis etiam *grauidis*, ſine fœtus detrimento:

to: cuius rei exempla non ex alienæ fidei hiſtoria, ſed propria experientia habeo inſignia.

Secundo, quod etiam in aliis fæminis, exemplis minime infrequentibus, tales *menſtruæ hæmorrhagiæ* contingant, cum eiuſmodi grumis quoque ſanguinis, quales *capacitas* vteri *fœtu vacui*, vel decimam partem non admitteret: nec *orificium* eius emitteret; ne quid de eo dicam, quod hoc orificium, ſub talibus caſibus, tactu conſtanter deprehendatur clauſum:

Tertio, *a poſteriori*, quod tam præſentiſſimus ſit *conſenſus hypochondriorum* cum vtero, & inprimis directe cum *menſium* negotio.

E quibus vniuerſis circumſtantiis mihi quidem longe veriſimilius videtur, quod menſtruus ſanguinis fluxus potius erumpat ex illis *hæmorrhiodalibus* venis, *venæ portæ* propaginibus, quam aliis vteri vaſis:

A quo mutuo conſenſu tanto facilius proficiſci poſſe putamus, non ſolum ante dicta illa *hypochondriacorum* impedimentorum in ipſos *menſes* præſentiſſimam conſpirationem:

Sed etiam *viciſſim*, *menſtruæ* euacuationis violatæ, præſentiorem energiam, & communicationem veluti noxiam, in *hypochondriacæ* diſtributionis ſanguineæ integritatem.

Quemadmodum autem merito memori plane mente ſeruatur Euacuationis huius *ſincere* ſanguineæ *vtilitas*, imo quaſi *neceſſitas*;

Neque vero minus eiuſdem etiam *ſpontaneus*, toti ſexui *ordinarius*, adeoque recte etiam ipſi *debitus* iudicandus, exonerationis *modus* atque *motus*, conſiderationem prudentem omni modo meretur; ita placet ea, quæ circa huius muliebris excretionis negotium hactenus allegata & ad explicationem eius vſurpata fuerunt, adhuc ſemel veluti de integro perluſtrare:

Idque propter rationes omnino prægnantes, quarum eximium momentum, fortaſſis etiam ſub ipſa deductione ſtatim

tim

Digitized by Google

tim eluceſcet, velut *a priori*, in ipſa adhuc præſentis noſtri inſtituti tractatione, *ſtatus* nempe etiam *ſecundum naturam*:

Quemadmodum *a poſteriori*, ſuma penitus eſt huius contemplationis, non magis *vtilitas*, quam re vera abſoluta *neceſſitas*, ad intelligendum primum *gradum*, imo veluti *greſſum* atque *paſſum*, ad declinationem ſtatus *naturalis* ad *præternaturalem*:

Et quidem, *primo ſimpliciſſimum*; mox vero *ſecundo*, *locupletiſſimum* & variis vlterioribus commotionum ataxiis fœcundum:

Et hoc, *tertio*, etiam perpetuo ſub iuſti alicuius *ſcopi* atque *finis*, *vitalis*, *ſalutaris*, vero reſpectu; materiarum talium reliquæ refractariæ diſpoſitioni, omnino *reſpondente* atque quadrante.

Quod ipſum, ſicuti verum atque ſolidum fundamentum eſt, veræ & realis *Pathologiæ* plurimorum *affectuum*, & inprimis *phænomenorum* adhuc plurium; adeo, vt citra hanc, nihil niſi alienum a veritate, & erroneum, de talibus agnoſci aut concipi poſſit:

Ita præbet etiam verum atque ſolidiſſimum fundamentum *Therapiæ*, & *Methodi medendi* vere rationalis atque naturalis.

Recte itaque ordine nos facturos, eiuſque rei omni modo nobis incumbere ſolertiorem demonſtrationem, iudicamus; vt innoteſcat luculenter, quam *ſolenni*, more atque via, hoc ita euenire poſſit, vt *Excretiones ſinceræ ſanguinis*, etiam *virili* ſexui impendeant, imo obtingant, & ſub quibus circumſtantiis, illæ vel *commode* ſuccedant: vel, quando in hoc impediuntur, aliis modis vlteriora *incommoda*, imo *pericula* parturiant:

Quod ipſum tamen hic quidem non niſi ſimpliciter reflexiue, & in ipſa theſi indicabimus, cum deductio *καθ ὑπόθεσιν*, ad doctrinam conſtitutionis *præter naturam*, vel Pathologiam, ſpectet.

SECT.

SECT. I.

MEMBRI VIII.

ARTICVLVS I.

EXACTIOR PENSITATIO EXCRETIONIS SINCERE SANGVINEAE.

CVm, vti paulo ante dictum, maximæ prorſus conſiderationis ſit familiaris ille, etiam apud *virilem* ſexum, euentus *Excretionum ſanguinearum*, ex vſu omnino erit contemplari conſtitutionem *ſanguinis*, etiam adhuc ad tolerantiam *ſecundum naturam* ſeſe gerentis, quatenus ad hunc effectum proxime inclinat.

Ago quidem hoc in præſenti velut anticipando, quantum ad ſanguinis quantitatem attinet; vtpote de qua magis forte conueniret ſub theoria NVTRITIONIS verba facere:

Interim cum *ſincera* ſanguinis excretio, quæ in ſexu *fœminino ſecundum naturam* fieri, omnium, quantum ſcio, conſenſu, agnoſcitur, occaſionem ſubminiſtret, hanc rem in eo maxime ordine atque reſpectu, quatenus *Excretioni* velificatur, expendendi, non agnoſcimus ἄτοπον hanc, alio forte reſpectu ita dicendam, anticipationem.

Cum *ſanguinis*, imo totius reliqui *corporis*, *Vitalis* conſeruatio, & ab omnibus periculis directis, Vitalitatis, *præſeruatio*, conſiſtat fundamentaliter in perpetuis debitis, atque ſufficientibus *ſecretionibus* atque *excretionibus*;

Ad has autem requiratur *liber* & *expeditus* ſanguinis *circuitus*:

Manifeſtum vtique eſt, quod, quicquid ad hunc liberrimum *circuitum* atque *tranſitum* ſanguinis pertinet, decentiſſime ſeſe habere debeat, aut ſecus *impedimentum*, & conſequenter *periculum* expectare conueniat.

Requiritur autem ad hunc progreſſum in *libertate* decente continuandum, vt non ſolum conueniens *qualitas*, ſed omnino

Digitized by Google

omnino etiam recte proportionata *quantitas* ſanguinis, præſt o ſit, atque maneat.

Quantitatis enim ſanguinis proportio, *duos* infert max imæ conſiderationis reſpectus; *primo* enim a priori quaſi, *molis* atque *ponderis proportio* conueniens, cum ipſius *energiæ motoriæ* modulo, ſpectari hic debet:

Quandoquidem rationi conſentaneum eſt, plus, quam iuſtum ſit, *molis* atque *ponderis*, inprimis ſub *capacitate viarum* certa atque proportionata, per hanc *abundantiam*, veluti *reniſu* quodam aduerſante, etiam plus *energiæ* poſtulare, qua impellatur, & ſub huiusmodi diuerſis velut *obſtaculis*, etiam debite transpellatur:

Tanto magis autem, conſequentiæ vlterioris, vt a poſteriori, intuitu, neceſſaria vtique eſt hæc *quantitatis* iuſta *menſura*; quoniam ſi contingat, vt ſanguis, tum capacitatis *viarum*, tum *energiæ* impulſuum diuerſo modulo, *languidius* circuletur: *qualitatis* etiam, *ſimpliciſſimum* quidem, ſed etiam non contemnendum, & variis vlterioribus *periculis* aptiſſimum, *detrimentum*, imo *vitium* ſubeat, quo *motus* ipſius & *certisſime* & *citisſime*, & iuſtis ſucceſſibus etiam *grauisſime*, impediatur, imo *lædatur*.

Cum enim *mobilitas* ſanguinis, ipſo eius *motu* præcipue ſuſtentetur; quo nempe per *ſpongioſas* partes tranſpulſus, veluti *conquaſſatione* quadam ſubagitetur:

Et hoc tanto facilius ſuccedat, quanto *breuioribus periodis*, ad illa eadem conquaſſationis loca atque organa iterum iterumque reuertitur:

Quam *periodum* vtique inſigniter moratur *quantitas* materiæ ſolito plurimum abundantior:

Sequitur vtique poſt tales exceſſus illud etiam *ſucceſſus* debiti incommodum atque vitium: cui & plura & grauiora vlteriora pericula, imo damna, imminent: Loquor autem de *Spiſſeſcentia* ſanguinis.

Cum itaque tantum momentum habeat *quantitatis* ſanguinis iuſtum moderamen, meretur certe etiam contemplationem conuenientem, quibuſnam circumſtantiis, etiam *ſecundum naturam*, quam maxime vſitatis, hæc ſanguinis conſtitutio ita inniti poſſit, vt vel deſideratum illud *quantitatis* huiuſmodi moderamen, exinde ſibi recte conſtet, vel etiam ataxiæ cuidam forſitan exponatur.

Bonus victus bonum ſanguinem gignit; ita quidem, vt ſicuti hæc iſtius qualitas, qualitati ſanguinis inde prognaſcentis reſpondet: ita etiam *quantitas quantitati* ſymbolizet.

Quæſtio interim non contemnenda videtur inſtitui hic debere, an etiam e victu quantumcunque tandem optimo atque *largo*, *plus* ſanguinis generari poſſit, quam ipſius corporis *vſibus* nonſolum *tolerabile*, ſed adhuc maiore quæſtionis ἀκριβεία, etiam omnino *neceſſarium*, ſit?

Affirmant hoc iam inde ab antiquiſſimis temporibus Medici communiter, documento cum primis a poſteriori *duplici*;

Primo, quod res ipſa hoc docere obſeruetur, per comparentem ſanguinis affluentem *abundantiam*, poſitiue: *ſecundo*, quod in tali inprimis conſtitutione comparente, non ſolum ſine vllo incommodo *tolerentur*, ſed etiam ſenſibilia potius commoda atque leuamina adferant, eductiones ſanguinis, atque *imminutiones*, priuatiue.

Pauciores, qui negant quæſtionem, argumento vtuntur a priori, quamuis ex altera parte tam ratione acceptionis, quam probationis non parum ancipiti, nempe: quod *Deus & natura nihil faciat fruſtra*.

De *Deo* quidem facile damus manus: de *Natura* vero, nempe, de qua hic quæſtio eſt, *humana*, & *animali* reliqua, inprimis autem *humana*, quis temere adſentiatur, cum hanc inprimis *erroribus* patere notiſſimum ſit.

Vn-

Digitized by Google

Vnde quidem mihi penitus *inuertendum* videtur hoc argumentum; ne tamen etiam ſimpliciter *erroris* in hoc negotio ipſam damnemus; dabimus potius argumenta pro *affirmatiua*, omnino etiam a priori.

Certum nempe atque notum eſt (1) quod corpus humanum *a natiuitate*, imo ab ipſo ortu ſui *creſcere* & *augeſcere* debeat, nempe *extendi* atque *expandi*. (2) Quod magnam huius *extenſionis* partem non ſolum ſimpliciter *ſuffercire*, imo, iam maiore vſu ita diſtentam *ſuſtentare* debeat ſanguis: ſed etiam (3) ipſo tali ſui infarctu, *iuuare* atque *promouere* hanc ipſam expanſionem.

Sicut itaque *expanſio* illa in corpore bene *ſuccreſcente*, non ſolum quotidianis incrementis augeſcit; ſed re vera etiam concurſu ſanguinis *diſtendente*, augeri poteſt, atque promoveri: ita videtur etiam ſanæ rationi omnino conſonum, quod huiuſmodi ſanguinis quantitas non ſolum conueniens, ſed etiam omnino *debita* hic agnoſci mereatur, quæ non tam *præſenti* ſolum corporis capacitati quadret, aut illam ſimpliciter ſolum ita ſequatur:

Sed omnino talis, quæ ad *futuram* eius extenſionem atque diffuſionem ita reſpiciat, vt illi nonſolum ita ſimpliciter *ſuccedat*; ſed omnino potius *præcurrat*: imo actiuo quodam ſui influxu illi inſeruiat, *concurrat* atque adiumento ſit.

Quemadmodum autem talis locupletior collectio ſanguinis, pro dicto ſcopo, *vſum* ſuum præcipuum non vltra illos annos habere videri poſſit, quibus notabilis talis *extenſio* corporis, & *incrementum* eius locum habeat; ita quantumlibet etiam hoc tempus ſeſe ſatis longe, vt in annum vſque *25.* extendat, eſt tamen inſuper etiam notanda prompta illa humano inprimis generi, ſuſceptio *adſuetudinis: adſuefactio*, inquam, *intentionum* inprimis, & ſub certa intentione, *motuum*.

Sufficere poſſe puto hoc argumentum, eiuſque deductionem ita a priori, quod *abundantia* ſanguinis etiam quam maxime

xime

xime *naturaliter* dari poſſit ; *plus*, inquam, ſanguinis progigni, quam ad *præſentem* immediatum *vſum* corporis, *abſolute* & ſimpliciter requiratur, ſed potius in *futuros* demum vſus deſtinetur :

In qua tamen menſura, tam a priori, *exceſſus* aliquis facile committi poteſt, intentioni vtique qualicunque indulgendo magis ſecundum *moralem* æſtimationem, quam ſimpliciter *mechanicam* proportionem eiuſque neceſſitatem :

Ne vero hæc etiam vniuerſa gratis, & tanquam ſimpliciter qualicunque *probabilitati* relinquenda, nec vllum aliud teſtimonium parallelum admittentia, ita in medium producere videar, confirmare hanc meam ſententiam aggredior exemplo prorſus parallelo a poſteriori ;

Cuius ad argumentandum atque demonſtrandum nervus, vt tanto rectius pateat, placet ipſum thema ediſſerere, cuius probatio nobis exhibenda venit, quod eſt : Quæ ad ſuſtentationem augmenti corporis pertinent, facilius atque promtius abundanter colligi, & ſupra, quam ad vllum præſentaneum vſum, nedum neceſſitatem.

Exemplar huius rei prorſus euidentiſſimum eſt PINGVEDO. Quam quomodo, in variis indiuiduis, natura ita copioſe *coaceruet*, & prouide atque curioſe *diſponat*, eiuſque ſuſtentationi, ne vtique corruptionem aliquam incurrat, perpetuis vitalibus *conſeruatoriis* actionibus ſuccurrat, tum aliunde, tum ex illis, quæ ipſe in hanc materiam ſuperius protuli, non poteſt ignotum eſſe.

Quemadmodum itaque in hac materia natura tam prompte atque ſollicite ſuſcipit agere, quod non niſi in *remotos vſus*, *neceſſitatem* autem plane nullam, vergat : ita tanto minus mirum, aut dubio ſolido propinquum æſtimari poteſt, quod eadem natura etiam tanto magis *ſanguinem*, cuius perpetuorum ſum-

Digitized by Google

ſummorum *vſuum* vtique amantiſſima eſſe debet, pari cum indulgentia, imo verius *luxuria*, coaceruet.

Accedit autem huic coaceruationis velut a priori intentioni, etiam familiaris ille *defectus* a poſteriori, dum inter *plenum* & optimum victum, & reliquam vegetam & alacrem *ſanitatis* præſentiam, imo & efficaciam, adeoque ſanguinis largiorem prouentum, otioſa nimium *deſidia*, conſumtioni eius a poſteriori non ſatisfaciendo, hanc eiuſdem retentoriam *coaceruationem* ita (*priuatiue*, vt aiunt) fouet, & auget.

Puto hæc ita ſufficere poſſe pro commonſtranda tam a priori, quam a poſteriori, per exemplum parallelum, *abundantiæ* ſanguinis *posſibilitate*: quibus tanto magis ſuffragatur ipſa veritas euentu, in quotidianis exemplis omnium ætatum, inprimis tamen *iuniorum*.

Quamuis neque *prouectiores* exceptionem hic admittant, quotquot inprimis *iunioribus* annis, ſiue *euacuationibus ſpontaneis*, ſiue *violentis*, ſanguinem iam minuere aut amittere, iam reſarcire, *adſueuerunt*:

Vel etiam inter *laborioſiores* corporis *motus*, fatiſcenti indies ſanguini, per præſentiorem reſtaurationem nutritiam quaſi iugiter *ſubuenire*, *adſuefacti* ſunt.

Ita enim certe, vti ſuo loco de CONSVETVDINE monendum erit, tam directæ atque ſinceræ *amisſioni* ſanguinis, quam mediatæ eius *imminutioni per conſumtionem* (de qua ſupra ſub geneſi SERI actum eſt) *adſueſcit* natura, nonſolum ſuccurrere per maturam reparationem *iuſtæ* quantitati ſanguinis; ſed etiam occurrere, per *farraginem* veluti eius, in anteceſſum comparandam:

E quibus ipſis etiam rerum ſuarum ſatagendi conatibus, paſſim obſeruatur, largior talis & *abundantior* ſanguinis collectio proficiſci, quam vel ipſa *neceſſitas* ſimpliciter *poſtulare* videatur; vel reuera etiam reliqua corporis œconomia citra omne incommodum *tolerare* poſſit.

Digitized by Google

Fuit hæc habitudo illa *quantitatis* ſanguinis, ad leges efficientiæ veluti in corpore: ſubiungenda venit conſideratio eius, ad leges *tolerantiæ*, nempe quomodo *abundantia* huiuſmodi, quando inſigniter inualeſcit, reuera etiam corpori non ſolum *moleſtiam*, ſed etiam *periculum*, adferre ſentiatur.

Omnino vero notandum eſt, quod multi paſſim occurrant homines, *abundantia* huiuſmodi reuera affecti, qui tamen illam ita ſatis commode ferant, ſine valde ſenſibili ſanitatis ſuæ ſiue onere, ſiue damno; interim aliquid ſequentium generum communiſſime experiuntur:

Nempe, *primo*, vt ad *motus* corporis *voluntarios*, tam *in genere*, magis *prægrauatos*, magis *oppreſſos*, ſeſe ſentiant, quam *in ſpecie* ad *durationem* atque continuationem illorum, minus ſufficiant, ſed longe citius, quam alii defatigentur: adeoque niſi quidem incommodis exerceri velint, neceſſe habeant ab illis ſibi ſollicite temperare.

Secundo, quando etiam hiſce conditionibus morem gerere renuunt, ſed agitare corpus *laborioſius* audent, *incaleſcunt* inde longe citius atque fortius quam alii; *turgeſcit* importunius *ſanguis*, & ſentiunt inde varias *oppletiones*, *tenſiones* atque *preſſiones* internas:

Imo *tertio*, quando etiam quietis, *calor* externus ambiens intemperantior accidit; aut *vini* abuſui indulgent, *iracundiæ*, *veneri*, *vigiliis* nimium permittunt, incurrunt inde *laſſitudines* tales *oppletiuas*, *æſtuationes* vagas, *dolores* capitis, *ſomni* perturbationes:

Sicut ipſis etiam valde familiare eſt, ſub qualibet incaleſcentia, quam etiam cito incurrunt, *compunctiones* quaſdam in cute moleſtas, quaſi ſetis incuſſis, perſentiſcere.

Imo ſunt omnino tum aliis p. n. *periclitationibus*, tum inprimis *capitis*, *oculorum*, *aurium*, *dentium*, *faucium*, *pectoris*, *lumborum*, *inteſtinorum*, *renum*, ACVTIS doloribus; *inflammationibus*, propter leuiores cauſas, promptis & grauioribus:

FEBRI-

Digitized by Google

FEBRIBVS *acutis*, *intermittentibus* æſtuoſioribus, ſub *contagio periculoſioribus* anomaliis, PRAE ALIIS hominibus, expoſiti:

Ante hæc omnia vero, quoties quidem res FELICIVS cedunt, *ſinceris* ſanguinis *eruptionibus* ſeu HAEMORRHAGIIS.

Quamlibet autem hic minime immemor ſim inſtituti mei præſentis, quod certe aliud non eſt, quam de conſtitutione corporis humani ſibi recte conſtante, ſeu *ſimpliciter ſecundum naturam*, tractare;

Cum tamen conſideratio *excretionis ſincere ſanguineæ* in ſexu fœminino, mentio facienda fuerit: eaque communi conſenſu, pro negotio vtique *ſecundum naturam*; agnoſcatur; tali inquam, quod & fieri *debeat*, & ſolum quando *non fit*, tranquillum corporis ſtatum in d*amnum*, aut ad minimum, *periculum* coniiciat:

Hæc ipſa vero excretio, vere & realiter *abſolute* illis *iiſdem* fundamentis innitatur, quibus omnes aliæ SIMPLICES HAEMORRHAGIAE:

Non iniquum hinc mihi vtique viſum eſt, etiam generaliorem mentionem, & vberiorem quidem facere, iſtius conditionis, a qua & illa muliebris, & omnes reliquæ, SIMPLICES inquam, HAEMORRHAGIAE, pendent.

Nempe monſtrare, quod etiam illa ipſa conditio, corpori humano in genere, vtriuſuis ſexus, non ſolum valde familiaris, ſed omnino recte conſiderata, etiam aliquo reſpectu exquiſite *ſecundum naturam*, ſolennis, imo debita, exiſtat.

Loquor autem de PLETHORA; quæ, ſi vel *accretio* corporis, vel laborioſa, (cum etiam ad conſtitutionem ſ. n. & ipſum quadantenus *finem* hominis pertineat, *non otioſum eſſe*) *conſumptio* ſanguinis, non vegete fiat, *coacervatione* ſui, toti Oeconomiæ non ſolum *moleſtiam* creat, eamque prægrauat, & libertatem motus corporis voluntarii magis magiſque opprimit:

Sed

Sed etiam facile poſitiue in *pericula* corpus coniicit, multa æque atque grauia.

Ita quidem huic ataxiæ in *virili* ſexu, eadem *generali* ratione conſuli, qua in fœmineo fieri conſueuit, nemo puto magis ſimpliciter *præter naturam* eſſe euicerit, quam in *fœminis* : licet *locus exonerationis* variet :

Interim ſub hac ipſa etiam conſideratione, ſtatui *ſecundum naturam* adhuc ita tolerabiliter attexenda, perpendi omnino debet allegata illa a nobis, *facilis declinatio craſeos* ſanguinis, a debita ſua tenuitate : per ipſam *abundantiam*, & neglectum *motuum* vegetiorum :

Quæ *ſpiſſeſcentia*, vti tantiſper etiam adhuc ſub *latitudine ſanitatis* comprehendi poteſt, & ſine *ſupremis* incommodis aut præſentiſſimis *periculis*, etiam ſubinde ſatis diu tolerari :

Ita eſt tamen iuſta contemplatio & admonitio, quod etiam directe velut ex ipſa *media ſanitate*, imo eius aliqua veluti affluente *abundantia*, directus gradus, atque progreſſus ad *morbos*, nempe *offendicula* imo *pericula* Vitæ, non *poſſit* magis, quam familiariter etiam *ſoleat* euenire.

SECTIO II.

De REBVS NON-NATVRALIBVS.

CVm ſolennis occurrat apud Phyſiologos ſuperiorum temporum mentio & appellatio RERVM NON NATVRALIVM :

Præmittunt autem his appellationem, atque cenſum rerum quas *naturales* appellant.

Senſus appellationum harum verus, in eo fundatur, quod aliquas res abſolute ad ipſam *internam corporis conſtitutionem* & *exiſtentiam*, pertinere interpretentur ; adeoque *naturam* velut eius *conſtituere*, aut *ingredi* :

Alias

Alias autem ad *ſubſiſtentiam* eius omnino pertinere, ſed tamen *externo* quodam *concurſu* aut *occurſu* ſolum, ipſi obtingere intelligi debeant.

Hoc ſenſu *priores* illas velut *emphytas*, *innatas*, *inſitas*, & *inhærentes* conſiderare ſuſcipiunt:

Has poſteriores autem veluti *ſymphytas*, imo *epiphytas*, *ſuper accreſcentes* atque *concurrentes*: vbi neminem perturbare debet vocabulum, *quaſi - negatiuum*; ac ſi cum humana *natura*, vel plane ſtare *non* poſſent.

Operoſi enim fuerunt horum nominum architecti in explicanda ipſis rebus mente ſua, quid velint per vocabula *non naturale*, *præter naturam*, & *contra naturam*. Vbi merito valet illud Galeni: *In verbis ſimus faciles*.

Proprie itaque appellatione illa *Non - naturalis*, nihil aliud intelligi debet niſi tales res, quæ quidem ad *internam* corporis *eſſentiam*, *directe* & *ſimpliciter*, non pertinent: ſiue ſecundum vſitatam loquendi formulam, *eſſentiam* corporis non *ingrediuntur*, ad *conſtituendum* illud ipſum:

Interim ad *conſeruandum*, atque *durationem* eius ſuffulciendam, abſolutæ prorſus neceſſitatis ſunt.

Minime vero diſſimulo, quod quidem in ipſis Veterum conſiderationibus non ſatis diſtincte *ſeparatos* inueniam, *reſpectus* illos, quibus corpus vel ſimpliciter *in ſe* ſpectatur: vel in ordine ad longiorem *durationem*, ſiue *conſeruationem* ſui *in tempus*.

Quamuis enim ſatis recte *naturam* ſimpliciter, diſtinxerint a *Vita*;

Minime tamen recte, actus, quos *naturales* vocant, *naturæ* illo ſenſu ſumtæ (Vitæ contradiſtinctæ) tribuerunt, aut *toto*, quod aiunt, *genere*, a *Vitalibus actibus* ſeiunxerunt.

Actus enim *Naturales* eo ſenſu, quo vulgo apud Medicos cenſentur, nihil aliud ſunt, quam *negotium* NVTRITIONIS.

Digitized by Google

Cum *Natura*, quatenus *Vitæ* directe contradiſtinguitur, potius ſit conſtitutio corporis in plena ſua, &, quod aiunt, abſoluta *perfectione*, conſiderati.

Quaſi diceres, quando hominem exacte *ſecundum naturam* conſtitutum, qualem Adamum ſtatim, in prima *creatione* efformatum eſſe credimus, non ſolum *temperie* atque *conformatione* exquiſita, ſed etiam *magnitudine* atque *maturitate* corporis *integrum*, & omnibus ſuis numeris *abſolutum*, ad quaslibet actiones perpetrandas idoneum, concipimus aut præfiguramus; hanc eius perfectam conſtitutionem, qualis vel vno obtutu conſpici, vel ſub vno pleno ſchemate in mentem venire poſſet, *Naturam* hominis appellemus:

Quod nempe alias veræ *indolis*, & intimæ, abſolutæ *conſtitutionis*, nominibus atque conceptibus, indigitare ſolemus.

Cum autem hodie homo non ita amplius conſiderari valeat, ſed ad *abſoluendam* omnino vniuerſam eius indolem, nempe tam *corporis* quam *animi agilitatem* & *habilitatem* TEMPVS omnino requiratur:

Intra cuius *ſucceſſus*, tam *Vita* quam *Nutritio fiat*, *vigeat*, corpus *perficiat*, & abſoluat:

Apparet certe hinc ſatis luculenter, quanta ſit connexio harum *Non-naturalium* dictarum *rerum*; non ſolum ad *conſeruandas*, ſed omnino etiam *conſtituendas*, & ad perfectionem ſui *deducendas* res *Naturales*.

Manifeſtiſſimum eſt negotium in productione & efformatione AETATIS, quam illi diſpenſatores paſſim etiam referre ſolent ad *res naturales*.

Cum enim AETAS res *non-naturales* ſimpliciter & abſolute ſequatur, & ipſe quam maxime curſus atque *ſucceſſus* rerum *non-naturalium*, *ætatem* conſtituat, debebat profecto etiam AETAS magis iure aliquo ſuo ad res *non-naturales* referri:

Imo

Digitized by Google

Imo ipſa VITA *in actu* ſuo conſiderata, pertinet longe magis atque verius ad *res non-naturales*:

Ad *Naturales* autem, magis ſimpliciter VITALITAS, ſiue (ne tamen quenquam offendat verbum) VIVACITAS; *aptitudo* inquam, & vndique recte idonea *diſpoſitio* ad *continuandam* corporis *conſeruationem*.

Enumerant autem vulgo rerum iſtarum, quas *Non-naturales* vocant, SEX ſpecies. I. AEREM, II. *aſſumenda*, CIBVM & POTVM, III. MOTVM & QVIETEM, IV. SOMNVM & VIGILIAS, V. ANIMI PATHEMATA, VI. EXCERNENDA.

Eſt omnino AER talis res, quæ, licet ſimpliciter & abſolute ad *Vitam* neceſſaria non ſit: quandoquidem etiam *infans in vtero, viuit*, citra verum *aëris* commercium: hominis tamen *completi* & ad *actiones* ſuas rite obeundas iam *maturi*, *conſeruatio* in longius tempus, imo re vera vniuerſa conſtitutio, etiam ſecundum ſui *fines*, tam homini, quam omnibus *animalibus reſpirantibus* perfecte, neceſſarium reddit circuitum in *aëre*.

Quamlibet itaque ipſe *aër*, ille inquam, quem vulgari acceptione ita appellamus, *eſſentiam* hominis intimius non æque ingrediatur; (alieniora enim ſunt, quæ moderni de *aëris inſinuatione in ſanguinem narrant*).

Adeoque ad hominem ſimpliciter concipiendum, non abſolutæ neceſſitatis videri poſſit eius concurſus:

Eſt tamen omnino ad *durationem* eius atque conſeruationem in longius tempus.

Concurrit autem *aër* cum corpore hominis & aliorum animalium in aëre viuere ſolitorum, *duobus* maxime modis (1) *reſpiratione* (2) *ambitu* atque adeo *contactu* perpetuo totius externi corporis.

Reſpirationis apparatus, imo vniuerſum negotium, quantumlibet reuera magis ad *phyſicam* contemplationem pertineat, neque proinde ad noſtram *Medicam* conſiderationem

 ali-

Digitized by Google

aliqua neceſſitate referri poſtulet, poterit tamen etiam breui neruoſa commemoratione ὡς ἐν παρόδῳ illi inſeri.

Ante omnia notari meretur, *trium viſcerum*, quæ innumerabili vaſorum diſtributione ſubtexta ſunt, imo maximam partem e vaſorum variorum ramulis conſtant, artificioſiſſima diuerſitas in *ſuffulciendis* illis numeroſiſſimis *diuaricationibus* vaſorum, ne inter ſe mutuo implicari poſſint.

In *Hepate* quidem, *interponuntur* diuaricationibus vbique *glandulæ*, ne vſquam iterum inter ſe mutuo veluti *conniuere* valeant.

In *Liene* curioſum eſt vtique intueri, quomodo diſtributio illa innumerabilium ramulorum, *fibris* peculiaribus, poris immenſi numeri, ſuſpenſa, & mutuo quidem *deuincta* ſit, & tamen eo ipſo etiam inter ſe mutuo *diſtineatur*, ita, vt nihil confuſionis aut *implicationis* mutuæ vlla ratione oriri poſſit, ſed omnia veluti perpetuo *in ſuſpenſo* teneantur.

Operoſisſima vero omnium eſt illa textura, quæ in *pulmonibus* viſitur. Conſtant autem pulmones e *tribus* conſpicuis (nam *lymphatica* æquali diſtributione cum illis incedere, hic immenſum minus probabile eſt, quam in *hepate* ita penitus *glanduloſo*) *vaſorum* & *meatuum* generibus: nempe *arteriis*, *venis* & *aſperæ arteriæ tubulis*.

Habent autem in *pulmonis* ſtructura primarium vtique vſum, eamque adeo proprie conſtituunt & abſoluunt hæ *aſperæ arteriæ* ramificationes

In quibus illud ſpectatu dignum eſt, quod, ſicut *aſpera arteria* & *craſſiora* eiuſdem bronchia, alternis eiuſmodi *circulis cartilagineis* reuinctam, & velut *interſtinctam* habent reliquam ſuam tunicaceam ſubſtantiam; ita hi *vlteriores*, imo *vltimi* meatus, nempe *ramuli* horum bronchiorum, ſubtilisſimi quidem *membranacei* tubuli, tenacibus tamen huiuſmodi, & filo ſerico comparandis alternis *ſubligaculis* ita pariter diſtinguantur, vt ab inſpiratione, *inflata membranacea* pars, *diſtenſione*

ſui

ſui per ſingula *interſtitia* huiuſmodi tenacium *ſubligaculorum*, veluti *veſiculam* efforment:

Eoque ipſo, hac inquam inflatione, non ſolum in *latum*, ſed etiam in *longum* expandantur; ceſſante vero inflatione, etiam in vtramque dimenſionem ita collabantur, vt *expanſionem* totius huius molis, nempe ex innumerabilibus huiuſmodi ramificationibus conſtantis, multum iterum *minuant*, ſicut *inſpiratione* magnopere *ampliant* & extendunt.

Iugi progreſſu cum hiſce ductibus, incedunt *vaſorum* tam *arterioſorum*, quam *venoſorum* eadem quantitate innumerabiles *ramificationes*;

Hæ, quando ante dictæ illæ tubuloſæ propagines *exſpiratione* collabuntur, *corrugantur*, & velut in ſe retrahuntur, *corrugant* ita, & veluti *ſerpentino* tractu atque replicatione *abbreuiant* etiam ſanguifera illa vaſa;

Quo ipſo fit, vt per *arterias* quidem ita immenſis, *ſecundum longitudinem*, *plicis* & *anfractibus* obrutas, nullus pateat progreſſus:

Per *venas autem* hac ipſa vniuerſæ molis ſubſidentia, recurſus e *minimis* ramulis in maiores, veluti præcipiti quodam impetu compellatur.

Quorſum quidem, dum de *ſubſidentia* totius molis loquor, referenda vtique venit, illa præcipua ad hanc *expanſionem*, eiuſque iterum *oppreſſionem*, actio totius *thoracis*; cuius vtique *ſublatio*, qua attollitur, adeoque *aerem* in pulmones reuera attrahit, quando ſimpliciter remittitur, atque ita nudo pondere ſuo tota moles anterioris *pectoris* (vt a ſpina dorſi, tanquam a centro grauitatis ſuæ pendet) iterum deorſum labitur, *oppreſſionem* huiuſmodi, mole profecto inſigni grauitatis, inducit.

Conſideratis ita decenter omnibus his circumſtantiis, apparet affatim, quomodo totum ſyſtema *pulmonum inſpirationis* actu illud inprimis adſequatur, vt ante omnia (1) *expanſione* eius, *vaſa ſanguifera* per illud excurrentia, ex illo *rugoſo &*

 an-

anfractuoſo ſitu, quem ſub ſui compreſſione habent, in *rectitudinem* aliquam *exporrigantur*, adeoque veluti *arbor* quædam cum innumeris ſuis ramis, *erecto ſitu* ſtantia, facilem etiam ingreſſum atque progreſſum humoribus concedant: quod ſub illo prorſus velut *infinite-rugoſo* illorum ſitu, nequaquam fieri potuerat.

(2) *Inflatione* hac *veſicularum* pulmonalium, *premuntur* fortiter per totum ſui ambitum *vaſa*; quandoquidem hæc ipſa *ad vtrumque latus* tubulorum illorum adiacent, qui *reſpiratione* ita in innumeras veſiculas expanduntur: adeoque expanſione hac, circa ſui finem fortius aucta, *premuntur* omnino vaſa hæc.

Vbi, cum ex *arterioſis* vaſibus nihil *retrorſum* in dextrum ventriculum impelli poſſit, fit vegeta, & certe violenta, preſſio ex *arterioſis* in *venoſa*: & e *venoſis* tenerioribus in *maiores* venoſos ramos, verſus ſiniſtrum ventriculum cordis.

(3) Imo, augeſcit hæc *repreſſio* in & per venoſa vaſa, per ipſam *ſuccedentem* inſpirationis remiſſionem, quam vulgo *exſpirationem* vocamus:

Qua videlicet, vt antea monitum eſt, toto vniuerſi thoracis pondere iterum ſubſidente, vt vniuerſi *pulmonis* inflatio, ita etiam *vaſorum* horum *expanſio* in arctum redigitur.

Hi quidem ſunt directi effectus *texturæ* huius, atque diſtributionis *dilatabilis*, *tubuloſæ*, imo *veſiculoſæ*, *pulmonum*; & variorum ad harum veſicularum latera excurrentium vaſorum ſanguiferorum.

Secundarii effectus ſunt, partim augmentum *caloris* ſanguinis, de quo iam ſupra pluribus actum:

Partim *excretio* illa *halituoſa*, quæ ſub exſpiratione contingens, pariter iam ſupra notata fuit.

Supereſt vt aliquid dicamus de illa inſigni vtique ENERGIA, qua actus *reſpirationis* perpetratur.

Equi-

Digitized by Google

Equidem mechanicam huius conſtitutionem ingenioſe penitus monſtrauit *Schwammerdam*.

Quomodo nimirum pulmones ad ſui expanſionem abſolute nullo *proprio motu* polleant; ſed vnice ſequantur totius *thoracis* elationem, ſiue ſurſum quadantenus facta ſublatione, amplitudinis eius internæ *expanſionem*.

Reliquam vero peculiarem organicam, quomodo hæc ipſa *thoracis* elatio, maxime ex oppoſito *ſterni*, per ipſa capita coſtarum, qua *vertebris* ſpinæ dorſi cohærent, ita contingat, vt *tota hac moles thoracis*, proprie *ab altera ſui extremitate trahatur*, (*impeditiſſimo* certe motionis genere:) non memini quis animaduerterit.

Omnino enim totam hanc motionem proprie abſoluunt *muſculi longiſſimi dorſi*, & *ſemiſpinati*: minime eo concurrentibus *ſerratis*;

Sicut autem interim etiam ex obſeruatione huius facti a poſteriori, de *magnitudine* illius ENERGIAE aliquid in genere cogitare integrum eſt; licet ſpecialiori conſiderationi ſimpliciter nullus hic ſit locus:

Ita ſuppetit par, imo maius documentum *magnitudinis Energiæ* huius ex illo experimento, quando *oſſi ſterni* (ita tamen ne maior ponderis pars *molliori parti abdominis* incumbat) *moles dimidium centenarium pendens imponatur*.

Quandoquidem ſub tali pondere nihilo ſecius reſpiratio adhuc tanta promptitudine peragitur, vt minime ex ſenſu ſuo hoc pondus inſigne eſſe exiſtimet, qui experitur:

Quod certe pondus, cum reliquo *ſpontaneo molimini* reſpirationis adiectum, tam parum augeat difficultatem, ſatis innuit, quod etiam *ordinarius* reſpirandi impetus, motum conſtituat longe maiorem, quam ad tale pondus tollendum alias requireretur.

E qua quidem conſideratione, tanto magis eluceſcit, quantæ contemplationis ſit hæc *efficacia* ad *calorem* ſanguinis,

in

in ipſo actu reſpirationis concitandum ; cum vtique alioquin tali vi, qua *dimidius centenarius* tollitur, in aliis muſculoſis partibus ita fortiter preſſus ſanguis & agitatus, inſigniter ſemper *incaleſcat.*

Non placet de negotio illo re vera imperſcrutabili prolixiorem eſſe, quanta ſit *augendæ huius Energiæ* neceſſitas, ſub *mutationibus aëris Barometrico-elaſticis* ;

Vtpote quarum intuitu tempore ſummæ ſerenitatis, *ambitus thoracis* facile *duorum centenariorum* pondus æquante *compreſſione*, magis adficitur, & velut includitur, quam tempore *maximæ humiditatis* ſub procellis *auſtrinis.*

E quibus ſcilicet omnibus phænomenis ingens illa *actiuitas* huius *motus reſpiratorii* affatim diluceſcit.

Gerit ſe itaque *effectus reſpirationis*, in ordine ad vaſa ſanguifera per pulmonem diſtributa, non aliter, quam vt illa, medio quidem ſui actu, ita in *directum* expandat atque *exporrigat*, vt velut *erecta* ſeu arrecta ſtent; adeoque progreſſus ſanguinis per ipſa *in directum* prompte atque facile ſuccedat.

Vltima vero ſui *intenſione*, *premit* hæc expanſio pulmonis etiam fortius vaſa, & compellit tanto intenſius ſanguinem per ſubtiliſſimarum ramificationum mæandros, vt inde illud *caloris* incrementum in ſanguine prognaſcatur.

Cæterum ſub hac ſubtiliſſima tranſpreſſione, contingit vtique etiam *ſubagitatio* illa eximia tenerrima *lymphæ* cum reliquo *ſanguine* ; de qua iam ſuperius diximus.

Reſtat breuiter monendum, quod ipſe *Aer* inſpiratus in calidos pulmones, & ſub augeſcente (ſimpliciter tamen magis *mechanico* quam *phyſico* eius concurſu) hac *incaleſcentia* ſub eius ingreſſu, etiam ipſe hinc cito *expanſionem elaſticam* maiorem nactus, repentina *inflatione* veſicularum pulmonalium, effectum illum *preſſionis* fortioris eo vegetius peragat :

Vnde vere eſt, quod in valde *calidis* locis, v. gr. in primo ingreſſu *balnei* furnis concalefacti, ſub primis reſpirationibus ſpiri-

Digitized by Google

ſpiritus veluti, ſeu *anbelitus* nos *deſtituere* appareat: imo, toto etiam tempore, quo in *balneo* perſiſtimus, veluti magis *anxia*, *anguſtior*, & *defectum* aliquem minitans, reſpiratio ſentiatur.

Sicut autem ad hoc negotium vniuerſum, *aer* ita ſatis euidenter, non niſi *formaliter* tantum, vti loquuntur, concurrit atque contribuit; ita *an*, *vbi*, *quomodo*, *quantum*, etiam aliquid *materialiter* conferre videri poſſit, etiam iam ſupra nonnihil attigimus: certum interim omnino eſt, quolibet intuitu, quod illud, quicquid tandem eſſet, nec adeo *multum*, nec adeo *craſſum* eſſe poſſet:

Interim neque etiam a reliqua vera indole *aëris atmoſphærici* alienum; quale quid neceſſarium eſſet, ſi *Spiritus* ſuppeditare deberet:

Sed potius longe ſimplicius φλογιςὸν quoddam principium: quamuis de hoc etiam non minoris ponderis *dubitationes*, quam *adſertiones*, ſeſe offerant.

Vt enim nihil aliud dicam, certe tanta quantitate in *aere* non abundat hoc *principium*, vt in ſingulas *reſpirationes* inſigne quiddam præſtare & ſanguini communicare poſſet: quod vel a poſteriori ex eo diluceſcit, quod *materia* huius parum certe in magnam quantitatem aëris receptari poſſit, etiam tali loco vbi affatim in illum ingeritur, nempe per *incenſionem* rerum inflammabilium.

Quicquid tamen omnium harum rerum ſit, quanquam *curioſitati* conſiderationes hæ multum velificentur, *vſui* certe *medico* abſolute nihil conferunt: vnde etiam tempus illis amplius inſumere non conuenit.

Ambientis aëris varia in corpus eſt efficacia, *prima* quidem, & veluti directa apparens, cumprimis in *ſenſum*: vera autem & *vltima*, in *craſin* humorum.

Producit autem huiuſmodi effectus aër, non tam propria ſui, quatenus aër eſt, indole; vtpote ſecundum quam potius ſimpliciter *elaſticas* illas mutationes præſtat:

Sed quatenus *frigoris* aut *caloris* mutationes ſubit; & *humidus* etiam partes, ſub craſſiore *nebuloſa* conſiſtentia, intertextas gerit; & vagis *ventoſis* atque *procelloſis* inſultibus corpus percellit.

Vtique enim notari meretur, quod *ſenſui* immenſum quantum minus moleſta accidat, *caloris*, *frigoris*, *humiditatis*, *æqualis* & *conſtantior* perceptio, quam *vagi* ſolum *inſultus* contrariorum, vt *frigoris*, inprimis *humidi*, inter medium *calorem*.

Reuera autem nihil magis moleſte afficere obſeruatur corpus, quam *frigus humidum*: inprimis medio *calori* temere inſultans, eumque interturbans: vtpote quo, quam maxime repentinæ & euidentes penitus *alterationes*, in corpore cooriri obſeruantur.

Sunt autem *effectus* illi, quos tales *aeris* conſtitutiones ita ſenſibiliter in corpus exſerere ſolent, prouocationes *Motuum* diuerſorum *Tonicorum*.

A *frigore* enim, cito ſequitur *conſtrictorius* quidam *ſuperficiei corporis* motus, quo *humores* ad intimiora corporis *repelluntur*;

A *calore* temperato e contra, *euocantur* veluti *humores*, vt *laxato* partium *tono* altius *verſus ſuperficiem* effluant:

A quibus quidem rebus, a *priore* illa *pallor* corporis, adſpectus cito *strictus*, *frigoris* repentina peruaſio, *vaſorum* ſanguiferorum ex hiſce locis veluti *diſparitio*, *ſenſus* etiam quidam *grauitatis tenſiuus*, cooritur: a *Calore* vero, omnia contraria, *color* floridus, *calor* vegetus, *turgidula* corporis inflatio, *vaſorum* etiam *impletio*, *alacritas* atque vigor corporis; ab exceſſu tamen etiam *tenſiua* ſ. *oppletiua* quædam ſenſatio, & veluti *fatigatio ponderoſa*.

Qua ratione hæ *mutationes motuum* euenire poſſint, ſi in animum inducamus conſiderare, minimum ſine dubio omnium locum ibi habere poterit illa recentiorum quorundam præ-

Digitized by Google

præfiguratio, quaſi hic aliquid imputandum ſit *grauitati* aëris; qua quidem re nihil a vera hiſtoria *motus* vulgo dicti *Barometrici* alienius in mentem venire poſſet.

Cum enim præcipuus gradus *preſſionis* illius *elaſticæ*, (quam illi hactenus perperam *ponderoſam* interpretati ſunt) in conſtitutione aëris cum *ſiccitate frigida*, minime vero *humida*, contingat; interim *ſiccum frigus* huiuſmodi effectus immenſum quantum *minus* producat, quam *humidum*: adeo, vt maniſeſtisſime ſub *auſtrina* potius conſtitutione *hyberni* de reliquo temporis, qua niues ſoluuntur, & *Barometrum* ad infimos gradus deſcendit, *faſtidioſa* illa *ſenſibilitas* frigoris corpora percellat: patet inde ſatis opinionis error.

Adhuc autem nimio craſſior circa leges *Barometricas* eſt ille error, quod, cum energia illa *elaſtica preſſoria*, quam illi ſimpliciter *grauitati* adſcribunt, aliquid adeo *vniuerſale* ſit, vt vel *integras prouincias* æqualiter afficiat; in his caſibus intra quoslibet quatuor *paſſus*, imo pluribus in locis intra *pedis* diſtantiam, velut in momenta, non ſaltem is ſe variare, ſed pro lubitu variari poſſit: ita enim ſi ex *humido* illo *frigido* aëre, in *calidum* hypocauſtum tranſeas, ibique te contineas, periit omnis effectus in corpus: nempe ita præſentaneus & ſenſibilis. Et ex aduerſo, ſi pedem ex hypocauſto efferas in domum venti talis flatibus peruiam, *calidiore* inprimis ad madorem vſque corpore, contrario penitus modo ſe res habeat.

Par ratio eſt illius phænomeni, quod non tam eminenter vniuerſalis huiuſmodi conſtitutio *frigido-humida*, tam præſentaneos effectus edat; ſed inprimis incurſus vagi *ventorum* in corpus incurrentium.

Quæ ſingula, nedum omnia, opinionem illam funditus euertunt: vnde ne quidem allegare placet vlterius paris in hoc genere dignitatis illud argumentum, quod in negotio *preſſionis*, ſeu vulgo dictæ *ponderoſitatis* illius aëreæ, par efficacia ſit *caloris ſicci*, vti *frigoris ſicci*: & tamen nemo mortalium pares inde

effectus, circa illam ſuppoſitam *compreſſionem* corporis, *vagam* atque repente *mutabilem*, expectauerit.

Sicut itaque alibi certe, & aliæ, quærendæ ſunt huius rei rationes; ita videntur illæ eluceſcere e reliqua efficacia talium aëris conſtitutionum tam in *humores* corporis, quam partes *fibroſas* eiuſdem:

Et inſuper *Vitali* aduerſus eiuſmodi effectus *deſtinatione*, & *actione conueniente*.

Humores certe a *frigore*, & inprimis *humido*, non ſolum ad *ſpiſſitudinem*, ſed *lentam* præcipue atque *tenacem* diſponi, notum eſt.

Fibras ſolidarum partium ab *humiditate frigida*, adeoque *inſiſtente*, ſenſim *emolliri*, atque *relaxari* poſſe, pariter notum eſt.

Quando iam inſultus huiuſmodi, vel ex improuiſo veluti, *impetu* quodam, in corpus irruunt; vel frequentiore *repetitione* atque continuatione hoc agunt, *iuſtum* vtique & æquum eſt his rebus præoccupando conſulere:

Quod quidem melius fieri non poteſt, quam ſi *humores* a *contactu* ſubſtantiæ ita lædentis mox ſubtrahantur, & longius ad intimiora dirigantur, atque adeo veluti *recondantur*:

Fibræ vero ipſæ, vegetiore motu ita *denſentur*, ne aduentitia illa *humiditas* altius ſe illis inſinuare, adeoque hæc damna inferre valeat.

Certe, quam *iuſtæ* ſunt hæ, & *Vitali* conſeruatorio ſcopo abſolute conſonæ, *intentiones*, *materiali* totius negotii conſtitutioni exquiſite reſpondentes; tam bene quadrant *ætiologiæ* huius efficaciæ, præ quibuslibet aliis conceptibus.

Oportet enim profecto huic rei, circa negotia Vitalis conſeruationis corporis, abſolute ſubmittere animum, vt agnoſcamus ſicut *a priori* rerum talium conſtitutio in ipſo corpore, *finali* quadam neceſſitate, actiones eiuſmodi *poſtulat*; ita actiones illæ huic *fini* quadrantes, etiam illa *intentione*, vt hunc *finem*

Digitized by Google

nem adſequantur, & illa *inuentione* ſeu methodo, vt eiuſmodi effectui *quadrent*, atque ſatisfaciant, & *intendantur*, ſiue *deſtinentur*, & *adminiſtrentur*.

Quod quidem in noſtro præſente negotio, tanto euidentius eſſe apparet, dum in illo re vera etiam *animi* ſeu *voluntatis* aliquod *faſtidium* vna concurrere ſentitur, id eſt, generalis quædam *intentio* huiuſmodi conſtitutionem *fugiendi* atque vitandi.

Supereſt de *Reſpiratione* illud conſiderandum, qui fiat, vt *infans*, qui in vtero materno nulla reſpiratione indiguerat, & tamen *vixerat*, poſtquam illam ſemel celebrauit, eandem poſtea perpetuo *continuare* neceſſe habeat?

Quamlibet autem facile ſponte fateamur, quod veram cauſam *abſolutæ neceſſitatis reſpirandi*, in animalibus, quæ in aëre viuunt, *a priori* non æque agnoſcere liceat; a poſteriori tamen multo minus difficile fuerit rationem reddere, quamobrem *ſemel* vtique ſuſcepta reſpiratio, poſthac ſine graui *periculo*, imo vero certo *damno*, non amplius omitti poſſit.

Cum enim, antequam infans reſpirat, magna illa *vaſa pulmonalia* adhuc plane ſimpliciter *conniueant*, & nihil ſanguinis admittant, corrugatis ſimul penitus ipſis pulmonibus:

Per primam autem reſpirationem & *expanſionem* pulmonum hæc vaſa non ſolum *diducantur*, ſed etiam veluti eo ipſo actu *ſugendo* hauriatur, veluti attrahatur ſanguis, qui poſtea magis magiſque ipſo pulſu penitius impellitur:

Facta ita ſemel huiuſmodi impreſſione ſanguinis in hæc vaſa, e quorum penitioribus innumeris ramificationibus non detur poſthac verus *plenus recurſus* ad cor, *ſimpliciter*, & *vno quaſi actu*; quin certiſſime aliquid, & quidem ſecundum omnem euidentem probabilitatem, non parua quantitas huius, in penitioribus meatibus otioſe hæſura eſſet;

Niſi ita identidem *continuaretur* reſpirationis actus, nihil vtique certius expectandum eſſet, quam vt illud, dicta ratio-

ne ſemel ita *ſubſtitiſſet*, ſimpliciter in *corruptionem* ruens, toti corpori ruinam illaturum eſſet.

Quemadmodum autem ſimpliciorem forte conceptum admiſerit factum illud, quod *canalis*, qui *pulmonalem arteriam &* *aortam* in embryone intercedens, tranſitum ſanguini ex huius velut oſtio in illam concedit, poſthac *conniueat*, imo conſolideſcat:

Dum nempe eadem illa iam notata *expanſione* pulmonis, *arteria* pulmonalis re vera etiam ita ſurſum tenditur, vt non ſolum ſitus ille *obliquus* iſtius conalis quadantenus inde mutetur; ſed re vera etiam aditus ſeu introitus ab ipſa hac ita magis *ſurſum* tenſa pulmonali arteria, hac ipſa *tenſione* conſtringatur, adeoque liberum illum ſui aditum amittat.

Licet inquam hoc ita ſeſe habeat, tamen non pariter euidens eſt *mechanica* aliqua ratio aut conſequentia, quamobrem *foramen ouale* per quod ſanguis e dextro ventriculo cordis in embryone, *immediate* ad ſiniſtrum penetrare poteſt, poſthac, quando ſemel via per pulmones patet, etiam occludatur.

Conſpicuus vtique eſt huius foraminis rugoſus quidam *gyrus*, qui promtiorem aditum a *dextro verſus ſiniſtrum*, ab hoc autem retrorſum conſpicuum quendam velut anfractum, exhibere apparet:

Interim, ſicut in ipſo illo ſui vſu, dum fœtus adhuc in vtero exiſtit, hæc eius qualicunque *gyro anfractuoſa* diſpoſitio, nihil impedimenti afferre potuit, quo minus ſub vno eodemque etiam *ſyſtaltico* actu, liber traſitus e dextro in ſiniſtrum pateret, & plane commode ſuccederet: ita non æque apparet, quid etiam poſt cœptam *reſpirationem* adeo inſignis mutationis hic contingant:

Niſi quidem forte *deſcenſus* ſanguinis e *vena pulmonali* in ſiniſtrum ventriculum, aliquid peculiare hic conferre debeat: quamlibet certe in impedito hoc propemodum ſit, ſi energia pul-

Digitized by Google

pulſus conſideretur, qui vtique nimio fortior eſt, quam nudus ille ſimplex deſcenſus huiuſmodi.

Liceret autem forte rem ſub tali ſchemate concipere.

Cum *foramen* illud *ouale* vtique talem *gyrum* membranaceum habere obſeruetur, qui a ſiniſtro latere verſus dextrum, peculiarem quandam *retropreſſionem*, & ita liberi tranſitus occluſionem, inferre videatur;

Quando iam ſanguis e *vena pulmonali* per *auriculam* ſiniſtram, huic foramini in propinquo poſitam in ipſum hunc ventriculum iniicitur, apparet non ſolum inde veluti quadantenus *comprimi* hunc membranaceum eius gyrum, verſus oppoſitum dextrum ventriculum:

Sed quando etiam ita per hanc ſanguinis iniectionem *repletus* ventriculus, poſtea conſtringitur, videtur hinc eo ipſo continuari, aut quaſi repeti *tenſio* hæc, ab ipſo hoc *ſiniſtro* latere *verſus* dextrum:

Et hoc quidem maxime per manifeſto *dichronum* illum motus ſucceſſum, dum *prior* iniectio ex auricula in ventriculum, membranam hanc verſus oppoſitum latus iam apprimit, vt per *ſuccedentem* totius ventriculi *ſyſtolen*, appreſſio illa tanto certius continuetur.

Cæterum cum etiam hæc ipſa res ad *Medicam* conſiderationem nihil lucis adferat, merito proinde abrumpenda potius erit curioſitas circa illam prolixius ſcrutandam.

SECT. II.

MEMBRVM II.

DE

CIBO ET POTV.

ILlorum, quæ *per os aſſumuntur*, quanta eſſe poſſit in corpus efficacia, vti per ſe facile patet, ita ſufficiet pauciora de illis, & quæ veluti directe ad theſin pertineant, protuliſſe.

Cum

Cum *ſanguis* ſubſtantia ſit, *diſſolutioni* ita penitus expoſita, vt etiam *ſub* reliquo ſui *conſeruatorio* motu, imo vero proprie etiam omnino *per* ipſum, ſucceſſiue *fatiſcat* atque *diſſoluatur*; opus hinc vtique habet perpetua *reſtauratione*, *reſtitutione* inquam *materiali*, qua illa *quantitas*, quæ per huiuſmodi conſumtionem deceſſit, denuo *reparetur*.

Huic ſcopo ſeruiunt *cibus & potus*; quibus nempe tam *ſolideſcens*, quam *fluidior* ſubſtantia reparetur.

Imo non *reparetur* ſolum, quod quidem ſanguini inprimis competit; ſed etiam *ſubminiſtretur* pro reliqui vniuerſi corporis, eiuſque *ſolidarum* partium etiam ſimplici *augmento*: quandoquidem huic, ſi vel maxime nihil *decedat*, *adiiciendum* tamen quotidie eſt, adeoque huic fini materia ſubminiſtranda.

Quemadmodum ergo hîc etiam valet, *qualis cauſa*, *talis effectus*, & contra; ita facile apparet, quod *materiæ*, e quibus hæc reſtitutio fieri debet, neceſſario etiam materiali ſua, ad minimum *generaliore*, indole, reſpondere debeant *mixtioni* illi, quæ hinc produci debet, *ſanguinis* videlicet, atque vniuerſi *corporis*.

Sicut itaque *mixtio* corporis, *mucido-pinguis* inprimis eſt; largiore quoque *ſiccæ terræ* hinc inde quantitate intermixta; ita dictat ſana ratio, quod omnino etiam aſſumi debeant materiæ, quæ ſimilem compoſitionem in ſe complectantur.

Quemadmodum autem hæc *mixtio*, non ſeorſim humano corpori competit, ſed vniuerſo *generi* animalium; ita meretur ſine dubio paulo altiorem penſitationem, generalior illa *Victus ratio*, quæ omnibus animalibus communis eſſe appareat:

Vbi tamen mox non exiguæ difficultatis materiam obiicere poſſent, non ſolum *Aquatilia*, velut in genere: ſed in ſpecie ex *amphibiis*, *ſerpentes*;

Vtpote qui nonſolum per ſatis longum tempus (*quinque* vel *ſex menſes*), ſine omni *ſolido* cibo viuere poſſunt:

Sed

Sed etiam inſuper ſimplicis *aquæ fontanæ* tam parco potu contenti eſſe, vt vel *ſenis* diebus *aqua* ſatiari ipſis ſufficiat.

Sicut autem hæc ipſa res ſuppeditare vtique poteſt *Phyſicis* materiam ſpeculationes ſuas gnauiter exercendi; ita habet tamen etiam aliquid lucis ab antiquis inde profecta animadverſio, quod animalia, quorum corpus actu *calet*, tanto maiore conſumtione etiam afficiantur.

Enim vero eſſe hanc *caloris* in huiuſmodi animalibus energiam, prorſus inſignem, teſtatur phænomenon illud notiſſimum, quod animalia, inprimis quanto magis *voracia* ſunt, etiam in ipſis *frigoribus hybernis*, non *viua* ſolum maneant, ſed omnino quantum ſatis ſit *caleant*.

Vbi iterum ſpecimen eluceſcere poteſt illius ſupra a nobis tactæ præcipuæ efficaciæ *frigoris* per ſenſum, & vt ita dicam, ſecundum *æſtimationem ſenſualem*.

Ita enim nonſolum videmus, quod vnus homo præ altero frigus diutius, & ſine valde notabili incommodo, tolerare poſſit, quam alius, ex nuda *adſuetudine*, & re vera minore eius *metu* aut *tædio*:

Sed etiam notiſſima ſunt exempla *maniacorum*, qui alienato propemodum a *ſenſu*, inprimis *teneriore*, animo, etiam inſigne frigus, & cui nemo ſanus ſufficeret, ita tolerent, vt maxime vegeta adminiſtratione *motuum ſanguinem calefacientium*, & *attenuantium*, efficaciæ *frigoris* nullum ius relinquatur.

Huiuſmodi vero calorem corporis ad vehementem *tranſpirationem*, adeoque humorum *diſſolutionem*, atque *diſſipationem*, efficaciam vtique eximiam habere, nemo puto dubitabit.

Sunt itaque ASSVMENDA illa, CIBI & POTVS, talia neceſſario eligenda, quæ *ſcopo*, cui deſtinantur, nempe ſanguini atque corpori inſtaurando, idonea ſint.

Non eſt, quod hic prolixi philoſophemur a priori, *quæ*, *qualia*, *vnde* petenda, *vbi* inuenienda? cum ſatis præiud ii

exhibeat praxis omnium ſeculorum, vt nempe e *vegetabilibus*, & *animalibus*, hic ipſe victus petatur.

Equidem & ipſum primorum parentum victum, e *vegetabilibus* inprimis fuiſſe, innuit ſtatim ipſa *maledictio agris* incusſa, vt in neceſſario ipſorum cultu, *laborem* prius, atque multas *moleſtias*, quam *panem*, quod aiunt, *deuorare* homo cogeretur.

Quicquid autem horum ſit, quicquid, inquam, tandem præiudicii, *vſus* inferre videatur, manet non iniuſta conſideratio, quid ex illis, quæ in vſu ſunt, *optimum* eſſe poſſit.

Sicut enim nemo forte dubitauerit, & paſſim res ipſa hoc affatim loquitur, quod in multis locis etiam nuda *neceſſitas* atque *defectus meliorum*, certas quaſdam res vſui neceſſarias fecerit:

Verbi gratia: dum in extremis *Hyperboreis*, *leguminum* atque *frugum* prouentui nullus patet locus, & tamen homines illas ſedes mutare non ſuſtinent, *piſcibus* vtique ſuis *exſiccatis* vitam tolerare neceſſe habent, & *carnibus*, quas ſors obtulit indefeſſæ induſtriæ, fami ſubueniunt.

At in illis locis, vbi harum rerum præ *abundantia*, etiam *electio* locum habet, iuſtior eſt quæſtio, *quodnam ſimplicisſime optimum* haberi poſſet *alimentum?*

Patitur hæc res duplicem conſiderationem; (1) ſecundum ipſum *genus*; (2) ſecundum *ſpecies* ſub vno quoque genere.

Dico, an *Vegetabilia* præferenda ſint *animalibus*, aut contra? & quid ſiue ex *Vegetabilibus*, ſiue ex *animalibus*, nutritionis *ſcopo*, præcipue & *eminenter* accommodatum eſſe poſſet.

De *Vegetabilibus* certum eſt, quod illa ad *nutriendum* hominem *ſufficere* poſſint.

Quamlibet enim eo prolapſa ſit intemperantia humana, vt etiam inter pœnas numeret, ſolo *pane & aqua* ſuſtentari; *Phyſice* tamen certum eſt, & multis quotidianorum exemplorum

rum myriadibus notum, quod *panis & aqua* nutritioni ſatis *ſufficere* poſſint.

Tanto magis autem notum hoc eſt, aliorum *animalium* exemplo; quæ etiam huiuſmodi alimentis, *frugibus*, inquam, cum *aqua*, lautiſſime viuere, atque *ſaginari* prorſus, obſeruantur.

Vbi bene notandum venit, quod in hac parte, quantum ad *ſimplicem nutritionem* attinet, *nulla* penitus *intercedat diuerſitas homini* ſimpliciter conſiderato a reliquis *animalibus*.

Ita *glandibus* etiam, *quernis* æque atque *fagineis*, homines aliquando victitaſſe, vt hiſtoriæ antiquæ innuunt, ita nihil vsquam eſt, quod fidem ſuſpectam reddat: & licet de vna magis *familia*, aut ſecundum illa antiqua tempora, *gente*, hoc forte ſolum valuerit, quicquid tamen factum hic eſt, vt *hominibus*, *qua talibus*, inquam tribuendum vtique eſt.

Curioſior eſſet, ſed ſine dubio etiam fruſtranea, illa quæſtio, quis primo hominibus *farinæ fermentandæ* auctor fuerit; niſi quidem vero ſimilius habeatur, hoc ipſum etiam *vſu* potius, & e *fortuitis euentibus*, in morem tractum eſſe, ſimpliciter a poſteriori, quam vt ſtatim a priori certo alicui *fini*, veluti conſulto *deſtinatum* fuerit.

Potuit tamen ad hoc inducere *auium* inprimis, quotquot granis viuunt, exemplum; vtpote in quarum *ingluuie* tam diu aſſeruari conſpicitur granorum copia, donec non ſolum *emollita* per ſuperbibitam *aquam*, ſed etiam ſenſibiliter iam *fermentatione* adfecta fuerit.

Imo, potuit etiam ipſa experientia fortuita docuiſſe, quod *maſſæ* ſimplices, in teneroriibus ventriculis, ſenſibiliter plus laboris faceſſant, quam *præfermentatæ*.

Quamlibet autem *Vegetabilia*, & ex his inprimis *fruges*, nutritioni hominum *ſufficere* poſſe ſatis conſtet; poteſt tamen denuo in quæſtionem venire, quidnam ex his alteri præferendum videri poſſit?

Digitized by Google

Non equidem de vlla *neceſſitate*, ſed magis commoditate hic eſt ſermo; & non eſt dubium, quin etiam aliquando deterioribus *adſueſieri* homo poſſit; Interim, vbi aliqua *electio* ſuppetit, etiam a delicata malacia aliena, non indigna eſt conſideratione diſquiſitio.

E *frugibus* omnes quidem atque ſingulæ nutriunt ſatis, ſed cum diuerſis circumſtantiis, maioris aut minoris *incommodi* concurrentis.

Ita enim v. gr. *auena* caput perturbare ſolet, & non ſolum *vertigine*, ſed etiam *doloribus* afficere, ſi largius aſſumatur.

Hordeum panis formam, ſub qua aſſeruari diutius poſſit, ne indies denuo coquere neceſſe ſit, non fert, quin nimis cito valde *ſiccescat*, & velut *obrigeſcat*: ipſi inſuper pinſitationi in molendino refractarium, & *feſtucis* rigidis horridius: *Triticum* ſatis quidem nutrit, ſed *mollius* magis, quam commode *firmum*, alimentum præbet: *ſecale* ſolum ita mediæ veluti conſiſtentiæ eſt, vt neque tam *exſuccum*, neque ita nimis *laxum* habitum induat.

Vnde quidem, vbi harum rerum *electio* ſuppetit, *ſecale* aliis præferri meretur, *purum*, aut cum *tritico* etiam remixtum.

Vbi non tam de *commoditate*, quam *neceſſitate* eſt ſermo, *hordeum* quoque, ſed *coctum* potius, quam *piſtum*, ſatis commode nutrit; modo decenter excorticatum: ſicut ipſa quoque *auena* excorticata, coctione miteſcit, & *ſimplici nutritioni* non deeſt.

Quomodo apud orientales multos populos *Oryza*, *ſimpliciter coquenda*, in perpetuo vſu ſit, hiſtoria docet: Sicut tam apud *Africanos occidentaliores*, quam *Americanos ſeptentrionales*, vulgo noſtrati ſic dictum *frumentum ſaracenicum*, his ipſis populis *Mayz*; aliis *radix Mandioca* in vſu eſt.

De reliquo vero ſunt vtique nutritioni etiam aliæ partes *Vegetabilium* ſic ſatis aptæ; ſed nec in tanta *quantitate* obtinendæ,

Digitized by Google

dæ, vt pro ſimplici alimento ſufficerent, nec ita ſimpliciter omnibus numeris abſolutum *æquale* atque *firmum* nutrimentum ſuppeditaturæ.

Huius generis ſunt inprimis *Nuclei dulces* & *oleaginei*, inprimis *amygdalarum* atque *pinearum*; tum etiam alii his appropinquantes, e variis *nucum* generibus: quibus tamen communiter aliquid mins tolerabilis ineſt, ad peculiarem aliquam *acrimoniam* concipiendam procliue.

Legumina pleraque *duriora* ſunt, & longe magis *exſucca*, quam *fruges*: *Folia oleracea* ſufficiente γλισχρῷ deſtituta: quod ipſum etiam *radicibus* ſucculentis, *raparum* atque *paſtinacarum* variarum ſolenne eſt.

Arborum quoque reliqui *fructus*, ſucculentiores vulgares, & qui maiore copia haberi poſſint, eadem labe laborant, vt partim nimis *aquoſum*, *dilutum* & *inſufficiens*, partim etiam *peregrinis*, non æque facile domandis, *fermenteſcendi*, & *acredinem* peculiarem contrahendi, propenſionibus, difficile alimentum præbeant.

E quibus omnibus circumſtantiis ſatis diluceſcere poteſt, quod non ſolum *fruges* omnibus aliis vegetabilium *ſpeciebus* atque *partibus* antecellant; ſed etiam ex his inprimis *ſecale*, *hordeum*, *triticum*, *oryza*, *milium*, *piſum*, *amygdalæ*, *pineæ*: imo harum rerum prudentes *coaptationes*, & alternationes.

Certum interim omnino ſimul eſt, quod fruges præſtent *fermentatæ* leuiter, quam ſub ſimpliciore *paſta*, *crudius* aſſumendæ: aut *coctæ* ad mollitiem qualemcunque.

Quemadmodum autem eadem, quæ cæteroquin ſano ſenſu non incommode *magiſtra rerum* dicitur, *experientia*, monſtrat, quod homo, præter *vegetabilia*, etiam *animalia* in vſum alimoniæ aſſumere, iiſque hoc effectu feliciter vti *poſſit*; non immerito etiam conſiderandum hinc eſt, quid ipſi hac in parte magis aut minus exquiſite *conuenire*, aut *conducere*, colligi poſſit.

Ante omnia meretur aliquam peculiarem conſiderationem etiam *Ventriculi humani*, *ſuilli*, *canini*, *felini*, peculiaris conſtructio, cum ventriculis animalium ſimpliciter *carniuororum* quaſi penitus conueniens.

Sicut enim illa *ſtructura ventriculorum* in *carniuoris* adeo veluti penitus eadem eſt, vt etiam *aues* ſimpliciter *carniuora*, immani diſcrimine a *graniuoris* hic abeant; & *quadrupedia carniuora* a *graminiuoris* inſignem diſtinctionem in hoc genere oculis offerant:

Ita peculiari conſideratione omnino digna eſt, quantum mihi quidem videtur, hæc tanta, & velut abſoluta *conuenientia*, *humani* ventriculi cum *carniuoris*: & contra, *abſoluta* prorſus *diuerſitas* tam a graniuoris, quam graminiuororum ventriculi potiſſima parte.

E qua certe conſideratione illud reſultare apparet, quod ita etiam *a priori* ex ipſius ventriculi *humani* conſtitutione, imo quaſi deſtinatione compareat, quod homo, ſi non *ſimpliciter* ad *carnium eſum*, tamen ad vſum illarum, & aliorum iam magis ad concoctionem paratiorum ſubiectorum *aſſumtionem*, veluti *deſtinatus* haberetur.

Carnes certe, & quicquid tandem, præter *ſolida oſſa*, animalis texturæ eſt, *poſſe* hominem edere, quotidiana experientia monſtrat; & adeo quidem, vt etiam a *crudis carnibus* non abſolute alienum eſſe eius ventriculum, affatim monſtrent tum *Tartari* feriores, tum *Samoiedæ*, quorum etiam *infantes*, ſimulatque dentes permittunt, *crudas carnes*, vel *morticinas*, ab oſſibus morſu auferre, videas.

Interim, vt aliæ ſunt varietates *partium* ab animalibus deſumendarum, ita notiſſima omnium eſt, ſubſtantia illa, e corpore animali inter ſpecies viuiparas proficiſcens, & ipſa natura inſtigante ad vſum nutritionis transferenda, nempe LAC.

Sicut autem certum eſt, quod equidem *Lac*, ſi non æque *tota ſua ſubſtantia* ſimpliciter, tamen diuerſis ſui *partibus*, diver-

Digitized by Google

verſimode, ſed facile tamen, aptandis & inſtruendis, *nutritioni* omnino *ſatisfacere* poſſe; ita eſt tamen certum, quod pro *vnico*, velut expreſſit *deſtinato* medio & materia nutritionis, conſiderari non debeat, per rationes maxime euidentes potiſſimum ſequentes.

Primo enim, tam notum eſt, quod *lac* ſimplex atque ſolum, ſatis *firmum* nutrimentum, & eius quidem quantum *ſatis & neceſſe* eſt, corpori non ſuppeditet, vt nota inde ſit locutio vel ipſius plebis obſeruationi veraci ſuperſtructa, quod *infantes ſolo lacte nutriti, ſine ſolidiore aliquo cibo, corporis texturam* inde contrahant, nimium *mollem atque laxam*, quam proinde ſchwammichtes weiches milch-fleiſch appellant; a qua conſtitutione etiam re vera nimium quam *ſenſiles*, & ad quaſcunque iniurias accidentales impares, euadunt.

Et licet argui hic poſſet diuerſitas variorum generum lactis, vt quod vni generi deeſt, altero ſuppleri poſſe videri poſſet: refragatur tamen duplex conſideratio.

Primo enim vtique eidem ſpeciei *lac maternum* ita ſatisfacere deberet ad minimum per primam illam ætatem trium vel quatuor menſium; interim hoc non ita fieri, ſed reuera minus commode *ſolo materno lacte*, ſine *ſolidiore* aliquo ſubſidio tunc etiam ſuſtentari infantes, certum eſt.

Secundo, licet hæc proportio, v. gr. *Vaccini* lactis ad *muliebre*, valere poſſet in hac *ætate infantili;* minime tamen quadrare poſthac augeſcenti, & *robur* debitum expectanti corpori poſſet.

Secundo reclamare videtur *inſtructio*, & ex hac eluceſcens *inſtitutio* corporis velut *a priori;* vna cum exemplis huius inſtituti, per peculiare præiudicium *in actum deducti*, a poſteriori.

A priori, dum vtique homini æque ac aliis animalibus *dentes* prognaſcuntur; cui autem alii *fini*, aut vſui, quam *ſolidiorum* eſui?

A poſte-

Apoſteriori, dum vtique in variis animalium generibus hoc affatim videre licet, quomodo illa, ſimulac a *dentibus* ſatis valent, non ſolum ſua ſponte ad *ſolidiores*, ſuæ ſpeciei idoneos, cibos ferantur; ſed etiam vbera materna poſthac non amplius petant: imo vero, iam firmiora & adultiora illud ipſum actu *faſtidiant*.

Cui omnino addere conuenit illud inſuper phænomenon, deſtinationes huiuſmodi *a priori* tanto euidentius confirmans, quod etiam ſingulæ animalium ſpecies, non ſolum hoc tempore, quo *ſolidos* cibos appetunt, non quoslibet promiſcue, ſed qui ipſorum *ſpeciei* veluti proprie dicati ſunt, quærant, neglectis aliis:

Sed etiam circa diuerſas *ſpecies*, *ſub eodem* dereliquo *genere* ſtantes, peculiaris *ſelectus ſeruandi* notitiam habeant: quod de *graminiuoris* notiſſimum; de *carniuoris* etiam illud ſatis notum eſt, quod non ſolum ab eiuſdem *ſpeciei ſuæ*, ſed propemodum a *totius generis carniuororum*, eſu familiariter abſtineant.

Harum rerum tanta conſpiratio, facit vtique probabilem etiam *humanæ* ſpeciei, tanquam *a priori*, vt *inſtructionem* ab organis, ita *inſtitutionem* ab ipſo *appetitu* ſeu *inſtinctu innato*, aptationem ad *ſolidiora* nutrimenta aſſumenda: tum *a poſteriori*, effectum optime vtique cedentem.

Pro meliore vero argumento, quod *homo* etiam *ſine carnium* eſu, ſatis *commode* viuere poſſet, integrum forſan eſſet allegare, illam ſatis notam *a verſionem appetitus a carnibus*, quæ homini obtingit, ſimulatque in reliqua *œconomia vitali* aliquid impeditius ſuccedit, *labor*, aut *periculum* aliquod, incumbit:

Vbi quidem notabilis eſt non ſolum *prompta atque matura* huiuſmodi, nempe carnium *auerſatio*: ſed etiam tardiſſima ad illarum *tolerantiam* reuerſio.

Ex aduerſo vero, illorum, quæ e *vegetabili* regno proficiſcuntur, tam reliquorum magis *ſapidorum*, quam ipſius præcipue *panis* longe melior tolerantia:

Vnde

Digitized by Google

Vnde notabilis *Auicennæ* locus, ab interpretibus quidem corruptus (dum vertunt, *omnis oppletio mala, panis autem peſſima*) ſed ex vera mente autoris reſtituendus: Omnis *inappetentia* mala, *panis* autem peſſima.

Quamuis enim hæc appetitus *auerſio*, tribui fortaſſe poſſet peculiari magis conſtitutioni ſolum *a poſteriori*, certorum *adfectuum morboſorum*, v. gr. *putredinis* periculum fouentium; quibus *chylus ex animali mixtione* ſubnaſcens, fomitem ſuppeditare compos, propterea hoc tempore ſaltem propter hunc peculiarem caſum faſtidio illo quaſi caueatur:

Eſt tamen atque manet omnino certum, quod hæc *chyli ex animali mixtione* oriundi habitudo ad corruptionem putredinoſam procliuis, *perpetuo* vtique maneat; atque adeo Chylus *e vegetabilibus*, inprimis *moderatæ aceſcentiæ* capax, ſicuti de reliquo *nutritionis* vſui aptus, ita ab iſto incommodo promptæ *putridæ* corruptionis, *ſemper alienior*, præferri mereatur.

Quo quidem loco omni omnino iure notari debet illa recentiſſimorum hominum, vt in multis aliis rebus, ita in hoc negotio, certe exquiſite ſuperuacua ἀκρίβεια, qua mirifice metuunt atque damnant *dulcia*, non ſolum *in genere*, ſed tanto magis *in morbis*, & iam adfecto corpore:

Et hoc quidem ex eo fundamento, quod dulcia *aceſcant*; *aciditas* vero ſanguinem coagulet, adeoque motui illius adverſando, ſummum periculum inducere poſſit.

Quantumuis autem negari neque poſſit, neque debeat, quod ingens *copia vehementiſſimorum* acidorum vtique hoc poſſit, vt ſanguinem valde *inſpiſſet*;

Alienum tamen fuerit tantum periculi expectare mox etiam a qualibet modica quantitate & moderata qualitate:

Qualis interim alio nomine *digeſtionibus inprimis viis* ſubvenire poſſit.

Per totam autem humorum maſſam omnino *praeoccupare* & *impedire* poteſt, ne ſimplicius, & magis immediate *putredinoſa* corruptio vſquam inualeſcat;

Kkk Quæ

Digitized by Google

Quæ ſicuti & alias *præualida*, & corpori animali immediate *deleteria*, eſt, & ex illo *expulſionem* nullam propemodum agnoſcit, ſed velut immediate profundius atque latius *graſſatur*: inprimis e *vegetabilibus*, *leuior* & *ſalino ſulphurea*.

Ita ex aduerſo, *ſalina* hæc *aceſcens* intemperies, paſſim iterum *ſecerni*, & *excerni*, imo etiam ſubtilibus *terreſtribus* corpuſculis obtundi atque ſatiari poteſt:

Quod quidem tanto citius atque certius fit, quando ita per os aſſumpta *acida*, cum aliis magis *terreſtribus*, materiis ſtatim in ventriculo concurrunt:

Imo vero *dulcia*, quatenus demum *aceſcere*, ſeu *fermentando* in ſucceſſiuam *euolutionem* aciditatis ſuæ deduci poſſunt, obſaturantur ſub hoc ſucceſſiuo fermentationis actu tanto facilius a ſimpliciter occurrentibus *terreſtribus feculentis* corpuſculis:

Interim ſub ita *ſolubili* conſiſtentia atque ſpecie, humoribus denuo ſe ſe inſinuantia, nihilo minus ibidem *abſterſoriis* illis, atque *colliquatoriis* potius, quam *denſatoriis* effectibus quadrant.

Vnde quidem, niſi vbi *ſpecialiſſima* quædam *auerſio*, *per indiuidua* ipſa, ſubeſt, inprimis in *ſenſibiliore* fœminino ſexu, nulla omnino cauſa eſt, quæ circa *vſum moderatum* tam *dulcium*, quam *moderate acidorum*, ſcrupulum iniicere poſſit.

Quo nomine certe ante omnia *acetoſitas citri*, *acetum* ipſum, inprimis *fortius* potius, quam *vappidum*; eſculentorum, quæ *fermentare* conſuetudo fert, *acidior* potius, quam *vappidior* ſapor (quod de *braſſica* muriatica, *cucumeribus*, imo ipſo *pane*, valet,) aut vere *dulcium*, inprimis autem *ſacchari* magis, quam *mellis*, *moderatus* vſus, nullo vſquam intuitu formidari meretur.

Tanto magis autem laudatur, quando eiuſmodi eduliis reliquis hæc talia admiſcentur, quæ ex *proprio* ſuo ingenio, *teneræ fermentationi* minus idonea ſunt.

Quo

Quo nomine, verbi gratia, in *cucumeribus* & *melonibus*, *fortis aceti*, & multi *piperis* in iſtis; in his autem *ſacchari*, vel etiam *piperis* atque *ſalis* additio, fermentationem horum per ſe *vappeſcentium* atque *lenteſcentium* concretorum, rectiſſime ſubleuant: quod etiam de *lactuca* valet.

Ita *braſſicæ* omnis generis, *muriatica* fermentatio, & ſimiliter *cucumerum*, niſi bene *acetoſa* exeat, (quod inprimis per additionem *pinguium ſeminum*, ante omnia *ſubdulcium*, *aniſi*, *fœniculi*, *baccarum iuniperi* &c. obtinetur) *vappidum*, *lentum*, *mucidum* tantum inde erit *κρᾶμα*, *concoctioni* veræ refractarium:

Aut nimio ſale, quo ipſi *guſtui* aduerſatur, deinde obruendum &c.

Sicut autem per dicta homo non ſolum etiam *ſimpliciore* victu contentus eſſe, interim tamen & *multiplici* vti, poteſt; ita in tali *multiplicitate*, eo vtique reſpicere conuenit, vt illa multiplicia non abſolute *temere* ingerantur: ſed re uera aliis ita *in ſubſidium* adiungantur, vt quod vni deeſt per alterum compenſetur:

Quod quidem inprimis reſpicit ea, quæ ſufficienti *fermentationi* velificari poſſunt.

Quod quidem tam *aceſcentia* directe, quam aceſcentiam promouentia, *aromatica*, *noſtratia* & *exotica*, præſtant.

Potus, vti victus, quo *ſimplicior*, eo *melior*, & certe etiam ſimplex pura nihil inquinata *aqua*, ſatis vtiliter eſſe poteſt.

Interim non inconſultum fuit cœptum, *potum* etiam *ſolideſcentibus alimentoſis* particulis imbuere; inprimis *fermenteſcentibus*, imo paſſim iam quadantenus *fermentatis*, vt in *cereuiſia* & *vino*.

Videtur enim hac ratione præoccupari, ne *aquoſitas* illa, nimia ſua tenuitate nimis prompte iterum per *ſecretiones* & *excretiones* e corpore elabatur: ſed humorum corporis indoli,

quiæ *ſpiſſeſcens* eſſe debet, ſtatim ab ipſis ſui initiis ſimilior reddatur.

In *fermentatis* potibus illud ſolum cauendum eſt, ne nimia *ſpirituoſitate* caput offendant.

Quod tamen adeo ſimpliciter etiam non paſſim contingit, ſed multum debet ſpecialiori cuidam indoli *materiarum*, potui tali aliquando præcipuam, aliquando acceſſoriam materiam ſubminiſtrantium. Vbi v. gr. cereuiſia *lupulo* crudiore fœta, aut e copioſa *auena*, hordeo addita excocta, non tam *ſpirituoſitate*, quam peculiari *ſtupefactiua* efficacia caput ferit & perturbat. Quo nomine etiam Vini pro diuerſa patria, diverſam eſſe indolem inebriatiuam, teſtantur vina *Hungarica*, *Thuringica*, *Miſnica*, & quæ e *Gallicis*, *calce* & *alcalibus* ſub fermentatione adiectis adulterata ſunt:

Quamuis etiam ſua ſponte, vt vulgo vocant, *calcaria* vina, qualia inprimis e *Thuringicis* ſunt *Ienenſia*, hoc nomine male audiant: & iam olim apud *Athenæum* vinum tale notetur, *caput grauius feriens*, διὰ τὸ λαβεῖν γύψον: quæ verba non video cur *Cauſabonus* per paraphraſin vertat, *quod gypſum doliis immittatur*, cum illud eodem more, quo *Thuringica* illa, altius etiam intra ſuam vniuerſam ſubſtantiam velut *innatum* comprehendere poſſit.

Nouiſſimis hiſce temporibus, inter alia multa noua, innotuit etiam, & a gentibus ex Oriente, in noſtras regiones translatus eſt mos, *calidum potum* aſſumendi; & orta hinc eſt quæſtio, an etiam hic mos *prodeſſe* poſſit, aut *nocere?*

Enim vero reſponſio eſt facilis: *Calidum* aliquando bibere, non ſolum non nocet, ſed tantundem certe prodeſt, imo amplius, quam *offam calidam* vſurpare.

Sed *nunquam niſi calida* bibere, quamlibet forte *directe* nihil noceret: (cauendo tamen a *feruidiore* calore):

Tamen per indirectum poſſet omnino nocere; dum eiuſmodi *adſuetudo* in poſterum quoslibet *frigidulos* potus, ne dum

dum *exquiſitius frigidos*, *intolerabiles* reddit: Cuius rei exemplum eſt in Actis Anglicanis *repentinæ mortis a potu frigido* poſt *ſolum calidum* diutius *adſuefactum*.

Ego vere *Medicam* exiſtimo circa talia adſumenda *regulam*, ſimul ciuili praxi, vt hodie ſunt res, quam maxime accommodam, vt homo *adſueſcat moderate* edere atque bibere *varia*, modo non *nimium* a bona concoctione aliena:

Et caueat ſibi quouis modo, a nimium *timida*, *delicata*, atque *ſcrupuloſa* circa has res *electione*:

Minime enim ita facile inſigne incommodum adfert horum aliquid homini cætera ſano, ſi *metus*, atque *trepidatio* abſit:

In ſtatu vero iam aliunde morbido, a priori quidem etiam ipſa ratio ſuadet circumſpectionem; & reddit hanc a poſteriori tanto faciliorem ſpontanea communiter his temporibus patientis *nauſea* a rebus *vere* minus conuenientibus:

(Modo inter has non abſolute connumerentur omnia *ſapida*, *dulcia*, & *acida*, & quoquo modo *fermenteſcentia*; iuxta illud ingens præiudicium, iam ante merito taxatum.)

Non placet prolixum eſſe de *tempore* aſſumendi. Naturæ conuenientiſſimum ſine dubio eſt illud, quo *legitimus appetitus* poſtulat.

Legitimus autem appetitus complectitur ante omnia *victum ſimpliciſſimum*, nullo alio guſtus *lenocinio*, aut opinionis *præiudicio* intercedente:

Nec etiam per *diuturnum defectum* nimium collecto impetu; quo caſu etiam in *ſimplici victu* nimium fieri poteſt.

Hoc intuitu notum eſt, quod *ſimpliciore* aliquo *vno* ferculo, & *pane* bonæ notæ, nemo ſanus homo non valde famelicus, facile exceſſum admittat:

Familiariter autem, quando de *vno* aliquo ferculo quidquam amplius edere appetitus non tulerit, ſi *nouum* aliquod, imo plura deinceps, offerantur, ſuſcitato reuera *phantaſtico*

 appe-

Digitized by Google

appetitu, homines familiariter *ſeducantur* ad edendum, non modo *plus*, quam vllo modo *neceſſe* ſit: ſed plus etiam quam reapſe *tolerare* poſſint.

Interim ad illud *naturale tempus* edendi atque bibendi, pertinet etiam illud, vt *vna vice* adſumatur, quantum ad *appetitum eius temporis* ſatiandum ſufficere poſſit.

Et ſane hæc eſt genuina *menſura* cibi atque potus, quoad *præſens appetitus* ita ſaturatus ſit, vt non amplius *inſigniter* inſtiget.

Si tamen etiam circumſtantiæ hoc non permitterent, vt *ſatietas* obtingeret, ſed infra illam ſubſiſtendum eſſet; convenientiſſimum vtique naturæ fuerit, quocunque tempore appetitus *denuo* flagitat, denuo etiam adſumere.

Metus enim ille popularis, ne coepta ſemel *digeſtio*, novis cruditatibus perturbetur, *in corpore ſano* reuera *inanis* eſt: Quandoquidem ſiquid inde incommodi pullulat, a male *conſuefacta ſenſibilitate* illud eſt, non a ſimplici *materiali* harum rerum conditione.

Iterum dico, plurimum hic valet *Conſuetudo*; vnde cavendum, ne nimium *mollitiei conſueſcendæ* tribuatur.

SECT. II.

MEMBRVM III.

DE MOTV ET QVIETE.

Tertio loco inter res non naturales numerantur MOTVS & QVIETIS viciſſitudines.

Sane vero quod Apoſtolus dicit, *non edere debere, qui non laboret*, naturæ conſentaneum videtur; inprimis de *victu* paulo *pleniore*, aut *craſſiore*.

Imo vero nocet *deſidia* etiam in ipſis *motibus ſanguinis, progresſiuis* vt illi *ſegnius* ſuccedant, aut *inæqualiter*; vtrumque male, & cum damno inde expectando.

Pro-

Digitized by Google

Promouet enim bene *temperatus* Motus, diſtributionem *æquabilem* humorum; iuuat *transpreſſiones* adeoque *attenuationes*, *ſecretiones*, & *excretiones*: ſeruat etiam, imo reddit atque præſtat magis magiſque *agiles* ipſas partes *flexiles*.

Imo, cum *motus* plurimum etiam ſeruire debeat, ad præſtandas *actiones* ipſi ſpeciei, imo *generi animalium*, debitas; Omnimodo vero ad talem *habitum* non niſi *vſu* pertingere liceat: eſt propterea etiam hoc intuitu hic eius vſus *neceſſarius*.

Quemadmodum autem omnia œconomiæ corporeæ negotia, *placide*, *tranquille*, *moderate* inſtructa obſeruantur; & quidem vndique etiam *motibus & ſucceſſibus* ſuperſtructa; ita rationi conſentaneum eſt, quod huiuſmodi *moderamini* etiam reſpondere debeat *Motus voluntarius*.

De *voluntario* enim motu ſermo hic eſt. Nam licet etiam totius *Vitæ* fundamentum ſit *motus*, *inuoluntarius* nempe ille, & præter *cogitabundam intentionem* ſuccedens, & habeat ipſe quoque *moderamina* ſua, aut incrementa: eſt tamen hic maxime ſermo de eiuſmodi *Motu*, qui totum corpus *validius* exercet, & a *voluntatis* maxime moderamine gubernatur.

Menſura huius motus circumſcribitur inprimis his duabus circumſtantiis; vt *impetu* quidem *moderatior* ſit: *duratione* vero eo *longior*; & toto ſui ambitu etiam vſque ad *fatigationem*, ſed *leuem*, continuet.

Impetuoſus enim, non ſolum nimis cito, ſed fere etiam *inæqualiter*, certiſſime vero *nimium*, exagitat ipſum *ſanguinem*: vnde periculoſa intemperies in eius *craſi*, & ataxiæ in *motu*, vndique ad nocendum promptæ.

Nimis *breuis* etiam Motus, vti in genere parum prodeſſe poteſt; ita in ſpecie minus *æqualiter* totum corpus afficiendo; etiam minus *commode* cedit.

Quam maxime vero etiam ipſa proportio corporum diverſa circumſcribit tanto magis has menſuras; dum *diffuſiora laxioraque* atq; *molliora*, vtiq; omnibus his reſpectibus circumſpe-

ſpectius circa motum gubernari debent, eumque *moleſtius* quam gracilia & agilia ferunt.

Quamuis etiam vbi *humores abundant*, motus decenter *temperatus*, non vtilis ſolum, ſed etiam, ſi res recte æſtimentur, *neceſſarius* ſit: poſtulat tamen hæc conſtitutio tanto maiorem circumſpectionem in *moderamine* eius conueniente ſeruandam, ne humores ita *intempeſtiue*, *immoderate*, aut inprimis ſimul *inæqualiter* exagitati, grauia pericula incurrant & inferant.

Sunt autem Motus corpori proficui vel ipſius in ſe, *artus* & *truncum* varie exercentes: vel aduentitii, totum corpus, aut diuerſas eius regiones varie adficientes.

Prioris generis ſunt variæ *ambulationes*; iam in *plano*, iam *ſcandendo*, *connitendo*, diuerſæ: *Curſus* cum maiore aut minore *ſuccuſſatione*: *flexiones* variæ corporis cum *niſu* etiam iam maiore, iam minore, vt *fiſſio lignorum* laborioſior *cuneo* & *clauo*, *ſecuri* quoque fortius vibranda; *tractio campanarum*, exercitium *pilæ* ſeu *ſphæræ* maioris &c.

Alterius generis ſunt *equitatio* ſuccuſſatoria; *vectura* concuſſoria, *onera* motus varie alterantia &c.

Et habent certe hæc etiam poſteriora vtilitates ſuas non contemnendas; inprimis in diſpoſitionibus iam actu morbidis: de qua re meretur legi *Sydenham de efficacia equitationis in tabidis*.

Moderatus motus omni *tempore* vtilis eſſe poteſt; vnde cadit quæſtio, ſimpliciter ad delicatos reſpiciens, an conducat, imo an non noceat, *mox poſt cibos* vegetius moueri? reſponſionem petere licet a *ruſticis* & *opificibus*, imo quibuslibet fere *mercenariis*, qui ſimpliciter a laboribus ad ientaculum atque prandium, atque ab his iterum ad labores progredientes, optime habent.

De reliquo vero, vt hoc in genere dicam ad ſanitatem optimam, prout illa plurimum *humorum libero motui* innititur, facit

Digitized by Google

facit omnino illud par, ſono latino conſpirantium rerum, *potus* & *motus*; quarum prior expeditam *mobilitatem* conciliat: poſterior *effectum* iuuat, & ipſos eius rei *fines* promouet, nempe conuenientes *ſecretiones* & *excretiones*.

Cæterum vti hactenus paſſim monuimus, quod in corpore humano, imo vero animali in genere, omnia ad *placidos & ordinatos* ſucceſſus inſtituta atque diſpoſita ſint; ita habet hoc etiam præſens negotium, vt nihil ibi, niſi *tranquillis ſucceſſibus* bene fiat.

Hoc ipſo intuitu ſuccenturiari *Motui* etiam debet QVIES: recte iuxta illud poëticum: *quod caret alterna requie, durabile non eſt.*

De *quiete* non eſt quod prolixitatem admittamus; ſufficit illam motui ſubordinare, *otioſæ* autem *deſidiæ* contradiſtinguere.

Vnum autem præcipuum eſt etiam circa *quietem* capiendam apprime notandum, ne *immediate a motu ad quietem* ſuſcepto tranſitu, etiam aliter, quam conuenit, fiat. Quod quidem tanto magis caueri debet, quo magis diuerſi *modi requieſcendi* aliquid hic turbare poſſunt.

Ita enim v. gr. poſt *fortes commotiones* cito *deſidendo*, in ſenſibilioribus *inæqualis* fieri poteſt commoti ſanguinis diſtributio, & inde aliqua, ad minimum temporaria, incommoda expectari.

Imo meretur certe conſiderari illa in vulgus maxime nota *intempeſtiuæ quietis* efficacia, dum v. gr. quando quis minus adſuetus, imo vero etiam quantumlibet adſuetus, *pedeſtre iter* gnauiter conficiens, circa medium forte itineris, diutius *ſedendo* interquieſcere ſuſcipit, corripitur inde quaſi familiariter tanta *laſſitudine*, aut *obrigeſcente* certe tenſione, vt non niſi laborioſius recentem motum iterum ineat, & quantum ſatis eſt, exequatur.

Eadem ratio eſt ſenſus illius ingentis *laſſitudinis*, imo veluti *contuſionis* artuum, quando aliquis minime adſuetus, aut

Digitized by Google

ad minimum diu deſuetus, laborioſiorem aliquem motum admittit, longe & grauiter *ambulando*, *equitando*, imo *vectura* minus commoda corpus immoderatius *quaſſando* &c.

A quibus quidem fortioribus exercitiis ſi immediate ad ſegnem quietem transferat corpus, ſolenniter inde ſequitur dictum illud incommodum, vt ſequente die quaſi contuſum ſentiatur corpus.

Vt rem breuibus expediam, dico, quod omnino inter *quietem* ingens *proportio* ſeruari debeat ad *motum*, quæ maxime in eo conſiſtere debet, vt ſtrictius dicta quies, omnino motu *longior* nunquam ſit:

Motus autem *moderatus* & valde *remiſſus*, iam pro *gradu* quodam *quietis* valeat: intemperatiori autem motui *quies* etiam aliquanto *longior* ſubordinetur:

Quantum tamen fieri poteſt ita, ne a motu, *fortiore inprimis*, IMMEDIATVS AD QVIETEM *fiat lapſus.*

SECT. II.

MEMBRVM IV.

DE SOMNO.

CAeterum promtior fuerit attendentibus ratio diſtinctionis inter *quietem*, & SOMNVM; dum illa *motus* ſolum reſpicit, hic etiam *ſenſus*, vti ſtatim patebit.

Nempe SOMNVM etiam cum oppoſitis *Vigiliis* in cenſu rerum *non-naturalium* merito vtique numerant; dum ſicuti *motus localis & voluntarius* vitæ actionibus varie ſubuenit, ſimulque *rationis* placitis in effectum deducendis famulatur; *Vigiliæ* vero per *ſenſuum* vſum alacrem, tam vitalibus *cautionibus*, quam *rationis* exercitio ſeruiunt: ita vti *quies motui* reſtaurando, ſic *Somnus ſenſuum* atque *cogitationum* energiæ refocillandæ, famulatur.

Vigi-

Digitized by Google

Vigiliæ nempe nihil aliud ſunt, niſi *alacritas animi ſentiendo* atque *cogitando* occupati: quandoquidem *vigilare* & *cogitare*, rebus de reliquo ſecundum naturam conſtitutis, abſolute inſeparabilia ſunt.

Quoniam autem, per alibi iam abunde tradita, *actiuitas* animæ tam in *ſentiendo*, quam *cogitando*, minime *abſoluta*, ſed nimium quantum *limitata* eſt; fit ita, vt anima in perpetua ac indeſinente *actione* manere non poſſit, quin ipſius ſuæ *energiæ*, *alacritatis* atque *conſtantiæ* ordinatæ, inſignia detrimenta incurrat:

Reſarcit hæc, interpoſita ab his rebus *quiete*, quam *Somnum* appellamus. De quo certe miri paſſim paralogiſmi audiuntur.

Nempe vulgariter *Somnus* potius pro re ſimpliciter *paſſiua*, *comprehenſione primi ſenſorii*, *obnubilatione ſpirituum*, a neſcio quibus *vaporibus*, nimia *humectatione cerebri* &c. arguitur:

Sed re vera aliter ſe rem habere, diluceſcit tum a priori, a conſideratione *actiuitatis* ſeu *energiæ animæ*; tum a poſteriori, ex energia omnino libera ſatis, ad *ſubtrahendum ſe* illis rebus, quæ alias ad *ſenſum* vehementer incitant *animum*.

Certe enim, poſtquam *anima* ita opus habet intercedente ceſſatione, non poteſt *ſomnus* pro re ita ſimpliciter *paſſiua* agnoſci, quæ etiam mediam *actiuitatem* animæ interturbaret, & velut obrueret.

Sed debet ita potius omnino pro tali effectu explicari, cui ipſa anima *operam* potius *dare*, *poſitiue* & *libenter*, *locum concedere*, imo illum certa ratione atque methodo potius *poſitiue ſuſcipere* atque *præſtare*, vti *debet*, atque *poteſt*, ita etiam *ſoleat*.

Præcipua difficultas concipiendi atque intelligendi, quomodo ipſa *anima ſomnum capere* poſſit, per *remiſſionem actiuitatis* ſenſoriæ, dependet hactenus ab inſufficiente intellectu veræ indolis *ſenſationis*. Hanc, ſicuti præſente loco deducere

 non

non conuenit, ita ſufficiet, ſaltem ipſam ſummam negotii, vt *ſuppoſitam*, in noſtros vſus tantiſper aſſumere, & præſenti negotio applicare.

Nempe ſuppoſito, quod anima *ſenſationes* maximam partem *poſitiua* quadam *actiuitate* præſtet; ſiue vt vulgo generalius, & magis abſtracte loquuntur, *ad illas influat*, atque *concurrat*; manifeſtæ erit conſequentiæ, quod ſimulatque anima hanc ſuam *actionem* remittat, *agere* & *influere* ad hunc effectum abſiſtat, quod hoc ipſo *ſomnus* ſit, atque exiſtat.

Hoc ipſum, ſicut ita a priori omni dubio carere apparet (nempe, ſi *ſuppoſitio* decenter demonſtretur;) ita confirmat has res tanto euidentius, conſideratio illorum *euentuum*, qui in hoc negotio quotidie ante oculos occurrunt.

Ante omnia certiſſimum eſt, & neminem, qui animum decenter aduertit, fugere poteſt, quod ad *ſomnum* prompte atque placide capeſſendum, non ſolum plurimum conferat, ſed etiam abſolute veluti concurrat, primo, *ſecuritas* alta *mentis*; ſecundo, *alienatio eius* a *poſitiuis intentis cogitationibus*, atque ſollicitis *ſpeculationibus*: tertio, *faſtidium* potius quoddam, quam intentum deſiderium, *ſentiendi* atque *agendi*.

Sicut enim notiſſimum eſt, quod ingens & intentus *metus*, *mœror*, *ſollicitudo*, *ſomnum* efficaciſſime interpellent; ita nihilo minus familiariter nota eſt etiam illa eadem efficacia *deſiderii* eximii, & *expectationis* rerum gratarum, *præfigurationum* atque *cogitationum viuidarum*: adeo, vt huiuſmodi res, ſi non plane *rumpant* ſomnum, tamen viuidis *phantaſiis*, & *cogitationibus* ad minimum confuſis, nempe *ſomniis*, obturbent.

Peculiaria autem, ſed & eadem paſſim quotidiana, ſunt exempla *ſomni* a *faſtidio viuidiorum*, imo qualiumcunque tandem, *obiectorum ſenſationis*:

Vnde non ſolum homines ab *æſtimatione* rerum, quæ vel *ſenſum*, vel *animum* concernunt, *alieniores*, *ſtupidiores*, *faſtidioſiores*, ad *ſomnum* admodum procliues eſſe fere notum eſt: Sed

Sed quoties etiam ingenia de reliquo ſatis viuida, *locis* & *occaſionibus* admouentur, vbi non habeant, quæ huic ſuæ *indoli* quadrent, ibi ad *ſomnum*, etiam præter reliquam conſtitutionem, tanto magis autem circa eiuſdem *ſolita tempora*, non-ſolum ad ſomnum ſumme proni ſunt, ſed etiam vix ſibi ab illo temperare valent.

Accedunt his phænomenis adhuc varia alia, inter quæ vltimum certe locum minime occupat promptiſſima illa *adſuetudo*, ſomnum ſiue *certo tempore capiendi*, ſiue certo tempore *dimittendi*.

Prioris exemplum maxime vulgatum, eſt in *ſomno meridiano*, quem vel ſemel, aut ad ſummum bis, ſuſceptum, pluribus ſequentibus diebus, exquiſite *pari hora*, ita potenter repeti obſerues, vt niſi *intentiora*, inprimis autem *gratiora* huiuſmodi, ad *auocandum* apta ſuſcitamenta intercedant, vix omitti poſſit: aut ſane (quod tanto magis conſiderandum) non niſi *animi* euidente *faſtidio* omitti.

Alterius ſpecimen præbet prompta illa *adſuetudo*, qua *certa nocturna*, aut certa *matutina hora*, aliquando ſecundum *voluntatem*, & velut *ex propoſito*, aliquando etiam *ſponte*, expergiſci, vſitatiſſimum eſt: aut ad minimum, ſi non *exquiſite* ad illam *ſtatam* propoſitam *horam* expergiſcamur, inprimis in proæretica euigilandi *intentione*, ad minimum *intra illud tempus*, ſub ipſo inquam reliquo *actu ſomni*, ita *ſæpe* a ſomno expergiſcamur, vt inde notiſſima illa loquendi formula in vſum venerit Germanis: mit Sorgen ſchlaffen / ſub intenta ſollicitudine videlicet, ad præfixum tempus expergiſcendi.

In qua profecto re, vt alia plura ſunt conſideratione digna, ita illud inprimis, quod hoc ita præſtare poſſit *mens* humana ſecundum *propoſitum* ſuum, ſeu ſimpliciter *arbitrariam voluntatem*, & tamen nullum *complexum Theoreticum*, ſeu *conceptum* vllo modo *figuratiuum ratiocinalem* habeat, de *ambitu* ſeu *menſura temporis, cogitatione definienda*: Et licet nullum ſit du-

Digitized by Google

bium, quin hanc *dimenſam comprehenſionem*, *vſu* ſeu *adſuetudine* magis *excolat*, & velut manifeſtius *diſcat*; manet tamen ſimul extra omnem dubitationem poſitum, quod, quicquid etiam tandem in his rebus *adſueſiat*, nunquam tamen de huius adſuetudinis *modo aut ratione* quidquam intellectu comprehendere, aut vere de illo negotio *cogitare* valeat.

Ad noſtram præſentem rem nihil niſi hoc inde conficimus, quod *ſomnus* minime *paſſiuum* quiddam in *Natura humana* ſimpliciter inferat, ſed omnino potius *actiuum* aliquid. Cuius *vtilitas*, imo *neceſſitas* a priori, & multum *voluntarii* concurſus admittendi a poſteriori, euidens conſtitutio, ab omni *nude paſſiua* receptione, aut *ineuitabili inuaſione*, prorſus alienum quiddam teſtetur.

Quemadmodum autem *ſomnus* ita de *rerum non-naturalium* cenſu eſt, vt vtique ſine ipſius *decente vſu*, Oeconomia corporis & actionum eius, ſecundum *inſtitutionem* ſui, atque *deſtinationes*, ſubſiſtere nequaquam poſſent; Ita neceſſarium tamen eſt etiam harum rerum, *ſomni* inquam & *vigiliarum*, conueniens quoddam *temperamentum*, nonſolum ne nimis *parum*, ſed etiam ne *nimium* in alterutro fiat.

Conſiderari autem inprimis debet illa ſomni veluti naturalis atque ſolennis *differentia*, ſecundum *temperamenta* & *ætates*, vt aliis horum *longior* & *profundior*, aliis *breuior* atque *leuior* eueniat.

Profundum vero ſomnum dicunt vulgariter, e quo non ſolum non *prompte* atque *facile* expergiſcatur homo; ſed etiam in ipſo ita velut immerſus totus appareat, vt *actiuitatis* non ſolum *externorum*, ſed etiam *internorum ſenſuum*, velut expers omnino videatur.

Cum *leuis* ſomnus ſimpliciter contrario modo ſeſe habens, & alias ad *externorum* ſenſuum obiecta ſenſibilior ſit; & ſub ſui duratione etiam ipſa, *phantaſiæ* & *memoriæ* actibus, plurimum irrequietus, adeoque *inſomniorum* viuidis effictionibus, reuera

Digitized by Google

reuera *vigiliarum cogitabundam actiuitatem* quadantenus præ ſe ferat.

Contingit autem & *breuior*, & ita quoque *leuior* ſomnus, inprimis temperamento corporis *cholerico*, & *melancholico*; *longior* autem & *profundior*, *ſanguineo*, & maxime *phlegmatico*.

Sicut autem hoc vtrumque plurimum debet illi *animi habitui*, quem in hiſce temperamentis diuerſis, diuerſimode ſe habentem, ſuperius notauimus; dum videlicet *cholerici inquieti*, & ad *actiuitatem* perpetuo proni: *melancholici* tam ad *agendum* etiam prompti, quam perpetuo quadantenus *ſolliciti*, rebus ſuis *diffidentes*, atque *meticuloſi*: vtrique hunc typum, vt in omnibus ſuis *actionibus*, *actionibus* inquam, ita in hac etiam circa *ſomnum*, *actione* & *occupatione* ſeruant, & ſequuntur: *ſanguineis* autem per *liberam*, *phlegmaticis* etiam per *negligentem ſecuritatem* in diuerſum hic abeuntibus:

Ita contingit tamen etiam paſſim, vt per interuenientes *morales* occaſiones, & illis ſuperinductas *adſuetudines*, intentiorum *cogitationum*, *ſollicitudinis*, *metus*, etiam diuerſa aliqua ratione corporea conſtitutis, diuerſa ſomni *ratio* obtingat.

Aetatis intuitu, familiaris eſt *longior* & *profundior* ſomnus, *iuniori*, *breuior* atque *leuior prouectiori*: certe quia *tenerior* ætas ab *animi intentioribus intenſionibus* alienior, & a *multiplici actiuitate*, *voluntate* ad minimum remotior eſt:

(Quaſi præ ſe haberet intuitum illum, quod *ſatis ſpatii ad actiuitatem* quamlibet ſibi pateat: Cum contra *annoſior* animus, tanquam *præuidens metam*, multum in breuiori ſpatio abſoluturus, *inſiſtat operi*, & *quietem* faſtidiat:

Interim hic etiam valent eædem *morales* & *occaſionales mutationes*, quibus etiam *iuniori* ætati obiectæ inſignes *inquietudines*, vt alias *actiones*, ita *ſomnum* etiam interuertunt, imo quadantenus inuertunt.

Vt illud adhuc addamus argumentum aduerſus ſupradictam opinionem, quaſi ſomnus pure *paſſiue* eueniat, & velut

lut *obruat* naturam, ſeu *animam cogitantem*, per *fatigationem* organorum, aut *vapores*, incertum vnde, aut quomodo, aſcendentes; neceſſario tamen poſt aliquas prægreſſas *fatigationes*, aut quæcunque tandem illæ ſint, factas *vaporum* talium commotiones, aut collectiones: ita vt ſupponendum vtique eſſet, quod hæ *vaporum* eruptiones ſuccedant peculiaribus prægreſſis cauſis, non autem ſemper ita *abundent* aut *præſto* ſint:

Imo vero, *ſomno* ipſo potius ſenſim iterum *diſcuti* & *conſumi* ſupponantur, dum vtique rurſus *euigilat* anima; adeoque cum totum hoc negotium, vt *paſſiuum* ſupponatur, neceſſe vtique ſit ſupponi, quod diximus: aut *animæ* ipſi, contra hypotheſin, *peculiarem actiuitatem* aduerſus has paſſiones denuo deferri:

His inquam rebus, contrariatur phænomenon illud penitus oppoſitum, quod ipſa *abundantia ſomni*, ex mera indulgentia deſidiæ, magis magiſque *ſomnolentos reddat*; imo revera ipſi etiam *animo*, peculiarem *inertiam*, quin *ſtuporem* omnino, incutiat: quod quomodo cum dictis illis opinionibus conciliari poſſit, vt iuſtam ſimilitudinem veri aſſequatur, non perſpicio, niſi ſemper alienas ſententias aliis apponere ſuſcipiamus.

Dari interim *materiales* etiam cauſas, quæ *ſomnum* veluti propius *prouocent*, vti minime negari debet: ita meretur tamen ſimul notari, quod quæcunque hoc potentius aut præſentius faciunt, inprimis *mentem* ſimul ſingulariter afficiant:

Non tam, vt vult illa hypotheſis, *pura* quadam paſſiua *obnubilatione*: ſed reuera ſpeciali quadam ſui *actiuitate*, vt illa omnino *cogitationibus* intentius vacet: *præfigurationibus* inquam *viuidioribus*, & ſecundum illas variis *voluntatis* ſucceſſibus, vnde modo *ſpes impetrandi*, modo *metus*, grauia experiendi, vtraque male fundata, cooriuntur: quarum rerum ſpeci-

ſpecimina in *ebrietate* adhuc ante *ſucceſſum ſomni* præſto ſunt; in vſu *opii*, *ſub ſomno* tali, & *poſt* eundem.

Quod autem corpore per cibos atque potum qualitercunque etiam legitimum *repleto*, pronior ſit ad *ſomnum* propenſio, illud vtique etiam a priori ita recte harum rerum conditioni quadrat; dum videlicet ſanæ rationi quouis reſpectu maxime vtique conſentaneum eſt, & reliquæ digeſtionis indoli conuenientiſſimum, vt tantiſper, donec *potior concoctio atque diſtributio* fiat, interim ab *aliis* vel *incitamentis* ad occupationes, vel *occupationibus* ipſis, *quies* potius ſeruetur, vt iſtæ tranquillius, ſine diſtractione *virium & energia* ad plura, vniformiter & nihil interpellato ſucceſſu, adminiſtrari poſſint.

Fit hoc nempe placida illa *ceſſatione*, quaſi voluntaria ſeu *ſpontanea*, a *ſenſuum irritamentis* admittendis, & *cogitationum* laboribus ſuſcipiendis, vt ita vni rei, & intentio, & actiuitas, commodius vacare, aut locum concedere poſſit.

SECT. II.

MEMBRI V.

DE EXCERNENDIS.

Licebit nobis conſuetam formulam enumerationis mutare, & EXCRETIONES *Animi pathematibus* anteponere; tanto magis, cum de his iam pleraque ſuperius recenſuerimus: vnde hoc loco nihil niſi illud iterum attingere placet, ſecundum quem reſpectum hæ *ſecretiones* & *excretiones*, res *non-naturales* cenſentur.

Fit hoc vtique per illum *reſpectum*, per quem vniuerſas haſce res hoc nomine cenſeri ſupra notauimus; nempe quod non tam abſolute veluti ad ipſum nudum conceptum *exiſtentia* hominis abſolute, quam ad illum eius reſpectum pertineant *excretiones*, quo ad longius *tempus conſeruandus* conſideratur.

Ita

Digitized by Google

Ita enim *aſſumtione* talium rerum indiget, quæ non ſimpliciter totæ, vti *aſſumuntur*, in optatos vſus cedere idoneæ; ſed *alienis* portionibus ſcatentes, talia ita in corpus inferunt, quæ non ſolum *inutilia*, ſed paſſim etiam *noxia*, eſſe aut fieri poſſint; adeoque neceſſitas omnino poſtulet, vt e corpore iterum eliminentur.

Cæterum, vtuntur vulgo vocabulis, dum de his rebus tractant, *Excernendorum* & *Retinendorum*. Vbi quidem *Retinenda* tanquam ita ad corpus directe pertinentia, quomodo dici poſſint res *non-naturales*, non facile fuerit determinare.

Mihi ita videtur, ſecundum conſiderationes *Vitæ* hactenus propoſitas, quod dici potius debeant in hac claſſe, *Secretiones* & *Excretiones*.

Cum enim *Secretiones* equidem etiam ad *Excretiones* ipſas requirantur; interim certum ſimul ſit, quod aliquæ *ſecretiones* exerceantur, quarum producta etiam intra ipſum corpus *retineri*, & non ſolum ab *inutilibus*, ſed etiam *vtilibus* aliis, aliquem *ſeceſſum* facere debeant: quod de *Lympha* ſuo loco notauimus:

Ita meretur hoc ſenſu etiam talium ſecretionum actus, ad rerum *non-naturalium* cenſum referri; dum quolibet intuitu, non tam ſimpliciter ad *exiſtentiam*, quam *ſubſiſtentiam* corporis humani, ſeu *diuturniorem* conſeruationem, pertinet.

Cum vero de hiſce rebus iam ſupra, pro reliqua illarum dignitate latius egerimus, non eſt, quod hic denuo vlterius in illis occupemur.

SECT. II

MEMBRVM. VI.

DE

ANIMI PATHEMATIBVS.

ANIMI PATHEMATA, vt a maioribus in cenſum rerum *non-naturalium*, ſine quibus nempe homo *diutius* eſſe non poſſit,

ſit, recte relata ſunt, ita aſſerimus iiſdem nos etiam locum ſuum; imo extendere potius limites quam coarctare parati ſumus, *diſtinctionem* ad minimum adhibendo, quod *animi pathemata*, homini diutius viuenti, certo & indubie obringant, non ſolum in negotio directe & ſimpliciter *rationali*, ſed etiam *vitali*.

Cum enim *animi pathemata* etiam ſecundum reliquæ ſcholæ medicæ ſententiam, veluti magis ſimpliciter *rationalem* actum, aut ad ſummum *ſenſitiuo-rationalem*, concernant; adſero ego, quod etiam *Vitales* actiones, tam *generaliores*, quam *ſpeciales*, extra *ſenſitiuum* negotium, eiuſue *concurſum*, *pathemata* talia in animo, varie perturbent.

Sicut autem de prioribus nemini eſt dubium, nempe quod *humanus* animus, ſine variis *alterationibus* ſubſiſtere non poſſit; ita minime diſparis euidentiæ, ſi res recte penſitentur, eſt etiam illud, quod velut *originaliter*, ad certos *typos* perennes animi *morum* atque *motuum*, homines ſinguli diſponantur, ab ipſa *proportione corporis*, & *humorum* eius, atque *motus* eorum:

De qua re latius dixi ſupra vbi de TEMPERAMENTIS, *quomodo animi mores ſequantur temperamentum corporis*.

Neque vero hoc ſolum, ſed habent etiam *ſpeciales* actus *vitales*, adeo eximiam vim in *animi motus*, vt ſenſibiliſſime, prout *bene* vel *male eſt corpori*, ita *vigeat* aut *langueat* etiam ipſe *animus*: imo, pro varia harum *corporalium* læſionum *dignitate*, etiam grauiter confundatur, vt in variis *deliriis*, inprimis autem ſimpliciter *melancholicis*, diluceſcit.

Imo vero, ſupereſt altera paris dignitatis conſideratio *reciprocæ* efficaciæ, *animi* quoque pathematum, in ipſos actus *Vitales*.

Vbi certe nihil *leue*, aut veluti *precarium*, ex *animi* pathematibus præſentioribus in *corpus* redundat; ſed *grauiſſimi* ſubinde, iam *exceſſus motuum vitalium*, iam *defectus*.

Præſentiſſima, & in vulgus notiſſima huius rei exempla, ſunt in *mutatione*, *repentina*, & *notabili*, totius *impulſus ſanguinis*, *Pulſus*, inquam, a *gaudio*; notabilius ab *ira*, maxime *notabiliter* a terrore:

Sicut a ſumma *gaudii* commotione, velut *attonito* & obſtupeſcente *animo*, etiam totum *pulſus* negotium velut *obrigeſcere*, & aliis, & *e repentino gaudio mortuorum*, exemplis, conſtat:

Tanto magis autem e paribus multo *præſentioribus* & *frequentioribus*, *terroris* effectibus:

Ab *Iracundia* vero grauiore, quin etiam a *trepido* & maxime *anxio terrore*, cum extrema ad *reſiſtendum*, validiſſime *eluctandum*, aut celerrime *effugiendum*, *intentione*, *Vitales tonici* motus, in repentinas *ſpaſticas conuulſiuas* exacerbationes, familiariter coniiciuntur.

Sunt autem harum rerum exempla tanto euidentiora, in *animis ſimplicioribus*; qui ſicut vndique euidentiorem exhibent *conſpirationem* hanc *vitalium*, & *rationalium* actuum *reciprocam*: ita in his etiam eminentioribus effectibus, nimio plus exſerunt ante dictos maxime inſignes *animi* commotionum *in* ipſum *corpus* redundantes tumultus.

Sunt autem huiuſmodi *ſimpliciores* animi, & cum vitalibus negotiis veluti fideliore nexu ſimplici deuincti, *infantibus*, *ſexui muliebri*, quin omnibus hominibus, quicunque *rationem* non admodum probe *exercitam*, & ad fortuita *obſirmatam* habent:

Inprimis autem euidens eſt horum generum energia in *infantibus*; vtpote in quos etiam per ipſam *lactis* ſuctionem, effectus pathematum ad *Vitalis* œconomiæ perturbationem, tranſmitti ſolere, experientia docet.

Non quidem placet circa hoc negotium reliquas λεπτολογίας enucleare, a quo *principio*, aut quonam *modo*, ſiue pathemata hæc *in animum*, ſiue illorum effectus *in corpus*, inferri videatur.

Faſti-

Digitized by Google

Faſtidit enim animus, poſt alia inania, miſeras illas fabulas recentiſſimas enarrare, quomodo *obiecta externa phyſica*, ſiue per *radium viſorium*, ſiue per *fremitum auditorium*, ſiue per *vellicationes* reliquas ſenſorias, manipulo ſeu *pugillo ſpirituum*, *veram figuram* ſui imprimendo, hoc efficiant, vt dum hi in talem formulam diſpoſiti aut *compacti*, in ipſum vſque *cerebrum* pertingant, ibi nonſolum in huius molliſſimam ſubſtantiam, *ſtabilem* ſuæ configurationis *impreſſionem* faciant: Sed etiam in *motorios neruos* talem tumultum incutiant &c. Non piget ſolum, ſed profecto pudet, plura memorare.

Illud ſolum non ita acute delirantium adſertum tangere ſuffecerit, quo *effectus* animi pathematum in corporeas vitales actiones, attribuuntur TVMVLTVARIO *motui ſpirituum.*

Quaſi videlicet, dum animus *tumultu* veluti titubans, & ita ad intempeſtiuas & intemperantes actiones præceps, (ſed tamen in ſua ſolum ſphæra, in actionibus, inquam, ipſis *intellectus & voluntatis*, quamuis hic etiam alia fingente *Helmontio*,) *ſpiritus*, vt illi volunt, vel ad ipſum etiam actum *rationalem* ſibi vſitatos, hac ratione præter conſuetudinem & ordinem, *vehementius exagitet*, *turba* hæc ita ſenſim in totum genus *ſpirituum* redundans, etiam *animales* in eundem *fremitum* corripiat: qui inde in ſuis ſtationibus ſeditioſe *tumultuando*, hæc grauia *anomalorum motuum* ſpecimina exhibeant, &c.

Hoc vero ſenſu videretur quidem ſatisfieri poſſe *generalioribus* quibuſdam, veluti *trepidis*, concuſſionibus vniuerſalioribus, v. gr. in *terrore* coorienti *tremori* & *palpitabundæ* impotentiæ totius corporis: in eodem, & *Ira* grauiore, etiam *conuulſiuis* aliquando motibus:

At vero ſubterfugiunt penitus haſce *generales* ideas, circumſtantiæ diuerſorum pathematum *ſpecialiores*, imo veluti *ſpecificæ*; quæ longe aliam fiendi rationem deſignant, nempe talem inprimis, quæ cum *intentione animi*, ſub certo quolibet *pathemate certa & ſpecifica*, manifeſto conſpirans, dependen-

Digitized by Google

tiam ſui a tali pathetica *intentione*, tanquam cauſa non *per indirectum*, ſed *directe* prorſus hic *agente*, ſatis indicat.

Nimirum vt *verus*, & quantum fieri poteſt *realis* conceptus, de *animi pathematibus* ſuppetat, ſcire vtique neceſſe eſt, „quod *animi pathemata* nihil aliud ſint, quam *intempeſtiua &* „*prematuræ quædam concluſiones, de rebus vel ſenſu oblatis, vel nuda* „*interdum fictione, ſecundum memoriam efformatis, ſine decente* „*circumſtantiarum omnium, aut ſane potiſſimarum vere rationali-* „*um, conſideratione, æſtimatione morali potius, quam directe, &* „*ſimpliciter ſenſuali, expendendarum.*

Secundum has *crudas*, atque *prematuras* concluſiones, ſuccedunt ſecundo loco, etiam intempeſtæ *intentiones*, ſeu *voluntates*; & ſecundum has etiam *executionibus* huiuſmodi *intentionum* pares atque reſpondentes *motus*, reuera *voluntarii*; v. gr. in *iracundia*, impetuoſi *motus* atque *niſus*, ad *occupandum*, *repellendum*, *diripiendum*, *ſubigendum* &c. In *terrore*, vti *anxia intentio* generaliſſima ad *aufugiendum*, aut ad minimum *deliteſcendo* ſeſe ſubducendum, aut præſentiſſimo malo, quantacunque tandem *vi atque virtute*, *reſiſtendum* atque *renitendum* &c. In *deſiderio*, tum *reſpectationes* ad *obiectum*, imo ſaltim ad *locum* ſperatum, tendentia atque *conatus* ad illud comprehendendum, fruendum &c. ſicut huius rei *ſimpliciores* actus in *infantibus* aliquid *deſiderantibus* intueri licet &c.

Iam, ſi ſpectentur effectus illi, qui ab animi pathematibus cooriri obſeruantur, etiam circa actus *vitales*; illos inquam, actus, qui cum *intentionibus*, & qualibuſcunque *directionibus voluntatis*, nihil manifeſti commercii habere apparent; diluceſcet puto affatim, quod etiam *actuum* horum, ſub talibus pathematibus coorientes peculiares & inſolitæ commotiones, cum reliquis illis *voluntariis*, ab aperta atque directa *intentione* pendentibus, minime diſſideant.

Ita enim ab *iracundia*, *diffuſio ſanguinis* in *ſuperficiem* corporis, & partes muſculoſas, *tonus palpitabundus*, & ad *rigidita-*

tem

tem propior, quid aliud, quam *præparat* corpus ad *violentorum fortiſſimorum motuum voluntariorum*, maius *robur & energiam* fortiorem? imo conuulſiui motus, quam exquiſite coincidunt cum illis violentis *luctis*, quas ſubinde exercere videmus eiuſmodi grauiter *iracundos*, aduerſus illos, qui ſaltem *retinere* & *impedire* ſuſcipiunt ipſorum impetum. Sicut etiam notatu omnino digniſſimum eſt notiſſimum illud, quod *iracundia* ſecundum animi ſententiam *exſatiata*, & nullam *pœnitentiam* poſt ſe ferens, *corpori nihil nocere* obſeruetur.

Cum ex aduerſo, ſi *iracundia* vehemens ſolum *ſupprimatur*, vt *in animo* longum *tædium* atque *ſimultatem*; ita *in corpore digeſtionis* atque *nutritionis* vitia, & *vitalium* etiam actionum *languores* atque *marcores* poſt ſeſe trahit: Imo vt aliquando in animo *deliria*, ita in corpore *conuulſiones*.

Imo digniſſima eſt in hoc genere notatu, etiam illa *paritas intentionis* circa res *morales* æque atque *vitales*; qua, ſi in directum obiectum præſentis *iracundiæ*, non liceat impetum animo conceptum exercere, & *exſatiare*, in *alterum* quodcunque obuium, tanto magis autem iam aliqua diuturniore *ſimultate odioſum*, & iuſto aliquo reſpectu *moleſtum*, impetum illum effundere, & tale etiam *odioſum* obiectum, *alterius loco* corripere ſolet, ad excuſſionem, atque ſubactionem tendere.

Huius rei vt in *voluntariis* atque ciuilibus reſpectibus notisſima ſunt ſpecimina; ita profecto non video quomodo ab hac intentione abludat, aut ſeparari poſſit illa efficacia *iræ* in negotia corporea, qua *paroxyſmi* quidam morbidi per iracundiam *reſuſcitantur*: v. gr. *calculi*, paſſionum *hypochondriaco-hyſtericarum*, *arthritidis*, *podagræ* &c.

Sicut autem in his pathematum generibus a ſana ratione nihil abludere videtur allegata hæc conſpiratio *patheticarum* huiuſmodi commotionum, etiam in *Vitalibus* negotiis, cum directa *intentione* ipſius *animi*, atque *rationis*, *cogitationis*, imo ipſius *voluntatis*: ita ne in *veriſimilibus* nimium hæreamus,

tan-

Digitized by Google

tanquam certiora non ſuppeterent, ſupra omnem in hiſce rebus difficultatem poſitum eſſe compareat illud animi pathema, quod NAVSEA appellatur.

Sicut enim ibi etiam nullus reliquus *ſpirituum tumultus* fingi poteſt, dum certæ *rationis* in hoc negotio *aberratio* ſatis *taciturna*, neque ad vllam *repentinam perturbationem* reliquam inclinans, apparet; ita nihil *turbarum* aut *tumultus* reliquæ etiam *vitali* ſpirituum illorum occupationi incutere poſſe, manifeſtum eſt.

Dum autem *motus* vtique fiunt, neque tamen per dictas circumſtantias *tumultuarii*, ſed plane *peculiares*, & qui non totum corpus, ſed *ſpecialiſſimam* eius *partem* tantum afficiant, fuerit puto tanto facilior horum conſideratio.

Animi pathema eſſe imaginariam *nauſeam*, ex eo manifeſtum eſt, quod in ſimplici *æſtimatione* conſiſtat, rerum, vel per ſimplex & nudum *præiudicium* opinionis aduerſarum, & *ingratarum*, *ſapori*, aut in genere *eſui*; vel *deglutitioni* peculiariter refragantium, vti ſunt *pili*, *muci* tenaces, *puluerulenta*, *ſicca* & *aſpera* &c.

Talia ſi in os atque fauces peruenire contingat, certe non *faucium* ipſarum, aut *œſophagi*, vel *ventriculi* eſt illa commotio, ſed illius principii, quod *ſentire*, per ſenſum inquam, & de ſenſu *iudicare*, imo ſecundum hoc de ſenſu iudicium, *velle*, & ſecundum voluntatem, *mouere*, ſolet.

Quod ipſum principium cum in hoc negotio, & primo, & primario concurrat, nempe præfiguratione illa *æſtimatoria* (quando v. gr. etiam propter *pilum*, quem alius in ſuo *diſco* reperit, imo a *narratione nuda* de rebus ita nauſeoſis, in tales præfigurationes dilabi ſolet) tanto iuſtius certe ipſi etiam reliquæ horum motuum *concitationes*, & ad hoſce *ſcopos*, atque *intentiones* proportionatæ *directiones*, *perſecutiones* & *exſecutiones* adſcribendæ videntur.

Adeo

Digitized by

Adeo enim euidenter in toto hoc negotio nihil *tumultu*, aut *fortuitis* vllis motibus fieri apparet, vt potius omnia quæ fiunt, re vera ſimpliciter *intentioni* illi ex amuſſim reſpondeant, quæ eo ipſo tempore in *animi* præfigurantis atque ratiocinantis collectione viget.

Quod, vt ex omnibus reliquis circumſtantiis, ita ex illa etiam inter reliquas omnes pariter notiſſima eluceſcit, quod etiam e nuda *commemoratione*, aut viuidiore *recordatione*, pariter atque e nudo *conſpectu* rei diſſitæ, *vomibunda nauſea* cooriri indies obſeruetur.

E quo ſcilicet exemplo ſimpliciſſime comparere confido, veritatem illam, quod *animi pathemata* non ſolum non ſimpliciter ab omni *rationis* energia abſint, ſed ſolum circa *ſufficientem* omnium conſpirantium circumſtantiarum comparationem deficiant:

Sed etiam, commotiones partim *voluntariæ*, partim inuoluntariæ circa *vitales* actus, ſubſequentes, nullo *tumultu* ſimplici, ſed vere ſecundum certas, & ab *æſtimatione* rationali, atque *intentione* ad certum finem, non *prorſus* abſonum, aut ſimpliciter erroneum, minime alienas *deſtinationes*, ita ſuſcipiantur atque adminiſtrentur.

Confirmat vniuerſas haſce res, nota illa ſatis circumſtantia, quod, vti animi pathematibus in genere, ita his etiam illorum effectibus in *vitalia* negotia, non *ſinguli* homines vna eademque ratione obnoxii viuant, ſed alii plus, alii *minus*, imo *minimum*:

Et hoc manifeſto a magis aut minus *exercita*, & ad patienter *colligendum*, ſufficienter *comparandum*, & tranquille *concludendum*, exercitata atque adſuefacta Ratione, eiuſque ita vel *placido* atque *ordinato*, vel *præcipiti* vſu.

Mouet me hæc ipſa res, ad faciendam inter animi pathemata mentionem CONSVETVDINIS; potentiſſimæ certæ circumſtantiæ circa actiones, tam *Vitales* & *animales*, quam ipſas omnino *rationales*.

Deſcribo autem *Conſuetudinem*, quod ſit *promptitudo certa, tam ad ſuſcipiendas, quam decenter exercendas, varias actiones.*

Sicut enim *Conſuetudo* in genere, vtique verſatur circa *actiones*, id eſt, in corporis œconomia *motus*, eorumque directiones;

Ita certum vtique eſt, quod *Conſuetudo* occupata ſit, tam circa *capeſſendos*, & alacriter *exercendos* atque *perpetrandos*, quam etiam *faſtidiendos*, *metuendos*, *negligendos*, imo *fugiendos*, & aliis contrariis *actualibus motibus detrectandos*, varios motus.

Dixi *Conſuetudinem* conſiſtere in *promptitudine* certa, (maiore vel minore) ad motus primo capeſſendos & ſuſcipiendos.

Cum enim motus ſint vtique tales actus, qui propter aliquem *finem* regulariter ſuſcipiuntur, & *porportionate* atque conuenienter ad illum *diriguntur*: Ita in ordine fiendi aut agendi primo vtique loco ſtat ipſa ad agendum *intentio*, *voluntas* quaſi agendi;

In qua re, quanta ſit vis *Conſuetudinis*, diluceſcit exemplis penitus quotidianis, inprimis talium rerum, quæ cum manifeſta quadam animi *æſtimatione* concurrente perpetrandæ ſunt: verbi gratia *araneum*, *ſerpentem* attingere: vbi ſimulatque *animus a præiudicio* liberatus eſt, nulla vſquam eſt mora & *valendi*, & conſequenter *agendi*: quamdiu autem, ſiue ex toto, ſiue ex parte, animus a *decernenda* actione, *voluntate* inquam ipſa agendi, diſſidet, tunc vel plane non fit actio, vel ſecundum proportionem, *trepide*, *fugitiue*, *tremula manu* &c.

Ex aduerſo vero, in *adſuetudine*, per plures conſiderationes, tam a priori, quam inprimis a poſteriori, per ipſam experientiam firmatas, introducta, *prompta* eſt prorſus ad agendum ipſa *intentio*, & facile, non ſolum *ſine* omni *tergiuerſatione*, ſed familiariter etiam *cum* peculiari aliqua, veluti *propenſi-*

Digitized by Google

penſione ipſius animi ad agendum, cito atque prompte decernitur huiuſmodi actus, & quoties occaſio illum exercendi occurrit, promte in effectum deducitur.

Magni autem momenti etiam in *moralibus* æſtimationibus, eſt hæc *adſuetudo* ipſius ſtatim *intentionis*; *promptitudo* inquam etiam VOLENDI, nempe vel circa *ſuſcipiendos* vel *omittendos* motus.

Ita enim circa *terrorem*, quotidianum certe eſt obſeruare, quomodo circa eaſdem res, circa quas olim varii *motus geſtuum* ſuſcipi ſolebant, imo etiam *trepidi* atque *tremuli* motus veluti ſpontanei, ſubſequi; circa has ipſas, inquam, adſuetudine parta, in poſterum quidem nulla vſquam amplius, ne *intentio* quidem talium actionum, locum inueniat;

Adeo quidem, vt etiam, veluti manifeſtius *a priori* vel *riſus* quidam, & *contemptus* priſtinæ de talibus rebus *opinionis* cooriatur, quoties eadem occaſio ſeſe offert, quæ olim *terrorem*, & *effugiendi intentionem*, prouocare ſolita erat.

In *agendo* inducitur *promptitudo* illa, tam circa *methodum* & *ordinem* actionis, ipſi *fini* conuenientem; quam circa ipſorum etiam *inſtrumentorum agilitatem*.

Sicut enim *repetito* ſæpius *vſu*, ipſa *methodus*, iuſtus inquam *ordo* atque *ſucceſſus* actionis, magis magiſque comprehenditur; adeoque in poſterum nullus amplius circa has agendi *menſuras* & *opportunitates* ſupereſſe poteſt error:

Ita ipſa etiam *organa*, multiplici eiuſdem actus vſu, ad illum magis *aptari*, per communem variorum inſtrumentorum experientiam notum eſſe poteſt.

Illud quod hic omnino in conſiderationem venire atque notari mereatur, eſt, quod *Conſuetudo* maximopere contingat ipſi *animo*.

Vt enim taceamus exempla harum rerum a poſteriori; inprimis cum illa iam modo allegauerimus ſub reliquis *animi*

 pathe-

pathematibus, & in ipſa nuda atque ſimplici *adſuetudine aſtimationis* atque *opinionis* de rebus:

Confirmat certe huius negotii veritatem, iam inde a priori, illa generaliſſima veritas, quod *animi* etiam velut abſoluti actus, ſimpliciter vſu, *repetitis* inquam, & *numeroſiſſime* quidem actibus & exercitiis, demum excoli debeant, & ad *promptitudinem* maiorem, ipſam inquam *adſuetudinem*, deduci.

Deinde conſiderationem ad ſe vocat actionum ipſa *methodus*, *tenor* & *ordo*, ab organorum *mechanica* ratione nihil pendens.

Cuius rei, vt etiam alias manifeſta eſt veritas, dum vtique nulla pars corporis, non magis quam vllum aliud *inſtrumentum*, neque actum aliquem, *ex ſe* & *ſua ſponte* ſuſcipere poteſt, nec illum decente tenori *proſequi*, nec ad quemlibet ſpecialem finem conueniente proportione *perficere*, niſi *a cauſa ſuperiore* ad hos effectus, debito *ordine*, atque iuſta *methodo* regatur.

Sicut enim tum alias, *tempus* actiones *incipiendi*, attribui ſolet peculiari ſtimulo materiæ; ita refellunt hunc craſſiorem conceptum circumſtantiæ & multorum, & admodum inſignium phænomenorum, quorum ſola duo allegare placet, *generale* & *ſpecialius*.

Generale, eſt *adſuetudo* agendi ſecundum *ſtatas periodos* temporis: & illa quidem in variis caſibus, vel in ipſis initiis prorſus *arbitraria*: vel ad minimum ita comparata, vt nulla *phyſica* ſeu *corporea paritas*, ſed potius manifeſta *diſparitas* ſubeſſe agnoſci debeat.

Specialis exempli locum tuentur *paroxyſmi febriles*, omni *ætati*, & corporis *magnitudini*, in *pares periodos temporis* incidentes: quod certe propter tam diuerſam *quantitatem* humorum, & tam diuerſam *proportionem motus* atque capacitatem *circuitus* eorundem, & multiplicem concurrentium cauſarum in tota diæta diuerſitatem, ita *a poſteriori*, & *per materiæ* proportiones, nihil minus, quam hiſce rationibus ſuccedere deberet.

Non

Non placet autem in harum rerum exempla diffundi; allegabimus tantum vnum, quod iam ſuperius, vbi de *ſomno*, tetigimus:

Familiaris nempe eſt & notiſſima, *adſuetudo* illa, vt quis ſiue *voluntaria*, ſiue etiam *inuoluntaria*, exſuſcitandi occaſione ſumta, aut oblata, ſenſim (imo pro actiuitate indolis maiore, vel pauciſſimis eiuſdem menſuræ *repetitionibus*) eo *conſuetudinis* deducatur, vt in poſterum *exquiſite illa ipſa hora* iterum, *e medio & tranquillo ſomno*, euigilet.

Exprimo exemplum exactius. Dormit Vir, indolis experrectæ & agilis, interim a turbulenta ſollicitudine alienus, atque ſatis tranquillus, in conclaui infimæ partis ædium, vix duas ſpithamas altiore, quam plateæ ſolum; platea a ſummo mane onerariorum curruum multiplici itu redituque ſtrepit, & contremiſcit inde ſæpe ædium tota compages: fremitus hominum, equorum ſtrepitus, quietem ſomni eius nihil interpellat: *Hora* vero illa matutina, qua ad ſua negotia expergiſci & procedere adſueuit, *exacte*, & ad horologii ſonum proxime, expergiſcitur, vtcunque etiam illo momento tacita omnia atque tranquilla exiſtant.

Neque hoc ſolum, ſed affatim notum eſt, & mihi proprio meo exemplo, plus etiam quam placeat, familiare, ſi *hora* aliqua *noctis*, vel caſu velut aliquo, vel quacunque ſenſuum percuſſione, expergiſci contingat, aut excitari; ſi ad *cogitandum*, aut plane *ſurgendum*, & intentius aliquid agendum, cito & alacriter conuertatur animus, familiariſſime hinc euenire, vt per *complures dies*, exquiſite pari *hora*, imo *momentis* proxime *illius* horæ iiſdem, e medio tranquillo ſomno iterum euigilet, adeo, vt *ſonum* proxime illius *horæ quadrantis*, in quem illa conſuetudo incidit, ſecurus expectare poſſit.

In quibus quidem rebus de *corporeis* cauſis, & certis in aëre diſpoſitionibus *materialibus*, per ſingulos dies in ſingula

Digitized by Google

Diluceſcit hoc etiam in ipſis *infantibus*, *ab vtero* vſque materno; dum etiam in vulgus notiſſimum eſt, quod infantes, qui nimiæ *ſenſibilitatis* teneritudini, per *indolem* & *teneritudinem* matrum, ſub ipſa vſque geſtatione, adſueuerunt, poſtquam in lucem editi fuerunt, certiſſime eadem ipſa teneritudine adeo detineantur, vt vel ab *aura frigidula*, quin *refrigeratione* a ſola *nutrice* temere *in ſe* ſuſcepta, ſenſibiliter offendi poſſint; & a qualibet *cibi* aut *potus* minus exquiſiti intemperie perturbari: difficulter etiam ad *firmiorem adſuetudinem* traduci: Cum interim alii infantes omnibus hiſce modis firmius ſeſe habeant, atque gerant.

Imo vero, notanda eſt inſuper, & ſupremo quaſi loco, *tenax adſuetudinis* veluti *memoria*, dum animum recte aduertendo ſubinde deprehenduntur, *priſtinarum* quarundam *adſuetudinum* effectus, per longos annos ita perennare, vt, quamlibet longo intermedio tempore nihil huiuſmodi effectibus plane geminum continuetur, tamen poſt tempus interdum etiam ſatis longum interpoſitum, *oblatis* quibuslibet *occaſionibus*, ad *antiquum* tramitem reuertatur. Cuius rei præcipua exempla occurrunt in *moliminibus hæmorrhagicis*, e prima *pueritia & adoleſcentia* ad *virilem*, imo *ſenilem* vſque ætatem, non tam *deletis*, quam veluti *dilatis*; vt illis maxime temporibus *denuo* ſuſcipiantur; non quidem ipſa *ſpecie* penitus eædem: imo ſubinde ne *genere* quidem: ſed *apparatibus* ſolum generi familiaribus, licet circa loca atque partes ſpecie diuerſas.

Ne vero fruſtrà, & nudæ *hiſtoricæ* veritatis ſtabiliendæ cauſa a nobis hactenus hæc aſſertio ita prolixe ſtabilita videatur: *quod* nempe *animi pathemata*, & *intentiſſimæ animi voluntates atque intentiones*, in *vitalia* quoque negotia magnam vim habeant: ſciendum omni modo eſt, quod hæc res in *Pathologia* immane quantum conſiderationis mereatur; Siquidem non ſolum in affectibus exactiore aliqua *motuum vitalium* gubernatione perpetrandis, adeoque extra ordinem *attentam* &

inten-

intentam vigilantiam atque *curam* poſcentibus, repentinæ tales turbulentæ *intentiores* ad alia *auerſiones*, *tenorem*, imo non raro totum omnino *ſcopum* præſentium actionum neceſſariarum inuertunt:

Sed etiam communiter, & *præſentiſſime* & *profundiſſime*, & *pertinaciſſime* hoc faciunt, ita, vt a talibus interuerſionibus communiſſime difficillimum ſit in viam reuerti, & a tali *intenta alienatione*, ad *attentam* peculiarem neceſſariam *directionem* redire. Vnde periculoſiſſimæ ſunt huius generis euagationes in *acutis*, inprimis autem *malignis*, affectibus.

Quemadmodum autem reliqua quidem pathemata præſentiore quodam impetu aliis actibus præſens aliquod præiudicium facile afferunt; ita non vltimo profecto loco ponenda hic eſt, & tanto magis propterea conſideratu digniſſima, *Conſuetudo.* Siquidem hæc nonſolum ſubinde a priori *impedimento* eſt, vt alii actus aliunde neceſſarii, non tam promte ſuſcipiantur, ſed ſubinde etiam velut ex *improuiſo* medios tales interpellat.

In eo tamen omnibus reliquis huius claſſis pathematibus *benignior*, quod facilius ad neceſſitates præſentes reliquas *revertatur*, a *conſuetudinis* aliquo actu, debita illa *intentio*; idque eo ipſo maxime, quod *conſuetudinis* actus nihil *nouum* atque *trepidum* obiiciat, ſed quicquid etiam *alienum* infert, fere magis *ordinate*, *placide* atque *tranquille* exequatur: a qua indole reliqua pathemata communiter diuertunt; tam eo, quod velut *ad rem nouam* maiore impetu cooriantur, quam maiore tenacitate eidem immorentur.

De reliquo vero minime ſilentio inuoluenda eſt etiam vniuerſim ipſorum animi pathematum reliquorum *Conſuetudo*; quandoquidem hæc ipſa etiam minorem reddit illorum euagandi impetum; dum videlicet ad obiecta, vt non plane noua & inuſitata, non tam ſummo impetu conſurgunt, nec

adeo

Digitized by Google

adeo intentiſſima pertinacia immorantur, vt aliis intentionibus hinc nimium detraherent.

Maximæ interim omnino conſiderationis eſt illud, quod inprimis de *Ira* diximus; quod videlicet, quando *intentionis* ſuæ exitum ſperatum adſecuta fuerit, minus præiudicii reliquarum actionum tenori adferat.

Quid, quod aliquando dentur caſus, nec illi quidem adeo rariſſimi, vbi etiam paulo magis peruerſarum *Conſuetudinum*, repentina quædam *deſuetudo*, & animum, & aliquando corpus, ſenſibiliter perturbet. Nota ſunt talia exempla, partim de *ira*, partim de *ebrietate*, partim de *venerearum* rerum actibus, etiam liberioribus &c.

Neque minus etiam veluti vulgo ſatis notum eſt, quod homines *duriori victui* adſueti, quando ab hoc ad valde mollem veluti directe & ſimpliciter tranſeunt, ab illo multo peius habere ſoleant, & veluti certis vitiis concoctionis, atque cruditatibus obnoxii fieri.

De reliquo vero *moderatus* animi pathematum euentus, & veluti *vſus*, inprimis autem *bilaritatis*, e deſideriis ſcopo ſuo poſt aliquos labores potitis, corpori quidem æque, ac animo phyſice conſiderato, breuiter Oeconomiæ corporis, *alacritatem*, & ordinatam *tranquillitatem* fœnerantur atque conſeruant: *abuſus* autem perturbat:

Et vtrumque hoc *præſentius* atque *plus*, quam quælibet *materiales* atque *corporea* læſiones, aut refectiones.

SECTIO III.
De
NVTRITIONE.

CVm hactenus prolixius egerimus de hominis velut abſolute conſiderati conſtitutione; [illegible] m etiam de eiuſdem ad tempus longius *conſeruan*[illegible] [illegible]ectibus, atque

 con-

conditionibus: Hoc poſterius tamen magis velut *in genere*: placet adhuc aliqua ſubiicere, quæ *ſpecialius* declarent inprimis ſucceſſum, atque reliquas circumſtantias ſpecialiores NVTRITIONIS.

Quia tamen pleræque harum rerum, & veluti præcipua ſui parte, magis ad *Phyſicam*, quam ipſam *Medicinam* pertinent, proeuitabimus, quantum fieri poterit, omnem ſuperfluam prolixitatem: Niſi in quantum *præcipuæ noſtræ theſi Phyſiologicæ* aliquid dandum putamus, nempe, quod ANIMA tam *volendi*, quam ſecundum *intentiones* certas, *motus proportionate regendi*, ENERGIA, etiam in ipſo *Nutritionis* negotio *præcipua* præſtet.

Sunt autem *præcipua*, quæ circa *Nutritionem* conſiderari debent, momenta, (1) *Appetitus* (2) *ſaliuæ* admixtio: (3) *detentio* in ventriculo ad proportionatum *tempus*: (4) *ventriculi* ſucceſſiua *contractio*, æque, ac *inteſtinorum* etiam: (5) alimentoſæ ſubſtantiæ propinquioris, *ſubactio*, *craſi* naturali conueniens, & ſimul *diſtributio*: (6) denique, quæ quidem vulgo diſtingunt, reali autem æſtimatione non merentur diſtingui, *appoſitio* & *aſſimilatio*.

Circa APPETITVM notæ ſunt vſitatæ in Peripatetica Philoſophia tricæ, quibus appetitum *naturalem*, appetitum *vitalem* atque *nutritiuum*, & appetitum *ſenſitiuum*, diſtinguere laborantes, varias entium multiplicationes introducunt.

De appetitu *naturali* (rebus *inanimatis* etiam quam maxime adſcribi ſolito) non placet, nec huius etiam loci eſt, mentionem facere.

Vitalis *Nutritiuus* appetitus, certe eſt *voluntas* edendi atque bibendi.

Manifeſta inquam *voluntas*; *animi* etiam reliquas operationes, imo *intentiones* ſiue *arbitrarias* voluntates, ita manifeſto afficiens, vt niſi ipſi ſatisfiat, hic ad alia *iners*, & *inſolens* compareat.

Quid,

Digitized by Google

Quid, quod etiam *ſitientibus*, vel in ſomno cogitatio, nempe *præfiguratio* oboriatur, quaſi bibant.

Neque vero hoc ſolum; ſed illuſtrat totum hoc negotium apprime prorſus, altera illa certe maxime conſpicua in hoc negotio, *vis imaginationis*, dum etiam appetitus legitime bonus, ſimplici *imaginatione nauſeoſa* vel in momento ita peruertitur, vt non ſolum *euaneſcat*, ſed *nauſea* ſeu auerſio, eius locum perfecte vtique occupet.

Neque vero etiam *nauſea* ſola hoc poteſt, ſed & *terror*, *timor*, *mœror*, & quæcunque alia *anxietas*. Imo vero, quid notius eſt, quam quod quælibet aliæ admodum intentæ *ſpeculationes*, *obliuionem* temporis edendi introducant; ita vt alius *ludo*, alius *ſpectaculo*, alius *diſſertationibus*, alius *amorum deſideriis* & expectationibus, temporis conſueti appetendi obliuiſcatur:

Ex aduerſo vero, inter homines, vtriuſque etiam ſexus, labori alias adſuetos, notiſſimum ſit, quod etiam ipſo *otio eſuriant*, & edere geſtiant, tanquam in ſupplementum conſuetorum laborum, *ne nihil agant*.

Quamuis autem ordinatus appetitus proprie ſequatur tempora *conſumti prioris* alimenti; ita nempe, vt tunc maxime iterum edere atque bibere *velit* homo, quando ſanguinis & humorum, tam *nutrientium*, quam *diluentium*, tantum abſumtum eſt, quantum a prægreſſa aſſumtione ſuppeditatum fuerat: Eſt tamen inſuper non ſolum verum, ſed omnino etiam ſatis notum, quod in hoc etiam negotio multum poſſit *adſuetudo*; adeo, vt multi, multum edendo, nihil inſigniter hinc augeſcant: alii ſic ſatis parum edendo, omnino pingueſcant.

Vbi tamen non negandum eſt, quod ingens etiam ratio habenda ſit *vitæ generis*, prout illud vel *otioſum* magis eſt, vel *laborioſius*.

Interim ad illuſtrandam illam veluti deſtinatam atque *finibus* ſuis reſpondentem appetitus *intentionem*, facit omnino

etiam illud, quod illa inprimis indiuidua plus *eſuriant*, ſeu *appetant*, quæ in *corporis* ſui *augmento* verſantur:

Quam rem vel ipſe populus, vt ſibi ſatis notam, exprimere ſolet, de *adoleſcente* ætate loquens: **Junge Leute / die da ſtarck wachſen / mögen wohl eſſen**:

Dum interim inuerſo modo ſeſe hic habent atque gerunt *ſeniores*; niſi quidem vel vitæ genere *laborioſo*, vel largiore *vinoſo* potu, vel denique nuda *adſuetudine*, in diuerſum hic abeant.

Enim vero de animantibus etiam adhuc augeſcentibus notiſſima eſt, vel matrumfamilias peritiorum animaduerſio: **Das junge Vieh wolle alle Augenblick zu freſſen haben / wenn es wohl fortkommen und zunehmen ſolle.**

Præterea notum ſatis eſt, quod etiam illi homines, qui laborioſis motibus plurimum ſanguinis paruo tempore *abſumunt*, appetitu non ſolum in genere bono atque vegeto gaudeant:

Sed etiam breuibus periodis ſatietatis, mox fame iterum corripiantur. Vnde hominum laboribus addictorum ſolennes *quatuor* diurnæ *periodi* edendi; *matutina* ſeu *ientaculum*: meridiana ſeu *prandium*; veſpertina ſiue *merenda*: & nocturna, ſiue *cœna*.

Quamuis has eaſdem periodos etiam non ſolum ſeruent, ſed certe ſolenniter affectent, *pueri* & *adoleſcentes*, augmento corporis largiore conſpicui.

Vana certe hic ſunt antiqua illa commenta, *materialibus cauſis*, & *actionibus*, vti hodie vocant, *mechanicis*, primariam cauſam *appetitus* adſcribentia.

Dicunt nempe (a qualicunque *conſumtione* vtique ſanguinis) *vaſa exinaniri*; inania *ſugere* in ventriculo & inteſtinis: *ſuctionem* hanc *ſenſum* producere in ventriculo moleſtum: Hunc *ſenſum* eſſe illud quod dicitur *fames*.

Sicut

Digitized by Google

Sicut enim *fictio* hæc a nemine hodie facile in animum admittetur, ita eſt etiam re vera tota hæc fictio a veris *circumſtantiis* pleriſque omnibus *appetitus* aliena.

Ita enim v. gr. certiſſimum omnino eſt, imo notiſſimum, quod paulo ante diximus, quod *opifices* & *mercenarii*, etiam feriis, imo ſi per plures dies parum aut nihil laborent, nihilo minus conſuetis horis tam *ientaculi*, quam *merendæ* nedum *prandii* atque *cœnæ*, optimum ſemper appetitum conſeruent.

Quamlibet autem etiam non negligenda ſit diſtinctio, inter *appetitum* & *famem*; dum *appetitus* etiam *conſuetudini*, *fames neceſſitati* magis reſpondere videtur: nihil tamen inde verius conficitur, niſi illud vnum, quod, quemadmodum *adſuetudo* primario competit principio cuidam *intentionis* compoti: *appetitus* autem ille etiam *conſuetudinalis*, & *fames*, non niſi *gradu* differunt, & obiecti minus aut magis præſentanea vrgente efficacia:

Ita etiam *fames* vera & iuſta, a reliquo conſuetudinali appetitu, non poſſit ita velut *e diametro* diſtare, vt *appetitus* magis ab *intentione*, *fames* a *mechanica* & *materiali neceſſitate*, & inprimis per ita *mirabiles ſenſationum* concitandarum methodos atque ſucceſſus, dependeant.

Valet hic iterum iterumque conſideranda illa plane peculiaris conſtitutio, qua etiam *fames* niſi quidem *immanis* atque *ſumma*, ordinarie adhuc varie *electiua*, & veluti *ſcrupuloſa* obſeruari ſolet; vt non tam temere quibuslibet, inprimis *ſimplicioribus* aut minus *ſapidis* eſculentis, acquieſcat: ſed, niſi *peculiaria* talia, quibus palatum ſpecialiter magis adſueuerit, ad manus ſint, nihilo minus vel *faſtidiat* ſatiari, vel ad minimum etiam multo minore quantitate, quam pro apparente ſuo impetu, expleatur.

Quid quod *appetitus* etiam, mentis fictione, ſiue, vti vulgo loquimur, *imaginatione*, tam poſitiue, quam priuatiue, poten-

tenter adficiatur; non tantum in *deſideriis* ipſarum *grauidarum:* ſed omnino etiam in ſimilibus, paribus, iam *deſideriis*, iam *nauſeis*, in ipſos ſuos *infantes* deriuatis:

Adeo, vt hi talium *eſculentorum* poſthac nonſolum velut *impotente* quodam ſiue *appetitu*, ſiue faſtidio adficiantur, eiusdem, quæ a matre cupita fuerat *ſpeciei:* ſed etiam plane *ideam* quandam eiuſmodi rei in corpore ſuo alicubi efformatam gerant.

De quibus quidem rebus non ſatis eſt dicere, quod *mirabiles* ſint. Quanquam enim nemo neget, quod vtique fiendi penitiſſimus modus, & *formalis*, vti vocant, *ratio*, nunquam vtique comprehendi poſſit; abſonum tamen eſt propterea etiam omnem *generalem* de hiſce rebus cauſandi concurſum, propterea pariter veluti præfracte ignorare velle, neque propterea euidentia etiam argumenta in animum admittere.

Sunt autem omnino talia, quæ comprobant, quod appetitus *voluntas* vera ſit, tum *a priori*, propter *finem* certum, eumque *neceſſarium*, formata; tum *a poſteriori*, circa certa obiecta *eligenda* occupata.

Imo vero accenſeri his argumentis merito prorſus debet illud, quod, cum nihil *corporeum* atque *mechanicum* adficiatur, niſi a rebus ſimpliciter *corporeis*; *Appetitus* tamen, imo vero *fames*, non oriatur ſolum, ſed vigeat etiam, *abſentibus* quam maxime corporeis illis obiectis, circa quæ verſatur, quæque ipſam incitare, ſeu corporaliter prouocare credi poſſent.

Imo vero, videtur paſſim ſubeſſe error circa ipſas vulgarium adſertionum *collectiones*, dum appetitum *ſuctionibus*, veteres, *ſtimulationibus* qualibuſcunque, recentiores, adſcribunt.

Certe enim hæc ipſa talia non pro appetitu *formaliter* haberi voluerint, ſed ſolum pro *cauſis* eius qualibuſcunque.

Quod ipſum ſi ita, vt omnino neceſſe eſt, intelligatur, certe de ipſo *appetitu formaliter* alia erit formanda idea.

Pror-

Prorſus autem ab omni tali ratione & applicatione aliena illa eſt circumſtantia, quod non ſimpliciter & abſolute, in genere inquam, ſed omnino certarum rerum in *ſpecie*, ſit atque fiat appetitus:

Phantaſmata enim ſunt, quæ de puro illo *mechaniſmo maſticationis*, *deglutitionis*, ad contumeliam vſque rerum phyſicarum atque Medicarum nugantur imprudentiſſimi quidam *Automatiſtæ*; quod quando aliquid corporeum in os ingeratur, *mechanice* inde impellantur, & exſtimulentur mox omnes illæ partes, quæ *maſticationis* organiſmum abſoluunt, vt hoſce ſuos motus in actum deducant, &c.

Nec enim vel infantes neſciunt, quod, niſi *gratum* ſit, quod ingeritur, *actus* hic *nihil* agat &c. cum ſecundum has *phantaſias* etiam *lapide* in os intruſo, *maſticatio* fieri deberet, &c.

Vnde certe ad huiuſmodi aberrationum hodegiam primo loco pertinet, quod vndecunque tandem ſuſcitatus appetitus, non *qualibet* eſculenta promiſcue, ſed *certa* præcipue, appetat: adeo etiam, vt niſi exquiſita tandem & extrema *fames* vrgeat, etiam *mediocriter inſolita*, aut minus ſapida, non appetantur: v. gr. *panis ſecalinus nigrior*; ne dum iam *ſiccus*, aut *ſitu* affectus: cibi *olidi*, aut alias perperam conditi &c.

Puto ſatis de hoc dictum eſſe, quod ſcilicet appetitus ſit *actus illius principii, quod, dum non ſolum corpore organico, ſed etiam duratione huius, opus habet*, neceſſario etiam huius *conſeruationi* & *inſtaurationi* intentum eſſe debet, &, dum *vult finem*, debet etiam *velle media* illi *fini reſpondentia.* Quod ipſum etiam directe & eximie facit *appetitu*, id eſt, *vult* ita *materias* illas, quæ huic *conſeruationi* corporis & *reparationi* detrimentorum eius, *neceſſariæ*, ſunt.

Quando iam deſideratis rebus, *alimentis* inquam, potiri contigit, proximum eſt, vt hæc in debitum *vſum* conuertantur: quod fit *præparationibus* diuerſis.

De

De *comminutione* per *maſticationem*, fruſtra fuerit prolixe argutari; certe enim hæc ipſa quoque prædiſpoſitio nihil eorum, quæ vulgo adeo extollunt, adeo *abſolute* vt *neceſſarium* perpetrat; ſed illud inprimis impetrat, vt in *fruſtulis minutis* ipſa *fermentatio* iuſta, tanto facilius vndique *penetrare* poſſit: neque adeo euenire queat, vt in grandioribus *fruſtis* intimiores portiones, proprii ſui generis *putreſcente* magis agitatione corripiantur.

Quamuis verum fatendo, in adeo promta *fermenteſcentia*, qualis in *ciborum* reſolutione euenire ſolet, minime facile tale quid euenire poſſit, vt antequam fermentatio *legitima* ab ambitu ad *meditullium* penetret, interim in ipſo *meditullio* libera illa *ſpontanea corruptio putrilaginoſa* locum inueniat.

Præcipua vero *maſticationis* vtilitas verſatur potiſſimum in *affuſione ſaliuæ* ſub ipſo maſticationis actu.

Non eſt operæ pretium hoc loco audire aut examinare, illas vbilibet hodie obſtrepentes *mechanicas* narratiunculas, quas hic etiam ingerere ſtudent harum rerum ſtudioſi, nempe perſuadere ſatagentes, quod ipſe *motus maſticatorius exprimat ſaliuam*.

Certe enim quod etiam ipſius *ſaliuæ motus* partim citra *maſticationis* vllum concurſum *abunde* fiat; partim etiam ſub ipſa maſticatione *deficiat*: partim ſub *ſimplici motu oris*, genarum, dentium, nihilo plus ſolito eueniat, teſtantur notiſſima & obuia prorſus harum rerum experimenta.

Quid enim notius eſt, quam quod ad ſolum adſpectum ſæpe numero, aut qualemcunque tandem appropinquationem ad labia, rerum *ſapidarum*, præcipue *iucundarum*, *ſaliua* affatim in os affundi ſoleat: vnde vulgi loquendi formula: Das Maul wäſſere einem ꝛc.

Ex aduerſo, quando res *minus ſapidæ*, aut quadantenus *ingratæ* & aduerſæ, vel ſola etiam ſatietate *tædioſæ*, etiam diu in ore quam maxime commaſticando verſantur, *deficit* familiariter

riter ſaliuæ effluxus; vt vel propterea etiam commode deglutiri non poſſint. Quamlibet in tali caſu reuera etiam ipſa *deglutitio* refragetur, & facile potius *contrarius motus vomibundus* ſuſcipiatur.

Vnde nota plebi res, formulam loquendi elicuit: **Der Biſſen qvelle einen im Munde; es ſeye nicht anders / als wann man Säge-Spähne kauete / und könne es nicht hinunter bringen.**

Tandem etiam quid facilius eſt factu, quam dentes atque maxillas pro arbitrio, vbi nihil reliquum in os adſumtum præſto ſit, agitare, & eo ipſo tamen nullum *ſaliuæ affluxum* experiri: cum ex aduerſo hic affatim contingat, ſi *ſapidum* quiddam ſimpliciter in ore detineatur, citra omnem harum partium motum.

Fruſtra fuerit de *deglutitione* prolixe loqui, & monſtrare velle, quod *arbitrarius* ſit, atque *voluntarius* actus.

Vnde etiam ſubinde, v. gr. in *nauſea*, ſecundum præconceptam illam *opinionem* aduerſitatis, longe potentius ad *retrogradum* motum, *vomibundum*, ita inclinet, vt, ſi contra illam firmam perſuaſionem, veluti coacte deglutitioni inſiſtendum ſit, ordinarie communiter ille *contrarius excuſſorius* motus hinc ſequatur.

Dicendum potius eſt de *aſſeruatione* illa ciborum ſufficiente in ventriculo, donec *fermentatiuam* ſuam *reſolutionem* aſſecuti ſint: imo de ipſa hac *Fermentatione*.

Recte vtique, iam inde poſt *Helmontium* in genere ſtatuunt ſcholæ medicæ, quod *reſolutio* ciborum in ventriculo fiat per modum *fermentationis*: circa ſpecialem autem huius *rationem atque ſucceſſum*, impliciti vtique ſunt difficultatibus vix ſuperandis.

Præcip[illegible] harum in eo maxime conſiſtunt, quod non ſolum aliæ fermentationes, materiarum *vere fermenteſcentium*, in ventriculis animalium *longe citius* abſoluantur;

 Sed

Sed etiam talia ſubiecta, quæ *fermentationi* alii, quam *putredinoſæ*, minus idonea ſunt, tamen in ventriculo velut aliam *fermentationis* ſpeciem ſubeant, & *ſimplicem* illam ſibi alias familiarem, ne quidem adſequi valeant, ſed potius ab hac *digeſtoria* fermentatione præoccupentur, atque ſubiugentur.

Cui rei accedit tandem ſpecialiſſima illa veluti *determinatio*, qua mox in *ventriculo & inteſtinis* ſub ipſo actu huius fermentationis, teneriori alimentoſæ parti horum concretorum in ſingulis animalibus peculiaris *ſpecifica temperies* imprimitur: quod dilucefcit etiam e *crudioris* adhuc *Chyli*, ſeu *lactis*, diuerſitate, in animalibus de reliquo etiam *eodem victu* vtentibus, vt *ouibus*, *capris*, *vaccis*, *equabus*, &c.

Expediunt ſe quidem ex hiſce difficultatibus, qua poſſunt meliore ratione, dum ſupponunt fieri hæc ſingula per *fermenta*, & quidem *ſpecifica*.

Sicut etiam res ſponte fermenteſcentes, addito *fermento*, tanto citius in illum actum deducuntur; ita aliis etiam exemplis conſonum eſt, quod vtique *peculiaria fermenta*, partim *peculiares motus* in rebus fermentandis ſuſcitent, partim *peculiares impreſſiones* in ipſas res ita fermentantes faciant, quæ etiam *ſpecificis odoribus* atque *ſaporibus* ſeſe exſerant.

Vti v. gr. vel craſſioribus tantum exemplis notum eſt, non ſolum quod acor *acetoſus*, vel minima quantitate in vaſe aliquo reſiduus, vinum aut cereuiſiam tali vaſi infuſam præmature in conſimilem *aciditatem* abripiat: ſed etiam *fracedo*, computreſcentis aceti in vaſe relicta, bonum vinum *immediate* in ſimilem corruptelam coniiciat, priuſquam per conſuetos *ſucceſſus* aceſcat ante, & diu poſt demum *putredinem* admittat.

Sicut autem ita in hoc genere merito tolerari debet hæc illorum, quantumcunque etiam generalis, explicatio, dum ſpecialior re vera reddi non poteſt; ita corrumpunt tamen denuo negotium ſuum, dum nimis anxie determinare laborant fontem, & quaſi ſedem huius fermenti.

Sa-

Digitized by Google

Satis ſimpliciter quidem, & bona fide agere ſuſcipiunt, dum *κατὰ πόδα*, quia fermentum hoc in *ventriculo* operationes ſuas edere debet, illud proinde non ſolum *fermentum ventriculi* vocant, ſed etiam ventriculum non magis vt *ſedem*, ſed etiam vt *fontem* eiuſdem intuentur.

Ita certe quaſi gratis in difficultates ſe ipſos coniiciunt: nam primo ſtatim loco eludit hanc aſſertionem, & fidem eius plane dubiam reddit, quod in totius ventriculi *conſtructione* nihil *peculiare* conſpiciatur, quod eiuſmodi *ſpecialis* materiæ elaborationem, & ſiue *præparationem*, ſiue ſolum *ſeparationem* ita ſpecialiſſimam, veriſimilem reddere poſſet.

Certe enim nihil niſi nouas difficultates infert alterum illud commentum, quaſi nempe *fermentalis* illa, vt loquuntur, *aura*, e *liene*, per *vas breue* ventriculo adſpiret. Hæret enim hic quod aiunt aqua, *duplici* intuitu, imo *triplici*.

I. Quod per *vas breue*, vtpote *venoſum*, nihil a liene ad ventriculum, ſed ab vtroque *retrorſum*, *verſus hepar* progrediatur, quicquid tandem in hiſce *venis* moueretur.

II. Quod eadem difficultate laboret, & nullam vnam probabilitatem ſufficientem præ ſeſe ferat, quod in liene aliquid tale *fermentatiuum*, ſiue *ſeparetur*, ſiue *præparetur*.

III. Quod nimium ſimplex ſit præiudicium, quo hanc lienis efficaciam, & rei effectæ indolem, probabilem reddere volunt, dum ad *ſaporem ſubauſterum*, imo vero potius *ſubacidum* iuxta ipſorum mentem & aſſertionem, prouocant.

Quo ipſo videlicet fatuam illam opinionem reſpicere volunt, quod fundamentum vniuerſæ fermentationis ſit *aciditas*, adeoque *fermentum κατ᾽ ἐξοχὴν* debeat eſſe *acidum*.

Non inepte certe hanc fictionem euertere aggreſſi ſunt *ferro*, tanquam *nodum Gordium*, Anatomici curioſi: dum *canes*, animal cito & potenter concoquens, *exſtirpato toto liene*, nihilo ſegnius *concoquere* deprehenderunt.

Sicut autem ita tam a priori, quam a poſteriori ventriculo tam locus *progignendi* talis fermenti, quam *aditus*, illud ita priuatim *ſuſcipiendi*, denegatur; ita ſuppetunt etiam alia adhuc, non magis *argumenta*, quam re vera potius *documenta*, quod omnino huiuſmodi ſpeciali atque domeſtico prouentu huius generis *fermenti ſtomachici*, minime *opus* ſit.

Conſentiunt enim etiam illi, qui huiuſmodi *fermentum* (quod alii generalius vocant, *Menſtruum*) *ventriculi*, fingunt, quod ipſa *ſaliua* ſit eiuſmodi *fermentalis* atque *menſtrualis* liquor; & vtique propter hunc ipſum *finem*, cibis ſub maſticatione admiſceatur, vt hoc munere in concoquendo fungatur.

Iam, cum nemini dubium ſit, quod *ſaliuæ* certe valde notabilis *quantitas*, ordinarie cibis ſub maſticatione affundatur, & cum illis deglutiatur; nemini certe proinde facile diluceſcere poterit, quem in finem, aut certe qua *neceſſitate*, ventriculo ſeorſim aſſignari deberet *noua* quædam atque propria *ſcaturigo* talis fermenti, quale hac ratione, in ipſa nempe *ſaliua*, iam *affatim*, imo vero *abunde*, cibis ſubminiſtratur, priusquam in ventriculum demittantur.

Sine *noua* itaque peculiari, & plane *ſpecifica*, in ventriculo fermentali materia (æque atque ſine abſtracta quacunque *facultate concoctrice*, *Archeo* ventriculi, & *gaſtricis* peculiaribus *tyrannis*:) ſufficere vtique poteſt *ſaliua* pro fermentali eiuſmodi energia: qua cibi aſſumti, ipſi etiam per ſe ad ſubeundam fermentationem procliues, in hunc actum deducantur.

Iuuat etiam ſucceſſum huius, ipſe *calor* in animalibus ſuper terram viuentibus.

Quid, quod, vere æſtimando, vniuerſa concoctio minime *abſoluitur*, ſed tantum *inchoatur* in ventriculo: finem autem ſuum ipſo demum ſucceſſu per inteſtina ſuperiora aſſequitur, affuſo inprimis ibi demum *nouo ſtimulo*, eiuſdem indolis *ſalinalis*, nempe SVCCO PANCREATICO, de quo ſupra iam dictum.

Imo

Imo vero, non hunc ſolum *ſuccum*, ſed ipſam etiam *bilem* ad denuo *incitandam*, adeoque tandem felicius abſoluendam fermentationem hanc concurrere vix dubitare licet:

Vtique poſtquam *bilis* intemperantius effuſa, & cum rebus ad fortiorem fermentationem aptis concurrens, ſimplicem *acerrimam fermentationem* ita concitat; cuius effectus eſt *cauſticæ acrimoniæ aciditas* vti *Cholera morbus* teſtatur.

Hoc vnum etiam adhuc ventriculo, ſupra *ſaliuam* cum aſſumtis deglutitam, adhuc tribuere licuerit, quod in ipſum etiam, per ſubtiliſſimos communiter meatus, vnum aut alterum, aliquid *bilis*, e folliculo in ipſum *immediate* traſmittatur: interim neque hoc pro ventriculi *priuato*, ſed vtique etiam *aduentitio* velut, adminiculo interpretari licet.

Confirmat autem vlteriorem illam ſubtilius *reſolutorium* energiam, quæ a *ſucco* illo ſaliuali *pancreatico*, cibis e ventriculo egreſſis *denuo* ſuperaddito, euenit, per viſibilem prorſus nimio maiorem, quam ſupra illla loca fuerat, ciborum hactenus pulteſcentium ſolum, *attenuationem* penitus fluidam, & ad oculum valde *teneram*.

Quid, quod adhuc in inteſtino *Ileo*, velut vltimo loco, aliquid huiuſmodi *lymphalis fermentatiuo-ſalinalis* adhuc ſuppeditari, fidem faciunt plexus illi glanduloſi, qui in illo conſpiciuntur:

Effundere enim has glandulas potius aliquid, quam *imbibere* forſan, & alior ſum traſmittere, præter texturam *conglomeratam* (cuiuſmodi glandulis illa *ſecretio* ad proximam aliquam effuſionem, familiaris eſt) etiam ipſe *ſitus* in parte inteſtini *externa*, nempe a *meſenterio* auerſa, conſpirat; ad quod tamen ſine dubio diſtribui deberent, ſi qui eſſent ductus ab his glandulis quidcunque tandem ad *auehendum* receptaturi.

Monuimus autem iam ſupra etiam, vbi de *ſaliua* diximus, quod hæc ipſa fermentatio, non ſit ſimplex & abſoluta quædam incitatio illius fermentatiuæ commotionis, quæ ſim-

plici *mixtioni* rerum aſſumtarum directe quadrare poſſit; ſed potius omnino *ſpecifica*, & plane peculiarem nouam impreſſionem, id eſt, exquiſite ſpecialiſſimam, imo *ſpecificam* mixtionem introducens.

Circa quam quidem rem, quid de energia *animarum* ſentiamus (cum hæc *ſpecificarum mixtionum* immenſo numero, „& perpetuis ſucceſſibus, per indeſinentem continuationem „*productionis*, *corruptionis*, & numeroſæ *reſtitutionis*, per *noua* „*indiuidua*, actiuitas, non niſi in *ſpeciebus animatis*, & *eſſentiali* „quidem *neceſſitate*, fiat atque vigeat,) alio loco prolixius aperio, cum a *Medica* intentione directa, nimium longe diſtet.

Quando ita reſoluti ſunt cibi, vt tenerrima illorum ſubſtantia, ſub conſiſtentia *lactea*, a craſſioribus partibus comode *ſecedere* poſſit; dum ita per longitudinem inteſtinorum tenuium ſenſim deſcendunt, dilabitur illa tenera pars, per ſubtiles meatus tunicæ intimæ inteſtinorum, in vaſa.

In *qualia* proprie, orta eſt a quadraginta propemodum annis ingens diſſenſio; dum alii per abſolute *propria*, dicta propterea *Lactea*, hoc VNICE fieri volebant; alii, vt *Bilſius*, hoc penitus negantes antiquæ ſententiæ inhærebant, quod hic chylus ſimpliciter ad *hepar* per meſaraicas VENAE PORTAE propagines feratur:

Alii *vtrumque* fieri poſſe & ſolere, judicant; quibus ipſe etiam accedo, ita tamen, vt veriſimile ducam maximam partem per *lactea* progredi.

Quamuis enim minime foueam illorum opinionem, qui vaſa *lactea*, *a lymphaticis* penitus *diuerſa* faciunt, cum omnino ſint *eadem*;

Id eſt: *primario* ſuo *perpetuo vſu lympham* vtique vehant; ſecundario vero ſolum, & proinde *temporario*, *chylum* etiam recipiant: ita confirmo tamen opinionem meam, partim a priori, partim a poſteriori.

Apri-

Digitized by Google

A priori, quod, cum chylus vtique magis immediate in *lympham* mutari debeat, probabilius ſit, quod organis *lymphæ* ſeparandæ, & probabiliter quadantenus *præparandæ*, primum & plurimum appellere debeat.

A poſteriori, quod vtique, quamdiu cibi reſoluti in his inteſtinis verſantur, vaſa hæc admodum euidenter Chylo turgeant:

Et licet *alias* ſimpliciter *lympham*, imo tunc etiam vna cum hoc chylo, illam eandem vehant; tamen illa vaſa *lymphatica*, quæ ab *hepate* lympham eodem conuehunt, quo hæc *meſaraica*, illo *eodem tempore nullum prorſus indicium vllius miſcelæ chyloſæ* exhibeant.

Quod tamen vix ita abſolute deficere poſſet, ſi tam copioſa vaſa, vt ſunt ſanguifera meſaraica, *Chylum vna cum ſanguine ad hepar* conueherent: e quo illa lymphatica, vti *lympham* ſuam, ita etiam *congenerem* lymphæ *chylum*, probabiliter receptare deberent, & ab Hepate ad meſenterium vehere, quemadmodum meſaraica.

Interim nullam hic adeo ingentem *neceſſitatem* quarumlibet harum rerum agnoſcimus, nedum vrgemus; dum vtique hic ipſe etiam chylus, qui per *meſaraica* lymphatico - lactea ſuſcipitur, poſt breue tempus & interuallum, vtique *ſaguini* per *ductum thoracicum* non ſolum infunditur:

Sed etiam in ipſo ſanguine non ita diu poſt paſtum largiorem emiſſo, pariter conſpicitur:

Et quidem in ſanguine *venoſo*; cum tamen, ſi hæ res ita exquiſitiſſime procedore deberent, potius vndique ſolum cum *arterioſo* ſanguine, & ex hoc iterum cum *lympha* communicari deberet.

Interim dum ita exempla talia confirmant, quod chylus etiam *multo poſt* cum ſanguine concurrat; tanto minus difficultatis fuerit ad conſentiendum, quod etiam *mox in primo ſui tranſitu* ex inteſtinis, cum ſanguine commiſceatur, & ad reliquam maſſam feratur.

Quo-

Quomodo Chylus in lympham extenuandus ſeu diſſolvendus ſit, vt ſub illo demum ſtatu vera *proxima materia nutritionis* exiſtat, ſuperius diximus. Nempe quod *tranſitus ad aliam compoſitionem*, ſiue *poſitum particularum*, non poſſit fieri, niſi *priſtinus poſitus atque nexus prius reſolutus* ſit;

Cum itaque in Chylo ſit ſpecialis talis compoſitio ſeu poſitus particularum; imo inſuper immixtio etiam talium materiarum, quæ in nouam, animalem, plane non recipi poſſint:

Rationi hinc manifeſtum eſſe, quod mixtioni chyli *præcedere* debeat *diſſolutio*; vt ita omnes particulæ, quas continet, in libertatem exſolutæ, aptæ fiant, aliæ quidem vt *excernantur*, aliæ vero vt ad peculiares vſus *diſtribuantur*, & vbi ſingulis vſus eſt, libere atque prompte applicari poſſint.

Sicut autem ſub ſtatu *compoſitionis* atque mutui nexus, ſpiſſam conſiſtentiam formant; ita ſub illo ſtatu *diſſolutionis*, contra, longe tenuiorem temperiem exhibent, *diaphanam*, licet de reliquo adhuc ſpiſſiuſculam, *gelatinoſam*.

Euolutum eſt tanquam e glomere filum tractationis noſtræ, *phyſice* magis & *hiſtorice* ſimpliciter, quam vel *Medice*, vel vere, & noſtro ſenſu Phyſiologice, quæ nempe *concurſum actiuum*, magis directum *Naturæ* Agentis notet: vnde in viam reuertimur.

Admixtionem *ſaliuæ* ad cibos, eiuſque vſus & effectus vidimus: neceſſaria vero etiam *temporis proportio* ad hæc negotia, eiuſque determinata circumſcriptio per *motus*, nondum ſatis monſtrata eſt.

Retineri debere in ventriculo cibos, donec ſufficienter fermentando *reſoluti* ſint, ſanæ rationi conſentaneum eſt;

Quale autem, ſeu *quantum* ſit illud *tempus*; *a quo definiatur*, & *actiue* terminetur, conſideratione dignum eſt.

Eſt hoc tempus, in ſtatu vere ſecundum naturam, exquiſite *proportionatum* aſſumtorum proportioni ad digeſtionem primam *reſolutoriam*; adeo, vt quæ cito reſoluuntur, regulariter

Digitized by Google

riter etiam cito e ventriculo emittantur, quæ vero tarde, tam diu etiam in illo retineantur.

Neque vero hæc res ſoli forte conſiſtentiæ talium aſſumtorum innititur, vt fortaſſe *duriora* non prius e ventriculo exirent, quam qualicunque *fluxilitati* propinquiora, ita ad *mobilitatem* idonea facta ſint;

Quaſi nempe ventriculus, *contractione* ſui ſimpliciter, ſenſim ſenſimque facta, quod primo molleſcit, primo expellat, quod tarde, vltimo.

Sed contingit nimium quam frequenter, vt omnino *molles*, imo plane *fluidæ* materiæ, per aliquot horas in ventriculo detineantur, neque, niſi facta notabili ſui *fermentatione*, demum ex ipſo emittantur.

Quid enim familiarius eſt, quam vt duabus, tribus horis poſt cœnam, in qua forte largior *potus* aſſumtus ſit, poſtquam in lectum compoſitum eſt corpus, ſub huius qualicunque motitatione vera aperta *fluctuatio* in ventriculo percipiatur, imo ab aliis etiam audiri poſſit.

Ita etiam, licet de reliquo ſatis *molliculi* cibi, *olera* varia, ſubinde diu omnino in ventriculo hærent, neque niſi poſt *quinque*, *ſex* horas penitus ex illo ſecedunt: quod ſatis monſtrant aſcendentes adhuc, & eius cibi nidorem ſeruantes *ructus*.

Quid, quod familiaribus exemplis obtingat, vt a *citri corticibus*, pro condimento mollium etiam, *vitulinarum*, aut *gallinacearum* iuniorum carnium adhibitis, per plures horas poſt, adhuc *ructus* erumpant, huius odoris atque ſaporis compotes.

Neque vero hoc ſolum, ſed teſtatum facit quotidiana experientia, quod cum aliquali *nauſea* aſſumta, vel etiam *immoderate*, ſimul & ſemel, ſine ſufficiente *ſaliuæ* admixtione ingurgitata, ſæpe numero etiam poſt vnum *diem*, imo aliquando etiam poſt *plures*, iterum, ſimpliciter nihil mutata, vomitu reiiciantur.

Sicut ex aduerſo, illud etiam numeroſis exemplis familiariter notum eſt, quod ſæpe paruo tempore poſt aſſumtos cibos, 2 3 horis poſt paſtum, conatus inſignes vomendi, cum copioſo etiam muco procedente eueniant, & tamen nihil quidquam de aſſumtis cibis vna prodeat.

Nempe manifeſto exemplo, quod *peculiari contractione* ventriculi, includi in ipſo poſſint contenta talia, dum interim *partiali* alterius ſui partis *torſione* e proximo loco aliquid, etiam cum impetu, eliditur.

Ita nempe minime iuxta vulgarem traditionem, ita ſimpliciter *materiali ſtimulatione* in ventriculum agunt aſſumta, vt illum ita ad contractionem impellant.

Nec etiam ſponte ſucceſſiue contractus ventriculus, ſaltem id quantum forte fluiditati propius eſt, ita ſimpliciter premendo expellit:

Sed omnino tam diu contractio eius differtur, donec materiæ ad expreſſionem non ſola fluxilitate, ſed vera *fermentativa reſolutione* ad decentem vſum diſtributionis ſufficienter præparatæ exiſtant.

Confirmat hanc rem etiam illud notiſſimum, quod, licet molles ſubſtantiæ, cæterum vtique reſolutioni digeſtoriæ aptæ, mediocriter autem ſolum huic refragantes, diutius in ventriculo retineantur, donec vtique debitam ſuam concoctionem impetrauerint; aliæ *duriores*, & ad huiuſmodi reſolutionem prorſus ineptæ, e contra, mature admodum & promiſcue cum reliquis remollitis partibus expellantur: quod de *nucleis ceraſorum*, *prunorum*, notiſſimum eſt: vt prius de variis *oleribus*, *halecibus*, *carne ſuilla*, fumo inprimis condita, in minus adſuetis &c.

Confirmant hoc tanto magis etiam exempla minime adeo rara, quibus a nuda *imaginatione purgantis* aſſumti, imo aliquando etiam ſolum alteri exhibiti, repentinæ iteratæ contractiones inteſtinorum, non aliter quam ab actu aſſumto cathartico ſecutæ fuerunt.

Sicut

Sicut autem hæc non niſi *tempeſtiua* demum, atq; recte *matura*, *contractio* ventriculi, ita ſecundum veram *proportionem*, non tam *materiarum* ſimpliciter, quam quatenus ad *vſus* ſuos ſpecialiſſimos demum recte præparatæ ſunt, adminiſtratur, & legitime in effectum deducitur;

Ita peragitur etiam vlterior huius generis *ſucceſſiua contractio inteſtinorum*, non niſi ſimili decente *proportione*; ſicuti nempe ſucceſſiuæ *diſtributioni* materiæ alimentaris, quadrare poteſt.

Non equidem negandum eſt, quod *organica* quoque diſpoſitio hic ſimul in conſiderationem venire poſſit; dum nempe tam in *homine*, quam pleriſque aliis animalibus, inteſtina, inprimis *tenuia*, non ſolum ingentem *longitudinem* obtinuerunt:

Sed etiam inſuper per numeroſiſſimos *anfractus*, & *ſerpentinum* quaſi tractum, ſimplici progreſſui nude deſuper compreſſorio, hoc ipſo veluti contranituntur.

Vt nempe hoc ipſo intuitu, veluti circa ſingulos anfractus, motus velut immediate accedere, adeoque progreſſum rei mouendæ proſequi debeat.

Quantumlibet autem hoc omnino vere ſeſe ita habeat, tamen inſuper conſiderandum eſt, quod etiam animalia dentur, quæ *breui* inteſtinorum *menſura* inſtructa, propterea tamen nihilo minus commode aut ſufficienter *nutriantur*; id quod v. gr. in *lupo* cum primis conſpicuum eſt, quamuis etiam ipſi *canes* aliquatenus hanc conformationem obtineant.

Illa ſola differentia ſubeſſe videtur, quod animalia, quæ *breuiorem* inteſtinorum ductum poſſident, veluti citius in maſſam humorum transmiſſo vniuerſo alimento, etiam citius iterum eſuriant.

Quamuis rem e fundamento recte æſtimando, non tam *exinanitio* inteſtinorum, quam vniuerſa citatior *abſumtio* nu-

trimenti, imo *conſumptio* ipſius ſanguinis, in talibus animalium ſpeciebus, potiſſima cauſa ſit nouæ famis:

Vnde etiam talia *voracia* animalia, ſibi ſimpliciter relicta, non *pingueſcunt*, ſed perpetuo valde moderati ſunt habitus, quantumlibet ad ſatietatem vorent: *Luporum* exemplo.

Imo non hoc ſolum, ſed etiam cito admodum, ſi ſufficiens ad ipſorum voracitatem nutrimentum deficiat, vere atque poſitiue *extenuentur*, atque macilenta fiant.

Cæterum illud, quod totam hanc de *longitudine* atque *breuitate* inteſtinorum, veluti *mechanicam* rationem abſolute reſtringit, & energiam ſimpliciter *organicam*, (ſeu potius *organizantem*) declarat, eſt illud, quod in animalibus etiam eximia *longitudine* inteſtinorum inſtructis, nihilo ſecius progreſſus per illa, etiam quantumlibet *pauco tempore*, fieri poſſit.

Imo non ſolum *fieri*, ſed etiam *adſueſieri*:

Vnde nihil familiarius, quam *homines* inuenire, quam maxime optime ſibi conſtantes, & rectiſſime ſanos, qui etiam per breuem repetitionem, ſucceſſum materiæ cibariæ per tractum inteſtinorum ita in certum ordinem atque temporis ſucceſſum redegerint, vt alii quidem, velut exquiſite *ſtatis*, alii *arbitrariis temporibus*, depoſitionem alui habeant:

Imo hi poſteriores, illam re vera ita penitus tanquam *in poteſtate* habeant, vt non ſolum muſſitantem ad plures *horas*, imo vel ad *dies*, *retinere* poſſint;

Sed etiam, ex aduerſo, arbitrario tempore illam iterum *expedire*.

In qua quidem re etiam ſatis familiaria ſunt exempla eorum, qui arbitrario tali conatu continuato, ad exactam *liquiditatem* vſque, nondum *maturas* reiectioni, neque adeo ſimpliciter *fæculentas* ciborum portiones, arbitrario hoc deiectionis regimine expellere poſſunt.

E quibus vniuerſis circumſtantiis ſatis elucet, quod vtique *motus ventriculi & inteſtinorum*, materiæ mouendæ conditionibus ita prorſus accommodatus ſit, vt non tam a corporali

rali quacunque *ſtimulatione*, quam *maturitatis* debitæ ad vlteriores vſus *æſtimatione*, pendeat eius *ſuſcipiendi initium*; imo etiam *ſucceſſus* eiuſdem *proportionatum* moderamen, ne quid iuſto *velocius*, fiat, atque adeo debitæ etiam ſeceſſiones placide fiant, nec inde impediantur.

Sub hoc enim progreſſu per inteſtinorum longitudinem, ſecedunt partes ad alendum propius diſpoſitæ, quæ vulgo CHYLI nomine veniunt, de quarum etiam *diſtributione* iam ſupra dictum eſt.

Vltima vero *diſtributio*, cum ſanguine *arterioſo* fit; cui per *Ductum Thoracicum* cum ipſa *lympha* remixtus *chylus*, & in *pulmonibus* cum ipſo tenuiſſime ſubagitatus, ſicut hic ad omnes corporis partes, quacunque meatus patent proportionati, diſtribuitur; ita hæc ſubſtantia cum *lympha* ſubacta, imo tandem in *lympham* penitus *reſoluta* & extenuata, a *ſanguiferis* meatibus, etiam in quoslibet adhuc penitiores diuertit, adeoque omnibus vndique corporis particulis qua pori patent, allabitur.

Supereſt hinc *vltimus* actus, omnino vero & vſu ſuo ſupremus, & proinde vere exquiſita conſideratione digniſſimus.

APPOSITIONEM vocant Veteres æque atque recentiores; *aſſimilationem* loquntur inſuper Veteres: quam nec etiam recentiores negant, niſi quod fere vulgo non facile de hac re prolixi ſint.

Nimirum, vt omni modo reſpectibus debitis hic ſatisfiat, conſideranda vtique venit (1) *materia cuilibet parti*, quæ inde augeſcere debet, *proportionata*; dum v. gr. ad *oſſis* conſtitutionem, vtique plus particularum *ſicceſcentium*, quam *tendinem*, *membranam*, aut *carneas* fibras, pertinet. (2) Omnino autem requiritur etiam *iuſti numeri* appoſitio; vt illa perpetua *proportio*, tum *vniuerſalis*, totius corporis per omnes ſui partes, tum ita *ſingularum* ad *omnes atque ſingulas* reliquas, fiat, ſicuti omnino fit. (3) Pari neceſſitate nititur etiam *ſingularum*,

rum, per minimas particulas, talis conſtructio, vt inde externa *conformatio* externi inquam *ambitus configuratio*, reſultet.

Ad quem reſpectum etiam peculiariter, mutua *proportio dextri & ſiniſtri* referenda venit:

Quod primum attinet, illi qui hic *materialibus* corporeis conceptibus inhærent, nihil habent, quod allegent, quam antiquiores quidem, *appetitum naturalem*, & quod *ſimile ſimili gaudeat*.

Poſteriores autem, *neceſſitatem materiæ*, *conuenientiam* eiuſdem *figuræ*, qua ita vnum alteri *quadret*, & conſequenter etiam *ſimile ſimili* promtius per hanc *conuenientiam figuræ* arctius apponatur, & ita firmius appoſitum adhæreat.

In aprico vero eſt, quod præter illam, de *conuenientia figuræ*, rationem, nihil vſquam certe aliud quidquam conceptui reali offert, præter intempeſtiuas tales aſſignationes internæ cuiuſdam γνώσεως, qua ſingulæ particulæ ſingulas ſimiles *eligere*, *appetere*, in illarum conſortium *tendere*, imo illo *lætari*, finguntur.

Quamuis autem recentiores hæc, vt ita *verbotenus* ſonant, omnino derideant, atque auerſari videri velint; tamen ſolo *vocabulo* mutato omnia reliqua eadem dicere certum eſt, NISVS illius aſſignatione, quem mutuos concurſus, æque atque proprios motus, omnium huius vniuerſi corpuſculorum, inſtituere atque regere ſupponunt.

At vero, quam incondita ſit quæcunque horum generum ſpeculatio, ſatis dilucefcit e iuſta conſideratione harum rerum debiti (1) numeri, (2) *ordinis* atque *ſucceſſus* fiendi ſpecialis.

Non enim vtique ſermo hic eſt, de ſimplici, promto *concurſu* quorumcunque corpuſculorum; ſed de ſumme *proportionato* tam ratione *quatnitatis* ſeu *menſuræ*, quam *ſitus* ſeu vniuerſæ *figuræ*, poſitu atque coordinatione;

Et

Et tali quidem, qui non ſimpliciter ipſorum horum corpuſculorum cuicunque tandem *proportioni* indifferenter reſpondeat, aut quadret: ſed qui ſpecialiſſime *huius ſpeciei organis debeatur.*

Vbi certe tandem ridicula euadit ſuppoſitionis huius ſumma, quæ nempe in illud exit, quod hæ particulæ etiam *ſcire* deberent, *appetere*, *niti*, proprie iuxta talem modum atque *modulum*, imo iuxta illum *ſcopum* & *intentionem*, vt ſpecifice *tale* aggregatum tandem efforment, quale non ſolum iſti *ſpeciei*, ſed omnino illi *regioni* corporis, illi *membro*, illi *portioni* cuique vnius eiuſdemque fruſtuli, exquiſite conueniat.

Verbi gratia: cum nonſolum omnium animalium vera *oſſa*, vna eademque *materia terrea*, *denſa*, conſtare, probabilisſimum ſit; ſed tanto magis certisſimum, & omni dubitatione vacuum, quod *eiuſdem corporis* omnia *oſſa*, vtique eadem materia conſtent; imo vero, eiuſdem vnius cuiuſque *oſſiculi* vna eademque ſit, per totum eius ambitum, *materia:*

Quis ſibi perſuaderi patiatur, quod huiuſmodi *materiæ* minimæ *particulæ*, aliæ appetant illum *ſitum*, qui *caput* oſſiculi formant; aliæ illum, qui *fiſtulæ* partem ampliorem, aliæ *arctiorem*, aliæ qualitercunque *intortum* &c.

Enim vero cuilibet facile diluceſcit, quod illa *coordinatio* ſumme exactæ proportionis, quæ a tenerrimis *initiis*, vſque ad vltimam cuiuslibet animalis corporis *magnitudinem*, ita exquiſitiſſime ſeruatur, ſit actus vere ſinceriſſime ELECTIVVS; qui a punctis ad puncta ita *ordinandus*, vt per quamlibet *ætatem*, adeoque ſub qualibet *magnitudine*, tam *figuram* ſuam magis *propriam*, quam *proportionem ſociam* ſemper aſſequatur atque ſeruet.

Sane vero, ſi vſquam tempus eſt de *mechanicis* rebus *mechanicos* conceptus formandi, eſt in hac re, in negotio inquam *conſtructionis* corporis.

Ab-

Abſint vtique hinc conceptus illi *peripatetici*, de nuda *forma*, quæ extrinſecus corpora velut *inuadens*, *figuras* illas, quas nanciſcuntur, ipſis ita imprimat, vti *modiolus*, quo globuli e luto efformantur.

Abſit etiam illa *Ariſtotelis* fabula, qua rationem redditurus, cur *arteriarum* tunicæ longe *ſpiſſiores* ſint, quam *venarum*, cauſam coniicit in *calorem* ſanguinis arterioſi, cuius vi, exterius, ſuperficiei arteriarum, plus materiæ glutinoſæ, *inſpiſſando* atque *ſicceſcendo*, accreſcat &c.

Imo abſint ipſorum etiam recentiorum nimis crudi illli *mechanici* conceptus, de mutuo *collapſu*, & poſthac firma *complicatione* corpuſculorum eiuſdem figuræ, & cohæſione *compreſſoria* nuda, qualis duobus *marmoribus* politis accidat, &c.

Abſint hinc omnes actiuæ *neceſſitates* a priori *materia*, & omnes *niſus* æque, atque *appetitus* naturales.

Imo vero abſit omnis conceptus, quod hæ exquiſitiſſimæ materiarum, per minima in maiores, imo magnas *ordinatiſſimas* ſtrues, coagmentationes, fiant aliter, quam ab alio, materiis vtique externo, Agente, quod illas, iuxta ſuas *intentiones*, *ordinet*, *diſponat*, *coaptet*, *coagmentet*, *ſtruat*.

Abſint vero ab vniuerſis hiſce rebus imperiti quicunque ſpeculatores, qui non valeant diſtinguere, quid *organicum* dicendum ſit, quid *inorganicum*.

Hic enim proprie, imo vero abſolute, locum habet illa diſtinctio, quid directe per *organa* corporea perpetretur, quid vero contra, *directe & ſimpliciter actione ipſa* afficiatur: adeoque vti priores illæ *organica*, ita hæ tales abſolute *inorganica*, ſint & appellari debeant.

Huiuſmodi certe, *inorganica*, dico, actiones, *motus* inquam *ſimplices*, *immediati* ſitus illius ſpecialiſſimi poſthac permanentis autores, abſoluunt negotium & *appoſitionis*, & *aſſimilationis*;

Admo-

Admouent, inquam, materias, & omnino *conuenientes*; & quidem per *ſingula* minima corpuſcula: & *coniungunt*, ſeu ſtricta ſignificatione vocis, *componunt* inter ſe mutuo, *numerum* determinatum: & admouent vltimo, *ſingula* inquam inter ſe inuicem, talia minima, in *ſitum* maxime determinatum.

Quo intuitu itaque non poteſt non diluceſcere, quod NVTRITIO *formaliter* fere abſoluatur, *motu* ſimplici atque *directo*; ſed eodem exquiſitiſſime *ordinato*, vt & *numerus* certus, & *ſitus* ſpecialiſſimus, per quaslibet etiam totius corporis *minutias*, obtineatur.

Sicut enim nec vlla quidem quaſi *linea* ſolum phyſica, in corpore temere efformata eſſe credi poteſt; dum omnia *meatibus*, *interſtitiis*, *poris*, & ad vſus ſuos peculiariter idoneis *conformationibus*, a minimis ad maxima, plena ſunt, imo in hiſce rebus proprie conſiſtunt;

Ita certe nemini conſiderato in mentem veniet, quod hæ tales a minimo ad maxima diſpoſitiones, & exquiſitisſimæ diſtributiones, ab illis perditis *lapſibus materiæ* temere vagantis, arcesſi mereantur; quin potius *ordinatiſſimos* motus, & horum *ſucceſſus*, ad talem *deſtinatum* finem obtinendum quadrantes, ſecundum omnem ſanam rationem exigant.

Quid vero dicemus de illa profecto penitus inertisſima fictione, quod corpora, in vniuerſum omnia atque ſingula, non ſolum *humana & brutina*, ſed etiam *vegetabilia*, omnia inquam *indiuidua*, quæcunque *naſcuntur*, aut (niſi plura, quam naſcuntur, demeterentur, antequam ſemen ſuum ferant) naſci *poſſent*, *in primo indiuiduo præſto fuerint*, & in quolibet altero indiuiduo, *adhuc* præſto ſint.

Corpora dico; illa ipſa corpora, quæ poſthac in illas moles ſuccreſcunt, ab *aſcaride* ad *Cetum* vſque &c.

Piget certe talium deliramentorum vel mentionem prolixam facere, æque atque eiuſdem furfuris, quæ talia *indiui-* "
dualia quarumlibet ſpecierum *corpora*, *corpora* inquam, tota "

„ ſua *ſtructura* iam abſoluta, minutisſima tantum, ſupra omnem „ ſenſualem conceptum, a prima *creatione* efformata, vniuer-„ ſum mundum, aërem, aquas &c. incredibili numeroſitate „ explere fabulatur: e quibus paſſim aliqua in actum expan-„ ſionis atque ſuffarctus deducta, in illas moles tandem auge-„ antur &c.

Nempe quod veriore appellatione ad *mentis vitia* referendum erat, hodie *Sapientia*, & *ſumma* quidem, habendum eſt, ſi ſtabiliri debeat, quod vtique eodem fundamento & non alio nititur, quod CORPORA ANIMALIA NON AB AGENTE ALIQVO, iuſta PROPORTIONE ad ſuas FINES, ad ACTIONES inquam HVIVS AGENTIS SPECIFICAS, conſtruantur, inſtruantur, & actuentur, ſed per ſe ipſa exiſtant, ſubſiſtant, imo agant:

Et ſimul familiariſſima illa, & vere propemodum quotidiana, *ſumma efficacia* nudorum *animi pathematum*, nudarum inquam *intentionum*, tam ad *deformandum* corpus, quam *mutandos* varios *eius motus*, imo prorſus *inſolitos*, ſed tamen *deſtinatos*, inducendos; partim in nudas ſtupidas *admirationes*, & abſolutas ab omni conceptu alienationes, aut imperitiſſimas tam *a facto*, quam vlla *connexione ratiocinationis* abhorrentes, *explicationes*, imo verius *ineptias*, verti neceſſario debent, ſi *hypotheſis* illa, de *corporis per ſe, & non abſolute propter aliud, exiſtentia*, rata haberi debeat.

Mihi VERITATEM, *ſecundum ſanam rationem* ſequi profeſſo, facile eſt ratione comprehendere, & ratiocinio defendere, quod hic *vltimus* atque *formalis actus nutritionis*, vulgo *aſſimilatio* dictus, ſit vere *inorganicus*, id eſt, fiat, *nullo intermedio inſtrumento*, quomodocunque nominando: ſed IMMEDIATE *Motu ſpecialiſſimo*, dico, *connumeratione*, *coordinatione*, *compoſitione*.

Vt nempe *aſſimilatio nutritoria* nihil aliud ſit, niſi corpuſculorum, cuiuslibet partis conſiſtentiæ conuenien-

nientium, e lymphæ liquamine, a reliquis diuerſæ indolis, *ſemotio* (dum illa locum, vbi appoſitio fieri debet præterlabitur) particularum harum ad loca, in quæ imponi, ibique in poſterum immanere debent, *admotio*, ſeu per motum *immiſſio*, atque ita *collocatio:* ſed hoc ipſum abſolute, *numero* ſimpliciter conueniente; non quantum materiæ *occurrit*, ſed quantum eius *de die in diem*, imo *de anno in annum*, per totos *ætatum circuitus*, in *proportione* perpetua, apponi *congruit*.

Quandoquidem quilibet vtique facile conſenſerit, quod per vnum annum, plus materiæ alimentaris ad ſingula puncta totius latifundii corporis, innumeris vicibus *allabatur*, quam ipſo actu *aſſumatur* ad apponendum. Vnde non magis notiſſima, quam omnino veriſſima, illa vulgi loquendi formula, de ſubiectis *ſtrictiore* habitu corporis præditis, *gracilibus* inquam: quod, *quantumcunque etiam edaces ſic ſatis ſæpe obſeruentur, nunquam tamen pingueſcant:* cum ex aduerſo *ſpongioſiores*, etiam ſub mediocri ciborum quantitate, nihilo ſecius etiam abunde pingueſcant.

Dico de *pinguedine*, cum illa etiam me ipſo largiente, non niſi *abundans*, & in præſens tempus vere *ſuperuacua* ſit nutritiæ materiæ *aſſeruatio*;

Et quidem *directe* & ſimplicius magis *ſanguinis* ſolius, quam *aliarum* corporis partium, futuro *nutrimento* dicata.

Interim, dum ipſa etiam, vt ſupra quoque monitum eſt, per plane peculiares, tanquam de puncto ad punctum *poſitiones*, peculiari prorſus *ordine* ponitur atque *texitur*, adeoque per verum etiam *formalem actum nutritionis*, quamlibet ad *aſſeruationem* ſolum, ita *ordinate* prorſus diſponitur: recte certe *exempli* loco a nobis optimo iure hic allegatur.

Digitized by Google

Tanto magis autem illud vtique huc ſtrictiſſime pertinet, quod etiam in iiſdem, in quibus ita *pinguedo*, (tanquam verum *abundans* & ſuperfluum *alimentum*) largiter prouenit, atque ſeponitur, tamen propterea in toto reliquo corpore, ne quidem *particulæ* vnius, nedum partis, minime omnium vero totius corporis per omnes ſui partes, tanto *velocior*, *vberior*, & reliquam conſuetam proportionem *excedens*, *nutritio & auctio* inde fiat.

Quod tamen ex illis hypotheſibus de *ſimplici neceſſitate materiæ*, & *allapſu* eiuſdem ſimplici, neceſſario ſequeretur.

Quibus rebus accedit, notiſſima illa pariter energia, *ſtructuram* corporis etiam *breuiore tempore inſigniter augendi*; in *pueris*, inprimis autem *adoleſcentibus*, poſt aliquam diuturnam actionis huius *inertiam* atque pigritiam:

Quando videlicet pueri, vel a manifeſtis *morbis*, vel a minus luculentis *malis diſpoſitionibus*, *pallidi*, *languidi*, *inquieti*, *faſtidioſi*, & ſub his rebus *extenuati*, & in omnes dimenſiones *aridiores* apparuerunt: poſtea, vel morbo aliquo, *febrili* inprimis, totam œconomiam exagitante, perfuncti; vel *animi* peculiarem inſignem *alacritatem* nacti: etiam intra paucos ſubinde *menſes*, tantum *incrementi* aſſequantur, vt non ſolum *proportionis* iuxta prægreſſum tempus, defectum, ita velociſſime *reſarciant*: ſed etiam communiter vniuerſam tali ætatis menſuræ familiarem quantitatem tranſcendant.

Poteſt obiter addi, quod hæc nutritionis circumſtantia, minime *promiſcue* in corpora, *corpora* inquam, omnis generis cadat; ſed abſolute veluti in *animos*: *animi* inquam *indolem*, *meticuloſam*, *penſitabundam*, *mœroribus*, *deſideriis* deditam.

Vt vel hinc etiam circumſpectæ conſiderationi diluceſcat, quod potius ſimpliciter *alacritatis*, *actiuitatis*, verbo, *intentionis* AD AGENDVM, efficacia hinc diluceſcat, quam vlla *materiæ* directa energia.

Ne-

Digitized by Google

Neque vero etiam præterire placet, quamuis prolixitate in hac materia nuſquam amplius opus eſſe videatur, phænomenon illud omnibus hominibus familiariter notum, de *diuerſa menſura variorum indiuiduorum*; dum alia *proceritate* atque diffuſa corporis mole robuſta, alia *breuis* ſtaturæ, & *gracilis* habitus:

Interim, vt vtrique *ſani* de reliquo, & plane *vegeti* ſunt, ita hi graciles, admodum familiariter *quantitate edendi* minime cedunt, etiam robuſtioribus:

Adeoque ex hypotheſi illa familiari deberent vtique etiam a plane paris *materiæ* conſtitutione, parem effectum aſſequi; cuius non ſolum in genere nihil, ſed in ſpecie potius ipſum contrarium fit, vt nimirum in teneriore etiam illa ſtructura, vndique omnes partes a minimis ad maximas, perpetuam ſuam exquiſitiſſimam *proportionem* conſtantiſſime habeant atque ſeruent.

Placet autem, vltimo loco, adhuc mentionem facere alterius talis figmenti, quod pariter ab iſtis nimium *materialibus conceptibus*, originem ſuam ſumſit, nempe quaſi *ſingularum corporis partium* non magis ſpecialiſſima *textura*, etiam *ſpecialiſſima materia* eſſet, a reliquis vniuerſis diuerſa.

A quo nempe commento pendent imaginationes illæ, quod certæ tales *partes* etiam in nutrimentum adhibitæ, *ſimilibus* partibus in corpore *nutriendis* aptiores eſſent, quam aliæ diuerſæ.

Niſi quidem altioris philoſophiæ, ſed tamen non valde probabilis, hic ſubſit *opinio*, nempe, quod potius *architecti* talium partium *ſpiritus*, firmiter etiam *materiali* illarum portioni, vt loquuntur, *inſiti*, hac ratione etiam in alio corpore efficaciam ſuam iterum exſerere debeant.

Ne vero quis nobis imputet, quaſi ipſi potius fictionibus hic indulgeremus, & res, quæ forte nuſquam appareant, in ſcenam producamus; citamus merito pro nobis, *Medicas* in-

Digitized by Google

primis illas opiniones, de *tunica cartilaginea interna ventriculi gallinarum*, ad *roborandum ventriculum* etiam humanum; de *vtero leporis*, tanquam animalis πολυτόκȣ, ad *fœcunditatem* fœminis conciliandam; de *pulmonibus vulpis* ad humanorum pulmonum vitia &c.

Satis autem immorati hiſce rebus, cum illæ inprimis non ad *Medicinam* æque, quam maximam partem ſimpliciter ad *Phyſicam* pertineant, ſiſtimus hic gradum, & eum ita, quæ ad *Indiuidui* humani indolem pertinent, ſic ſatis mihi videar tradidiſſe, illa quæ ad *ſpeciei conſeruationem* pertinent, adhuc ſubiungentur.

SECTIO IV.

De GENERATIONE.

GENERATIONIS negotium, vt in *generalioribus* ſui circumſtantiis, a NVTRITIONE nihil differt; ita habet interim *ſpeciales* penitus quæ expendi vtique merentur.

Illud tamen in ipſo etiam limine omnino præmonendum eſt, quod ad ſcopum *exquiſite Medicum*, e maxima parte huius conſiderationis, omnino nihil commodi redundet: vnde etiam ſolius *connexionis* gratia, quæ magis directe ad rem pertinent, ſine prolixitate vlla ſuperflua enarrabimus.

Marem atque fœminam, in ſpeciebus animalium, quæ in aquis viuere non poſſunt, abſolute ſimul requiri, non eſt dubium:

Vnde fabulæ illæ antiquæ, de *equabus* ab *aura* ſola concipientibus, & *fœminis* a forti *imaginatione* impragnatis, contemni debent:

Ad minimum quantum ad *verum* conceptum; de *falſo* enim, quamuis etiam vulgo in *negatiuam* conſentiant Medici, minime tamen *apodictice* extra omne dubium poſita eſt res.

Niſi

Digitized by Google

Niſi quod in his terminis ſimpliciter, ſcilicet, an ab *imaginatione* proprie & *vnice*, non autem a *menſium*, aut *hæmorrhagiarum* potius vterinarum, vitiis, talia ſuboriri poſſint, diſtinctio locum habere poſſit; ita tamen, vt nec ibi etiam *fortis libidinoſæ imaginationis* omnis abſolute energia, ſimpliciter, & vt extra vllum dubium, neganda cenſeatur.

Maris quidem atque *fœminæ* etiam vnius eiuſdemque maxime *ſpeciei*, verius *fœcundum* eſſe congreſſum, quam *diuerſarum*, credibile eſt, inprimis in ſpeciebus quaſi nullam inter ſe *ſimilitudinem* habentibus:

Nam *equi* & *aſini*, vt alias non ita abſolute diuerſa eſt configuratio, ita etiam *fœcundus* ſatis eſt harum ſpecierum congreſſus.

Notatu vero vtique dignum, ſi quidquam in hoc genere aliud, quod proles, quæ etiam ex hoc *mixto congreſſu* ſubnaſcitur, in poſterum abſolute *infœcunda* ſit, & ad quidlibet *generandum* inhabilis, ſecundum *conſuetum* naturæ ordinem: eorundem *mulorum* exemplo.

Quid *formaliter* ſit SPERMA, & quid directe & *immediate* etiam vel *faciat*, vel *fiat*, non æque ſatis diluceſcere, iam ſupra, vbi de *ſpermate* actum, monuimus.

Aſſignant fere omnis æui phyſiologi *maſculino* inprimis *ſpermati*, peculiarem, vt vocant, *vim plaſticam*;

Quam quidem illi, qui res ſuas ſolertius diſtinguere affectant, *ſubiectiue* adſcribunt *ſpiritibus*.

Vnde quidem *Mœbius* inprimis *ſpecialiſſimum* quendam *ſpiritum Genitalem* ſupponendum eſſe duxit; & ſane, ſecundum reliquam hypotheſin in vniuerſum, minime inepte.

Quanquam enim alii *Vitali* ſpiritui ſimpliciter, hoc negotii ſatis commode adſcribi arbitrentur, habent tamen quod in ſuis hypotheſibus vix conciliaturi ſint, dum negotium *nutritionis ſtrictiſſimo* ſenſu, non tam *influo* Vitali ſpiritui, quam *inſito*

cuius-

Digitized by Google

cuiuslibet partis, certe ſecundum *ἀκρίβειαν* huius hypotheſeos, tribuendum ſit.

Licet enim vulgo quidem in hac ipſa maxime re negligenter, tantundem quantum alibi vbique, verſentur; (ſumma certe iniuria, dum hic inprimis exquiſitiſſimi eſſe, & altum omnino ſapere, videri volunt) confirmat tamen aſſertionem meam, conſtanter recepta inter illos ad vnum omnes, traditio illa, *quod partes ſpermaticæ non renaſcantur*, propter *vim plaſticam primordialem* deficientem.

Quid ita vero *deficientem?* cvi deficientem? an illa vis plaſtica eſt *ens per ſe ſubſiſtens?* ita reale, vt tantam *actiuitatem* in materiam habeat; aut inhæretne *alii ſubiecto?*

Non immiſcebimur altius: ſuffecerit monuiſſe, quod neceſſario hæc *vis plaſtica* non ſit *ſpiritus vitalis influi;* cum enim ille vtique maneat, & tamen illa *vis* interierit, manifeſtum omnino eſt, quod illi *qua tali* ſimpliciter, hæc *vis* non competat:

Sed potius ita adſcribenda videretur *inſito*; adeo, vt *inſitus*, cuilibet parti *connatus*, & eiuſdem proprias neceſſitudines adminiſtrare compos, ſit ille ipſe, qui & *conſtituendæ*, & *conſtitutæ* cuiuslibet partis *γνώσει* inſtructus, cum illam talem ſeruare ſciat, etiam conſtituere ſeu *concinnare* ſciuerit: *influum* autem, hac *formali* energia adhuc deſtitutum, velut in ipſo loco ſibi proprio demum *ſpecifice informet*.

Quod poſtremum quidem harum opinionum fautores propterea maxime neceſſe habent agnoſcere, quoniam *ſpiritum inſitum* æque, ac *influum*, (ad minimum vt *materialem*) non *numero vnum* eundemque per totam vitam manere aſſerunt; *inſitum* quidem ab *influo* reſtaurari; *influum* autem, iuxta alios quidem e floridiſſima parte *ſanguinis:* iuxta alios autem ex *æthere*, & iterum alios, ex *ente aſtrali* &c. (nam in hoc vacuo omnes libere fictionibus ſuis vagantur.) accerſunt.

Quaſi

Digitized by Google

Quaſi dicerent, *influum* illum ſpiritum, ab *inſito* ſenſim *inſtrui*, & velut *erudiri*, vt munia, quæ in illa parte, quam poſthac occupet, exercere debeat, condiſcat. *Recentiores* dixerint, *tornari* & *exaſciari* ſenſim particulas (vtique *materiales*) *rudiores*, *influi*, vt poris partium melius *configurentur*: & hoc quidem perpetrari ab illo *niſu* ipſi ſubſtantiæ partium corporearum *innato*, iuxta illos &c.

Quam aliena vero ſit a rationali iudicioſo conceptu huiuſmodi præfiguratio, non poteſt fugere cogitantem, quod hac ratione *ſpiritibus* hiſce re vera nimium tribuatur, quomodocunque, propter imperitiores veluti, græco vocabulo *larnetur*, γνώσει, id eſt, *diſcreta notitia*, *cauſis* inquam & *finibus proportionata* ſcientia.

Omni modo vero illud, quod diximus, verum deprehendet, quod etiam quantumcunque implicite, *ſpiritum* talem peculiariter *his negotiis* inſtructum, præ reliquis, *Genitalem*, quamuis verbis minus diſertis, (imo verbis potius refragantes;) ipſa tamen re, & his præfigurationibus eius, luculenter omnino aſſignauerint.

Sicut autem hac ratione ſuperuacuæ *multiplicationes* rerum fictitiarum, præter omnem neceſſitatem, fiunt, ita euertit omnem illarum vſum conſideratio illa, vtique iam tam ſæpe a nobis commendata, quod *anima* ipſa & *poſſit* has res adminiſtrare; imo, cum illa maxime *finium* atque *vſuum* ſtructuræ corporis *vſurpatrix* eſſe debeat, ſecundum omnem ſaniorem conceptum, tanto magis præ vllis aliis agentibus hoc *poſſit*: ſed etiam per qualemcunque moralem æſtimationem, ipſa vtique veriſimillime *debeat* hæc agere: cum nempe vnice & ſimpliciter ipſius *vſibus*, *finibus*, imo adeo *neceſſitatibus*, conſtruenda & efformanda ſint.

Apoſteriori vero, (quod non toties repeterem, niſi etiam toties repetitum tamen non intelligi, aut præfracte ad minimum negligi viderem, vnde vel prudentioribus tanto magis

 magis

gis commendandum, vel pertinacioribus inculcandum venit) non tam ſolum *potentiam* hanc, quam verum *actum* & *exercitium* eius, indies monſtrat *reformatio*, atque *deformatio* ordinariæ *configurationis*, per *phantaſticas* imaginationis ideas & intentiones.

Quod profecto *argumentum*, imo vero *documentum*, ſuperat vniuerſas imaginationes contrarias; dum nulla vna, quantumcunque etiam abſtracta, ratio confingi poteſt, qua talis *communicatio imaginis*, ad cuius *typum*, *efformatio* generatiua fieri debeat, inter *animam rationalem fingentem*, & talem ab animæ huius *indole diuerſam vim plaſticam*, aut *ſpiritum genitalem materialem*, intercedere, & tam *prompte* quidem inprimis, poſſit.

Iterum autem iterumque moneo, vt animus aduertatur ad illam circumſtantiam, quam minime temere, ſed ex vera atque ſolidiſſima rei indole, vt præcipuum negotii neruum, & ſemper exprimere ſoleo, & modo expreſſi, nempe, quod *idea* illa, pro noua inuſitata huiuſmodi *effiguratione*, ab *anima rationali*, *fingente* ſimpliciter, proficiſcatur.

Cum enim minime ſimplex *ſenſus* vllius rei, vnquam occaſionem ſubminiſtret *deformationi* tali per imaginationem; ſed vnice peculiaris plane *æſtimatio*, & intentisſima *conſideratio*.

Vnde etiam notisſimum, & admodum familiare eſt, de rebus *abſentibus* plane (v. gr. fructibus horæis) ſaltem nuda fictione formatam figuram, eiuſmodi næuis in fœtus transferendis occaſionem præbere:

Et nihil vtique talium vnquam contingit, niſi ſub ſpecie vel maximopere *deſiderata*, vel *reformidata*, vel repentina, aut nimium intenta *admiratione*, qualitercunque æſtimata.

Vbi quidem, licet etiam non exprimi posſit, quomodo huiuſmodi *imago* fictitia, quam alias ſtricte *ens rationis ratiocinantis* vocant, etiam ab *anima matris animæ fœtus* communicetur: In genere tamen vtique apodicticæ veritatis, quod potius

tius *Entium* ad *cogitandum & imaginandum* atque *æſtimandum* factorum, circa imaginationes & æſtimationes, ſit mutuus conſenſus & *communicatio*, quam talium, quæ abſolute, *cogitationis*, *æſtimationis*, & *idealis præfigurationis* incapacia ſint.

Vbi iterum vtique monendum eſt, ſteriles eſſe & inanes loquendi formulas, ab omni certe conceptu reali alienas, quod alia quidem Agentia MOTVVM energiam habeant, anima vero ſolum DIRIGENDI peculiariter motus facultate inſtructa ſit. Cum enim *Agentia* illa æque, atque craſſa acceptione, ipſe *actus* illorum, nempe *motus*, *corporeæ* indolis eſſe ſupponantur, *directio* illa animæ rationalis, certe *iuxta horum ipſorum conceptus*, vt ens *metaphyſicum*, aut ſimpliciter *pneumaticum*, nullum aditum aut vſum hic habere poſſet.

Vni perplexæ quæſtioni veſtigia premit altera, imo alteri tertia, & ita porro.

Eſt autem *altera* illa: ſi *anima humana* ſtruere debeat corpus, quomodo *cum ſpermate* poſſit communicari?

Tertia eſt: *an*, & *quomodo* ſtatui poſſit *diuidi?*

Quamuis autem hæc in ſpecie, & quaſi *formaliter*, vtique *inſolubilia* ſint, tamen propterea non iuuant ſciolos interrogantes, quin plus vna ratione ad minimum *generice* ipſis ſatisfieri poſſit.

Primo enim, vti ſatis eſt *rem ipſam* veram ſcire, quamlibet *modum eius & ortum*, quo ſpecialiſſimo ordine fit atque procedit, non eadem abſolute notitia aſſequi detur; ita in hoc negotio ſatis vtique eſt, *a poſteriori* ſcire, QVOD anima rationalis *ſit in corpore*, & *poteſtatem* habeat in corpus, non ſolum iam *formatum & abſolutum*; ſed etiam *formandum*, vti de *vi imaginationis* patet.

Secundo, *malitioſe* hic agere conuinci poſſunt, qui talium quæſtionum ſolutiones exigunt, aut ſi hæ deſint, tranſitum in ſua caſtra iniungunt: cum ipſi etiam abſolute tantundem

Digitized by Google

circa hanc quæſtionem ſciant, id eſt, NESCIANT: adeoque ſi ex hoc capite alios calumniarentur, nequiter facerent.

Tertio, quod diuiſionem animarum attinet, generalis certe conceptus non deeſt, quod, cum *animæ eſſentia*, quantum in ſenſum cadit, in *actiuitate Motoria* maxime conſiſtat; *Motus* autem in perpetua *diuiſione numerica* ita conſiſtat, vt nullus *Motus* diuerſorum *temporum*, ſit numero idem cum illo, qui progreſſo tempore factus eſt: Hæc conſideratio etiam, nullo abſoluto impedimento, transferri poſſe videatur quadantenus ad ipſum *Mouens*: vt nempe conceptus non æque abſolute abhorreat, quod cum *motus* ſit res adeo *diuiſibilis*, etiam *Mouens* videri poſſit *diuiſibile*.

Sed abſit, vt nos ſterilibus hiſce, & re vera *otioſis* quæſtionibus, *vt a priori*, operoſius immiſceamus; cum nobis ſufficiat veritatem a poſteriori citauiſſe.

Cui otium eſt, & faſtidium non eſt, euoluat commentarios, qui tam pro *traductione* animarum, quam noua in indiuidua *creatione*, extant.

Nobis, iterum dico, ſatis eſt, imo abunde, *a poſteriori* videre, & magno quotidianorum exemplorum numero experiri, & ſicubi vſus eſſet, teſtibus, non ſolum reliquum humanum genus, ſed ipſos etiam hoſce, qui ita dubitant, confitentes ad minimum habere, quod *anima humana*, *ratiocinans* inquam, *æſtimans*, *fingens*, *ſit illa*, *quæ formationi corporis alienas configurationes imprimit*:

Quod autem *infantis* ipſius ſit anima, quæ has *ideas*, ſecundum quas *operetur* etiam talem configurationem materialem, primo recipit, confirmatur partim argumentis *a priori*, partim documento *a poſteriori*.

Argumenta ſunt (1) quod *ideas* mere *fictitias*, ſeu *cogitabundas*, ab anima *cogitante* nullum aliud Ens aut agens *ſuſcipere*, *aſſumere*, eaſdem *imitari*, valeat, niſi *congeneris indolis* Ens & agens:

Tanto

Tanto magis (2) quia *ideæ* tales ſimpliciter, & *quæ tales*, nullum effectum poſt ſe trahunt; ſed vnice & abſolute, quatenus ſub certa *æſtimatione* pure *morali*, non tam *figuratæ*, quam *ponderatæ* atque *moraliter comparatæ* ſunt:

Dum videlicet nuſquam vlla *cogitatio* aut *contemplatio* ſimplex quicquam horum generum præſtat & efficit, ſed vnice *metus*, *terror*, vel *deſiderium* etiam, quando contemplationibus, ſeu *phantaſiæ ſimplici* ſuperueniunt.

Documentum a poſteriori, eſt proprie *efficacia* illa huiuſmodi maternarum impreſſionum in ipſum *animum etiam* infantis; vnde vel immoderata *deſideria*, vel inſuperabiles *terrores*, *metus*, *anxietates*, ex eodem tali matris *phantaſmate*: quale quidem alias, imo aliquando *ſimul*, *conformationem* eiuſmodi heteroclitam, corpori ipſi vna imprimit.

Vbi certe minime omnium contemnenda eſt, illa vulgi hominum aſſertio, quod *matres prægnantes furtis gaudentes*, infantibus *furti deſiderium* & *amorem* imprimant; quandoquidem inter rem hanc *moralem*, *intentionem* inquam, atque *deſiderium* clam ſumendi, & inter *opinionem* magni periculi aut damni, adeoque *metus* & *terroris* talis *connati* vehementem & conſtantem energiam, nullum vtique generale diſcrimen intercedit.

Fruſtra vero certe hic ſunt, qui, dum nimis quam exquiſite *diſtinguere* videri volunt, nihil certius agunt, quam vt *confundant*, *Animæ* rationalis & *actiones & poteſtates*, cum *ſpirituum modo*, modo *aliarum animarum*, *ſuppoſititiis* vtrinque actionibus, atque poteſtatibus.

Non tam cœtum hic ducit, quam ſolus potius eſt cum ſua opinione *Helmontius*, qui cum *ratiocinationis* actum *animæ alteri*, quam veræ *humanæ*, quam ille *Mentem* vocat, adſcribit: Videntur tamen veſtigiis iſtius inſiſtere etiam illi, qui diſtinctionem illam ψυχῆς & πνεύματος ita extendunt, vt τῇ ψυχῇ etiam vniuerſum *ratiocinationis* actum non obſcure adſignent.

Aut, ſi hi quam maxime hic ſuo ſenſu abundare ament, habebunt me non ita difficilem, quin cum illis in eo conſentiam, vt illam animam, quæ *ratiocinari* intelligitur, pro illo *agente*, de quo huc vſque prolixius actum eſt, agnoſcam; quocunque demum loco illi ipſam ponere, & quicquid eidem vel apponere vel præponere, velint aut poſſint.

Nimium prolixus ſum in re tam perplexa; ſed non adeo ſola hæc, quantumlibet impedita, res, quin etiam alia, circumſtantiæ corporeæ magis innixa, nihilo minus perplexa in hoc genere apparet: nempe *a quonam proprie ſexu*, *actiuum* illud principium, tanquam anima, communicetur, a *mare* abſolute; an a *fœmina*: an ab *vtriſque ſimul*: aut *vtrolibet promiſcue?*

A *maſculo* hoc actiuum principium proficiſci, probare contendit *Malpighius*, dum in *ouiparis*, in ouis ad minimum *gallinaceis*, etiam talibus, quæ ſine vllius *maſculi* congreſſu, in hac ſpecie excludi ſolent, eadem illa *materialia rudimenta* conſpexiſſe affirmat, quæ in *fœcundatis* conſpicua, prima incrementa vlterioris *efformationis* in hiſce ſubeunt atque ſumunt.

Vtrumque tam *marem* quam *fœminam*, etiam in hac parte *ſimul* concurrere, veriſimile reddunt generationes *e diuerſis ſpeciebus mixtæ*; cuiuſmodi quidem veluti vſitatiſſimæ ſunt *Mulorum*; quamuis etiam *canum* diuerſarum ſpecialiſſimarum ſpecierum, ordinarie *mixta* quædam indoles exeat.

Interim hanc ipſam etiam rem iterum quadantenus *confundit*, obſeruatio illa ſpecialior *Hipparchorum*, quod *mulorum* ad minimum *ſexus* ſequatur *equinam* ſpeciem; ita, vt ſi *equus aſinæ* miſceatur, *mulus*; ſi *aſinus equæ*, *mula*, prognaſcatur.

Quamuis ibi iterum noua implicatio ſubſit, vt *equa* quæ ab aſini congreſſu *mulam* peperit, ſi proximo poſt anno ab *equo* concipiat, *equinum* quidem pullum, *ore* tamen *aſinino*, aut *coxis aſininis* (ein Hirſch-oder Eſels-Creutz) inſignitum, pariat.

Neque

Neque vero etiam ſimpliciter contemni poteſt illa vulgaris obſeruatio in *humana* ſpecie, quod *ſexus*, *ſimilitudo corporis*, imo etiam *animi morumque*, ſequi ſoleat illum e parentibus, qui cum maiore *intentione*, & ſenſuali *intenſione*, cohabitauit.

Imo fiunt tamen hic etiam ſubinde peculiares anomaliæ, quæ vnum coniugum ſingulariter ſequantur, qua de re placet hiſtoriam aliquam allegare.

In oppido quodam honeſti ciuis filia adulta, ſtupro imprægnatur; cum peperiſſet, de patre infantis interrogata, fratrem ſuum nominat: exceſſerat autem ille fuga iam ante aliquot ſeptimanas, ſine probabili aliqua tum temporis cauſa.

Taciturna fœmina, attonita velut & melancholica, cum iterum & amplius de eadem re interrogaretur, patrem ſuum nominat, cum fratre.

In hoc tamen aſſerto nititur inprimis argumento a peculiari conformatione, quam patri ſuo imputat, quod pater ſuus ita conformatos liberos generet.

Nempe & ipſa, & frater, habebant digitos pedum inter ſe inuicem membranis iunctos, aquatilium volucrum inſtar: idem etiam comparebat in ſuo ipſius ſpurio nuper nato.

Obſeruabatur autem ſtatim, quod pater ipſius nihil huic ſimile in ſuo corpore habeat; bene vero mater.

Vnde, quemadmodum mater ſimiles in hac parte ipſi infantes ediderat, ipſa etiam hæc filia ſuo infanti eundem næuum communicare poterat.

Fruſtra vero ſit, quiſquis in his rebus aliquid definire pro infallibili voluerit; dum vtique perpetuo crucem figit communicatio illa *pathematum ſimpliciter*, adeoque vt loquuntur *morum*, non ſolum ita in embryone, ſed omnino etiam in iam editis in lucem:

Sicut etiam communicationes, ſeu *impreſſiones* tales paſſim locum habent, quæ ipſi etiam *materno animo* ſimpliciter aduentitiæ fuerint:

Et

Et hoc quidem adeo, vt infantibus non ſolum maiore cum vehementia, ſed etiam maiore pertinacia adhæreant.

Cæterum ab ipſa etiam antiquitate conſtans videtur traditio, quod *mas* potius *animam* tribuat, *fæmina corpus*. Imo, videtur huius rei in ipſa *Creationis* hiſtoria aliquod argumentum eſſe, dum *viro* primo creato, propria immediate inſpirata legitur anima: Fœmina vero de *viuo ſeu animato* iam Viro deſumta, de ipſius anima *participaſſe*, intelligi debere videtur.

In *Volucrum* genere inprimis conſpicua eſt illa *collatio*, dum, de *gallinaceo* inprimis genere notiſſimum eſt, quod *fæmella* totum apparatum pro *nutriendo*, imo *conſtituendo* fœtu, libere de ſuo latere proferat, *etiam ſine congreſſu cum maſculo:* domeſticæ enim gallinæ & incipiunt ſine maſculo, & continuant oua parere per integrum annum:

Ex aduerſo *gallus*, obſeruante *Haruæo*, etiam vnico coitu, aliquot oua diuerſis ſuccedentibus diebus excludenda, viuida reddit; cum tamen quicquid habet *ſpermatici*, non ſolum *quantitate* exiguum ſit: ſed etiam non niſi ſimpliciter ad *extremum vaginæ vterinæ* orificium pertingat, eique veluti ſimpliciter affricetur magis, quam immittatur.

Quicquid horum ſit, vti *viuiparas* etiam fœmellas, fœtum ſuum a minima ad maximam eius molem *nutrire* certum eſt; ita nihilo etiam minus, ſatis & illud certum eſt, quod nihil niſi *nutrimentum* materialiter præbeant, *diſtributionem* vero, *appoſitionem*, & quam vocant *aſſimilationem*, minime perficiant, quacunque ſui energia:

Monſtrant hoc abunde oua iam ante citata; quæ *ſine congreſſu* maris in lucem edita, deſtituta ita energia illa *formatrice*, nullam *nutritionis efficaciam* aſſequuntur, licet *materia tota* præſto ſit, quæcunque, ſi ſolus *congreſſus maſculi* præceſſerit, in alio ouo ad totum fœtum conſtituendum ſufficit.

Imo vero, monſtrant oua præcipue, quod *principium* fœtus *formatorium*, proprium ipſi ſit, non *aduentitium*, aut *extrin-*

Digitized by Google

trinſecus ipſi ſubueniens; dum non ſolum in ouo velut *incluſum* hæret: ſed etiam nullas ſpecificas energias ſaltim *famulantes*, tanquam abſolute poſtulat:

Loquor de *calore*, ſeu quicquid tandem per *incubatum* conciliari poſſe pulli *formationi*, in mentem forte venire posſet: Poſtquam non ſolum *diuerſi* ſexus, vt *capones*, & diuerſæ *ſpeciei*, vt gallinæ vulgo *Calecuticæ* dictæ (& *gallinæ pro anatum* ouis) huic rei ſatisfaciunt; ſed etiam *calor* ſimpliciter, exemplo *furnorum* Aegyptiorum.

Facile vero concipio, non multum ponderis habiturum hoc argumentum apud eos, qui corpus vel ſimpliciter *inflatione* quadam nuda expandi tradunt, & in poſterum ſine omni *anima*, vt nudam ſimplicem *machinam*, moueri:

Aut, ſicubi etiam *propriam animam* ipſi concedunt, tamen ab hac, *brutina* inquam, vt ex confeſſo *materiali*, ad *humanam*, vt per omnem hypotheſin *immaterialem*, nullam valere conſequentiam, contendunt:

Ego autem his talibus commendo, vt recte perpendere diſcant *indolem motus*, & IMMEDIATE MOVENTIVM AGENTIVM; vt & *præſentiam animæ humanæ in corpore*, & quidem *vno indiuiduo*, non *alibi*:

Denique vniuerſas eius *actiones*, quaſcunque de ipſa vere ſcimus atque percipimus, *circa* res *corporales*, *in res* corporales, *per res* corporales, vnice valentes:

Ita puto multum remiſſuros ab illo ſuo inani labore, & ſollicitudine, ne aliquid decedat ſiue *animæ immaterialitati*, ſiue *immaterialis* etiam *animæ energiæ* in illud *corpus*, cui impoſita eſt: ſiue denique harum *actionum*, quæ ab illa in tali corpore perpetrantur, *conuenientiæ* cum ipſius *animæ indole*.

Reliquum totum negotium *generationis*, abſoluitur vtique *formatione* corporis, quæ a primo veluti *rudimento*, nihil aliud poſthac, niſi *Nutritio* eſt:

Ttt Qualis

Qualis nempe ab hoc tempore vſque ad *ſenectam* celebratur; dum ibi etiam minime, quod ſemel penitus *efformatum* fuit, ſaltem perpetua *ſuppeditatione* ita conſeruatur; aut ſiquid ipſi forte *decedat*, ſolum ſuppletur atque *reparatur*: ſed re vera magis magiſque potius *augetur*, & in omnibus ſui partibus vere *penitus efformatur*.

Scilicet perpetua vbiuis comitatur *appoſitionem* etiam *aſſimilatio*; imo ipſa *appoſitio*, ſtatim immediate eo *ordine* atque *ſitu* inſtituitur, vt ipſo illo *poſitu* fiat & ſit *aſſimilatio*.

Ratione *ordinis* partium, quæ efformantur, nota eſt antiqua *Ariſtotelis* opinio de *puncto ſaliente*; quod nempe magis magisque *increſcens*, ipſum *Cor* conſtituere neminem fugit.

Diſpexit autem *armatus* inprimis propioribus temporibus *oculus*, quod *cerebrum* cum *ſpinali medulla* atque *neruis* hunc primatum ſibi vendicet: id quod inprimis *Malpighius* in ſua inſpectione ouorum incubatorum, pulchre diſpexit.

Præbet autem etiam hæc ipſa obſeruatio argumentum, quod *illud principium*, quod in *cerebro atque neruis* inprimis, *actiuitatem* ſuam exerit, ſit *præſes formationis* corporis; dum ita illæ partes, quæ vnicum *immediatum inſtrumentum* ipſius *actionum* conſtituunt, hac ratione primo efformatæ, veriſimillimum reddunt, quod *per ipſas* aliquid præſtari *debeat*, aut ad minimum *poſſit*.

Præbet autem vlterius documentum, quod per *neruos*, a *principio* inquam, *per neruos* agente, *ſtructura* etiam reliqui corporis, & ſingularum *partium* eius, ſenſim abſoluatur eadem hæc obſeruatio, quod inter prima illa, maxima armati viſus *ἀκριβείᾳ* conſpicua producta, *cerebri* inquam, *ſpinalis medullæ*, & *neruorum* rudimenta (quæ res curioſe delineata ſpectari poteſt in alleg. obſeru. *Malpighii* in ouis incubatis,) ſtatim vna compareant *duæ bullulæ*, quæ cum tempore *oculos* præbere deprehenduntur.

Nem-

Digitized by Google

Nempe, poſtquam *oculi* certe præ vllo alio *ſenſorio* organo, maxima penitus eſt *artificiociſſima* teneritudo: *neruo* præterea optico tam proxime oculus *medullæ oblongatæ* cohæret: Inter *primas* vtique ſtructuras hanc ipſam *oculi* etiam eſſe, ſimulque ita per *principium* illud, quod *perneruos* operatur, perpetrari, ita quam maxime vero ſimile fit.

Punctum ſaliens, nempe *miculam* quandam *conſpicuo* vtique ſubtili motu micantem, tandem *Cor*, auctiore atque manifeſtiore ſtructuræ perfectione, conſtituere, ſatis manifeſtum eſt;

Sanguis autem quomodo generetur, ſi vulgaribus hodiernis theoriis ſit fides, per *ſpontaneum particularum* ſibi mutuo *quadrantium lapſum* & fortuitum *concurſum* prognaſci, agnoſcendum venit.

Mihi certe nihil a ſana ratione alienum, imo potius illi quam maxime conſonum videtur, quod idem *principium*, quod *ſolideſcentes* partes *ſtruit*, ſed *de puncto ad punctum*; illud etiam *fluidas miſceat* pari actu collocationis particularum *de puncto ad punctum*.

Certe enim, cum etiam ſpecierum *animatarum* inprimis *abſolute* ſit proprium, *corpora* habere non ſolum in genere mixta, ſed ita etiam in ſpecie MIXTA, vt ad *reſolutiones* ſuæ mixtionis promtiſſima ſint: Imo, propter *breuem* plerorumq; animatorum *ætatem*, etiam ipſo actu corrumpantur ſeu diſſoluantur: & pro *aliis indiuiduis* abſolute *de nouo* miſceri *debeant*: & quidem e materiis non niſi *generaliter* & *remote* ad huiuſmodi ſuccedentem *ſpecialiſſimam craſin*, aptis:

Quandoquidem omnino talis mixtio, qualis v. gr. in *Vegetabilibus* etiam ſolum *in genere* eſt, in illis rebus, e quibus *vegetabilia* nutriuntur, minime *formaliter* ineſſe, certum eſt.

Cum interim tam *cito*, tam *copioſe*, & tam *varie*, (ſecundum tot diuerſas vegetabilium *ſpecies* & tot diuerſos *odores* atque *ſapores*) non poſſet euenire, niſi *peculiare* quoddam *agens*

Digitized by Google

hanc *proportionem* NVMERI, SITVS, imo ipſius paſſim SPECIEI *materiæ* differentis ita diuerſimode inſtrueret.

Quid vero, quod opiniones illas, de tali *ſpontanea* tam diuerſarum mixtionum *coitione*, etiam illud ſimpliciter obturbat, cuinam rei adſcribendum ſit, vt tales *diuerſæ mixtiones* non paſſim & *promiſcue*, ſed ſpecialiſſime in ſpecierum *ſpecialiſſimarum ſingulis* fiant?

Certum hic vtique, & indubium erit, quod hoc fiat per illud per quod ſpecies ſunt.

Vbi certe nihil niſi petitionem principii infert, dicere, quod *efficacia* tam *ſpecialiſſimas* materias colligendi, ſita præcipue ſit in ſpecialiſſima *configuratione pororum* ſtructuræ, qui etiam iam in ipſis ſeminibus præſto ſint:

Quandoquidem nemo tam penitus imperitus fuerit argumentandi, quin ſtatim perſpiciat, quod hic etiam eadem quæſtio recurrat, quidnam etiam in ipſis *ſeminibus*, a primis inde illorum *rudimentis*, iſtam pororum configurationem atque *ſituationem* præſtet, quæ huiuſmodi materiæ tandem ita ſpecialiſſime *capi* poſſint.

Ita enim ſemper res *in circulum* redit, & omnia quæ ſecundum *materiam* neceſſitate fieri finguntur, ſecundum *tempus* & *indiuidua* abſolute *caſu* fieri, iuxta has hypotheſes intelligenda ſunt.

Et fruſtra profecto hic ſunt cum illis ſuis inanibus *vocabulis*, *ſeminis*, *fermenti*, *imaginis fermenti*, *ideæ operatricis*, *Platonicæ*, & *Formæ informantis* Ariſtotelicæ, *niſus* recentioris, & *appetitus naturalis* antiquioris, *neceſſitatis materiæ*, & *motus materiæ* per ipſam DIVINAM VOLVNTATEM inditi, (nempe *materiæ ſimpliciter inhærentis & immanentis*.)

Nugæ ſunt hæc omnia, in ordine ad exhauriendum verum *κρινόμενον* de negotio *formationis corporum* ORGANICORVM; & impingunt abſolute, in vnam harum circumſtantiarum, vt vel *ſimpliciter de materia* loquantur; vel ad *coaptationem* illam

Digitized by Google

Iam non ſolum *aggregatiuam* in genere, ſed etiam *ordinatiſſime ſtructoriam* in ſpecie, imo per *innumeras ſpecialisſimas ſpecies*, tanto magis autem aptationem ad *finem organicum*, abſolutiſſime nihil connexionis habeant:

Vel denique in actu ipſo, & per deſcriptionem realem eſſentialis ſuæ conſtitutionis, veram *definitionem* ANIMAE, ad minimum maxima ex parte, ſubeant aut inferant: interim bonam partem ſimul ab hac indole prorſus alienum quid ſimul inuoluant: adeoque ſub his *diſſonis*, imo paſſim *contrariis*, deſcriptionibus, nihil *veri* ſubeſſe, indicium faciant.

Sufficere poterunt hæc circa rem præſentem, vt ad minimum occaſio præbeatur circumſpectiori penſitationi, an *ſanguis* & *qualitate* illa ſua, *craſi*, ſeu *mixtione* ipſa: & *quantitate* etiam, SPONTE ita coaleſcat, ex *nuda neceſſitate materiæ*, & *fortuito concurſu* eiuſdem; an vero ab *organorum*, talem materiam ſpecialiſſime *captantium*, atque *detinentium*; aut plane veluti *torno*, aut *modiolo* effingentium, *mechanico* efformandi actu: an vero ab AGENTIS ſincerioris *ſelectu*, & *actiua poſitione*, (ſeu, *numero*, *ordine*, & *ſocio ſitu* componendi, *actiuitate*) talia fiant, atque efformentur.

Quod *Hiſtoriam* generationis attinet, prouenit vtique *ſanguis*, a *flaueſcente* veluti *ferrugineo* colore, ſenſim ad ſincerius *rubicundum* progrediendo.

A *Matre* ſanguinem ſincerum immediate ad fœtum non tranſmitti, ſatis teſtari videtur exemplum *ouiparorum*. Dum in ouis non ſolum veſtigium nullum ſanguinis præſto eſt; ſed etiam ſucceſſu temporis, ab incremeto *puncti ſalientis*, vſque ad complementum totius pulli, tanta vtique eius copia gignitur:

Vt inde ſimpliciſſime vtique colligi poſſit, minime opus eſſe, vt ſanguis *ſimpliciter & immediate* a matre ad fœtum tranſmittatur.

At vero illud vtique ex *ouiparorum* natiuitate luculentius agnoſci poteſt, quod illa portio materiæ in ouo, quæ plurimum *pinguedinis* inuoluit, ſit etiam præcipua atque certior materia *ſanguinis*, per nouam commixtionem conſtituendi:

Dum ad reliquam quidem corporis compagem in ſe *exſanguem*, conſtituendam, *albumen* oui ſenſim abſumitur: cuius etiam proinde maior in ouo adeſt quantitas:

Pro ſanguine vero magis magiſque efformando, *vitellus* inprimis impendi apparet:

Cuius quanta ſit *pinguedo*, monſtrat ſimpliciſſimo documento *oleum ouorum*:

Sicut etiam iam ſupra a nobis notata, *communicatio* illa verius, quam *conſpiratio, medullæ oſſium* cum *ſanguine*, inprimis in iunioribus animalibus harum rerum non tam argumentum ſolum, quam documentum offert.

Tanto minus autem cum illis hactenus taxatis irritarum ſpeculationum affaniis, conſiſtere poteſt, peculiaris illa penitus circumſtantia TEMPORIS, *exquiſitisſima periodo* circumſcripti, circa abſolutam, ad plenam *maturitatem*, efformationem fœtus:

Et quidem non ſolum *vniuerſim*, ad portum vſque: ſed etiam ſeorſim, ad *localium* ſeu animalium *motuum* ſenſibilem energiam.

Diuerſa quidem in hoc genere energia videri poſſet occurrere in *ouiparis* ad *viuipara*; ſed præcipua huius diuerſitatis euidentia exerit ſeſe maxime in ipſa *humana* ſpecie, præ reliquis viuiparis.

Nempe in *Humana* inprimis ſpecie præ *brutis*, familiarisſimum eſt, vt eadem etiam *fœmina*, iam *robuſtum*, *grandem*, & omnibus ſui partibus, *maiorem* infantem pariat; quæ aliis vicibus *minores*, *imbecillos*, *teneros* atque *tenues*, peperit aut parit:

Imo

igitized by Google

Imo diuerſæ matres, aliæ *teneros*, *tenues*, *exiguos*, infantes pariunt; aliæ *robuſtos*, *magnos*, *quadratos*;

Interim omnibus & ſingulis *vnum idemque* eſt TEMPVS, non tam ſolum in lucem prodeundi, quam etiam intermedium, & vere ad illud computando, *dimidium*; quo nempe fœtus prima *motus* in vtero ſenſibilis initia facit.

Id quod fieri minime poſſet, ſi *appoſitio* hæc etiam *formatiua*, ſimplici *mechanico* concurſu materiæ abſolueretur:

Quandoquidem omni rationi ſane aduerſatur, quod *parua moles* non ſolum tantundem *temporis* ad *collectionem* ſui poſtulet, aut requirat, quam magna;

Sed etiam tam *magna*, quam *parua* moles, exquiſite parem temporis menſuram *æquent*.

De *ſucceſſu formationis* in corpore humano, certum omnino eſt, quod diſpar omnino eius ſit ratio; quam de ouiparorum productione *Malpighius* obſeruat.

Certe enim corpuſcula conceptuum, menſtrui forte vel paulo amplius temporis, per præcipites abortus plethoricarum excuſſos, intueri contingit, non excedentia, imo vix æquantia menſuram *formicæ* maioris; in quibus tamen conſpicue diſtinguere licet *artus*, *truncum* & *caput*; & nudo quidem oculo.

Sicut in corpuſculis talibus inter *ſecundum & tertium* menſem excidentibus, non *duos* totos *pollices* mechanicos longis, etiam omnia membra, *digitos*, *nares*, *labia*, *ſexum*.

Sua autem tantiſper ſibi habeat *Dalempacius*, in *viſionibus* illis ſuis *microſcopicis*, in *ſpermate maſculino* factis; quibus lineolam illam, quam *Lewenhoeck* iam olim indicauerat, *viuidam*, *ſpontanea ſui denudatione*, *corpuſculum humanum capite*, *artubus atque trunco* iam euidenter diſcernendis inſtructum exhibere, depingit.

Dicendum adhuc eſt vnum verbum de illorum ſententia, qui *mirificæ* ſtructuræ machinæ noſtræ animalis, DEVM ipſum

ipſum *immediate* autorem volunt: propter *ſummum* nempe *artificium*.

Dicerem, *pie* magis quam *conſiderate*; ſed cum minus *conſiderate* certe neq; ſatis *pie*. Quomodo enim DEVM ſubiicient tam euidenti *pathemati*, vt ille energiam illam ſuam ſecundum *matrum fictiones*, *imaginationes* nempe, accomodet & inſtruat? minime certe DEO digna vlli hominum apparebit hæc accommodatio:

Tanto minus, cum etiam illa excuſatio, quaſi DEVS tale quid in *pœnam* forte matrum ita præſtaret, nihil vero ſimilis habeat; quandoquidem tam notum eſt, quam quod notiſſimum, quod ſæpe tales matres ſine vlla *malitia*, aut quantolibet *peccato*, huiuſmodi *neuis* occaſionem ſuppeditent: v.gr in repentino *terrore* a *ſanguine* per vim alicunde profuſo; a *flamma*, ex *incendio* aliquo cum *terrore* conſpecta, vnde *neui ſanguinolenti*, & *flammeo-rutilantes*: Blut- und Feuer-Mahl: ſimulque impreſſio in *animum* infantis paris *metus* circa eiuſmodi caſus.

Vltimo loco, vno verbo iterum repeto, quod vtique nihilo plus difficultatis inferat animæ humanæ etiam ipſam illam *formandi*, & continuata nutritione per reliquam vitam penitus *efformandi* corporis, tribuere; quam, quod nemo contradicit, illam etiam energiam *regendi* atque *dirigendi motus* corporis ipſi aſſignare; quod omnibus prudentibus harum rerum æſtimatoribus non poteſt non euidentiſſimum eſſe.

Propterea vero hæc toties repetenda ſunt, vt memori vtique mente hæreat, quod *primæ* vndique *partes* perpetuo ſint ACTIONVM, minime vero MATERIARVM: *&* *Actionum* quidem minime *in materiis*, ſed *in materias*: adeo vt hæ ad illas ſimpliciter *paſſiue*, & generaliter *indifferenter* ſeſe habeant, & omnino *actiuæ diſpoſitioni*, atque *coaptationi* in quamlibet *ſtructuram* atque *figuram*, pure obſequantur. Quod notandum.

Materia vero, e qua hæc efformatio contingit, diſtinguenda videtur in *primam*, ſeu veluti *fundamentalem*; & *ſucceſſiuam* & velut *acceſſoriam*:

Ita

Ita tamen, vt potius in ordine ad *ſtructuram*, quam ſimpliciter ad *mixtionem*, hic reſpectus valeat; id eſt, de ipſis *rudimentis* ad primam vſque *ſtructuram*, hic ſit ſermo, quam de *materia* ſimpliciter & abſolute.

Vtrumque quidem negotio huic formandi corporis conferre Fœminam, extra dubium hactenus habetur apud pleroſque; *Lewenbookius* autem, & qui eius obſeruationes ſimpliciter ſequuntur, a *viro* proficiſci autumant.

Ego ipſe hucuſque priorum ſententiam ſequor ſubnixus inprimis inſigni argumento, ſeu potius documento, *κατὰ θέσιν*, & argumento non minoris momenti *κατ' ἄρσιν*.

Documentum illud eſt, quod ex obſeruatione *Malpighii*, *idem corporeum lineamentum*, ſeu *rudimentum*, etiam in ouis gallinaceis, *abſque omni galli commercio* conceptis & excluſis, conſpiciatur; quod in *fœcundatis* a *galli coitu*, *viſibilibus* in horas, & tanto magis in dies *incrementis*, rudimentum corporale totius corporis primum conſtituere obſeruatur.

Neque vero *rudimentum primum* ſolum, ſed etiam *primarium*; illud videlicet, e quo *animæ* ipſius *præcipuum organon* efformetur:

Nempe *Cerebrum*, *medulla oblongata* & *ſpinalis*, & denique *nerui*. Quaſi nempe ita mulier illud inprimis primo offerret & conferret, in quod velut *anima* ipſa directe *receptari* debeat; & ex hac deinde ſui ſede, rebus ſuis propriis in poſterum proſpicere atque vacare: Imo his inſtrumentis ſtatim illud exercere, cui per omnem vitam ſeruiunt, MOTVM.

Suffragantur autem huic opinioni obſeruationes recentiores, eo inprimis, quod etiam *viuipararum* fœminarum teſtes *ouaria* eſſe, ſatis luculenter confirmant.

Præterea etiam obſeruationibus, quarum aliquot perſectiones deprehenſæ, fidem faciunt, etiam ſæpius, vbi non ſecatur, parem tamen rationem ſubeſſe; nempe *conceptionis*

 non

non ſolum, ſed etiam *geſtationis* ad iuſtam maturitatem vſque in *tubis Fallopianis* repertæ:

Quæ nempe *tubæ Fallopianæ*, *meatus* conſtituunt, per quos *ouula* e teſtibus muliebribus ad *cauitatem vteri* deferantur:

Et ſupplent omnino in homine, vices *cornuum vteri* in brutis *πολυτόκοις*: quæ ſolenniter in hiſce cornibus, non vnum tantum, ſed etiam plures ſimul fœtus concipiunt, & ad maturitatem, imo legitimum partum vſque, ibi geſtant.

Alterum de quo dixi argumentum, quod *Lewenhookii* aſſertionem dubiam reddat, eſt inprimis locuples ille prouentus talium *lineamentorum*, quæ ipſe pro totidem *indiuiduis viuidis* interpretatur.

Cum enim in microſcopiis illis ſuis tenuiſſimis, quibus vno obtutu non plus quam exiguum punctum aciculæ capitulum forte æquans, comprehendatur; & propterea etiam *liquoris* inſpiciendi *vnica* etiam *guttula*, in illis tubulis, qui tali microſcopio miniſtrant, admodum diſtenta, tamen *plures* huius *figuræ* atque *viuacitatis* apparentis eiuſmodi *particulas*, ſeu veluti *vermiculos* exhibeat:

Adeoque in tanta quantitate *ſpermatis*, quantum eius *vno actu* emittitur, *ingens numerus* huiuſmodi filamentorum viuidorum inſit:

Hunc talium veluti *indiuiduorum* humanorum, tantum prouentum adeſſe, e quo tamen non niſi *vnum vnicum* ad effectum peruenire poſſit, imo debet, velut *a priori* fidem ſuperare pro certo habeo.

Sicut autem veri ſimilem tantiſper ducimus illam obſervationem, imo potius rem ipſam, quod fœmina ad minimum veluti *primum* & *immediatum receptaculum corporeum*, *principii illius actiui*, quod deinde porro *efformat*, atque *conſtruit*, ſuppeditet; ita omni vtique omnino dubio caret, quod *reliquam materiam* pro vniuerſa fœtus *efformandi* & *augendi mole*, ſubminiſtret: euidentiſſimo iterum inprimis *ouiparorum* exemplo.

De

Digitized by Google

De quibus adhuc ſemel pro confirmatione, quod ad minimum, in *ouiparis* inprimis *gallinis domeſticis*, *lenticula* illa, quæ incluſam fouet *lineolam* illam, ſeu *filamentum*, (*cicatriculam* & *carinam* vocat *Malpighius*) e qua prima formationis fundamenta, ante omnia vero *cerebri* & *ſpinalis medullæ*, emergunt, vt armato viſu comprehendi poſſit, ab ipſa *gallina*, & aliis *femellis* volucribus, contribuatur, documentum duco ſatis euidens, quod ipſa hæc *lenticula*, vitello ita firmiter, per *filamenta* duo, quaſi *ſerpentini* poſitus, & robuſta quidem illa, connexa ſit, vt incredibile propemodum videatur, quod a *gallo* communicata *corporea* qualiſcunque molecula, tam exiguo *tempore tanta* & *tam firma* in crementa in ipſo ouo nanciſci poſſit.

Sicut enim adhuc magis omnem fidem ſuperat, quod tale quiddam, ſi a gallo in ipſum velut *orificium vaginæ vteri* admiſſum, tali tempore ſurſum demum ad ouarium penetrare, vt ibi vitello affigatur;

Ita tam breui ſpatio temporis, quo *vitellus* per cauitatem vteri ad exitum huius procedit, *moleculam* illam talem a *maſculo* collatam, tam firma illa incrementa atque augmenta ſumere, certe difficile pariter creditu fuerit.

Quamuis enim negari non poſſit, quod totum illud negotium conceptionis atque tanti *augmenti* ouorum, in *gallinaceo* genere *admirandæ* ſit velocitatis; tamen, cum vniuerſum illud, etiam *ſine gallo* hoc ipſo modo ſuccedat: nihil hinc directe inferre licet ad parem abſolute etiam *velocitatem incrementi* huiuſmodi, etiam iſtius, qualis qualis, tenerrimæ certe per omnem hypotheſin, moleculæ, quam ab ipſo gallo ita præberi, putandum eſſet.

Illud autem in omni *fœtus formatione*, in ipſis etiam *ouis*, conſtans vtique eſt, quod fœtus immediate non ſolum, ſed etiam omnino *partes*, quæ ipſum immediate *ambiunt*, *inuoluunt*,

atque *continent*, non *aliena*, ſed fœtui *propria*, viuacitate gaudeant.

Quamuis enim reliqui oui materiæ, talis omnino etiam ſit localis intima diſpoſitio, vt illa intemerata, mixtio oui, *albuminis* inquam, atque *vitelli*, non ita promte fatiſcat: exemplo ipſorum ouorum penitus *infœcundorum*:

Alia tamen longe eſt illa poſthac *vitalitas*, qua non ſolum in corpuſculi *formati* molem tranſſumptæ, ſed etiam in *tunicas* ſenſim augeſcentes, inſumtæ illæ materiæ, poſthac vero *Vitali* actu, *circulationis humorum*, *ſecretionum*, imo ſenſim etiam *ſepoſitionum*, *excretionis* vices tantiſper ſupplentium, re vera ſuſtentantur.

Hic, inquam, *Vitalis* actus, quo non ſolum ipſum *corpus* fœtus, ſed etiam *inuolucra* illud complectentia, per *motum circularem* ſanguinis, & ſub hoc *ſecretiones* varias, atque *ſequeſtrationes*, tantiſper conſeruantur, inſtruitur vtique *actiuitate motuum*, ſimpliciter ab illo principio *mouente* proficiſcentium, quod *vitales motus* in ipſo corpore in poſterum etiam proſequitur.

Exhibent huius rei documentum iterum vniuerſa *ouipara*; quibus nempe, in *ſepoſito* penitus a materno corpore ouo, *vitalitas* illa manifeſto perennat.

Quemadmodum autem in ouo iam tota illa quantitas nutritiæ *materiæ* præſto eſt, quæ pro efformando ex illa corpore ſufficere poſſit; ita diſpar in hoc eſt ratio *viuiparorum*, quæ nutrimentum ſui per vaſa vteri materni allatum recipiunt.

Peculiaria huic tranſmiſſioni vaſa in aliquibus animalibus eſſe, quæ etiam extra tempus ingrauidationis, protuberantiis quibuſdam conſpicua ſint (quas *cotyledones* & *acetabula* vocant) iudicant anatomici.

Non autem æque in omnibus animantibus, iam ſimpliciter inde *a priori* præſto eſſe hanc conſtitutionem, videre eſt inprimis in animalibus πολυτόκοις, v. g. *canibus*: Hæ enim canes

canes grauidæ ſi diſſecantur, offerunt quidem ſtatim viſui in cornibus vteri, illis ipſis locis, vbi fœtus, tanquam per cingugulum quoddam glanduloſum, cauitati huic vterinæ interius adhæret, vaſa *ſanguifera*, etiam in externo ambitu vteri, magis *inflata*, & in maiorem capacitatem diſtenta, quam in reliquis vteri partibus, vbi cautiati eius nihil adhæreſcit: interim *ſpecie* peculiariter a *vicinorum vaſorum* conſtitutione, vel quicquam ad ſenſum differre, ipſa ſtatim *αὐτοψία* refragatur.

Peculiare autem inſuper *organon*, ad ipſum fœtum pertinens, per quod ille alimentum *e ſanguine materno* ad vterum tranſmiſſo, veluti tranſumit, ſunt *glandoſa* corpora, in aliis animalibus, inprimis indifferenter *carniuoris*, continua quadam mole contexta; quæ in *vniparis*, *placentæ* cuiuſdam figuram, *hepatis* autem conſiſtentiam referens, inde iam *placenta vterina*, iam *hepar vterinum*, appellatur: in aliis autem, inprimis *graminiuoris*, diuerſis talibus receptaculis, inter ſe non immediate connexis, quæ etiam ex parte vteri *cotyledonum* nomine notantur.

Vſus horum *glandoſorum* corporum atque ſyſtematum, communis eſt hiſce cum aliis; nempe *lymphalem humorem, nutritium*, a reliquis *ſeparare*:

E *materno* nempe ſanguine; quem in finem hæc *glandoſa* corpora ſubſtantiæ vteri cohærent: partim *glutinoſa* quadam ſubſtantia; partim vere reciproce immerſis ſubtilisſimis ſanguiferorum *vaſculorum extremitatibus*:

A quorum etiam *ruptura* per partum facta, profuſio illa ſanguinis LOCHIALIS ſequitur:

Neque vero abſonum eſt, quod etiam mediante hac glandoſa ſubſtantia, in homine cumprimis *hepatis* texturam æmulante, etiam talis ſimul ſecretio fiat, de qua etiam in maternos humores reciproce aliquid *ſeroſi recrementitii* recipiatur.

Subſtantia illa, quæ per hæc glandoſa ſecretoria e materno ſanguine ſuſcipitur, deuehitur inde ad fœtum; in homine

 qui-

quidem, vti conſtans hactenus fert ſententia, per *venam* vmbilicalem cum illo ſanguine, qui hac via ad corpus fœtus retro fluit.

In *brutis* per proprium *lymphaticum* vas, valde conſpicuum, imo plus quam in reliquo corpore lymphaticorum vaſorum indoles ferat, *robuſtum* etiam, quod immediate ad *glandulam meſenterii centralem*, ſeu *pancreas Aſellii* porrigitur, eique inſeritur.

Monſtraui hoc vas iam ab annis amplius viginti; & manet etiam huius vaſis portio ab *vmbilico* ad illam *glandulam* vsque, etiam in *catulis* caninis iam aliquot ſeptimanas natis, & iam tum curſitantibus, niſi quidem nimis rudes motus aut concuſſiones ſubierint. Idem videre eſt etiam in minimis animalculis, *muribus* adhuc *embryonibus*; videre, inquam eſt, nudo etiam oculo, pro reliqua corpuſculi proportione ſatis inſigni magnitudine, *pilum* certe humanum proxime æquante.

Hic quidem eſt ſimplicior ille apparatus ad *nutrimentum* pro *formando* fœtu in *viuiparis* tranſmittendum & recipiendum;

Et eſt illud nutrimentum, *lymphalis* humor, tam *terreo-mucidas*, quam *pingues* particulas comprehendens: vt in *ouiparis* manifeſto *mucido-terrea* ſubſtantia in *albumine*, *pingueſcens* autem in *vidello*, totum nutrimentum corporis pulli embryonis conſtituit.

Hæc eſt materia corporis *efformandi*, hæ ſunt *viæ*, hi *progreſſus*: in viuiparis quidem *ſucceſſiua* vt in ouiparis ſimultanea collectione facta ſubminiſtratione.

Reliquum vniuerſum negotium *ſtricte* dictæ *formationis* corporis ex huiuſmodi materia prolixius indicauimus a quo AGENTE fieri veriſimile ſit: ſuper eſt paucis, & quaſi repetendo ſolum, monere, quod *actus* hic *plenæ efformationis* etiam peculiarem MENSVRAM TEMPORIS inuoluat.

Notiſ-

Notiſſima eſt res *a poſteriori*; non ſolum familiariſſimo exemplo, & breuitate inprimis totius periodi conſpicuo, in *ouiparis*, tum etiam *minoribus* illis valde fœcundis animalibus, *cuniculo*, dicto *porcello marino*, & *lepore*: ſed etiam in *maioribus* animalibus, quin ipſo *homine*.

A priori vero, *quibus de cauſis*, non ſolum in genere illa *menſura*, ſed etiam in ſpecie ita *exquiſita*, dependeat, ne coniectura quidem attingenda:

In *homine* efformatio conſiderari debet non tam ſolum abſolute; vt omnes partes corporis externam viſibilem configurationem *quadantenus* aſſecuta eſſe appareat;

Sed eſt omnino in hac re attendendus abſolutus ille reſpectus, quem vniuerſum corpus tam in omnibus, quam ſingulis ſui partibus habet, ad VSVM cui deſtinatæ ſunt.

Quo intuitu tantum abeſt, vt plena ſingularum efformatio, ſub illo tempore, quod in vtero fœtus ſeruat, abſoluatur, vt potius non niſi per aliquot annos, ad minimum *ſeptem*, quin potius *quatuordecim* ſatis compleri appareat.

Vnde quidem de hac *in vtero* formatione duæ veluti *periodi* notari debent; vna, quo eo vſque perfecte efformatus obſeruatur fœtus, vt nulla eius pars ſenſibiliter vel numero, vel ad conſpectum ſufficiente ſtructura, *deficiat*: interim eius adhuc ſit *teneritudinis*, vt inter illas res *externas*, inter quas præcipuam *ſuæ ſpeciei actiuitatem* exercere debet ANIMA, durare, citra læſionis, imo corruptionis periculum, nondum poſſit.

Alterum tempus factæ efformationis eſt, quando eousque *formatio* ipſa non ſolum, ſed etiam *confirmatio* partium, facta eſt, vt iam *robuſtior* illarum textura, faciles alterationes *frigoris & caloris*, *humiditatis* & *ſiccitatis*, imo *incurſuum* mediocrium rerum duriorum, citra nimis promtum *texturæ* iam paulo *firmioris* damnum, experiri valeat.

Quod

Quod iam harum circumſtantiarum vſitatam menſuram attinet, obſeruatur illa conſtanter in ſpecie humana, comprehendi, prior quidem qua *efformatum*, ſed nondum ſatis *durabile* obſeruari poteſt Corpus embryonis, SEPTEM MENSIVM:

Poſterius, quo *durationi* in hoc mundo iam propius idoneum redditum ſit, *quadraginta ſeptimanarum*, ſeu *nouem* & dimidii circiter, menſium lunarium.

Intra hoc temporis ſpatium abſoluitur illa *formationis* fœtus periodus, qua PARTVI maturus, poſthac actu in lucem edatur, ſiue *magnus* ſiue *paruus* de reliquo, *robuſtior* aut *tenerior* ille ſit.

Dimidio vero eius temporis, nempe 20. ſeptimanarum ſpatio ſenſibiles *motus* in vtero matris exſerere incipit fœtus; & quidem, quod ipſum etiam notatu dignum eſt, communiſſime ſic ſatis *exquiſite*; vt nimirum omni modo *exquiſite hoc tempore*, *vegetus* de reliquo infans, *mouere* ſeſe incipiat.

Hæc ſunt quæ de negotio generationis, quantum ad *formationem* fœtus attinet, dici poſſunt; pauciſſimis autem adiicere ſufficiet hiſtoriam aliarum quarundam circumſtantiarum.

Nempe, quod fœtus *incluſus* hæreat *propriis membranis*, quæ illum *a contactu vteri* materni abſolute diſtinent.

Exterior, *Chorion* dicta, robuſtior eſt; interior, *Amnion* dicta, tenerior.

In vtriſque reperitur aliquid humoris, quod ex illis, *ſub partu ruptis*, effunditur.

Situs fœtus Juſtus atque conueniens, eſt *capite deorſum*; quod etiam legitime partu primum prodire debet: omnes autem alii *ſitus*, impeditum reddunt partum.

Exterius tectus eſt totus fœtus, per vniuerſam *cutis* ſuperficiem, *pallida* quadam veluti *fæculenta lanugine*; quæ ab ipſo in lucem edito ſollicite *defricari* debet: ſi enim eius aliquid relinquatur, *exareſcit*, & adhæreſcit reliquæ *cuticulæ* ita firmis-

mis-

Digitized by Google

miſſime, vt non ſolum auelli non poſſit, quin hæc ſimul concerpatur: ſed etiam detineat *incrementum* iſtius portionis ſubſtratæ cutis, vt illa inde in *fiſſuras* diſſiliat.

In *inteſtinis* etiam fœtus, reperitur ex *nigro vireſcens* quædam talis ſaburra, quæ totam horum internam ſuperficiem velut æqualiter oblinit.

Meconium vocant: & eſt nihil aliud, niſi *bilis excrementitia*; quæ vltimis menſibus e *folliculo fellis* per ductum *cholodochum* in inteſtina defluens, cum *muco* pariter *excrementitio*, per eadem inteſtina poſthac ordinarie euacuando, remixta, tam diu hic toleratur, donec in lucem editus ſit fœtus:

Quo quidem tempore euacuatur; vel plane *ſponte* naturæ: vel per concurſum *coloſtri*, impurioris nempe *ſeroſioris primi lactis* materni: vel denique per exhibitum lene aliquod *laxans*, vt *ſyrup. de cicb. cum rhabarb, domeſticum*, *roſarum ſolutiuum* &c.

Si enim non euacuetur debite, prolabitur poſthac cum ſaturatiore *lacte*, familiariter in corruptelas valde *acres*, quæ non ſolum grauiſſima *tormina*, cum *excrementis* inſuper *tetris*, ſed ſubinde etiam *conuulſiones*, infantibus inducunt.

Priuſquam autem longius progrediamur de illis rebus loquendo, quæ infanti iam etiam *poſt partum* euenire ſolent, de illis prius ſermo habendus erit, quæ ipſi adhuc in vtero matris conſtituto, *dum exitum nanciſcatur*, contingunt.

Dictum eſt ante, quod infans in vtero materno illum habeat poſitum, vt *capite deorſum* collocatus, exitum ſpectet; præterea *immerſus* ſit, ad minimum toto capite, *humori* cuidam; qualis non ſolum in illa *cauitate*, quæ ipſum immediate complectitur; ſed etiam in *altera*, quæ hanc adhuc includit, nempe *Chorio* membrana, circumfluit.

Sub tali conſtitutione, nemini in mentem veniet cogitare, an infans in vtero *reſpiret*: præter mulierculas, quæ *moribun-*

Digitized by Google

bunda, aut *mortuæ* penitus puerperæ, *os apertum* ſeruari præcipiunt, ne fœtus forte adhuc viuus *ſuffocetur*.

Cauillatorium magis eſt diſputare, an *aëre fruatur* fœtus in vtero, & affirmatiuam tueri, experimento ſanguinis *in antlia pneumatica* prima ſuctione *bullulas* emittentis: adeoque cum nutrimento e corpore materno ad fœtum ita tranſmiſſum, & humoribus eius immixtum *aërem* vrgere.

Nihil enim commodi hinc redundat in vllam nedum *Medicam*, theoriam, ſiue ſit ita, ſiue non ſit.

Cum omnino nuſquam adhuc ſatis apodictice probatum ſit, quod eiuſmodi leuis *ebullitio* non poſſit etiam ortum ducere, ab ipſius *aëris*, dum parte eius aliqua per antliam educta, reſiduum repentina *expanſione* humores tales ſubtiliorum partium compotes, prima tali agitatione magis *commoueat* in eiusmodi bullularum figuram, quam re vera ex illis *incluſum aërem*, imminuta ſui preſſione ita emittat.

Imo vero quis experimentum hoc, vt vel maxime de reliquo ſanguine verum eſſet, de *embryonis* ſanguine verum & indubium reddidit? Interim vti dictum, quicquid eius ſit, *vtilitatem* certe nullam habet, ad quamcunque ſolidam theoriam.

Par ratio eſt illius quæſtionis, an fœtus in vtero materno aliquid *per os* admittat, ſiue *ſugat?* de illo nimirum *liquamine*, quod ita intra *amnion* incluſum, & ipſi eius capiti circumfuſum eſt.

A priori quidem omnino itaque nulla *ratio* apparet, quæ tale quidquam veriſimile reddat; certe enim *opus* non habere talis modi nutrimenti aſſumtione, tam diu certum erit, donec probatum fuerit, quod ſuppeditatio *per vmbilicum* ſufficere non poſſit.

A poſteriori vero, quod præcipue vrgent argumentum, deſumtum eſt ab illa albida mucida ſubſtantia, quæ *ventriculum* etiam animalium huiuſmodi quaſi oblinere conſpicitur, quam

quam proinde ab illa ambiente humiditate deriuandam eſſe ſibi perſuadent.

Immemores nempe ad minimum, niſi quidem imperiti hic ſunt, quod per totum inteſtinorum tractum, quacunque cruſta illa villoſo-glanduloſa patet, aditus ſit materiæ *mucidæ*, ad *excretionem* quidem, ſui ipſius intuitu, eo compulſæ: de reliquo vero etiam ſub hoc tranſitu *lubricitati* ad meliorem progreſſum *fæcum* cibariarum, imo *defenſioni* quadantenus inteſtinorum, tam a *duritie*, quam *acrimonia* rerum tranſeuntium, inſeruientis:

Quæ etiam per totum ductum inteſtinorum reliquum, *bile* ſimul remixta, hoc ipſo tempore tantiſper ſepoſita, *meconium* conſtituit, vti iam monuimus.

Vnde quidem hæc ipſa etiam cura, imo tota ſpeculatio, in vanum recidit, cum variis aliis eiuſdem indolis otioſis quæſtionibus.

Enim vero nutritus cōmode imo abunde per vmbilicum fœtus, quando iam debitam ſuam magnitudinem adſecutus eſt, aut *tempus* certe ſuum expleuit, ex vtero materno in lucem emittitur.

Fit hoc in genere quidem periodo temporis ſupra nominata, *quadraginta ſeptimanarum*; ſpecialius autem illo veluti magis exacte *dierum*, aut *lunæ* inprimis *phaſium* tempore, quo fœmina grauida, alioquin *menſtruum fluxum* experiri conſueuit.

Vnde quidem non de nihilo eſt, ipſarum etiam fœminarum in hoc genere computus, quando initium numerandi *ſeptimanas* ingrauidationis ſuæ, faciunt ab illa ipſa ſeptimana, qua *menſes fluere* alias conſueti, emanſerunt.

Quod ipſum PARTVS negotium concernit, cooritur illud communiter, & inprimis quidem rebus quam optime conſtitutis, *repentinis commotionibus*, *ſpaſticis*, a *coxendice* veluti *antrorſum ad ſinum* tendentibus.

Orta eſt inter recentiores circa has etiam res quæſtio an *partus* ſimpliciter ab *vtero ipſo* dependeat; an vero *infans* aliquid, imo vero multum fortaſſe, ad illum contribuat?

Stant autem pro *priore* membro euidentia admodum experientiæ documenta. Nam (1) ſentiunt ſæpe fœminæ prægnantes non ſolum fortes *motus*, imo veluti manifeſtos *niſus*, *calcitrantis* infantis; adeo, vt etiam non raro acutum quendam *dolorem* inde percipiant: ſed tam ſine *incitamento*, quam *ſucceſſu* dolorum verorum ad partum pertinentium.

(2) Sub ipſo interim *partu*, ſeu *doloribus* ad partum, huiuſmodi quidem motus nihil percipiunt; (3) Quos autem adhuc intercurſantes infantis motus ſentiunt, illos facile vtique a *partus doloribus* diſtinguunt:

(4) Quemadmodum etiam *ſub ipſo partu*, communiſſime admodum rari ſunt huiuſmodi motus infantum. (5) Interim multis parturientibus, inprimis, quibus *prompte* procedit partus, plane nullus talis motus infantis obtingit.

(6) Exluditur etiam partu, non ſolum *abortus* prorſus *immaturus*; (7) Sed etiam per *animi pathemata*, matris potius (exemplo *epilepſiæ*, *calculi*, *arthritidis* &c.) quam *fœtus* commotiones directas, prouocare ſolita.

(8) Neq; minus fœtus etiam *mortuus*, doloribus partus, ſeu *ſpaſticis* conatibus ad partum, eliditur: (9) Quin etiam alia *concrementa*, quas *molas* appellant.

(10) Imo, durant interdum, & frequentibus inſultibus recurſant, *dolores tales*, etiam pluribus horis *poſt* excluſum *fœtum*; inprimis autem, quando intemperantius fluens ſanguis *lochialis*, in magnos *grumos* coagulaſcens, huiuſmodi expreſſiones poſtulat.

(11) Norunt autem vel paulo magis prudentes fœminæ, diſtincte admodum diſcernere, cum quemlibet ſenſum a motu infantis; tum *torminoſos* dolores, quamcunque tandem regionem abdominis exercentes: tum denique veros *ad partum* dolores.

Qui-

Quibus rebus (12) accedit, quod etiam fœminæ parturientes, incontinentia ſua, tam corpus intempeſtiue, aut intemperanter mouendo, quam *quiritando*, imo *blaterando*, tanto magis autem *eiulando*, & *halitum* qualitercunque retentum cito ſurſum *elidendo*, dolores illos ſeu motus ad partum, cito & grauiter interrumpere poſſint: quod quidem, ſi *infantis* ille eſſet motus, quomodo ita fieri poſſet, nemo facile diſpexerit.

Quæ omnia atque ſingula, vti nullo modo ad *fœtus* ipſius motum aut *niſum*, pro exitu ſui ex hiſce clauſtris, ſatis commode referri poſſe apparet; ita ex aduerſo ſatis manifeſtum faciunt, quod *vterus* ipſe matris eiuſmodi *ſpaſticos* motus perpetret, quibus illa *expreſſio* hactenus geſtati fœtus, abſoluatur.

Succedit autem *partus* illis progreſſibus, vt ante omnia magno vteri *niſu ſpaſtico*, admodum fortiter a *fundo verſus orificium* facta conſtrictione, *membranæ* ipſæ fœtum continentes *rumpantur*, adeoque contentum ſuum humorem effundant: eo ipſo vero imminuta mole vniuerſa, *graciliori* dehinc corpori fœtus, tanto faciliorem exitum relinquant.

Prodit itaque ante omnia *caput*, vtpote pars corporis *fœtus* ordinarie *maxima*:

Hoc ſequitur deinde facilius, *humeris* compreſſis, & *brachiis* ad latera graciliora appreſſis, reliquum corpus.

Cum autem totum corpus cohæreat *ſecundinis*, per *funiculum vmbilicalem*, relinquere ſolent obſtetrices infantem, per hunc *funiculum ſecundinis* adhuc cohærentem, donec illæ etiam ſponte ſuccedant:

Quarum quidem, *ſecundinarum* inquam, poſt fœtum excluſio, pari argumento eſt, quod *eliſio* illa *fœtus* quoque, æque atque hæc *ſecundinarum*, *vteri* ipſius ſit actio.

Cum enim *placenta* ſecundinæ, in *latitudinem* notabilem exporrigatur, quando iam *vacuus* de reliquo vterus arctius *conſtringi* poteſt; *detruditur* hoc ipſo hæc portio ab illa cohæſio-

ne firmiore, imo vero *auellitur* ab illa hac *contentione* vterus, ſortiore nempe ſui *corrugatione*.

Minime vero fieri poteſt hæc *auulſio*, quin *hæmorrhagia* ſubſequatur, ab illis vaſibus, quæ *paruis* quidem, ſed *multis* tamen ramificationibus, e materno corpore in *placentam* diſſeminatis, nutrimentum eo vſque fœtui ſuppeditarunt.

Infans autem ipſe ita in lucem emiſſus, liberatur a ſecundinæ cohæſione per *reſectionem* funiculi vmbilicalis.

Ita quidem, vt ad duorum forte pollicum mechanicorum menſuram a corpore fœtus, reſectio ipſa fiat; interim recepta vulgo methodo, nec illa quidem contemnenda, adhuc portio ſatis longa, duarum prope ſpithamarum, aut vnius & dimidiæ ad minimum, â reliqua verſus ſecundinam reſecta, dictæ illi portioni continua relinquatur, interiecta ſolum, nominata illa a corpore diſtantia, *ligatura* ſatis firma, per filium aliquoties reduplicandum, non ſolum ne facile diſrumpi poſſit, ſed etiam, ne tenuitate ſua altius iuſto in molliculam funiculi huius ſubſtantiam, ſeſe immergat.

Hac ratione *marceſcit* primo intercepta illa longior funiculi pars; & cum abdomini infantis linteolo ſaltim interiecto, immediate impoſita iaceat, *ſicceſcit* etiam aliquot dierum ſpatio: illo vero loco, vbi reliquam *viuam* portionem immediate ſub ligatura contingit, abſcedit ſenſim, donec tandem decidat.

Interea *conſolideſcit* illa portio vaſorum, quæ *a ligatura* introrſum ad cauitatem abdominis pertinet.

Expurgari omnino ex inteſtinis fœtus debet ſaburra illa *mucoſo-biliosa meconii*; vtpote certas alias, cum lacte concurrendo, & graues quidem ſubinde, turbas minitans.

Huic quidem rei apprime proſpexiſſe videtur ipſa Natura, dum antequam *ſpiſſum* & valde *alterabili* conſiſtentia imbutum *hac*, per meatus mammarum ſufficienter diſtentos penetrare

Digitized by Google

trare poſſit, interim ſeroſa quædam proluuies tenuior, non omni tamen tali lactea alterabili ſubſtantia deſtituta, primo prodeat, quam *Coloſtrum* vocant.

Auerſantur vulgo mulieres delicatiores, & ſua opinione prudentiores, huius, vt arbitrantur, *impuri*, atque magis *tetri* lactis, exhibitionem, & damnum inde aliquod metuunt infanti; ſed re vera contra naturæ inſtitutum, quo potius hæc materia abſtergendo atque proluendo *meconio* recte ſubſeruit, nullum autem vſquam, minime omnium autem tale atque tantum damnum infantibus minitans, quantum *verum* & ſpiſſioris conſiſtentiæ *lac* mox a principio, ante omnia vero *meconio* nondum decenter euacuato, infanti ingeſtum.

Natus nuper infans, quo melius habet, eo certius & conſtantius *dormit* plus, quam vigilat.

Sicut enim etiam *oculi* adhuc tenerrimi, fulgore lucis facilius offenduntur; ita tam hoc reſpectu, quam quod etiam his temporibus infans ad *ſenſuum* reliquorum etiam magis exquiſitum vſum re vera adhuc inidoneus exiſtat, ceſſat propterea adhuc tantiſper ab horum tentamine per *vigilias*.

Neque vero hæc tantum circumſtantia confirmat illam *dormiendi* potius quam vigilandi hac ætate propenſionem; ſed confirmat etiam illius *vſum* & *auerſionem* veluti *mentis* a *ſenſuum* exercitio, quam diu adhuc *vitali* nutritiuo negotio magis intentum eſſe conuenit, altera illa, ſed nihil vtique diſpar obſeruatio, quod tam hac, quam alia qualibet ſuccedente ætate, maior a rebus *ſpeculatiuis* auerſio, & otioſa magis quies, tranquilliori atque pleniori corporis *nutritioni*, nimio plus conferat, quam ex aduerſo, multa *animi*, inprimis autem *ſollicita*, exercitatio, atque *ſpeculatio*.

Ita quidem ſuccreſcit infans, magis magiſque aliqua ſigna qualiſcunque etiam *intellectus* circa res extrinſecus aduenientes, exhibens, *ſubridendo* inprimis ad aliquas certas *crepitationes*, *ſibilos*, imo *geſtus*, alloquentium:

Sicut

reputarunt Veteres, vt etiam non dubitarent aſſeuerare: *Nihil eſſe in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu.*

Et ſane ſine ſenſus ope, nunquam de rebus *vt præſentibus*, veram aliquam conſiderationem inſtitui poſſe, manifeſtiſſimum eſt; dum omnes aliæ cogitationes, quantumcunque etiam *in abſtracto* veræ eſſe poſſint, tamen in eo veritatis impotes ſunt, dum non de illis rebus, *quæ* reuera exiſtunt, vbi exiſtunt, & *vti* exiſtunt, ſcopo ſuo potiuntur: ſed *in genere* ſolum, circa *vagas*, & inprimis quoad *tempus*, *quantitatem*, *qualitatem*, *locum*, *incertas* res ita occupantur.

Ne tamen in hac re, vtpote a noſtro foro penitus aliena, temporis diſpendium faciamus, ſuffecerit illi reſpectui animum adhibuiſſe, quo ſenſationis negotium etiam ſimpliciter *corporis conſeruationi* non ſolum inſeruit, ſeu *vtile* eſt, ſed reuera huic ſcopo abſolute *neceſſarium* exiſtit.

Sicuti *Vita* directe reſpicit *mixtionem* corporis, eiuſque indeſinentem liberationem, a ſubtilibus materiis, ſiue *corrumpentibus*, ſiue *corruptis*; & hoc per *Motus* talibus materiis proportionatos, nempe ſubtiliter *ſecretorios* & *excretorios*:

Ita *Senſus*, & *Motus localis*, occupantur primo, & vere directe, circa *conſeruationem ſtructuræ* corporis; eiuſque liberationem a rebus *craſſioribus*: & hoc per actus re vera etiam proportionate *craſſiores*, nempe *locales* remotiones, vel ipſius *corporis* ab iſtis rebus, vel illarum *rerum* a corpore.

Quo ſane intuitu, cum vſus ille, quem *ſenſus intellectui*, & *Motus voluntati* exhibent, præcipue nitatur exquiſita integritate ſtructuræ corporis:

Propterea certe *prior ordine* eſt ille vſus, quem *ſenſus*, & *motus* exhibent immediate ipſi conſeruationi *integritatis* huius.

Vt adeo ordine omnino *primus ſipis* ſenſationis, omni modo ſit *conſeruatio ſtructuræ* corporis, mediantibus *motibus*

 volun-

voluntariis localibus, *ſubtrahendo* corpus a rebus noxiis, aut *remouendo* res illas a corpore.

Quantumlibet autem hoc ita ſeſe habeat, tamen totus hic vſus minime eſt in poteſtate *Medici;* præterquam vt hic illic nudum forte *conſilium* ſuppeditet:

Tanto minus autem pertinet ad eius conſiderationem *modus fiendi*, aut *agendi*, tam ipſius *ſenſationis*, quam *motus localis*.

Vnde quidem tota hæc tractatio a *Medica Phyſiologia* abeſſe debet; quia tamen vſitati moris eſt, etiam hanc rem *Phyſiologiæ* paſſim inſerere, tradam illam etiam hoc loco, quanta fieri poteſt minima prolixitate.

SENSATIONIS negotium, & cum hac connexi *Motus localis*, eſt *actio ipſius animæ, res externas, per organa vere mechanica proportione inſtructa*, partim *agnoſcendi:* partim *voluntatem* ſuam circa illas formatam, in *effectum* deducendi.

Hunc maxime locum inuadit communiter iactata illa *quæſtio*, imo minus moderatorum potius poſitiua *adſertio: an ſenſatio fiat per actionem quandam*, an vero potius *paſſionem nudam*, aut ſane *præcipuam*, *animæ?* ſiue, vti vulgo loquuntur, *impreſſionem* in animam.

Illi quidem qui toti in *craſſis* conceptibus hærent, non dubitant hoc adſerere, quod *ſenſatio*, ſeu *perceptio* & *diſcretio* ſenſualis, ſimpliciter paſſiue ita velut *obtrudatur* Animæ, vt illa non poſſit, niſi, quod Germani aiunt, ſuper illas res ita ſibi obiectas, *ceſpitando* offendere.

At vero, cum hic *duo* præſto ſint in contrarium *argumenta*, quæ affatim demonſtrent, quod præcipuæ partes in ſenſatione, potius veræ *actioni* animæ debeantur; iuſtum certe & æquum eſt illis potius auſcultare, quam otioſas eiuſmodi automaticas, corporis ab anima *ſeorſim* efficacis & actiui, ſcenas effingere.

Nitun-

Digitized by Google

Nituntur autem argumenta illa primo *a priori*, vera neceſſitate *conſeruandi* atque *præſeruandi ſtructuram* corporis, a variis nocumentis, quæ ipſi a rebus, inter quas abſoluta neceſſitate verſatur, etiam pari abſoluta neceſſitate, vere imminent, atque impendent.

Ab hiſce rebus cum corpus liberari atque præſeruari nulla alia ratione poſſit, quam *localibus motibus* proportionatis; proportio autem iſta aliunde formari non poſſit, quam (1) a *perceptione* atque *cognitione*, (2) ab *æſtimatione* quoque paſſim illarum externarum non tam ſolum *rerum*, quam inde, certe adhuc nuda fictione mentis *præſupponendorum*, *euentuum*: Manifeſtum inde vtique eſt, quod ipſa *anima* omnino ita a priori inuigilare *debeat* huiuſmodi non ſolum rebus, ſed etiam *probabilibus* illarum noxiis *effectibus*:

Adeoque *ſenſoriis* organis vere *actiue excubias* agere, quibus non ſolum irruentes, ſed paſſim etiam *ingruentes*, imo *impendentes*, res, nondum actu nocentes, (ne dum vniuerſum *effectum* noxium earundem,) ſed nocendi ſolum compotes, *mature* agnoſcat, & *motibus* conuenientibus, illas a corpore arceat aut corpus ab illis ſubducat.

In quo certe negotio actiuam animæ *intentionem* æque, atq; organorum ſuorum ad hunc ſcopum *actuationem* atq; *directionem* ſubeſſe debere, ſanæ rationi palam eſt.

Confirmat etiam hanc rem illa veluti generaliter notiſſima animæ *potentia*, pleraque ſenſoria veluti *dirigendi* ad exquiſitiorem perceptionem; quod inprimis de *auditu* æque atque *viſu* notiſſimum eſt.

Alterum huius generis non tam argumentum, quam verum omnino *documentum* exhibet inprimis duplex illa circumſtantia, qua non ſolum *ſollicita*, & familiariter etiam de mere *fictitiis* periculis, Anima, actum ſentiendi cum maxima cura atque *vigilantia*, *aſſiduitate*, & *conſtantia*, exercet:

 Sed

Digitized by Google

Sed etiam *contra*, vbi non ſolum ab omni ſollicitudine vacua, ſed etiam tædio atque *faſtidio* a rebus ſenſu proſequendis aliena facta, energiæ ſentiendi ſeſe ſubtrahit, & *actionem* ſuam, non tam *in ſenſorius*, quam reuera *in ſenſoria* & *per ſenſoria* hoc ipſo omittit.

Obuia in horas ſunt harum rerum ſpecimina, non ſolum in reliquis *trepidis* atque *ſollicitis* rebus quibuslibet, ſed tanto magis, quanto vel *obſcuritas* loci, vel *latebræ* circum imminentes, *metum* incutiunt atque fouent, ne ex improuiſo aliquid noxium proſiliat.

Vnde non ſolum *oculi*, qua patet illorum vſus, quin etiam, qua non patet, in ipſis vſque ſpiſſis *tenebris*, viuida *intenſione* actuantur: & ad illorum etiam circumlationem promptam, tota ceruix paratiſſima tenetur:

Sed tanto magis vere *arriguntur* (vt in *brutis*) intenduntur etiam, & veluti ad acute audiendum *diriguntur*, toto quoque capite ad illum locum conuerſo, *aures*, ne vtique fallere poſſit SONVS; qui propterea in tali conſtitutione etiam *tenuiſſimus*, inſignes & *perceptiones* & *æſtimationes* paſſim faceſſit.

Vix autem pueris ignota eſt meticuloſa illa ſenſus *tactus* intenſio, qua non ſolum *dolorum* perceptiones grauiter reformidando *auget phantaſia*, v. gr. in *virgarum* aut ſimilium plagarum metu: ſed etiam nec iiſdem pueris ignotum eius rei ſpecimen exhibet, ioculare illud ſenſationis genus, quod *titillationem* appellant: Quandoquidem hoc, præconcepto metu, non ſolum ante, quam corpus attingatur, fremebundos veluti horripilatorios motus, illis, qui in hoc genere valde ſenſibiles ſunt, e ſolis *geſtibus* hanc vexationem intendentibus, incutit: Sed etiam alii, quando præuiſo tali inſultu, animum obfirmant, nihil, aut longe ſane minus hoc ſenſu percelluntur, quam contra, quando inopinato tali ratione tanguntur.

Alte-

Alterum autem eius rei exemplar notum eſt quam maxime in illis caſibus, plus quam fere deceat (quamuis etiam illos contingant, quibus re vera ab illis tumultibus alienus eſt animus) familiariter obuiis, quando inter inconditas *lætitias*, *ſpectacula*, *turbas*, *cantus*, imo *tubas* atque *tympana*, quando etiam his rebus deditos *ſatietas* cœpit, inter media illa, etiam enormia ſenſoriorum *irritamenta*, non *obdormiſcere* ſolum, & ſatis tranquille atque placide, ſed ita *profunde* quoque dormire obtingit, vt etiam fortioribus concuſſionibus demum adſe reuocandi veniant.

Cuius rei nimium quantum alienæ atque ſuperuacuæ rationes allegantur, a *debilitate* & *atonia*, per diuturnum talem fremitum atque ſonitum, *organis* prius inducta: cum paſſim ſeruuli, imo alii, haſce res non ſolum otioſe, ſed etiam cum *faſtidio*, ſpectantes & audientes, inprimis quando reliquũ *dormiendi* tempus ipſis conſuetum, concurrit, etiam in primis *initiis* harum turbarũ, occupatis cum directo propoſito dormiendi angulis, in vtramq; aurem ibi dormientes, ab omni *paſſione* ſentiendi alieniſſimos ſeſe præſtant, & totam hanc *Philoſophiam mechanicam* ſimpliciſſime refellunt.

Par exemplum eſt in *caſtris* militaribus; vbi, quorum de reliquo nihil intereſt, & otio magis, quam vlla laſſitudine torpent, *tormentorum* bellicorum *ſonitu* a ſomno ſuo ne tantillum dimouentur, ſeu vlla ſentiendi *neceſſitate* afficiuntur.

Nimium prolixus ſum in hac re ingenere demonſtranda, cum ſpecialis veri eius *modi fiendi* repræſentatio, totum negotium abunde ſtabiliat, atque commonſtret.

Organicus actus ſenſationis, comprehendit ſub ſeſe I. cauſam *efficientem*, *propter* & *ſecundum finem*, conuenienter, agentem. II. *Actionem* ipſam in genere, III. *Organa*, IV. tam actionis quam Organorum *habitum ad obiecta*: V. *Finem* ipſum tam primum, *immediatum* & *proximum*: quam *mediatum* & *vltimum*.

De cauſa *Efficiente* æque, atque vltimo *fine*, innuimus iam tum, quæ neceſſaria ſcitu putamus; de *actione* huic negotio adhiberi ſolita, tenendum, quod illa *generatim* ſit MOTVS: *ſpeciatim* autem, noſtro maxime conſiderandi modo, quatenus ab ipſa *anima* præſtatur, diſtinguendus veniat ab illo *motu*, qui τὸ *formale obiectorum* ſenſationis, *quatenus talium* abſoluit.

Nempe *ſenſatio* in genere, formali ſua ratione, eſt *modus* quidam, e mutuo *concurſu duorum* illorum *motuum* reſultans; *primo* eius, quem *anima* in organis ſenſoriis præſtat: *ſecundo*, illius, quem ſubtilia *obiecta externa* organis ſenſoriis incutiunt. Vnde alteratio motus, quem *anima* in ſuis organis inſtituit, a tali *aduentitio* altero motu huic illata, quantum ad *corpoream* conſiderationem *formaliter eſt* ſenſus.

Nempe ante omnia requiritur in *organo* ſenſorio, peculiaris quædam ſubtiliſſima *motus* ſpecies *tenſiua*;

Deinde ab *obiecto* ſenſibili ſimiliter, effectus quidam plus minus ſubtiliter *motorius*, in illa organa ſenſoria *ita affecta*, actu incurrens:

His ita poſitis immediate propemodum fit Senſus.

Excepta ſola ſpecialiſſima *directione* ſimpliciter *arbitraria*, quæ vnam talem ſenſoriam alterationem præ multis ſimul incidentibus ita *ſpecialiſſime* eligit, vt reliquas vere non *percipiat*, aut in *iudicium* admittat: v. gr. quando ex ingente numero canentium, vnius alicuius indiuidui ſono intenti huic auſcultamus, vbi reliquos vniuerſos, quando vnum illum exquiſitiſſime aſſequimur, vere non *percipimus*, aut non *accipimus*.

Quæ omnia tanto melius forte intelligi poterunt, ſi vlterius *inſtrumenta* æque, atque *habitus* eorundem ad cauſam *ſuperiorem* æque, ac ad *obiecta*, propius examinata recte innoteſcant.

Vbi cum noſtra intentio minime ferat, vt *hiſtoriam ſtructuræ* horum organorum *Anatomicam* hic inſeramus, vbi ſaltem de

Digitized by Google

de *vſu* partium ſermo eſſe debeat; abunde ſuffecerit, ſi illud ſolum moneamus, quod in *inſtrumentis* ſenſoriis generatim, *duplex* conſiderandus veniat habitus: vnus, quatenus reſpiciunt *obiectum*, alter quo *perceptioni* ipſi velut immediate famulantur.

Primus ille habitus, ſi recte perpendatur negotium, omnino quidem, vti diximus, *obiectum* ſenſuum reſpicit, ſed tamen hoc ipſum etiam manifeſto in ordine, vt aiunt, ad *perceptionem* magis immediate promouendam: dum videlicet *colligit*, &, quod aiunt, *concentrat* ſpeciem ſenſibilem; adeoque non tam ſimpliciter *aditum* illi conciliat, quam talem inprimis *introductionem* eius abſoluit atque perpetrat; vt non tam ſimpliciter, ita vt *in ſe* ſunt, aditum ſimpliciter inueniant: ſed revera potius actu, non ſolum tanquam de induſtria *collecta*, adeoque etiam per ſociam energiam, *vnita vi*, fortius ſenſum exhibere poſſint: ſed omnino etiam, ſpecialiſſimo artificioſiſſimo *mechaniſmo*, etiam *aucta* vi: vt hinc etiam argumentum ſuppetat, quod negotium ſenſationis omnino peculiariter *propter finem*, & ex vero *inſtituto* adornatum, fiat atque vigeat, poſtquam ita peculiaris *coaptatio* organorum præſto ſit, quæ niſi ita inſtrueretur, *obiecta* ſenſibilia pleraque nullum vſquam verum *aditum*, ſeu, vti vulgo loquuntur, *ingreſſum* ad *præbendum* ſenſum, per ſe inuenirent.

Non autem niſi ex inſtituto vtor hic vocabulo *inſtructionis*, nempe quod ipſa organa *a priori* tali coaptatione *inſtructa* ſint; cum vtique hæc organa hunc ſolum, & ſimpliciter nullum vſquam alium vſum, in toto corpore habeant.

E qua certe conſtitutione nihil aliud, quam hoc vnum, maxime luculenter comparere, atque colligi poteſt, quod *ſtructura* hæc organorum horum, directe in hunc *finem* facta, vt veluti coactum quendam, & veluti peculiariter exacuatum, *aditum* & *actum* nanciſcantur ſpecies ipſæ ſenſibiles, minime adſtruant, aut quoquo modo innuant, quod ille, quicunque ſupponitur, aditus & impetus

Digitized by Google

ſpecierum ſenſibilium, ſit talis atque tantus ex *propria* illarum, *ſimplici*, atque *libera*, efficacia, vt animæ ſimplicem aliquam *paſſionem* incutere, & in illam *directe* atque ſimpliciter AGERE poſſet.

Nempe conſiſtit ita hæc efficacia *organorum* ſenſoriorum, qua obiecta ſeu *ſpecies ſenſibiles* ſpectant, in harum *concentratione*, *collectione*, imo ſimplicis illarum actiuitatis noua *exaltatione*, *reduplicatione*, imo *multiplicatione*: quod inprimis de *oculo*, & *auribus*, notum eſt.

Hac in *parte diſpar* eſt diuerſorum *organorum* conſtitutio & ſtructura; nempe pro diuerſo *obiecto*, cui deſtinantur: ex illa vero parte, qua *perceptioni* ſenſoriæ inſeruiunt, *vniformis* magis ſunt conſiſtentiæ atque texturæ.

Nempe abſoluitur *Organiſmus* ille ſimpliciter, *neruorum* interuentu; ita, vt æqualiter, vltimum vere ſenſibile inſtrumentum ad offerandas *perceptioni* ipſi ſpecies ſenſibiles, ſint NERVI.

Hi iidem NERVI, cum etiam ſint primum ordine *inſtrumentum motus localis*, imo vero etiam *tonici*, quin abſolute omnis *motus* in partibus ſolidis; ſuppetit etiam inde argumentum, quod *proprie actuentur ad negotium ſenſationis*, *ab eodem agente*, a *quo actuantur ad motum voluntarium*, & quidem, *quatenus* voluntarius eſt.

Sicut autem nemo eſt, qui dubitet, quod illa actio, quam *ſpecies* ſenſibiles ad negotium ſenſationis adferunt, revera ſit *motus*; a tenerrima ſpecie, *radio* viſibili, vſque ad craſſiorem tactuum ſeriem: ita quod etiam ex parte principii ſenſum *percipientis*, *in neruos*, atque *per neruos* in organa reliqua, præcipue adferatur *motus*, diluceſcit propemodum e viſibilibus in hoc ipſo negotio phænomenis, vbi ad acutiorem ſenſationem, etiam *ex propoſito* velut intendendam, conſpicuæ quædam *tenſoriæ intenſiones* paſſim deprehenduntur fieri.

Quod inprimis in *oculis*, & *auribus* notum eſt.

Vn-

Vnde quidem totum negotium *ſenſationis* in eo proprie verſatur, vt *anima* quidem, (certe etiam omnino propter *rationales* ſuas neceſſitates,) ſubtiliſſimos *neruulos* in organis ſenſoriis, ſubtiliſſimi cuiuſdam *toni*, ſeu *tenſionis motu*, adficiat, ſeu hanc *actionem motoriam* in illis exerceat;

Quod dum agit, quandocunque alius motus *aduentitius*, & pariter, inprimis *ſubtilitate*, ita *proportionatus*, vt in hæc ſubtilia organa etiam incurrere poſſit; fieri ita non poteſt quin occurſus hic *aduentitii* motus, illum motus actum, qui ab ipſa anima *in neruulis* illis, ita *exquiſite*, atque cum ſpecialiſſimo moderamine celebratur, in tantum alteret, vt anima ipſius huius *gradus*, *modi*, & *indolis* alterationis, *agnitionem* atque *dignotionem*, ipſo illo tempore ſimul perficiat & aſſequatur.

Similitudo huius rei, modo non latius, quam decet, extendenda, omnino præſto eſt in exemplo *araneæ*, quæ tenſis telæ ſuæ filis, alios proportionatos motus in illa fila incurrentes, *inſtantaneo* actu, quo fiunt, perſentiſcit; non alio modo, quam quatenus ille aduentitius motus, eum motũ tenſorium, quem ipſa aranea in tela ſua inſtruit, atque agitat, pariter ita contingit.

Vbi quidem, ſi micrologia *metaphyſico-logica* placeat, non inficiabor, quod prædicamentali illo ſenſu, omnino hæc *alteratio motus in neruis*, per motum aduentitium, *paſſionis* nomine tandem inſigniri poſſit:

Cum autem ſermo in hac materia ſit de *corpore*, non ſolum *viuo*, ſed etiam omnino *organico*; adeoque de *directione* huius actuali ad ſcopum illum, ſeu finem ſuum organicum: & hæc ipſa *tenſiua* motitatio in neruis ſenſoriis, ex inſtituto ita inſtruatur, vt illas vagas *aduentitias* motitationes re vera *captet*, eaſque etiam in anteceſſum ita *præſtoletur*, vt ne, vbicunque forte obuerſantur, *ſubterfugere* aut fallere poſſint: hoc certe intuitu atque ſenſu negotium hoc magis *reactionis* titulo, quam veræ atque ſinceræ *paſſionis* nomine venire deberet.

Ne vero aliquis exiſtimet, quaſi in hoc negotio ſimpliciter *de lana*, quod aiunt, *caprina*, & *metaphyſicorum gryphorum* crepitaculis ſit aliquis labor; ſed potius manifeſto pateat, quod adſertio illa, quaſi ſenſus *ſimplici paſſione* in animam redundent, contra *Phyſiologicam* potius *veritatem*, & conſiderationem corporis, quatenus *viuum* eſt, & vera Rationalis *animæ officina*, imo contra harum rerum *veritatem* impingat: ſcire omnino conuenit, quod hæc adſertio, quaſi ſenſatio *ex parte animæ* fiat *pure paſſiue* pepererit monſtra illa phantaſmatum circa œconomiam animalem, *primo*, quod totum negotium *ſenſationis*, fiat ſine vllo *animæ* actiuo concurſu, *automatice*, vt loquuntur. *Secundo* (in qua re inprimis recentiſſimi quidam ludunt,) quod *repræſentatio* ſenſualis fiat *impreſſione* ſimpliciter *corporea*; adeo, vt inde fingant, quaſi reapſe *icunculæ* tales, quales per *motus ſpecierum* viſibilium formentur, in mollem ſubſtantiam *cerebri* inſcribantur, & in illa etiam poſthac *ſtabiles* perſiſtant: digna talibus cerebris philoſophia, quando applicatio facienda eſt ad ſpecies pleraſque *tranſitorias* & *euanidas*, vt *ſonorum*, *colorum* qua talium, *ſaporumque* atque *odorum* omnium &c. *Tertio*, quod negotium ſenſationis, vtpote ſimplici tali *automatica* ſtructuræ corporis *neceſſitate* fiens, nullum directum habeat *finem*; ſed ſimpliciter ab anima ſaltim ita *arripiatur*, & in ſuas vtilitates conuertatur: *Quarto* denique, quod ita anima etiam ſuis *intentionibus* atque *reſpectibus*, in adminiſtrationes ſenſationum *directe* nihil iuris habeat.

Contra quos certe reſpectus, & hoc ſenſu deſcriptam *paſſionem* animæ circa ſenſationes, ſuffecerit illam ſimilitudinem allegaſſe, quod in negotio ſenſationum anima vtique tantundem *patiatur*, quam *auceps*, quando in tendiculas eius, aut virgulta viſco oblita, aues impetum faciunt, quas ille deinde capere & in vſus ſuos conuertere neceſſe habeat, *niſi quidem ne vult*.

Sed

Sed certe etiam ex hac, quantumcunque ridicula reputari poſſet, *ſimilitudine*, facile tamen fuerit aſſequi, quomodo etiam re vera fieri poſſit, vt ſecundum *ſpecies* rerum in ſenſus incurrentium anima ſæpe & multum aliquid *patiatur*; quando nempe ipſi euenit, quod *Horatius* ait: *Amphora cœpit inſtitui, currente rota, cur vrceus exit?* nempe, cum vtique ad ſentiendum *in genere*, hic re vera proprio atque proximo ſignificatu, *intentos habet neruos*, dum hoc *agit*, neceſſario vtique *pati* debet, vt quidlibet *in ſpecie*, & quaſi *promiſcue* deinde *teneatur ſentire*; manente tamen ipſi interim omni modo libera *electione*, quid ex illis proprie ad ſuos *fines*, ſiue *vitales*, ſiue *rationales* eligere atque *aſſumere* velit.

Vt itaque breui conſpectu negotium vniuerſum ſenſationis ante oculos veluti ſiſtamus, ſciendum eſt.

I. Quia corpus inter varias res alias verſari debet, quæ ipſum variis modis labefactare, imo deſtruere, valerent, niſi mature ab illis eximeretur, atque hanc earum efficaciam ita euitaret; neceſſe vtique eſt, vt hoc ita fiat, vt inquam præſenti actiuitati illarum rerum omni modo *ſubtrahatur*.

II. Cum vero præterea, illa conſtitutio corporis, quæ hiſce methodis ita *ſaluari* debeat, non ſolum *vitæ*, ſed omnino etiam ipſi *rationi*, famuletur; nempe *executioni voluntatis* per *motus* voluntarios: imo etiam inſuper *ſenſus*, magis immediate quoque, ipſi *intellectui* obiecta quaſi ſimpliciter ſubminiſtrare debeant: intereſt propterea ipſius etiam vtique *animæ rationalis*, vt *organa ſenſoria* atque *motoria ſarta tectaque* conſeruentur, & ab omnibus iniuriis atque corruptelis *præſeruentur*.

III. Hoc non poteſt fieri, niſi talium rerum, quæ ita nocere poſſint corpori, & *præſentia* in genere, & *conditio* in ſpecie, *agnoſcatur*; & agnitis his, etiam *ſubtractio* corporis ab illis, aut *remotio* illorum a corpore, motibus voluntariis abſoluatur.

IV. *Agnitio* illa non poteſt fieri, niſi famulitio ipſius *ſenſus*; mediante quo videlicet *præſentia* illarum rerum percipiatur, id eſt *diiudicetur*, & *intelligatur*: *Remotio* non poteſt fieri, niſi *motu locali*, ſed omnino *voluntario*: & quidem *voluntate intellectum* non ſolum *ſimpliciter*, ſed etiam *proportionate*, ſequente.

V. Huic itaque ſcopo perpetratur ante omnia ſubtiliſſimus quidam *actus motorius* in tenerrimis *neruulis*, mediante quo hi quadantenus *tenſi* ſeu *ſubrigidi* ſeruantur: imo etiam, quantum poſitus corporis noſtri ad ipſa obiecta ſenſilia poſtulare videtur, *inclinantur* atque *diriguntur* eo etiam integra *organa* ſenſoria illa ſui parte, qua vere *captare*, nempe non ſolum *colligere*, & vnita vi quaſi *cogere*, ſed etiam vel plane *aucta* per artificium agilitate, quæ illis ſolum *ſimplicior* ineſt, perceptioni offerre atque ſiſtere poſſint. Vnde etiam *obuertitur* corpus vel tota ea parte, in qua ſedent organa illa, verſus illum *locum*, vbi hærent, aut vnde quaſi ingruunt obiecta illa ſenſibilia.

VI. Ita demum & non. aliter conſtitutis & inſtructis, *tentis* atque *intentis* organis, tandem occurrens, in ſubtili pariter *motu* conſtituta *ſpecies ſenſibilis*, miſcendo veluti ſuum motum cum illo, qui in *neruis ſenſoriis* celebratur, præſtat ita illud, quod ſaniore acceptione intelligi poteſt ſub antiquo vocabulo *ſenſus communis*.

VII. Tunc autem demum vtique ſuccedit *actus animæ* vere *diſcretorius*, quo illa inter immanem numerum obiectorum, etiam vnius de reliquo ſenſus, *diſtinctiones* inſtituit, partim *nominatas*, partim etiam nullo peculiari *nomine* ſatis exprimendas, interim tamen in rei veritate omnino fundata & vere exiſtente *differentia*: v. gr. diuerſis *gradibus*, imo revera *ſpeciebus* quoque, vnius eiuſdemque generis *colorum*, v. gr. *purpurei*, qualis in diuerſis floribus manifeſto *diſcernendus*, vt vt nulla vocis expreſſione ſatis *diſtinguendus*, paſſim occurrit: ſicut etiam de *ſaporibus* & *odoribus* hoc notiſſimum eſt.

VIII.

Digitized by Google

VIII. E quibus tamen vniuerſis rebus, animi quem aduertant compotibus, non poteſt non diluceſcere, quod *actus* ſenſationis vere & ſimpliciter ſit *tranſitorium* quiddam, quod non ſolum in *inſtanti* fiat, ſed etiam iterum eo ipſo *inſtanti*, illud inquam *numero quodlibet punctum* temporis & actus ſenſationis etiam iterum *tranſeat*; minime vero vllam *ſtabilem* impreſſionem in vlla *corporis* parte aut loco relinquere poſſit, quod alias illi fingunt, qui de *actu memoriæ* re vera iocularem conceptum effingere cordi habent.

Intereſt, vt pauca ſolum verba adhuc adiiciamus de illo *indicii* ſenſualis negotio, quod ſenſationem fere perpetuo preſſo pede inſequens, fundamentum conſtituit illorum *motuum voluntariorum*, quos ſenſuum gratia ſuſcipere ſolemus.

Sunt autem reſpectus ita appellatarum rerum, ſeu *æſtimationum* potius, IVCVNDI & ADVERSI.

Harum certe rerum, quantumlibet illæ manifeſto ſint *actus electionis* non ſolum, ſed vere & ſimpliciter *voluntatis*; nemo tamen homo vllum vſquam *intellectum* declarare, de illis *ratiocinari*, aut *diſtincte cogitare*, aut *conceptum* ſuum exprimere poteſt.

Fatua in hoc genere eſt excuſatio antiquorum, dum *appetitum ſenſitiuum* & *inſtinctum naturalem* prætendendo; & negando, quod in his rebus aliquid *voluntati* competat, eo ipſo efficere volunt, vt ipſis concedatur, quod de hiſce rebus non poſſit *ratio* dari, quia in illis *ratiocinatio* nullas habeat partes.

At vero, quantumlibet haut iniuria *fatuas* appellem haſce horum nænias, aureæ profecto, vt vulgo loquuntur, illæ adhuc ſunt, præ iſtis recentiſſimæ philoſophiæ deliramentis, quæ narrant, quod *impetus motuũ illorum*, quos obiecta ſenſibilia *incutiant organis ſenſoriis*, ſit eius incoercibilis impetus atq; energiæ, vt non ſolum *neruos* ſenſorios percellat, & in his *ſpiritus* illos obnoxios exagitando, eo ipſo *actum ſenſationis* ludat, & exerceat: ſed etiam, ſiue hos eoſdem, ſiue iterum alios, *ſpiritus*, mox

in

in muſculos, præſertim *propor[...]atos*, mirabili ordine & intentione *ad potiendi finem*, ita obnoxioſe adigat, vt eo ipſo omnes *ſummi medii* & *infimi* motus, *numero*, *ordine*, atque *gradu*, abſoluantur, qui illis *appetituum* dictorum (ſecundum hos, *fictorum*) ſpeciebus, omnibus modis atque methodis quadrant.

Vt ſpecimen demus huiuſmodi Philoſophiæ. Quando occluſo per noctem, aut in multum diem columbario, tandem reſeratur exitus, ibi columbas, quæ volatu in campos alimentum ſuum conquirere natæ aut doctæ ſunt, vulgo Feld-Tauben / e particulis, quæ e diſſitis agris ab ibi forte iacentibus granulis varii generis leguminum atque ſeminum emanantes, aërem perpetuo replere credendæ ſunt, aliquæ, incertum an per olfactus, an vero guſtus organa, in columbam irruentes, commouent huius ſpiritus, vt illi omnes partes volatui præſtando idoneas eo impetu exagitent, vt ita inde ſequatur effectus ipſe, quem volatum appellamus. Hoc motu eo vſque continuato, vbi ſunt aliqui tales campi ſeu arua frugifera, ibi ad ſe fortius adigendo, tandem eo vſque impellant reliqua conuenientia organa, emanantibus ſuis particulis ipſa illa grana, donec ab illis deuorentur.

Quamuis autem hic excipi poſſet, quod cum huius generis columbæ in villis præcipue degere ſoleant, in quibus & horrea per autumnum nondum trituratis, & granaria etiam liberis huiuſmodi granis, maxima ſubinde quantitate plena, vel defixas ibi tenere deberent columbas: & inſuper reditus columbarum in domicilium ſuum negotium merito cenſeatur in hac philoſophia impeditiſſimum &c. tamen huiuſmodi difficultates in theſi ſaltem ſilentio inuoluendæ ſunt: in antitheſi vero pro cauillationibus, & res ſerias deridendi libidine, arguendæ ſunt. Quibus rebus conceſſis, omnia reliqua in plano poſita erunt.

Illis, quibus huius tonſtrinæ varia noua conquirere non arridet, illud forte ſuccurrerit, quod magis legitimæ atque ſimplices

plices, neque nuda aliqua *adſuetudine æſtimatoria* introductæ, *iucundi* aut *aduerſi* æſtimationes, atque his ſuperſtructi *appetitus*; quam communiſſime occupentur circa res, quæ vel *nutriendo*, & commode *alendo* noſtro corpori eximie conferant; vel ad *ſpeciei* etiam *propagationem* reſpiciant, idoneæ ſint atque contribuant. *Iniucundum* autem atque *moleſtum* inuenient multum paſſim, quod prompta quadam atque proxima efficacia *deſtructioni* corporis noſtri aptum atque paratum exiſtat.

De reliquo vero circa *intellectum* verum atque realem, ſed minime interim *ratiocinalem*, aut *cogitabundum*, circa veram *diiudicationem* obiectorum ſenſibilium in genere, & *diſcretionem iucundi* & *iniucundi* circa ipſas, obiter quidem recordabitur appellationis antiquæ *Inſtinctus naturalis:* Recentiſſimæ vero traditionis, ſub ſpecioſiſſimo prætextu non modo vaniſſimæ, ſed paſſim etiam falſiſſimæ, quod negotium *ſenſationis*, & motuum ſeu *appetituum* ſenſitiuorum, imo his denique ſeruientium *motuum localium* voluntariorum, quantum ad *efficientiam*, abſolute & immediate dependeat a *Voluntate diuina;* aut *niſibus*, ab *eadem*, in prima creatione, cuilibet materiæ impreſſis, & iugi quaſi continuato fluxu per quælibet indiuidua procedentibus.

Vt vero etiam de ipſa re, *intellectu* inquam illo vere omnino *rationali*, non autem *ratiocinali* & per collectiones *cogitabundo*, aliqua moneamus; conſiderandum omnino venit, quod *diſcretio* obiectorum per ſenſus, ſeu vera *diſtincta perceptio* ſingularum atque *ſingularium* rerum, omnino *rationalis* & *intellectualis* exiſtat, licet non *a poſteriori intelligibilis*, *ratiocinabilis*, & *cogitatione* ſecundum omnes circumſtantias comprehendenda.

Sicut enim per ſe & abſolute perplexa eſt illa aſſertio atque locutio, quaſi perceptio ſit nuda *realis impreſſio ideæ* ab ipſa re externa ſeu obiecto ſenſibili efformatæ, & per organa in cerebrum *tranſmiſſa;* ita refellit etiam omnem dubitationem, quod

quod *intellectus*, & rationalis animæ actiones in hiſce rebus vere concurrant, & ſummum colophonem negotio imponant, notiſſima illa circumſtantia, quod in varii generis etiam ſubtilibus, & quaſi in totum *tranſitoriis* ſenſationibus, v. g. *odorum* atque *ſaporum*, quin etiam exactiore iudicio de *mixtura colorum* formando, ſubinde *penſitatio* quædam, & vera *reminiſcentia* in vſum trahatur: vnde vel repetita applicatio organiſmi ſenſorii in ſubſidium vocatur; vt repetitis *deguſtationibus*, repetitis intentioribus *inſpectionibus*, repetitis *olfactus* explorationibus, & vbilibet *penſitabunda* mentis atque animi applicatione, vera vltima *perceptio*, ſeu *ſpecifica diſcretio* hac ratione pertentetur. Ita enim v. gr. deguſtando, ſæpe dubium nudum tantum primo oritur, quod talem materiam etiam iam alias *guſtauerimus*; aut etiam circa res notiores in *mixtis ſaporibus* dubia illa quæſtio: **Wornach ſchmecket doch nur dieſes ꝛc. es iſt mir bekandt / ich kan nur nicht darauf kommen ꝛc.** vnde *repetita* deguſtatione, & intenta quadam, licet varie *mediata* & implicita *recordatione*, tandem adhuc inuenitur concluſio, atque verum decretum: imo etiam in re adhuc conſtanter *dubia*, neque vllo *proprio* auſu expedienda, ſi *ab alio* ſuggeratur vera *determinatio*, facile & promptiſſime paſſim, interdum tamen etiam cum denuo repetito examine tam *organico*, quam *penſitabundo*, tandem aſſenſus decernitur.

Conſideranda vero omni modo eſt illa veri atque realis *iudicii rationalis* energia, qua in multis ſpeciebus ſenſibilibus vera *diiudicatio*, & nominis vſque *aſſignatio*, omnino abſoluitur, abſque vlla vulgo dicta *cogitatione*, ſeu *diſtinctis* circumſtantiis innitente conſideratione.

Ita enim quando odor *violæ*, *roſæ*, *lilii conuallium* occurrit, etiam ſine adhuc comparente reliquo corporeo *viſibili* ſubiecto ipſius *floris*; prompta illa agnitio ſpecialiſſima rei eius, vt in ſe reuera eſt, inuoluit vtique non ſolum *priuatiuam* aliquam *ſeiunctionem* huius præſentis odoris ab aliis, quod non ſit *lauendulæ*,

dulæ, *ſaluiæ*, *roriſmarini &c.* odor; ſed etiam complectitur vtique omnino *poſitiuum* plane quiddam, nempe illius veræ atque certæ rei aſſignationem, quæ vere & realiter huic odori velut hoſpitium præbet.

Vbi videlicet, licet explicatio *conceptus*, & quicquid in illo etiam nobis ipſis præfigurare adhuc valemus, aliud quiddam quam hoc ipſum, de quo proprie decretum noſtrum valet, exiſtat; dum nempe non illud *quod eſt*, *& vti eſt*, ſed tantum *in quo eſt*, *ſeu vbi eſt*, exprimimus, dum odorem *vt roſæ*, *vt violæ*, vel dicimus, vel ducimus: tamen manifeſtum eſt conſiderandi compoti, quod nullo modo ita adſignare poſſemus illud *in quo* eſſe ſoleat talis ſiue odor, ſiue ſapor, niſi prius *ipſum in ſe* certo diſtinctum, & illam diſtinctionem apud nos *certo conſtitutam* haberemus. Vnde vtique fit in hiſce rebus abſolute vera actualis *diiudicatio*, quantumlibet nulla concurrat, aut concurrere poſſit *præfiguratio*, aut e pluribus circumſtantiis ordinata atque prolixa *collectio*, & operoſa denique concluſio.

Eſt autem reuera in hac re, adhuc longe abſtruſioris etiam conſiderationis fundamentum de vero illo *reali*, *prompto* atque *firmo*, *intelligendi* & *volendi* habitu in anima humana citra *cogitandi* atque craſſius *comparandi* ſubſidium: vbi inprimis animaduerſione digna eſt, exquiſita *veritas* in his rebus, eiuſque ita expeditisſima, & velut in inſtanti facta *diſcretio*: quaſi illa vmbram nobis, ſeu potius leuisſimum radium effulgentem ſubindicaret, *intellectus* illius, atque inſtantaneæ profundioris agnitionis, quæ a primordialibus traditionibus ad nos vſque continuata videtur, de *protoplaſtorum* in hoc genere energia ante lapſum, ex illis ſcripturæ verbis, quod Adamus creaturis impoſuerit nomina ſecundum proprietates illarum.

Imo vero videtur huius negotii etiam adhuc maius veſtigium comparere in ipſa etiam *voluntatis* ſenſualis tanta pasſim promptitudine ad aſſignandam atque tribuendam iam *iucun-*

ditatem, iam *aduerſitatem*, iam *otioſam* & *indifferentem* veluti *fatuitatem*, ſeu *inutilitatem*.

Quo quidem loco etiam ſuccurrit conſideratio illius declarationis ſenſualis, qua pleraque omnia ſenſibilia *primis intuitibus* notare conſueuimus; dum videlicet illis, primo actu & intuitu, & ſimpliciore adhuc totius noſtræ intentionis rationalis habitu, in ætate teneriore (quin apud omnes homines a πολυπραγμοσυνη alieniores) præcipuus fere, & propterea *primus* etiam omnino, quin ſubinde *ſolus*, eſt hic reſpectus, & exprimitur etiam ita familiariter primo atque ſimplicisſime omnium, vt rebus talibus tanquam immediate asſignetur nomen quoddam, quo *habitus* illarum *ad noſtrum corpus*, aut noſtram *voluntatem* exprimatur. Minime vero habitus earundem *abſolutus*, neque earundem inter ſe ſimpliciter *reſpectiuus*, niſi hic etiam iterum familiarisſime in ordine ad *noſtrum corpus*, aut æſtimationem *voluntatis*.

Vnde fere nihil aliud ibi audire contingit, niſi vel appellationes *acris*, *acidi*, *morſicantis*, *vrentis*, *vellicantis*, *rodentis*, *penetrantis* &c. vel *grati*, *pulchri*, *amœni*, aut *aduerſi*, *fœdi*, *ingrati*: aut denique *fatui*, *inſipidi*, *inutilis*, *indifferentis*, *inanis* &c.

E quo vel ipſo etiam, ſatis diluceſcere poſſe arbitror, quod *prima* & *immediata* ſibi relictæ ſenſationis noſtræ tota *intentio*, proprie atque directe feratur ad vſum illum, vt mediantibus ſenſibus *habitus rerum erga noſtrum corpus*, non magis primo, quam vere primario, examini ita ſubiiciatur.

De reliquo vero adeo notus vtique eſt vſus ſenſationis pro *ratiocinationis* exercitio, circa res *vere* occurrentes, & illarum per indiuidua exquiſitas circumſtantias, vt omnino vix vſquam opus eſſe videatur prolixiore eius rei deductione, inprimis cum iam ſuperius de his rebus pleraque tetigerimus.

Suffecerit hoc loco rem breuiter complecti, aſſerendo, quod *anima rationalis* circa negotium *cogitationum*, imo cuiuslibet

Digitized by Google

libet actus aut gradus *intellectus* & *voluntatis*, quicquid nobis de his rebus vnquam cognitum eſt, nihil vſquam poſſet, niſi *miniſterio ſenſuum* habitum ſibi acquireret, ſeu diſpoſitionem ſuam in habitum deduceret: Quin etiam poſtea nunquam quidquam poſſit de rebns *vt præſentibus*, *quando*, & *quomodo*, *quæ* & *quot*, *ita* vel *aliter* conſtitutæ ſint, niſi ſolo ſenſationis medio præſtare aut efficere.

Vnde, quicquid in ſuis negotiis velit ſuſcipere, agere, atque præſtare, oportet abſolute vt *ſenſus* tanquam *inſtrumenta* ſua *aſſumat*, *actuet*, *regat*, atque *dirigat*; *tempore*, *loco*, *modo* atq; *modulo*, vti *propoſito* ſuo quadrat: inprimis autẽ prout partim voluntati ſuæ partim *poteſtati atq; energiæ*, quadrat. Vnde nempe præcipuam conſiderationem meretur energia illa vtiq; animæ ſenſui *indulgendi* aut illum etiam *ſubterfugiendi* atque *negligendi*, niſi peculiariter vrgens aliqua circumſtantia, ipſam *vigilem* atque ſenſationibus omni modo *intentam* reddat, quod non ſolum de moralibus atque *ſpeculatiuis*, ſed etiam *corporalibus vitalibus* periculis atque damnis, bene notandum eſt.

Sicut enim in obiectis *moralis æſtimationis*, quando vel *deſiderium*, vel *metum* inſignem ſibi concepit anima, *vigilem* illam adeoque variis etiam incommodis quarumlibet ſenſationum expoſitam videmus:

Niſi quidem ſpecialisſimæ intentionis viuacisſima atque conſtantisſima tenacitate vni rei intenta, aliis tantiſper ſeſe ſubducat: cuius rei exempla inprimis occurrunt in variis *deliris* animi a vario ſenſu alienationibus:

Ita eidem vtique fundamento innititur illa *vigilantia*, ſeu ſenſibus inuigilandi intenta cura, qua in *vitalibus* etiam corporis præſentioribus periclitationibus, ad maiorem, imo *anxiam*, ſolicitudinem excitata *anima*, etiam *vigilibus* excubiis, quicquid fortasſis adhuc vltra ingruere poſſet, mature obſeruare atque deprehendere intendit.

Vnde notisſimum eſt, quod in huiuſmodi conſtitutione v. gr. in *acutis febribus*, iuxta cum *vigiliis*, vniuerſa reliqua *ſenſibilitas* corporis ſit tanta, vt omnes *fulgores* magis offendant, omnes *ſonitus* fortius percellant, omnes *calores* fortius adficiant, *ſaporeſque* & *odores* grauius & altius penetrent: imo, qualemcunqe forte tentatam *quietem*, id eſt, *actus ſentiendi omiſſionem*, quælibet etiam *leuiſſima* obiectorum ſenſibilium *incitationes* interpellent, & ad *vigilias* ideſt, repetitam continuationem *actiuitatis* ſentiendi, reducant.

Quo nempe loco iterum merito taxanda venit in contrarium re vera deficiens illa vulgaris loquendi formula, quaſi hæc talia fierent per *debilitatem*, cuiuſcunque tandem *rei* aut *principii*, eo tempore vigentem. Cum, niſi quidem omnia in contrarium conuertere ſedeat animo, in ipſos vtique ſenſus omnino incurrat, quod vti *vigilantia* ipſa *actiuitatem* vtique ſentiendi quam manifeſtiſſime exhibet; ita promptitudo illa ad eam ſuſcipiendam atque agitandam, abſurde certe deduceretur a *defectu actiuitatis*, qualis ſub vocabulo *debilitatis* vulgo ſupponi omnino conſueuit.

Quemadmodum autem hæc omnia paſſim demonſtrant, non ſolum *actiuitatem* ad negotium ſenſationis directe concurrentem, ſed etiam *animæ* omnino *rationalis* directum intereſſe in toto hoc negotio: ita illuſtrat hoc idem & reliquum penitius negotium *ſubtiliſſimæ ſenſationis*, adhuc peculiare illud phænomenon, quod non ſimpliciter *mirabili* quadam & velut *inaudita*, ſed omnino *frequentisſima* plane, adeoque etiam *facillima* geneſi, in hac materia occurrens, ſatis eo ipſo innuit, quod nulli alteri *nouo* & *ſpecifico* fundamento innitatur ſed ſimpliciter ordinaria ſenſationis *œconomia* nitatur; *acuato* ſolum & magis *intento*, aut *intenſo* illo maxime actu, qui & *diſcretionem*, ſeu perceptionem *vt ſpecificam*, & *æſtimationem* ipſam, vt *iucundi* aut *aduerſi*, adminiſtrat, aut abſoluit.

Lo-

Digitized by Google

Loquor de illo phænomeno, quando homo aliquis, ab anxia formidine matris ſub eius geſtatione, *ſenſum* illum contrahit, vt ſimulatque in conclaue aliquod pedem inferat, anguſtius inprimis, aut alias loco propius admoueatur, in quo *felis* lateat, corripiatur inde *trepidis commotionibus*, tum *animi*, tum *corporis*, ad *lipothymias* vſque: & hæc *perceptio* eo vſque vivida ſit atque penetrans, vt etiamſi ipſo dormiente felis in conclaue obrepat, vehementibus animi angoribus mox percellatur.

Meretur profecto hoc *ſpecimen* totius negotii ſenſationis in vno complexu ſumtæ, curatiorem contemplationem; quantumlibet omnino *ſimplicem*, & prout *ordo* atque *ſucceſſus* actuum ſubordinatorum, in ſe & immediate procedit.

Certum itaque ante omnia, & nemine forte contradicente ratum hic eſt, quod *agnitio* illa *præſentiæ* talis ſubiecti, *felis* v. gr. ſit a *ſenſu*.

Quamlibet autem vlla craſſa ratione non diluceſcat, a *quonam* ſenſu hoc pendeat? veriſimile tamen haberi non refragabor, quod *tactus* alicui energiæ debeatur.

Interim, cum neque hic, nec alias vllus ſit habitus *tactus* ad dignoſcendum v. gr. *felem*, imo quidlibet aliud, ſiue *actuali contactu*, & *in diſtans* ſolum, vti hic omnino fit; Emergit vtique hinc manifeſtior illa obſeruatio, quod *ſenſus tactus* etiam a *ſubtiliſſimis halituoſis* emanationibus, a *vulgari* eius *gradu* alienis, ita poſſit affici, vt *perceptio* inde conſequatur.

Deinde & *ſecundo*, facile apparet, quod ille ſenſationis *organiſmus*, mediante quo hæc *perceptio* obtingit, etiam ipſi *percipienti ignotus* ſit: quandoquidem ille minime ediſſerere valet, quo *loco*, qua *parte*, quo *more* perceptionem illam incurrat? vnde certe iterum patet, niſi quidem hanc ſenſationem, præter *quinq.* notas, *ſextam* ſpecificam conſtituere volumus, quod omnino etiam

Digitized by Google

iam *organicus actus ſenſationis*, etiam nobis *non cogitantibus* ſeu actum illum ipſum animaduertentibus, fieri poſſit.

Neque vero *perceptio* ſolum hic ſubeſt, ſed etiam *tertio*; *appetitus* conſecutio; nempe *iudicatio*, quamlibet erronea, non ſolum vt *aduerſi*, ſed omnino ita grauiter *formidandi*, vt propterea varii, maxime *trepidi & anxii motus*, in ipſa maxime *Vitali* œconomia, ſuſcipiantur: iidem videlicet qui alias etiam oriuntur, quando aliquid *ſenſibus* diſtinctius perceptum, & grauiſſimæ efficaciæ *notum* aut *ſuſpectum*, ita *fugiendum* iudicatur, imo ad actum illum, omnes animi corporiſque vires iam deſtinantur, & veluti inſtruuntur.

Maximum autem omnium quod hic conſiderandum occurrit, eſt ſine dubio illud, quod tota hæc adeo inuſitata, ſed tamen exquiſitiſſima ſentiendi *actiuitas*, ſimpliciter ortum traxerit ab illa animæ *raticionantis* intentione, etiam vſque quaque adeoque ſimpliciſſime, vti loquuntur ſcholaſtici, *Ente rationis ratiocinantis*.

E qua nempe conſideratione hic totius huius rei ordo eluceſcit. I. *Anima cogitans atque volens*, (ſeu *æſtimans* appetendum aut fugiendum,) perpetuo *metu* & auerſione a fele, firmiter imbuta eſt;

II. Huic præfigurationi *ſemper intenta*, exquiſitiſſime etiam *invigilat* mediis ad *percipiendum*, adeoque *effugiendum*, hoc ita formidabile obiectum.

III. Vnde etiam *contactus*, quales alioquin nequaquam *recipit*, nunc, ſub tali inquam *intentiſſima æſtimatione*, *iudicat* omnino.

An non autem etiam, quod *quarto* loco numerare poſſemus, ipſa *organa* illa ſenſoria, per quæ hæc *perceptio* animæ huic offertur, ab hac ita a priori affecta, etiam perpetuo *maiore actiuitate* tonicæ illius *actuationis* ſenſoriæ afficiantur, in medio relinquimus; affirmatiuam tamen ſententiam vtique probabiliorem reputantes.

Illæ

Digitized by Google

Illæ enim re vera in ſolidum ineptæ ſunt fictiones, quando ſpecialiſſimæ *conformationi* membrorum ſeu *organorum* in huiuſmodi ſubiectis, hoc imputatur. Cum enim hoc, diſerte eloquendo, illud inferat: *animam* incondita *æſtimatione* impendentis a fele ingentis periculi aberrantem, imprimere corpori infantis eiuſmodi *ſtructuram* quæ deinde cauſa euadat, conflictus alicuius, ſeu colliſionis fortioris, cum ipſis plane *halitibus* a fele exhalantibus: Ibi quilibet certe facile comprehendit, quot & quantis paralogiſmis hæc præfiguratio expoſita ſit, vt adeo re vera vllius probabilitatis conceptum nuſquam admittat.

Quanta enim differentia intercedat inter *craſſam ideam* rei alicuius *viſibilis*; & quaſcunque, in hoc certe negotio perpetuo & abſolute in conceptum diſtinctum minime venientes, *exhalationes*: earumque qualemcunque efficaciam, tum ad *metum* illum matri conciliandum, tum ad eundem in infantem deriuandum: in aprico vtique poſitum eſt.

Cum enim *mater*, non ſolum *exhalationes* a fele minime reformidet; ſed omnino nihil in toto felis *corpore* vere exiſtens: ſed vnice *actiones contingentes*, & nuda *fictione* ſuæ mentis formatas (quaſi nempe felis nouies de nocte ſurgat ad occidendos dormientes homines; & talis forte in conclaui præſto ſit: & forte iam in procinctu ſit, vt inuadat, vt mordeat, vt jugulum diſcindat, quid vero ſi dormientem inuaderet? &c.) quæ hinc connexio deduci poſſet ad imprimendum *corporeis partibus* peculiarem habitum ad *exhalationes* a fele? *Habitum*, inquam, itidem *corporeum*.

Sicut autem ex hoc ipſo phænomeno & exemplo, altior adhuc quædam conſideratio omnino reſultat, de *energia ſenſationis* celebrandæ, ſeu *perceptionis* ſenſoriæ, & *motus*, etiam in *Oeconomia vitali*, proportionate ſecundum eam dirigendi: ita cohortamur vtique hoc ipſum exemplum non ſolum memori

men-

mente tenere; ſed illud etiam pro vero documento intueri, ſenſationum huius eiuſdem generis *plurium*, quæ nullo craſſiore *conſciæ mentis* concurſu, tamen & *vere fiunt*, & *actiones* illis, ſecundum *æſtimationem* energiæ ad *nocendum* habilis, proportionate opponuntur: tam in *vitali* œconomia, *locali* humorum, *tonico* partium, & *directorio* excretionum, *motu*; quam in actu *rationali*, *ſollicitudine*, *anxietate*, *diffidentia* & *mortis metu*, & perpetua proportionata *vigilantia*.

Iterum iterumque commendamus hanc rem, vtpote huic ſpecimini talis *ſenſationis*, *perceptionis* & *æſtimationis*, abſolute vtique geminam, de qua adhuc ſemel illud maxime notandum commendamus, quod vtique, quam abſtruſum de reliquo videri poſſit negotium, tamen vndiquaque nitatur *veritate*, *verus* inquam fiat *ſenſus*; rei ſimpliciter *vt præſentis veræ*: *motus* mox ſubiungantur *veri*: & *æſtimationi* (quantumlibet hic etiam ſolum *fictitiæ*) huius rei, vere proportionati; & quidem inprimis non tam *rei illi* ipſi, aut vlli alteri negotio *præſenti*: ſed *futuris* demum, non *veris* etiam, ſed ſola *fictione* figuratis, damnis, vt *fini*, quadrantes.

Dixerim certe, quod hæc ipſa conſideratio negotii *ſenſationis*, *vna* propemodum ſit, aut ad minimum *princeps* & præcipua, quæ vſum habeat directum ad *Medicas* conſiderationes.

Dum videlicet *Pathologiæ* ita ſuppeditat fundamentum *ætiologiæ* variorum *Motuum*, tam ſimpliciter *vitalium*, quam etiam *mixtorum*, ex his, & voluntariis *rationalibus*: nempe *trepidorum*, magis quam ad ſimplicem proportionem *phyſicam*, *ante damnum* iam in effectum deductum, ſed *impendenti* demum deſtinatorum atque quadrantium: interim *ſumma* totius rei vtique, in genere, & inprimis quantum ad τὸ *corporale*, minime *fictitia*, ſed omnino *vera*, vere *præſente*: *motus* non ſolum generaliſſime, ſed etiam *tales* in ſpecie (licet non ſemper eo *gradu*, *impetu*, *ordine*, *ambitu*, in quibus interdum aliquid erratur)

ratur) omnino promerente: ſiue vti vulgo loquimur *poſtulante*: nempe in ordine ad illum *finem*, ſi corpus ab harum rerum noxia potentia *liberari* debeat.

Alium autem vſum poſitiuum nullum vtique habet totum negotium ſenſuum in Medicina: ſiquidem neque *texturam* organicam, quatenus obiectis *receptandis* inſeruit, vllo modo in ſua poteſtate habet Medicus: nec etiam influxum magis directum, quæcunque tandem ſupponatur, *cauſæ agentis* in & per neruos. Vnde ipſi certe tota huius loci ſcientia inutilis & otioſa euadit.

De *ſenſibus* INTERNIS vulgo dictis, tanquam nudis actionibus *Animæ*, cum illæ in *Medici* poteſtate minimum omnium poſitæ exiſtant, hoc loco vllam prolixitatem ſubire tanto minus placet, cum totum illud negotium, per reſpectus veluti ſimpliciter abſtractos, inter turbam Philoſophorum in innumeras tricas coniectum, non poſſit niſi maiore labore expediri, quam operæ ſit pretium: poſtquam vtique in ipſo fine laboris nullus vere ſolidus conceptus de vniuerſis hiſce rebus nobis obtingere poſſit.

SECTIO VI.
De
MOTV LOCALI.

MOTVS LOCALIS vulgo non iniuria VOLVNTARIVS dicitur; ſequitur enim omnino *iudicium & æſtimationem* de rebus ſenſu perceptis; in ordine *appetendi*, aut *auerſandi* earum cum corpore contactum.

Et hoc tam *ordine*, *primo*, quam *dignitate*, aut certe *neceſſitate*, *primario*.

Sicut enim nihil incurrit in ſenſum, quin ſtatim ſecundum hoſce reſpectus, vel *vt gratum* ac *vtile*, vel *ingratum atque noxium* vel *iners ac inutile* reputetur:

Ita *vtile* corpori comparare & *admouere*; *noxium* a corpore diſtinere & *remouere*: ad *inutilia* non moueri, ſed potius *quieſcere*, (vt ſupra de propenſione in *ſomnum* notauimus) propemodum inſeparabilis eſt conſequentiæ, a ſenſu recte percepto.

Habet autem etiam *Motus localis*, *deſtinationem* ſuam & vſum vtique admodum efficacem ad ſimplices *voluntarias* intentiones atque directiones *Animæ rationalis*, ſimpliciter & magis directe aliquid circa res *corporeas* patrare, & effectum aliquem *in corpora* edere *volentis*: imo *ſentire* geſtientis, v. gr. dum *oculi*, *aures*; *manus*, *circumferuntur*, ad videndum, audiendum, prehendendum &c.

Interim, vt ante dictum, *potior* tamen & *prior*, *neceſſitate* magis, quam arbitraria *intentione*, eſt ille *vſus* Motus, quo a *corpore*, quæ ipſi certius *nocere* poſſunt, *amouentur*: aut quæ *vtilia*, imo *neceſſaria* ſunt, *admouentur*.

Eſt autem de reliquo totum negotium motus *voluntarii* ante omnia ſuperſtructum motui TONICO.

Non ſolum eo reſpectu, quod ſine *Tonici* motus energia, ne quidem *viuæ*, id eſt, a corruptione liberæ, manere poſſent partes volutario motui ſeruientes: ſed etiam vere quaſi proſcenio quodam reliqui motus voluntarii, per *tenſionem* partium motoriarum iam ſatis *ſubrigidam*:

Cui, dum voluntatis directione, adhuc maior *intenſio* adiicitur, naſcitur inde *incrementum* illius *Rigoris* in iſtis partibus tantum vt etiam omni ſenſui, manifeſto pateat.

INSTRVMENTA motus voluntarii, ſunt partim *ordine prima*, quæ *Mouens* magis immediate reſpiciunt; partim *media*, quæ *motum* ipſum, quatenus ſenſibiliter fit, ſuſcipiunt: partim *vltima*,

tima, quorum ope motus ille rebus extraneis *mouendis* proxime applicatur, & illis tanquam *firmatur* atque *ſtabilitur*.

Primum ſunt *nerui*; *medium*, *muſculi*, *tunicæque* & *membranæ*: (imo ſit ita, iuxta micrologiam, *fibræ*:) *vltimum* ſunt *materialiter*, texturæ *rigidæ*, *oſſeæ*, *cartilagineæ*, *ligamentoſæ*, *tendinoſæ*: *formaliter*, *conformatio mechanico-organica*, ad erectum, curuum, vncinatum politum, habilis.

De prima illa organiſmi motus huius parte, ſpeciatim aliquid dicere, inanis conatus negotium ducimus; adeo, vt nec illud quidem prolixius agitare placeat, an & quatenus etiam ipſi *nerui* moueantur?

Quid, quod nec illi quidem quæſtioni tempus impendere placeat, quanam probabilitate nitatur illud argumentum: ſi *neruus* per ligaturã fortiter *ſtringitur*, perit eo ipſo *vis motrix*, per illum alias diſpenſari ſolita; Ergo per neruum aliquid *fluit*, aut per cauitates in illo ſupponendas *progreditur* ad muſculos, quod motuum præcipuum & velut vltimum impulſiuum exiſtat.

Neque vero maior euidentia vſquam patet, circa *Muſculorum* vſum ad ſuſcipiendum æque atque latius præſtandum *localem motum*. Certe enim omnes illi conatus, quos partim *Anatomici*, e craſſiore oculari inſpectione; partim *Mechanici*, e legibus *multiplicandæ vis* motricis, ingenio hic indulſerunt, ſicubi etiam *conceptui* vſquam ſatisfacerent, tamen in ſolidum vtique alienum eſſet ab omni tam *conſideratione*, quam *vtilitate* MEDICA.

Certe enim e tota *Motus localis* conſideratione ſimpliciori atque directa, ad *Medicum* vſum, nihil vnum, quod trahi poſſit, ſuccurrit, præter generaliſſimas forte *ætiologias* v. gr. *læſionum continuitatis* ſeu *ſolutæ vnitatis*, *diſlocationum*, *contorſionum*, commodioris *ſectionis* ſecundum *longitudinem* fibrarum, quam per *tranſuerſum*.

Interim, quam longe hæc adhuc abſint a *theoria* vniuerſi *motus localis*, & a ſcrupuloſis quibuslibet, vel ipſorum ſolum *craſſiorum* huiuſmodi *inſtrumentorum*, *ſecundum id*, *quo* motus *inſtrumenta* ſunt, reſpectibus, ante oculos vtique eſt.

Quid, quod neque placet circa *cauſam* motus localis *Efficientem* prolixitate vti; tanto minus, cum hic etiam infauſtæ illæ tricæ obſiſtant, quæ vndique bonis conatibus obicem ponunt: quæ motibus etiam localibus proprium *actiuitatis circulum* aſſignant, in quo illi fiant, & inprimis *ſenſum* directe ſequantur, etiam ſine vllo interuentu *deſtinationis ad finem*, ſeu reſpectus, *vt iucundi*, aut *aduerſi*:

Cui nempe phaſmati innititur totum illud phantaſma de *ſenſu & motu in brutis*, ſimpliciter & abſolute *αὐτοματικῷ*; *ſpiritibus* cuiuſcunque cenſus, ab *anima*, *poteſtate propria* diſtinctis: *niſibus* concreatis, a *voluntate diuina* in perpetuum *actuatis* &c.

Negligendo interim aut ad ſomnia verius quam vigilantis mentis expreſſiones detorto, facto illo, *motibus localibus ſecundum naturam* inſeparabili, nempe DIRECTIONE horum motuum, *per* & *ſecundum* VOLVNTATEM Animæ *ratiocinantis*:

Niſi quidem hic iterum nouas viſiones formare placeat; quæ tamen interim vniuerſis in hac re dubiis, vtique ſimul & ſemel requiem canere poſſent: nempe cum *Helmontio* fingendo, quod *principium* æque atque actus *ratiocinandi* ſint toto quod aiunt cœlo diſtincta a MENTE.

(Vbi nempe vel neſciuit, vel diſſimulauit, ingens ſpeculator, ſed certe liberrimus, quod hac ratione huiuſmodi principium, in fundamento, nec a *ſpiritu animali*, imo *vitali* veterum, *γνῶσι* inſtructis, diuerſum ſit: nec inprimis ab *Archeo*, tam *Paracelſo*, quam ipſi *autori*, adeo famoſo, bono iure ſeorſum conſtituendum.)

Cæterum, vti recentiſſimorum *Vis* & *Niſus* materiæ *inſiti*, & *per* aut ad minimum *ſecundum* voluntatem Diuinam, omnia

omnia abſolute præſtantes, quæ in corpore fiunt, huic agenti *ratiocinanti Helmontii*, tam ſimiles ſunt; quam ouum ouo; ita ipſis relinquimus, quid in vniuerſis hiſce ſuis commentis quærere & inuenire velint aut poſſint.

Ego, qui illud, quod nonſolum *ratiocinatur*, ſed etiam, citra ratiocinationem, ſenſationis miniſterio, *organiſmo* inquam, a ſe *actuato & directo*, vera vere *intelligit*; & vtroque modo non ſolum *vult*, ſed etiam *voluntatem* illam ſuam in effectum deducit *motibus*: (*in genere*, iuxta ſuam *voluntatem*; *in ſpecie*, iuxta ſuum *conceptum*, ſiue verum, ſiue falſum, inſtituta atque adminiſtrata proportione) Hoc inquam principium, *Animam rationalem dico*, eique & *inſtruendi*, & *dirigendi* Motus locales poteſtatem tribuo.

Vbi iterum in ſuo *plus vltra* relinquo illos, qui abſtractorum conceptuum, quoſcunque inprimis non intelligunt, iurati hoſtes, tamen cum maxima contentione firmare laborant diuerſitatem inter *actum mouendi*, & *actum dirigendi* motus.

Merito autem dico *actum* mouendi. Nam cum non minima pars *directionis* motuum, verſetur circa *tempus* incipiendi, atque *deſinendi*; quæ tamen ſimpliciter ad *actum* ipſum, non minus reſpiciunt, quam *proportio gradus* aut *ſitus*: viderint quorum intereſt, quomodo diſtinctionem illam ſuam inter *actum* motus, & *directionem* motus in ordinem redigant.

Meretur autem hæc res tanto maiorem conſiderationem in exemplis illis ſimiliter ita non ſolum in dies, ſed profecto etiam in horas familiaribus, quando non tam *impetus*, ſed inprimis etiam *defectus* motuum, cito cooriuntur a ſimpliciſſimis *mentis* aberrantis *fictionibus*.

Vt quando a *terrore* vel *metu* ingens *impotentia* membra libere mouendi exoritur. Vbi certe talis, illibatis in ſolidum *organis*, & omni quocunque *reali* impedimento abſente; ſolo vero eiuſmodi *fictitio* non tam *actu de præſenti*, quam *reſpectu de futuro* ſeu conſequenti, interpoſito: ne ipſa quidem *intentio*,

Bb bb 3 nedum

nedum *intenſio* ad actum motus proportionate ſufficientem, ita locum inuenit: adeoque *actus ipſe* deficit; quia *directio*, *ad agendum* potius, quam *in agendo*.

Ea, quæ circa hanc rem etiam in contrarium notiſſima eſſe debeat circumſtantia, eſt etiam illa, quod vbi tota *intentio*, *fictitiis* etiam omnino ideis inhærens, ad *vegete & alacriter* mouendum, viget, ibi etiam proportionata *energia* ad effectum pariter conſequatur. Exemplum eſt in *Maniacis*; qui dum nihil *timent*, acriter autem *audent*, ſecundum ideam ſuam, violenter *impugnandi*, immo *expugnandi*, tantum robur præ ſe ferunt, vt etiam vulgo ſuſpicionem faciant, vim illis *ſupernaturalem* adeſſe: quod quidem tanto familiarius euenit, poſtquam etiam illi, qui cohibere debebant, *metu* ſuo plurimum inertiores atque debiliores euadunt. (Quanquam *robur maniacorum* etiam in res *inanimatas* paſſim, ſincere magis teſtetur de *abſoluta* ipſorum *energia*, vnico firmo *propoſito* perficiendi, quod ſibi præfigunt, ſimpliciter inhærente.)

Quemadmodum itaque ex his ſpeciminibus ſatis elucere poteſt, quid *anima*, etiam in *actu* motuum ipſo *adornando*, poſſit atque præſtet; ita breuiſſime aliquid dicendum eſt etiam de illa circumſtantia *directionis*, eiuſque applicatione ad argumentum, quod vulgo contra *animæ concurſum ad motus actum*, afferunt.

Concludunt nempe, quod tam in *vitalibus* quam *localibus* motoriis actibus; anima nullas habeat partes, quia harum rerum ſibi nihil *conſcia aut memor* eſſe poſſit; quod tamen interpretantur fieri conuenire, cum anima ſit *cogitandi* & *reminiſcendi* compos.

Sicut autem, qui diſtinguendi ſunt compotes differentiam attendent inter *rationem ſimpliciter*, cuius nulla eſt *cogitatio*, *phantaſia* aut *memoria*; exemplo iam allato *ſaporum*, *odorum*, *ſonorum*, *colorum*: & in genere *iucundi* aut *aduerſi*: ita refellitur hæc opinio in ipſo hoc præſente negotio, per ipſum, quod in ſuppoſitio-

Digitized by Google

poſitione, & de quo ſermo eſt, exemplum: nempe *directionis* motuum.

Cum enim hanc omnimodo *rationali* animæ adſcribant; vtpote ſecundum cuius arbitrium ſimpliciter exerceri, manifeſtum eſt:

Tamen tantundem etiam certum atque omnino manifeſtum eſt, quod illa ipſa *anima*, iuxta eundem ita ſuppoſitum *modum*, nempe ſi quid ipſa agat, *quod*, & *quomodo* agat, *diſtincte reminiſcendi*, hic tam parum, quam circa *motum in genere*, ſibi conſtet, aut harum ſuarum rerum *recordetur*.

Exempla ante oculos ſunt innumera, allegabimus autem ſolum vnum & alterum. Quando ad certam *diſtantiam*, lapidem proiicere intentio fert; aut quantumcunque *commenſuratum* gradiendi actum perpetrare, *tranſiliendo* certam diſtantiam; *aſcendendo*, *ſaltando*: imo adhuc magis, *vocem* ad modulos muſicos gubernando: quis in his rebus magis reminiſcitur, *quod*, aut *quomodo* hoc, *hoc* inquam, agat, quam in genere, *quod agat*:

Dico, quis habet in his rebus *diſtinctam* conſiderationem, aut recordationem, vltra nudam *generalem* intentionem, *quod*, *quid*, *quantum*, in his rebus agat?

Quid, quod *anima*, omni modo magis manifeſto, & veluti diſerte *conſcia* vtique ſibi ſit, actus ipſius *in genere*, aut certe ad minimum in *toto ſuo complexu*; vnde primus paſſim, & omnino certiſſimus eius de hoc negotio conceptus eſt, *quod* in genere *velit* mouere, *lapidem* proiicere, *tranſilire*, *ſcandere*, ſubſultationes agitare: aut dum vtique ſimul commeminit, quod *longe* aut *prope* proiicere *velit*; nullius tamen in ſolidum *memor* aut *conſcia* ſibi eſt *certæ proportionis*, neque *diſtantiæ*, nec *energiæ motus* ad diſtantiam.

Imo, poſtquam etiam, ipſo *vſu & exercitio*, has *proportiones* comprehendit, vt ipſo *effectu* illas recte & exquiſite præſta-

re

re valeat: tamen ne tunc quidem vllatenus manifeſtum habe*t* harum proportionum ſiue *conſcientiam* ſiue *ſcientiam*.

Illud vnum e tota hac intricata *motuum localium voluntariorum* ſcena, ad *Pathologicas ætiologias* aliquid conſpirare forte poſſet, quod etiam *conſtans* atque firma *auerſio*, motus locales vegetius exercendi, in culpa eſſe poſſit, vt poſthac in parte aliqua nulli fiant.

Dico, quod præiudicio quodam Rationis *non ratiocinantis*, (quæ ordinaria vniuerſa ſua actione, & *ſimplicius*, & *certius*, & *conſtantius*, procedit) auerſio illa, vti formetur, ita etiam continuetur atque ſeruetur:

Neque *reſpectiuis ratiociniis*, & ſecundum iſta inclinante *voluntate*, ab illo *ſimpliciore firmo* propoſito recedat.

Cuius rei exempla habemus etiam in *auerſionibus* circa œconomiam *vitalem*; v. gr. quando aliquis *per accidens*, cibi alicuius aut potus vehemente *auerſione* correptus, poſtea *conſtanter*, quoties talia offeruntur, ingenti *nauſea*, imo vomitibus, corripitur.

Hæc talia, tametſi ordinatiore reliqua *ratiocinatione* emendare vel maxime cuperet, præualet tamen illa *ſimplicior*, & nullis longinquis *externis reſpectibus* ſubnixa, prima atque priſtina æſtimatio.

Imo vero, præſto eſt altera quoquo modo euidentior & vere notior eiuſdem rei quotidiana experientia. Aegri multi vtriuſuis, inprimis autem *ſequioris* ſexus, auerſantur *medicamenta*; alii quidem *ſapida*, aut *olida*; alii, neque pauci quidem illi, *inſipida* quidem, ſed ſolum *puluerulenta*.

Iam ſi in morbis, & inprimis ſonticis & periculoſis, ſatis perſuaſum ipſis ſit, & opus eſſe medicamentis, & vſum eſſe inprimis talibus: *vellent* etiam ipſi omnino a morbis quidem liberari; imo *vellent* etiam medicamenta talia, vt neceſſaria, poſſe ſine *nauſea* ſumere:

Inte-

Digitized by Google

Interim, quicquid ita *velint*, non auſcultat prior illa *ra-ocinatio*, aut cedit poſteriori. Quantumlibet etiam ipſa illa rior, omnino vere nihil aliud ſit, niſi ſimplex *ratiocinatio per-lexa; fictio* inquam nuda mentis, & falſa *opinio:* nec in habi-i *rerum* ipſarum ſumendarum, nec in vllo *reali* habitu aut re-ectu *organorum*, vllum vnum fundamentum habens, ſed ab-lute nudæ præconceptæ *aſtimationis* ſoboles.

Quando itaque etiam ex *nuda*, velut *arbitraria æſtimatio-fictitia*, ſemel efformata, & firmiter propoſita *intentio*, alia olixioribus *reſpectibus* ſuperſtructa non corrigitur aut tollitur; anto minus expectare licuerit, vt *verioribus*, & paſſim ipſa *corporea* nitentibus, peculiaribus mouendi aut non mouen-*intentionibus*, *voluntas* aliqua, *externis*, *tranſitoriis* etiam pas-i, reſpectibus ſubnixa ſtatim & in ſolidum detrahere pos-.

Certe vero exempla etiam non ita rariſſima *Paralytica-n* localis & voluntarii motus *impotentiarum*, per *intentiſſimas* idem *voluntatis rationalis* concitationes iterum diſſoluta-m, ſatis teſtatum reddunt, quid veriſimilis in hoc negotio ſub-Sicut eius rei exempla tam apud *Valleriolam*, quam in A. C. illic a *periculo incendio pereundi*, hic a *grauiſſima ira*, præſto it. Ego vero duo exempla in vno incendio obſeruaui, *ar-itico-podagricæ* membra mouendi impotentiæ; quæ, dum illo terrore patientes ad ponderoſa quædam ſaluanda, obli-lolorum & debilitatis, connitebantur, non ſoluta tantum *podagra* & *arthritis* illa, ſed etiam liberi motus agilitas recu-ata.

Illud vnum adhuc de *viribus ad mouendum* notandum iit, quod hæ quidem ipſo vſu paſſim fatiſcere atque detri-ntum pati ſoleant; interim tamen in hac etiam re non ı ſubeſſe, vti fere vulgo volunt, ſimpliciores *corporeas* ratio-, aut amiſſiones quarumcunque *corporearum* rerum, innu-

Cc cc ere

ere ſatis videtur ADSVETVDO motuum; qua etiam *laborioſi* motus, *magni* inquam atque *diuturni*, conſtantibus diutiſſime *viribus* continuari poſſunt: cum *non adſuetos*, aut per *faſtidium* renuente intentione, aut *metu* præoccupata eadem, energia tanquam *a priori* omnino vtique deſtituat: ſicut ex aduerſo, etiam ingens *cupiditas*, vndecunque tandem profecta, *vires* ſuppeditat ſolito nimio maiores.

Præbent huius rei ſpecimen *deliria maniaca*, quibus quam admiranda paſſim, non tam ſolum ſimultanea, quam *durabilis* omnino atque conſtans, ad *motus fortiſſimos* habilitas, atque ingens *robur*, præſto ſit, adeo vulgo vſque notum eſt, vt etiam inde plebi paſſim ſuſpiciones oriantur colludentis *ſupernaturalis* alicuius, a malo ſpiritu, *energiæ*.

Vbi ſimul ſeſe offert alterum illud paradoxon, quod, cum ordinarie *motuum localium* energiæ, omni modo opus ſit *alterna* quiete; in *maniacis* etiam ſine vlla requie intercedente, ſub *perpetuis vigiliis*, *clamoribus*, *vlulatibus*, *perpetua* paſſim vel conamina violenta exerceantur: vel ad minimum ex omnibus geſtibus affatim eluceat *vigor* ille inſolitus, inuigilans ſolum atque imminens *occaſioni* ad exequendum propoſitum: quod etiam promptiſſime facit, quotieſcunque improuide appropinquantem adipiſcitur, quem male mulctet.

Hæc conſtitutio, vt exemplis paſſim obuiis, vel ad annos aliquot ita durat; ita ſatis vtique commonſtrare videtur, quod & quantum in his rebus valeat, *intentionis* ipſius vigor, quam diu inprimis de *motu ſimpliciter* eſt quæſtio, ſine concurrentibus, aut ſimul implexis *materiarum* quarundam in corpore adminiſtrationibus; nempe his *vitali* magis, quam *animali* atque voluntario motui ſubiacentibus. Interim hanc etiam ipſorum *maniacorum* tantopere vegetam, inſignem circa *motus locales* energiam, illuſtrat omnino etiam *ſecundum naturam* vſitatum illud *roboris* circa motus augmentum, & quaſi firma-

ma-

Digitized by Google

mamentũ, quod his familiariter obtingere notum eſt, e ſola *conſuetudine* partim, durabiliore ita energia & *ſtabiliore*: partim e nuda ſimplici atq; temporaria illa *animi alacritate* atq; firmo *propoſito*, motus certos robuſtos in effectum deducendi, & omnino præſtandi: quantumlibet hic etiam magis *temporaria* energia.

Cæterum, venit omnino etiam hoc iterum loco ipſa mente recolenda, conſtitutio illa *actiuitatis* vniuerſæ, non tam *corporis*, quam *in corpore*, & *per corpus*; ita circumſcriptæ, vt præter *accidentales* velut atque tranſitorias interpellationes, etiam velut *eſſentialem certam* atque *ſtatam* omnino ineuitabiliter *imminutionem* expectare neceſſe habeat: quæ ab *ætatis* ambitu veluti præſcripta, poſtquam *quadraginta*, certiſſime vero *quinquaginta* anni præterierunt, adeo potenter corporis *actiuitati* euenit, vt iam non ſolum *duratione*, ſed ipſa omnino *mole*, nimium quantum *fatiſcat*, & reliquam quantumcunque intentam *voluntatem*, *effectus* deſtituat.

Quamuis autem præſentis forte loci fuiſſet, aliqua etiam dicere, de *habilitate organorum* multiplici, quam inprimis ipſo *exercitio* adipiſcuntur; cum tamen magis ad quamlibet aliam, quam *Medicam* conſiderationem faciat hic reſpectus, propterea nullo alio intuitu illum expendere placet, niſi illo duplici: (1) quantum poſſit *intentio*, adeoque ſecundum illam *directio*, non magis, quam vniuerſa *inſtructio* motuum, quales hoc intuitu vnice *animæ intentionibus* innituntur, ſine illis etiam abſolute nunquam futuri: (2) quomodo magis velut *eſſentiales* indoli humanæ motus locales, vniuerſis proinde indiuiduis etiam ſolennes & vſitati, & non *vſibus* ſolum, ſed ſtrictius loquendo *neceſſitatibus* potius œconomiæ animalis famulantes, ſint maxime illi, qui & *ſenſum* atque *iudicium* ſecundum ſenſum magis immediate ſequuntur; & euidentius ad directam *corporis conſeruationem* ab impendentibus *læſionibus*, imo *deſtructionibus* eius, habiles exiſtunt.

Digitized by Google

Supereſt illa vnica conſideratio, quod *omnium* conſpicuorum *motuum* in toto corpore, quantumlibet etiam non-voluntariorum, *vitalium* vulgo dictorum, tamen idem ſit *genus* inſtrumenti; nempe *fibroſitas muſcularis*, proxime ad ipſum effectum: ſicuti *neruorum* concurſus, ad *actum* ipſum, ſeu efficientiam in fibras ipſas quaſi introducendam, vt illis motus imprimatur, quo illæ vel *denſentur*, adeoque *contractione* ſui alias res, inprimis *fluidas*, propulſent: vel *tremulis* quibuſdam criſpaturis vel alternantibus micationibus, motitationes aliquæ fiant: ſicuti talium *actiuorum* motuum maiore *remiſſione*, erga *ponderoſas*, aut *elaſticas* materias, *diſtenſionibus* locus conceditur: vt *ſecundum naturam* in *ventriculo*, *inteſtinis* ad ciborum & potuum ingeſtionem: *p. n.* magis, in *aquoſis* aut *flatulentis* tenſionibus & incubitu.

Sicut autem *motus localis* alias ordinarie ſimpliciter non ſolum *ſenſum*, ſed etiam *voluntatem* ſequitur:

Ita eſt tamen etiam exemplar eius *ſecundum naturam*, dignum conſideratione, in *motu embryonis* in vtero materno.

Cuius, quamuis *accidentales* circumſtantiæ, nempe *intenſioris* aut *remiſſioris*, *frequentioris* aut *rarioris* concitationis, omnino *ſenſibilium* cauſarum energiæ reſpondere obſeruentur:

Dum a variis *acrioribus* alimentis, inconditis *concalefactionis & refrigerationis* exceſſibus, quin etiam *medicamentis ſtimulantibus*, *motus embryonum* acriores cooriri paſſim obſeruantur: tamen alii fundamento inſiſtere totum negotium ex eo elucet, quod hic *motus* adeo prorſus exquiſitam habeat initii ſui *menſuram*, dum præciſe *vigeſima* geſtationis *ſeptimana* ſe exhibere incipit.

Quamlibet autem motus localis in corpore quam plurimum etiam contribuat ad *diſtributionem* expeditam ſanguinis per quaslibet partes;

Imo

Digitized by Google

Imo, ipſarum etiam *poroſarum* mollium partium fibroſarum, promouendam *expanſionem* ſuper ita tranſeuntes fluidas:

Qui ipſe vſus etiam huiuſmodi *motibus embryonis* minime denegari poteſt:

Tamen neque *proportio* huiuſmodi embryonis motuum, ſatis reſpondet vel *a priori* vtilitati, vel *a poſteriori* effectibus poſtea apparentibus, vt inde vllam *ſinceram* atque iuſtam applicationem facere liceret.

Etiam *ſolidæ* partes, quatenus *molles* atque *flexiles* ſunt, & non tam *habiles* ad motus, ſed etiam *agiles* reddi, eique adſuefieri debent, poſtulant vtique motus *exercitium*:

Hoc ipſum etiam, tanquam a primis firmioris texturæ periodis, ita commode ſuſcipi & magis magiſque exerceri, omni modo iuſtum æquumque atque rationi conſonum exiſtit.

Interim, cum neuter horum reſpectuum quadret, ad illam *peculiarem menſuram* temporis, qua primo ſeſe exerit; relinquenda proinde eſt hæc peculiaris *ſtricti temporis* obſeruatio, inſtitutis naturæ motuum vt *a priori*: cuius ratio ab illis *reſpectibus*, qui nobis innoteſcunt, non *æque* probabiliter, nedum euidenter reddi poſſit.

Cæterum, vti locales motus *muſculoſarum* partium, imo latiſſime patentium *artuum*, quin totius hinc inde externi poroſi corporis habitus, ad *ſanguinis* inprimis progreſſum iuvant; & vbi ille laborat, ad eum ſatis potenter expediendum, quin ipſam eius craſin *agiliorem* reddendam, plurimum valent; ſicut de ea re ſupra, ſub cenſu *rerum non naturalium*, plura attulimus: Ita minime tam longe a veritate abludit, quod plurimi *motus locales* etiam re vera *inuoluntarii* & nullis *ſenſationibus proportionatis* ſuccedentes, tamen neque tali cauſa *materialiter obiectiua*, neque ſimpliciter *finali*,

 nem-

nempe *moraliter*, quod aiunt, *obiectiua*, circa negotium *humorum*, *craſeos & ſucceſſus*, deſtituantur. Id quod in *Conuulſiuis* variis *motibus* conſiderationem meretur.

Quæ tamen res, cum magis ad PATHOLOGIAM reſpiciat, eo illam differimus: hiſce autem PHYSIOLOGICAM noſtram tractationem, cum laude Altiſſimi, obſignamus.

BRE-

Digitized by Google

BREVIS REPETITIO
SVMMORVM CAPITVM
MEDICAE PHYSIOLOGIAE.

CVm huc vſque, etiam paſſim præter inſtitutum, aliquanto prolixius recenſuerim ea quæ ad notitiam corporis humani viuentis pertinent, placet breuiſſima repetitione, ſeu, vt vulgo loquuntur, recapitulatione, apices totius negotii in conſpectum breuisſimum reducere, & quid denique in hac parte curatius cognoſcere & conſtanter ante oculos habere Medico incumbat, breuiter recenſere.

Materia corporis, vt in ſe vndique, ita cum primis in *Sanguine*, ſumme *corruptibilis;* quod tamen non in actum corruptionis deducatur, VITAE beneficio debet:

Quæ nempe nihil aliud eſt *formaliter*, quam hæc ipſa *Conſeruatio* corporis, in illa ſua *mixtione* quidem *corruptibili*, ſed ſine omni corruptionis iſtiuſmodi *actuali* euentu.

Perpetratur autem hæc Conſeruatio vtique MOTV; ſed hoc non niſi *generaliter:* & ita quidem, vt omni modo etiam abſolute opus ſit, ſpecialioribus ſubſidiis, ſeu *motus ſpeciebus*, *actibus*, & *effectibus*.

MOTVS enim in genere & *ſimpliciter*, tantum abeſt, vt conſeruationis hunc actum quoquo modo abſoluere poſſint, vt ille potius ita ſimplicior, certius *diſſolutioni*, adeoque *corruptioni* inſeruiat.

Et valet hoc tanto magis de illo *intrinſeco* motu, qui actu, & re ipſa fit; motu *inteſtino*, ipſo inquam in *ſanguine* motu *fluiditatis*, tanto magis autem adhuc ſubtiliore, *caloris;*

Quandoquidem hi *duo* motus ita ſimpliciter conſiderati, potius verum & directum *inſtrumentum* ſunt corruptionis; & qui-

quidem vere ſimpliciſſimæ huius mixtionis indoli conuenientis, *putredinoſæ*.

Quemadmodum etiam ſub vniuerſo VITAE *apparatu* atque *actu*, ſanguinis vtiq; *mixtio* minime intemerata perenniter perſiſtit, nempe numero penitus eadem; ſed re vera, etiam ſub Vitali concurſu, ſenſim fatiſcit atque diſſoluitur.

Diſſolutionis tamen genere ſimiliter ita *peculiari*, vt *mixtioni* materiæ, ſi ſine *Vita*, illa ſibi relinqueretur, ita *lenis* atque placida, imo ita *leuis*, minime eueniret.

Species enim corruptionis, cui *mixtio* corporis animalis, & ex omnibus partibus eminentiſſime *ſanguinis*, directe expoſita eſt, eſt vtique *ſimplex*, & in ſanguine inprimis etiam præceps, PVTREFACTIO.

„ Hoc aſſeuero eſſe primum illud PARADOXON PHYSIOLO-
„ GICVM: quod corpus animale, tota intima ſua mixtione,
„ promptiſſimæ *putrefactioni*, *materiali* ſui neceſſitate, totum
„ expoſitum, tamen *quam diu*, imo vero *quatenus*, VIVVM eſt,
„ putrefactionem minime experiatur.

Quam ex aduerſo præſentiſſime omnino incurrit, ſimul atque *vitalibus directis actionibus* deſtituitur.

Hoc intuitu re vera omnino hæc conſeruatio eſt CORPORIS *Vita*; & ex aduerſo, illa deſtructio actu putredinoſa, vera *corporis Mors*.

CORPORIS inquam; illud, ſecundum quod *corpus* dicitur VIVVM, ſecundum quod realiter contradiſtinguitur, ſimplicius MIXTO:

Corruptibili nempe præter modum, eoque nomine *mortali*, imo *emortuali*:

Ita certe alieno ab iſto *Vitali* ſtatu, vt niſi nouum aliquod, *poſitiuum* impedimentum intercedat, non poſſit, etiam per diem naturalem, exquiſite manere quod fuit, nempe corpus *ita mixtum*.

Vn-

Digitized by Google

Vnde bene notanda venit, realis illa penitus diuerſitas, inter *Vitam*, quatenus de *corpore* dicitur; quo inquam reſpectu & intuitu *corpus viuum* eſſe dicitur; de qua re nobis in Pyſiologia eſt ſermo:

Et illum reſpectum, quo ANIMA *viua* dicitur; quæ *reſpectu corporis*, VIVIFICA ſolum dici meretur: peragit tamen in corpore hunc actum *viuificationis*, non vti vulgo craſſiore modo interpretantur per nudam atque ſimplicem ſui *vnionem*:

Sed ſane per *actionem*. Neque tamen eandem etiam ſimpliciter *innominatam*; ſed omnino vere *mechanico-phyſicam*:

Nempe per *materiarum* ſenſim *fatiſcentium* perpetuam *remotionem*; quæ *proprie* & *directe* eſt VITA *inſtrumentaliter* conſiderata:

Et in locum harum *decedentium*, nouam receptionem & *admotionem* recentium, quam NVTRITIONEM vocamus.

Non opus eſt ad MEDICVM ſcopum operoſe hic diſquirere, an vere *immediate* ipſa *anima* ſit *rectrix Vitalis* huius actus;

Interim intereſt omnino etiam *Medici*, vt ille intelligat, quod vniuerſi hi *actus*, qui *Vitales* appellantur, totum inquam *negotium vitæ*, non ſolum abſolute *neceſſarium* ſit, ſed etiam ſumma ſecundum veram *rationem* atque *proportionem* ἀκριβείᾳ adminiſtretur:

Adeo, vt non tam ſimpliciter credendum ſit, QVOD ita fiant: ſed etiam ſatis, imo abunde comprehendi poſſit, QVARE & QVAMOBREM tum etiam QVOMODO & quidem, ITA fieri debeant? & quem vtique nexum hoc habeat, cum *Phyſicis* (*materialibus* & *inſtrumentalibus*) & *moralibus* (*finalibus*) conſtitutionibus atque *reſpectibus*.

Dico, quod hæc conſideratio etiam ad *Medicum* vſum quam maxime faciat; dum videlicet ex hac ipſa *Medicus*, vere, atque ſolide comprehendit, non ſolum quid circa has res re vera *fiat*: ſed quid etiam recte atque commode ita fieri *debeat*:

beat: adeoque quid tandem ipſi etiam Medico de hiſce rebus *obſeruare*, decenter *adminiſtrare*, *regere*, *moderari*, *imitari*, conveniat.

Quemadmodum autem *Vitale* negotium ita maxime per MOTVS potius, quam per *materias* abſoluitur; ita memori quoque mente tenendum, quod ipſa etiam SENSATIO ſimpliciter ſimili ratione perpetretur, nempe peculiaribus *motuum* directionibus:

Et quantumlibet vtrumque horum fiat per *corporea organa*, tamen *effectus* vere formalis, minime tantum ab illa *corporali* conſiſtentia, quam *proportione & actione* ſeu *motu organis* illis potius, quam nude *per illa organa*, adhibito, pendeat.

Vbi ſimul maximopere notandum eſt, quod illa *organica* ratio atque *proportio*, quæ his ipſis etiam *corporeis* organis, ad illos ſuos *vſus* imprimitur, *abſolute* & ſimpliciter extra poteſtatem vllius *artificialis* externæ cooperationis poſita ſit; neque habeat circa hanc *medicus* vllam poteſtatem, huiuſmodi *conſtructionem* atquo *conformationem*, poſitiue atque directe quocunque modo *perficiendi*, aut (iterum dico, *directe*, ſtructuram atque conformationem ipſam, *actum* ipſum ſtruendi,) *iuuandi* ſolum atque promouendi.

Niſi quod *priuatiue*, continua diſſoluere, confluentia intercipere valeat; nihil quidquam tamen horum ſecundum *propriam naturæ* rationem atque methodum.

Ex aduerſo vero, MOTVS poteſt Medicus varie omnino, iam *prouocare*, iam *cohibere*;

Et cum veram ac intimiorem *ſtructuræ* rationem, vix vſquam aſſequi valeat; aſſequitur ex aduerſo ſatis omnino commode, rationem *ordinis*, *temporis*, *ſucceſſionis*, *conſpirationis*, MOTVVM.

Sunt vero *Vitales* illi *motus*, vti dictum eſt, partim *remotorii*; quibus *aliena*, (ſiue aſſumta, ſiue ex ipſa intimiore craſi fatiſcentia, atque deſciſcentia) e corpore *remouentur*;

Vel

Digitized by Google

Vel *admotorii*, quibus in locum fatiſcentium, adeoque reiectorum, alia denuo reſtituuntur.

Hos ipſos etiam *poſteriores* motus, *directe* quidem, imo vero vel ſaltem *propinquius*, in ſua poteſtate minime habet Medicus: *poſitiue* videlicet: imo directe & immediate, ne quidem *priuatiue*.

Id eſt, nemo hominum, quacunque tandem arte aut poteſtate, poteſt efficere, vt homo *bene*, aut affatim *nutriatur*, quantumlibet & multa ipſi, & optima alimenta exhibeat: vnde nota de *gracilioribus* loquendi formula, quod quantumcunque etiam edant, nulla ipſis expectanda ſit pinguefactio.

Ex aduerſo vero, poteſt *nutritio* inhiberi, tum admodum *remote*, per alimenti ſubtractionem, aut minus commodi alimenti iniunctionem: *propinquius* autem etiam, per prouocationem *animi pathematum turbulentiorum*, *mœroris* inprimis, anxii & ſolliciti *deſiderii*, & *nauſeæ* durabilioris inductionem &c.

Excretorios autem motus poteſt magis & *propinque*, & *efficaciter*, prouocare artifex, vel etiam contra *inhibere*, iisque moderari;

Vnde quidem ſumme vtilis, imo neceſſaria ipſi eſt *Motuum* horum ſcientia: & quidem minime tam æque *mechanica*, nempe *quomodo motus poſſit induci corporeo* inſtrumento? qualem *proportionem* habeat illa *ſtructura* organi ad talem proportionem *motus*?

Sed potius *phyſico-hiſtorica*, nempe *quod* fiat; *in quas materias* fiat, *per quas* partes, vt *organa* fiat: & *moralis* ſeu *finalis*, in quem *finem & vſum*, *phyſicum* omnino, imo preſſius *vitalem* ſeu *conſeruatorium*, tales MOTVS ita fiant.

Et hæc quidem vltima conſideratio, nihil profecto ſterile, nihil exile inuoluit; ſed omnino poſtulat ſufficientem cognitionem conſtitutionis *intimæ*, ipſius inquam MIXTIONIS, corporis, ejuſque præcipuarum partium.

Sicut autem, rebus vndique decenter penſitatis, facile deprehendet, quod varii *motus*, qui etiam præter *gradum naturalem* aliquando intenduntur, imo varie *mutantur*, non ſolum de reliquo, *in genere* vtique etiam *naturales* exiſtant; & nunc etiam, quando ita *modo* atque *more* minus ſolito fiunt, euidenter ſatis, potius ad aliquem VSVM ita, vti iam fiunt, adminiſtrentur, & *contra* aliquam præſentem vere paſſiuam *læſionem* aut *periclitationem*, directe æque atque efficaciter inſtruantur: ſed confirmabitur etiam tanto magis ipſa *multitudine*, *frequentia*, atque *promptitudine*, huiuſmodi ACTVVM quod vndiquaque vniuerſi, omnes atque ſinguli huiuſmodi MOTVS, tam *in genere*, quam *in ſpecie*, ſimpliciter & abſolute ad vsvs corporis non ſolum deſtinati ſint, ſed illis etiam *a priori* APTI, & *a poſteriori*, *effectibus* ipſis, quod re vera talia perficiant, conſpicui.

Quæ nempe, quod iterum repeto, eſt præcipua VTILITAS totius illius ſcrutinii, & tandem fundatæ cognitionis, QVOD MOTVS VITALES ADMINISTRENTVR ET EXERCEANTVR ACTIVE AB IPSA ANIMA; & ſint vere *organici actus*, a cauſa *agente ſuperiore*, in corporeis *inſtrumentis* inſtituti, ad producendos aliquos effectus, non ſolum in genere, certos, in ſpecie vero *neceſſarios*: ſed etiam in ſpecie *ſpecialiſſima*, ad neceſſitates ſecundum *temporis*, & *accidentalium* externarum cauſarum, varias mutationes, *peculiariter*, ſed ſatis tamen exquiſite, *proportionatos*.

Non vero, iuxta crudiores recentiores præfigurationes, haberi poſſint vlla ſimilitudine veri, pro talibus *motibus*, qui *ordinarie* quidem ſimpliciter *a materiali* corporis habitu pendeant, & ſine aliquo vere *directo vſu* aut *fine*, ſiue *ſcopo*, fiant.

In illis etiam *extraordinariis* mutationibus, magis ſimpliciter ab ipſarum alienarum *materiarum corporeis incurſibus*, ita varie alterentur, & inflectantur, ſine vllo *ſcopo*, aut vlla *intentione*, & conſequenter a priori *directione*, *fini* tali quadrante, adminiſtrentur.

 Tan-

Digitized by Google

Tantum autem abeſt, vt negligi, aut diſſimulari poſſit, vt potius omni cum attentione, imo prudentiſſima induſtria penſitari debeat, & inprimis opinionibus illis contrariis contra opponi, ENERGIA illa, vti *potentiſſima*, ita *præſentiſſima*, *promptiſſima*, & proinde *familiariſſima*, nudarum ſimpliciſſimarum, & vere abſolute *abſtractarum*, & vt loquuntur, *immaterialium*. *Animæ ratiocinantis*, (& ſecundum illa ſua ratiocinia *volentis*) *intentionum*, quas vulgo ANIMI PATHEMATA appellant.

In quibus, ſicut ipſa *Anima ratiocinans*, in ipſo illo *actu*, non *recordatur quod* agat, aut *quid* agat, quod *velit*, & quid *velit*, ſed ſolum inconſideratam illam ſuam *voluntatem exequi* properat:

Ita deprehenditur omnino, facta decente atque prudente contemplatione, eiuſdem illius ſuæ *voluntatis* ſeu *intentionis* effectum, etiam circa ipſos *Vitales* actus, & *organa* vitalia potenter exercere; præcipuo *nauſeæ* vomibundæ, *palpitationum* atque *tremorum* cordis, imo *lipothymiarum*, a *terrore*, & tam ab hoc, quam inprimis ab *iracundia* præcipiti, *conuulſionum*, exemplo.

Sicut autem corpori in ſe ſpectato, nulla vna adſignari poteſt ratio DVRATIONIS; id eſt, cur corpus abſolute *in ſe* ſpectatum, *diu* conſeruari debeat;

Actionum autem *Animæ* abſoluta indoles *durationem* vtique, & *ſucceſſiones* per menſuras temporum, ſimpliciter exigit & poſtulat; adeoque totus actus diuturnæ *conſeruationis*, ita prorſus euidenter *animæ* vſibus deberi comparet:

Ita tanto minus dubium hinc eſſe poteſt, quod *animæ* incumbat, *curam*, & efficaciter quidem, gerere, vt *conſeruatio* illa corporis, *ſibi neceſſaria*, in actum omnino deducatur.

Quod autem *anima* hæc negotia vere etiam poſſit præſtare, demonſtratur a priori; Ex eo, quod *Conſeruatio* quidem vniuerſa corporis, fiat abſolute *formaliter*, *Motu*.

Motus

Digitized by Google

Motus vero ſit re vera res *incorporea*, corporibus adiun-ᴄta, *generice* eiuſdem indolis & vniuerſæ habitudinis, qualis *Anima* ipſa.

Conſiderandum autem eſt, quod *corpus duos* præcipuos reſpectus ad *corruptionem* ſubeundam, adeoque NECESSITATEM *conſeruationis* adminiſtrandæ, habeat; nempe vel prout intrinſeca eius *craſis*, vti iam ſupra dictum, *ſponte* etiam, certo & ineuitabiliter, fatiſcit;

Vel quatenus ab *externis* etiam rebus, ſiue incurſu vehementiore, ſiue concurſu, violatur.

Præterea obſeruanda pariter eſt *violationis* huius, oppoſitas *conſeruationes* requirentis, diuerſitas ratione *ſubiecti*; dum corpus ita vel in *mixtione* ſua, vel in *ſtructura*, læditur;

Et a rebus quidem externis, longe ſæpius, promptius, adeoque etiam familiarius, in *ſtructura* potius quam in mixtione:

Quantumlibet *ſtructuræ* quoque læſio familiariter ſuccedenti *mixtionis* læſioni viam ſternit:

(Eo ipſo, quod præcipua pars *ſtructuræ*, proprie & directe *mixtionis* conſeruationi, vt *inſtrumentum* ſeruiat:)

Propter haſce triplicis generis *neceſſitates*, exercetur in corpore (1) VITA, ſeu negotium *conſeruationis mixtionis*; (2) NVTRITIO, ſeu negotium non ſolum *inſtitutionis*, ſed etiam *reſtitutionis*, *ſtructuræ*: (3) SENSATIO, tanquam præcipuum *inſtrumentum* PRAESERVATIONIS ingruentium, tempeſtiuæ *excuſſionis* contingentium, imo *euitationis* adhuc *eminus* minitantium, lædendi compotum externarum rerum.

Cui vltimo inprimis PRAESERVATIONIS ſcopo ſubſeruit LOCALIS MOTVS.

Interim omnia atque ſingula hæc negotia, ſimpliciter omnino & abſolute abſoluuntur *in genere* MOTV; tam VITA inquam, & NVTRITIO, quam SENSATIO.

Et

Et inſeruiunt omnia corporis *organa* hiſce *ſcopis*; nempe tam *transmiſſionibus ſecretoriis* & *excretoriis* VITALIBVS, *appulſoriis* etiam NVTRITIVIS: quam SENSATIONIBVS, & LOCALIBVS *motibus* animalibus.

Quantumlibet itaque vtique etiam conueniat nouiſſe, atque perſpecta habere *organa* illa, quæ huiuſmodi tam *vegetatiuis* (*vitalibus* & *nutritiuis*) quam *animalibus* actionibus, famulantur;

Scire ſatis, in qua corporis *regione*, imo, quonam *loco* præcipue, hæreant; quænam legitima illorum *conformatio* eſſe ſoleat: cum quibuſnam aliis *connexio* intercedat:

Facit tamen hoc reuera, non tam vllo intuitu alio ad MEDICINAM, quam ſolum qualemcunque *dignotionem* Pathologicam, & *appoſitionem* medicamentorum *externam*, ſeu *topicam*;

Plus autem aliquanto ad *Pathologiam chirurgicam*, & *indicia inſpectionis* cadauerum.

Ad veram autem, directam ſuam *proportionem*, quam ad *motus* ipſos, ſiue in genere *ſuſcipiendos*, ſiue tales in ſpecie *præſtandos*, habeant, præcluſa eſt humanæ curioſitatis indagini via, adeo, vt huius reuera NIHIL quicquam inde adſequi valeat.

Vnde iterum iterumque notandum eſt, imo firmiſſima mente tenendum, quod huiuſmodi *motuum* vera notitia, vnice magis deſumi debeat, vel ſimpliciter *hiſtorice* ab ipſa experientiæ obſeruatione:

Vel, ſi quid ſcientifici ſubeſſe debeat, illud magis petendum fuerit, ab *indole materiæ*, cui tales *motus* ita adhibentur; quam ab habitu *organorum* ad eiuſmodi *motus* ſuſcipiendos.

Tanto magis, cum intrinſecæ *motus* rationes atque conditiones, plane nihil commune habeant cum vlla *materiali* diſpoſitione *organica*, ſi illa ſolum *in genere* ad mobilitatem aliquam inſtituta ſit.

Nec enim hæc diſpoſitio *organi*, quod ſit *mobile*, propterea ſtatim infert, vt ipſo *actu neceſſario* moueatur:

Sed

Digitized by Google

Sed aliud vtique eſt fundamentum & obiectum *ſuſcipiendi*, *actu* inquam capeſſendi atque ſuſcitandi, *motus*.

Nec etiam ad GRADVM motus, quam *fortis* aut *lenis*, *celer* aut *tardus*, ille eſſe debeat, quidquam directe facit aut confert *inſtrumenti* proportio; ſed luculentum vtique eſt rationi, quod hæ motus *proportiones* ſimpliciter *dirigantur* ad *materiarum*, *quæ* & *quomodo*, per illos tractari debent, *indolem*.

Eadem eſt ratio etiam *durationis*, & reliqui habitus ad *tempus*, ratione *rythmi repetitionis*, ſtatæ *dimenſionis* ſeu intercapedinis &c. quorum omnium nihil vnum ab ipſo *organorum* habitu pendere, ſed vel *a priori*, *intentionis* ipſius variis *directionibus* inniti, vel *proportioni materiæ* mouendæ, vel *finis* peculiari rationi, reſpondere, cuilibet vel mediocriter perſpicaci non poteſt non manifeſtiſſimum eſſe.

Ab his itaque maxime conſiderationibus pendet vera illa *vere* MEDICAE *Phyſiologiæ* ratio, vt ex illa intelligatur, quod vniverſum negotium *ſecretionum* & *excretionum*, non ſolum innitatur potius *materiæ*, quæ *moueri* debet, *proportioni*, quam vlli *organorum* alteri cuicunque *neceſſitati*:

Sed innitatur inſuper ipſum verum atque ſolidum fundamentum etiam huiuſmodi materiarum ita inſtituendi motus, proprie ſimpliciter illi *ſcopo*, atque alia prorſus æſtimatione atque intentione præfixo *fini*, vt *corpus* hoc *vniuerſum*, non vt organicum eſt, ſed vt organicum *maneat*, conſeruetur.

Vnde prima in hoc genere conſideratio, modernis ſpeculationibus ne quidem vſquam in mentem lapſa, quæ interim verum de hiſce rebus conceptum *vnice* ſuppeditet, imo vero veluti manifeſto hanc totam naturæ ſcenam pandat, eſt *Diſpoſitio illa* MIXTIONIS, vt totius CORPORIS, ita primo loco SANGVINIS, ad *corruptionem putredinoſam*.

Cui non ſolum *in genere* occurrendum eſſe, cum corpus vtique *in vſus animæ conſeruari* debeat, ſatis manifeſtum eſt:

Digitized by Google

Sed tanto manifeſtius etiam inde agnoſcitur vera ratio atque *proportio* illorum ipſorum qui ita fiunt *motuum*; ſi nempe animaduertitur, quomodo illi huic maxime *reſpectui* quadrent:

Remotioni inquam & plenariæ *emotioni*, ſeu eliminationi *materiarum* talium:

Talium inquam, quæ ita ad *ſubeundam* corruptionem *putredinoſam* proxime procliues ſunt:

Minime tamen ſimpliciter, *quatenus* ita procliues ſunt; aut quatenus *corporaliter* iam etiam ipſo actu huius corruptionis correptæ ſunt:

Sed quatenus corruptio talis a corpore abarceri, & hoc potius *conſeruari*, ne illam incurrat, debet.

Confirmat tanto magis hanc huiuſmodi conſiderationem, illa certa atque euidens *potentia*, quam illud, quodcunque tandem ſtatuatur, *principium* horum *motuum* habet, ad *mouendum* aut *non mouendum*; *ita* aut *aliter* mouendum: *conuenienter* aut *inconuenienter* mouendum, propter *directos*, aut *alienos* reſpectus: Imo *neglectis* etiam magis *neceſſariis* reſpectibus, iuxta *alieniores* & *fictitios*, alienos motus ſuſcipiendum:

Quod in variis *Excretionum* generibus notiſſimum eſt, quando illæ v. gr. nudo *ſenſu* frigoris, & *breui* quidem etiam, pertinaciter, in contrarium aguntur: neque minus etiam *terrore*, *iracundia*, *nauſea*, animi *anxietate*, *mœrore*, *deſideriis*, varie in tranſuerſum aguntur: nullo neque *materiarum* neque *motuum* conueniente habitu, ſed potius iuxta conſuetos vſvs aliter prorſus inſtituendo.

Præcipuum itaque, & niſi quidem ſolum, certe quouis modo primarium MEDICAE THEORIAE negotium erit, horum MOTVVM tam *hiſtoria*, quam *rationes* ad *fines* intellexiſſe; *proportiones* inquam illorum tum vti ſunt, tum vt eſſe DEBENT, & QVAMOBREM ita potius, quam quolibet alio modo, ſint, & ſeſe habere *debeant*.

Digitized by Google

Vbi quidem vtique etiam *organorum* atque *locorum* notitia in conſiderationem veniet; MATERIARVM etiam quæ *motibus* huiuſmodi tractantur:

Interim *organorum* quidem, vel ſimplex *hiſtoria* ſufficiet; ſicut etiam reuera nihil quicquam vltra nudam illam intellectui patet:

Circa *materiarum* autem etiam cognitionem penitiorem, non ſolum par omnino difficultas deprehendetur; ſed etiam re vera nihilo vſquam minor impotentia, quocunque modo comparandi aut connectendi veram *efficaciam medicamentorum* in tales materias.

Quandoquidem certe nihil non ſolum magis ieiunum, ſed reuera magis alienum ab omni vmbra ſcientificæ explicationis occurrit, quam inaniſſimæ illæ ſpermologiæ, de mutuo habitu *materiarum morbidarum*, & *pharmaceuticarum*, ex *ideis Chymicis*, & in ſe non intellectis, & cum ipſo facto, ne per *fictionem* quidem, quantamcunque conſpirantibus: de *acido* & *alcali*, de *coagulatione* & *fuſione* humorum, de *acidis ſpecificis*, & *abſorbentibus* parallelis: Nam illas de *ſulphuribus viſcidis*, & ſimilibus phantaſiis, nænias, vel nominare piget.

Illa vero potior eſt & vtilior conſideratio, interim & ipſa magis a poſteriori, ab *hiſtoria & experientia* arceſſenda, quam ſimpliciter ſufficiente *ætiologia* declaranda, *quæ materiæ*, quibus *organis*, *meatibus*, atque *motibus*, quadrent; quæ *tempora*, quas *durationes*, quos *progreſſus*, quos *exitus* ſeruent atque ſortiantur:

Quibus reſpectibus ſi tandem etiam Experientia circa *materiam medicam* aliquid parallelum offerat, meretur illud ante omnia memori mente ad vſum comprehendi: prudenter autem demum, & cum ſolido intellectu METHODI *ætiologicæ*, per *otium*, ſed illud quoque *doctum*, diſpicere, ſi qua etiam ratio operationum quadantenus concipi poſſit:

Omni modo vero *operationum* etiam, ab ipſa maxime *experientia* diſcendæ, & hinc ad vſum ſeruandæ ſunt *proportiones*

 jux-

iuxta *tempus*, & mutuas *ſubordinationes* atq; *concurſus* in agendo.

Hæc ſunt illa θεωρητέα circa quoslibet etiam *particulares* actus ſiue *motus vitales*; hæc inprimis diſcere atq; ſcire conuenit:

Et quidem, non ab *organorum* habitu eiuſque comparatione ad illos *effectus*, qui fiunt; qui certe vix non ſimpliciter & abſolute *irritus* eſt labor:

Sed vnice magis a *materiarum* indole atque *proportione*, ſed & hac ipſa iterum non ſimpliciter *in ſe* conſiderata; ſed vnice ad *durationem* atque *conſeruationem* corporis, eiuſque habitum ad *ſecretiones & excretiones* non magis *neceſſarias in genere*, quam *in ſpecie* decenter *tempeſtiuas*.

Ita demum dilucefcere poterit mutua *ſubordinatio*, *conſpiratio*, *proportio*, imo *ratio* ſecundum hos *reſpectus*, variorum in corpore MOTVVM vitalium:

Secretoriorum & *excretoriorum* inquam, quib9 materiæ tum *vtiles* ad ſuos vſus *diſtribuuntur*: tum *inutiles*, & ſenſim *damna* minitantes, peculiaribus progreſſibus & ſucceſſibus, ita *tranquille* atq; *ordinate* e corpore eiiciuntur, vt etiã, ſub ipſo illo progreſſu ſui expulſorio, adhuc paſſim *vtiles* intermedios aliquos effectus, in ſubſidium aliorum ſucceſſuum & exituum perpetrent, atque præſtent.

Omnia hæc, inquam, atque ſingula, primo prorſus loco, præcipua & vere directa ſtudii ἀκρίβεια, hoc *ordine atque ſcopo* perueſtigata, conſtituent demum vere MEDICAE PHYSIOLOGIAE σύνταξιν, & præcludent viam atque aditum ALIENIS illis contemplationibus, quibus corpus humanum aliter quam e ſimplici atque directo fundamento VITALITATIS ſuæ conſideratum, non ſolum MEDICO ſcopo vtiles conſiderationes non admittit, ſed vere atque ſolide VERITATEM rerum æſtimando, re vera omnem omnino *veracem* & nihil *fictitiam* contemplationem, certiſſime fruſtratur.

Hoc intuitu ante omnia quidem notum vtique eſſe convenit; imo bene perſpectum negotium *Circulationis ſanguinis*; tum

Digitized by Google

tum velut *in genere*; tum *in ſpecie*, habitus eius in ordine ad vitales illas *ſecretiones & excretiones*:

Quo maxime intuitu recte conſiderari debet vſus *transpreſſionis* eius per *ſpongioſas* partes, in ambitu maxime corporis conſtitutas;

Quo nempe Sanguis in perpetua decente *fluxilitate* conſeruatur:

Vt non ſolum perpetuo illi ſuo circuitui *aptus* maneat; ſed etiam eo ipſo ad *ſeceſſiones* decentes rerum e ſui latifundio dimittendarum recte idoneus.

Sub quo quidem *tranſpulſu* per iſtas partes *poroſas* inprimis *molles*, duo adhuc conſideranda veniunt; arduum vnum, & *Pathologicæ* conſiderationi maxime ſubſeruiens: alterum nec ipſum quidem exigui momenti, plus tamen *Phyſicæ ætiologiæ*, quam *Medicæ pathologiæ* velificans.

Prius eſt negotium *motus* TONICI, VITALIS, & ſine *voluntate* noſtra, & *conſcientia a priori*, fientis atque vigentis; quo partes illæ poroſæ, iam magis conſtrictæ, atque adeo *denſatæ*, ſanguinem parcius admittunt: iam *relaxatæ*, promtiori atque copioſiori eius ingreſſui locum præbent.

Et ſunt omnino maximopere notandæ TONI huius *promptæ* atque faciles *mutationes*, quibus ſæpenumero etiam velut *in momento* mutatur; & quidem, quod etiam ipſum conſideratu omnino dignum eſt, longe & *familiarius* & *promtius* in CONSTRICTIONEM, quam RELAXATIONEM.

Alterum e dictis, eſt *concaleſcentia* ſanguinis *ſub*, imo *ab* hoc motu, tam *circulatorio*, nempe *pulſorio* atque *tonico*; quam vtriuſque peculiari *intenſione*.

Vbi quidem iterum in conſiderationem venire debet *mechaniſmus* purus huius totius actus; id eſt, quod hæc *incaleſcentia* a nulla alia *materiali* re dependeat (excepta ſola ſanguinis vtique peculiari *materiali* diſpoſitione) ſed vnice & ſimpliciter, a MOTV illo, eiuſque maiore vel minore *intenſione*, tam

 ſecun-

Digitized by Google

ſecundum ipſum impetum *impulſus*, quam *rigorem tonicum* partium, magis intenſum aut remiſſum.

Sicut eximium inprimis huius rei ſpecimen occurrit in *refrigerationibus* repentinis, tam in *terroribus* atque *pauoribus*, quam etiam in *paroxyſmis* febrilibus; manifeſto comparente vtrinque interclusione ſanguinis a libero illo ſui *aditu* ad partes per *conſtrictionem* harum fortem atque repentinam:

Quemadmodum ex aduerſo, *incaleſcentiæ* huiuſmodi *tonicæ* euidentiſſima exempla occurrunt, partim in *motibus* corporis *voluntariis*; partim in *motu reſpirationis*, tum *ordinario*, tum extra ordinem fortius *intenſo*.

Et hoc contra *ſcholarum* opinionem, quæ potius *refrigerationem* ſanguinis a *reſpiratione* ſperare conſueuerunt.

Sicut autem omnino huius motus *circulatorii* veritatem & vtilitatem reliquam perſpectam habere, ex vſu eſt; ita non eſt tamen proprie, atque directe hæc ipſa, quæ vel negotium *vitæ* abſoluat, vel etiam veluti *propius* Medici poteſtati expoſita ſit.

Quandoquidem re vera *Medicus* in ipſam *circulationem* ſanguinis quam minimum poteſt, niſi ſolo *conſilio*, vbi reliquæ circumſtantiæ atque *vires* ferunt, per corporis fortiores *motus* illam intendendi:

Quo ipſo tamen, inprimis in minus adſuetis, principali negotio, *ordinatarum* ſecretionum & excretionum, non ſolum non bene,, ſed ſubinde etiam male, conſulitur.

Vnde potius primario dirigenda vlterius eſt conſideratio ad *ſucceſſus* circulatorii motus, *ſecretorios* & *excretorios*; MOTVS inquam *ſecretionis* & *excretionis*, quibus, ſub illo reliquo circulatorio motu, diuerſæ partes, per diuerſa organa, *colatoria* inde dicta, a reliquo ſanguine ſeparantur.

Vbi iterum conſiderationem decentem merentur paralogiſmi illi nimis curioſorum recentiorum, de *ſpecifica figura pororum* in huiuſmodi calatoriis.

Qui

Digitized by Google

Qui ſicuti variis aliis manifeſtis circumſtantiis contrariis penitus euertuntur; ita præit his reliquis certiſſima illa, quod excretiones hæ diuerſa moderatione *toni* (id eſt modo relaxatione, adeoque ampliatione pororum in colatoriis, modo ſtrictura, adeoque maiore coarctatione eorundem,) varie modificari obſeruentur:

Et quidem hoc non ſolum *indies* actu ita familiariter fiat; ſed etiam præſentiſſima efficacia, & veluti *momentaneis* inſultibus peragatur, exemplo inprimis *terroris*, *iracundiæ*, *ſenſus frigoris*, aut contra *blandi* vuidi aut humidi *caloris*.

Sicut etiam promptæ *retroceſſiones* & *translationes* materiarum excernendarum, ab vno ſecretorio & excretorio organa ad alterum, hoc idem affatim declarat.

Vnde hic vbique maximi vtique momenti eſt, & vere præ omnibus aliis rebus efficax, TONICVS MOTVS, tam *ad* partes conuenientes, quam *per* illas, imo tandem *ex* illis, non tam ſimpliciter *mechanice* bene ſuccedens, quam exquiſite conueniente *directione* atque moderatione, decenter *gubernatus*.

Prout videlicet quadrat *proportioni* materiæ, ſecundum *locum*, ſeu conueniens *organum*, *tempus*, & legitimos actionis *ſucceſſus*: & hoc ſecundum *activitatem* materiæ ſecernendæ, ad nocendum & *dignitatem* partium periclitantium.

Vnde diligenter conſideratis familiaribus & fere quotidianis phænomenis, etiam *illa* altera præfiguratio tota euaneſcit, qua altero præfigurandi ſchemate, vulgo ipſis *materiis* excernendis eiuſmodi peculiarem *irritandi* atque *ſtimulandi* energiam affingunt, mediante qua iſtæ partes *colatoriæ*, aut quoquo modo *motoriæ*, *irritatæ*, *ſeſe*, vt loquuntur contrahant, adeoque veluti ſpongiarum more, quicquid imbiberunt, ſuccedentibus, imo repetitis compreſſionibus iterum exprimant: cuius rei potius contrarium multis atque variis exemplis paſſim diluceſcit.

Verbi

Verbi gratia dum *ſtomachus* ordinariis atque conſuetis placidis ſtricturis affectus, contenta aſſumta intra paucas horas emittit ad inferiora ſuccedentia inteſtina; quando vero aliquid cum *nauſea* aut ſuperueniente *nauſea* adſumtum continet; vel etiam grauiter *corruptum* quiddam, *cauſticum* (*cholericum*) aut alias ex aſſumtorum vitio *acrius* euadens: tunc valde familiariter fit vt eiuſmodi materia non ſolum per *duplum*, ſed ſubinde *triplum*, *quadruplum*, imo amplius eiuſmodi temporis ſpatium, in ventriculo retineatur, donec tandem vario, & inprimis *animum* ipſum, *anxietatibus* perturbante, conatu, per *vomitum*, *inſolito* plane *motu*, ſurſum reiiciatur: aut plane *incluſa* detenta materia, quamuis grauiſſime *vrens* partes, *ναυσώδεα* mala formet.

Nempe longe ibi abſente tali effectu tam præſentaneo & immediato *ſtimulationum*; quæ tamen in poſterioribus caſibus, vtique tanto certius euenire debuerant, cum vtique iſtæ *acerrime* irritatiuæ energiæ, non niſi ſucceſſibus in ipſam illam materiam introducantur, adeoque varios *irritationis gradus* formando, & ex hypotheſi exercendo, motus illos *propulſorios* merito prouocare debuiſſent, non vero tam diu, etiam ſub inſoleſcente illa efficacia, nihilo minus tolerari &c.

Vnde certe potius nimio quam euidentior eſt horum motuum conſideratio, imo ratio, quomodo illi reſpondeant *vtilitati*, imo *neceſſitati*, *conſeruationis* corporis, intuitu efficaciæ ſui ad *inſeruiendum* aut *nocendum* ipſi corpori. Secundum hanc enim inprimis *proportionem*, vel *retinentur*, omiſſis, vel *removentur*, inſtitutis ad hunc *finem* aptis *Motibus*.

Hic mutuus habitus *materiarum* atque *motuum* ad vltimum illum FINEM *Vitalis conſeruationis*; & quidem iuſta atque efficaci *proportione mechanico* - ORGANICA huic reſpondens atque quadrans, eſt VERVM OBIECTVM vniuerſæ conſiderationis MEDICAE PHYSIOLOGICAE, & veri habitus, non tam inutiliter ſimpliciter *Mechanici*, quam vere ORGANICI, certa, & ad propoſitum

poſitum FINEM proportionata, DIRECTIONE atque moderatione inſtituti atque *gubernati* :

Vbi etiam nulla vna conſideratio euidentis proportionis *ſtructuræ*, locum & verum aliquem vſum inuenit: vtpote e qua nuſquam omnino vel vlla ſuſpicio, ne dum deductio ſperari poteſt, quomodo tales motus, tali *tempore*, tali *gradu* non ſolum inſtituantur, ſed etiam per *leues*, & inprimis etiam ſimpliciter *fictitias* occaſiones, quantumlibet præſentibus iiſdem ſolennibus reliquis circumſtantiis, paſſim etiam non inſtituantur, aut ſuccedant, adeoque in eodem organo, & *poſſint fieri* & *non fieri*.

Quam maxime itaque in quolibet *Vitali* motu ſpectanda potius eſt proportio eius ad FINEM, quem adſequi, imo exequi, debet: & quidem tam *a priori*, ratione ipſius *intentionis*, nempe *ſuſceptionis* atque *directionis*: quam magis velut *a poſteriori*, ratione *gradus*, *temporis*, *ordinis*, ad talem exitum decenter conſpirantium :

Vbi abunde ſufficit etiam *generaliorem* notitiam habere *organorum*; quænam cuilibet motui proprie dicata ſint; quomodo in conſpicua ſua *integritate* agnoſci poſſint: vt inde etiam, ſi quod fortaſſis in illis hæreret vitium, conſpicuum inprimis, inde dignoſci poſſit.

Iterum iterumque dico, hæc talis conſideratio proprie eſt MEDICA, & habet inprimis vſum illum, MEDICAE intentioni directe conuenientem, vt, ſi quid in his MOTIBVS minus decenter fieri obſeruetur, tunc maxime ſuarum partium eſſe intelligat Medicus, vt illis motibus ſiue *mitigandis*, ſiue prouocandis, ſiue *conſeruandis*, ſiue *moderandis*, quoquo modo vero iuxta FINES debitos IMITANDIS, incumbat atque operam nauet.

Quandoquidem hæc ſola ſunt, aut certe præcipua, quæ in ſua poteſtate habet MEDICVS, aut *magis* certe, & *directe* quidem magis, quam quicquid ipſam *organorum* diatheſin reſpicit.

Adeoque non tam qualemcunque *cooperationem* a Natura expectet, *ſuis* tanquam abſolute propriis *artificioſis* conſiliis atque cœptis: ſed potius agnoſcat, quod ipſa Natura, dico, ipſa *Actiuitas vitalis*, *per ſe* & *directe* iam ſit in illo opere, etiam *ſine medico*, quantum vſquam poteſt, perpetrando; cui adeo ipſe ſolum Medicus, vere *acceſſoria*, atque *ſubſidiaria* ope ita ſubuenire poſſit atque debeat: atque ita ipſe Medicus Naturæ *cooperari*:

Quandoquidem Naturæ non ſolum *primæ* hic ſunt partes *a priori*, reſpectu *intereſſe* corporis, quapropter illam primario ſibi deceat conſulere:

Sed etiam *a poſteriori*, dum vtique actu ipſo hoc ita facit, & non ſolum *ante* Medicum ad conſulendum corpori, & cauſis morbidis reſiſtendum, alacriter procedit:

Sed etiam omnino paſſim feliciter hoc ſuo cœpto potitur, atque perfungitur, adeo, vt etiam totam *expugnationem* cauſæ atque proximi effectus morbidi, tam decenter, ratione *methodi*, quam potenter, ratione *energiæ* abſoluat, *ſine* omni *externo* artificiali auxilio.

Vnde omnino immenſum quantum intereſt Medici, vt hanc *Naturæ* ENERGIAM perſpectiſſimam habeat:

Et ſe potius illi *σύνεργον* eſſe debere agnoſcat, quam illam ſibi:

Id eſt, illius potius *motus* atque *modos ſequendum* ſibi eſſe, agnoſcat, quam vt liberum ſibi putet, quidlibet potius audere atque tentare, *ſine* habito *reſpectu* ad inclinationem Naturæ, & quorſum illa vergat:

Quantumlibet, quicquid etiam proprio auſu atque lubitu circa *motus* corporis patrare in animum induxerit Medicus, abſoluta neceſſitate agnoſcere debeat, quod tota *actio*, *qua talis*, ſimpliciter ab ipſa Natura expectanda veniat:

Nempe ab illo *principio actiuitatis*, quod omnia in corpore primo actuat & agitat:

Digitized by Google

INDEX RERUM.

A.

ABſceſſus quid ſit. p. 1269.

Abſceſſionis ſuppuratoriæ in diverſis partibus conſideratio Pathologica. p. 1270. 1271.

Abortus magnæ hæmorrhagiæ familiarius ſtipant. p. 791. 792.

Actionum vitalium certa ſunt tempora & periodi. p. 311. 312.

Adventitiæ res oriuntur vel ex rebus non naturalibus. p. 948-950.

adventitiæ res ſunt etiam illæ, quæ diutius in corpore obhæreſcunt, quas vitalitas exigit p. 949. 950.

adventitiis rebus accenſeri debet Senſibilitas & Conſvetudo. p. 950. 951.

adventitiæ res quomodo corpori præjudicium quoddam afferant. p. 952.

adventitiæ res ſunt generaliter præternaturales. p. 952. 953.

adventitiæ res p. n. an frequentius corpus alterent. p. 953. 954.

adventitiæ res p. n. communiter vel minores vel diſpares effectus edunt, quam qui ipſis imputari ſolent. p. 954-956.

adventitiarum rerum conſideratio Medico-Practica. p. 956-959.

Aeris acceſſus in pulmonibus qualis & quantus ſit. p. 291. 292.

aer quomodo ad vitam concurrat. p. 405.

aeris habitus ad pulmonum motum. p. 410. 411.

aeris ambientis habitus ad corpus humanum. p. 411. 412.

aëris effectus in corpus vivum p. 412.

aër non operatur in corpus vitale per preſſionem. p. 413. 414.

Aggregati & Individui vera Phyſica conſideratio. p. 87. 88.

aggregati organici & mechanici utriusque ordinati differentia. p. 88. 89.

alimenta quæ ad nutritionem optima. p. 420-423.

alimenta è frugibus quæ & quomodo nutriant. p. 422. 423.

alimenta è frugibus leviter fermentata præſtant. p. 423. vid. *Cibus Nutritio*.

alimenta dantur ex animalibus, p. 423. 424. vid. *Lac*

alimenta dulcia & acida ita ſimpliciter non nocent. p. 427-429.

allegatio authorum quomodo & quo

Digitized by Google

quo fine communiter fiat. p. 238-240.
Anima humana utitur corpore ſuo quod inde humanum dicitur. p. 23.
anim. hum. unice verſatur in ſingulis ſuis actionibus circa affectiones corporum & quidem finitas, craſſiores præcipue. p. 23-29.
anim. hum. de quibus rebus cogitare poſſit aut nequeat. p. 25.
anim. hum. ad λογικον ſuum intelligendi actum corpora aggregata requirit. p. 25. 26.
anim. hum. ad conceptus de rebus formandos organis corporeis utitur. p. 29. 257. 258.
animæ actus ſunt Motus. p. 34. 259.
anim. ad actus ſuos Phyſicos omnino corpore indiget. p. 34. 257, 258.
anima ſenſationem adminiſtrat. p. 35. 36.
anima Motibus utitur in ſui commodum & uſum. p. 36.
anima motus in corpore ſuo dirigit & inſtruit. p. 40. 41. 44-47. 862-864. 259. 277-279.
ψυχῆς onomatologia Critica. p. 44.
anim. motus in corpore ſuo dirigit, per maximam pathematum efficaciam. p. 44. 45.
anima in actibus moralibus & vitalibus qualis ſit. p. 107.
animæ relatio ad corpus. p. 113.
anima quantum concurrat ad actiones vitales. p. 153.
Animæ Theoria Phyſico-Medica. p. 223-227.
anim. frequenter errat in actionibus ſuis. p. 234. 235.
anima cur corpus ſibi ſtruere debeat, p. 260. 261.
animæ jus in corpus ſuum quibus argumentis impugnetur, attamen conſervetur & defendatur. p. 261-268.
anima cur motuum ſuorum vitalium nullam cogitationem habeat. p. 266-268.
anim. mixtionis corporeæ intellectum habet. 274. 275.
anim. corpus ſtruit ſub ſelectu materiarum & debitis proportionibus. p. 274. 276-279.
anim Nutritionem adminiſtrat, p. 460.
an. generationem corporis ſuſcitat & abſolvit. p. 491. 492.
an. matris fœtus animæ imagines fictitias communicat. p. 492. 493.
an. an ſit diviſibilis. p. 493. 494.
an. fœtus ideas conceptas in corpus ſuum transfert. p. 494. 495.
an. ſenſibus utitur pro cogitatione inſtruenda. p. 540. 541.
an. vitam adminiſtrat. p. 567-569.
an. in vitalibus æſtimationem adverſi & jucundi habet. p. 692.
an. ideas rationales ſibi format de rebus in corpore fientibus. p. 692. 693.
Anatomia hodierna curioſa medicum

cum

Digitized by Google

cum ſcopum impedit & confundit. p. 67-69.
anaſtomoſis arteriarum cum venis non datur. p. 296. 297.
Animus operatur per motus. p. 1.
animi motus ad vitales actus diverſimodè inſtruuntur. p. 445.
animi motus alterant identicè motus vitales. p. 127. 128. 130. 131. 445. 446. 448-451. 670.
animi pathemata quam efficaciam habeant in motus. p. 598.
animi pathemata cur ad res Non naturales referantur p. 444. 445.
animi path. in quib9 ſubjectis eminentiorem conſpirationem cum motibus vitalibus habeant. p. 446. 447.
animi pathematum communicatio per media corporea in infantes quæ & qualis ſit. p. 446. 447.
animi pathematum effectus in corpus non eſt tumultarius. p. 447. 450. 451.
animi pathemata quid ſint. p. 448.
animi pathemata quantum in vitali negotio proſint aut noceant. p. 458. 459.
Apoplexia licet rarior ſit, tamen frequentior eſt quam Paralyſis. p. 917.
Apoplexia quid ſit. p. 917.
apopl. Hiſtoria. p. 917. 918.
apopl. levior tranſit aliquando in ambitum paralyſeos. p. 917.
apopl. certæ ætati tantum evenit. p. 918.
apopl. quas occaſionales cauſas ſequatur. p. 918.
apopl. differt à ſpaſtica reſpirationis oppreſſione. p. 918. 919.
apopl. Cauſæ. p. 919. 920.
apopl. eventus. p. 919-921.
apopl. cauſa remotior eſt neglectus evacuationum. p. 920.
apopl. ætiologia generalis. p. 921.
apopl. therapevtica conſideratio p. 921. 922.
apoplexiæ explicatio ſecundum tralatitiam commentationem & obſervationem Clinico Practicam. p. 922. 923.
apoplexia dubie ex gerarum colore & vaſorum circa temporainflatione prædicatur. p. 1337.
Apoſtematis & apoſtematodes differentia. p. 1269. 1270.
Appetitus diverſa explicatio ſecundum veteres. p. 460.
Appetitus formalis ratio & explicatio. p. 460.
appetitus quando ſequitur. p. 461.
appetitus vana explicatio mechanica p. 462. 463. 465.
appetitus differentia ſecundum differentias circumſtantiarum. p. 461. 462.
appetitus & fames differentia. p. 463.
appetitus à quo principio præſtetur. p. 465.
Ars Medica in quo occupata ſit. p. 253.
Arteriæ non habent proprium motum. p. 294-296.

Digitized by Google

Arthritidis vera indoles. p.1363.
arthritis quibus ſubjectis familiarior. p. 1364.
arthritidis Hiſtoria. p.1364.
arthritis vaga quæ ſit. p. 1365.
Arth. ætiologia. p. 1376-1378.
Aſthmatis Convulſivi pathologica conſideratio. p.1336. 1337.
aſthmaticus ſtatus acutis ſuperveniens ſuſpectus eſt. p. 1338. 1339.
Ætatum certæ periodi & dimenſiones. p. 313.

B.

Bilis non ſecernitur per tranſpirationem ex inteſtinis in veſiculam felleam. p. 347. 348.
Bilis Theoria Sylviana refellitur. p. 348. 349.
Bilem pro balſamo fruſtra quidam venditant. p. 349. 350.
Bilis alvi excrementis colorem conciliat. p. 350. 351.
Bilis diverſi colores in excrementis. p. 350.
Bilis inteſtinis ſtimulum addit. p. 351.
bilis confermentationem alimentorum adjuvat. p. 471.
bilis uſus in corpore vivo p. 350. 351.
Bruta falſo ut nudæ machinæ conſiderantur. p. 31. 32.

C.

Cachexia ortum ſuum debet defectibus debitarum evacuationum. p. 1199.
Cach. differt à hydrope. p. 1199. 1200. 1206.
Cach. quid denotet. p.1200.
Cach. eſt affectus non infrequens. p.1200.
Cach. cui ætati ſexui & ſubjectis obtingat. p. 1200. 1208.
Cachexiæ Hiſtoria. p. 1200. 1201.
Cach. Cauſæ. p. 1201-1206.
Cach. oritur vel poſt ſuppreſſinem vel inſolentem amiſſionem ſangvinis. p. 1202. 1203.
Cach. quomodo graves hæmorrhagias ſequatur. p. 1203. 1204.
Cach. an hepatis vitium foveat. 1204. 1207.
Cach. Therapevtica conſideratio. p. 1207. 1208.
Calor in corpore animali unde oriatur. p. 286. 287.
Caloris perverſæ explicationes inter veteres. p. 287.
Calor per reſpirationem oritur & incitatur. p. 287-291.
Caloris confectaria in corpore vitali, & eorundem ortus. p. 412-415.
Calculus cur hæmorrhagiis jungatur. p. 1138.
Calculi Renum Hiſtoria. p. 1138-1140.
Calc. Renum proventus Hiſtoria. p.1140. 1141. 1144. 1145.
Calculus Renum unde oriatur. p. 1140. 1141.
Calculus Renum naſcitur in calculoſis quando ulceroſo-ichoroſa ſanies copioſius emanat. p. 1141-1144.

Calc.

Digitized by Google

Calc. Renum ex qua materia naſcatur. p. 1144.
Calc. Renum quomodo naſcatur. p. 1144.
Calc. Ren. perverſæ Theoriæ. p. 1145. 1146.
Calc. Ren. non eſt confundendus cum Salino-Tartareis cryſtallinis concrementis in Iſchiadicis, arthriticis, Rhevmaticis obviis. p. 1145. 1146.
Calc. Ren. ætiologia. p. 1155. 1156.
Calc. Ren. quando curari queat. p. 1156.
Calc. Ren. generatur quandoque poſt lapſum vel concuſſionem lumborum. p. 1155-1162.
Calculi rariſſima phœnomena non ſunt familiaribus jungenda. p. 1162. 1163.
Calculi Ren. hiſtoria rarior p. 1163. 1164.
Calculi geneſi in renibus, accenſenda calculi geneſis in pulmonibus. p. 1164. 1165.
Calculi geneſeos ſuperflua incuſatio. p. 1165.
Calculi eventus. p. 1167-1170.
Calculi Therapevtica conſideratio. p. 1168. 1169.
Calc. ex quibus occaſionibus familiariter exacerbentur. p. 1170.
Calculi Veſicæ differentia à Renali. p. 1149. 1150.
Calc. Veſ. non recedunt neque excernuntur granulorum ſabuloſorum parvitate. p. 1150-1152.
Calc. Veſ. incoercibili conamine eliduntur. p. 1152. 1153.
Calc. Veſc. Hiſtoria. p. 1149-1155.
Calc. Veſ. ſemel ſuccreſcens familiariter unus manet, aut alter excretus, novus ſuccreſcit. p. 1153.
Calc. Veſ. indicia renalis calculi offert. p. 1153. 1154.
Calc. Veſ. geneſis. p. 1153. 1154.
Calc. Veſ. in infantibus fundatur primario in hæreditaria diſpoſitione. p. 1155.
Calc. Veſ. ætiologia. p. 1155. 1156.
Cancer quid ſit. p. 1310.
Cancri differentiæ. p. 1310.
Cancri ſignificatio. p. 1310. 1311.
Cancri Mammarum Hiſtoria. p. 1311. 1312.
Cancer undè oriatur. p. 1311.
Cancroſi ſucceſſus Hiſtoria. p. 1312-1314.
Cancri occulti Hiſtoria. p. 1314. 1315.
Cancroſa corruptio qualis ſit & quomodo fiat. p. 1315-1318.
Cancr. corrupt. non eſt ſpecificum venenum. p. 1316. 1317.
Cancr. corruptionis Theoria. p. 1318.
Cancri ætiologia. p. 1318-1320.
Cancer cur aliis apparatibus, quam ſphacelus formetur. p. 1319. 1320.
Cancri effectus. p. 1320-1322.
Cancroſa ulcera qualia ſint. p. 1322.
Cancri Medica conſideratio p. 1323-1325.

Digitized by Google

Carbunculus quid ſit. p.1306.1307.
Carb. Differentia. p. 1307.
Carb. Theoria. p.1307.1308.
Carb. peſtilentis Hiſtoria. p. 1307. 1308.
Carb. & furunculi differentia. p. 1308.
Caro non eſt unica nutritionis materia. p.426. 427.
Caro cur averſetur in quibusdam morbis. p.427.
Caſu quid fieri dicatur, cùm nihil caſu producatur. p.6.7.
Caſus quid ſit. p.7.8.
Caſus & neceſſitatis differentia in actibus Phyſicis. p.9.
Catarrhus ſuffocativus paralytodes pectoris affectus eſt. p.1337.
Cauſæ occaſionalis antecedentis, continentis, moralis in pathologia, conſideratio & explicatio. p.588-590.
Cephalalgiæ ſanguineæ Hiſtoria. p.1241-1243.
Cephal. Sangv. cauſæ. p.1243.1244.
Cephal. Sangv. ætiologia. p.1245.
Cephal. Sangv. therapevtica conſideratio. p.1245.1246.
Cephalalgiæ continuæ ſanguinis molimina evacuatoria foventis conſideratio. p. 1247. 1248.
Cephalalg. ex ulceroſo-ichoroſis congeſtionibus ortæ conſideratio. p.1255-1258.
Cephal. ex Carie Calvariæ ortæ dolorum differentia ab allis doloribus. p.1258.
Cephal. cum dolore convulſivo-ſpaſtico conſideratio. p.1258-1260.
Cephalæa quid ſit. p.1246.
Cephalææ differentia à Cephalalgia continua. p.1246-1250.
Cephalæa fovetur cum ſanguinis congeſtoriis contentionibus. p.1250
Cephalææ rhevmaticæ cum ſanguinis motibus congeſtoriis ſtipatæ conſideratio & Hiſtoria. p. 1250.-1255.
Chylus per lactea & meſaraica vaſa in ſanguinem defertur. p. 472.473.
Chylus cur in lympham redigi debeat, ſi proxima nutritionis materia eſſe debeat. p.474
Chymia hactenus nullum uſum in Medicinam comportavit. p. 69-72.
Chymicam theoriam in Medicinam delatam prementes & infringentes rationes. p.70-72.
Cibi & Potus neceſſitas ad vitam. p. 418.419.
Cibus & Potus ad vitam qualis neceſſarius. p. 420-422. vid. *Alimenta. Nutritio.*
Cibi & Potus aſſumendi regulæ p. 431.
Cibus & Potus quantum, quando, & quoties aſſumi debeat. p. 431.432
Cibi quam diu in ventriculo detineri debeant donec reſolu-

Digitized by Google

luti ſint. p. 474-476.
Ciborum expulſio ex ventriculo poſt factam concoctionem quomodo fiat. p. 476-479.
Cogitationis ratio formalis & modus fiendi. p. 24.
Cogitatio nulla eſt ſine prævia ſenſatione. p. 25.
Cogitatio circa quæ objecta occupetur. p. 523.
Color ſubfuſcus in facie, & præcipuè in Æthiopibus unde. p. 379. 380.
Colorum in facie ſecundum temperamenta & nationes differentiæ hiſtorica ratio & relatio. p. 380. 381.
Coloſtrum quid ſit & qualem uſum habeat. p. 521.
Conceptio nulla fit per imaginationem. p. 488.
Concoctio an & quibus fermentis promoveatur. p. 469-471.
Congeſtionis verus ſenſus. p. 800. 1239. 1240.
Cong. ſumma requiſita. p. 802. 803.
Cong. quo Motu perficiatur. p. 802. 803.
Cong. in quibus locis ſuccedat. p. 803.
Congeſtionis effectus & eventus. p. 803. 804.
Cong. ſpecialiores circumſtantiæ. p. 805.
Cong. quandoque in conſuetudinem devenit. p. 806. 808.
Cong. quibus ſubjectis & qua occaſione invaleſcat. p. 806.
Congeſtionis ſalutaris adminiſtratio. p. 806. 807.
Congeſtionis translatio ſub differente effectu cum materia aliena. p. 807. 808.
Cong. fomes materialis. p. 809.
Cong. ſanguinis in puerili & juvenili ætate cum conſectariis & effectibus ſuis. p. 810. 811.
Congeſtio ſeroſi humoris ſub ſanguinis translationis ſchemate. p. 811-814.
Congeſtionis ſeroſæ translatio in alia loca. p. 812. 813.
Cong. perverſa explicatio. p. 1238. 1239.
Conſervatio corporis humani, quæ, qualis, cur & unde ſit. p. 101-103. 270. 568. 569.
Conſerv. corporis dependet ab energia principii vitalis. p. 104. 107. 616.
Conſervationis vitalis falſæ explicationes. p. 167-169.
Conſolidatio non mechanicè ſuccedit. p. 846. 847.
Conſuetudo quantum valeat in motibus & morbis. p. 599. 600. 456-458.
Conſuetudo quid ſit. p. 452.
Conſuetudinis formalis ratio & explicatio. p. 451. 452.
Conſuetudo contingit animo non corpori. p. 453-456.
Conſuetudinis requiſita. p. 454.
Conſuet. ratio habenda eſt in morbis. p. 652.
Convulſio quid ſit. p. 891. 892.

Con-

Convulſ. ratio generalior. p. 892.
Convulſ. ex quibus cauſis generaliter fiant. p. 892. 893.
Convulſ. quas partes communiter occupent. p. 893.
Convulſ. Hiſtoria. p. 892. 893.
Convulſ. motus qualis ſit. p. 893.
Convulſionis peculiares quædam circumſtantiæ. p. 893.
Convulſiones diſtinguentes diverſæ circumſtantiæ. p 894.
Convulſ. Epilepticæ quæ dignoſcendæ. p. 894.
Convulſ. Cauſæ. p. 895. 897-899.
Convulſ. non oriuntur ex acrimonia. p. 895. 896. 1360. 1361.
Convulſ. quibus affectibus & cauſis ſuperveniant. p. 897.
Convulſ. cauſa irritatio quomodo ſit interpretanda. p. 897. 903.
Convulſ. cauſæ corporales & incorporeæ. p. 897-899.
Convulſ. cauſæ corporales directe Phyſice non agunt. p. 898.
Convulſ. ab animi pathematibus ſuſcitantur & revocantur. p. 899.
Convulſ. ſymptomaticarum reſpectus in morbis acutis. p. 899-901.
Convulſ. in acutis quæ periculoſæ & innoxiæ ſint. p. 900.
Convulſ. in acutis vera cauſa. p. 9009-01.
Convulſ. circa ultimum febrium exitum cur funeſtæ ſint. p. 901. 902.
Convulſionibus cur juniores in febribus moriantur. p. 901. 902.
Convulſiones quo reſpectu inutiles dicantur. p. 899.
Convulſionum eventus conſideratio. p. 899. 900.
Convulſiones conſuetæ Chronicis non tam periculoſæ ſunt ut inſolitæ. p. 899. 900.
Convulſionum ſuſcitationis ſecundum Lunæ phaſes conſideratio. p. 900. 901.
Convulſ. Medica conſideratio. p. 901. 902. 1362.
Convulſ. magis ſpecificis remediis curanda. p. 901.
Convulſ. quibus ſubjectis familiariores. p. 1360.
Convulſ. quandoque fiunt propter aliquam excuſſionem. p. 1359.
Convulſionibus cur quædam ſubjecta moriantur. p. 1362.
Corpus eſt propter animam. p. 32. 33. 258. 260. 568.
Corpus eſt immediatum animæ organon. p. 41-43.
Corpus cur durare debeat. p. 258.
Corpus per Motum conſervatur, regitur, dirigitur p. 259.
Corpus quibus motibus afficiatur p. 259. 260.
Corpus unde & quomodo ſecundum diverſa opinionum commenta regatur. p. 261-266.
Corpus animale quali corruptione afficiatur. p. 270.
Corpus animale citiori corruptioni

ni ſubjectum eſt. p. 268 - 270. 612. 613.
Corpus hum. licet perquam corruptibile ſit, raro tamen corrumpit p. 613-615. 562.
Corp. hum. uſus & finis. p. 32. 257. 258.
Corp. humani Phyſica conſideratio nihil ſubſidii in Medicam theoriam reportat. p. 62.
Corporis relatio ad animam. p. 113. 257. 258.
Correctio in corpore animali utplurimum fruſtranea eſt. p. 137-141.
Corruptio realis in ſanum ſtatum mutari non poteſt. p. 106. 137. 138. 617.
Corrupt. corp. anim. à neglecta energia agentis principii vitalis dependet. p. 104. 107.
Corruptio facta aut imminens cur ex parte agentis principii cum metu & abhorreſcentia foveatur. p. 108. 109.
Corruptionis ſegnioris prima ſpecies. p. 111.
Corruptio corporis quomodo medicè tractanda. p. 139. 140.
Corruptio corporis quomodo præoccupari debeat. p. 270.
Corruptionis ſubjecta. p. 271. 272.
Gorruptio corporis animalis quotuplex. p. 271. 272.
Corruptio mixtionem & ſtructuram corporis invertit. p. 272. 273.
Corruptioni avertendæ quid ex arte accedat. p. 617.
Corruptionis rarior eventus quomodo Medice conſiderari debeat. p. 617. 618.
Coryzæ apparatus propriè ad hæmorrhagias pertinet p. 987. 988.
Coryzæ differentia ab hæmorrhagiarum deſtinatione. p. 988.
Coryzæ differentes ſpecies ratione ordinis. p. 988.
Coryzæ effectus & eventus. p. 989. 990.
Coryzæ in annoſioribus conſideratio. p. 989. 990.
Cutis quibus ſecretionibus veliſicetur. p. 336. 337.

D.

DEjectio virium quando obtingat. p. 904.
Deject. vir. in quibus caſibus ſeſe exſerat. p. 904. 905.
Deject. vir. in morbis quibus & quando obtingat. p. 904. 905.
Deject. vir. diſtinguenda eſt a gravativa oppreſſione ex plenitudine ſanguinis exoriente p. 905.
Deject. vir. præcipue ex pulſu dignoſcitur. p. 905.
Deject. vir. amiſſa diſtinguenda eſt ab omiſſa. p. 905.
Deject. vir. amiſſa periculoſior eſt, quam amiſſa. p. 905. 906. 908.
Deject. vir. omiſſa quando ſequatur & unde ſit. p. 906.
Deject. vir. in morbis malignis in-

 di-

Digitized by Google

dividualis magis eſt, quam ſpecialis. p. 906. 907.
Dejectionis vir. effectus quomodo conſiderandi. p. 907.
Deject. vir. effectus duo peculiaria damna infert. p. 907. 908.
Dolores unde pendeant. p. 847.
Doloris ſpecies. p. 847. 848.
Dol. innominati ſpecies. p. 848. 850.
Dol. innom. ſpecimina. p. 849.
Doloris ὀςεόκοπος & ἑλκώδης explicatio. p. 849. 850.
Dolorum origines. p. 850-852.
Dolor irritationis qualis. p. 852.
Dolorum cauſæ. p. 852. 853.
Dolorum ſpecies & cauſæ eminentiores. p. 852. 853.
Dolorum effectus & eventus p. 853- 855.
Dolorum dentium explicatio. p. 855. 856.
Dolorum clavorum pedum explicatio. p. 856.
Dulcia ita ſimpliciter non nocent in morbis. p. 827-829.

E.

Energia vitalis ſecundum certas periodos inſtruitur & mutatur. p. 312. 313.
Energiæ vitalis diverſa inſtructio ſecundum diverſitatem ætatis. p. 314.
Energia vitalis eſt fundamentum mutationum vitalium. p. 316-319.
Energ. vit. eſt generalis cauſa ſalutaris morborum exitus. p. 619-621.
Epilepſia oritur vel ex ſpirituali cauſa, vel materiali, vel animi pathematibus eminentius p. 1340. 1341.
Epilepſiæ Hiſtoria. p. 1341-1344.
Epilepſiæ ætiologia. p. 1344-1346. 1354.
Epilepſia ad æſtimatorias animi averſiones inſtruitur. p. 1344-1347.
Epilepſia motibus ad certum evacuationis finem inſtructis vel pervenientibus vel tendentibus abſolvitur. p. 1347-1349.
Epilepſia fovetur quandoque per primam ſui occaſionalem cauſam. p. 1350-1353.
Epilepſiæ peculires quædam circumſtantiæ circa paroxyſmi invaſionem. p. 1353.
Epilepſ. datur adſuetudo. p. 1354.
Epilepſiæ cauſæ. p. 1354-1356.
Epilepſia oritur alibi ex energia impreſſionis per faſcinum. p. 1356. 1357.
Epilepſiæ Lunæ phaſibus reſpondentis explicatio. p. 1357-1359.
Eryſipelas quid ſit. p. 833.
Eryſ. in quibus partibus contingat. p. 833.
Eryſ. ex qua materia formetur. p. 833. 834.
Excretionis fæcum motus & modus. p. 352-355.
Excret. neceſſitas in actibus vitalibus. p. 443. 444.

F.

Fæces vid. Excretio.
Fæcum diverſitas in diverſis ani-

animalibus unde oriatur. p. 352-355.
Faſcini effectus in corpore animali verſatur magis circa motuum quam materiæ perturbationes. p. 784.
Febris ſignificatio. p. 925.
Febris Hiſtoria generalis. p. 925. 926.
Febris periodus & paroxyſmus quid ſit. p. 926.
Febrilis Criſeos & Eccriſeos conſideratio. p. 926. 927.
Febris in genere tendit ad excretionem. p. 927. 928.
Febrilium Cauſarum Hiſtoria. p. 928. 929.
Febris ſubjecta ſexus & ætas. p. 928. 936. 937.
Febrium cauſæ internæ & externæ. p. 928. 929.
Febris ſpecialior quandoque cauſa eſt contagii communicatio. p. 929.
Febrilis eventus conſideratio. p. 931.
Febrium potiora requiſita. p. 931.
Febres unde & quomodo pervertantur. p. 931. 932.
Febrium Differentiæ. p. 932.
Febrium Medica conſideratio. p. 932. 933. 942-945.
Febris eſt Naturæ Subſidium. p. 933.
Febris cur ſit ſollicitus & anxius motus. p. 934. 935.
Febris cur feliciter peracta criſi animi alacritatem ſignificet. p. 935.
Febris quandoque conſuetudinalis evadit. p. 935.
Febris non niſi hominibus evenit. p. 936. 937.
Febres in diverſis ſubjectis, quoad ambitus & ſucceſſus ſuos per materiales circumſtantias quandoque differunt. p. 937.
Febrium paroxyſmorum perverſa explicatio. p. 938-941.
Febrium confuſæ explicationes medicæ & phyſicæ earundemque juſtæ inſtructiones p. 941-943.
Febris qua actus vitalis explicatio. p. 945-946.
Febris Medica tractatio. p. 945-947.
Febris contagioſa tranquilla indole & methodo finitur. p. 236.
Febris Petechizantis indoles qua occaſione ab autore inveſtigata fuerat. p. 202. 203.
Feminarum differentia quoad texturam ſuam à viris. p. 357. 358.
Feminæ ſunt ſenſibiliores quam viri in corpore & animo. p. 382-384.
Fem. prægnantes cur ſint meticuloſæ, inconſtantes, otioſæ. p. 383. 384.
Fem. cur Menſtruas ſanguinis evacuationes experiantur. p. 384.
Fem. *Menſtruus fluxus vid. Menſes.*
Fem. ad morbos ſuſcipiendos pro-

niores ſunt quam viri. p. 600. 601.
Fermentatio in ventriculo quomodo conſideranda. p. 467. 468. 471. 472.
Fermentum in animalibus ſpecificum an detur & quomodo explicandum. p. 468. 469.
Ferm. nullum è Liene in ventriculum devenit. p. 469.
Ferm. in ventriculo an ſpeciale eſſe debeat. p. 469. 470.
Fermenti vices in concoctione & digeſtione quænam ſubeant. p. 470. 471.
Fines rerum non anxiè inquirendos eſſe, quomodo interpretandum. p. 20-22.
Fœtus quibus membranis involvatur. p. 518.
Fœtus ſitus p. 514. 515.
Fœtus contenta in inteſtinis qualia & unde ſint & quomodo expurgentur. p. 515.
Fœtus, non reſpirat, neque aëre fruitur, neque per os nutritur. p. 515-517.
Fœtus quanto naturali ordine & tempore excludatur. p. 517.
Fœtus ad partum nihil contribuit p. 518. 519.
Frigoris confectaria in corpore vitali & eorundem dependentiæ. p. 412-415.
Furunculus quid ſit. p. 1304. 1305.
Furunc. Hiſtoria. p. 1304. 1305.
Furunc. ætiolog. p. 1305. 1306.

G.

GAngræna quid ſit. p. 835. 1276. 1277.
Gangr. Hiſtoria. p. 1276.
Gangr. eventus. p. 1276-1278.
Gangr. ætiologia. p. 1277.
Generationis actus ab anima adminiſtratur nec à ſpiritu materiali. p. 489-492. 496-499. 501. 506. 510.
Generatio nihil aliud niſi nutritio eſt. p. 500.
Gener. in quibus partibus inchoetur. p. 500. 501.
Gener. quibus theoriis perverſe explicetur. p. 502. 503.
Gener. ſanguinis fit ab anima. p. 501-503.
Gener. ſanguinis unde fiat. p. 503. 504.
Gener. quod & cur certo quodam tempore abſolvatur. p. 504. 505. 512-514.
Generationis immediatus author non eſt Deus p. 505. 506.
Gener. materia unde veniat & quomodo conſideranda. p. 506-508.
Generationis locus. p. 507. 508.
Gener. quomodo à femina foveatur & promoveatur. p. 508. 509
Generationis organon pro ſanguinis transmiſſione in fœtum hepar uterinum eſt. p. 511.
gener. quo ſangvinis & lymphæ motu ex corpore matris in fœ-

fœtus corpus perpetretur, p. 511. 512.
generationis materia qualis ſit. p 512.
genitalis feminarum liquor qualem uſum habeat in corpore vitali. p. 356.
glandularum detectio & confuſa explicatio. p. 331. 332.
glandulæ quid & cur ſint. p. 332.
glandulæ inteſtinorum qualem uſum adferant. p. 471.
Gravedinis Hiſtoria & eventus. p. 1261. 1262.

H.

Hæmorrhagiarum Hiſtoria p. 677-681.
Hæmorrh. ratio generalior & fundamentalis. p. 401. 402.
hæmorrh. per ætates variantium generalis conſideratio. p. 670.
hæmorrh. reſpectus ad morbus. p. 671.
hæmorrh. abſolutè, non ſunt præternaturales. p, 676. 677.
hæmorrh. utilitas & finis. p. 677. 678. 689-692. 694. 697. 799.
hæmorrh. ſpontanea periodica evadit & conſvetudinalis. p. 678. 679.
hæmorrh ſpont. generalior conſpectus. p. 678.
hæmorrh. periodicarum conſideratio. p 679. 699. 682. 683. 700.
hæmorrh. quando & quibus ſalutares vel noxiæ evadant. p. 679-681
hæmorrhagiis quæ ſubjecta ſint expoſita. p, 681. 682.
hæmorrh. Cauſæ externæ & violentæ. p. 682. 683.
hæmorrh. perverſæ explicationes p. 683. 684. 688. 689. 695. 696.
hæmorrh. à plethora ortæ explicatio. p. 684. 687.
hæmorrhagiarum adminiſtrandarum ſcientiam habet anima in negotio vitali, p. 692.
hæmorrh. inſtrumentales cauſæ. p. 694. 695.
hæmorrh. variant ſec. loca & ætates. p. 698. 699.
hæmorrhagicis excretionibus ſolus homo addictus eſt. p. 717.
hæmorrhagiarum theoriæ dignitas. p. 1120. 1121.
hæmorrhagiæ paſſivæ quæ ſint. p. 794.
hæmorrh. paſſivarum Species. p. 794. 795.
hæmorrh. paſſivæ quando noxiæ, & ſalutares. p. 796-798.
hæmorrh. inſolitarum conſideratio. p. 799.
hæmorrh. abortum inſequentis conſideratio. p. 792.
hæmorrh. incogruæ quales. p. 1219 1220.
hæmorrh. incongr. Hiſtoria & Cauſæ. p. 1220-1223.
hæmorrh. incongr. ſucceſſus. p. 1223. 1224.
hæmorrh. incongr. infantibus longævitatem non pollicentur p. 1220.

Hæmorrh. incongr. therapevtica conſideratio. p 1224. 1225
hæmorrh. à vi externa ortarum diverſitates.. p. 1171. 1172.
hæmorrh. ex arteriarum vulneribus conſideratio Pathologica & Therapevtica. p. 1172-1176.
hæmorrh. ex motuum exceſſu orientium hiſtoria & ætiologia. p. 1176-1178.
hæmorrh. Criticarum conſideratio. p 1178-1180.
hæmorrh. ab externa vi ſuſcitatarum eventus. p. 1180. 1181.
hæmorrhagiarum ſuppreſſionum Pathologica conſideratio. p. 1183. 1184.
Hæmorrh. Narium Hiſtoria. p. 701-704.
hæmorrh. Nar. quando & quomodo noxia. p. 705. 706. 715. 974. 975.
hæmorrh. Nar. Cauſæ ſolenniores. p. 707. 708.
hæmorrh. Nar. Criticæ Conſideratio Pathologica. p. 709. 711.
hæmorrh. Nar. ætiologia. p. 714. 715.
hæmorrh. Nar. morbidæ quæ ſint. p. 975. 976.
hæmorrh. Nar. quod, quomodo & quot modis morbidæ ſint. 975. 976.
hæmorrh. Nar. quibus ſubjectis ſolennior ſit. p. 700.
hæmorrh. Nar. Cauſæ internæ, externæ & violentæ. p. 701.
hæmorrh. Nar. ſpontaneæ tempus, cauſa, & occaſio. p. 701 702.
hæmorrh. Nar. imminuta quando & qualia incommoda pariat. p. 702. 703.
hæmorrh. Nar. Conſvetudinalis explicatio. p. 703. 704.
hæmorrh. Nar. violentarum conſideratio. p. 704.
hæmorrh. Nar. Symptomata. p. 706. 707.
hæmorrh. Nar. familiarius maribus evenit. p. 707.
hæmorrh. Nar. Cauſæ. p. 707. 708.
hæmorrh. Nar. apparatus. p. 708. 709.
hæmorrh. Nar. Criticarum funeſtè exeuntium Hiſtoria. p. 712. 713.
hæmorrh. Nar. per directionem fiunt. p. 714.
hæmorrh. Nar. Conſvetudinalis non ſemper ſalutaris eſt. p. 715. 717.
hæmorrh. Nar. male exeuntium conſideratio. p. 716-718.
hæmorrh. Narr. conſvetudinalis per ætates ſub generali συζυγια alia ſangvinea molimina inducit. p. 716.
hæmorrh. Nar. male aut ſegniter ſuccedentium Hiſtoria & ratio. p. 718. 719.
hæmorrh. Nar. efficacia in ætates pro vicariis depletionibus moliendis. p. 719. 720.
hæmorrh. Nar. juniorum conſvetudi-

tudinalis, ſenioribus apoplexiam cauſari poteſt. p. 720.
Hæmorrhagiarum Uteri Cauſæ. p. 1078-1082.
hæmorrh. Narium exerrantium Cauſæ. p. 977-979.
hæmorrh. Nar. Conſvetud. & hæreditariarum Cauſæ. p. 978. 979.
hæmorrh. Nar. ex commotione aliqua exorientium Cauſæ. p. 979.
Hæmorrh. Nar. irregularium effectus & eventus. p. 980. 982-985.
Hæmorrh. Nar. irregul. therapevtica conſideratio. p. 981. 982.
Hæmoptyſis quid ſit. p. 720. 721. 991.
hæmopt. differentia à ſputo Cruento. p. 721. 991.
hæmopt. Hiſtoria. p. 721-726.
hæmopt. Cauſæ. p. 722-724. 726. 729.
hæmopt. cur periculoſæ conſequentiæ affectus ſit. p. 725. 729.
hæmopt. frequentiæ & infrequentiæ conſideratio. p. 726-728.
hæmopt. quomodo adſveſcat. p. 728
hæmopt. quando bene aut male cedat. p. 729.
hæmopt. effectus Conſideratio. p. 729.
hæmopt. Defectus & moliminum conſideratio. 730.
hæmopt. male ſuccedentis conſectaria. p. 730.
hæmopt. an active an paſſivè fiat. p. 992. 993.
hæmopt. quibus ſubjectis & ætati obtingat. p. 721. 993.
hæmopt. finis. p. 993.
hæmopt. apparatus. p. 993. 994.
hæmoptyicorum moliminum explicatio quatenus cum aliis moliminibus hæmorrhagicis colludunt p. 995-999.
hæmoptyſin Leporem marinum & Numnuluriam inducere obſervationes tradunt p. 999.
Hæmorrhoidum etymologia. p 743.
hæmorrhoidales viæ externæ & internæ. p. 743. 745.
Hæmorrhoidũ Hiſtoria. p. 744. 747.
hæmorrhoides cui ætati ſexui & tempori familiares p. 744-746. 749. 750. 1051. 1052.
hæmorrhoidum externarum Hiſtoria. p. 745. 746.
hæmorrhoidum ſuppreſſarum incommoda & fluentium utilitas. p. 746. 747. 749. 753. 754.
hæmorrhoidum Cauſæ. p. 748. 750 1051.
hæmorrhoides quomodo cum Podagra conſpirent. p. 748.
hæmorrhoides quomodo adſveſcant. p. 748. 749.
hæmorrh. quomodo viris & feminis ſuccedant. p. 749. 750.
hæmorrhoides quo motu perficiantur. p. 751. 752.
hæmorrhoidum ſuccedentium effectus. p. 753. 754.
hæmorrh. exceſſus explicatio p. 754-756.

hæ-

Digitized by Google

hæmorrh. defectus conſideratio. p. 756. 757.
hæmorrh. utilitas. p. 757. 758.
hæmorrhoides ſuppreſſæ contumacia mala in annoſioribus cauſantur. p. 757. 758.
hæmorrhoidum frequentia. 1049. 1050.
hæmorrh. ſunt beneficium Naturæ. p. 1050. 1051.
hæmorrh. quando intemperantius decurrunt. p. 1052- 1054.
hæmorrh. turgentium Hiſtoria. p. 1054. 1055.
hæmorrh. molientium ſed male ſuccedentium Hiſtoria p. 1055.
hæmorrh. albarum Hiſtoria. p. 1055. 1056.
hæmorrhoides mucidæ ex venereis affectibus ortæ, repente cohibitæ, mala gravia inferunt. p. 1056. 1057.
hæmorrh. male exeuntium fructus. 1054 - 1058.
hæmorrhoidalium mariſcarum conſideratio. p. 1058.
hæmorrh. internarum & externarum conſpiratio. p. 1058.
hæmorrhoides diverſimode transferuntur motu magis erroneo. p. 1058 - 1063.
Hemiplexiæ Hiſtoria. p. 917. 918.
Homo propriè eſt Anima. p. 113.
homo cur naturaliter moriatur, phyſicè non liquet. p. 315. 316. 606 - 607.
hominum diſtinctio ſecundum gentilitiam quandam ſimilitudinem. p. 381. 382.
homo ad uſum carnium ex ventriculi conſtitutione deſtinatus veluti, judicatur. p. 414.
Horologium quomodo ut mechanicum & organicum quod conſiderari debeat. p. 18. 19.
Hydrops rarior eſt affectus. p. 1184. 1185.
hydr. ex quibus generalioribus rationibus obtingat. p. 1185 - 1187.
hydr. quando febres ſequatur. p. 1187.
hydropis diverſitas. p. 1188. 1189.
hydrops aſcites frequentior eſt quam anaſarca; p. 1188.
hydr. anaſarca facilius in viam redit, quam aſcites. p. 1188. 1189.
hydr. cui temperamento, ætati & ſexui familiarior. p. 1189.
hydropis in vita & morte phœnomenon Hiſtoria. p. 1189. 1194. 1195.
hydr. Cauſa & ætiologia. p. 1190- 1196.
hydr. à quibus hæmorrhagiis oriatur. p. 1190.
hydr. oritur ab adſtringentium & ſpecialius Chin Chinæ uſu in febribus, & hæmorrhagiis. p. 1191-1193.
hydropis à potu copioſio generoſiore & ardentium Spirituum ortæ ſtatus viſcerum abdominis peculiariter hepatis. p. 1195.

hy-

hydropis incoercibilis pertinacia oritur ex hepatis & glandularum meſaraicarum violatione ſtructuræ. p. 1196.
hydrops cur pertinax ſit morbus. p. 1196.
hydropis modus fiendi p.1196.1197.
hydr. therapevtica conſideratio p.1197-1199.
Hypochondriaci Mali In freqventia. p. 1024. 1025.
hypoch. Mali Hiſtoria.p.1025-1027.
hypoch.Mali ſubjecta & ætas.p.1026
hypoch. Mal. conſpirat cum hæmorrhoidibus & Menſtruo fluxu. p. 1027. 1028. 1029.
hypoch. Mal. conſpirat cum ſangvinis evacuatione ſpontanea vel artificiali. p.1027.1028.1030. 1031. 1039.
hypoch. Mal. cum ſuis pathematibus ſeqvitur rationem ſangvinearum commotionum & directionum. p. 1029.
hypochondriaca molimina in ſiniſtro latere aliqvando hæmoptyſin minantur. p. 1029. 1030.
hypoch. Mali Cauſæ. p 1033.
hypoch. Mali ætiologia. p. 1033-1039.
hypoch. Malum alternat in pathematibus ſuis ſecundum V. P. conſpirationem cum V. ſplenica & hæmorrhoidali.p.1035. 1036.
hypochondr. pathematum explicatio, involvit juſtam notitiam lienis, hepatis aliorumque abdominis viſcerum per V.P. conſpirantium p. 1035-1039.
hypoch.Mali Medica conſideratio. p. 1040.
hypoch. Mali Metaſchematiſmi. p. 1040. 1041.
hypoch. Malum cum omni ſuo apparatu in ſiniſtro latere maxime obvio ad vomitum cruentum & hæmorrhoides reſpicit. p. 1043. 1044. 1030. &c.
Hyſterici Mali ſignificatio. p. 1110.
hyſt. Mali convenientia & Differentia cum Hypoch. Malo. p. 1110. 1111.
hyſt. Mal. differentia ab hypoch. qvoad Hiſtoriam. p. 1111. 1112.
hyſt. Mali Hiſtoria. p. 1112. 1113.
hyſt. Mali ætiologia. p. 1113.-1115.
hyſt. Mal. therapevtica conſideratio. p. 1115.
hyſt. Mal. cur ſit impetuoſius & promptius qvam hypochondriacum. p. 1116. 1117.

I.

Infantis proxime nati regimen. p. 520. 521.
Infantes proxime nati cur ordinarie magis dormiant, qvam vigilent. p. 521.
Infantes qvomodo ſenſim ad rationis exercitia poſt nativitatem deveniant. p. 521. 522.
Individui & aggregati vera Phyſica conſideratio. p. 87. 88.
Inflammatio eſt actus vitalis. p. 631. 632. 837. 840. 843. 844.

c In-

Inflammationis ſubjectum materiale ſtaſis eſt. p. 830. 831. 835. 1265.
Inflammatio qvid ſit. p. 830. 835. 836.
Inflam. qvas partes occupet. p. 830. 1265. 1266.
Inflam. Hiſtoria. p. 830. 831.
Inflam. Freqventia. p. 830. 831.
Inflam. conſpiratio cum aliis affectibus. p. 831.
Inflam. Subjecta. p. 831.
Inflam. Cauſæ. p. 831. 832.
Inflam. differentia a Febre. p. 832.
Inflam. apparatus explicatio. p. 832. 837-839.
Inflam. ſpecies. p. 833.
Inflam. apoſtematodes qvalis ſit. p. 834. 835. 1266.
Inflam. calor unde oriatur. p. 836 838. 839. 842.
Inflam. differentia à Sphacelo qvoad apparatus ſuos. p. 838.
Inflam. motus utilitas & neceſſitas. p. 839. 840.
Inflammationis motus qvales effectus phyſico-mechanicos ſortiatur. p. 840 842.
Inflam. Phyſico-mechanica explicatio. p. 841-843.
Inflam. effectus & eventus. p. 844.
Inflam. malus ſucceſſus cum conſectariis p. 844.
Inflammationis dolor unde & ubi contingat. p. 844. 845.
Inflammatorio motu qvomodo Pus præparetur. p. 843.
Inflammationem ſtipantia incommoda. p. 845.
Inflammationis Medica conſideratio. p. 845. 846.
Inflammationis apoſtematodes formalis explicatio. p. 1266. 1267
Inflam. apoſtematodes Modus fiendi. p. 1267.
Inflam. apoſtem. reqviſita. p. 1268. 1269.
Inflam. apoſtem. eventus. p. 1269.
Inflam. apoſtem. Hiſtoria. p. 1267-1269.
Inflam. apoſtem. in glanduloſis partibus Pathologica & Medica conſideratio. p. 1271. 1272.
Inflammationi cui & qvando VSio proſit p. 1273.
Inflammationibus diſſolvendis natura certas temporum menſuras obſervat. p. 1273. 1274.
Inflammationis Medica conſideratio. p. 1274. 1275.
Intellectus formalitas & ratio fiendi. p. 1. 2.
Intellectus & voluntatis diſtinctio & ſubordinatio. p. 2. 3.
Intellectus nullum habet conceptum ſpecialem grati aut ingrati reſpectu ſui. p. 3. 4. 535.
Iſchiadicum Malum nexum habet cum hæmorrhoidib9. p. 1065.
Iſchiadici Mali Hiſtoria. p. 1066-1068.
Iſchiad. Mal. conſpirat cum ſangvinis evacuationibus. p. 1068. 1069.
Iſchiad. Mal. ætiologia. p. 1071.
Iſchiad. Mal. Therapevtica conſidera-

Digitized by Google

deratio. p.107. 1072.

L.

Lac qvando & qvomodo ſecernatur. p. 362. 363. 522.
Lactis ſecretio qvomodo promoveatur. p. 363.
Lac qvid ſit & unde conſtet. p. 364. 365.
Lactis ſecretio qvibus alterationibus ſtipetur. p. 363. 364.
Lac ingrediuntur crudiores qvædam ſubſtantiæ. p. 365. 366.
Lactis motus particularis qvalis ſit. p. 366.
Lactis diverſa mutatio per diverſos motus præcipue tonicos. p. 367.
Lactis ſecretio perversè per anaſtomoſin venarum explicatur. p. 367. 368.
Lac qvo motu & cur ſecernatur. p. 368.
Lac non eſt unicum nutritionis medium. p. 426.
Lochia unde fiant. p. 511. 788.
Lochior. nomine quid veniat. p. 788
Lochialis fluxus Hiſtoria. p. 788.
Loch. fluxus activo moderamine perficitur. p. 789. 790.
Loch. fluxus utilitas & neceſſitas. p. 791.
Lochiorum defectus mala confectaria. p. 791-793.
Lochia præ omnibus hæmorrhagiis excedunt. p. 791. 792.
Loch. fluxus nimius qvando & unde contingat p. 792.
Loch. fluxus nimii cauſæ ſolenniores. p. 792.
Loch. fluxus nimii confectaria. p. 793. 794.
Loch. defectus freqventior eſt & plus nocet qvam exceſſus. p. 794. 1100. 1101.
Lochiorum vitiorum pathologica explicatio. p. 1100.
Lochior. vitior. Cauſæ. p. 1101-1103.
Loch. defectus præ omnibus hæmorrhagiis præſentiſſime incommoda poſt ſe trahit. p. 1102.
Lochiorum nimium profluentium Cauſæ. p. 1103.
Loch. perturbationum eventus. p. 1107. 1108.
Loch. nimius fluxus non adſtringentib. tractandus. p. 1103-1107.
Lochialium perturbationum therapevtica conſideratio. p. 1108. 1109.
Lympha qvid ſit. p. 283. 284.
Lymphæ ſecretio qvalis, & qvomodo fiat. p. 320-323.
Lymphatica vaſa cur tenerioris ſint texturæ p. 333.
Lympha cur perpetua ſecretione indigeat. p. 334.
Lymphæ motus per vaſa ſua qvomodo promoveatur in vitali negotio. p. 334. 335.

M.

Mammæ motu tonico moventur, qvando Lac ſecernitur, aut in iiſdem geſtatur. p. 366.
Mammarum toni diverſa alteratio & moderatio. p. 366. 367.
Maſſa ſangvinea qvid ſit, & unde con-

Digitized by Google

conſtet. p. 283-285.
Maſſa ſangv. qvo motu univerſali moveatur. p. 285.
Maſticationis utilitas in qvo verſetur. p. 466.
Mechaniſmi proprietates. p. 13.
Mechaniſmi proprietatibus aliqvi Motum annumerant. p. 13.
Mechaniſmi finalis ratio. p. 16.
Mechaniſmi diverſæ implicationes in theoria Medica. p. 227-229.
Mechanicum qvid dici debeat. p. 13. 14.
Meconium qvid dicatur. p. 347. 515.
Mecon. cur & qvomodo evacuandum. p. 515. 520. 521.
Mecon. unde veniat. p. 517.
Medic. qvalis dici mereatur. p. 72. 73.
Med. an mederi debeat, ſi natura medeatur. p. 142-144.
Med. qvæ in vitali negotio ſcire & attendere debeat. p. 253. 254. 566.
Med. qvomodo Motus in corpore vitali conſiderare debeat. p. 566. 567.
Med. in Medicina Naturam juſtè perſpectam habere debet. p. 581. 582.
Medicina qva occaſione Phyſicis conceptibus implicata fuerat. p. 58.
Medicinæ reqviſita & obſtacula. p. 72. 73.
Med. in qvo occupetur. p. 253.
Med. qvantum & qvid valeat in morbis. p. 636. 617.
Medulla oſſium cujus ſit ſubſtantiæ. p. 375. 376.
Menſium fluxus qvibus, qvando & qvomodo obtingat. p. 384-387.
Menſ. fl. generalis explicatio. p. 385. 670. 671.
Menſtr. fluxus Hiſtoria. p. 385-387. 771. 772.
Menſium fluxus cur Menſtruus ſit. p. 386. 772.
Menſ. fl. ſtipantia ſymptomata eorumqve ratio. p. 387. 388.
Menſ. fl. ratio & ſcopus. p. 388. 389.
Menſtr. ſangvis qvalis & unde ſit. p. 389. 390.
Menſtr. fl. ceſſatio cur fiat per ætatem. p. 390. 391.
Menſtr. fl. per qvæ vaſa fiat. p. 391. 392.
Menſium negotium cur cum hypochondriacis motibus conſpiret. p. 392.
Menſium ceſſationis pathologica conſideratio p. 670. 671. 1099.
Menſ. Ceſſationis Cauſæ. p. 1099. 1100.
Menſ. exceſſus licet rarior, quando & qvomodo obtingat. p. 769. 774-776.
Menſ. defectus graviora mala qvam exceſſus infert. 769. 774. 1076.
Menſ. fl. eſſentialia reqviſita. p. 771.
Menſ. fl. utilitas & neceſſitas. p. 773.
Menſ. fl. excedentis Medica tractatio. p. 776. 777.
Menſ. fl. deficientis explicatio. p. 777. 778.
Menſ. fl. deficientis Cauſæ. p. 777-780. 1083-1085. 1088-1091.
Menſ. fl. emanſio ſecundum ætatem & tempus. p. 780. 781.
Menſ. fl. ortus & ſucceſſus qvibus diffi-

difficilior. p. 781. 783.
Menſ. fluxus impedimenta per faſcinũ ſuccedentia. p. 783. 784.
Menſ. defectus conſectaria. p. 784-786.
Menſ. defectus qvomodo c. Vomitu cruento conſpiret. p. 785. 786.
Menſtrui fluxus in diverſis ætatibus orti aliqvot ſpecimina. p. 787. 788.
Menſtr. fl. Phyſico-mechanica explicatio perverſa. p. 1073. 1074.
Menſ. vitia qvibus reſpectibus innitantur. p. 1075. 1076.
Menſium abundantiorum Cauſæ. p. 1076. 1078.
Menſium exceſſus, qvia rarior eſt, qvando incuſandus. p. 1076. 1077.
Menſ. exceſſus diſtingvendus abuteri hæmorrhagia. p. 1077-1082.
Menſ. vitia qvot modis & ſpeciebus fieri ſoleant. p. 1082. 1083.
Menſ. Imminutionis & oppreſſionis conſideratio. p. 1082. 1083.
Menſ. defectus & exceſſus ſecundum tempora & periodos univerſaliores conſideratio. p. 1094. 1095.
Menſium emanſionis Cauſæ. p. 1095. 1096.
Menſium vitiorum therapevtica conſideratio p. 1087. 1088. 1092. 1096-1098.
Menſibus ſuſcitandis magis ſpontaneus Naturæ motus, qvam artificialia remedia adiuvant. p. 1098.
Mictus cruenti infreqventia. p. 758. 1119. 1120.
Mict. cr. cui ætati & ſexui familiarior ſit. p. 759. 1119.
Mict. cr. Differentia. p. 759.
Mict. cr. Hiſtoria. p. 759. 760.
Mict. cr. periodicus evadit. p. 760.
Mict. cr. ſuppreſſionis mala conſectaria. p. 760. 761.
Mict. cr. Cauſæ. p. 761. 762.
Mict. cr. conſpirat cum hæmorrhoidibus. p. 761. 762.
Mict. cr. eſt periculoſus affectus. p. 762. 763.
Mict. cr. ſymptomatici conſideratio. p. 1118. 1119.
Mict. cr. conſideratio qvatenus calculi efficaciæ adſcribitur. p. 1119.
Mixtionis generalis conceptꝰ. p. 86.
Mixti phyſici & vivi organici differentia & hujus uſus Phyſicus & Medicus. p. 89-94.
Mixtionis vivi corporis habitus materialis & finalis. p. 94. 96.
Mixtionis ſpecificæ ratio & conſideratio. p. 98.
Mixtio animalis cur præceps ſit in corruptionem. p. 268. 269.
Mixtio animalis qvando & qvomodo corrumpat. p. 273.
Mixtionis animalis natura ſtruens intellectum habet. p. 274-277.
Mixtio vegetabilium multum pingvis nutrimenti per aërem obtinet. p. 275.
Morbi novi qvomodo in Pathologiam Medicam irrepſerint. p. 201. 202.
Morborum infreqventia & freqven-

qventia. p. 590. 594.
*M*orbi ab activitate vitali expugnantur. p. 595.
*M*orbi multi ſponte curantur. p. 595. 596.
*M*orborum Cauſæ & ſubjecta. p. 597-602.
*M*orborum ſubjectum generaliſſimum eſt perturbata idea regiminis œconomiæ animalis. p. 602.
*M*orbus non omnis, verus eſt morbus. p. 619.
*M*orbus qvid dicatur. p. 622.
*M*orbi abſolutè lethales, & inſanabiles qvi & qvales ſint. p. 634. 635
*M*orbi qvomodo à *M*edico conſiderandi. p. 637. 638.
*M*orbis gravius afficiuntur maximè ſani alias homines. p. 652. 656.
*M*orborum tempora qvo reſpectu & ratione innitantur. p. 664-666. 668.
*M*orbi acuti & chronici cur dicantur. p. 666. 667.
*M*orbi periodici qui dicantur. p. 667
*M*orborum ætatum generalis conſideratio. p. 667. 668.
*M*orb. puerilis & adoleſcentis ætatis Fundamentum. p. 669.
*M*orbi generaliter quomodo quoad ſpecies differant. p. 673.
*M*orbus congruus qui ſit. p. 1219.
*M*ors cur naturaliter fiat, phyſicè non liquet. p. 602- 607.
*M*ors naturaliter non à partium debilitate oritur. p. 605. 606. 662. 663.
*M*ors non contingit à morbo, ſed malis ejus ſucceſſibus. p. 657.
*M*ors corporis quid ſit. p. 562.
*M*otus cujus eſſentiæ ſit & unde dependeat in corpore humano. p. 43. 259. 260.
*M*otus affectiones in Phyſicis progreſſibus. p. 43. 44.
*M*otus ſinguli in corpore vitali ab anima adminiſtrantur. p. 260. 40. 41.
*M*otus ſimpliciter conſideratus, non conſervat, ſed deſtruit corpus. p. 561. 562.
*M*otus vitales in quantum *M*edicus attendere debeat. p. 564. 567. 572. 578. 580.
*M*otus ſanguinis in quantum medice conſiderari debeat. p. 574-576.
Mot. vitales à qvo principio adminiſtrentur. p. 862-864.
Mot. vit. ob qvas cauſas alterentur. p. 865-870.
Mot. vit. qvando & qvomodo ob materiæ occaſiones alterentur. p. 871. 872.
Motuum alteratorum conſideratio habenda eſt, reſpectu finium ſuorum. p. 872.
Motuũ alterationes non fiunt per acrimoniam ſtimulantem. p. 873
Mot. alterationum therapevtica conſideratio. p. 874. 875.
Mot. mutationum ſec. tempora & periodos in febribus conſideratio

ratio Pathologica. p. 875.
Motuū defectꝰ infreqventia. p. 903.
Mot. defectuum ſpecies. p. 903.
Mot. omiſſionis in acutis conſideratio. p. 908. 909.
Mot. deficientium effectus & eventus. p. 923.
Motus in corp. hum. vitales conſpirant cum moralibus reſpectibus. p. 127. 128. 130. 131.
Motus in Phyſica titubans conſideratio. p. 61. 131. 134.
Mot. in corpore individuali ratio ſecundum auctoris ſententiam. p. 208. 209.
Mot. ſangvinis ejusdemqve inventionis hiſtoria. p. 280-282.
Mot. ſangvinis in & per Cor qvalis ſit. p. 291.
Mot. Cordis qvalis, qvantus, unde & quotuplex ſit. p. 292-294.
Mot. ſangvinis quibus progreſſibꝰ & requiſitis fieri debeat. p. 394. 395.
Mot. ſangvinis per pulmones, qvalis ſit. p. 408. 410.
Mot. Pulmonum & Pectoris qvalis & quomodo fiat. p. 409.
Mot. ſangvinis cur poſt partum in infantibus non continuet per ductum arterioſum & foramen ovale, p. 416. 417.
Motus in morbis an ſemper ſint Symptomatici, p. 626-630.
Motuum activorum vitalium in morbis indoles per exempla ſiſtitur. p. 631-634.
Motus ſymptomatici vnde oriantur. p. 647.
Motus vitales qui ſint & quomodo fiant. p. 647.
Motus Vit. ſunt naturæ inſtrumentum. p. 648.
Motuum perturbatio vnde ortum ducat in corpore Vitali. p. 649.
Motuum vitalium diverſæ adminiſtrationes ſecundum diverſos reſpectus cauſarum & circumſtantiarum. p. 649. 650.
Motus vitales per quas cauſas mutentur. p. 650. 651.
Motus voluntarii vſus vitalis. p. 432-4, 6. 559. 560.
Mot. volunt. an ſtatim poſt cibos conducat. p. 434.
Motus voluntarii remiſſio an & quomodo ad vitam utilis ſit. p. 435.
Motus voluntarii ſeu localis generalis explicatio. p. 547.
Mot. local. vſus & neceſſitas. p. 548.
Mot. local. tonico motui ſuperſtructus eſt. p. 548.
Mot. local. inſtrumenta. p. 548. 549.
Mot. local. conſiderationis uſꝰ medicus. p. 549. 554. 555.
Mot. local. efficiens cauſa anima eſt. p. 550-552.
Motus locales anima adminiſtrat, licet eorundem conſcia non ſit. p. 552-554.
Mot. locales admininiſtrandi energia non innititur corporalibus rationibus. p. 555-557.
Mot. local. Embryonis quo fundamento innitatur & cujus uſus ſit. p. 558. 559.
Motus tonici conſideratio qua inten-

Digitized by Google

tentione ab auctore inſtituta. p. 219. 221.
Mot. ton. ratio medica qualis ſit habenda. p. 571. 577.
Mot. tonici intenſio & diverſa modificatio perverſe per ſtimulum materialem explicatur. p. 577. 578.
Motus tonicus qui dicatur. p. 856.
Mot. ton. quo reſpectu vitalis dicendus. p. 857.
Mot. ton. quomodo præter naturam mutetur. p. 857. 858.
Mot. ton. intenſionum differentiæ. p. 858. 859.
Mot. ton. diverſa ſenſatio in febribus. p. 859. 860.
Mot. ton. diverſa ſpecies & inſtructio pro ſudoribus in febrib9 promovendis l. impediendis. p. 859. 862.
Mot. ton. uſus. p. 876.
Mot. ton. diverſæ alterationes quoad exceſſum. p. 877. 878.
Mot. Ton. intenſio ex frigoris ſenſu p. 877.
Mot. Ton. intenſio in morbis. p. 877.
Mot. Ton. intenſion. cauſa. p. 877. 878.
Mot. Ton. effectus. p. 878.
Motum Tonicum ſtipantia ſigna & apparatus p. 878. 879.
Mot. Tonici reſtrictorii effectus, conſectoria & uſus. p. 879. 881.
Motus Tonici ſpecimen & effectus in febribus p. 880. 881.
Mot. Tonici quando in ſpasmum abeant. p. 881.
Mot. Ton. diverſa ſpecimina. p. 881. -883.
Mucilitas quando corpori intolerabilis fiat. p. 345.
Mucid. unde ſecernatur p. 345. 346.
Mucid. qualem utilitatem hinc inde inferat. p. 345. 347.

N.

Natura vitam facit. p. 76. 78.
Natura ſine Medico corpus conſervans qualis ſit p. 78. 79.
Natura ſtructuram magis, neque mixtionem in ſua poteſtate habet p. 273.
Nat. mixtionis animalis intellectum habet. p. 274. 275.
Nat. hominis quid dicatur. p. 404.
Nat. materiam & ejus efficaciam nō habet in poteſtate ſua. p. 649.
Nat. ſecundum quos reſpectus mechanicos moveat in corpore. p. 665. 666.
Naturale & non naturale quid dicatur. p. 402. 404.
Non naturales res quæ & quot ſint. p. 405.
Non N. res etiam ſunt vita & ætas p. 404. 405.
P. N. res toto genere tales quales ſint. p. 970.
Nervi quem uſum habeant in corpore. p. 530.
Nephritis comunicationem habet cum hæmorrhagiis & apparatibus ad easde directis. p. 1122.
Nephrit. hiſtoria. p. 1122. 1125. 1126.
Nephrit. cui temperamento, ætati & ſexui familiarior. p. 1124. 1126
Nephrit. infrequentia. p. 1124.

Ne-

Nephrit: cauſæ p. 1124.
Nephrit: ſimplicis diſtinctio a calculoſa p. 1124. 1125.
Nephrit: conſpirat cum hæmorrhoidibus & podagra. p. 1125. 1130.
Nephrit. Ætiologia p. 1126. 1132-1137.
Nephrit: peculiaris conſideratio circa conſpirationem lumborum cum Scroto & partibus ſpinæ dorſi p. 1126-1130.
Nephrit: Therapevtica conſideratio. p. 1131-1133.
Nephrit: ſimplex quomodo per artem in calculoſam transferatur. p. 1132.
Nephrit: connexio cum Mictu cruento. p. 1133-1137.
Nephrit: dolor communiter ſiniſtrum latus præ dextro afficit. p. 1124.
Nodi pulmonum ad hæmoptyſin reſpiciunt. p. 994. 995.
Nutritio quid ſit. p. 99. 100. 484. 485. 563.
Nutrit: actus vitali connectitur p. 100.
Nutrit: fit ad materiæ & poſitus proportionem p. 274. 276-278.
Nutritioni quænam partes aptæ ſint p. 422. 423.
v. Alimenta, Cibus, Caro, potus.
Nutr: ab anima præſtatur, p. 460.
Nutritionis præcipua requiſita p. 460. 479. 480.
Nutritionis proxima materia, quæ eſſe debeat. p. 474.
Nutr: perverſa explicatio ſecundum veteres, & recentiores p. 480. 488.
Nutritio eſt actio inorganica, p. 482-484.
Nutr: quomodo fiat. p. 483.
Nutr: magis ab agente principio quam materiæ efficacia præſtatur. p. 485-487.

O.

Oedema differt ab hydrope & Cachexia p. 1209. 1210.
Oedema quid ſit p. 1209. 1210.
Oedem: cauſa p. 1210. 1211.
Oedem: Vulneribus ſupervenientis conſideratio p. 1211. 1212.
Oedem: febrili Apoſtaſi ſupervenientis explicatio. p. 1212-1214.
Oedem: pedum ex vſu Sp. C. C. in febribus acutis, p. 1214.
Oedem: ab internis cauſis ortum deterius eſt, quam illud quod ab externis prognatum, p. 1214.
Oedem: Ætiologia p. 1214. 1215.
Oedem: Therapevtica conſideratio p. 1215-1218.
Oedem: quomodo in veram hydropem tranſire poſſit. p. 1215. 1216.
Oedematis poſt febres orti Practica conſideratio. p. 1217. 1218.
Organiſmus quid appellari debeat. p. 15. 16.

Digitized by Google

Organiſmi requiſita p. 17. 18.
Organiſmus circa motus vitales adminiſtrandos quomodo attendendus p. 570. 571.
Otalgiæ infrequentia p. 1263.
Otal: hiſtorica ratio & explicatio p. 1262. 1263.
P.
Pancreaticus ſuccus non alius eſt quam ſalivalis. p. 370. 371.
Pancreat: ſucci perverſa explicatio & eiusdem ortus p. 370.
Pancreat: Succi uſus p. 371. 372.
Paralytodes impotentia cum ſucceſſu pecculiaris debilitatis periculoſa eſt. p. 908.
Paralyſeos infrequentia p. 911. 915.
Paralyſis quot modis cooriatur p. 911.
Paral: infantibus quando obtingat. p. 911.
Paral: quomodo diverſas ætates occupet. p. 911. 912.
Paralyſis adoleſcenti & ſenili ætati quando eveniat p. 912.
Paralyſis Idiopathica quibus & quando eveniat. 912.
Paral: quid ſit p. 912.
Paralyſeos diverſa ſpecimina cum ſuis ſucceſſibus p. 912. 913.
Paral: ſponte nunquam ſolvitur p. 913.
Paralyſeos cauſæ p. 913. 914.
Paral: non oritur ex neruorum obſtructione p. 914.
Paral: conſiſtit in defectu tonici motus vitalis p. 914.
Paral: cur ſit pertinax affectus. p. 915.
Paralytodes impotentiæ diuerſæ ex magicis præſtigiis coortæ explicatio p. 915. 916.
Paralyſit: impot: ab actuali motu quodam cœptæ obſeruatio p. 916.
Paralyſeos peruerſa explicatio p. 1398.
Parlyſ: generalior conſideratio & conſpiratio cum affectibus ſpaſticis. p. 1399. 1400.
Paralyſeos Schema cum linguæ & memoriæ debilitatione p. 1401. 1402.
Partus hiſtoria. p. 519.
Partus quibus motibus fiat p. 517-519.
Partum fœtus non promouet aut abſoluit. p. 518.
Pathologia Medica quid ſit p. 585.
Path: Phyſica differt a Medica p. 585. 586.
Pathol: Med: verum fundamentum & obiectum p. 586. 587.
Pathologiæ Salſæ peruerſa translatio in Medicinam p. 599.
Phlegmone quid, quomodo & vbi ſit p. 814.
Phlegmatorrhagiæ narium hiſtoria p. 985. 986.
Phlegmator: Nar: conſpiratio cum Coryza p. 986. 987.

Perio-

Digitized by Google

Periodi diuerſæ dantur in energia vitali, p. 312 - 314.
Phyſicæ communis labes, p. 57. 58.
phyſica corporis humani conſideratio nihil vtilitatis in medicam theoriam reportat, p. 62. 67 - 70.
phyſica hactenus vſitatius materias, neglectim vero motus explicauit, p. 132 - 134.
Phthiſis differt ab hectica tabe, p. 1011. 1012.
phthiſis quid ſit, p. 1011. 1012.
phthiſeos hiſtoria, p. 1012 - 1014.
phthiſis cui ætati familiaris ſit, p. 1013.
phthiſis iuniorum quandoque ex hæmorrhagiarum narium ſuppreſſione inſoleſcit, p. 1013.
phthiſis viris frequentior eſt quam feminis, p. 1013. 1014.
phthiſis manifeſtius prægreſſam hæmoptyſin ſequitur, p. 1014.
phthiſeos cauſæ p. 1014 - 1017.
phthiſeos inualeſcentis aut ſubſequentis ſigna, p. 1015. 1016.
phthiſis quomodo fiat, p. 1016.
phthiſis quomodo ex hæmoptyſi oriatur, p. 1016. 1017.
phthiſeos cauſæ internæ & externæ, p. 1014 - 1017.
phthiſeos cauſæ internæ & externæ, p. 1014 - 1017.
phthiſis non ita familiariter ab acrimonia Catarrhalium humorum oritur p. 1017.
phthiſis vera pro incurabili morbo eſt habenda, p. 1018. 1019.
Phthiſeos therapeutica conſideratio, p. 1018 - 1020.
phthiſeos hæreditariæ explicatio, p. 1020. 1021.
Pinguedo quomodo ſecernatur, p. 373. 374. 377 - 379.
pinguedo an vſum habeat in corpore vitali, p. 374. 375.
pinguedo magis in Phlegmaticis & facilius in feminis ſecernitur, p. 378. 379.
Placenta vterina qualem vſum habeat, p. 511.
Plethora datur, p. 396 - 399. 639. 640.
plethora quomodo corpori noxia fieri poſſit, p. 400. 401. 640.
plethoræ ſigna, p. 400. 639.
plethora quando hæmorrhagias inducat, p. 684.
Podagra ob quas cauſas inſoleſcat, p. 1364.
podagræ hiſtoria, p. 1364 - 1368.
podagra iunioribus ſuperueniens ſenectutem non promittit, p. 1369.
podagræ iuniorum hiſtoria, p. 1369. 1370.
podagræ conſpiratio cum hypochondriaco malo & hæmorrhoidibus, p. 1369 - 1372.
podagræ reciprocatio cum hypochondriacis pathematibus, p. 1372.

podagræ repulſionis in iunioribus & ſenioribus conſectaria p. 1373.
podagræ ſuccedentis & retropulſæ conſectaria, p. 1373.
podagræ Medica conſideratio, p. 1373. 1374.
podagricorum paroxyſmorum exitus p. 1374. 1375.
podagra miteſcit quandoque poſt voluntariam partium affectarum commotionem, p. 1375. 1376.
podagræ Aetiologia p. 1376-1379.
podagra in ſanguineis aut Phlegmat. ſang. nonnunquam pedum tumoribus terminatur p. 1377. 1378.
podagricorum apparatuum conſideratio, p. 1378. 1379.
podagræ differentia ex pertinacia ab arthritide, p. 1384.
podagræ pertinacia, p. 1384. 1387.
podagræ infrequentia p. 1387. 1388.
podagræ συζυγία cum ſanguineis excretionibus, p. 1388. 1389.
podagræ retrocedentis generalis explicatio, p. 1389.
podagr. hæredit. & conſuetudinalis conſpiratio cum ſanguineis excretionibus, p. 1389-1392.
podagricis hæmorrhoidum concurſus non eſt inſolitus p. 1391.
podagræ quomodo & quando hæmorrhoidum fluxus proficuus p. 1390-1392.
podagræ accidentia ſiue rariores circumſtantiæ, p. 1392.
podagricorum nodorum Hiſtoria, geneſis, infrequentia, ratio, indoles, p. 1392. 1394. 1395.
podagricarum Contracturarum conſideratio, p. 1395. 1396.
Potus qui pro vita & nutritione inſeruiat, p. 429. 430.
potus calidus an noceat, p. 430. 431.
Praxis ſine iuſta theoria nunquam ſcopum directe in Medicina adſequitur, p. 74.
Pubertas quando contingat, p. 356.
pubertatis tempus quodnam dicatur, p. 356.
Pulmonum texturæ qualitas & ſcopus, p. 406-408.
pulmonum textura quomodo ab aliarum partium textura differat. p. 406. &c.
pulmonum motus cui vſui inſerviat, p. 407. 408.
pulmones non habent proprium motum, p. 409.
pulmonum motus qualis & quomodo fiat, p. 409.
pulmonum motus cur ſit, p. 400.
Pulſus quid ſit & quomodo fiat, p. 294. 296.
pulſum proprium arteriæ non habent, p. 294-296.
pulſus differentia quibus reſpectibus innitatur, p. 297. 298.

pulſus

Digitized by Google

pulſus alteratur per rationales ſeu morales cauſas etiam cogitantibus nobis, p. 298. 299.
Puris generatio & modus fiendi, p. 843.

Q.

Quies an & quomodo ad vitam vtilis ſit, p. 435. 436.
quies quomodo a Somno differat, p. 436.

R.

Raritas morborum quid ſit, p. 726.
Rationale iudicium datur ſine cogitatione, p. 538-540.
Renes quomodo ad vrinæ diuerſam ſecretionem adaptentur, p. 341. 342.
renes tonico motu mouentur, p. 345.
Reſpiratione ſanguis incaleſcit non refrigeratur, p. 287-291.
reſpirationis motus qualis ſit, qui ſanguinis calorem adiuuat, p. 409. 410.
reſpiratio ſemel inchoata cur continuari debeat, p. 415. 416.
Rheumatiſmi generalis conſideratio ſecundum veterum & recentiorum aſſertum, p. 814-816.
rheumatiſmi general. conſid. ſecundum auctorem, p. 816.
rheum. harmonia cum hæmorrhagiis qualis ſit, p. 817. 818.
rheum. conuenientia cum plethoræ diuerſa commotione, p. 817. 818.
rheum. ſignificatio ſecundum auctorem, p. 818.
rheum. eſt congeſtio generalior ſanguinis, p. 819.
rheum. diuerſi apparatus, p. 819. 823.
rheum. ſenſus & ſenſibilitas, p. 819.
rheum. materia & humor fluidus, 819. 820.
rheum. motus, p. 819.
rheum. quandoque diſcraſiæ humorum velificatur, p. 820. 821.
rheum. indoles & accidentalis differentia quoad materiæ differentiam, p. 821.
rheum. effectus nunquam eſt vtilis, p. 822.
rheum. diuerſa ſchemata ſecundum materiæ diuerſam qualitatem, p. 823. 824.
rheum. quandoque remittunt quando euacuatio eosdem ſequitur cum leuamine, p. 824.
rheum. euentus peiores qui ſint, p. 824. 825.
rheum. facile ad interiora compelli, ſed non eodem effectu expelli poſſunt, p. 825. 826.
rheum. diſcuti, non hinc inde pelli debet, p. 826.

Digitized by Google

rheum. rarius, & non niſi ſub febrilibus Apoſtaſibus in disſita loca transfertur, p. 826. 827.
rheum. quomodo habitualis fieri ſoleat, p. 827.
rheum. recurrens qualis & quando fiat, p. 827. 828.
rheum. cauſæ, p. 1265. 1266.
rheum. differentia ab arthritide, p. 1266.
rheum. differentiæ, p. 1266.
rheum. ex tenui ſeroſa acriore, & ſeroſa viſcoſiore, ſed tenui ſanguine intertexto orti conſideratio & therapeutica explicatio, p. 1263. 1264. 1266.
rheumaticarum ſtagnationum calores differunt, ab inflammatoriarum ſtaſium æſtibus, p. 1264.

S.

Saliuæ hiſtoria quibus difficultatibus ſtipata ſit, p. 369. 370.
ſaliuæ motus qualis & quomodo conſiderandus, p. 370. 371. 466. 467.
ſaliuæ vſus, p. 371. 470.
ſaliuæ motus non eſt mechanicus, p. 466. 467.
ſaliua digeſtionem & concoctionem eſculentorum adiuuat, p. 470.
Sanguis quo motu ſecundum veterum opinionem moueatur, p. 280. 281.
ſanguinis progreſſiui motus inuentum, p. 281. 282.
ſanguis quid ſit, p. 283.
ſanguis ex quibus principiis conſtet, qua confuſaneus eſt liquor, p. 283-285.
ſanguis ſtricte dictus quos vſus habeat, & quibus mutationibus anſam præbeat in corpore humano, p. 286.
ſanguis motu incaleſcit, p. 286. 287.
ſanguinis diuerſa conſiſtentia in diuerſis temperamentis, p. 301.
ſanguis ex quantitatis vitio qualitatis labem induit, p. 395.
ſanguis quod & quomodo corruptioni ſubiaceat, p. 609. 610.
ſanguinis abundantia *vid. Plethora.*
ſanguinis quantitas & qualitas læſa ſi vitalibus motibus corrigitur varia incommoda & pericula cauſatur, p. 644. 645.
ſanguis a principio formante ſiue generante in actu generationis præparatur, p. 501-503
ſanguis vnde generetur, p. 503. 504.
ſanguis coagulatus ſibi relictus nunquam in pus abit, p. 839. 840.
ſanguinis euacuationes artificioſæ incongruæ periculoſæ ſunt, p. 1225.
ſanguinis euacuationis artificioſæ ex temporis, loci & quan-

quantitatis ratione incongruæ conſideratio, p. 1225-1233.
ſanguinis euacuationum adſuetarum incongruarum omisſionum conſideratio, p. 1234-1236.
Sanitas quid dicatur, p. 255.
ſanitas non ex abſolute mechanica neceſſitate profluit, p. 255. 256.
Scarificationis vſus congruus & incongurus, p. 1233. 1234.
Scirrhus quid ſit, p. 1326.
ſcirrhi differentia, p. 1326.
ſcirrhi Pathologica explicatio, p. 1326-1329.
ſcirrhi infrequentia, p. 1329.
ſcirrhi cauſæ, p. 1326. 1327.
ſcirrhi medica tractatio, p. 1329. 1330.
Secretio in vitali actu qualis, p. 123. 124.
ſecretio vitalis per quæ organa fiat, p. 124. 125.
ſecretio vitalis quo actu & progreſſu abſoluatur. p. 129. 130.
ſecret. lymphæ qualis & quomodo contingat, p. 320-323.
ſecret. ſanguinis a ſero, p. 321.
ſecret. ſpiſſiorum a tenuioribus quomodo fiat, p. 321-323. 327.
ſecret. falſa explicatio per proportionem figurarum, p. 324-327.
ſecret. negotium ſub temporis menſura abſoluitur, p. 328.
ſecret. falſa explicatio per ſtimulum mechanicum, p. 329.
ſecret. ſeri quomodo & in quibus organis fiat, p. 335-338. 340.
ſecret. muci vbi & quomodo fiat, p. 345. 346.
ſecret. bilis, *vid. Bilis.*
ſecret. ſpermatis latet adhuc quoad connexionem, p. 355. 356.
ſecret. ſpermatis in ordine ad excretionem præter omnium reliquarum ſecretionum indolem retardari poteſt, p. 358. 359.
ſecret. lactis, *vid. Lac.*
ſecret. pinguedinis, *vid. Pinguedo.*
ſecret. necesſitas, p. 571. 572.
Secundinæ quo motu & vtero expellantur, p. 519. 520.
Senſus quid ſit, p. 160. 161.
ſenſus circa quæ verſetur, p. 523.
ſenſus communis quomodo fiat, p. 534.
ſenſationis officium per motus adminiſtratur, p. 35. 161. 162. — 528. 564.
ſenſatio adminiſtratur ab Anima humana, p. 35. 36. 525. 526. 532. 533. 540. 541.
ſenſationis theoria ex mechanicis rationibus abſolute exhibita falſa, p. 37-40. 527. 532.
ſenſatio in quantum corporis vſibus inſeruiat, p. 522. 523.
ſenſationis finis, p. 523. 524.

ſen-

ſenſationi eſſentialiter Medicus ſubuenire non poteſt, p. 524.
ſenſatio quid ſit, p. 524.
ſenſationis actus conſideratio, p. 525-527. 531. 960.
ſenſationis formalis explicatio, p. 525. 528. 533. 535.
ſenſationis remisſio non oritur a debilitate organorum, p. 527.
ſenſationis vt actus organici requiſita, p. 527.
ſenſatio eſt actus ad finem directus, quod ex organorum habitu demonſtratur, p. 529.
ſenſatio non infert obiectorum pasſiuam incusſionem in animam, p. 530.
ſenſatio quomodo ſecundum organorum habitus fiat, p. 530.
ſenſationis organismus quomodo fiat, p. 530.
ſenſatio quomodo fiat, p. 531.
ſenſatio non fit pasſiue, p. 530. 532.
ſenſationis necesſitas, p. 533.
ſenſatio grati aut ingrati non fit mechanico modo, p. 535-538.
ſenſatio cur in febribus intendatur, p. 541. 542. 546.
ſenſatio in febribus non fit per debilitatem, p. 542.
ſenſationis ſpecificæ quoad iucundum aut aduerſum explicatio, p. 542-546.
ſenſationis intenſio cur fiat, p. 541. 542. 546.
ſenſationis theoria qualem vſum habeat in medicina, p. 546. 547.
ſenſibilitas non ſubſiſtit nude in perceptione, ſed in ſucceſſu variorum motuum, p. 960.
ſenſibilitas quibus motibus & apparatibus præſtetur, p. 960. 962.
ſenſibilitas per æſtimatoriam actionem abſoluitur, p. 961. 964. 966.
ſenſibilitatis ratio & ſucceſſus, p. 962. 963.
ſenſibilitatis hiſtoria. p. 962. 963.
ſenſibilitatis motus non ſunt abſolute p. N. ſed N. N. p. 963. 964.
ſenſibilitas quibus circumſtantiis innitatur, p. 964-966.
ſenſibilitatis effectus & euentus, p. 967-970.
Serum quid ſit & vnde oriatur, p. 284.
ſerum quomodo & per quæ organa ſecernatur & excernatur, p. 335-338. 340.
ſerum per vniuerſum corpus ſecernitur, p. 338. 339.
ſerum quæ principia vna aſſumat & cum eodem ſecernantur & excernantur, p. 339. 340.
Solidas partes ars non reſtituit, ſed natura, p. 1412.

soli-

ſolidarum partium reſtitutio, quibus fundamentis & circumſtantiis innitatur, p.1412-1416.
ſolidarum partium reſtitutionis medica conſideratio, p. 1413. 1414.
ſolidarum partium reſtitutio facilior eſt in iunioribus quam ſenibus, p. 1415. 1416.
ſolidæ partes quædam ſunt irreparabiles, p. 1417.
ſolidarum partium cicatrices attritorio motu ſenſim ſenſimque abſterguntur & euaneſcunt, p. 1417.
ſolidarum partium reſtitutionis circumſtantia circa partium mollitiem aut duritiem tonicam, p. 1417. 1418.
Somni differentia a quiete, p. 436.
ſomni cauſa finalis, p. 437.
ſomni alienæ explicationes reuelluntur, p. 442.
ſomnus quomodo fiat, p.437.438.
ſomnus actiue ab anima præſtatur, p. 438-442.
ſomni datur conſuetudo, p. 439.
ſomni differentia ſecundum temperamenta & ætates, p. 440.441.
ſomnus quomodo & vnde conciliari queat, p. 442. 443.
Spaſmus quid ſit, p.883.
ſpaſmi in quibus locis obtingant, p. 883.
ſpaſmi vniuerſaliores ſunt rariores, p.883.
ſpaſmi thoracis conſideratio, p. 883. 884.
ſpaſmi diuerſæ ſpecies ſecundum regiones corporis & loca, p. 884 - 886.
ſpaſmi Colici inteſtinorum conſideratio, p. 885.
ſpaſmi & conuulſionis differentia, p. 886. 887.
ſpaſmi non fiunt corporali mechanico actu, p. 887.
ſpaſmi habent cauſam finalem, p. 887. (1332.
ſpaſmorum cauſæ, p. 887. 888. 1331.
ſpaſmi ab inanitione & repletione quomodo conſiderandi, p. 888.
ſpaſmis qui habitus corporis magis obnoxius ſit, p. 888.
ſpaſmorum ſubiecta, p. 888. 1331.
ſpaſmi ob quas rationes aliam quam ordinaria ſubiecta inuadant, p. 889.
ſpaſmi oriuntur quandoque ex voluntarii motus diuturna continuatione, p. 889.
ſpaſmi ætatis rationem inuoluunt, p. 889.
ſpaſmorum differentia in muſculares & fibrillares, p. 889.
ſpaſmorum effectus & euentus, p. 890.
ſpaſmi ob quas cauſas in conuulſiones transeant, p. 890.
ſpaſmi prognoſtica ſecundum

Digitized by Google

ſui vigorem reſpectu ætatum, p. 890.
ſpaſmorum particularium reſpectus finalis, p. 891.
ſpaſmi quando abſolute periculoſi, p. 891.
ſpaſmos fixos quos Paracelſus denotet, p. 923.
ſpaſmus ſimplex quid ſit, p. 1330. 1331.
ſpaſmi ſimplicis hiſtoria, p. 1331. 1332.
ſpaſmi Cynici conſideratio pathologica, p. 1332. 1333.
ſpaſmi ſimplicis ex ſanguinis euacuatione intermiſſa conſideratio, p. 1333-1337.
Spermatis ſecretio. *vid. Secretio.*
ſperma ſecretum diutius retineri & in reliquos humores rurſus reſorberi poteſt, p. 359.
ſpermatis inuoluntaria excretio qualis, p. 359.
ſpermatis eſſentia incognita eſt, p. 359.
ſperma a veteribus peruerſe explicatur, p. 360.
ſpermatis aliena explicatio a philoſophis recentioribus tradita, p. 360-362.
Spiſſitudo ſanguinis eſt primus gradus ad ſubſequentem corruptionem, p. 642. 643.
ſpiſſitudo ſanguinis ex ſanguinis abundantia frequentius originem trahit, p. 644.
Sphaceli hiſtoria, p. 631. 632. 1280. 1281.
ſphaceli ſignificatio, p. 1278. 1279.
ſphaceli cauſæ, p. 1281. 1282.
ſphaceli ætiologia, p. 1282. 1283.
ſphaceli effectus, p. 1284. 1285. 1292.
ſphacelum ſtipant moralia anxietatis, incertitudinis, metus pathemata, p. 1284. 1285.
ſphacelus a priori potius ex activitatis vitalis energia explicandus quam a materiali corruptiua efficacia, p. 1284. 1285.
ſphaceli formalis explicatio per oppoſitionem ſuppurationis, p. 1290. 1291.
ſphaceli differentia a ſuppuratione p. 1299.
ſphaceli modus fiendi, p. 1292. 1293.
ſphacelus rariſſime ſponte expugnatur, p. 1293. 1294.
ſphaceli infrequentia, p. 1294. 1295.
ſphacelus infrequenter bruta occupat, p. 1294. 1295.
Spirituum in medicina ſuppoſitorum figmentum & commentum, p. 263-265.
ſpirituum ſuppoſita differentia cum abſurdis ſuis conſequentiis, p. 265.
Stagnatio quid ſit, p. 800. 801.
ſtagnatio differt a ſtaſi & obſtructione p. 831. 832.

Staſis quot modis fieri poſſit p. 828. 829.
ſtaſis ſanguinis eſt ſubiectum materiale inflammationis p. 830. 835.
Stranguria ſpaſticæ indoli debetur, p. 886.
Structuræ corporis humani phyſica notitia nullum vſum medicum habet, p. 69.
ſtructuræ & texturæ diſtinctus conceptus p. 97.
ſtructuræ habitus & conditio p. 99.
Suppuratio quomodo conſideranda. p. 109. 110.
Symptomatis aliena explicatio, p. 622. 623.

T.

Temperamentum quid denotet, p. 656.
temperamenti appellatio ſecundum veteres, p. 300.
temperamentorum diuerſorum diuerſa ſanguinis conſiſtentia p. 301.
temperamentorum diuerſus habitus humorum ad partes ſolidas, p. 301. 302.
temperamentorum explicatio quoad conſpirationem actionum animi cum habitu & motibus corporis, p. 305 - 311.
temperamentorum diuerſorum mores diuerſi in habitu animi, p. 306 - 308.
temperamenti Cholerici, Sanguinei, Phlegmatici, & Melancholici corporis habitus & proportio partium fluidarum ad ſolidas & harum habitus ad motus, p. 302 - 304.
temperamenti Sanguinei, Melancholici, Cholerici, Phlegmatici, habitus ad morbos & in morbis, p. 657 - 661.
temperamenti Phlegmatici ſubiecta cur facilius pingueſcant, p. 378. 379.
Teneſmus Spaſmo magis quam Conuulſione perficitur, p. 886.
Theoria alia, alia Praxis, graue eſt παράλογον, p. 59.
theoria Medica quæ tractet, p. 79. 80.
theoriæ Medicæ fundamentum, p. 185. 186.
theoriæ auctori propriæ & peculieres, p. 194 - 204. 207 - 209.
theoriæ Medicæ inuentio in quibusdam peculiaria ſua patitur fata, p. 205. 206.
theoriæ alienæ in Medicinam translatæ, p. 227 - 229.
Tophorum phyſica & Pathologica conſideratio, p. 1164. 1167.
Tuſſis hiſtoria, p. 1000. 1001.
tuſſis externæ cauſæ occaſionales, p. 1000. 1001.
tuſſis infrequentia, p. 1001. 1002.
tuſſis internæ cauſæ, p. 1003.

tuſſis ſiccæ explicatio, p. 1003-1005.
tuſſis conſideratio ſecundum diuerſas ætates, p.1005.1006.
tuſſis cauſa propior eſt aliquando congeſtio ſanguinis ad pectus ad eruptionem tendens, p. 1006.1010.1011.
tuſſis ſimplicior vera iuuenili magis ætati propria eſt, pag. 1003-1006.
tuſſis ſimplicior iuniorum qualem vſum practicum præbeat, p. 1006-1009.

V.

Varicum manationis infrequentia, p. 763.
varicum manatio quomodo fiat, p. 763.764.
varicum manationis hiſtoria in caſibus Clinicis, p. 764.
varicum manationis ſpecifica conſideratio, p. 765. 766.
varicum manationis effectus & defectus explicatio, p. 766. 767.
varicum manationis effectus aliis malis præoccupandis inſeruit, p. 767.768.
Vaſa lactea & lymphatica nihil differunt, p. 472, 473.
V.S. an, quando & quomodo phthiſi conueniat, p. 1009. 1010.
V.Snis incongruus vſus, p. 1225-1233.
Venenum quid ſit, p. 1426.
venenum quale detur, p. 1426.
venena quotuplicia ſint & quotupliciter læſionem ſuam exerant, p. 1427.
veneni ſpecifica conſideratio Empirica, p. 1428.
venenorum nulla eſt vera ne phyſica, nedum medica theoria, p. 1428-1431.
venenorum hiſtorica notitia ad Empiriam pertinet, p. 1431.
venena extra naturæ poteſtatem poſita ſunt, p. 1431.
venenorum therapeutica conſideratio, p. 1431.1432.
Vigiliæ quid ſint, p. 437.
vigiliæ in febribus cur fiant, p. 541.542.
vigiliæ in febribus non fiunt per debilitatem, p. 542.
Vitale negotium quomodo Energia agentis principii innitatur, p. 316-319.
vitæ theoria vnde & quomodo vera ſupponenda & a falſis arcenda, p. 63-66.
vita æquiuoce in motu conſiſtere dicitur, p. 75. 76. 561. 562.
vitæ formalis conſideratio, p. 76. 254.255.523.561.562.
vita in brutis eadem qualis in hominibus eſt, p. 78.
vitam anima perficit, p. 76-78. 567. 568.
vitæ diuerſa acceptio quatenus

de

Digitized by Google

de Deo, anima & corpore prædicatur, p. 112-114.
vita corporis qualis & quomodo ſit concipienda, p. 112-114.
vita de Deo prædicata quomodo accipienda, p. 114.
vita deſignat actiuitatem in corpore, p. 112-116.
vita corporis quæ ſit dicenda, p. 115. 116.
vitæ ratio inſtrumentalis, p. 118-121.
vitæ ratio organica & formalis, p. 121-125. 146. 147. 149. 563. 564.
vita quo motu præſtetur, p. 122-125.
vita qua methodo fiat, p. 126-129.
vita formaliter non conſiſtit in circulatione ſanguinis, p. 147-149.
vitæ vera conſideratio qualem medicum vſum præbeat, p. 150. 152. 580. 581.
vitæ theoria vera quos reſpectus inferat, p. 215. 216.
vita corporis & animæ quomodo differant. p. 563.
vitæ terminus phyſicis demonſtrationibus exhiberi non poteſt, p. 662.
vitæ terminus non ex eneruatione partium explicandus, p. 662. 663.
Viui proprius habitus materialis & formalis, p. 94. 95.
Vlceris ſignificatio, p. 1296.
vlcus differt a ſuppuratione, p. 1296.
vlcus quid ſit, p. 1296.
vlceris Hiſtoria, p. 1297. 1298.
vlcerationi quæ partes ſubiectæ ſint, p. 1297.
vlcerationis mutatio per ſanguinis intercesſionem, p. 1297.
vlcerationi quæ materia faveat, p. 1298.
vlceris differentiæ, p. 1298.
vlceris e purulento abſceſſu ſubnaſcentis theoria, p. 1299. 1300.
vlceris ſucceſſiua deprauatio quando fiat, p. 1301.
vlcus quando conſolidari debeat, p. 1301. 1302.
vlceris Medica couſideratio, p. 1301-1303.
Voluntas quid ſit, p. 1.
Vomitus cruenti infrequentia & differentia, p. 731. 732. 1022.
vomitus cruent. qualis motus ſit, p. 731. 732.
vom. cruent. feminis frequentior eſt quam Viris, p. 731. 732, 1023.
vom. cruent. actiuus directus motus eſt, p. 731. 732. 1022. 1023.
vom. cruent. menſtruam periodum quandoque ſeruat, p. 732. 736-738.
vom. cruent. Hiſtoria, p. 732, 733.

vom. cruent. generaliſsimæ cauſæ, p. 732.
vom. cruent. periculoſus eſt affectus, p. 733.
vom. cruent. cauſæ, p. 733-735.
vom. cruent. ex quibus vaſibus, partibus & cauſis proximis oriatur, p. 733. 734.
vom. cruent. quibus inſtrumentalibus apparatibus adminiſtretur, p. 733-735.
vom. cruent. remotior materialis cauſa, p. 735.
vom. cruent. proxime cum Menſium negotio conſpirat, p. 736-741.
vom. cruent. male ſuccedentis confectaria, p. 741.
vom. cruent. non ex obſtructione oritur, p. 1022.
vom. cruent. periodicum Millefolium curauit, p. 1023.
vomitus niger rarior eſt quam cruentus, p. 1045.
vom. nigri Hiſtoria, p. 1045. 1046.
vom. nigr. differentia ab aliis vomitibus diuerſi coloris, p. 1045. 1046.
vom. nig. quando & quibus eueniat, p. 1046. 1047.
vom. nig. eſt Molimen cruenti vomitus, p. 1047. 1048.
vom. nig. extra acutos morbos non ſimpliciter lethalis eſt, in acutis calamitoſus, p. 1047.
Vrina quid ſit, p. 341.
vrina quomodo & vbi ſecernatur, p. 340. 341. 343. 344.
vrina quomodo diuerſimode ſecundum diuerſam renum commotionem ſecernatur, p. 341. 342.
vrina quæ diuerſa principia aſſumat ſub ſui ſecretione, p. 344. 345.

ADDENDA.

Ad Lit. A.

Apoplexiæ differentia ſpecialior, p. 1402-1404.
apoplexia fortior iacturam energiæ mouendi infert, p. 1402-1404.
apoplexia differt ab Hemiplexia p. 1404.
apoplexiæ differentia generalior & eiusdem vera conſideratio & applicatio, p. 1404.
apoplexiæ Hiſtoria, p. 1405.
apoplexia ſeroſa a Catarrho ſuffocatiuo diſtinguenda p. 1405.
apoplexiæ infrequentia, p. 1405. 1406.
apoplexiæ cauſæ, p. 1406. 1407.
apoplexia oritur etiam ab ebrietate, p. 1407.
apoplexiæ ætiologia, p. 1407. 1408.

Digitized by Google

1408 - 1410.
apoplexia ſemel coorta, alia vice iterum conſurgit, p. 1410.
apoplexia vera cur curatu & præſeruatu difficilis ſit, p. 1410. 1411.
apoplexiæ Therapeutica conſideratio p. 1411.
Arthritidis formalis explicatio p. 1381. 1382.
arthritidis ſpecialiores conditiones, p. 1382.
arthritis qua occaſione prouectioribus obtingat, p. 1382. 1383.
arthritis iuniorum non tam pertinax eſt, ſicuti Podagra p. 1384.
arthritis iuniorum ſoluta per ſucceſſum hæmorrhoidum, p. 1384-1387.
arthritidis Infrequentia, p. 1387. 1388.
arthritis conſpirationem habet cum ſanguineis excretionibus, 1388. 1389.
arthritidis hæreditariæ & conſuetudinalis conſpiratio cum ſanguineis excretionibus, p. 1389. 1390.
arthritico - podagricarum contracturarum conſideratio, p. 1395. 1396.

Ad Lit. D.

Deliriorum differentia, p. 1418.
deliriorum patheticorum cauſæ occaſionales, p. 1419.
deliriorum patheticæ cauſæ p. 1419. 1420.
deliriorum Sympatheticorum Claſſes, p. 1420.
deliriorum libidinoſorum explicatio p. 1420.
deliriorum Melancholico - hypochondriacorum hiſtoria generalior & ætiologia, p. 1420 - 1422.
deliriorum febrilium explicatio Pathologica, p. 1422. 1423.
deliriorum Chronicorum generalis explicatio, p. 1423. 1424.
deliria certis finalibus reſpectibus quandoque ſuperſtructa ſunt, p. 1424.
deliriorum Maniacorum peculiaris phyſica circumſtantia & tolerantia intenſi frigoris, p. 1425.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

2056.54868

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google